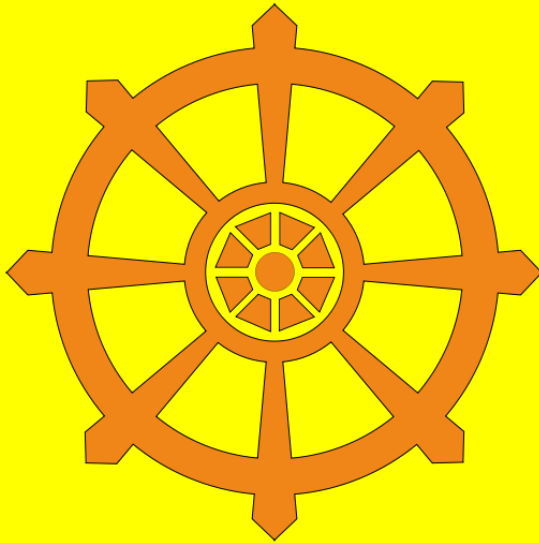

සුවිසි මහ ගුණය

රේරැකානේ චන්ද්‍රවිමල මහනාහිමි

පටුන වෙත

සුවිසි මහ ගුණය

(නම වන මුද්‍රණය)

මහාචාර්ය රේරැකානේ චන්ද්‍රවිමල

(සාහිත්‍ය චක්‍රවර්ති, පණ්ඩිත, ප්‍රචලිත විශාරද,

අමරපුර මහා මහෝපාධ්‍යාය ශාසන ශෝභන, ශ්‍රී සද්ධර්ම ශිෂ්‍යෝමණි)

මහාභාෂක ස්වාමිපාදයන්වහන්සේ විසින්

සම්පාදිතයි.

2549

2005

i

Non-commercial Distribution

පටුන

ප්‍රස්තාවනා viii

සුවිසි මහ ගුණය 1

1 අරහං ගුණය 6

 හික්ෂුන් සැටනමක් රහත්වීම 10

 උපාසිකාවක් නිසා රහත් වූ මහා මිත්‍ර තෙරුන් වහන්සේ 12

 පුණ්ණ දුගියා සිටුවරයකු වීම 14

 හිසකේ විකුණා දන් දුන් කාන්තාවක් 19

 අන්තභාර දුගියාගේ කථාව 21

 ලොව්තුරා බුදුන්ගේ දුක්ෂිණාර්ථ භාවය 26

 අග්‍රශ්‍රාවකයන් වහන්සලේගේ ප්‍රථිථනාව 30

 මහා කාශ්‍යප ස්ථවිරයන් වර්තය 37

 අරහං ගුණයේ මහන්තත්වය 62

 අරහං ගුණයේ බලමහිමය 63

 අරහං යන වචනයේ නොයෙක් තේරුම් 65

 ධම්මවක්‍රය 66

2 සම්මා සම්බුද්ධ ගුණය 80

 දුක්ඛ සත්‍යය 82

 සමුදය සත්‍යය 86

 හිරෝධ සත්‍යය 87

 මාර්ග සත්‍යය 90

 සර්වඥතාඥනය 91

 දුශබලඥනය 95

 පළමුවන තථාගත බලය 95

 දෙවන තථාගත බලය 97

දීපරාජ කථාව	103
මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේගේ කථාව	107
හිග්‍රෝධ තෙරුන් වහන්සේගේ කථාව	113
කුටකර්ණ රජතුමා	117
තුන්වන තථාගත බලය	118
සිවුවන තථාගත බලය.....	120
පස්වන තථාගත බලය.....	122
සවන තථාගත බලය	128
සූනිතගේ කථාව,	139
සත්වන තථාගත බලය.	145
අටවන තථාගතබලය.	146
නවවන තථාගත බලය.....	148
දසවන තථාගත බලය.....	149
තථාගත කාය බලය.	150
3 විජ්ජාවරණසමීපන්න ගුණය.....	152
විද්‍යාව.....	154
අමීබට්ඨ සුත්‍රයේ අෂ්ටවිද්‍යාව.....	156
චූලපන්ථක තෙරුන් වහන්සේ	158
වරණ ධර්ම.....	170
තථාගත දින වර්ශාව	177
විද්‍යාවරණ සංග්‍රහ ගාථා.....	183
4 සුගත ගුණය.....	185
තථාගත මාර්ගය	188
තථාගත පදය	196
5 ලෝකවිදු ගුණය.....	210

ලෝකයේ මුල.....	214
6 අනුක්තර පුරිසදම්මසාරථී ගුණය.....	224
සථිචක දමනය.....	244
7 ශාස්තෘ ගුණය.....	261
ධනඤ්ජාති බැමිණියගේ කථාව.....	265
සුප්‍රඤ්ඨි දුගියාගේ කථාව.....	268
බුඩානුශාසනය,.....	271
නගග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක තැනගේ කථාව.....	274
නො වරදින අනුශාසනය.....	278
ස්වර්ණකාර තෙරුන් වහන්සේ.....	279
භික්ෂුන් පන්සියයක් රහත් විම.....	281
බෝධිසත්ත්වානුශාසනා.....	283
කුද්දල පණ්ඩිතයෝ.....	283
හත්හැවිරිදි සමීභව කුමාරයන්ගේ ධර්මානුශාසනය.....	286
8 බුද්ධි ගුණය.....	290
මිසදිටු බමුණාගේ කථාව.....	292
බුඩඤ්ජ තුදස.....	294
පටිසම්භිද්‍ය ඤාණ.....	295
යමකප්‍රාතිහාර්ය ඤාණ.....	298
මහාකරුණාසමාපත්ති ඤාණ.....	300
පුත්තිගත්ත නිස්ස තෙරණුවෝ.....	305
සෝපාක දරුවාට අනුග්‍රහ කිරීම.....	306
සර්වඤ්ජාඤාණය.....	308
අනාවරණ ඤාණ.....	312
බුද්ධිපදාර්ථය.....	312

9	භගවත් ගුණය	315
	වේශ්වය්ඝී භාගයය.....	318
	ධර්ම භාගයය.....	323
	යඟ භාගයය.....	324
	පිලෝතිකා පිරිවැජ්ඣාගේ බුද්ධ ගුණ කථනය.....	331
	පිංගියානි බ්‍රාහ්මණයාගේ බුදුගුණ කීම.....	334
	දෙවිලොව බුදුගුණ වැනුම.....	336
	ශ්‍රී භාගයය	341
	දේහරශ්මිහු.....	354
	කාම භාගයය.....	358
	ප්‍රයත්න භාගයය	359
	සැරියුත් මහා තෙරුන් වහන්සේගේ අර්ථ විචරණය	362
	ධර්මී රත්නය.....	365
	නවලෝකෝත්තර ධර්මය	370
	ලෝකෝත්තර මාර්ගයන්ගේ බලය	371
	තවත් ක්‍රමයකින් ධර්ම විභාගය.....	372
	ධර්මය යන වචනයේ තේරුම	374
	ධර්මයේ ගුණ	374
10	ස්වාකාධිපත ගුණය	377
	ධර්මගුණ ගාථා	381
	මණ්ඩුක දේවපුත්‍ර.....	382
	බණ අඤ්ඤා ගැරඬියා	383
	සාධුකාර දීම	384
11	සන්දිට්ඨික ගුණය.....	386
	පයඝාප්ති ධර්මයේ සාන්ද්‍රාණ්ටික ගුණය	390

ප්‍රතිපත්තිධර්මයේ සාන්ද්‍රාණික ඵල.....	391
පිඹුරාට හසු වූ ගොවියා.....	394
12 අකාලික ගුණය.....	396
13 ඒතිපස්සික ගුණය.....	402
කාළ සිටුපුත්ගේ කථාව	406
14 ඕපනයක ගුණය	409
කලවා ඇට බිඳගෙන මහණදම් පිරූ හික්ෂුන් වහන්සේ.....	411
පීචිත පරිත්‍යාගයෙන් මහණදම් පිරූ හික්සුන් තෙනමක්.....	412
15 පච්චත්තං වේදිතබ්බ ගුණය.....	418
සංඝ රත්නය.....	423
ශාසනය පවත්නා කාලය.....	429
සංඝරත්නයේ ගුණ.....	433
16 සුපටිපන්න ගුණය	436
ප්‍රතිපත්ති නානත්වය.....	450
උග්‍ර ලෙස පිළිවෙත් පිරූ ශ්‍රාවකයෝ.....	452
නාලක තෙරුන් වහන්සේ.....	452
පීචිත පරිත්‍යාගයෙන් පිළිවෙත් පිරූ හික්ෂුන් සත් නමක්.....	457
වක්ඛුපාල තෙරුන් වහන්සේ.....	458
ගංගාතීරිය තෙරුන් වහන්සේ.....	461
අම්බධාදක තිස්ස තෙරුන් වහන්සේ	462
17 උජුපටිපන්න ගුණය	464
18 ඤයපටිපන්න ගුණය	471
19 සාමීචි පටිපන්න ගුණය	473
20 ආනුණෙය්‍ය ගුණය.....	474
21 පානුනෙය්‍ය ගුණය.....	475

22 දක්වීමේයය ගුණය.....	476
23 අක්ෂරලිකරණය ගුණය	478
24 අනුත්තරපුස්තකයේ ගුණය	480
අංකුර - ඉන්දික දෙවිපුතුවේ කථාව.....	481
ආයඝ්‍රීපුද්ගල විභාගය.....	489
ශ්‍රෝතාපන්ත පුද්ගලයා.....	490
සකෘද්ගාමී පුද්ගලයා	500
අනාගාමී පුද්ගලයා.....	503
අර්හත් පුද්ගලයා	504
සුවිසි මහ ගුණය.....	507
අනුක්‍රමණිකාව.....	507
ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ.....	520

ප්‍රස්තාවනා

අරභයේ සම්මාසම්බුද්ධෝ යනාදීන් දැක්වෙන ගුණ නවයක් බුද්ධරත්නයෙහි ඇත්තේ ය. ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො යනාදීන් දැක්වෙන ගුණ සයක් ධම්මරත්නයෙහි ඇත්තේ ය. සුපටිපන්නෝ භගවතො සාවක සංඝො යන ආදී දැක්වෙන ගුණ නවයක් සංඝරත්නයෙහි ඇත්තේ ය. සියල්ල එකතු කළ කල්හි තෙරුවන් ගුණ සුවිස්සක් වේ. එයට, සුවිසි මහා ගුණය, යි කියනු ලැබේ. ඒ ගුණ සුවිස්සක් විස්තර කරන මේ ග්‍රන්ථයට ද සුවිසි මහ ගුණය යන නම ම තබන ලදී.

බෞද්ධ වූ සැමදෙනා විසින් ම තෙරුවන් හොඳින් හැඳින ගෙන සිටිය යුතුය. තෙරුවන් නො හඳුනන බෞද්ධයාට ඇත්තේ බෞද්ධ නාමය පමණෙකි. තෙරුවන් හැඳින ගත යුත්තේ මේ ගුණ සුවිස්සෙනි. මේ ගුණ සුවිස්ස දැන ගැනීම හැර තෙරුවන් හැඳින ගැනීමට අන් කළ යුත්තක් නැත. තෙරුවන් හැඳින ගැනීමේ අනුසස් බෝහෝ ය. මේ ගුණ සුවිස්ස දැන මැනවින් තෙරුවන් හැඳින ගත් තැනැත්තාට කිසි කලෙක වෙනස් නොවන, කිසිවකු විසින් කිනම් උපායකිනුදු වෙනස් කළ නො හෙන අවල ප්‍රසාදයවක් තුනුරුවන් කෙරෙහි ඇති වේ. එයින් ඔහු පවි කම් වලින් වැළකී බෝධි පාක්ෂික ධර්මයන් වඩන පුද්ගලයකු වී මඳ කළකින්ම නිවන් දැක සියලු දුක් කෙළවර කරගන්නෙක් වන්නේ ය. තුනුරුවන් නො හඳුනන පුද්ගල තෙමේ කුසලයෙන් දුරුව පස්කම් හි හා පවිකම්හි ඇලී ගැලී සිටි දුකින් දුකට ම පත් වන්නේ ය. දුර්ලබ බුඬ්ඛෝත්පාදකාලය ලැබීමෙන් ගත හැකි උසස් ප්‍රයෝජනයක් නොලබන්නේ ය. තෙරුවන් පිහිට නොලබා මේ සත්වයනට ජාති-ජරා-මරණා දී දුක් වලින් හා අපා දුකින් නො මිදිය හැකි ය. දුකින් මිදීමට ඇති එකම පිහිට, නොවරදින පිහිට තෙරුන් පිහිටයි. තෙරුවන් නො හඳුනන්නවුන්ට එය නො ලැබිය හැකිය. එබැවින් දුකින් මිදී නිවන් සුව ලබනු කැමැති ගිහි-

පැවිදි, ස්ත්‍රී-පුරුෂ සැම දෙනා විසින් ම යටත් පිරිසෙයින් එක් එක් රත්නයක ගුණවලින් එක් එක් ගුණය බැගින් වත් හොඳින් දැන සිටිය යුතුය.

තෙරුවන් ගුණ සුවිස්ස සම්බන්ධයෙන් දැන යුතු කරුණු සූත්‍රහිට්ඨවිනය සංඛයාත පිටකත්‍රයෙහි හා අටුවා ටීකාවල විසිර පවතිනවා මිස එක් තැනක නැත. එබැවින් ඒවා සොයා බලා තේරුම් ගෙන තෙරුවන් ගුණ තේරුම් ගැනීමට නූගතකුට තබා මහපඬිවරයකුට ද පහසු කාර්යයක් නො වේ. තෙරුවන් ගුණ බෞද්ධ කාහටත් පහසුවෙන් ගත හැකි වීම පිණිස පිටකත්‍රයෙහි හා තවත් ග්‍රන්ථවල විසිරි පවත්නා ඒ කරුණු එක් තැන් කොට තෙරුවන් ගුණවලින් යම් කිසි එක් ගුණයක් ගෙන එපමණක් විස්තර කර ඇති සිංහල බණ පොත් කිහිපයක් ඇති නමුත් සුවිසි ගුණයම පහසුවෙන් තේරුම් ගත හැකි පරිදි විස්තර කර ඇති පොතක් සිංහල සාහිත්‍යට තැනි බව දුටු අපගේ සිත සුවිසි මහ ගුණය නමැති මේ ග්‍රන්ථය සම්පාදනය කිරීමෙහි නැමිණ. තෙරුවන් ගුණ උගත් නූගත් සැම දෙනා විසින් ම දැන යුතු බැවින් මේ ග්‍රන්ථය සම්පාදනය කිරීමෙහි දී වැඩි දෙනෙකුන් දන්නා සාමාන්‍ය ජනයාගේ ව්‍යවහාරයෙහි පවතින ප්‍රසිද්ධ වචන හැකිතාක් යොදන ලදී. එබැවින් මෙය කියවා කාහටත් පහසුවෙන් දහම්රසය විඳිය හැකි වනු ඇත. මේ ග්‍රන්ථය තේරුම් ගැනීමට ගැටපද විවරණ සන්න ටීකා වූවමනා නොවනු ඇත.

තෙරුවන් ගුණ ඉතා ගැඹුරු ය. ඒවායින් බොහෝවක්ම සාමාන්‍ය ලෝකස්වාභාව ඉක්මවා පවතින, අපේ දුබල නුවණට හසු කර ගත නොහෙන, බුද්ධා දී ආර්යයයන්ට ම විෂය කරුණු ය. ඒවා සාමාන්‍ය ලෝක තත්වය අනුව හෝ නවීන ප්‍රවීන විද්‍යාශාස්ත්‍ර අනුව හෝ මණින්තට විවේචනය කරන්නට නොයා යුතුය. මෙකල ඇතැම් උගත්තු තමන් දන්නා දේ අනුව විවේචනය කොට තුනුරුවන් ගැන ද නොයෙක් අදහස් පහළ

කෙරෙහි. ඇතැම්හු විවේචනය කරමුය, කියා තමන්ට අවිෂය කරුණු ගැන මොක මොකාවත් බොරු රැසක් ඇඳබා මහ වැඩක් කළෙමු'යි තමන් ගැන උදම් වෙති. එය තමන්ගේ මෝඩකමේ ම එක් අංගයක් බව ඒ භවත්හු නො දනිති. විවේචනය වනාහි මෝඩකම වැඩි තරමටම වඩ වඩා කළ හැකි කාර්යයයෙකි. එබැවින් තෙරුවන් පිළිබඳව ඇති නවීන උගතුන්ගේ ප්‍රශ්න කිසිවක් මේ ග්‍රන්ථයට ඇතුලත් නොකරන ලදී. අප විසින් අමුතුවෙන් සිතා ද මේ ග්‍රන්ථයට කිසිවක් ඇතුළු නො කරන ලදී. මෙය සම්පාදනය කර ඇත්තේ, පිටකත්‍රයෙන් හා අටුවාවලිනුත් තවත් සැලකිය යුතු දහම් පොත් වලිනුත් ගන්නා ලද කරුණු අනුව ය. ඒ ඒ කරුණු ගත් තැන් ද පොතෙහි ඒ ඒ තැන්වල සඳහන් කර ඇත. අප විසින් මේ ග්‍රන්ථය ලියන ලද්දේ තවත් නොයෙක් කටයුතු වල යෙදී ඉන්න අතරම ය. විවේක මද බව නිසා මෙය ලියා සම්පූර්ණ කිරීමට දෙළොස් මසක් පමණ ගත විය. කල් ගත කොට කඩින් කඩ පොත ලියන කල්හි කලින් ලියූ කරුණු අමතක වේ. එබැවින් මෙහි ඇතැම් තැනක වරක් ලියූ කරුණු නැවතත් ඇතුළු වී තිබෙන්නට බැරි නැත. එසේ තිබීම ග්‍රන්ථ දෝෂයක් වුව ද කියවන්නවුන්ට එයින් ලාභයක් මිස හානියක් නොවනු ඇත.

බෞද්ධයන් තමන්ට පරලොව පිහිට පිණිසත්, මියගිය ඥාතීන් ප්‍රේතත්වයෙන් ගොඩනගනු පිණිසත්, බෙහෙවින් කරන්නේ සඟරුවනට පිදීමය. උසස් ඵල ගෙන දෙන ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කුශලයන් වන පරිදි ඒ පිංකම් කළ හැකි වන්නේ සංඝගුණයන් දැන, සංඝරත්න හැඳින සංඝරත්නයෙහි පැහැදිලිව ඇතිව සිටිය හොත් ය. එබැවින් මෙහි සංඝරත්න ගුණ විස්තරය සෑම දෙනා විසින් ම විශේෂයෙන් කියවා තේරුම් ගත යුතුය.

බෞද්ධයන් අතර පවත්නා ප්‍රශ්ණ වලින් බොහෝවක් සංසරත්නය හා එහි ගුණ පිළිබඳව ය. සංසරත්නය පිළිබඳ විසඳීමට දුෂ්කර නොයෙක් ප්‍රශ්ණ ඇත්තේ ය. පිටකත්‍රයෙහි සඟරුවගේ ගුණ පිළිබඳව කරුණු ඇත්තේ ද ස්වල්ප වශයෙනි. එබැවින් සඟරුවන පිළිබඳ විස්තර ලිවීමට අපට බොහෝ වෙහෙසෙන්නට සිදු විය. පිටකත්‍රයෙහි කරුණු උපුටා දක්වා හැකිතාක් දුරට කරුණු නිරවුල් කර සඟ ගුණය ද මෙහි විස්තර කර ඇත. එය කියවීම උගතුන්ට ද බොහෝ ප්‍රයෝජනවත් වනු ඇත.

මීට

ශාසනස්ථිතිකාමි,

රේරුකානේ චන්ද්‍රවිමල මහාස්ථවිර

2508
1964

සැප්තැම්බර් 20 වෙනි දින

පොකුණුවිට

ශ්‍රී විනයාලංකාරාරාමයේදී ය

සුවිසි මහ ගුණය

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරභතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස

බුද්ධ රත්නය ධර්ම රත්නය සංසරත්නය යන මේ වස්තු තුන බෞද්ධයාගේ අත්පූත්තම ප්‍රතිෂ්ඨා තුන ය. ඒ රත්න තුන තමාගේ උතුම් පිහිට ලෙස පිළිගන්නා තැනැත්තේ බෞද්ධ නම් වේ. සරණ යාමයි කියනුයේ ඒ පිළිගැනීමට යි. රත්නත්‍රයේ එක ගුණයකුදු නොදැන නමින් පමණක් රත්නත්‍රය දැන සිටින බෞද්ධයා නමින් පමණක් බෞද්ධයෙකි. නියම බෞද්ධයකු වන්නට නම් තරමක් වත් රත්නත්‍රයේ ගුණ දැන රත්නත්‍රය හැඳින ගත යුතු ය. පෘථග්ජන පුද්ගලයකුට තබා ආර්යය පුද්ගලයකුට ද සම්පූර්ණයෙන් තෙරුවන් ගුණ දැන නොහැකිය. එහෙත් සකළ බෞද්ධයන් විසින් තරමක් වත් තෙරුවන් ගුණ දැන සිටිය යුතු ය. තෙරුවන් ගුණ දන්නා තරමට ඒ ඒ පුද්ගලයාගේ බෞද්ධත්වය උසස් ය.

බුද්ධ ගුණය අනන්ත. සාමාන්‍ය ජනයාට තබා රහතුන්ට ද අවිෂය ය. රහතුන් විසින් ද දැන නොහොත් බොහෝ බුදු ගුණ ඇත්තේ ය. දැන කෙනෙකුට වුවද බුදු ගුණ කියා නිම කිරීමට කාලයක් නැත්තේ ය.

බුද්ධෝපි බුද්ධස්ස භණ්ණො චණ්ණං
කප්පමිපි වෙ අඤ්ඤමහාසමානෝ
බියේථ කප්පෝ විරදිසමන්තරේ
චණ්ණෝ න බියේථ තථාගතස්ස

යනුවෙන් බුදුන් වහන්සේ විසින් අනිකක් නො වදාරමින් කල්පය මුළුල්ලෙහි රැ දවල් දෙකෙහි නො නවත්වා බුදුගුණම වදලේ ද දීර්ඝ කාලයකින් කල්පය ගෙවියන නමුත් බුදුගුණ කිම අවසන් නොවන බව දක්වා තිබේ. අනන්ත වු බුද්ධ ගුණස්කන්ධයෙහි සාමාන්‍ය ජනයාට දත හැකි බුදුගුණ ඇත්තේ ස්වල්පයකි. එබැවින් සාමාන්‍ය ජනයාගෙන් බුදුගුණ දන්නවුන් දන්නේ ද ඒවායන් ඉතා ස්වල්පයකි.

සකළ ලෞකික මහජනයාගේ ම බුදුගුණ දැනීමට වඩාත් මහත් වු බුදුගුණ එක් සෝවාන් පුද්ගලයකුට ඇතය යි ද, සෝවාන් පුද්ගලයන් සියයකට දහසකට ඇති බුදුගුණ දැනුමට මහත් දැනුමක් එක් සකාදගාමී පුද්ගලයකුට ඇතය යි ද, සකාදගාමී සියයකට දහසකට ඇති බුදුගුණ දැනුමට මහත් දැනුමක් එක් අනාගාමී පුද්ගලයකුට ඇතය යි ද, අනාගාමීන් සියයකට දහසකට ඇති බුදුගුණ දැනුමට මහත් දැනුමක් එක් අර්හත් පුද්ගලයකුට ඇතය යි ද, සාමාන්‍ය රහතන්ගේ බුදුගුණ දැනුමට මහත් දැනුමක් අසුමහා ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලාට ඇතය යි ද, අසුමහා ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලා අතරින් ද මහා කාශ්‍යප අනුරුඩ මහා කච්චානා මහා කොට්ඨිත යන මහා තෙරුන් වහන්සේලාට බුදුගුණ පිළිබඳ අතිරේක දැනුමක් ඇතය යි ද, ඒ සතර මහාතෙරුන් වහන්සේලාගේ දැනුමට වඩා වැඩි දැනුමක් අග්‍රශ්‍රාවකයන් වහන්සේලාට ඇතය යි ද, උන්වහන්සේලා අතරින් ද සැරියුත් මහා තෙරුන් වහන්සේට මහත් වු බුදුගුණ දැනුමක් ඇතය යි ද, සැරියුත් මහා තෙරුන් වහන්සේට වඩා වැඩි බුදුගුණ දැනුමක් පසේ බුදුන්වහන්සේ කෙනෙකුට ඇතය යි ද, ඉදින් සක්වල පුරා සිවුරු කොණින් සිවුරු කොණ

ගැටෙන සේ පසේ බුදුවරයන් වැඩ හිඳ බුදුගුණ සිතන අවස්ථාවක් වී නම් ඒ අවස්ථාවෙහි සක්වළ පුරා වැඩ ඉන්නා සියලු පසේ බුදුවරුන්ගේ බුඬගුණඥාණයට මහත් වූ බුඬගුණඥාණයක් එක් ලොවුතුරා බුදුකෙනෙකුට ඇතැය යි ද සම්පසාදනීය සුත්‍ර අටුවාවෙහි* දක්වා ඇත්තේ ය.

නුවණැතියන්ගෙන් අගතැම්පත් සැරියුත් මහා තෙරුන් වහන්සේට වුව ද හරියට පෙනෙන බුදුගුණ ඇත්තේ ස්වල්ප වශයෙනි. උන්වහන්සේගේ බුදුගුණ අනන්තය අපරිමාණය යි පිළිගන්නේ ද තමන් වහන්සේට පෙනෙන දූනෙන බුදුගුණ අනුව, නො පෙනෙන නො දූනෙන මහා ගුණස්කන්ධය අනුමානයෙන් සිතා ගැනීමෙනි. එක් එක් පසකින් නව යොදුන් බැගින් අටලොස් යොදුන් බිම් පෙදෙසක් යට කොට ගලා යන වන්දුභාගා නම් ගංගාවෙන් ඉදිකටු මලකින් ගත් ජලය ඉතා අල්ප වන්නක් මෙන් ද, නොගත් ජලය බොහෝ වන්නක් මෙන් ද, මහාපොළොව ඇඟිල්ලට පස් ටිකක් ගත් කල්හි ඇඟිකල්ලට ආ පස් අත්‍යල්ප වන්නාක් මෙන් ද, පොළොව පස් බොහෝ වන්නක් මෙන් ද, මහා සයුරට ඇඟිල්ලක් දිගුකළ කල්හි ඇඟිල්ල කෙළින් ඇති ජලය අත්‍යල්ප වන්නාක් මෙන් ද, ඉතිරි අහසම බොහෝ වන්නාක් මෙන් ද සැරියුත් මහා තෙරුන් වහන්සේට වුව ද හරියට පෙනෙන දූනෙන බුදුගුණ අත්‍යල්ප බව ද, හරියට නොපෙනෙන නොදූනෙන බුදුගුණ බොහෝ බව ද, සම්පසාධනීය සුත්තට්ඨ කථාවෙහි ම දක්වා තිබේ. සාමාන්‍ය ලොකයා හට අනන්ත බුද්ධ ගුණස්කන්ධය පිළිබඳව එක්තරා ප්‍රමාණයකට දැනුමක් ඇතිකර ගත හැකි වනු පිණිස තථාගතයන් වහන්සේ විසින් බුදුගුණයන් නව කොටසක් බෙදා ලද නවයකට සකළ බුද්ධ ගුණස්කන්ධය ඇතුළු කොට බුදුගුණ පාඨයක් වදාරා ඇත්තේ ය.

* දීසනිකායට්ඨ කථා

ඒ මෙසේය :

ඉතිපි සො හගවා අරහං, සම්මා සම්බුද්ධො, විජ්ජා වරණසම්පන්නො, සුගතො, ලොකවිදු, අනුත්තරෝ පුරිසදම්මසාරථී, සත්ථා දෙවමනුස්සානං, බුධො, හගවාති.

ඒ පාඨයේ තේරුම මෙසේ ය:

1. සො හගවා අරහං

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනාගතයෙහි ලෞකික වූ ද, ලොකොත්තර වූ ද, උසස් ඵල පතා සැදුහැකියන් විසින් කරන පුජාවන් පිළිගැනීමට සුදුසු වූ සේක.

2. සො හගවා සම්මා සම්බුද්ධො

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ලෞකික වූ ද, ලෝකෝත්තර වූ ද, සකළ ධර්ම සමුහය අනිකකුගෙන් අසා ගැනීමක් නොකොට තමන් වහන්සේ විසින් ම කිසිදු වැරදීමක් නැතිව ඇති සැටියෙන්ම දැන සිටින සේක.

3. සො හගවා විජ්ජා වරණ සම්පන්නො

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විද්‍යා නම් වූ ඥාන විශේෂයන් ගෙන් හා වරණ නම් වූ ප්‍රතිපත්ති ධර්මයන්ගෙන් සම්පූර්ණ වන සේක.

4. සො හගවා සුගතො

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යහපත් ගති ඇති සේක.

5. සො හගවා ලොකවිදු

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ලෝකත්‍රයම ඇති සැටියෙන් දැන වදාළ සේක.

6. සෞ භගවා අනුත්තරෝ පුරිසදම්මසාරථී

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කායබල සාඨිබලාදියෙන් මත්ව ප්‍රචණ්ඩව සිටින පුද්ගලයන් දමනය කොට සුමගට පැමිණවීමෙහි අන් සැමට වඩා සමත් වන සේක.

7. සෞ භගවා සත්ථා දේවමනුස්සානං

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මිනිසුන්ට පමණක් නොව දෙවියන්ට ද ගරු වන සේක.

8. සෞ භගවා බුඬො

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පරම ගාමිනීර වතුස්සත්‍යය ධර්මය තමන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කොට ලෝකයාට ද අවබෝධ කරවන සේක.

9. සෞ භගවා

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මනුෂ්‍ය දිව්‍ය බ්‍රහ්ම යන ලෝකත්‍රයෙහි සැමදෙනා විසින් ම ගරු කිරීමට සුදුසු වන සේක.

මෙසේ සැකවීන් දැක්වුණු බුදුගුණ නවය ඉදිරියෙහි එකින් එක විස්තර කරනු ලැබේ.

1

අරහං ගුණය

අපීකථා ටීකාවන් හි ‘අරහං’ යන වචනය නොයෙක් ආකාරයට විභාග කොට එහි නොයෙක් අර්ථ දක්වා තිබේ. ‘අරහං’ යන වචනයෙහි සාමාන්‍ය තේරුම සුදුසු තැනැත්තාය යනු යි. තථාගතයන් වහන්සේ කෙරෙහි නොයෙක් සුදුසුකම් ඇත්තේ ය. මේ අරහං ගුණ කථාවෙහි දී ඒ සෑම සුදුසුකමක්ම අදහස් කරනු නොලැබේ. මෙතන්හි අදහස් කරන සුදුසු බව නම් දක්ෂිණාව පිළිගැනීමටත් පිළිගැන්වීමටත් සුදුසු බවය. ථතාගතයන් වහන්සේ දක්ෂිණාව පිළිගැන්වීමට ද සුදුසු වන්නාහ.

දක්ෂිණාව යනු කුමක් ද? අනාගතයේ දී ලෝකික වූ ද ලෝකෝත්තර වූ ද උසස් ඵල බලාපොරොත්තුවෙන් සැදුහැකියන් විසින් පුදන විවරාදී ප්‍රත්‍යය දක්ෂිණා නම් වේ. උසස් ඵල බලාපොරොත්තුවෙන් පුජාවක් කරන්නා වූ තැනැත්තාට ඔහු බලාපොරොත්තු වන දෙය ලබා දීමට යමෙක් සමත් වේ නම්, ඒ තැනැත්තාම එය පිළිගැනීමට සුදුසු ය. තථාගතයන් වහන්සේ එසේ උසස් බලාපොරොත්තු වලින් පුජා කරන්නවුන් ගේ ප්‍රාර්ථනාවන් මුදුන්පත් කර දීමට සමාර්ථ ය. ප්‍රත්‍ය පුජා කළවුන්ට ඵල ලබාදීම සඳහා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් යම්කිසි උත්සහයක් කරන්නේ නැත.

උන්වහන්සේගේ ගුණ මහත්වය නිසා පුජා කරන්නවුන්ට ඔවුන්ගේ පුර්වතා සිඬියට පැමිණේ. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ‘අරහං’ නම් වේ. පුර්වතා සිඬියට හේතු වන යම් ගුණයක් තථාගතයන් වහන්සේ කෙරෙහි ඇතිනම් ඒ ගුණය අරහං ගුණය ය.

දක්ෂිණාව මහත්ඵල කිරීමේ ශක්තිය බුදුරදුන්ට පමණක් නොව සංඝරත්නයට ද ඇත්තේ ය. සංඝ ගුණ පාඨයේ ‘දක්ඛිණෙය්‍යා’ යන පදයෙන් දැක්වෙන්නේ ඒ ගුණය යි. ‘දක්ඛිණෙය්‍යා’ යන පදයේ තේරුම දක්ෂිණාව පිළිගැනීමට සුදුසු යනු යි. සකළ ක්ලේශ ප්‍රභාණයෙන් පාරිශුද්ධත්වයට පැමිණ සිටින රහතන් වහන්සේ අග්ග දක්ඛිණෙය්‍යා නම් වෙති. පසේ බුදුවරුන් හා ලොවුතුරා බුදුවරුන් ද අර්හත්වයට පැමිණීමෙන් සකළ ක්ලේශයන් ප්‍රභාණය කර ශුද්ධත්වයට පැමිණ සිටින පුද්ගලයන් වන බැවින් උන්වහන්සේලා ද අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යයෝම ය. එහෙත් ශ්‍රාවක වූ රහතුන්ගේ දක්ෂිණාර්භ භාවයට වඩා උන්වහන්සේලා ගේ දක්ෂිණාර්භභාවය උසස් ය. අරහං යන වචනයෙන් කියවෙන්නේ ලොවුතුරා බුදුවරුන්ගේ දක්ඛිණෙය්‍යා භාවය ය. දක්ඛිණෙය්‍යා භාවය ඇත ද රහතුන් සඳහා ඒ වචනය නොයොදනු ලැබේ. තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයන් ශ්‍රාවක සංඝයාගෙන් අන්‍ය වූ උපාසකෝපාසිකාදීන්ට දන් දීමේහි ද ඵල ඇත්තේ වි නමුත් ඔවුන් සඳහා දක්ඛිණෙය්‍යා යන වචනය ව්‍යවහාර කරනු නො ලැබේ. මාපියෝ ද දු දරුවන් විසින් පිදිය යුත්තෝ ය. ඔවුන් සඳහා සංඝගුණපාඨයෙහි එන ‘ආහුණ්‍යය’ යන පදය යොදා තිබේ. එහි තේරුම දුර සිට වුවද ගෙන ගොස් පිදිය යුත්තෝ ය යනු යි.

‘අරහං - දක්ඛිණෙය්‍යා’ යන පද වලින් කියැවෙන දක්ෂිණාර්භ පුද්ගලයාගේ තත්ත්වය වේලාම සූත්‍රයෙහි එන පරිදි සැලකිය යුතුය. අතීතයෙහි අප මහා බෝසත්තුමා

වේලාම නම් බමුණෙක් විය. වේලාම බුන්මණ මහා දනයක් දිණ. හෙතෙම රිදී බඩු රිදී මිල පිරවූ රන් තැටි ද, රන් බඩු රන් කාසි පිරවූ රිදී තැටි ද, සත්රුවන් පිරවූ ලෝහො තැටි ද, රන් අබරණ රන් කොඩි රන් දන් වැල් වලින් සැරසූ ඇතුන් ද, සිංහ සම්, දිවි සම්, ව්‍යාග්‍ර සම් කම්බිවලින් සරසන ලද්ද වූ ස්වර්ණාලංකාර ස්වර්ණද්ධිවජ සහිත වූ රන් දූල් සහිත වූ රථයන් ද, කිරිදෙනුන් ද, කිරි ගන්නා රිදී බඳුන් ද මිණිකොඩිවලින් සැරසූ කණ්ඩාවන් ද, කොට්ට, ඇතිරිලි, උඩුවියන් සහිත ඇඳන් ද, අගනා පිළිමිටි ද සුවාසූ දහස බැගින් දුන්නේ ය. ප්‍රමාණයක් නැති තරමටම බොහෝ ආභාරපාන ද දුන්නේ ය. වේලාම බුන්මණ දන් දුන් කාලය අබුධෝත්පාද කාලයක බැවින් ඒ දනය මහත් ඵල කිරීමට සමාර්ථ වන එක ප්‍රතිග්‍රාහකයකුදු නො සිටියේ ය. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ :-

‘යං ගහපති වෙලාමො බුන්මණො දනං අදසි මහාදනං, යො එකං දිට්ඨිසම්පන්නං හොජෙය්‍ය, ඉදින් තතො මහජ්ඵලකරං’

යනාදින් අනේපිඬු මහා සිටානන්හට දක්ෂිණාර්භයන්ගේ තතු පහද වදාරණ සේක්: සත්හවුරුදු සත්මස් සන්දිනක් මුළුල්ලේහි වේලාම බුන්මණ විසින් දෙන ලද දනයට වඩා එක් සකාදගාමී පුද්ගලයකුට දෙන දනය මහත් ඵල වන බවද, සකාදගාමීන් සියයකට දෙන දනට වඩා එක් අනාගාමී පුද්ගලයකුට දෙන දනය මහත් ඵල වන බවද, අනාගාමීන් සියයකට දෙන දනයට වඩා එක් රහත් නමකට දෙන දනය මහත් ඵල වන බවද, රහතුන් සියයකට දෙන දනයට වඩා එක් පසේ බුදුවරයකුට දෙන දනය මහත් ඵල වන බවද, පසේ බුදුවරුන් සියයකට දෙන දනයට වඩා එක් ලොචිතුරා බුදුකෙනෙකුට දෙන දනය මහත් ඵල වන බවද වදාළා සේක. වේලාම සුත්‍රයෙහි එන මේ දන විභාගෙය අනුව

සෝවාන් සකෘදගාමී අනාගාමී, අරහත්, ප්‍රත්‍යක්‍ෂ සම්බුද්ධ සමාසකසම්බුද්ධ යන පුද්ගලයන් පිළිවලින් එක් එක් පුද්ගලයන්ට වඩා එක් එක් පුද්ගලයකු සිය සිය ගුණයෙන් වැඩි දක්ෂිණාර්භභාවය ඇතියවුන් බව කිය යුතු ය. ලොචතුරා බුදුවරුන්ගේ දක්ෂිණාර්භභාවය දැක්වීම සඳහා ‘අරහං’ යන ගුණ පදය භාවිත කරනු ලැබේ. සෙස්සන් සඳහා දක්ඛිණේයා, අග්ගදක්ඛිණේයා යන ගුණ පද ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ.

දක්ෂිණාර්භභාවයේ හේතුව ලෙස දක්වා ඇත්තේ කෙලෙස් කෙරෙන් පවිත්‍ර බව ය. කෙලෙස් තනි කර ගෙන සිටින්නෝ ද දක්ෂිණාර්භයෝ ය. සකල ක්ලේශයන් ප්‍රභාණය කොට සම්පූර්ණයෙන්ම කෙලෙසුන්ගෙන් පවිත්‍රව සිටින රහත්හු අග්‍රදක්ෂිණාර්භයෝ ය. ලොචතුරා බුදුවරුන් වාසනාව සහිතව ක්ලේශප්‍රභාණය කර ඇති බැවින් උන්වහන්සේ පාරිශුද්ධියට රහතුන්ගේ පාරිශුද්ධියට උසස් ය. එබැවින් ලොචතුරා බුදුහු අග්‍රදක්ෂිණාර්භයන්ට වැඩි දක්ෂිණාර්භයෝ ය. අරහං යන පදයෙන් කියනුයේ ඒ සාතිශය දක්ෂිණාර්භ භාවය යි. තණ, වල්පැලැටි, ගල් බොරළු නැති කුඹුරක වී වපුළ ගොවියාට එයින් මහත් අස්වැන්නක් ලැබෙන්නාක් මෙන් කෙලෙසුන්ගෙන් පවිත්‍ර සන්නාතියක් ඇති පුද්ගලයකුට දුන් කල්හි එයින් දයකයාට බොහෝ ඵල ලැබෙන බව උසස් ඵල ලැබෙන බව කියනු ලැබේ. ප්‍රතිග්‍රාහකයාගේ ශුද්ධත්වය නිසා දයකයාට වඩා ඵල ලැබෙය යන මේ කරුණු තේරුම් ගැනීමට දුෂ්කර, ඔප්පු කිරීමට දුෂ්කර ගැඹුරු කරුණකි. මෙබඳු කරුණු වලදී ශ්‍රාද්ධාවම පිටකර ගත යුතු ය. අතිතයේ ඇතැම් සැදුවතුන් සමාන්‍ය කෙනෙකු විසින් දිය නොහෙන, දීමට අතිශයින් දුෂ්කර දනයන් තිබේ. එවැනි දුෂ්කර දනයන් කාන්තාවන් විසින්. එබඳු දුෂ්කර දීමනාවක් කළ බොහෝ දෙනෙකුන් ලක්දිව විසූ බව කථාපුවත් වලින් පෙනේ. එසේ දෙන දුෂ්කර දනයන් පෘථග්ජන භාවයෙහි සිට පිළිගැනීමයි, වැළඳීම නුසුදුසු යයි සලකා ඇතැම් හික්ෂුන් ජීවිත

පරිත්‍යාගයෙන් වෙර වඩා සවි කෙලෙසුන් නසා රහත් වූ බව දැක්වෙන කථා පුවත්තීන් ගණනක් ම අපේ බණ පොත්වල සඳහන් වී ඇත්තේ ය.

හික්ෂුන් සැටනමක් රහත්වීම

පෙර මේ ලක්දිව හික්ෂුන් සැටනමක් එක් වී නාගදීපයේ රාජායතන වෛත්‍යය වැදීම සඳහා ගොස් වෛත්‍යය වැඳ පුද එහිම රාත්‍රිය ගෙවා පසු දින උදෑසන පාත්‍ර ගෙන පිඬු පිණිස ගමට පිවිසියාහු ය. එක් ගෙයකිනුදු කිසි අහරක් නොලබා උන්වහන්සේලා හිස් පාත්‍ර වලින් යුතුවම ගම් දෙරට පැමිණිය හ. එගම කහවනු සැටක් ණය වී එය වෙනුවට ගෙයක මෙහෙවර කරන 'නාගා' නම් ස්ත්‍රියක් විසුවා ය. ඔ කළයක් ගෙන දිය පිණිස යන්නී ඒ හික්ෂුන් දැක උන්වහන්සේලා වෙත ගොස් වැඳ 'ස්වාමිනි, ආර්යයයන් වහන්සේලා පිණිඬපාතය ලද්දහුදු' යි විචාලා ය. හික්ෂුහු 'උපාසිකාවනි, තවම පෙරවරු කාලය ඇත්තේය' යි කීහ. ඔ හික්ෂුන් වහන්සේලා අහරක් ලබා නැති බව තේරුම් ගෙන මහත් සංවේගයට පැමිණ 'කෙසේ හෝ මුන් වහන්සේලාට දන් සැපයිය යුතුය, මුන්වහන්සේලා සුන්බන් වන්නට ඉඩ නොදිය යුතුය, දන් දීමට කිසි වස්තුවක් මට නැත, මම ණය ගෙවාගත නොහැකිව වැඩ කරමින් සිටි දුගියෙකිමි. මා දන් වැඩ කරන්නේ දවල් කාලයේ පමණය. මට රාත්‍රියද වැඩ කළ හැකි ය, රාත්‍රියේ වැඩ කර දීම සඳහා මුදලක් ණයට ගෙන මුන්වහන්සේලාට දන් සපයමි' යි සිතා කළය මෙහි තබා යෙමි. නුඹ වහන්සේලා කරුණාකර මා එනතුරු මෙහි මොහොතක් වැඩ කරනවා' යි කියා වහා තමා වැඩ කරන ගෙටම ගොස් ගෘහස්වාමියාගෙන් තවත් කහවනු සැටක් ණයට ඉල්ලී ය.

එකල්හි ගෙහිමියා 'හි තවම පරණ ණයෙන් නොමිදි කුමට තවත් ණය ඉල්ලන්නීද' යි කීය. එකල්හි ඔ 'හිමියෙනි,

ධනය ගැන බිය නොවනු මැනව, මම දැන් ගන්නා මුදල වෙනුවට රාත්‍රිය වැඩ කරමි' යි කීවාය. ගෙනිමියා ' එසේනම් යහපතැ' යි ඇයට කහවනු සැටක් දිණ. ඔ තොමෝ මුදල් ගෙවා වහා ගමේ ඇවිද එක ගෙයකට එක කහවනුව බැගින් දී දන් පිළියල කරවා පාත්‍රවලට බෙදා හික්ෂුන් වහන්සේලාට පිළිගන්වා වැද තමා දනය පිළියෙල කළ සැටි ද හික්ෂුන්ට කියා, කළය ගෙන ගියා ය. ඇගේ කථාව ඇසූ හික්ෂුන් විශ්මයට පැමිණ එහි ම දන් නො වළඳ තම තමාගේ පාත්‍ර ගෙන මහානාම නම් විල සම්පයේ මිදෙල්ල වනයට ගියහ. එහිදී සංඝස්ථවිරයන් වහන්සේ සෙසු හික්ෂුන් අමතා කියන සේක් 'ඇවැත්නී මේ දනය දුන් දුගී කත අපේ මව හෝ නො වන්නීය, සොයුරියක් ද නො වන්නීය, නැතැනැත්තියක් ද නො වන්නීය, අතිශයින් දිළිඳු වූ ඇය තමාගේ ශරීරය විකුණා මේ දනය අපට පිළියල කර දුන්නේ' සිල්වත් වූ ගුණවත් වූ මුත්වහන්සේලාට දීමෙන් අනන්ත ඵල ලැබෙන්නේ ය' යි සලකා ගෙන ය. මෙබඳු දනය අප විසින් සරාගිව සිට වැළඳීම නුසුදුසු ය. ඇගේ දනය මහත්ඵල වන පරිදීම අප විසින් ඒ දනය වැළඳිය යුතුය. ඒ නිසා අපි මේ දනය කෙසේ හෝ සවි කෙලෙසුන් නසා රහත්වම වළඳමු ය, යි කීහ. ඉක්බිති හික්ෂුහු 'රහත් නොවී මේ දනය නො වළඳමුය' යි වනයෙහි තැන තැන හිද මහත් වූ උත්සහයෙන් වෙනදට වඩා අතිරේක උත්සහයකින් භාවනාවට පටන්ගෙන එදින පෙරවරු කාලයේ දී ම සැමදෙනා වහන්සේම සියලු කෙලෙසුන් නසා රහත් වූහ. එය දැන වන දෙවියෝ සාධුකාර දුන්හ. උන්වහන්සේලා දෙවියන්ගේ සාධුකාර මධ්‍යයේම පවිත්‍ර වූ සන්තාන ඇතිව නාගාට දනය මහත් ඵල වන පරිදි ආහාර වැළඳූ හ. මේ පුවත දැන ගන්නට ලැබී රජුගේ ශ්වේතච්ඡත්‍රයෙහි අධිගාහිත දෙවියා ද සාධුකාර දිණ. රජු ඔහුගෙන් අසා නාගා ගැන පැහැදී ණය හිමියාත් සමඟ ඇය ගෙන්වා ණයෙන් මුදවා ඒ දිවයින ඇයට ම දී තවත් සම්පත් ද දිණ. ඉක්බිති ඔ තවත් බොහෝ

පින්කම් කොට ජීවිතාවසානයයේ දෙව්ලොව උපන්නාහ. (මේ රසවාහිණියේ එන කථාවකි.)

(මේ කථාවේ සැටියට රාජායතන වෛත්‍යයට නුදුරින් මහානාම නම් විලක් හා මීදෙල්ල වනයක් ද තිබිය යුතුය. දූතට නාගදීපය වශයෙන් සලකන දිවයින බුදුරදුන් වැඩ වඳළ රාජායතන වෛත්‍ය පිහිටි නාගදීපය ද නැතහොත් නියම නාගදීපය අන් තැනක් ද යනු විමසිය යුතු ය.)

උපාසිකාවක් නිසා රහත් වූ මහා මිත්‍ර තෙරුන් වහන්සේ

මහාමිත්‍ර තෙරණුවෝ කස්සක නම් ලෙනක වාසය කෙරෙති. එක් උපාසිකාවක් උන් වහන්සේ දරුවකු ලෙස සලකා පෝෂණය කරන්නී ය. ඔ යම් දිනක යම් කිසිවක් පිණිස වනයට යන්නට සුදනම් වී දුව අමතා 'දුව, අසවල් තැන පරණ සහල් ඇත, අසවල් තැන කිරි ඇත, ගිතෙල් ඇත, අසවල් තැන පැණි ඇත, තිගේ සොහොයුරා වන මිත්‍ර තෙරණුවන් වැඩි කල්හි බත් පිස කිරි ගිතෙල් පැණි හා උන්වහන්සේට දෙව, තී ද අනුභව කරව, මම වනාහි ඊයේ පිසූ හීල්බත් ටිකක් තිබී කාඩි හා අනුභව කෙළෙමි' යි කීවාය. 'මැණියනි, ඔබ දවාලට කුමක් කන්නීද' යි දූ ඇසුවා ය. 'සහලි ටිකක් ගෙන පළාකොළ දමා ඇඹුල් කැඳන් පිස තබව' යි මහා උපාසිකාව කී ය. තෙරුන් වහන්සේ උපාසිකාවගේ ගෙට යනු පිණිස සිවුරු ගෙට යනු පිණිස සිවුරු ගැටවොටු ගන්වා ගණ්ඨිලා පසුම්බියෙන් පාත්‍රය ගන්නා කල්හි උපාසිකාවගේ කථාව උන්වහන්සේට ඇසිණ. එය අසා තෙරුන් වහන්සේ තමාටම අවවාද කරගන්නාහු, 'මහා උපාසිකාව කාඩි හි හීල්බත් අනුභව කළාය, ඔී දවාලට ඇඹුල් කැඳන් වළඳන්නීය. නුඹ පිණිස පරණ සහල් ඇති තැන් කියන්නීය. ඇ නුඹෙන් වත්තක් කුඹුරක් බලාපොරොත්තු නො වන්නී ය. ආහාර වස්ත්‍ර බලාපෙරොත්තු නො වන්නී ය. ඇය සුළු දෙයකින් යැපී නුඹට ප්‍රණිත භෝජනයක් පිළියළ කරවා දෙන්නේ නුඹ නිසා ත්‍රිවිධ

සම්පත්තියම ලැබෙන්නැයි සිතා ය, නුඹ ඇයට ඒ සම්පත් දෙන්නට සමත් වන්නෙහි ද? නො රහත් වූ නුඹ විසින් මහා උපාසිකාවගේ දනය රාග සහිතව මෝහ සහිතව සිට නොවැදිය යුතුය යි අවවාද කර ගත්හ. ඉක්බිති පාත්‍රය ඵච්ඡයෙහි ලා ආපසු අවුත් ලෙනට පිවිස පා සිවුරු තැන්පත් කොට 'රහත් නොවී ලෙනෙන් නො නික්මෙමි' යි ඉටා බලවත් උත්සහයෙන් විදසුන් වඩන්නට වන. කලක පටන් භාවනාවෙහි යෙදුණු උන්වහන්සේට එදින පෙරවරු කාලයේ දී ම සියලු කෙලෙසුන් නසා අරහත් ඵලයට පැමිණිය හැකි විය.

ශ්‍රමණ ධර්මය මස්තකප්‍රාප්ත කරගත් උන්වහන්සේ ඉමහත් ප්‍රීතියෙන් පැහැපත් මුහුණෙන් ලෙනෙන් නික්මුණාහ. ලෙන්දෙර වෙසෙන දෙවියා උන්වහන්සේගේ අර්හත්වයට පැමිණීම දැන ඉමහත් සතුටට පැමිණ,

' නමෝ තේ පුරිසාපඤ්ඤ - නමෝ තේ පුරිසුත්තම
යස්ස තේ ආසවා බිණා - දක්ඛණෙයා' සි මාරිස්'

යි උදන් අනා 'ස්වාමිනි නුඹ වහන්සේ වැනි රහතුන්ට දන් දී මහළු ස්ත්‍රීහු දුකින් මිදෙන්නාහ' යි කිය. තෙරුන්වහන්සේ කල් බලන සේක් පෙරවරු කාලය බව දැන පා සිවුරු ගෙන ගමට පිවිසුණාහ. මහළු ස්ත්‍රීයගේ දූ ආහාර පිළියල කර 'මාගේ සොහොයුරාණන් දූන් දූන් එනු ඇතැ'යි බලා හුන්නා ය. ඕ තෙරුන් වහන්සේ දෙර සම්පයට පැමිණි කල්හි පාත්‍රය ගෙන ගිතෙල් හා පැණියෙන් යුක්ත කිරිබත් බෙද උන්වහන්සේගේ අත තැබුවා ය. තෙරුන් වහන්සේ ඇයට 'සුවපත් වේවා' යි අනුමෝදනා කොට පෙරලා වැඩම කළහ. එද තෙරුන් වහන්සේගේ සිරුර අතිශයින්ම පැහැපත්ව තිබිණ. මුහුණු පුබුදු වූ පියුමක් සේ බැබලෙමින් තිබිණ. දූරිය උන්වහන්සේ වඩිනු බලා ගෙනම සිටියා ය. මහළු ස්ත්‍රීය අවුත් 'දුව, නුඹේ සොහොයුරු ආයේ දූ' යි ඇසුවා ය. දූරිය සියළු

පුවත් මවට කීවා ය. උපාසිකාව තෙරණුවන්ගේ ශ්‍රමණ කෘත්‍යය මස්තකප්‍රාප්ත වූ බව දැන ‘දුව, තිගේ සොහොයුරා බුදුසස්නෙහි සිත් අලවා වෙසෙයි, සස්නෙහි මතු උකටළි නො වන්නේය’ යි කීවා ය.

(මණෝරථපුරාණ 276)

පුණ්ණ දුගියා සිටුවරයකු වීම.

රහතන් වහන්සේගේ අග්‍ර දක්ෂිණාර්භ භාවයට පුණ්ණ සිටුගේ කථාව නිදසුනකි. රජගහ නුවර සුමන සිටු නිසා ජීවත් වන පුණ්ණ නම් දුගියෙක් විය. ඔහුට බිරියෙක් හා උත්තරා ජීවත් නම් දුවක් ද වූහ. එක් කලෙක රජගහ වැස්සෝ නැකත් කෙළියකට සැරසුණෝ ය. එය සතියක් පවත්වන උත්සවයකි. එද උදෑසන ද පුරුදු පරිදි පුණ්ණ සිටු ගෙදරට ගියේ ය. සුමන සිටු ඔහු අමතා කියනුයේ, ‘පුණ්ණ,’ අද සෑම දෙනම නැකැත් කෙළියට සැරසෙති, නුඹ අදත් වැඩ කරන්නෙහි ද, නැතහොත් නැකැත් කෙළියෙහි යෙදෙන්නෙහි ද’ යි කීය. එකල්හි පුණ්ණ ‘හිමියනි, නැකැත් කෙළි ඇත්තේ පොහොසතුන්ට ය, අපේ ගෙදර කැඳකට සහල්වත් නැත, මට නැකැත් කෙළියෙන් කම් නැත, ගොණුන් ලැබෙනහොත් සෑමට යෙමිසි’ කීය. ‘එසේ නම් ගවයන් ගණුව’යි සිටුතුමා කීය. පුණ්ණ ගොන් බානත් හා නගුලත් ගෙන භාර්යා අමතා ‘සොඳුර, අද මේ නුවර වැස්සෝ නැකැත් කෙළි කෙළින්නාහ. දුප්පත් නිසා මම සිටාණන්ගේ කුඹුර සාන්නට යන්නෙමි. අද මට දෙගුණයක් වියදම් කොට වෙනදට හොදින් කෑම පිළියල කොට ගෙන එව’යි කියා කුඹුරට ගියේය.

සැරියුත් මහා තෙරුන් වහන්සේ සත් දිනත් නිරෝධ සාමාපත්තියෙන් වැඩ සිට එද උදෑසන සමවතින් නැගිට ‘අද කවරකුට සංග්‍රාහ කිරීම වටනේ ද’ යි බලන සේක් පුණ්ණ දුගියා දැක ඔහු ශ්‍රාද්ධාවත් බව හා ඒ නිසා ඔහුට මහා

සම්පත්තියක් ලැබිය හැකි බව ද දැක වදුරා පා සියුරු ගෙන ඔහු සීසාන තැනට වැඩ වදුර දියවලක් සම්පයේ එක් පදුරක් දෙස බලා හුන් සේක. පුණ්ණ, තෙරුන් වහන්සේ දැක සීසැම නවත්වා උන් වහන්සේ වෙත ගොස් පසඟ පිහිටුවා වැඳ මුත් වහන්සේට දැනට වුවමනා වී ඇතැයි සිතා පදුරෙන් කොටුවක් ගෙන සැරියුත් හිමියන්ට පිළිගැන්වී ය. එකල්හී තෙරුන් වහන්සේ පාත්‍රය හා පෙරහන ඔහුට දුන්හ. ඔහු පැන් පෙරා තෙරුන්වහන්සේට පිළිගැන්වී ය. ඉක්බිති තෙරුන් වහන්සේ 'ඉදින් මා රජගහ නුවරට පිවිසියේ නම් අනුන්ගේ ගෙවල් පිටිපස ගෙයක වෙසෙන මොහුගේ බිරිද මා නො දක්නීය. ඇය බත ගෙන මඟට වත් කල්හීම යෙමිසි සිතා මදවේලාවක් එහිම රැඳී සිට පුණ්ණගේ බිරිද බත ගෙන මඟට බට පසු තෙරුන් වහන්සේ නුවර බලා වැඩම කළ සේක. ඔ අතර මඟතෙරුන් වහන්සේ දැක 'මට සමහර විට ආර්යයයන් වහන්සේ මුණ ගැසුන මුත් දෙන්නට දෙයක් නොමැත. දෙන්නට දෙයක් ඇති විට ආර්යයයන් වහන්සේ මුණ ගැසෙන්නේ නැත. අද ආර්යයයන් වහන්සේ ද මුණ ගැසී ඇත. මේ අවස්ථාවෙන් ප්‍රයෝජන ලැබිය යුතුය' යි සිතා හිස තිබු බත් බඳුන බිම තබා තෙරුන් වහන්සේට පසඟ පිහිටුවා වැඳ 'ස්වාමීනි, මෙහි හොඳ නරක නොබලා නුඹ වහන්සේගේ දනයට අනුභව කළ මැනව' යි කීය. තෙරුන් වහන්සේ පාත්‍රය එලවූහ. ඔ එක් අතකින් ආහාර බඳුන ගෙන එක් අතකින් පාත්‍රයට බෙදුවා ය. බතීන් අඩක් බෙදූ කල්හී තෙරුන් වහන්සේ අතින් පාත්‍රය වැසූ සේක. ඔ 'ස්වාමීනි, එක් අයකුට පිළියල කළ ආහාරය දෙකට බෙදිය නොහැකිය. නුඹ වහන්සේගේ දසයා හට මෙලොව සංග්‍රාහ නොකොට පරලොවම සංග්‍රාහ කරනු මැනව' යි කියා සියල්ලම පාත්‍රයට බෙදූ 'නුඹ වහන්සේ විසින් දක්නා පද ධර්මය මටද හිමිවේවා.' යි පැතුවා ය. තෙරුන් වහන්සේ 'එසේම වේවා' යි අනුමෝදන් කොට ජලය පහසු තැනක වැඩ සිට ඔවුන්ගේ දනය වැළඳු සේක.

පුණ්ණගේ බිරිය වහා ගෙදර ගොස් සහල් සොයා නැවතත් බත් පිසුවාය. පුණ්ණ අධිකිරියක් පමණ පෙදෙස සා සාගින්න ඉවසිය නොහැකිව ගොණුන් මුද හැර සෙවත් ඇති තැනකට වී බත පමා වන්නේ කිම් දෝ' යි මඟ දෙස බලාගෙන හුන්නේ ය. බිරිය බත් ගෙන එන්නී ඔහු දැක, 'ඉදිත් මොහු කිපි තී මෙතෙක් කුමක් කළේ දැයි කෙටිටෙන් පහර දිනි නම් මා කළ පින්කම නිෂ්ඵල වන්නේ ය. එබැවින් කාරණය කෙලින්ම කියමි' යි සිතා කියන්නී 'හිමියනි, ඔබත් සිත පහද ගන්න, මම උදෑසනින් ම ඔබට බත් ගෙන ආමි. අතරමඟදී දම්සෙනෙවියන් වහන්සේ හමුවී ඔබට ගෙනා බත උන්වහන්සේට පිළිගන්වා ගෙදර ගොස් නැවත ද බස් පියගෙන ආමි. ඔබ ඒ ගැන සිත පහද ගන්න' යයි කීවා ය. 'සොඳුර, තී කළ දෙය ඉතා යහපති, මම ද අද උදෑසන උන්වහන්සේට දූහැටි හා පැන් පිළිගැන්වීමි' යි කියා පසන් සිතින් පින් අනුමෝදන්ව, දහවල් වී බත් අනුබව කිරීමෙන් ක්ලාන්ත වී ඇගේ ඇකයෙහි හිස තබා මඳක් නිද ගත්තේ ය. 'සොඳුර, ඉතා දහවල් වී ආහාරගත් බැවින් මගේ ඇස් දෙකත් නරක් වූනා වැනිය, මට අර සෑ පෙදෙසේ මැටිකැට පෙනෙන්නේ රත්තරන් සේ ය'යි කීය. මට පෙනෙන්නෙන් එසේය' යි බිරිය කීවාය. ඔහු 'කිමෙක්දෝ' යි පිරික්සනු පිණිස එහි ගොස් එක් කැටයක් ගෙන නගුලෙහි ගසා ඒවා රන් වී ඇති බව දැන 'අහෝ ආර්යයයන් වහන්සේට දුන් දනයේ විපාක අදම පෙනෙන්නේ ය' යි ඉමහත් සොම්නසට පැමිණ කුඹුරේ පස් සියල්ල රන් වී ඇත, මෙතෙක් දනය මා වෙත පරිහරණය නො කළ හැකිය, රජුගේ මාර්ගයෙන් මේ ධනස්කන්ධය ගෙන්වා ගත යුතුය යි සිතා, රජු වෙත ගොස් 'දේවයන් වහන්ස, මා සෑ කුඹුරේ පස් රන් වී ඇත. ඒවා ගෙන්වා ගන්නට වටනේ ය' යි කීය. රජතුමා 'නුඹ අද කුමක් කළෙහි ද' යි ඇසීය. 'දේවයන් වහන්ස, මම අද උදෑසන කුඹුරේදී දම්සෙනෙවියන් වහන්සේට දූහැටි හා පැන්

පිළිගැන්වීම්. මාගේ බිරිය මට ගෙනෙන ලද බත ද උන්වහන්සේට පිළිගැන්විය' යි පුණ්ණ කිය. රජතුමා 'දම්සෙනෙවියන් වහන්සේට දුන් දනයේ විපාක අදම පෙන්වන්නේ ය'යි කියා 'දරුව, දැන් කුමක් කළ යුතුද' යි ඇසීය.

'බොහෝ ගැල් යවා ඒ රන් ගෙන්වුව මැනවැ'යි පුණ්ණ කිය. රජතුමා රන් ගෙනෙනු පිණිස බොහෝ ගැල් යැවීය. රාජපුරුෂයෝ එහි ගොස් 'රජුගේ රත්තරන්ය' යි ගත් කල්හි අතට එන රන් කැට නැවත මැටිකැටම විය. ඒ බව රජු දැන්වූ කල්හි රජතුමා ඒවා ' පුණ්ණ ගේ රන්ය' කියා ගැල්වලට පටවා ගන්නට කිය. එසේ කරන කල්හි ඒවා රත්තරන් ලෙසම තිබිණ. ගැල්කරුවෝ ඒ සියල්ල ගෙනවුත් රජ මිදුලේ ගොඩ ගැසූහ. අසූ රියනක් උස රන් ගොඩක් විය.

ඉක්බිති රජතුමා නුවරැන් රැස් කරවා 'මේ නුවර මෙතෙක් රන් කවරකුට ඇත්තේ ද'යි ඇසීය. 'දේවයන් වහන්ස, කිසිවකුට නැතැ'යි වැසියෝ කීහ.' දැන් මොහුට කුමක් කළ යුතුද' යි රජු ඇසූ කල්හි 'දේවයිනි, සිටු තනතුර දෙන්නට වටනේය' යි නුවර වැසියෝ කිය. රජතුමා 'නුඹ බහුධන සිටු නම් වෙව' යි කියා ඔහුට සිටු තනතුර දිණ. ඔහු එහි ගෙයක් තනවා ගෙන විසීමට ඉඩමක් ද දින. ඔහු එහි ගෙයක් කරවා ගෙවදීමේ මංගල්ය හා ඡත්‍ර මංගල්ය එකටම ගෙන සතියක් බුදුපාමොක් මහ සගනට දන් දිණ. අවසානයේ දී තථාගතයන් වහන්සේගෙන් දහම් අසා දෙදෙනාම සෝවාන් ඵලයට පැමිණියෝය.

(ධම්මපදට්ඨකථා 495)

පුණ්ණ හට සුළු දනයේ විපාක එකතෙහි මේ තරම් විශාල අන්දමට ලැබුණේ සැරියුත් මා හිමියන්ගේ ගුණ සම්පත්තිය නිසා ය. දයකයාට එසේ ඵල ලබා දීමට සමත්

බැවින් සැරියුත් මාහිමියෝ අග්‍රදක්ෂිණාර්භ වෙති. අග්‍රදක්ෂිණාර්භ ක්ෂිණාශ්‍රාවයන්ට දීමෙන් වුවද, සැම කල්හී දෘෂ්ටධර්මයෙහි විපාක නො ලැබේ. ඒ ආත්මයේ දීම දනයේ විපාක ලැබෙන්නට දනය කරුණු සතරකින් යුත්ත විය යුතුය.

‘චතස්සො හි සම්පද නාම චක්චුසම්පද, පච්චය සම්පද, චේතනාසම්පද, ගුණතිරෙක සම්පදහි.

තත්ථ නිරෝධසමාපත්තිතෝ වුට්ඨිතො අරහා වා අනාගාමී වා දක්ඛිනෙයො චක්චුසම්පද නාම.

පච්චයානං ධම්මේන සමේන උප්පත්ති පච්චය සම්පද නාම.

දනතො පුබ්බේ දනකාලෙ පච්ඡාභාගෙහි තිසු කාලෙසු චේතනය සෝමනස්සසහගත ඤාණසම්පයුක්තභාවො චේතනාසම්පද නාම.

දක්ඛිණෙයානං සමාපත්තිතො වුට්ඨිතභාවෝ ගුණාතිරේකසම්පද නාම. -පෙ-ඵතාසං අනුභාවේන දිට්ඨේව ධම්මේ මහා සම්පත්තිං පාපුණන්ති.’

(ධම්මපදට්ඨකථා 291)

‘චස්තුසම්පත්තිය ප්‍රත්‍යසම්පත්තිය චේතනාසම්පත්තිය ගුණාතිරේක සම්පත්තිය යි සම්පත්ති සතරක’ නිරෝධසමාපත්තියෙන් නැගී සිටි අරහත් වූ අනාගාමී වූ හෝ ප්‍රතිග්‍රාහකයා චස්තු සම්පත්තිය ය. දන චස්තුව දැනුමින් ලද දෙයක් විම ප්‍රත්‍ය සම්පත්තිය ය. දීමට පළමුවය, දෙන අවස්ථාවය, දීමෙන් පසුවය යන තුන් කාලයෙහිම චේතනාව සෝමනස්ස සහගතව ඤාණසම්ප්‍රයුක්ත විම චේතනා සම්පත්තියය. ප්‍රතිග්‍රාහකයා නිරෝධ සම්පත්තියෙන් නැගී

සිටියකු වීම ගුණාතිරේක සම්පත්තියය. මේ සම්පත්තීන්ගේ ආනුභාවයෙන් දයකයෝ ඉහාත්මයේදීම මහා සම්පත්තියට පැමිණෙත්' යනු ඉහත දැක්වූ පාඨයේ තේරුම ය.

මේ කරුණු සතරින් යුක්ත කොට දනයක් දෙන්නට ලැබෙන්නේ කළාතුරකිනි. වර්තමාන කාලයේ දී නම් එබඳු දනයක් දෙන්නට ලැබෙන්නේම නැත. අනාගාමීන්ට දීමෙනුත් වර්තමාන භාවයේ එල ලැබෙන බව ඉහත දැක්වූ පාඨයෙන් කියැවෙන නමුත් අනාගාමී පුද්ගලයන්ට දන් දී ඉහාත්මයෙන් ම විපාක ලැබූ අය පිළිබඳ කථා ප්‍රවාහිනි නො දක්නා ලදී.

හිසකේ විකුණා දන් දුන් කාන්තාවක්

මහාකච්චාන මහරහතන් වහන්සේ තවත් රහතන් වහන්සේ සත් නමක් හා උප්පේනී නුවරට වඩනා සේක්, 'තේලප්පනාළි' නම් නියම් ගමකට පිඩු සිහා වැඩි සේක. එගම සිටු දුවරු දෙදෙනෙක් වූහ. එකියක් පිරිහුණු සිටු පවුලක උපත ලබා මා පියන්ගේ ඇවෑමෙන් පසු කිරි මවකගේ උපකාරයෙන් ජීවත් වන දිළිඳු තරුණියකි. ඇගේ ශරීරය හොදින් වැඩි තිබිණ. ඇගේ හිසකේ අන්‍යයන්ගේ හිසකේ වලට වඩා දික් විය. අනික් සිටු දුව මඳකෙසේ ඇත්තියකි. ඔ උප්පත් තරුණියගේ හිසකේ ටික මිලයට ගැනීම සඳහා දහසකට වුවද ගනිමි' යි කියා දූතයන් එවුවා හ. එහෙත් දිළිඳුව තමාගේ හිසකේ නො වික්කාය. ඔ තෙමෝ එද හික්ෂුන් සත් නමක් හා හිස් පාත්‍ර ඇතිව වඩනා මහාකච්චාන තෙරුන් වහන්සේ දැක 'රන්වන් සිරුර ඇති බ්‍රහ්මණ හික්ෂුවක් හිස් වූ පාත්‍රය ඇතිව වැඩම කරන්නේ ය, මුත් වහන්සේට සංග්‍රාහ කිරීමට මට කිසි ධනයක් නැත. අසවල් ගෙදර සිටු දුව මාගේ හිසකේ මිලයට ගැනීමට දූතයන් එවන්නිය, මාගේ මේ හිස කෙසේ ටික කපා ඇය වෙත යවා එයින් ලැබෙන මිලයෙන් මුත්වහන්සේට දන්දිය හැකිය' යි සිතා කිරිමව යවා ආරාධනා කරවා සිය නිවසට තෙරුන්

වහන්සේ වැඩමවා ගත්තාය. උන්වහන්සේලාට වැඩ සිටීමට අසුන් පනවා දී මි කාමරයකට පිවිස කිරීමව ලවා තමාගේ කෙස් කළඹ කපවා 'මැණියෙනි, මේ කෙස් අසවල් සිටු දුවට දී ආයතීයන් වහන්සේට දන් දීම සඳහා ඇය දෙන දෙයක් ගෙනෙනු මැනව'යි කීවා ය. කිරීමව මහත් ශෝකයෙන් එක් අතකින් කඳුළු පිසමින් අනික් අත පපුවෙහි තබා ගෙන තෙරුන් වහන්සේලාට නොපෙනෙන සේ කෙස් කළඹ ගෙන සිටු දූ වෙත ගියාය. වෙළඳ බඩුව කොතෙක් අගය ඇතියක් වුවද විකුණා ගැනීමට වූවමනා වී අනිකකු වෙත ගෙන ගියහොත් එහි අගය අඩු වේ. ඇගේ කෙස් කළඹටත් එය සිදුවිය. පොහොසත් සිටුදුව සිතන්නී 'කලින් මේ කෙස් කළඹ දහසකින් ද ගෙන්වා ගත නොහැකි විය. යම් කිසි තැනකට ගෙනෙන ලද ජීව කේශ කලාපයක් වටින්තේ කහවනු අටකි' යි සිතා කිරීමව අමතා 'තිගේ ස්වාමී දූ මේ කෙස් කලින් මට බොහෝ ධනයටත් නුදුන්නී ය. කැපීමෙන් පසු දන් මේවා වටින්තේ කහවනු අටක් පමණි. ඒ නිසා මේ කහවනු අට ගනුව'යි කියා අටකහවණුවක් දුන්නීය. කිරීමව කහවණු ගෙනවුත් සිටුදුවට දුන්නී ය. සිටු දූ එක් එක් නමකට කහවණුවක් අගනා පරිදි පිණ්ඩපාතය පිළියෙල කරවා තෙරුන් වහන්සේලාට දෙව්වාය. තෙරුන් වහන්සේ ඒ දනය දෙවූ සිටුදුවගේ උපතියුය සම්පත්තිය දක 'සිටුදූ කොහිදූ'යි විවාළහ. 'ස්වාමීනි, කාමරයේය'යි කිරීමව කීවා ය. 'ඇය කැඳවන්න' යයි තෙරුන් වහන්සේ කීහ. හිසකේ නැතිව කෙනෙකු ඉදිරියේ පෙනී සිටීමට තරුණ කතකට මහත් ලජ්ජාවක් ඇත ද ඔ තෙරුන් වහන්සේලා කෙරෙහි ගෞරවයෙන් එක් වචනයටම ගැබ්න නික්ම අවුත් තෙරුන් වහන්සේලාගේ පා වැඳ මහත් වූ ශ්‍රද්ධාවක් ඇතිකර ගත්තා ය. ඒ තෙරුන් වහන්සේලා සම දෙනම රහතන් වහන්සේලා ය. යහපත් පින් කෙතෙහි පිහිට වූ පිණ්ඩපාතයේ විපාක ඒ භවයේදීම ලැබෙන්නේය. තෙරුන් වහන්සේලාගේ පා වදිනු සමඟම ඇගේ හිසකේ පළමු තුඩු පරිදීම විය. ඉක්බිති තෙරුන් වහන්සේලා ඇය බලා සිටියදීම

අහසට නැග ගොස් උප්පේනි පුරයේ වණ්ඩස්පස්සෝත රජුගේ කඤ්චන වන නම් උයනෙහි බැස ආහාර වැළඳූහ. උයන් ගොවිවා තෙරුන් වහන්සේ දෑක හැඳින වහා රජු වෙත ගොස් 'දේවයන් වහන්ස, ඔබ වහන්සේගේ පුරෝහිත කච්චාන බ්‍රාහ්මණ පැවිදිව දැන් උයනට පැමිණ ඇතැ'යි දන්වීය. රජු ඉමහත් සතුටට පැමිණ එකෙණෙහි උයනට ගියේය. ඉක්බිති තෙරුන් වහන්සේ වැඳ 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ නො වැඩ මා මෙහි එවූ සේකැ' යි තෙරුන් වහන්සේ වදළහ. 'ස්වාමීනි, අද අහර වැළඳ සේකද' යි රජු විචාලේය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ වළඳ අවසන් වී ඇති බවත් එද පිණ්ඩපාතය දුන් සිටු දුවගේ පුවතත් රජුට කීහ. රජතුමා තෙරුන් වහන්සේලාට වාසස්ථාන පිළියෙල කරවා පෙරලා ගොස් සිටු කුමරිය ගෙන්වා අගමෙහෙසුන් තන්හි තබා ගත්තේය. රහතන් වහන්සේ කෙරෙහි පිරි නැමූ දනයේ විපාක ඇයට එසේ ඒ ආත්මභාවයේදී ම ලැබුණේ රහතන් වහන්සේලාගේ ගුණස්කන්ධයේ මහත්වය නිසා ය. දන් දුන්නවුන්ට එකෙණෙහි ම එල ලැබීමට හේතුවන ගුණස්කන්ධයක් ඇති බැවින් ක්ෂිණාශ්‍රවයන් වහන්සේලා අග්‍රදක්ෂිණාර්භයෝය.

අන්තහාර දුගියාගේ කථාව

පසේ බුදුවරයකුගේ දක්ෂිණාව මහත් ඵල කිරීමේ බලය අග්ගදක්ඛිණෙය්‍ය නාමය දරන මහරහතුන්ගේ දක්ෂිණාව මහත් ඵල කිරීමේ බලයට වඩා සිය ගුණයෙන් වැඩි බව චේලාම සුත්‍රය අනුව කිය යුතුය. පසේ බුදුවරුන්ගේ දක්ෂිණාර්භභාවයට නිදසුනක් වශයෙන් අන්තහාර නමැති දුගියාගේ කථාව දැක්වීම සුදුසු ය.

ඒ මෙසේය:-

අතිතයේ බරණැස් නුවර සුමන නම් සිටුවරයෙක් විය. ඔහු දිනපතා දුගී මගී යාවකාදීන්ට මහා දනයක් දෙයි. ඔහු ඇසුරු කර ජීවත් වන අන්තභාර නම් දුගියෙක් විය. පසේ බුදුහු විශේෂයෙන් දුගියන්ට අනුකම්පා කරන්නෝය. එක් දවසක් උපරිටිය නම් පසේ බුදුන් වහන්සේ ගන්ධමාදන පර්වතයෙහි නිරෝධ සම්පත්තියට සම වැදි සිට ඉන් නැගිට අනුග්‍රහ කළ යුත්තකු විමසන්නාහු අන්තභාර නම් දුගියා දෑක ඔහුට අනුග්‍රහ කරනු පිණිස ඔහු වනයෙහි සිට සිය නිවසට එන වේලාවෙහි පා සියුරු ගෙන අහසින් වැඩම කර ග්‍රාමද්වාරයේ අන්තභාර එන පෙරමඟ සිටි සේක. දුගී අන්තභාර හිස් පාත්‍රයෙන් සිටි පසේබුදුන් දෑක, උන්වහන්සේට වැඳ ‘ස්වාමිනි, හික්ෂාව ලද සේක් ද’ යි විචාලේ ය. ‘ලබන්නෙමි, මහපිනැතිය’ යි පසේ බුදුහු වදළහ. එකල්හි අන්තභාර ‘ස්වාමිනි, මොහොතකට මෙහිම වැඩ සිටිනු මැනව’ යි කියා වේගයෙන් ගෙට ගොස් බිරිය අමතා ‘මගේ බත් පංගුව ඇතිද’ යි අසා ‘ඇතැය’ යි කී කල්හි වහා ගොස් පසේ බුදුන් වහන්සේගේ පාත්‍රය ගෙනවුත් භාර්යා අමතා: සොඳුර, අපට පෙර පින් මද බවින් දිළඳුව සිටින්නට වී ඇත. අපට දෙනු කැමැත්ත ඇති වූ දට දෙන්නට දෙයක් නැති වෙයි. දෙන්නට දෙයක් ඇතිදට ප්‍රතිග්‍රාහකයකු නොලැබෙයි, අද මට උපරිටිය පසේ බුදුන් වහන්සේ හමුවූහ. මාගේ බත් පංගුව මේ පාත්‍රයට බෙද දෙව’ යි කීය. නුවණැති බිරිය ‘සිය සැමියාගේ දනයට තමාද කොටස් කාරියක විය යුතුය’ යි සිතා තමාගේ බත් පංගුවද ඒ පාත්‍රයට බෙද දුන්නී ය. අන්තභාර පසේ බුදුන් වහන්සේ වෙත පාත්‍රය ගෙන ගොස් පිළිගන්වා ‘ස්වාමිනි, මේ පිනෙන් මම මේ දුප්පත් ජීවිකාවෙන් මිදෙමිවා’ යි කීය. ‘පින්වත එසේම වේවා’ යි පසේ බුදුන් වහන්සේ වදළහ. ඉක්බිත් අන්තභාර ඔහුගේ උතුරු සඵව බිම අතුරා, ‘මෙහි වැඩ සිට වළඳනු මැනව’ යි කීය. පසේ බුදුන් වහන්සේ එහි වැඩ සිට අහාර වැළඳු සේක. දන් වැළඳු පසු අන්තභාර පසේ බුදුන් වහන්සේට පාත්‍රය සොද ගැනීමට වතුර ද සකසා දිණ.

අවසානයේ පසේ බුදුන් වහන්සේ පසේ බුදුවරුන්ගේ සිරිත පරිදි

‘ඉච්ඡතං පත්ථිතං තුය්හං - බිජ්ජමේව සමිජ්ඣතු
සබ්බෙ පුරොන්තු සංකප්පා - චන්දෙ පණ්ණරසී යථා’

යි අනුමෝදනා කොට මගම පිළිපත් සේක. එකල්හි සුමන සිටුගේ ඡත්‍රයෙහි වෙසෙන දෙවියා ඒ දනය දක,

‘ අහෝ දනං පරමදනං උපරිට්ඨෙ සුජ්ජතිට්ඨිතං - යි තුන්වරක් කියා සාධුකාර දිණ. එකල්හි සුමන සිටු ඔහුගේ සාධුකාරය තමාගේ දනය ගැන දුන් සාධු කාරයකැයි සිතා ‘කිමෙක් ද මෙනෙක් කල් මා දන් දෙනවා නුඹ නුදුටුවෙහි ද’ යි කී ය. ‘සිටුතුමනි, මම ඔබගේ දනයට සාධුකාර දුන්නේ නො වෙමි. අන්තහාර විසින් උපරිට්ඨ පසේ බුදුන්ට දුන් දනයට පැහැදි සාධුකාර දුනිමි’ යි දෙවියා කීය. එබස් අසා සුමන සිටු ‘මෙය කෙතරම් පුදුමයක් ද මෙනෙක් දන් දුන් මට එක දවසකුත් දෙවියන් ලවා සාධුකාර දෙවන්නට නොපිළිවන් විය. මා නිසා ජීවත් වන මේ අන්තහාරට සුදුසු ප්‍රතිග්‍රහකයකු ලැබීමෙන් එක් පිණ්ඩපාත දනයකින්ම දෙවියන් ලවා සාධුකාර දිය හැකි විය. දෙවියන් පවා සාධු කාර දුන් ඒ දනය එසේ මෙසේ එකක් නොවිය හැකිය. එය මහා පිතක් විය යුතුය. සුදුසු දෙයක් කර අන්තහාර සතුටුකරවා ඒ දනයත් මා අයත් කර ගත යුතුය’ යි සිතුවේ ය. ‘අහෝ තණ්හාවක සැටි , අපමන සම්පත් ඇතුව සිට බොහෝ පින් කරමින් සිට ඒවා මදිවී දුජ්ජනාගේ පින්ත් අයත් කර ගන්නට මේ සිටුතුමා සිතී ය.

ඉක්බිති සිටුතුමා අන්තහාර ගෙන්වා, ‘අද නුඹ යම් කිසිවකුට දනය දුන්නෙහි ද’ යි ඇසීය. ‘ මම අද උපරිට්ඨ පසේ බුදුන් වහන්සේට මාගේ බත් පංගුව දුනිමි’ යි කීය. පින් මිලයට ගැනීමේ විකිණීමේ සිරිතක් පෙර ලොව පැවතුණි.

දැනුණු ඇතැම් ප්‍රදේශ වල ඒ සිරිත පවතිනවා විය හැකි ය. ඒ සිරිත පරිදි සිටුතුමා ‘නුඹ දුන් දනය කහවණුවක් ගෙන මට දෙව’ යි කී ය. අන්තහාර ‘නොදෙමි’ යි කීය. සිටුතුමා ක්‍රමයෙන් මිළ වැඩි කොට ඉල්ලීය. දහසකටද නොදෙන බව අන්තහාර කීය. එසේ නම් දහසක් ගෙන මට පින් දෙව’ යි සිටුතුමා කීය. ‘එසේ කිරීමත් සුදුසුද නුසුදුසු ද කියා මම නොදනිමි. පසේ බුදුන් වහන්සේගෙන් අසා, එසේ කිරීම සුදුසු නම් පින් දෙමි’ යි සිතා ඔහු පසේ බුදුන් වහන්සේ වෙත ගොස් වැඳ ‘ස්වාමිනි, සුමන සිටු, නුඹ වහන්සේට දුන් දනයේ පින් දහසක් දී මගෙන් ඉල්ලයි, ඔහුට පින් දෙමි ද නො දෙමි ද’ යි විචාළේය. එකල්හි පසේ බුදුන් වහන්සේ වදරන සේක් ‘පින්වත, නුඹට උපමාවක් කියමි, ගෙවල් සියයක් ඇති ගමක එක් ගෙයක පහනක් දැල්වෙයි, සෙස්සෝ තෙල් ගැල්වූ පහන් තිර ගෙනවුත් ඒ පහනින් දල්වාගෙන යති, කිමෙක් දැ ඵයින් පළමු පහනේ එළිය ඇතිවේ දැ නැතිවේ ද?’ යි වදළ සේක. අන්තහාර, හිමියනි පළමු පහනේ එළිය තිබුණාටත් වඩා වැඩි වේ ය’ යි කී ය. ‘පින්වත එමෙන් කැඳ සැන්දන් බත් සැන්දක් වුවද දී ඵයින් ලැබෙන පින අනුනට දුන හොත් ඵයින් තමාගේ පින වැඩිවෙන්නේ ය, නුඹ එක පිණ්ඩපාතයක් දුන්නෙහි ය, සුමන සිටුට පින් දෙන කල්හි පින්ඩපාත දන දෙකක් වන්නේ ය. ඉන් එකක් සුමන සිටුට හිමි වේ. අනික නුඹටම හිමිවේ.

හෙතෙම පසේ බුදුන් වැඳ සුමන සිටු වෙත ගොස් ‘පිණ්ඩපාත දනයේ පින් ගනු මැනව’ යි කීය. ‘එසේ නම් කහවනු දහස ගන්න’ යි සුමන සිටු කී ය. ‘මම පිණ්ඩපාතය නො විකුණමි. ඔබට සැඳහැයෙන් පින් දෙමි’ යි අන්තහාර කී ය. ‘පින්වත, නුඹ මට සැඳහැයෙන් පින්දෙව, මම ඔබගේ ගුණයට පුජාවක් වශයෙන් දහසක් දෙමි, එය ගනු මැනව’ යි සුමන සිටු කී ය. ‘එසේ වේවා’ කියා අන්තහාර කහවනු දහස පිළිගත්තේ ය. ඉක්බිති සුමන සිටු ‘පින්වත, දුන් නුඹට මහන්සි වී වැඩ කරන්නට උවමනා නැත. වීදියේ ගෙයක් සාදා ගෙන

සුවසේ වැසය කරව, එසේ වෙසෙන කල්හි නුඔට යම් අඩුවක් වුවහොත් එය මගෙන් ගනුව' යි කී ය.

සුමන සිටු රාජ සේවයටද යන්නේ ය. රජගෙට යන කල්හි වෙනද සුමන සිටු අන්තභාර කැඳවා ගෙන නොයන මුත් එදින අන්තභාරද කැඳවා ගෙන රජු වෙත ගියේ ය. අන්තභාරගේ පින් බලය නිසා එද රජු සිටු දෙස නොබලා අන්තභාර දෙසම බැලුවේ ය. 'දෙවියන් වහන්ස, නුඹ වහන්සේ මේ මිනිසා දෙස මෙතරම් බලන්නේ කිමිද, යි සිටු කී ය.' මොහු පෙර දෑක නැති බැවින්' යි රජු කීය. දේවයන් වහන්ස, මේ මිනිසා බැලිය යුත්තෙක්ම ය'යි සිටු කීය. 'බැලීමට තරම් වන මොහුගේ ගුණය කවරේ ද' යි රජු කී ය. 'මහරජාණෙනි, මොහු අද තමාගේ බත් පංගුව තමා නොකා උපරිටිය පසේ බුදුන්ට දුන් බැවින් මගෙන් කහවනු දහසක් පුජා ලැබිය' යි සිටු කී ය. 'මොහුගේ නම කුමක් ද?' මොහුගේ නම අන්තභාර ය' යි සිටු කීය. නුඹ අතින් මොහු දහසක් ලද නිසා මගෙන් ද දහසක් ලැබීමට නිසි ය. මම ද මොහුට පුජාවක් කරමි' යි කියා රජුද ඔහුට දහසක් දිණ.

ඉක්බිති රජතුමා ඔහුට ගෙයක් සද දීමට නියම කෙළෙන් මිනිස්සු ඔහු උදෙසා බිමක් සුද්ද කරන්නට පටන් ගත්හ. එහි උදලු පහර ගසන ගසන තැන නිදන් සැළි විය. ඒ බව රජුට දුන් වූ කල්හි රජතුමා ඒ නිදන් සාරා ගොඩ ගන්නට අණ කළේ ය. සාරත් සාරත් නිධාන පොළොවෙහි ගැලෙන්නට විය. එකකුදු මතු කළ නොහැකි විය. ඒ බව රජුට දුන් වූ කල්හි රජතුමා 'එසේ නම් අන්තභාරගේ වචනයෙන් සාරව' යයි කී ය. 'අන්තභාරගේ වචනයෙන් ය' කියා සාරන්නට පටන් ගත් කල්හි උදලු පහර දෙන දෙන තැන හතු පිපුනාක් මෙන් නිදන් මතු වන්නට විය. ඒ ධනරාශිය ගෙනැවිත් රජු සම්පයේ ගොඩ ගැසූ හ. රජතුමා ඇමතියන් රැස් කරවා ' මේ නුවර මෙතෙක් ධනය අතිකකුට ඇති ද' යි

විවාළේ ය. 'නැත දේවයන් වහන්සය' යි ඇමතියෝ කීහ. එසේ නම් 'අන්තහාර මේ නුවර දනසිටු වේවා ' යි කියා ඔහුට රජතුමා සිටු තනතුර දුන්නේ ය. ඔහු එතැන් පටන් නොයෙක් පින්කම් කොට මරණින් මතු දෙව්ලොව උපන්නේ ය.

(මනෝරථපුරාණී 105)

යමෙක් තමාගේ ආහාරය තමා අනුභව නොකොට නිතර අනුන්ට දෙයි නම් එය මහා ගුණයකි. දුෂ්කර වැඩකි. මුළු ජීවිත කාලයටම එක් වරක් තමාගේ බත් පංගුව දීම ලොකු වැඩක් නොවේ. එක බත් වේලක් දීම මහාදෙයක් කළේ ය කියා පුජා සත්කාර කිරීමට තනතුරු දීමට තරම් කරුණක් නොවේ. සිටුතුමාගේ හා රජතුමාගේ සිත් අන්තහාරට පුජා සත්කාර කිරීමට තනතුරු දීමට තරම් කරුණක් නොවේ. සිටුතුමාගේ හා රජතුමාගේ සිත් අන්තහාරයට පුජා සත්කාර කිරීමට තනතුරු දීමට නැමුණේ නිරෝධ සමාපත්තියෙන් නැගී සිට පසේ බුදුන් වහන්සේට පිණිඳිපාතය පිරිනැමීමෙන් වූ කුශල බලය නිසාය. ඔහුට පිණිඳිපාත දනය ඉහාත්මයේ දී ම විපාක දෙන කුශලයක් වූයේ පසේ බුදුන් වහන්සේගේ ගුණ සම්පත්තිය නිසාය. සාමාන්‍ය පුද්ගලයන්ට එබඳු පිණිඳිපාතයන් දහස්වර දසදහස්වර දුන ද ඒවායින් ඉහාත්මයේ විපාකයක් නොලැබේ. අන්තහාර හැර පසේ බුදුවරුන්ට සුළු දේවල් පුද මහත් මහත් සම්පත් ලැබූ තවත් බෝහෝ දෙනෙකුගේ කපා පුවත් බෞද්ධ සාහිත්‍යයෙහි දක්නට ලැබේ.

ලොව්තුරා බුදුන්ගේ දක්ෂිණාර්භ භාවය

අරහං යන පදයෙන් විශේෂ කොට කියන ලොව්තුරා බුදුවරුන්ගේ දක්ෂිණාර්භ භාවය, පසේ බුදුවරුන්ගේ බුද්ධ ශ්‍රාවකයන්ගේ දක්ෂිණාර්භ භාවයට බොහෝ උසස් ය. එය දක්ඛිණෙය්‍ය යන වචනයෙන් නො කියා අරහං යි විශේෂ

වචනයකින් කියන්නේ ඒ නිසා ය. ඒ අරහං ගුණය සාමාන්‍ය මනුෂ්‍ය දිව්‍ය සම්පත් පමණක් නොව පුජා සත්කාර කරනුවන්ට ලොචතුරා බුදුබව පසේ බුදුබව අග්‍රශ්‍රාවක බව මහා ශ්‍රාවක බව මහරහත් බව බුද්ධශ්‍රාවකයන් අතර ඒ ඒ කරුණෙන් අග්‍ර බව යන මේවා ද ලබා දීමට සමත් ය.

ලොචතුරා බුදුබව ලැබීමට නම් ජීවමාන ලොචතුරා බුදුකෙනෙකුට පුජා සත්කාර කොට ජීවමාන බුදු කෙනෙකුන් හමුවීම ඒ උත්තම තත්ත්වය පැතිය යුතු ය. බුදුන් පිරිනිවීමෙන් පසු වෛත්‍යයන් සම්පයේ හෝ බෝධි සම්පයේ හෝ බුද්ධ ප්‍රතිමා සම්පයේ හෝ ප්‍රත්‍යාකබුද්ධ බුද්ධ ශ්‍රාවකයන් හමුවේ හෝ පතා බුදුබව නො ලද හැකි ය.

‘සවෙ ජීවමානක බුද්ධස්සෙ’ව සන්තිකෙ පත්ථෙති පත්ථනා සම්ප්ඤ්ඤිති, පරිබ්බුතෙ භගවති වෙනිය සන්තිකෙ වා බොධිරුක්ඛමුලේ වා පටිමාය වා පච්චේකබුද්ධ බුද්ධසාවකානං වා සන්තිකෙ පත්ථනා න සම්ප්ඤ්ඤිති.’

(බුද්ධචංසට්ඨකථා 75)

වෛත්‍යදිනට පුජා පවත්වා ලොචතුරා බුදුබව පැතිම නිෂ්ඵලය යි ද නො කිය යුතු ය. ඒ පින් ද ලොචතුරා බුදුබව ලැබීමට උපනි:ශ්‍රාය වේ. ඉහත දැක්වූ පාඨයෙන් දක්වන්නේ ලොචතුරා බුදුවරුන් හමුවේ පුර්ථනාවක් නැතිව වෛත්‍යදියෙහි පුජා පවත්වා කරන ප්‍රාර්ථනාවෙන් ම බුදුබව නොලද හැකි බව ය. ජීවමාන ලොචතුරා බුදුකෙනෙකුන්ට පුජාවක් කොට බුදුබව පතා නියත විචරණය ලබාගත් පින්වතාට ඔහු කරන සියලුම පින් ලොචතුරා බුදුබව ලැබීමට උපනි:ශ්‍රාය වේ.

සුමේධ පණ්ඩිතයන් වහන්සේ දීපංකර බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩම කරනු පිණිස මඩගොභොරුවක හෙව

තමන්ගේ ශරීරය ඒ දණ්ඩක් කොට පුද ඒ බුදුරදුන් හමුවෙහි ලොවුතුරා බුදුබව පැතුහ. ලොවුතුරා බුදුකෙනෙකුන් හමුවෙහි වුව ද බුදුබව පතන සෑම දෙනාටම පුර්වනාව සිදුවන්නේ නොවේ. එය සිදුවන්නේ කරුණු අටක් සම්පූර්ණ වුවහොත් ය. සුමේධ පණ්ඩිතයන්ට එද ඒ කරුණු අට සමපූර්ණව තිබුණ. එබැවින් එතුමාගේ ඒ පුජාව ඒකාන්තයෙන්ම ලොවුතුරා බුදුබව ලබා දීමට සමත් පිනක් විය. ලොවුතුරා බුදුවරයෝ යමකු තමන් වහන්සේ ඉදිරියේ බුදුබව පතා සිටියහොත් ඔහුට එය සිදුවන්නේ ද යි අනාගතංශඥනයෙන් බලා වදාරා ඉදින් සිදුවන්නේ නම් ඒ බව ප්‍රකාශ කරන සේක. සුමේධ තාපසයන්ගේ පුර්වනාව සිදුවන බව දුටු දිවකුරු බුදුරජාණන් වහන්සේ:-

'පස්සථ ඉමං තාපසං - ජටිලං උග්ගතාපනං
 අපරිමෙය්‍ය ඉතො කප්පෙ - බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති'

(බුඩවංස)

යනුවෙන් බුදුබව පතා සිටින මේ තවුසා අනාගතයේහි බුදුකෙනෙක් වන්නේය යි ප්‍රකාශ කළ සේක. ලොවුතුරා බුදුකෙනෙකුන් විසින් එය ප්‍රකාශ කිරීමට, විවරණ දීමය යි කියනු ලැබේ. ලොවුතුරා බුදු කෙනෙකුගෙන් විවරණ ලැබූ මතු ඒකාන්තයෙන් බුදුවන්නා වූ උත්තම පුද්ගලයෝ බෝධිසත්ව නම් වෙති. බෝධිසත්ව යන වචනය තේරුම් කර ඇත්තේ මෙසේ ය.

'බොධිති ඤාණං, බොධියා සත්තො බොධිසත්තො, ඤාණා වා පඤ්ඤා වා පණ්ඩිතො ති අත්ථො, පුරිමබුද්ධානං හි පාදමුලෙ අභිනීභාරතො පට්ඨාය පණ්ඩිතො' ව සො සත්තො න අන්ධබාලොති බොධිසත්තො, යතා වා උදකතො උග්ගන්ත්වා ධීතං පරිපාකතං පදුමං සුරියරස්මි සම්ඵස්සේන

අවස්සං බුජ්ඣස්සතී ති බුජ්ඣනක පදුමන්ති වුච්චති, එවං බුද්ධානං සන්තිකේ ඛ්‍යාකරණස්ස ලද්ධත්තා අවස්සං අනන්තරායෙන පාරමියො පුරෙත්වා බුජ්ඣස්සතීති බුජ්ඣනක සන්තොති පි බොධිසත්තො.'

(සංයුත්තනිකායට්ඨ කථා දු. භා. 16)

මේ අටුවා පාඨයෙන් කියවෙන්නේ ද ලොවුතුරා බුදුකෙනෙකුන්ගෙන් නියත විචරණය ලබා ඇති මතු ඒකාන්තයෙන් පෙරුම් පුරා බුදුවන බව ලබන තැනැත්තා බෝධිසත්ව නම් වන බව ය. බෝධිසත්ත, බෝසත් යන මේ අතපුත්තම නාමය සම්බෝධියට පැමිණීමෙහි නියත බවක් නැති සාමාන්‍ය පුද්ගලයකුට ආරූපි කිරීමත්, ඒ නම සාමන්‍ය පුද්ගලයන් විසින් තමාට ආරූපිකර ගැනීමත් ඒ උත්තම නාමයත් කිලිටි කිරීමත් නොවේ දැයි සිතා බැලිය යුතු ය.

පසේ බුදුවරුන් හමුවෙහි රහතුන් හමුවෙහි ප්‍රාර්ථනා කොට ද පසේ බුදුබව ලැබිය හැකි බව කියා තිබේ. අග්‍රශ්‍රාවක මහා ශ්‍රාවක බව බුදු පසේබුදු, රහතන් හමුවේ ප්‍රාර්ථනා නොකළද ජීවිත පරිත්‍යගයෙන් ක්‍රියා කිරීමය, බලවත් ඕනෑකමය යන මේ දෙක ඇති කල්හි ලැබිය හැකි බව කියා තිබේ. එහෙත් අග්‍රශ්‍රාවක මහාශ්‍රාවකයන්ගේ චරිත කථා වලින් පෙනෙන්නේ උන්වහන්සේලා ද ලොවුතුරා බුදුවරුන්ට පුජා සත්කාර කොට ලොවුතුරා බුදුවරුන් හමුවේ ප්‍රාර්ථනා කොට ඒ තත්ත්වවලට පැමිණි බව ය.

අග්‍රශ්‍රාවකයන් වහන්සලේගේ පුර්වභාව

මෙයින් ඒකාසංධ්‍ය කල්ප ලක්ෂයකට පෙර සැරියුත් මහා තෙරණුවෝ බ්‍රහ්මණ මහාසාර කුලයෙහි උපන්න. සරද යනු ඔහුගේ නම විය. මුගලන් මහා තෙරණුවෝ ගෘහපති මහාසාර කුලයෙහි උපන්න. ඔහු සිරිවඩ්ඪ නම් විය. ඔවුන් දෙදෙනා බාලකාලයේ පටන් මිතුරෝ වූහ. සරද මානවක තෙමේ පියාගේ ඇවෑමෙන් තමාට හිමි වූ මහා ධනස්කන්ධය පරිහරණය කරමින් සිටිනුයේ එක් දිනක් මෙසේ සිතුවේ ය. 'මම මෙලොව පමණක් දනිමි, පරලොව නො දනිමි, උපන් සත්වයනට මරණය නියතය, එබැවින් මා පැවිදිව මෝක්ෂය සෙවිය යුතු ය 'ඉක්බිති ඔහු තමාගේ මිතුරා වන සිරිවඩ්ඪ කෙළෙඹි වෙත ගොස් 'මිත්‍රය' මම පැවිදිව මෝක්ෂය සොයන්නට බලාපොරොත්තු වෙමි. ඔබට මා හා පැවිදි විය හැකිද' යි ඇසී ය. මිත්‍රය, මට නම් එය නොකළ හැකිය. ඔබ පැවිදි වන්නය' යි සිරිවඩ්ඪ කී ය. එකල්හි සරද මානවක තෙමේ 'නෑ - මිතුරන් ද කැඳවා ගෙන ඔවුන් සමඟ පරලොව ගිය කෙනෙකුත් නැත, තමා යමක් කළහොත් එය තමාට වේය' යි සිතා තමා අයත් සියලු ධනය දුගි මගී යාවකාදීන්ට දන් දී පර්වතය සම්පයට ගොස් සෘෂි ප්‍රවෘත්තාවෙන් පැවිදිව භාවනාවෙහි යෙදෙන්නට විය. ඔහු පැවිදි වූ බව ඇසූ දුටු බොහෝ දෙනෙක් ද, වරින් වර එහි ගොස් ඔහුගේ ආචාර්යත්වයෙන් පැවිදි වූහ. එසේ පැවිදි වූ ඔහුගේ ශිෂ්‍ය පිරිස සැත්තෑසතරදහසක් විය. සරද තාපස තෙමේ භාවනා කොට පඤ්චාහිඤ අෂ්ටසමාපත්තීන් උපදවා ගෙන සිය පිරිස ද කසිණ භාවනාවෙහි යෙදවූයේ ය. සරද තාපසයන්ගේ අනුශාසනය පරිදි භාවනාවෙහි යෙදී ඒ සැමදෙනාම ද පඤ්චාහිඤ අෂ්ටසමාපත්තීන් උපදවා ගත්හ.

එකල්හි අනෝමදස්සි නම් වූ බුදුන් වහන්සේ ලොව පහළ වූහ. උන්වහන්සේ වැඩ විසූ නගරය වන්දවති නම් විය.

යසවන්ත නම් ක්ෂත්‍රියෝ උන් වහන්සේට පිය වූහ. යසෝධරා නම් දේවිය මැණියන් වූවා ය. කුඹුක්රුක බෝධිය විය. නිසභ ස්ථවිරයෝය, අනෝම ස්ථවිරයෝය යන දෙදෙනාම අග්‍රශ්‍රාවකයෝ වූහ. වරුණ ස්ථවිරයෝ උපස්ථායක වූහ. සුන්දරා, සුමනා, යන ස්ථවිරීන් දෙදෙනා අග්‍රශ්‍රාවිකාවෝ වූහ. උන්වහන්සේගේ ආයුෂ වර්ෂ ලක්ෂයක් විය. උන්වහන්සේගේ ශ්‍රී දේහය අටපනස් රියනක් විය. උන්වහන්සේගේ ශරීරාලෝකය දෙළෙසේ යොදුනක් පැතිරියේ ය. පිරිවර හික්ෂුහු ලක්ෂයක් වූහ.

එක් දවසක් අනෝමදස්සී ථනාගතයන් වහන්සේ බලවත් උදුසන කාලයේ කුළුණු සමවතින් නැගිට ලොව බලා වදරන සේක්, සරද තාපස දෑක, 'අද මා විසින් සරද තාපසයන් කරා යාමෙන් මහත් වූ ධර්ම දේශනයක් වන්නේ ය. ඔහු ද අගසච්ච තනතුර පතන්නේ ය. ඔහුගේ යහළු සිරිවඞ්ඞ කෙළෙඹි දෙවන අගසච්ච තනතුර පතන්නේ ය. දේශනාවසානයෙහි සරද තාපසගේ සැත්කැසතරදහසක් ශිෂ්‍යයෝ අර්භත්වයට පැමිණෙන්නාහ'. යි ද දෑක වදරා, මා විසින් එහි යා යුතුය යි තමන් වහන්සේගේ පාසිවුරු ගෙන අන් කිසිවකු නො අමතා එකලාව හැසිරෙන සිංහරාජයකු මෙන් සරද තාපසගේ ශිෂ්‍යයන් එලාඵල පිණිස වනයට ගිය අතර තමන් වහන්සේ බුදුකෙනෙකුන් බව සරද තාපසට දත හැකි වනු පිණිස අහසින් වැඩුම කොට ඔහු බලා සිටියදී අහසින් පොළොවට බැස වදළ සේක.

සරද තාපස තෙමේ අහසින් බට අමුත්තාගේ අනුභාව හා රූප ශෝභාව දෑක විස්මය ප්‍රාප්තව, බුදුරදුන් දෙස බලා ලක්ෂණ ශාස්ත්‍රය අනුව සිතනුයේ මොහුගේ සිරුරෙහි ඇති ලක්ෂණ වලින් යුත් තැනැත්තා ගිහිගෙයි විසුචොත් සක්විති රජකු විය යුතු ය. පැවිදි වුවහොත් සියල්ල දැන බුදුවිය යුතු ය, මේ මහා පුරුෂයා ඒකාන්තයෙන් බුදුකෙනෙකු විය යුතුය' යි

සිතා ඉදිරියට ගොස් පසඟ පිහිටුවා වැද වැඩ හිදීමට අසුණක් පනවා දිණ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි වැඩ වුන් සේක. සරද තාපස ද සුදුසු අසුනක් ගෙන එකත්පසෙක හිඳ ගත්තේ ය. එකෙනෙහි සැත්තෑසතරදහසක් තාපසයෝ ඕජාවන් එලාඑලයන් ගෙන ආචාර්යවරයා වෙත පැමිණියෝ ය. තවුසෝ බුදුන් වහන්සේ හා තමන් ගේ ආචාරවරයා හුන් අසුන් දක 'ආචාර්යයන් වහන්ස, අපි මෙතෙක් කල් නුඹ වහන්සේට වැඩි කෙනෙකු මේ ලෝකයෙහි නැතය' යි සිතා සිටියෙමු. මේ පුරුෂයාණෝ නුඹ වහන්සේට වැඩි උසස් කෙනෙකුසේ පෙනෙති' යි කීහ. එකල්හි සරද තාපස 'දරුවනි, කුමක් කියන්නෙහු ද? නුඹලා අබ ඇටයක් මහා මෙරක් හා සසඳන්නට සිතන්නහු ය, සියල්ල දන් බුදුන් වහන්සේට මා උපමා නො කරවී ය' යි කීය. එකල්හි තවුසෝ 'ඉදින් මේ පුරුෂයා සුළු කෙනෙකු නම් අප ආචාර්යයෝ මෙබඳු උපමාවක් නොකියන්නා හ. මේ පුරුෂයා ඒකාන්තයෙන්ම උසස් කෙනෙකු විය යුතුය' යි සැම දෙනාම අනෝමදස්සි බුදුන් වහන්සේගේ පා වැන්දෝ ය. ඉක්බිති සරද තාපස තෙමේ සිසුන් අමතා, 'දරුවනි , බුදුන් වහන්සේ ආහාර වළඳන වේලාවෙහිම මෙහි පැමිණි සේක. උන්වහන්සේට පිරිනැමීමට සුදුසු බොජුනක් අපට නැත. එහෙත් අපට ඇති සැටියට අපි උන්වහන්සේට ආහාර පිළිගන්වමු. තොප විස්න් ගෙනෙන් ලද එලාඑල ගෙන්වා අත සෝද ඒවා තථාගතයන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙහි තැබී ය. තාපස තෙමේ තමා විසින් පැන් ද පෙරා තථාගතයන් වහන්සේට පිළිගැන්වීය. බුදුන් වහන්සේ වළඳ අවසන් කොට වැඩහුන් කල්හි සරද තාපස තෙමේ සියළු අතවැසියන් කැඳවා ගෙන තථාගතන් වහන්සේ හා පිළිසඳර කථාවෙහි යෙදිණ.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'අග්‍රශ්‍රාවක දෙනම භික්ෂුසංඝයා ද සමඟ එත්වා' යි සිතූහ. අග්‍රශ්‍රාවකයන් වහන්සේ දෙනම ශාස්තෘන් වහන්සේගේ සිත දූන ලක්ෂයක්

රහතුන් සමග පැමිණි තරාගතයන් වහන්සේ වැද එකත් පසෙක සිටිය හ. එකල්හි සරද තාපස ගෝලයන් අමතා 'දරුවනි, බුදුන් වහන්සේ වැඩ සිටින අසුන ද මිටි ය. මේ ශ්‍රාමණයන් වහන්සේලා වැඩ සිටීමට ආසන ද නැත. තොප විසින් අද මහත් වූ බෞද්ධ සත්කාරයක් කළ යුතු ය. ඒ සදහා වර්ණගන්ධයෙන් යුක්ත වන නා නා පුෂ්පයන් පර්වත පාදයෙන් ගෙන එව්' ය කීය. සාඛිමත් වූ තවුසෝ එකෙනෙහිම බොහෝ මල් ගෙනවුත් තරාගතයන් වහන්සේ සදහා යොදුනක් උස මලසුනක් පැනවූහ. සෙසු භික්ෂුන්ට සුදුසු අසුක් පැනවූහ. නවක භික්ෂුන්ට පැනවූ අසුන් ද ඉසුබක් (බම තිස්පහක්) පමණ විය. ඉක්බිති සරද තාපස ඵතාගතයන් වහන්සේ වැද 'ස්වාමීනි, අපට දිර්ඝ කාලයක් හිත සැප පිණිස මේ අසුනෙහි වැඩ සිටින සේක් වා' යි ආරාධනා කළේය. බුදුන් වහන්සේ අසුන් ගත් පසු අග්‍රශ්‍රාවක වහන්සේලා ඇතුළු භික්ෂුන් තම තමන්ට පැමිණි අසුන් වල වැඩ හුන්හ. සරද තාපස නානාවර්ණ පුෂ්පයන්ගෙන් සැදි මහත් වූ ඡත්‍රයක් ගෙන තරාගතයන් වහන්සේට අල්ලාගෙන සිටියේ ය.

එකල්හි තරාගතයන් වහන්සේ 'තාපසයන්ට මේ සත්කාරය මහත් ඵල වේවා' යි නිරෝධ සමාපත්තියට සමවන් සේක. ශාස්තෘන් වහන්සේ සමාපත්තියට සමවත් බව දැන අග්‍රශ්‍රාවකයන් ඇතුළු සකල භික්ෂුහු ද සමවතට සමවන්හ. සරද තාපසයන්ගේ ගෝලයෝ භික්ෂුවාර කාලය පැමිණි කල්හි වනමුල් ඵලයන් වළද ඉතිරි කාලයේ තරාගතයන් වහන්සේට වැද ගෙන සිටිති. සරද තාපස ආහාර වැළඳීම ද නො කොට කුඩය අල්ලාගත් වනම සතිය මුළුල්ලෙහි ප්‍රිති සුවයෙන් ම විසූයේ ය.

තරාගතයන් වහන්සේ සතියකින් පසු නිරෝධ සාමාපත්තියෙන් නැගිට තමන් වහන්සේගේ දකුණු පස වැඩ හුන් අග්‍රශ්‍රාවක නිසහ තෙරුන් වහන්සේ අමතා තාපස

වරුන්ට පුෂ්පාසනානුමෝදනව කරන්න' ය යි වදළ සේක. නිසහ තෙරුන් වහන්සේ ශ්‍රාවක පාරමිඥනයෙහි සිට තාපසවරුන් දහම් දෙසුහ. උන්වහන්සේගේ දේශනාවසනයෙහි ද්විතීය ශ්‍රාවක අනෝමා තෙරුන් වහන්සේට දහම් දේසීමට වදළ සේක. උන්වහන්සේ ද ත්‍රිපිටක බුද්ධ ධර්මය මෙනෙහි කොට දහම් දෙසුහ. අගසච්ච දෙනමගේ දේශනයෙන් එක් තවුසේකුටද ධර්මාභිසමය නො විය. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ අපරිමාන බුද්ධ විෂයෙහි සිට දහම් දෙසීමය පටන් ගත්හ. ඒ දේශනයෙන් සරද තාපසයන් හැර සිව්සැත්තැදහසක් තවුසෝ සච්ච කෙලෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණියාහු ය. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ , 'මහණෙනි, එච්' යි කියා ශ්‍රී හස්තය දිගු කළ සේක. එකෙනෙහි තවුසන්ගේ කෙස් රැවුල් අතුරු දහන් විය. අෂ්ටපරිෂ්කාරය ශරීරයෙහි ඉබේම බිහිවියේ ය. ඔවුන්ගේ ප්‍රධානයාවූ සරද තාපස තුමා ඉතිරි විය. එතුමාට ධර්මය අවබෝධ නො විය.

සරද තාපසයන්ට වනාහි බුදුරදුන්ට දෙවන අසුනෙහි හිඳ ශ්‍රාවක පාරමි ඥනයේ පිහිටා දහම් දෙසු අග්‍රශ්‍රාවකයන් වහන්සේගේ ධර්මය අසන්නට ලද වේලාවෙහි පටන් 'අහෝ මටද අනාගතයේ යම්කිසි බුදුකෙනෙකුන්ගේ සස්නක මේ ශ්‍රාවකයා විසින් ලබා ඇති තනතුර ලද හොත් මැනව' යන හිත ඇති විය. ඔහුට කල්පනා නිසාම තථාගතයන් වහන්සේ දේශණය කළ ධර්මය මැනවින් තේරුම් ගෙන මග එල ලබන්නට නො පිළිවන් විය.

තමාගේ ශිෂ්‍ය පිරිස රහත්ව බුදුසස්නෙහි පැවිද්ද ලබා ගත් පසු සරද තාපස තථාගතයන් වහන්සේ වැද ' ස්වාමීනි, නුඹ වහන්සේට සමිප අසුනෙහි වැඩ සිට දහම් දෙසු හික්ෂුන් වහන්සේ නුඹ වහන්සේගේ සස්නෙහි කවරෙක් වෙත් ද' යි විචාලේ ය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'ශ්‍රාවක පාරමිඥනයෙහි කෙළ පැමිණ සිටින්නා වූ ශෝඩශ ප්‍රඥවන්

ප්‍රතිවේධ තර සිටින්නා වූ මා විසින් පවත්වන ලද ධර්ම චක්‍රය නැවත පවත්වන්නාවූ ඒ හික්ෂු තෙමේ මාගේ ශාසනයෙහි අග්‍රශ්‍රාවක නම් වන්නේ ය' යි වදළ සේක. සරද තාපස තෙමේ 'ස්වාමීනි, සතියක් මුළුල්ලෙහි නුඹ වහන්සේට පුෂ්ප ඡත්‍රයක් දැරීමෙන් කළ සත්කාරයෙන් මම ශක්‍රත්වයක් හෝ බ්‍රහ්මත්වයක් නො පතමි. ඒ පිනෙන් මමද අනාගතයෙහි මේ නිසභස්ථවිරයන් වහන්සේ මෙන් එක් බුදු කෙනෙකුන්ගේ ශාසනයෙහි අග්‍රශ්‍රාවක වෙමිවා' යි ප්‍රාර්ථනා කළේ ය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'මොහුගේ ප්‍රාර්ථනය සිදුවන්නේ ද' යි අනාගතයට නුවණ යවා බලා සිදුවනු දැක සරද තාපස අමතා , 'පින්වත, මෙයින් ඒකාසංඛිය කල්ප ලක්ෂයකින් ගෞතම නම් බුදු කෙනෙක් ලොව පහළ වන්නාහ. ඒ බුදුන්ගේ සස්තෙහි ඔබ ධර්ම සේනාපති ශාරිපුත්‍ර නම් අග්‍රශ්‍රාවකයා වන්නෙහිය' යි වදළ සේක. එද ඒ අනවමදර්ශී සමාසක්සම්බුද්ධයන් වහන්සේට සත්කාර කොට අගසච්ඡ තනතුර පැතු සරද තාපස ඒ බුදුරදුන්ගේ අරහං ගුණානුභාවය නිසා ප්‍රාර්ථනාව ද සිදුවීම් වශයෙන් අග්‍රශ්‍රාවක විය.

සරද තාපස තෙමේ තමා අගසච්ඡ ලබන ගෞතම බුද්ධශාසනයේ දෙවන ශ්‍රාවක තනතුර තමාගේ යහළුවා වන සිරිවඩ්ඪ කෙළෙඹියා ලවා ප්‍රාර්ථනා කරනු කැමැත්තේ ඔහු වෙත ගියේ ය. සිරිවඩ්ඪ, 'බොහෝ කලකින් ආර්යයන් වහන්සේ පැමිණියහ' යි ආසනයක හිඳුවා තෙමේ ද නිවාසනයෙක හිඳ 'ස්වාමීනි, අද නුඹ වහන්සේගේ අතවැසියෝ නො පෙනෙති' යි කීය. 'එසේය යහළුව, අපේ අසපුච්ච අනවමදර්ශී සර්වඥයන් වහන්සේ පැමිණියහ. අපි උන්වහන්සේ අපට දහම් දෙසූ සේක, දේශනාවසානයෙහි මාගේ ශිෂ්‍යයෝ රහත්ව උන්වහන්සේ වෙත පැවිදි වූහ' යි කීය. 'ස්වාමීනි, එසේ නම් නුඹ වහන්සේ ඒ බුදුරදුන් වෙත පැවිදි නො වූයේ මන්ද' යි සිරිවඩ්ඪ කීය. 'යහළුව, මම ඒ බුදුන්

වහන්සේගේ අග්‍රශ්‍රාවක වූ නිසභ තෙරුන් වහන්සේ දූක අනාගතයෙහි ලොව පහළ වන ගෞතම නම් බුදුරදුන්ගේ සස්තෙහි අග සච්ඡතනතුර පැතු වෙමි, ඔබ ද ඒ බුදු සස්තෙහි දෙවන සච්ඡතනතුර පතනු මැනව' යි සරද තාපස කීය.

සිරිවඩ්ඪ කෙළෙඹි එයට කැමති වී සරද තාපසයන්ගේ උපදෙස් පරිදි තමාගේ නිවස ඉදිරියේ අටකිරියක් පමණ භූමිභාගයක් සමතලා කරවා වැලි ඉස්වා ලදපස්මල් ඉස්වා නිලුපුල් මල් පියැස්ස අති මඩුවක් කරවා අසුන් පනවා මහත් සත්කාරයක් පිළියල කොට බුදුන් වහන්සේ වැඩමවා දෙන පරිදි සරද තාපසතුමාට කීය. තාපසතෙමේ ඔහුගේ ඉල්ලීම පරිදි බුදුපාමොක් මහසගන ඔහුගේ නිවසට වැඩම කරවීය. සිරිවඩ්ඪ පැනවූ අසුන් වල බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇතුළු මහ සගන වඩා හිඳුවා ප්‍රණීත භෝජන වළඳවා අවසානයේ දී වටිනා වස්ත්‍ර ද පුද ත්‍යාගනයන් වහන්සේ වැඳ ස්වාමිනි, මාගේ මේ උත්සහය සුළු දෙයක් නොවීය, එබැවින් මට සතියක්ම මෙසේ අනුකම්පා කරන සේක්වා' යි දැයි කළේය.

ත්‍යාගනයන් වහන්සේ ඔහුගේ ආරාධනාව ඉටුසා වදළසේක. ඔහු සන්දිනක් මහදන් දී අවසානයේ අනවමදර්ශී සම්බුද්ධයන් වහන්සේ වැඳ ඇඳිලි බැඳ සිට 'ස්වාමිනි, මාගේ යහළු සරද තාපසතුමා යම් බුදුකෙනෙකුන්ගේ අගසච්ඡතන වැනි ද මම මේ කුශලයෙන් ඒ බුදුරදුන්ගේ ද්විතීය අග්‍රශ්‍රාවක වෙමිවා' යි පැතීය. ත්‍යාගනයන් වහන්සේ අනාගත බලා ඔහුගේ ප්‍රාර්ථනාව සිදුවන බව දැන 'නුඹ මෙයින් ඒකාසංඛය කල්ප ලක්ෂයකින් මතු බුදුවන ගෞතම නම් සර්වඥයන් වහන්සේගේ ද්විතීයාග්‍රශ්‍රාවක වන්නෙහිය' යි වදළ සේක. හෙතෙමේ එසේ අනවමදර්ශී බුදුරදුන් ඉදිරියේ කළ ප්‍රාර්ථනාවෙන් මොග්ගල්ලාන නම් ද්විතීයාග්‍රශ්‍රාවක විය.

(මනොරථ පුර්ණි 84)

අප බුදුරජාජාණන් වහන්සේගේ සසුනෙහි ඒ ඒ කරුණෙන් අග්‍රස්ථානය ලැබූ අගසව් දෙනමගෙන් අන්‍යවූ සකල ස්ථවිර ස්ථවිරිභූද, උපාසක උපාසිකාවෝ ද, මෙයින් කල්ප ලක්ෂයකට පෙර ලොව පහළ වූ පදුමුත්තර බුදුරජාණන් වහන්සේට පූජා සත්කාර කොට ඒ තනතුරු වලට පැමිණි බැව් ඔවුන්ගේ චරිත කථාවලින් පෙනේ. ඒ චරිත කථා වලින් අප බුදුරදුන්ගේ තෘතීය ශ්‍රාවක මහකසුප් තෙරුන් වහන්සේගේ කථාව ඉතා විචිත්‍ර වූ ද ආශ්චර්යාද්භූත කරුණු වලින් යුක්ත වූ ද කථාවෙකි. එය මෙසේය.

මහා කාශ්‍යප ස්ථවිරයන් චරිතය

මෙයින් කල්ප ලක්ෂයකට පෙර පදුමුත්තර බුදුරජාරාජාණන් වහන්සේ ලොව පහළ වී හංසවතී නම් නගරය උපනි:ශ්‍රාය කොට වැඩ වෙසෙන කල්හි ඒ නගරයෙහි අසුකෝටියක් ධනය ඇති වේදේහ නම් කෙළඹියෙක් වැසස කළේ ය.

දිනක් හෙ තෙමේ සිල් සමාදන් වී සුවද මල් ආදිය ගෙන විහාරයට ගොස් බුදුරදුන් වැඳ පුද එකක් පසෙක වාඩි විය.

එකෙනෙහි තථාගතයන් වහන්සේ 'එතදග්ගං හික්ඛවෙ මම සාවකානං හික්ඛුනං ධුතවාදනං යද්දං නිසභො' යි ඒ බුදුසස්නෙහි තෘතීය ශ්‍රාවක මහානිසභ තෙරුන් වහන්සේ ධුතවාදීන් අතරින් අග්‍ර ස්ථානයෙහි තබා වදළ සේක.

උපාසක තෙමේ එය අසා ඉතා ප්‍රසන්නව ධර්මදේශනාවසානයේ ඡනයා නැගිට ගිය කල්හි පියුමතුරා බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඳ හිමියනි, හෙට දින මාගේ ශික්ෂාව ඉවසා වදරන සේක්වා' යි සැළ කළේ ය.

‘උපාසකය, හික්බුසංඝයා බොහෝ වෙත’ යි තථාගතයන් වහන්සේ වදාළහ. ‘ස්වාමීනි, හික්ඡුන් වහන්සේලා කොපමණ වන්නාහු ද? ‘උපාසකය, සැටඅටදහසක් ය’ යි වදාළසේක. ‘ස්වාමීනි, එක් සාමනේර නමකුදු විභාරයෙහි ඉතිරි නොකොට සැමදෙනා වහන්සේ සමඟ මාගේ ශික්ෂාව පිළිගන්වා සේක්වා’ යි උපාසක කීය. ශාස්තෘන් වහන්සේ ඉවසා වදාළ සේක. වේදේහ උපාසක තෙමේ තමාගේ ආරාධනාව තථාගතයන් වහන්සේ පිළිගත් බව දැන ගෙට ගොස් මහා දනයක් පිළියල කොට දෙවන දිනයෙහි තථාගතයන් වහන්සේට කාලය සැලකර යැවූයේ ය.

තථාගතයන් වහන්සේ මහත්වූ බික්සගන හා ඔහුගේ නිවසට වැඩ වදුරා පනවන ලද අස්නෙහි වැඩ සිටි සේක. බික්සගන ද වැඩ සිටි සේක. උපාසක ද බුදුරදුන් සමීපයෙහි හුන්නේ ය.

ඒ අතර මහානිසග තෙරුන් වහන්සේ පිඬු පිණිස හැසිරෙන්නාහු ඒ විදියට පැමිණිය හ. උපාසක තෙමේ උන්වහන්සේ දැක නැගිට ගොස් තෙරුන් වහන්සේ වැඳ ‘ස්වාමීනි, ශාස්තෘන් වහන්සේ මෙහි වැඩ සිටිති. නුඹ වහන්සේ ද මේ ගෙට වඩිනු මැනව’ යි කීය. ‘උපාසක, නොවටනේ ය’ යි තෙරුන් වහන්සේ කීහ. එකල්හි උපාසක තෙමේ තෙරුන්වහන්සේගේ පාත්‍රය පිණිඬපාතයෙන් පුරවා ගෙන ගොස් පිළිගැන්වී ය. ඉක්බිති උපාසකතුමා ගෙට පිවිස බුදුරදුන් සමීපයෙහි හිඳ ‘ස්වාමීනි, මහාසගහ තෙරුන් වහන්සේ ශාස්තෘන් වහන්සේ මෙහි වැඩ සිටිතියි කිව ද මේ ගෙට පිවිසෙන්නට නො කැමති වූහ. ස්වාමීනි, කිමෙක් ද? ඒ තෙරුන් වහන්සේ නුඹ වහන්සේට ද වැඩි ගුණ ඇත්තෝ ද’ යි විචාළේ ය.

බුදුවරුන්ට ගුණමසුරුවක් නැත. උන්වහන්සේ ගුණැතියන්ගේ ගුණ නො අඩු කොට පවසන්නාහ. එකල්හි බුදුන් වහන්සේ වදරන සේක්, 'එසේය උපාසක, අපි වනාහි හික්මාව බලාපොරොත්තුවෙන් අනුන්ගේ ගෙවල හිඳින්නෙමු. ඒ හික්මුව එසේ නො හිඳින්නේ ය. අපි ග්‍රාමාන්ත සේනාසනයන්හි වෙසෙමුය, ඒ මහණ ආරණ්‍යයෙහි ම වෙසෙන්නේය, අපි පියැසි යට වෙසෙන්නෙමුය, ඒ මහණ අවකාශයෙහි ම වෙසෙන්නේය' යි උන්වහන්සේ ගේ ගුණ නො අඩු කොට වදල සේක.

මහානිසභ තෙරුන් වහන්සේගේ ගුණයෙහි පැහැදී සිටි උපාසකතුමා තථාගතයන් වහන්සේගේ වචනය අසා වඩාත් පැහැදී 'මට අන් සැපතක් කුමටද? මමද අනාගතයෙහි එක් බුදුසස්නක ධුතවාදීන්ගෙන් අග්‍රවෙමි' යි සිතා නැවතත් බුදුන් වහන්සේට අරාධනා කොට සත් දිනක්ම මහදන් දී සත්වන දිනයෙහි බුදුපාමොක් මහසගනට තුන්සිවුරු ද පුද ශාස්තෘන් වහන්සේගේ පාමුල වැදහෙව 'ස්වාමීනි, සත්දිනක් දන්දුන් මම ඒ පිනෙන් අන් දිව්‍යසම්පත්තියක් හෝ ශක්‍ර - බ්‍රහ්ම සම්පත්තියක් හෝ නො පතමි. මගේ මේ පුණ්‍යකර්මය අනාගතයේ එක් බුදු කෙනෙකුන් ගේ ශාසනයෙහි මහානිසභ ස්ථවිරයන් වහන්සේ විසින් පත් තැනට පැමිණීමට හේතු වෙවා' යි පැතී ය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'මේ උපාසක මහත් තනතුරක් පතයි, ඔහුගේ ඒ පැතුම මුදුන් පත් වන්නේ දෝ' යි අනාගතය බලා වදරනසේක් සිද්ධ වන බව දැක, උපාසක ඔබ අගනා තනතුරක් පැතුයෙහි ය. අනාගතයෙහි කල්ප අසංඛයකින් ගෞතම නම් බුදු කෙනෙක් පහළ වන්නේ ය. ඔබ මහාකාශ්‍යප යන නමින් ඒ බුදුරදුන්ගේ තෘතීය ශ්‍රාවකයා වන්නේ ය' යි වදල සේක. එය අසා උපාසකතෙමේ

බුදුරදුන්ගේ ප්‍රකාශනයක් නොවරදින බැවින් කල්පලක්ෂයකින් ලැබෙන තනතුර ගැන සෙට ලැබෙන දෙයක් ගැන සේ ප්‍රීතියට පැමිණියේ ය. හෙතම ඉන් පසුව ද දනාදී බොහෝ පින්කම්කොට මරණින් පසු දෙව්ලොව උපත.

අරහං ගුණයෙන් යුත් පදුමුත්තර බුදුරදුන්ට පුජාසත්කාර කිරීමේ පිනෙන් හෙතෙමේ ඉතා දීර්ඝ කාලයක් දෙව්මිනිස් දෙගතියෙහි අනේකප්‍රකාර සැප සම්පත් ලබා, මෙයින් අනුඵක්වන කප විපස්සී බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළව බන්ධුමතී නගරය උපනි:ශ්‍රාය කොට වැඩ වෙසෙන කල්හි දෙව්ලොවින් ව්‍යුතව එක් පිරිහුණු බමුණු ගෙයක උපන්නේ ය.

එකල්හි විපස්සී බුදුන්වහන්සේ සත් වසරකට වර බැගින් ධර්ම දේශනා පවත් වන සේක. දහම් දෙසන දිනය ළං වන කල්හි දෙවියෝ ඒ බව දඹදිව මුළුල්ලේහි පතළ කරති. ඒ ආරංචිය පැතිරෙත්ම දහම් ඇසීමට යාම සඳහා මිනිසුන් අතර ඉමහත් කළබලයක් ඇතිවෙයි. ඒ ආරංචිය බ්‍රහ්මණයාට ඇසිණ. ඔහු ඉතා දුප්පතෙකි. ඔහුට හැදිමට තිබුණේ එක් වස්ත්‍රයක් පමණෙකි. ඒ නිසා ඔහුට ඒකශාටක බ්‍රහ්මණය යි ද කියති. ඔහුගේ බිරියට හැදිමට තිබුණේ ද එකම වස්ත්‍රයකි. මේ දෙදෙනාටම පෙරවිමට එක් වස්ත්‍රයක් තිබුණ. එබැවින් ඔවුන් දෙදෙනාට එකවර පිටත යා නො හැකි විය. බමුණා පිටත යන කල්හි බැමිණිය ගෙයි රඳවා ඒ වස්ත්‍රයෙන් කය වසා ගෙන යයි. බැමිණිය යන කල්හි බමුණා ගෙයි රුදෙයි.

ධර්මදේශනා දිනය පැමිණි කල්හි බමුණා භාර්යාවට කථා කොට 'සොදුර, තී දහම් ඇසීමට යන්නේ රාත්‍රියේ දී ද නැතහොත් දවාලෙහි දූ' යි කී ය. 'හිමියනි, ස්ත්‍රීන්ට රාත්‍රියෙහි යාම දුෂ්කරය. මම දවල් යමි ය' යි බමුණා ගෙදර නවතා ඕ තොමෝ ඒ වස්ත්‍රය පොරවා උපාසිකාවන් හා එක්ව දහම්

ඇසුමට ගියා ය. ඇය දහම් අසා පැමිණි කල්හි රාත්‍රී කාලයේ බමුණා ඒ වස්ත්‍රයෙන් උඩුකය වසා දහම් ඇසීමට ගියේ ය.

එසමයෙහි විපස්සි බුදුරජාණන් වහන්සේ මහ පිරිස මැද අලංකාර ධර්මාසන මතුයෙහි වැඩ හිඳ අතිමධුර වූ බ්‍රහ්මස්වරයෙන් අසනුවන්ගේ කන්හි මී හෙලන්නාක් මෙන් මිහිරි කොට දහම් දෙසන සේක. පිරිස් කෙළවර හිඳ දහම් ඇසුවා වූ ඒකශාටක බ්‍රහ්මණට ප්‍රථම යාමයේදීම ඉමහත් ප්‍රීතියක් ඇති වීම.

ඔහුට තමා පොරවා සිටින වස්ත්‍රය හකුළා තථාගනයන් වහන්සේට පුදන්නට සිත් විය. එකෙනෙහිම ඔහුට දහසක් ආදිනව දක්වමින් මසුරු බව උපණ. 'අප දෙදෙනාටම පිටතට යන්නට ඇති මේ වස්ත්‍රය දුන්නොත් අපට ගෙයිම සිටින්නට වෙති' යි ඔහු එය නොපුදන්නට තීරණය කර ගත්තේ ය. මධ්‍යම යාමේ දී ද ඔහුට ශරීරය පවා පිණායන බලවත් ප්‍රීතිය උපණ. එහෙත් ඔහුට වස්ත්‍රය නොදිය හැකි විය. පෙර සේම දීමෙන් වන නොයෙක් අමාරුකම් ගැන සිතා නොදෙන්නට සිතා ගත්තේ ය. පශ්චිම යාමයේ දී ඔහුට මහත් වූ ප්‍රීතිය උපණ. 'පසු කුමක් වුවත් මේ අත්‍යුත්තම ධර්මයෙන් මා පිනවන මුත්වහන්සේට මේ වස්ත්‍රය පුදමි' යි වස්ත්‍රය හකුළා ශාස්තෘන් වහන්සේ පාමුල තැබීය. ඔහුට එයින් වඩාත් ප්‍රීතිය ඇති විය. ඒ ප්‍රීතියෙන් අත්පොළසන් දීණ. 'මා දිනුවා! මා දිනුවා!!!' යි ඔහුගේ මුවින් මහ හඩින් ඉබේම කියවිණ.

බන්ධුම රජතුමා ද එහි දහම් අසමින් සිටියේ ය. රජුන්ට මා දිනුවා යන හඬ බිය සැක ඇති කරන්නෙක. එය ඔවුන්ට අප්‍රිය හඩකි. එබැවින් රජතුමා 'ඔහු කුමක් කියන්නේ ද' යි විමසීමට පුරුෂයකු යැවීය. ඒ පුරුෂයා ගොස් ඇසූ කල්හි, ඒකශාටක බ්‍රහ්මණ කියනුයේ 'අන්‍යයෝ කඩු දුනු ආදිය ගෙන යූධ කොට පරසේනාවන් දිනාගන්නාහ, එය ආශ්වදීයක්

නොවේ, මම වනාහි පස්සෙන් එන කුළුගොනකු පොල්ලකින් ගසා එලවා දමන්නාක් මෙන් මසුරු සිත මැඩ, පොරවා සිටි සඵවා දඟබලධාරීන් වහන්සේට පිදුවෙමිය, මම ඒ මසුරුකම දිනිමි' යි කීය.

පුරුෂ තෙමේ රජතුමාට ඒ කරුණ දැන්වීය. එකල්හි රජතුමා 'තථාගතයන් වහන්සේට පූජාවක් කළ යුතු බව අපට නො තේරුණේය, බමුණාට ඒ බව වැටහුණේය' යි සතුට වී ඔහුට සඵ යුවලක් යැවීය බ්‍රහ්මණ එය පිළිගෙන 'මේ රජු කලින් තුෂ්ණිමිභූතව සිටි මට කිසිවක් නොදී බුදුරදුන්ගේ ගුණ කී නිසා මට වස්ත්‍ර දුන්නේ ය. බුදුන්ගේ ගුණ කී නිසා මට මේ වස්ත්‍ර දුන්නේ ය. බුදුන්ගේ ගුණ කීම නිසා ලද මේ වස්ත්‍ර මට කුමට ද? මේවාත් බුදුනටම පුදමි' යි ඒ වස්ත්‍ර ජෝඩුවද බුදුන්ගේ පාමුල තැබීය.

රජතුමා 'බ්‍රහ්මණයා කුමක් කළේ දැයි ' විචාරා ඒ වස්ත්‍ර ද ඔහු බුදුනට පිදුවේ ය යි අසා නැවතත් බමුණාට සඵ දෙකක් යැවීය. ඒවාද ඔහු බුදුනට පිදුවේ ය. ඒ බව අසා රජු නැවත ඔහුට සඵ සතරක් යැවී ය. ඒවාද ඔහු බුදුනට පිදුවේ ය. යවන වස්ත්‍ර බමුණා විසින් බුදුරදුන්ට පුදත් පුදත්ම රජු ද ඔහුට දෙගුණ දෙගුණ කොට වස්ත්‍ර යැවීය. රජතුමා වසුත්‍ර දෙකිස දක්වා යැවූ කල්හි බ්‍රහ්මණ තෙමේ 'මෙසේ වස්ත්‍ර පිදීම වැඩි වැඩි කොට ගැනීමක් වැනිය' යි තමාට හා බැමිණියට සඵ දෙකක් ඉතිරි කර ගෙන තිසක් බුදුන්ට පිදුවේ ය. එතැන් පටන් ඒකාශාටක බමුණු බුදුරදුන් හා විශ්වාසිකයෙක් විය.

දිනක් ඒකාශ්ටක බ්‍රහ්මණ ශීතකාලයේ බුදුරදුන්ගෙන් දහම් අසනු දැක, රජු තමා පොරවා සිටි ලක්ෂයක් වටිනා කම්බිලිය පොරවා ගෙන දහම් අසන්නය' යි කීය. බ්‍රහ්මණ තෙමේ 'මේ වටනා කම්බිලිය මාගේ මේ කුණකය වසනවාට වඩා මෙයත් බුදුරදුන්ටම පිදීම යහපතැ'යි සිතා ගද කෙළියෙහි

තථාගතයන් වහන්සේ සැතපෙන ඇදුමක වියනක් කොට තබා ගියේ ය.

එක් දවසක් රජු විහාරයට ගොස් ගඳකෙළිය තුළ බුදුරදුන් සමීපයෙහි හිඳගෙන සිටියේ ය. තථාගත ශරීරයෙන් නික්මෙන ඡට්චර්ණ රශ්මින් වැඳී ඒ කම්බිලිය අතිශයින් බැබලෙමින් තිබිණ. රජු කම්බිලිය දැක හැඳින ‘ස්වාමිනී, මේ අපගේ ය, අප විසින් මෙය ඒකශාටක බ්‍රහ්මණයාට තැගි කරන ලද්දේ ය’ යි කීය. ‘මහරජ, ඔබ විසින් මේ කම්බිලියෙන් බ්‍රහ්මණයා පුදන ලද්දේ ය, බ්‍රාහ්මණයා විසින් එය අපට පුදනු ලද්දේ ය’ යි වදළහ.

එකල්හි රජු ‘මේ බ්‍රහ්මණයා යුතුකම් දන්නේ ය, අපි ඔහු මෙන් යුතුකම් නො දනිමුය’ යි ඔහු කෙරෙහි පැහැදී මනුෂ්‍යයන්ට ප්‍රයෝජන සැම දෙයකින්ම අට බැගින් ගෙන ඔහුට සබ්බවිධක නම් දනයක් දී පුරෝහිත තනතුර ද දුන්නේ ය.

කලින් කිසිවකුගේ සැලකිල්ලට භාජනය නොවී සිටි ඒ දුප්පත් බමුණා හට මෙතරම් සැලකිලි කරන්නට රජුට සිත වූයේ අරහං ගුණයෙන් යුත් තථාගතයන් වහන්සේට වස්ත්‍ර පුජා කිරීමේ කුශල බලයෙනි. එබඳු ගුණ නැති අනිකකුට වස්ත්‍ර සහසක් වස්ත්‍ර දසදහසක් දුන්ද එබඳු විපාකයන් නො ලැබෙන්නේ ය.

මහත් සම්පත්තියට පැමිණියා වූ බ්‍රහ්මණ තෙමේ සිව් සැටක් සලාක බත් පිහිටුවා දිනපතා දන් දී තවත් නොයෙකුත් පින්කම් ද කොට ආයු කෙළවර නැවත ද දෙව්ලොව උපන්නේ ය.

සසර සැරිසරන්නා වූ ඒකශාටක බ්‍රාහ්මණ තෙමේ මේ කල්පයෙහි කෝණාගමණ - කාශ්‍යප යන දෙබුදු වරයන් වහන්සේට අතර කාලයේ බරණැස් නුවර කුල ගෙයක උපන්නේ ය. ඔහු එක් දිනක් වනයෙහි ඇවිදිනා වේලෙහි ගංතෙරක සිවුරක් කරමින් සිටි පසේ බුදුකෙනෙකුන් නුවාවකට රෙදි මද වීමෙන් හකුලා තබන්නට සැරසෙනු දැක, 'ස්වාමිනි, සිවුර හකුළන්නේ කුමක් නිසා ද' යි අසා නුවාවකට රෙදි මදි වීම නිසා බව දැන තමා පොරවා සිටි උතුරු සඵව උන් වහන්සේට පුද 'මේ පිනෙන් උපනුපත් භාවයෙහි මට කිසිවකින් අඩුවක් නො වේවා' යි පැතීය.

එදින ඔහුගේ නිවසේ ඔහුගේ බිරිය හා නැණිය ඔවුනොවුන් කෝලාහල කරමින් ඉන්නා අතර ඒ පසේ බුදුන් වහන්සේ ඔහුගේ නිවස සමීපයට පිඬු සිඟා වැඩි සේක. එකල්හි නැගෙනහිරය පසේ බුදුන් වහන්සේට පිණ්ඩපාතය පිරිනමා 'මේ නපුරු ගැහැණියගෙන් යොදුන් සියයකින් දුරුවේවා' යි පැතීය.

ඔහුගේ බිරිය මිදුලේ සිට නැගෙනහිරයගේ ප්‍රාර්ථනාව අසා 'මැගේ පිණ්ඩපාතය මේ ශ්‍රාමණයාට වළදන්නට නො දෙමි' යි සිතා පසේ- බුදුන් වහන්සේ අතින් පාත්‍රය ගෙන පිණ්ඩපාතය විසි කර දමා පාත්‍රයට මඩ පුරවා පසේ බුදුන්ට දුන්නා ය. අතින් තැනැත්තී, එය දැක 'මෝඩිය, වුවමනා නම් මට බනින්න, ගසන්න, මෙවැනි උත්තමයන් වහන්සේ කෙනෙකුගේ පාත්‍රයට බත් විසි කොට මඩ දමා දීම යුතු නැතැ' යි කීවාය.

එකල්හි ඔහුගේ භාර්යාවට නුවණ පහළ විය. ඔ පසේබුදුන් වහන්සේ අතින් පාත්‍රය ගෙන මඩ ඉවත් කොට සොද පිරිසිදු කොට සුවඳ සුණු උලා සුවඳ කොට එහි වතු මධුර පුරවා මතුයෙහි පියුම් ගැබ් වත් ගිතෙල් ලා ඔප ගන්වා

පසේ බුදුන් වහන්සේට පුජා කොට 'මේ පිණ්ඩපාතය සේ ම උපනුපන් තැන මාගේ ශරීරය ද අලෝකවත් වේවා' යි පාර්ථනා කළා ය ඒ අඹුසැමි දෙදෙනා ඉන් පසු ද දිවි ඇති තාක් පින් කොට දෙවුලොව උපන්නෝය.

උපාසක තෙමේ කසුප් බුදුරදුන්ගේ කාලයෙහි බරණැස් නුවර අසු කෙලක් ධනය ඇති සිටුවරයෙකුට පුත්ව උපන්නෝය. ඔහුගේ බිරියද ඒ කාලයේ එවැනිම සිටුවරයෙක උපන්නෝය. වැඩිවිය පැමිණ කල්හි ඔ ඒ සිටුපුත්‍රයාට බිරියක් වශයෙන් ගෙන න ලද්දී ය. ඇයට එතෙක් විපාක නුදුන් පසේබුදුන්ගේ පාත්‍රයට මඩ දැමූ පාපය විපාක දෙන්නට විය. සැමියාගේ ගෙට ගිය සැටියේම ඇගේ ශරීරයෙන් පරණ වැසිකිළියක මෙන් දුගඳ නික්මෙන්නට විය. සිටු ගෙය, වැස්ම ඉවත් කළ වැසිකිළියක් මෙන් ගඳ ගසන්නට විය. 'මේ ගඳ කොයිවුන් එන්නේද' යි ඇසූ සිටුපුත්‍රයා හට මේ අලුත් මනාලියගේ ගඳය' ය කී කල්හි ඔහු මනාලිය ආ යානයෙන් ම ආපසු යැවීය. ඇය නැවත නැවතත් ස්වාමිවරුන්ට පවා දෙන ලදුව සත් තැනකින් ඒ ගඳ නිසා ආපසු එවන ලද්දී ය. සිය නිවසේ ඉන්නා කල්හි ඇයගේ ඒ දුගඳ නැත.

පිනෙන් පව ගෙවීම

එසමයෙහි කාශ්‍යප දශබලධාරීන් වහන්සේ පිරිනිවුණු සේක. උන්වහන්සේගේ ධාතුන් සඳහා රන් ගඩොලින් වෛත්‍යක් කරන්නට පටන් ගත්හ. එකල්හි සිටුදු 'සත් තැනකින්ම ආපසු එවන ලද මාගේ ජීවිතයෙන් කවර ප්‍රයෝජනයක් ද' යි සිතා තමාගේ ආහරණ සියල්ලම උණු කරවා ගඩොල් කැටයක් කරවුවාය. ඒ රන්ගඩොලය දිගින් රියනක් හා පළලින් වියනක් පමණ ද විය. ඝන සතරගුලක් විය. ඔ ඒ රන්ගඩොලය හා හිරියල් මනෝසීල බදුම ද මානෙල් මල් මිටි අටක් ද ගෙන වෛත්‍ය කරන තැනට ගියා

ය. ඒ වේලාව එක් ගඩොල් පෙලක් බැඳ අවසන් කිරීමට එක් ගඩොල් කැටයක් මදි වී සිටි වෙලාව විය. සිටු දුව එහි ගොස් ' මේ ගඩොලය වෛත්‍යනි තබා බඳින්න යයි වෛත්‍යය බඳින්නාට කීවා ය. මැණියනි, ඔබ ආයේ හොඳ වෙලාවකය. අප සිටියේ මේ ගඩොල් පෙල සම්පූර්ණ කිරීමට ගඩොලයක් නැතිවිය. ඔබ අතින්ම ඔය ගඩොලය මෙහි තබන්නය' යි සෑය බඳින්නා කීය. ඔ එහි ගොස් බදුම යොදා ගඩොලය එහි තබා එය මත මානෙල් මල් පුදුද වැඳ 'මේ පිනෙන් උපනුපන් ජාතියේ මාගේ කයින් සඳුන් මල් සුවඳත් මුවෙන් මානෙල් මල් සුවඳත් සුවඳත් විහිදේවා'යි පැතුවාය.

එකෙනෙහිම ඇය පළමුවර ගෙන ගිය සිටු පුත්‍රයාහට ඇය සිහි විය. නගරයෙහි නැකැත් කෙලියක් ආරම්භ කරන ලද්දේ ය. සිටු පුත්‍රයා 'එකල තමාට ගෙන ආ සිටුදු කොහිදු' යි යි සේවකයන්ගෙන් විචාළේය. 'ඇගේ ගෙයිම ඇතය' යි සේවකයෝ කීහ. නැකත් ක්‍රීඩාව සඳහා ඇය නැවත ද ගෙන එවී' යයි සිටුපුත්‍රයා කීය. ඔවුන් ඇය වෙත ගොස් වැඳ සිටි කල්හි 'කුමට ආවහු දු' යි ඔ විචාළා ය. සේවකයෝ ඒ පුවත ඇයට දැන්වූහ. ' දරුවෙනි, මාගෙ ආහරණ සියල්ල වෛත්‍යට පුජා කළෙමි. දැන් මට පැළඳ යාමට ආහරණ නැතැය' ඔ යි කීවාය. සේවකයෝ ඒ බව සිටුපුත්‍රයාට දැන්වූහ. එකල්හි සිටුපුත්‍රයා 'පළඳනා ලැබිය හැකිය. ඇය ගෙන එන්නය' යි කීය. ඔවුහු කුමරිය කැඳවා ගෙන ආහ. ඇය පැමිණි වහාම මුළු ගෙයිම සඳුන් සුවඳ හා මානෙල් මල් සුවඳ පැතිරෙන්නට විය. සිටුපුත්‍රයා පුදුම වී 'පෙර මෙහි පැමිණි කල තිගේ සිරුරෙන් කුණුගඳ විහිදුනේය. දැන් තිගේ කයින් සඳුන් සුවඳ නික්මෙන්නේ ය, මුවින් මානෙල් මල් සුවඳ විහිදෙන්නේ ය, මේ ආශ්චර්යය කිමෙක් දු' යි ඇසීය. ඔ සිදු වූ සියල්ල සිටුපුත්‍රයාට කීවාය.

සිටුපුත් මේ බුදු සස්න නොයර්ශාණිකයයි පැහැදී යොදනක් පමණ වු ස්වර්ණ වෛත්‍යය වස්ත්‍රයෙන් වසා එහි තැනින් තැන රියනක් පමණ නෙළුම් මල් වලින් සැරසුවේ ය. ඔවුහු ආයු කෙළවර නැවත ද දෙවුලොව උපන්න.

සිටුපුත් දෙවු ලොවෙන් වුතව නැවත බරණැස් නුවරට යොදනක් දුරින් පිහිටි ගමක ඇමති පවුලක උපන්නේය. සිටු දු දෙවුලොවින් වුතව රජ පවුලෙහි දෙටු දුවව උපන්නීය. ඔවුන් වැඩිවිය පැමිණි කල්හි කුමරුගේ ගමෙහි නැකත් කෙළියක් ඇරඹිණ. හෙතෙමේ නැකත් කෙළියට සැරෙසෙනු සඳහා මවගෙන් සඵවක් ඉල්ලීය. ඇ සෝදු පිරිසිදු කළ වස්ත්‍රයක් දුන්නාහ. 'එය දළය' යි කියා කුමරු ප්‍රතික්ෂේප කළේය. ඉක්බිති මව් අනික් සඵවක් දුන්නීය. එයද ප්‍රතික්ෂේප කළේය. ඉක්බිති අනිකක් දුන්නීය. කුමරු එයද ප්‍රතික්ෂේප කළේය. එකල්හි මවු 'දරුව මේවාට වඩා සියුම් වස්ත්‍ර ලැබීමේ පිනක් අපට නැත ය' යි කීවා ය. මැණියෙනි, එසේ නම් මම ලැබෙන තැනකට යෙමි' යි කුමරු කීය. 'දරුව මම නුඹට අදම බරණැස් නුවර රජකම ලැබෙනවාට කැමැත්තෙමි' යි මවු කීවා ය. 'කීවාට මොහු කොහි යන්නේ ද? අතන මෙතැන ඇවිද කොහිවත් සිට මෙහි එනු ඇතැ' යි මව සිතුවාය.

ඇමති පුත් අතීත කුශලයේ මෙහෙයීමෙන් සිය නිවසින් නික්ම බරණැස් නුවරට ගොස් රජ උයනේ මඟුල් ගල් පුවරුවට වී හිස වසා පොරවා නිද ගත්තේ ය. එය බරණැස් රජු කඵරිය කළ සත්වන දිනය විය. අමාත්‍යයෝ රජුගේ අවසාන කෘත්‍යය සිදු කොට රජ මිදුලේහි රැස්ව 'අප රජුට ඇත්තේ එක් දුවක් පමණය, පුත්‍රයකු නැත, රජකු නැතිව රාජ්‍යය පැවැත්වීම දුෂ්කරය, ඒ නිසා කෙනෙකු රජ කමට පත්විය යුතුය, රජ වන්නේ කවුරුන් ද' යි සාකච්ඡා කළහ. එකල්හි පුරෝහිත බමුණු 'රජකමට කෙනෙකු තේරීමට කල්

නො යැවිය යුතු ය. එයට පිනැතියෙකු සොයනු පිණිස ජුස්සරථය යවමු' යයි කීය. සෑම දෙන එයට එකඟ වුහ.

ඉක්බිති ඔවුහු රජුගේ මංගල රථයෙහි ශ්වේතච්ඡත්‍රය සහිත පඤ්ච රාජ භාණ්ඩ තබවා, කුමඳුවන් අසුන් සිවුදෙනකුන් එහි යොදවා රථයට යන්තට හැර පිටුපසින් කුර්යානාද පැවැත්වුහ. රථය නැගෙනහිර දෙරටුවෙන් නික්ම මගුල් උයන දෙසට ගමන් කරන්නට විය. ඇතැම්හු 'පුරුද්ද අනුව අශ්වයෝ උයන දෙසට යති ය' කියා නවත්තන්නට කථා කළහ. පුරෝහිත බමුණු එයට ඉඩ නුදුන්නේය. රථය උයනට ගොස් කුමරු ප්‍රදක්ෂිණා කොට නැගීමට පිළියෙලව සිට ගත. පුරෝහිත තේමේ කුමරු ගේ පතුල් විවෘතකර බලා 'මේ තේමේ දඹදිව පමණක් නොව සතරමහාද්වීපයට වුවද රජකමට සුදුසුය' යි කියා නැවත නැවත ද තෙවරක් කුර්යානාදනය කරවී ය. කුමරු මුහුණු විවෘත කොට බලා මහ පිරිස දක, 'කුමට මෙහි අවු දූ' යි ඇසීය. 'දේවයන් වහන්ස, ඔබ වහන්සේට රාජ්‍යය පැමිණියේය' යි පුරෝහිත කීය. 'රජතුමා කොහිදූ' යි කුමරු ඇසීය 'සිවිරජතුමා ස්වර්ගස්ථ විය.' යි පුරෝහිත කීය. 'කොපමණ කල් ගතවී දූ' යි කුමරු ඇසීය. 'සන්දිනැකැ' යි පුරෝහිත කීය. 'රජුට දූ පුතුන් නැදූ'යි විවාළේය.' දේවයන් වහන්ස, දුවක් පමණක් ඇතැ' ය යි කීය. 'එසේ නම් රජය කරමි' යි කුමරු කීය.

පසේබුදනට උතුරු සඵව පිදීමේ විපාකය මතුවීම

එකල්හි ඒ උයනහිම අභිෂේක මණ්ඩපයක් කොට රාජකුමාරිය සර්වාලංකාරයෙන් සරසා එහි පමුණුවා කුමරුන් රජයෙන් අභිෂේක කෙළේය. අභිෂේකයෙන් පසු කුමරුට හැදීමට ලක්ෂයක් වටිනා සඵවක් එළවුහ. එකල්හි කුමරු 'මේ කුමක්දූ' යි ඇසීය. දේවයන් වහන්ස, හැදීමට සඵවෙකැ' කීහ. 'මේ සඵව දළසඵක් නොවේ ද? මෙයට සියුම් සඵවක්

නැත්තේ දෑ' යි කුමරු ඇසීය. 'දේවයන් වහන්ස, මිනිස්ලොව නම් මෙයට වැඩි සියුම් සඵ නැතැ' යි කීහ. 'නුඹලාගේ රජු පිනැතියෙකු නොවෙති යි සිතිමි, රන් කෙණ්ඩියට පැන් ගෙනෙව්. වස්ත්‍ර ලබන්නෙමි' යි කුමරු කීය. එන් කෙණ්ඩියට පැන් කුමරුට පිළිගැන්වූහ. කුමරු මුව සෝද අත් සෝද අතින් පැන් ගෙන නැගෙනහිර දිගට ඉස්සේය. එකිණෙහිම සන පොළොව බිඳ ගෙන කප්රුක් අටක් පැන නැංගේ ය. දකුණු බස්නාහිර උතුරුදිග්වලට ද පැන් ඉස්සේ ය. ඒ දිසාවල ද අට බැගින් කප්රුක් පැන නැංගේ ය. ඉක්බිති ඔහු එක් දිය සඵවක් හැඳ එකක් පොරවා මින් පසු 'නන්ද රජුගේ රාජායෙහි නූල් කටිනා ස්ත්‍රීහු නූල් නො කටිත්වා යි බෙර හසුරුවව්' ය කියා සේසත් නංවා අලංකාරයෙන් සැරසී ඇතු පිටින් නුවරට ගොස් රජගෙට පිවිස මහත් සම්පත්තියකින් විසුවේ ය. ඒ පසේ බුදුනට උතුරු සඵව පිදීමේ විපාකය ය.

නන්ද රජතුමා මහා සම්පත්තියෙන් වැජඹෙන කල්හි එක් දිනක් දේවිය සම්පත් වළඳමින්ම කල් යවන එතුමා ගැන කණගාටු වන ආකාරයක් දැක්වූවාය. 'දේවියෙනි මේ කිමෙක්දැයි' රජු ඇසූ කල්හි දේවිය 'දේවයන් වහන්ස, අතීතයෙහි පින් කළ නිසා දූන් ඔබගේ සම්පත්තිය ඉතා මහත් ය. ඔබ වහන්සේ අනාගතය පිණිස කිසි පින්කමක් නො කරන්නාහු' යි කීවාය. එකල්හි රජතුමා 'දේවියෙනි, කාහට දන් දෙමි ද සිල්වත්හු නැතැයි කීය. 'දේවයන් වහන්ස මේ දඹදිව රහතුන්ගේ හිස් නැත. නුඹ වහන්සේ දනය පිළියෙල කරනු මැනවි. මම රහතුන් වහන්සේ සොයා දෙමි' යි දේවිය කීවා ය. පසු දින රජතුමා ප්‍රාචීනද්වාරයෙහි දන් පිළියෙළ කරවී ය. දේවිය උදැසන සිල් ඉටා ප්‍රසාදයේ උඩුමහල් තලයෙහි නැගෙනහිර දිගට හිස ලා බිම දිගා වී නමස්කාර කොට මේ දිසාවෙහි රහතුන් වහන්සේ වෙසෙන සේක් නම් සෙට මෙහි වැඩ වදරා අපගේ හික්ෂාව පිළිගන්නා සේක්වා' යි ආරාධනා කලා ය. එදිග රහතන් වහන්සේ නො වූහ. පිළියෙළ කළ

සත්කාර දුගියන්ට හා යාවකයන්ට දුන්න .පසු දින දකුණු දෙරටුවෙහි දන් පිළියෙල කොට එසේ කළාය. එදින රහත් හු නො පැමිණියහ. තෙවන දිනයේ බස්නාහිර දෙරටුවෙහි දන් පිළියෙල කර ආරාධනා කළා ය. රහත්හු නොපැමිණියහ. සිවුවන දිනයෙහි උතුරු දෙරටුවෙහි දන් පිළියෙල කර ආරාධනා කළ කල්හි හිමාලයෙහි වෙසෙන පදුමවතී දේවියගේ දරුවන් වන පන්සියයක් පසේ බුදුවරුන්ගේ වැඩිමහලු මහාපදුම පසේ බුදුන් වහන්සේට එය දැනී සහෝදර පසේ බුදුවරුන් අමතා ‘නන්ද රජු ඔබ සැමදෙනා වහන්සේට ආරාධනා කරන්නේ ය. ඔහුගේ ආරාධනාව ඉවසන්න’ය යි වදාළහ. උන්වහන්සේලා ආරාධනාව ඉවසා පසු දින අනෝතත් විලෙහි මුව සෝද අහසින් වැඩම කොට උත්තරද්වාරය සම්පයේදී පොළොවට බැස වදාළහ. මිනිසුන් රජු වෙත ගොස් ‘දේවියන් වහන්ස, පන්සියයක් පසේබුදුවරු වැඩම කළහ’ යි රජුට කීහ.

රජතුමා දේවිය සමඟ එහි ගොස් වැඳ පසේබුදුවරුන් ප්‍රසාදයට වැඩම කරවා උන්වහන්සේලාට දන් දී අවසානයෙහි තමන් ජීවත් වන තාක් එහිම වැඩ වෙන ලෙස පසේබුදුවරුන්ට ආරාධනා කොට උන් වහන්සේලා ආරාධනාව පිළිගත් කල්හි උයනෙහි උන්වහන්සේලාට වාසස්ථාන පිළියෙල කරවා පසේ බුදුවරුන් එහි වාසය කරවුහ.

රජයුවල දිනපතා පසේබුදුවරුන්ට උපස්ථාන කළහ. දීර්ඝකාලයක් ගත වීමෙන් පසු ඒ රජුගේ රටහි ප්‍රත්‍යාන්ත ජනපදයක කැලඹීමක් ඇති විය. රජතුමාට එය සන්සිඳවන්නට යන්නට සිදු විය. රජතුමා ඒ බව දේවියට දන්වා අප්‍රමාදව පසේ බුදුවරුන්ට උපස්ථාන කරන ලෙස ලෙස අවවාද කොට එහි ගියේය.

පසේ බුදුවරුන් පිරිනිවීම

රජතුමා ගිය තැන් පටන් දේවිය පසේ බුදුවරුන්ට සිරිත් පරිදි උපස්ථාන කළා ය. එතුමා ප්‍රත්‍යාන්තය සන්සිඳවා පෙරළා පැමිණීමට කලින් පසේබුදුවරුන්ගේ ආයු ගෙවිණ. මහාපදුප පසේ බුදුන් වහන්සේ රාත්‍රියක් මුළුල්ලේහි ධ්‍යානසුඛයෙන් කල්යවා අරුණෝද්ගමනයේ දී සක්මන කෙළවර හේත්තු වන ලැල්ලට හේත්තු වී සිට ගෙනම පිරිනිවියහ. සෙසු පසේබුදුවරු ද එදින ඒ වේලාවෙහි පිරිනිවියාහු ය.

දේවිය පසුදින පසේ බුදුවරුන් වළඳන තැන ගොම ගාවා මල්විසිරුවා සුවඳ දුම් දී දන් පිළියෙල කරවා උන්වහන්සේලාගේ පැමිණීම බලාපොරොත්තුවෙන් සිටියා ය. පසේ බුදුහු නොපැමිණියා ය. බොහෝ වේලා බලා සිට ද පසේ බුදුවරුන් නො පැමිණෙන කල්හි ‘ආර්යයන් වහන්සේලා යම් කිසි අපහසුතාවයක් වී ඇති දූ යි බලා ගෙන එව’යි කියා පුරුෂයකු යැවීය. ඔහු ගොස් මහාපදුම පසේබුදුන් වහන්සේ වෙසෙන පන්සලෙහි දෙර හැර බලා උන්වහන්සේ එහි නොදක සක්මණෙහි බැලූ කල්හි හේත්තු වී සිටිනු දක සම්පයට ගොස් ‘ස්වාමීනි, රජ ගෙදරට වැඩමවීමට කාලය’ යි කීයේ ය. පසේබුදුන් වහන්සේගෙන් පිළිතුරන් නො ලත් කල්හි නිද සිටිති යි සිතා උන්වහන්සේ ගේ පිටිපතුල අතගැවේ ය. පිටිපතුල සිසිල්ව තදව තුබුණෙන් පිරිනිවී බව දැන දෙවන පසේ බුදුන් වහන්සේ වෙත ගියේ ය. උන්වහන්සේ ද පිරිනිවී බව දැන තුන්වන පසේබුදුන් වහන්සේ වෙත ගියේ ය. මෙසේ ගොස් බලා සැමදෙනා වහන්සේම පිරිනිවී ඇතිබව දැන වහා රජ ගෙට ගොස් ඒ බව දේවියට දැන්වී ය. දේවිය හඬමින් නුවරුන් හා එහි ගොස් පසේ බුදුවරුන්ගේ සිරුරු අදහන කරවා ධාතුන් ගෙන් වෛත්‍යක් කරවී ය.

රජු පැවිදිවීම

රජතුමා පසල්දනවිව සන්සිඳවා පෙරලා එනුයේ පෙර ගමන් කළ දේවියගෙන් පසේබුදුවරුන්ගේ සුවදුක් විවාලේ ය. 'දේවියන් වහන්ස, පසේබුදුවරයෝ පිරිනිවන් පා වදළහ' යි කීවා ය. එකල්හි රජතුමා 'මෙතරම් පණ්ඩිත පසේබුදුන් වහන්සේලාටත් මරණය පැමිණි කල්හි අපට ඉන් මිදීමක් කොයින් දැයි සිතා නැවත නගරයට නො ගොස්ම උයනට ගොස් දෙටු පුතා ගෙන්වා ඔහුට රජය භාර කොට තෙමේ එහිම පැවිදි විය. 'දේවිය ද මොහු පැවිදි වූ කල්හි මම කුමක් කෙරෙමි දැ' යි සිතා ඔ ද පැවිදි වූවා ය. ඔවුන් දෙදෙනා ධ්‍යාන භාවනා කොට ආයු කෙළවර බුන්ම ලෝකයෙහි උපන්නෝ ය.

හැවත මිනිස් ලොව ඉපදීම

ඔවුන් බුන්ම ලෝකයේ වෙසෙන කාලයේ ගෞතම බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහළව දම්සක් පවත්වා ක්‍රමයෙන් රජගහ නුවරට වැඩ වදළ සේක. එකල්හි රජු බඹලොවින් ව්‍යුතව මගධරට මහාතිර්ථ නම් බුන්මණ ග්‍රාමයෙහි උපන්නේ ය. ඔහු පිප්ඵලිමාණව නම් විය. දේවිය මදුරට සාගල නගරයේ කෝසියගොත්ත නම් බුන්මණයාගේ අගමෙහෙසුන් කුස උපන්නා ය. ඔ බද්දකාපිලානි නම් වූවාය.

පිප්ඵලිමානව විසි අවුරුදු වයසටත් බද්දකාපිලානි සොලෙස් අවුරුදු වයසටත් පැමිණි කල්හි පිප්ඵලිමාණවගේ මාපියෝ 'දරුව, දැන් ඔබ වැඩිවිය පැමිණ සිටින්නෙහි ය, කුලපරම්පරාව ඉදිරියටත් පැවැත්විය යුතු ය. ඔබට දැන් කුලකුමාරිකාවක් සරණ කර දීමට කාලය පැමිණ ඇතැ'යි කීය. පිප්ඵලිමාණව තෙමේ 'මැණියනි, පියාණෙනි, මට එබන්දක් නොකියනු මැනව, මම ඔබ දෙදෙනා ජීවත් වන තුරු ඔබ

දෙපලට උපස්ථාන කර ඉන් පසු පැවිදි වන්නෙමි'යි කීහ. ඔවුහු දින කිහිපයක් ඉක්ම ගිය පසු නැවතද ඒ යෝජනාව කළහ. ඔහු ප්‍රතික්ෂේප කළේය. ඉන් පසු මව ඔහුට එය ගැන නිතර කියන්නට වූවා ය.

පිප්ඵලිමාණව තෙමේ උපායකින් මවුගෙන් ගැලවෙන්නට සිතා රන්කරුවන් ලවා රන්කාසි දහසකින් ශෝභන ස්ත්‍රී රූපයක් කරවා එය මැනවින් ඔප ලවා වස්ත්‍ර හඳවා නානාලංකාරයෙන් සරසවා මවු කැඳවා ඇයට රන්රුව දක්වා 'මැණියනි, මෙබඳු කතක් ලද හොත් ගෙයි වෙසෙමි, නො ලද හොත් නො වෙසෙමි'යි කීය.

බැමිණිය පණ්ඩිත බැවින් අපගේ පුත්‍රයා බොහෝ පින් ඇතියෙක, මොහු හා එක්ව පින් කළ කතක් ද සිටිය හැකි ය, ඇති නම් ඇ මේ රන්රුව සේම ශෝභන කාන්තාවක් විය හැකි ය. ඇය සෙවිය යුතුය' යි සිතා බමුණන් අට දෙනෙකු කැඳවා ඔවුනට සංග්‍රහ කොට රන්රුව රථයක තබා මේ රූපයට සමාන රූ ඇති කාන්තාවක් අපට සැහෙන පවුලකට දුටුහොත් එතැනට අත්තිකාරමයක් වශයෙන් මේ රූපය දී එත්වා' යි කියා කාන්තාවක් සෙවීමට බමුණන් පිටත් කර යැව්වා ය.

'බමුණෝ කොහි යම්දෝ ' යි සිතන්නාහු 'මදු රට ලස්සන කතුන් උපදනා රටෙක, අපි පළමු කොට එහි යමු'යි සිතා එහි ගොස් සාගල පුරයට ඇතුළු වූහ. ඔවුහු එහි දී ගෙන ගිය රන්රුව එක් නානතොටක තබා සැඟවී බලා සිටියහ. එදවස හඳුකාපිලානීගේ කිරි මව ඇය නහවා සරසා සිරියනන්ගැබ හිඳුවා තොමෝ නෑමට එන්නී රනිරුව දැක 'හඳා ය' යි සිතා කිපි 'මේ අවිනිත කෙල්ල කුමට මෙහි ඇවිත් ඉන්නී ද' යි තර්ජනය කොට කන්මුලට අතුල්පහරක් දිණ. ඇගේ අත්ල කලු ගලකට ගැසූ කලෙක මෙන් පුපුරා ගැසුවේ ය. ඔ පස්සට පැන 'මේ රළු මහ බෙල්ලක් ඇත්තියට

ස්වාමීද්‍රව යි රැවටුණෙමි ය, මෑ අප ස්වාමීද්‍රවට වස්තු දීමටවත් නුසුදුසුය' යි කීවා ය. එය ඇසූ බමුණෝ ඇය වටා සිට 'තිගේ ස්වාමී ද්‍රව එසේ ම දෑ'යි ඇසුවෝ ය. 'මෑගේ කිනම් ලස්සනක් ද මගේ ස්වාමීද්‍රව මෑයට වඩා සියගුණයකින් දහස් ගුණයකින් ලස්සනය, ඇ දෙළොස් රියන් කාමරයක සිටින්නී නම් එහි පහන් දැල්වීමක් වුවමනා නැත'ය යි ඇ කීවාය. 'එසේ නම් අපි එහි යමු'ය යි රන්රුව රථයෙහි තබා ගෙන ඇය හා ගොස් කෝශිය ගෝත්‍ර බ්‍රහ්මණයාගේ ගෘහද්වාරයෙහි සිට තමන්ගේ පැමිණීම දන්වා යැවූහ.

බ්‍රහ්මණයා ඔවුන් පිළිගෙන පිළිසඳර කොට 'කොහි සිට අවුදෑ'යි විචාරා 'මගධරට මාතොට නම් ගම කපිල බ්‍රහ්මණයාගේ නිවසෙන් ය' යි කී කල්හි ආ කරුණ විචාළේ ය. ඔවුහු තමන් ආ කරුණ බමුණාට දන්වූහ. එකල්හි බමුණා 'යහපත දරුවනි, ඒ බ්‍රහ්මණ පවුල අප හා සමාන ජාති ගෝත්‍ර සම්පත් ඇති තැනක , දූරිය දෙන්නෙමි' යි කියා ඔවුන් ගෙන ගිය පඬුරු පිළිගත්තේ ය. දූරියක් සෙවීමට ගිය බමුණෝ සුදුසු දූරියක් ලද බව කපිල බ්‍රහ්මණයාට දන්වූහ. මාපියෝ දූරියක් ලද බව පිප්පලිමාණවට දන්වූහ.

එකල්හි පිප්පලි මාණවක තෙමේ 'මම එබඳු දූරියක් නොලබති යි සිතීම්. ලදුම්හ යි මොහු කියති, මෙය නවතාලීමට ඒ දූරියට රහසින් හස්නක් යවමි' යි සිතා 'හදාවෙනි, මාගේ බලාපෙරොත්තුව ගිහිව විසීමට නොව පැවිදි වීමට ය. ඒ නිසා මෙහි ඇවිත් අමාරුවට පත් නොවී තමාට සුදුසු සැමියකු ලබා ගන්න ය' යි රහසින් හසුනක් ලිවේ ය. හදා කුමරිය ද තමා සැමියකුට පාවා දෙන්නට යන බව අසා පිප්පලිමාණවට රහසින් හසුනක් ලිවා ය. එය ලිවේ ද එය පැවිදි වන බලාපෙරොත්තුවෙන් සිටින නිසා පිප්පලි මාණවකහට අන් බිරියක් සොයාගත යුතු බව දන්වීම සඳහා ය. ඔවුන්

දෙදෙනාගේම හසුන් සේවකයන් අත යැවූහ. අතරමගදී එක් තැනකදී ඒ හසුන් දෙකම වැඩි හිටියන්ට හසු විය. ඔවුන් ඒවා බලා ඉරා දමා අන් හසුන් දෙකක් පිළියෙල කර දෙදෙනාටම යැවූහ. වැඩිහිටියන්ගේ චූචමනාව අනුව කැමැත්ත නැති ඔවුන් දෙදෙනාගේ ම සමාගමය සිදු විය.

එදින පිප්පලිද මල් දමක් ගොතවා ගත්තේ ය. හදා ද මල් දමක් ගොතවා ගත්තාය. රාත්‍රී භෝජනයෙන් පසු සැතපීමට ගිය ඔවුහු යහන මැද මල්දම් තබා 'යමෙකුගේ පැත්තේ මල් දම් මලානික චූචමනාවක් ඔහුට රාගසිත ඇති වූ බව දත යුතුය' කියා එකිනෙකාගේ කයෙහි නො ගැටෙන සේ ඉතා පරිස්සමෙන් නිදි නො ලබා රාත්‍රිය ගත කළෝය. එක යහනෙහි ඔවුනොවුන් නොගැටී ගයනය කරන්නා වූ ඔවුහු දවල් කාලයේ ද ඔවුනොවුන් මුහුණ බලා රාග සිතීන් සිනාසීමකුදු නො කරන්නා හ.

ඔවුහු මාපියන් ජීවත්වනතාක් ධනපරිහරණයෙන් ද තොරව විසුහ. මාපියන් ඇවෑමෙන් ඔවුනට එය කරන්නට සිදු විය. පිප්පලි මාණවකට සත් අසුකෝටියක් ධනය හිමිව තිබිණි. ඔහුගේ කර්මාන්ත ප්‍රදේශය දෙළොස් යොදුනක් විය. ඔහුට යන්ත්‍ර යෙදූ වැව් සැටක් විය, අනුරාධපුරය පමණ ඇති ගම් තුදුසක් විය. ඔහුට ඇත් ඇණි තුදුසක් ද, අස් ඇණි තුදුසක් ද, රිය ඇණි තුදුසක් ද වූහ.

දිනක් ඔහු සරසන ලද රථයකට නැගී ජනයා විසින් පිරිවරන ලදුව කර්මාන්තයන් බලා ඇවිදින්නේ සීසැ තැන්වලින් පණුවන් මතුකොට කාකාදීන් විසින් කනු දෑක, 'මොවුහු කුමක් කත් ද' යි අසා 'අර්යා, පණුවන් කති'යි කී කල්හි 'මොවුන් කරන මේ පව හිමිවන්නේ කාට ද'යි ඇසීය. 'අර්යායෙනී, ඒ පාපය හිමිවන්නේ ඔබටය' යි ජනයෝ කීහ. එකල්හි පිප්පලි මාණවක තෙමේ 'මේ පාපය වන්නේ මට නම්

මේ ධනයෙන් මට කවර ප්‍රයෝජනයක් ද? මේ සියල්ල හදාවට දී පැවිදි වන්නෙමි' යි සිතා ගත්තේ ය.

එදින හදා ද ඇතුළු මිදුලෙහි තලසැලි තුනක් වනා කිරිමවුන් හා සිටින්නී කවුඩන් විසින් තල පණුවන් කනු දක 'මොවුන් කුමක් කත් ද' යි අසා 'තල පණුවන් ය' යි කී කල්හි 'මෙහි පාපය වන්නේ කවරකුට ද' යි ඇසීය. කිරිමවුහු 'ඔබට ය'යි කීවුය. 'මෙතෙක් සතුන් කරන පාපය හිමිවන්නේ මට නම් ජාති දහසකිනුදු මට සංසාරයෙන් ගොඩ නැගෙන්නට නො පිළිවන්නේ ය, මේ ධන පරිහරණයෙන් මට ඇති යහපතක් නැත. මට වුවමනා සතර රියන් වස්ත්‍රයක් හා බත් නැලියකි. සැමියා පැමිණි කල්හි සියල්ල ඔහුට භාර දී පැවිදි වන්නෙමි' යි හදා සිතුවා ය.

හදා හා පිප්ඵලි මානවක පැවිදිවීම

මානවක අවුත් ස්නානය කොට ප්‍රාසාදයට නැග මහඟු පලඟෙහි හිඳ ගත්තේය. ඔහුට වක්‍රවර්තී රජුගේ භෝජනය බඳු සුමිහිරි බොජුනක් එළවුහ. දෙදෙනාම ආහාර ගෙන සේවකයන් බැහැර වූ කල්හි විවේක ස්ථානයක අසුන් ගත්හ. මානවක තෙමේ බිරිඳ අමතා ' සොඳුර, ඔබ මේ ගෙට එන කල්හි කොතෙක් ධනය ගෙන ආවෙහි ද' යි කීය. 'හිමියෙනි, ගැල් පනස් පන් දහසකැ' යි හදා කීවා ය. 'එ' සියල්ලත් මේ ගෙයි ඇති සත් අසු කෝටියක් ධනයත් සියළු ගම් බිමුත් ඔබටම පවරමි' යි මානව කීය. 'ඔබ කොහි යන්නට ද' යි හදා ඇසුවා ය.' මම පැවිදි වන්නෙමි' යි මානවක කීය. එකල්හි හදා කියන්නී 'මමත් පැවිදි විමේ බලාපොරොත්තුවෙන් ඔබ පැමිණෙන තුරු සිටියෙමි' යි කීවා ය.

ඔවුනට හවත්‍රය ගිනිගත් ගෙයක් සේ වැටහිණ. ඔවුහු වෙළඳ සැලකින් කසාවත් හා මැටිපාත්‍ර ගෙන්වා ගෙන

ඔවුනොවුන්ම හිසකේ ඉවත් කර ගෙන ‘ලෝකයෙහි යම් රහත් කෙනෙක් වෙන්නම් අපගේ පැවිද්ද ඔවුන් උදෙසා ය’යි කභවත් හැඳ පොරවා කරෙහි පාත්‍ර එල්වා ප්‍රාසාදයෙන් බැස ගියේ ය. ගෙයි විසූ කිසිවෙක් ඔවුන් නො හැඳින ගත්හ. ඔවුන් බමුණු ගමන් නික්ම දසකර්මකාර ග්‍රාමදේවාර වලින් යන කල්හි එහි වැස්සේ හැඳින ගත්හ. ඔවුන් හඬමින් පාමුල වැඳ වැටී ‘අප කුමට අනාථ කළෝ ද’ යි කිවූහ. ‘දරුවනි, අපි හවත්‍රය ගිනිගත් ගෙයක් සේ පෙනී පැවිදි විමු. තොප එකිනෙකා නිදහස් කරන්නට ගියහොත් සියක් අවුරුද්දක් ද මඳවන්නේ ය. දැන් තොපි ම තොපගේ හිස් සෝදා ගෙන නිදහස් මිනිසුන් වශයෙන් ජීවත් වවු ’ ය යි කියා ඔවුන් හඬද්දී ම තාපස යුවළ නික්ම ගියහ.

පිප්පලි මාණවකභට පැවිදි වීමෙන් පසු ව්‍යවහාර වී ඇත්තේ කාශ්‍යප යන නාමය ය. මඟට පිළිපත් තාපසතුමා සිතනුයේ ‘මා පසුපස මුළු දඹදිව පමණ වටිනා ස්ත්‍රීරත්නයක් එන්නී ය. මෙසේ යන අප දන්නා සමහරුන් ‘පැවිදිවිත් මොහුනට වෙන් විය නොහැකැයි සිතනු ඇත. පැවිදි වී මොහු අකටයුත්තක් කෙරෙහියි අප කෙරෙහි සිත් දූෂ්‍යකර ගෙන ඇතමුත් අපායට ද යනු ඇත. එබැවින් මා විසින් මැය හැර යා යුතුය’ යි සිතී ය.

අඹුසැමියන් වෙන්වීම

ස්ථවිරතුමා යනුයේ දෙමත්සලකට පැමිණ එහි නැවතිණ. හදා ද පැමිණ ස්ථවිරයන් වැඳ සිටියා ය. එකල්හි ස්ථවිරතුමා කියනුයේ ‘සොදුර, තී වැනි ශෝභන ස්ත්‍රීයක් මා පස්සේ එනු දක්නා බොහෝ ජනයෝ ‘පැවිදි වීත් මොවුනට වෙන් විය නොහෙති’යි අප කෙරෙහි සිත් දූෂ්‍ය කර ගෙන අපායට යන්නාහ. එබැවින් මේ දෙමඟින් තී එක් මඟක් ගනුව, මම අනික් මඟ ගනිමි’ යි කීය.

එකල්හි හදා කාපිලානි කියන්නී 'එසේ ය ආර්යයන් වහන්ස, මාගම පැවිද්දන්ට කිලුටෙක, මොවුහු පැවිදිවීන් වෙන් නොවෙති යි දෙස් දකිති. නුඹ වහන්සේ එක් මගක් ගනු මැනව, අප වෙන්වෙන්නෙමු' යි තුන්යලක් තෙරුන් වහන්සේ පැදකුණු කොට සතර තැනක පසග පිහිටුවා වැඳ නැගට ඇදිලි බැඳ 'කල්ප ලක්ෂයක් පැවති මිත්‍රසන්ඵවය අද කෙළවර වන්නේ ය. ඔබ දකුණෙන් ඉන්නා ජාතියේ ය. මම වමින් ඉන්නා ජාතියේ ය. එබැවින් නුඹ වහන්සේට දකුණු මග සුදුසු ය. අපට වම් මග සුදුසුය' යි කියා වම් මගට පිලිපන්නීය. පින්වතුන් දෙදෙනා වෙන් වෙන කල්හි මහ පොළොව ගුගුරමින් කම්පා විය. අහස ගිගුරුවේ ය. සක්වළගල මහ හඬ නැටී ය.

බුදුරදුන් පෙර ගමන් කිරීම

මහා කාරුණික වූ හග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ වේළුවන මහා විහාරයේ ගඳකිලියෙහි වැඩ වෙසෙන සේක් පොළොව සැලෙන හඬ ඇසී කවරකු නිසා පොළොව කම්පා වේද' යි බලන සේක් පිප්පලි මාණවක හදාකාපිලානි යන දෙදෙනාගේ වෙන්වීම නිසා බව දැන, 'මේ පින්වතුන් දෙදෙනා අප්‍රමාන ධනස්කන්ධයක් හැර මා උදෙසා පැවිදි වූහ. මා විසින් ද ඔවුන්ට සංග්‍රහ කිරීම වටනේ ය' යි ගඳකෙලියෙන් නික්ම කිසිවකු නො අමතා තමන් වහන්සේ විසින්ම තමන් වහන්සේගේ විසින්ම තමන් වහන්සේ විසින්ම තමන් වහන්සේ ගේ පා සිවුරු ගෙන තුන් ගව්වක් දුර පෙර ගමන් කොට රජගහ නුවරට හා නාලන්දවටත් අතර බහු පුත්‍රික නම් නුගරුක යට පර්යංකය බැඳ වැඩ හුන් සේක. එද උන්වහන්සේ සාමාන්‍ය පැවිද්දෙකු මෙන් නොහිඳ ඔවුන්ට හැඳින ගත හැකි වනු පිලිස අසු රියන් තැන් ගත බුදුරැස් විහිදුවමින් බුද්ධ වේශයෙන්ම වැඩ හුන් සේක.

එකල්හි ඒ වනය කුඩ පමණක් වූ ද රියසක් පමණවූ ද ගෙවල් පමණවූ ද බුද්ධරශ්මි පුඤ්ජයන් ඔබ මොබ ගමන් කිරීම නිසා හිරු දහසක් සඳ දහසක් පැවූ කලෙක මෙන් ආලෝකවත් විය. දිලිසෙන තාරකා සමූහයක් ඇති අහස මෙන් ද, මොනොවට පිපුණු සුදු රත් නෙළුම්මලින් ගැවසුණු ජලතලයෙන් මෙන් ද, වනය බැබළිණ. නුගරුකෙහි කඳ සුදු ය, පත් නිල්ය, ගෙඩි රතු ය, එද සියලු නුගරුක ස්වර්ණ වර්ණයෙන් බැබළිණ. මහකසුප් තෙරණුවෝ දුරදීම බුදුරදුන් දැක මුත්වහන්සේ මාගේ ශාස්තෘවරයාණෝය, මාගේ පැවිද්ද මුත්වහන්සේ උදේසාය' යි දුටු තැන සිට නැමී නැමී තථාගනයන් වහන්සේ වෙත එලඹ තුන් තැනක් හිඳ වැඳ 'සත්ථා මෙ හන්තේ හගවා, සාවකෝ හමස්මි, සත්ථා මෙ හන්තෙ හගවා, සාවකෝ හමස්මි' යනුවෙන් 'ස්වාමිනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, නුඹ වහන්සේ මාගේ ශාස්තෘවරයාය. මම නුඹ වහන්සේගේ ශ්‍රාවක වෙමිය, ස්වාමිනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, නුඹ වහන්සේ මාගේ ශාස්තෘවරයාය, මම නුඹ වහන්සේගේ ශ්‍රාවකවෙමි' යි කීය.

කාශ්‍යප තෙරුන් වහන්සේට උපසම්පදව දීම.

එකල්හි තථාගනයන් වහන්සේ වදරන සේක් 'කාශ්‍යපය, යම් ශාස්තෘවරයෙක් නුඹ සේ මුළු සිතින්ම ශ්‍රාවකත්වය ප්‍රකාශ කරන ශ්‍රවකයකු නො දැනම දැනීමිසි කියා නම් නො දැකම දැකීමි යි කියා නම් ඔහුගේ හිස බොටුවෙන් ගිලිහි බිම වැටෙන්නේ ය, කාශ්‍යපය, මම වනාහි මේ චතුස්සත්‍ය ධර්මය දැන ගෙනම දැනීමිසි කියමි, දැකම දැකීමිසි කියමි' යි වදරා 'තස්මාතිහ තෙ කස්සප එවං සික්ඛිතබ්බං' යනාදීන් අවවාද තුනක් දී වදළ සේක. කාශ්‍යපයන් වහන්සේ ඒ අවවාදත්‍රය අත්‍යාදර ගෞරවයෙන් පිළිගත්හ. ඒ අවවාද පිළිගැනීම ම උන්වහන්සේගේ උපසම්පදව විය. අනේක ප්‍රකාර

උපසම්පදාවන් අතුරෙන් එය ඕවාදපටිග්ගහණ උපසම්පද නම් වේ.

මහා කාරුණික වූ බුදුරජාණන් වහන්සේ, අවවාද තුනෙන් මහාකසුප් තෙරුන් වහන්සේට උපසම්පදව නමැති උත්තම තත්ත්වය ප්‍රධානය කොට තෙරුන් වහන්සේ ද සමඟ බහුපුත්‍රිකනයග්‍රෝධ වෘක්ෂමූලයේ බැහැරව මඟට පිළිපත් සේක. බුදුන් වහන්සේ මඳ දුරක් ගමන් කොට මඟින් ඉවත්ව, එක්තරා ගසක් මූලවැඩ හිඳිනු කැමැති ආකාර දැක්වූ සේක. තෙරුන් වහන්සේ තථාගතයන් වහන්සේගේ වැඩ සිටිනු කැමැත්ත දැක, තමන් වහන්සේගේ පටරෙදි වලින් කළ සඟළ සිවුර සතරට නමා තථාගතයන් වහන්සේට වැඩ සිටිනු පිණිස අතුළහ.

සිවුරු මාරු කිරීම

ශාස්තෘන් වහන්සේ සඟළ සිවුර මත වැඩ සිටි සේක. ඉක්බිත් උන්වහන්සේ එය පිරිමදිමින් ‘කාශ්‍යපය, නුඹේ මේ පට රෙපට සිවුර මාදුය’ යි වදළ සේක. එකල්හි තෙරණුවෝ ‘ශාස්තෘන් වහන්සේ මගේ සිවුරෙහි මාදු බව කථනය කරන්නාහ, උන්වහන්සේ මාගේ සිවුර පොරවනු කැමැත්තෝය’ යි සිතා ‘ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මගේ මේ පට පිළියෙන් කළ සඟළ සිවුර පිළිගන්නා සේක්වා’ යි වදළහ. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ ‘කාශ්‍යපය, පරිභෝගයෙන් දිරා ඇති මේ පාංසුකුල චීවරය නුඹට දැරිය හැකිද’ යි වදළ සේක. හිමියනි, ලැබෙනොත් ඒ පාංසුකුල චීවරය පරිභෝග කරමි’ යි තෙරණුවෝ කීහ. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ ‘මා විසින් මේ පාංසුකුල ගත් දිනයෙහි මහපොළොව සැලිණ. බුදුන් විසින් පරිභෝග කර දිරු මේ චීවරය මඳ ගුණැතියකු විසින් පරිභෝග නොකළ හැකිය. මෙය පිළිගන්නට වටනේ පිළිවෙත් පිරිමට සමත් ජාති පාංශුකුලික

හික්ෂුවක් විසින් ම යැ' යි වදරා තෙරුන් වහන්සේ සමඟ සිවුරු මාරු කර ගත් සේක. ඉන්පසු තෙරුන් වහන්සේ විසින් පෙරවූ සිවුරු බුදුන් වහන්සේ පෙරටු සේක. බුදුන් වහන්සේගේ චීවරය තෙරුන් වහන්සේ පරිභෝග කළාහ. එකෙනෙහි මහා පොළොව කම්පිත විය.

තෙරුන් වහන්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ සමීපයෙහිම තෙළෙස් ධුත ගුණයන් සමාදන්ව සන් දිනක් පමණක් පාඨග්ජන භාවයෙන් සිට අටවන දිනයේ සච්ච කෙළෙසුන් නසා, අර්හත් ඵලයට පැමිණ වදළ සේක. පසු කාලයේ දී සර්වඥයන් වහන්සේ මහා කාශ්‍යප ස්ථවීරයන් වහන්සේගේ ගුණ වදරා “එතදග්ගං හික්ඛවෙ මම සාවකානං හික්ඛුනං ධුතවාදනං යදිදං මහාකස්සපො” යනුවෙන් උන්වහන්සේ බුදු සස්තෙහි ධුතවාදීන්ගෙන් අග්‍රස්ථානයෙහි තබා වදළ සේක.

(මේ මහාකාශ්‍යප චරිතය මනොරථපූරණී, සංයුක්ත නිකායට්ඨකථා, අපද්‍යනට්ඨකථා යන ග්‍රන්ථයන් හි දක්නා ලැබේ.)

මහාකාශ්‍යප ස්ථවීරයන් වහන්සේට කල්ප ලක්ෂයක්ම දුර්ගතියකට පැමිණෙන්නට සිදු නොවී දෙව් මිනිස් දෙගතියෙහි නොයෙක් සැප සම්පත් ලැබීමට හා අප බුදුරදුන්ගේ සසුනෙහි අර්හත්ඵලයට පැමිණ ධුතවාදීන්ගෙන් අගතැන් ලැබීමටත් මූල හේතුව වූයේ පදුමුත්තර බුදුරදුන්ගේ අරහං ගුණය ය. මෙසේ ලොචතුරා බුදුරදුන්ගේ අරහං ගුණයේ බලයෙන් උන්වහන්සේලා කෙරෙහි සිත පහද ගැනීම වැදීම උන්වහන්සේලාට වත් පිළිවෙත් කිරීම මල් පහන් ආහාර සුවදදුම් වස්ත්‍රාදිය පිදීම යනාදියෙන් නොයෙක් සම්පත් ලද පුද්ගලයන්ගේ චරිතකථා බොහෝ ගණනක් බෞද්ධ සාහිත්‍යයෙහි දක්නට ලැබේ. ඒවා ඒ ඒ ග්‍රන්ථවලින් බලාගත යුතුය.

අරහං ගුණයේ මහන්තත්වය

බුදුරජාණන් වහන්සේ වනාහි අග්ගදක්ඛිණෙය්‍ය යන නම ලබන රහතුන් පසේබුදුවරුන් ඇතුළු ලෝකයා විසින් වැදුම් පිදුම් කරන රජුන් ඇතුළු දෙවියන් ඇතුළු ශක්‍ර - බ්‍රහ්මයන් ඇතුළු මනුෂ්‍යය දිව්‍ය බ්‍රහ්ම සංඛ්‍යාත ලෝකත්‍රයෙහි සැම දෙනා විසින් ගරු බුහුමන් කිරීමට වැදුම් පිදුම් කිරීමට සුදුසු වන සේක. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ගරු බුහුමන් කිරීමට වැදුම් පිදුම් කිරීමට සුදුසු කෙනෙකු ලෝකත්‍රයෙහි කොතැනකවත් නැත.

ලොවුතුරා බුදුබව ලැබූ අළුත උරුවෙල් දනව්වෙහි තේරුණිච්ඡරානදී තීරයේ අජපාල නම් නුගරුක මූල විවේකීව වෙසෙන අවස්ථාවක අප භාග්‍යවතුන් වහන්සේට එක්තරා කල්පනාවක් ඇති විය. ‘ගරුබුහුමන් කරමින් යටහත්ව ඇසුරු කළ යුතු පුද්ගලයකු ඇසුරු නො කොට කිසිවකුට ගරු බුහුමන් නො කරමින් ස්වච්ඡන්දයේ සැටියටම ජීවත් වීම දුකෙකි’ යනු උන්වහන්සේට ඇති වූ කල්පනාවය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යටහත්ව ගරුබුහුමන් කරමින් ඇසුරු කිරීම සඳහා තමන් වහන්සේට වඩා ශීලයෙන් වැඩි කෙනෙකු ඇතිද යි ලොව බලා වදළ සේක.

වැඩි ශීලයක් ඇතියෙක් කොතැනකවත් නොපෙනින. ‘තමන් වහන්සේට සමාධියෙන් ප්‍රඥාවෙන් විමුක්තියෙන් විමුක්තිඥාදර්ශනයෙන් වැඩි ශ්‍රමණයෙක් බ්‍රාහ්මණයෙක් දෙවියෙක් බලෙක් ඇත්තේ ද’ යි බැලූ සේක. කොතැනකවත් නොදුටු සේක. තමන්වහන්සේට වැඩි ශීලාදී ගුණයක් ඇතියකු කොතැනකින්වත් නුදුටු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කර ගන්නා ලද ධර්මයට ගරු බුහුමන් කෙරෙමින් එය ගුරුතන්හි තබා වාසය කරන්නට ඉටා ගත්හ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ගරු බුහුමන් කිරීමට සුදුස්සන් ලොව නැත්තේ උන්වහන්සේ සැමට වඩා ශීලාදී ගුණයෙන්

උසස්ව සිටින නිසා ය. තථාගතයන් වහන්සේට ඇති ඒ මහත්වූ ශීලාදී ගුණස්කන්ධය අනුව අරහං ගුණයෙන් මහන්තත්වය සැලකිය යුතුය.

අරහං ගුණයේ බලමනිමය

තථාගතයන් වහන්සේ අරහං ගුණය විශාලවා පමණක් නොව මහත් වූ ආනුභාවයකින් ද යුක්ත ය. එබැවින් වයසින් හෝ අන්කිසි ගුණයකින් හෝ තමා වැඩිය කියා ලෝකයෙහි කිසිම පුද්ගලයකුට බුදුරදුන්ගෙන් වැදුම් නොලැබිය හැකිය. දිනක් තථාගතයන් වහන්සේ වේරඤ්ජාවෙහි වැඩ වෙසෙන කල්හි උන්වහන්සේගේ කීර්තිය අසා වේරඤ්ජ නම් බ්‍රහ්මණයා උන්වහන්සේ දක්නට පැමිණ පිළිසඳර කථා කොට එකත් පසෙක හිඳ මෙසේ කීය. 'පින්වත් ගෞතමයන් රාජ පරම්පරා ගණනක් ආයු ගෙවා ඇති මහළු බ්‍රහ්මණයන්ට වදින්නේ හෝ දැක හුනස්නෙන් නැගිටින්නේ හෝ අසුනක් දෙන්නේ හෝ නැතය' යි මා අසා තිබේ පින්වත් ගෞතමයාණෙනි, මා අසා තිබූ කරුණ එසේම ය', එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ,

'නාහං තං බ්‍රහ්මණ පස්සාමී සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණ බ්‍රාහ්මණයා පජාය සදෙවමනුස්සාය යමහං අභිවාදෙය්‍ය වා පච්චුට්ඨෙය්‍ය වා ආසනෙන වා නිමන්තෙය්‍ය, යං හි බ්‍රහ්මණ තථාගතො අභිවාදෙය්‍ය වා පච්චුට්ඨෙය්‍ය වා ආසනෙන වා නිමන්තෙය්‍ය මුඛාපිස්ස විපතෙය්‍යාති.'

(අංගුත්තර අට්ඨකනිපාත 20)

යනුවෙන් 'බ්‍රහ්මණය, මා විසින් වැදීමට හෝ හුනස්නෙන් නැගිටීමට හෝ අසුනක් දීමට හෝ සුදුසු ශ්‍රමණයකු හෝ බ්‍රහ්මණයකු හෝ දෙවියකු බ්‍රහ්මයකු හෝ අනිකකු නො දකිමි, බ්‍රහ්මණය, යමකුට මා විසින් වැන්දේ හෝ

අසුනෙන් නැගිටියේ හෝ අසුනක් දුන්නේ හෝ වේ නම්, තැරියෙන් ගිලිහි තල් ගෙඩියක් වැටෙන්නාක් මෙන් ඔහුගේ හිස බොටුවෙන් ගිලිහී බිම වැටෙන්නේ ය' යි වදළ සේක. එසේ වීම තථාගතයන් වහන්සේ ගේ අරහං ගුණයේ ආනුභාවයයි.

බුදුරදුන්ට ඒ අරහං ගුණය ඇතිවූයේ සවාසනා සකළක්ලේශ ප්‍රභාණයෙන් අර්හත්වයට පැමිණ ලොවුතුරා බුදුබව ලැබීමෙනි. බෝධිසත්ත්ව කාලයේ දී ද ඒ අරහං ගුණයේ බීජය උන්වහන්සේට තිබිණ. නියම අරහං ගුණය නොව ඒ ගුණ බීජය ද මහානුභාව සම්පන්නය. සිඬාටී කුමාරයන් උන්වහන්සේ මව් කුසින් බිහිව දිශාවලෝකනය කළ කල්හි ඒ බිලිදට සෑම දිශාවක හුන් මනුෂ්‍යදිව්‍ය බ්‍රහ්මණයෝ සුවඳමල් ආදිය පුද 'ඔබට වැඩි කෙනෙකු තබා ඔබ හා සම කෙනෙකු ද නැතය' යි කීය. එකල්හි උන්වහන්සේ උතුර බලා සත් පියවරක් ගමන් කොට " අග්ගොහමස්මි ලෝකස්ස සෙට්ඨොහමස්මි ලෝකස්ස ජෙට්ඨොහමස්මි ලෝකස්ස' යි සිංහනාද කළහ. ශුඛෝදන මහාරාජාදී ගෘහස්ථයන් විසින් වදින පුදන මහානුභාව සම්පන්න කාලදේවල තාපසයෝ උන්වහන්සේට වැන්දහ. දරුවන් විසින් මව් පියන් වැදිය යුතු වුව ද ශුඛෝදන රජතුමා බෝසතාණන්ටම වැන්දේ ය. ඒ බීජ අවස්ථාවෙහිවූ අරහං ගුණයේ ආනුභාවය ය.

ලෝකයෙහි අන් කිසිවකුට නො ලැබෙන පරිදි අප්‍රමාණ වීචරාදී ප්‍රත්‍යයන් ලැබීම ද තථාගතයන් වහන්සේ ගේ අරහං ගුණයේ ආනුභාවයෙකි. ජීවමාන කාලයේ දී උන්වහන්සේට කෝටි සංඛ්‍යාත ධන වියදමින් අනාථපිණ්ඩිකාදී සැදුහැවත්හු විහාරාරාම කරවා පුජා කළහ. ගඟක් ගලා යන්නාක් මෙන් අපමණ අභාරපාන වස්ත්‍රාදින් උන්වහන්සේ කරා ගලා එන්නට විය. මිනිසුන් පමණක් නොව දේව බ්‍රාහ්මාදීහුද උන්වහන්සේට අපමණ පුජා පැවැත් වූහ.

පිරිනිවීමෙන් පසු ද අද දක්වාමත් උන්වහන්සේට අපමණ පුජාසත්කාර ලැබෙන්නේ ය. පිරිනිවි වර්ෂ දෙදහස් පන්සියයකට අධික කාලයක් ගතවී ඇති අද ද උන්වහන්සේට ලැබෙන පුජා ඉතා බොහෝ ය. නොයෙක් රටවල වෙසෙන නානා ජාතික බෞද්ධ ජනයා විසින් විහාර වල හා තමන්ගේ නිවස් වල ද එක්දිනක බුදුරජාණන් වහන්සේ උදෙසා පුජා කරන ගිලන්පස මල් ආහාරපාන රාශියක් එක්තැන් කළහොත් තරමක කන්දක් පමණ වනු ඇත. උන්වහන්සේ උදෙසා එක් දිනක දල්වෙන පහන් ද ඉතා බොහෝ ය. වෙසක් පුණ්‍යපොහෝ දින ආදී විශේෂ දින වලදී ලැබෙන පුජාව සාමාන්‍ය දින වලට වඩා සිය ගුණයෙන් දහස් ගුණයෙන් අධික වන්නේය. අනාගතයේ දීර්ඝකාලයක් මෙසේම උන්වහන්සේට අපමණ පුද පුජා ලැබෙනු ඇත.

අරහං යන වචනයේ නොයෙක් තේරුම්

භාෂාවක වචන වලින් ඇතැම් වචනයකට ඇත්තේ එක් තේරුමකි. ඇතැම් වචන වලට තේරුම් දෙක තුන සතර පහ ඇත්තේ ය. ඇතැම් වචනයකට බොහෝ තේරුම් ඇත්තේ ය. අරහං යන වචනය බොහෝ තේරුම් ඇති වචනයෙකි. මෙතෙකින් විස්තර කරන ලද්දේ අරහං යන වචනයේ දක්ෂිණාව පිළිගැනීමට සුදුසු ය යන තේරුම ය. බුද්ධගුණයන් අතුරෙන් දක්ෂිණාව පිළිගැනීමට සුදුසු බව වූ ගුණය ලෝකයාට ඉතා ප්‍රයෝජනවත් ගුණයක් වේ. ඒ නිසා දක්ෂිණාව පිළිගැනීමට සුදුසු ය යන මේ තේරුම අරහං යන වචනයේ ප්‍රධාන තේරුම යන සැටියට කිය යුතුය.

“අනුත්තරං ධම්මචක්කඤ්ච ආණාවක්කඤ්ච පචත්තෙකුං අරහතී ති අරහා” යි විග්‍රහ කොට “අනුත්තර වූ ධම්මචක්‍රය හා ආඥචක්‍රය පැවැත්වීමට සුදුසු ය යන අර්ථයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ අරහං නම් වෙතැයි ආචාර්යවරයෝ පවසති. මේ ක්‍රමය විශුඬ්ඛාභීදියෙහි දක්වා නැත. එසේ අර්ථය

ගන්නා කල්හි තථාගතයන් වහන්සේ කෙරෙහි ඇති අනුත්තර ධර්ම චක්‍රය හා අඤ්චක්‍රය පැවැත්විය හැකි ශක්තිය ද අරභං ගුණය වේ.

ධර්මචක්‍රය

ප්‍රතිචේධ ධර්මචක්‍රය දේශනා ධර්මචක්‍රය යි ධර්මචක්‍ර දෙකකි. අතීත ලෝකයෙහි සතුරන් නසනු පිණිස පාවිච්චි කරන චක්‍රායුධ නම් ආයුධ විශේෂයක් තිබිණ. එය කැරකෙන කල්හි හසු වුවන් කැපී යන රෝදයෙකි. සතුරු ජනයා මැදට එය ගෙන ගොස් කරකවති. එයට හසු වන සැම දෙනම කැපී යති. තථාගතයන් වහන්සේ ගේ ධර්මයෙන් එය පවත්වන කල්හි කෙලෙස් සතුරෝ කැපී යෙති. එබැවින් ඒ ධර්මයට ද ධර්මචක්‍රය යි කියනු ලැබේ තථාගතයන් වහන්සේ ගේ බෝධිපයංකයෙහි වැඩ හිඳ ලෝකෝත්තර මාගීක්‍ෂණයෙහි උන්වහන්සේගේ සන්තානයෙහි උපදවා ගන්නා ලද ඉන්ද්‍රිය බල බෝධ්‍යංග මාර්ගගාදී ධර්ම සමුහයේ බලයෙන් උන්වහන්සේට සතුරුවන එක් දහස් පන්සියයක් ක්ලේශයෝ චක්‍රායුධයෙන් මෙන් කැපී ගියහ. කෙලෙසුන් නැසීමට තථාගතයන් වහන්සේට උපකාර වූ ඒ ධර්ම සමුහය ප්‍රතිචේධ ධර්මචක්‍ර නම් වේ. තථාගතයන් වහන්සේ බෝධිමූලයේ දී ප්‍රතිචේධ ධර්ම චක්‍රය පවත්වා සවි කෙලෙසුන් නසා ලොචිතුරා බුදුබවට පැමිණ වදල සේක.

සවීඥයන් වහන්සේ විසින් කරන ධර්මදේශනය අසන්නා වූ මනුෂ්‍ය දේව බ්‍රහ්මයන්ගේ සන්තානවල පවත්වන්නා වූ රාගාදී ක්ලේශධර්මයෝ ඒ ධර්මයේ බලයෙන් කැපී යෙති. දුරු වෙති. එබැවින් ඒ ධර්මය ද සතුරන් කපන චක්‍රායුධයක් වැනිය. එබැවින් එයට දේශනා ධර්මචක්‍රය යි කියනු ලැබේ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පළමු වරට බරණැස් ඉසිපතනයේ දී දේශනා ධර්ම චක්‍රය පවත්වන ලද්දේ ය. එය ඇසූ පස්වග මහනුන් ඇතුළු බෝහෝ දේව බ්‍රහ්මයන්

තුළ පැවති කෙලෙස් සතුරෝ එහි ආනුභාවයෙන් දුරු වූහ. දේශනාඥනයටම ද ධර්මවක්‍රය යි කියනු ලැබේ. සත්වයන්ට ඒ ධර්ම දේශනය කිරීම දම්සක් පැවැත්වීම නම් වේ. තියුනුවූ ද වේගවත් වූද නුවණ ඇත්තා වූ සවීඥයන් වහන්සේට කිසි තැනක පැකිළීමක් ඇණ සිටීමක් නැතිව අහසින් පොළොවට ගලා වැටෙන ගඟක් වේ නම් එහි ජලවේගය මෙන් ඉතා වේගයෙන් ඒ ධර්මය දේශනය කළ හැකිය. අසන්නවුන්ගේ සිත් වලට කා වැදෙන පරිදි - සිත්වල පිහිටන පරිදි දේශනය කළ හැකිය. අන්නවුන්ට අවබෝද වන පරිදි දේශනය කළ හැකිය. සියක් යොදනකින් ඔබ සිට අසන්නකුට වුව ද ළඟ සිට අසන්නකුට සේ ඇසෙන පරිදි ධර්මය දේශනා කළ හැකිය. සතරදිගම සිට අසන්නවුන්ට නොවෙනස්ව ඇසෙන පරිදි ධර්මය දේශනය කළ හැකිය. ලෝකයෙහි අන්කිසි ශ්‍රමණයකුට බ්‍රාහ්මණයකුට හෝ දෙවියකුට බ්‍රහ්මයකුට හෝ එසේ දම්සක් පැවැත්වීමකක් නො කළ හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේම දම්සක් පැවැත්වීමට සුදුසු වූ සේක. අරහං යන පදයෙන් ඒ සුදුසු බව කියැවේ. ඒ සුදුසු බවද තථාගතයන් වහන්සේගේ අරහං ගුණය ය.

“එතං භගවතා ඛාරාණසියං ඉසිපතනෙ මීගදයෙ අනුත්තරං ධම්මවක්කං පවත්තිතං අප්පට්චත්තියං සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුතා වා කෙනවී වා ලොකස්මිං”

(සංයුක්ත නිකාය ධම්මවක්ක සු.)

යනුවෙන් තථාගතයන් වහන්සේගේ ධර්මවක්‍රයේ අනුත්තරභාවය දක්වා තිබේ. ‘යම්කිසි ශාස්තෘවරයකු විසින් ප්‍රකාශිත ධර්මය එසේ නො විය හැකිය’ කියා අනිකකු විසින් කරුණු සහිතතව ප්‍රතික්ෂේප කළ හැකි නම් අවලංගු කළ හැකි නම් ඒ ධර්මය යහපත් නොවේ. ‘තථාගතයන් වහන්සේ විසින්

මේ දූකය කියා යම් ධර්මයක් ප්‍රකාශ කරන ලද නම් ඒ ධර්මය දූඛ සත්‍යය නොවේය' කියා ලෝකයෙහි කිසිම ශ්‍රමණයෙකුට හෝ බ්‍රාහ්මණයකුට හෝ දෙවියකුට බඹකුට හෝ කරුණු සහිතව ඔප්පු කොට ප්‍රතික්ෂේප නො කළ හැකි ය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශිත දූඛසත්‍යය නියම දූඛසත්‍යය නොවේය. නියම දූඛ සත්‍යය මේය' යි අනික් දූඛ සත්‍යය ද නොදැක්විය හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් වදාළ සමුදය නිරෝධ මාර්ගසත්‍යයන් ද කරුණු සහිතව කිසිවකුට ප්‍රතික්ෂේප නො කළ හැකිය. ඒවා වෙනුවට අන් සත්‍යයන් නො දැක්විය හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් වදාළ කුශලාකුශලාදී ධර්මයන්ද කිසිවකු විසින් අවලංගු නො කළ හැකිය. ලෝකයෙහි කිසිම සමතකුට තථාගතයන් වහන්සේ ගේ ධර්මවක්‍රය අනික් අතට පෙරලිය හැකි නොවන බැවින් එය අනුත්තර ධර්ම වක්‍රය වේ. අනුත්තර යන්නෙහි තේරුම සියල්ලට උතුම්ය යනු යි.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පවත්වන අනුත්තර ධර්මවක්‍රයෙහි මහානුභාවයක් ද ඇත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ ධර්මය කන වැටීමෙන් අංගුලිමාලාදී මහාප්‍රවණ්ඩයෝ සෞම්‍යයෝ වෙති. අහක දමන දෙයකුදු දීමට නො කැමති මහ මසුරෝ ත්‍යාගවත්හු වෙති, පාරදුර්කයෝ සජ්ජනයෝ වෙති. මාෂාවාදීහු සත්‍යවාදීහු වෙති. සුරාසොණ්ඩයෝ - සුදුකාරයෝ සජ්ජනයෝ වෙති, අලසයෝ වීර්ය්‍ය ඇත්තෝ වෙති. පඤ්චකාම නැමති මඩෙහි එරි සිටියෝ එයින් ගොඩ වෙති, නොරහන්හු රහත් වෙති. රෝගිහු නිරෝගී වෙති. මැරෙන්නට ඉන්නෝ දිවි ලබති. අපායට යන්නට සිටින්නෝ සුගතියට යෙති, අපමණ සත්වයෝ ජාති ජරා ව්‍යාදී මරණාදී දුක් වලින් මිදී නිවන් සුව ලබති. මේ ධර්ම වක්‍රයේ අනුභාවයය.

පුණ්‍යානුභාවයෙන් චක්‍රරත්නය පහළ වූ රජුට 'චක්‍රවර්ති රජය' යි කියනු ලැබේ. ඔහුට කිසිවෙකු ගෙන් බාධාවක් නැතිව මුළු පොළොවෙහිම චක්‍ර රත්නයේ බලයෙන් ගමන් කළ හැකිය. ප්‍රදේශ රජහු එතුමා ගෞරවයෙන් පිළිගෙන එතුමාට අනුකූල වෙති. තථාගතයන් වහන්සේද කිසිවෙකුගෙන් බාධාවක් නැතිව ලෝකයෙහි අනුත්තර 'ධර්මචක්‍රවර්තිරාජයෝ' වෙති. තමන් වහන්සේගේ රාජභාවය උන්වහන්සේ විසින්ම සේල බ්‍රාහ්මයා හට මෙසේ වදල ඇත්තේය.

'රාජා හමස්මි සෙල - ධම්මරාජා අනුත්තරො,
ධම්මෙන චක්කං වත්තේමි- ලෝකේ අප්පට්චත්තියං'

(මජ්ඣිමනිකාය සෙලසුත්ත)

'සේලය මම රජ වෙමි, අනුත්තර වූ ධර්මරාජ වෙමි, කිසිවකු විසින් ආපසු නො පෙරළිය හැක්කාවූ ධර්මචක්‍රය මම දැහැමින් ලෝකයෙහි පවත්වමි' ය යනු එහි තේරුමය.

තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාවකුයට සමාන ආඥාවකුයක් ලෝකත්‍රයෙහි අන් කිසිවකුට නැත්තේය. ආඥ බලය ඇති රාජාදීන්ගේ අණසක පවත්නේ සුළු පෙදසක පමණෙකි. චක්‍රවර්ති රජුගේ ආඥ වකුය වුවද පවත්නේ ද්වීප සතරෙහි පමණෙකි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ආඥාවකුය කෝටි ලක්ෂයක් සක්වළවල පවත්නේ ය. එබඳු විශාල ආඥාවකුයක් දෙවියකුටද නැත.

විසල්පුර වැසියන්ට තෙ වැදූරුම් භය දුරු කරනු පිණිස තථාගතයන් වහන්සේ රතන සූත්‍රය දේශනා කළ සේක. එහි අණ කෝටි ලක්ෂයක් සක්වළවල අමනුෂ්‍යයෝ පිළිගත්හ. එහි බලය කෝටි ලක්ෂයක් සක්වළවල පවතී. එසේම ධජග්ගපරිත්ත, ධන්ධපරිත්ත, මෝරපරිත්තාදියේ බලය ද කෝටි ලක්ෂයක් සක්වළ වල පවතී.

බුදුරදුන්ගේ ආඥාවකුයෙහි ඉමහත් බලයක් ඇත්තේ ය. අන් කිසිම බලයකින් උන්වහන්සේගේ ආඥාබලය මැඩලිය නොහැකිය, රාජාදීන්ගේ අණ බොහෝ ජනයා රහසින් කඩ කරති. අසු නුවුවහොත් ඔවුන්ට එයින් වන විපාකයන් නැත. තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාවකුය රහසින් වුව ද කඩ කළහොත් එහි විපාකය ලැබේ. සමහර විට උන්වහන්සේගේ ආඥාව කඩ කරන්නාට එහි විපාකය එ කෙනෙහිම ලැබේ. බුදුරදුන් හා වාදයට ගිය සච්චකගෙන් තථාගතයන් වහන්සේ ප්‍රශ්නයක් ඇසූහ. එයට පිළිතුරු දුන්නොත් තමාට අවාසි වනු පෙනුනෙන් සච්චක පිළිතුරු නොදී තුෂ්ණිමිභූත විය. තථාගතයන් වහන්සේ අසන ප්‍රශ්නයනට තුන්වනවර පිළිතුරු නොදී උන්වහන්සේගේ අණ කඩ කරනහුට වන විපාකය තථාගතයන් වහන්සේ මෙසේ වදළ සේක.

‘බ්‍යාකරොති’දනි අග්ගිවෙස්සන න’දනි තෙ තුණ්හිභාවස්සකාලො, යො කොචි අග්ගිවෙස්සන තථාගතෙන යාව තතියං සහධම්මිකං පඤ්භං පුට්ඨො න බ්‍යාකරොති, තත්ථෙවස්ස සත්තධා මුද්ධා එලති.’

‘කියනු අග්ගිවෙස්සන, මේ ඔබට තුෂ්ණිමිභූත වීමට කාලය නො වෙයි. අග්ගිවෙස්සන, යමෙක් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් තුන්වරක් දක්වා ඇසූ කල්හි ද කථා නොකර සිටී නම් එතැනම ඔහුගේ හිස සත්කඩකට පුපුරන්නේය’ යනු එහි තේරුමය.

සච්චක පිළිතුරු දී යම්තම් හිස බේරා ගත්තේ ය. තුන්වන වර විවාළ කල්හි ද තුෂ්ණිමිභූත වී නම් සච්චකට ඒ විපාකය වන්නේ ය. කිසිම කෙනෙකුට කිසිම බලයකින් එය වැලැක්විය නො හැකි ය.

තථාගතයන් වහන්සේ තමන්වහන්සේගෙන් පැවිද්ද ඉල්ලා සිටින හේතුසම්පත් ඇති පුද්ගලයන් හට තමන්

වහන්සේගේ ස්වර්ණවර්ණ දක්ෂිණ ශ්‍රී හස්ථය සිවුරු ගැබින් පිටතට ගෙන මධුර මනෝහර බ්‍රහ්මස්වරයෙන් 'ඒහි හික්බු වර බ්‍රහ්මවරයං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියාය' යි වදරන්නාහ. එසේ වදරනු සමගම ඒ බුඩාඥවේ ආනුභාවයෙන් පැවිද්ද ඉල්ලූ ගිහියාගේ ගිහිවෙස අතුරුදහන් වෙයි. ඔහුට පැවිදි වෙස පහළ වෙයි. පැවිද්ද හා උපසම්පදාව පිහිටයි. ඔහු එක වීචරයක් හැඳ එක් වීචරයක් ඒකාංස කොට පොරොවා උරහිස මත තවත් වීචරයක් ඇති ව කරෙහි එල්ලුණු පාත්‍රයක් ඇති ව සියවස් පිරුණු මහතෙර කෙනෙකුන් මෙන් බුදුරදුන් ඉදිරියේ සිටී. මෙය කොතරම් ආශ්චයයීක් ද? එබදු ආඥ බලයක් බුදුරදුන්ටම මිස අන් කිසිවකුට නැත්තේ ය. එසේ තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාවෙන් පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලැබුවන් ගේ සංඛ්‍යාව සත්විසි දහස් තුන් සියයකැ යි විනය අටුවාවෙහි කියා තිබේ.

සත්තවිසසහස්සානි - තිණ්‍ය යෙව සතානි ව,
 එතෙ හි සබ්බෙ සංඛාතා - සබ්බෙ තෙ එහිහික්ඛුකා.

(විනය අටුවා 171)

තථාගතයන් වහන්සේගේ අඥවක්‍රය වඩා පෙනෙන්නේ විනය පිටකයෙනි. විනය පිටකය බුදුරදුන්ගේ ආඥ දේශනාව ය. ඇතැමුන්ගේ ආඥව අනුන්ට කරදර පිණිස පවතින්නකි. බුදුරදුන්ගේ ආඥවක්‍රය ලෝකයට යහපත පිණිස සැපය පිණිස පවතින්නකි. එය අනුත්තර අඥවක්‍රයක් වන්නේ ඒ නිසා ය. බුදුරදුන්ගේ ආඥව නො ඉක්මවා විනය සිකපද අනුව පිළිපදින්නා වූ හික්ෂුවට එයින් වන්නේ ඉමහත් යහපතකි. සික පද කඩ නොකරක ශ්‍රීල සම්පදව ඇති හික්ෂුවට 'මාගෙන් මෙනම් වරද සිදුවී ය' යි පසුතැවීමක් ඇති නොවේ. 'මෙතෙක් කල් මා විසින් ශිලය රක්ෂා කරන ලද' යි ඉමහත් ප්‍රීතියක් ශිල සම්පදව නිසාම ඒ හික්ෂුවට ඇතිවේ. එයින් ඔහුගේ සිත කය පිනා යන්නේ ය. ඉමහත් මානසික සුඛයක් ඇති වන්නේය. එය

හේතු කොට යම්කිසි කමටහණක් මෙතෙහි කරන්නට වන් කල්හි සමාධිය ඇති වේ. සමාධිය නිසා යථා භූත දර්ශන ඇති වේ. එයින් ඒ හික්ෂුවට අර්භත්ඵලයට පැමිණ දුකින් මිදිය හැකි වේ. ධ්‍යානමාර්ගඵලයන් නෙ ලද හැකි වුවහොත් ඒ කුශලයෙන් මරණින් මතු ස්වර්ගලෝකයට පැමිණිය හැකි වේ. පිළිපදින්නාවූ තැනැත්තාට එය හේතු කොට මහත් සම්පතක් ලැබෙන බැවින් තථාගතයන් වහන්සේගේ විනය දේශනා නැමති ආඥව අනුත්තර ආඥවක්‍රයක් වේ. ශ්‍රාවකයනට සිකපද පැනවීම පසේබුදුවරුන්ට හෝ ශාරීපුත්‍රාදී මහරතුන්ට හෝ නො කළ හැකිය. එයට සුදුසු බවක් උත්වහන්සේලාට නැත. ශ්‍රාවකයනට සික පද පැණවීම වශයෙන් අනුත්තර ආඥවක්‍රය පැවැත්වීමට සුදුසු කම් ඇත්තේ තථාගතයන් වහන්සේට පමණෙකි.

‘ආරකා හි සො සබ්බකිලෙසෙහි විදුර සුවිදුරෙ ධිතො, මග්ගෙන සවාසනානං කිලෙසානං විඩංසිතත්තා ති ආරකත්තා අරහං’

(විසුද්ධිමග්ග 146)

‘ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මාර්ගයෙන් වාසනාව සහිත ක්ලේශයන් විධිවංගනය කළ බැවින් සකළ ක්ලේශයන් කෙරෙන් ඉතා දුරුව සිටින සේක. එසේ කෙලෙසුන් කෙරෙන් ඉතා දුරුව සිටින සේක. එසේ කෙලෙසුන් කෙරෙන් ඉතා දුරුව සිටින බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ අරහං නම් වන සේක. යනු එහි තේරුම ය.

රහත්හු ද අර්භත්මාර්ගයෙන් ක්ලේශයෙන් නිරවශේෂයෙන් ප්‍රභාණය කෙරෙති, බුදුහු ද රහතුන් සේම අර්භත්මාර්ගයෙන් ක්ලේශයන් ඉතිරි නො කොට ප්‍රභාණය කෙරෙති. එහෙත් බුදුරජුන්ගේ හා රහතුන්ගේ ක්ලේශප්‍රභාණයෙහි වෙනසක් තිබේ. රහත්හු ක්ලේශ

ප්‍රභාණයට මිස වාසනා ප්‍රභාණයට සමත් නොවෙති. ක්ලේෂ ප්‍රභාණයෙන් පසු රහතුන්ට වාසනාව ඉතිරිව පවතී. සාමාන්‍ය ජනයා අතර 'වාසනා' යන වචනය ව්‍යවහාර කරන්නේ පිනට හෝ භාග්‍යටය. පින් ඇත්හුට 'වාසනාවන්තයා' යි කියති. වාසනා යන වචනයෙන් මෙහි අදහස් කරන අර්ථය අතීතකි. රා තුබූ කළයකින් එවා ඉවත් කොට සොද ගන්නා ලද කල්හි එහි රා මඳකුඳු නැත ද රා ගඳ එහි ඉතිරිව පවතී. එමෙන්ම අර්භත්මාර්ගයෙන් සකල ක්ලේශයෙන් දුරු කළ රහතුන්ගේ සන්තානවල නො රහත් කාලයේ ඉරියවු පැවැත්වූ ආකාරයෙන් - ක්‍රියා කළ ආකාරයෙන් - කථා කළ ආකාරයෙන්, ඉරියවු පැවැත්වීමට - ක්‍රියා කිරීමට - කථා කිරීමට හේතුවන ක්ලේශයන්ටම අයත් එක්තරා ශක්තියක් ඉතිරි වේ. මෙහි 'වාසනාව' කියනුයේ ඒ ශක්තීන් විශේෂට ය. ඒ ශක්තිය ඉතිරි වී ඇති බැවින් සමහර විට රහතන් වහන්සේ මඳවු ද රාගයක් නැතිව සරාගීන් රාගයෙන් බලාන්නාක් මෙන් බලති, කථා කරන්නාක් මෙන් කථා කරති, මඳවු ද ද්වේශයක් නැතිව කෝපවූවන් සේ ක්‍රියා කරති, කථා කරති, මඳවු ද මානයක් නැතිව මානීන් සේ ඉරියවු ඉරියව් පවත්වති, කථා කරති. ඒ නිසා සමහර විට සෙස්සෝ රහතුන්ටද කලකිරෙති. පිළින්දිවච්ඡ තෙරුන් වහන්සේ රහතුන්ගෙන් කෙනෙකි. උන්වහන්සේ මානයක් නැතිවම කෝපයක් නැතිවම 'මෙහෙ වර වසලී, පල වසලී' යනාදීන් නො සරුප් ලෙස ගිහියන්ටත් පැවිද්දන්ටත් කථා කරති. එක් දවසක් හික්ෂුහු පිළින්දියච්ඡ තෙරුන් වහන්සේගේ මේ නො සුරුප් කථාව ගැන ශාස්තෘන් වහන්සේට සැල කළහ. තථාගතයන් වහන්සේ 'එසේ කථා කරන බව සැබෑවද' යි පිළින්දිවච්ඡ තෙරණුවන්ගෙන් අසා 'සැබෑව' යි සැල කළ කල්හි, අතීතය බලා වදාරන සේක:- අතීතයෙහි පිළිවෙළින් ජාති පන්සියක් බ්‍රාහ්මණ කුලයෙහි ඉපද එසේ කථා කරන්නට පුරුදු වී ඇති බව දැක, හික්ෂුන් අමතා 'මහණෙනි, ක්ෂීණාශ්‍රවයන්ගේ අනුන්ට රිදවන පරුෂ වචන කියන ස්වභාවයක් නැත, මගේ පුත්‍ර වූ වච්ඡ නපුරු සිතක්

නැතිවීම පෙර පුරුද්ද නිසා එසේ කලා කරන්නේය' යි වදාල සේක. තලාගතයන් වහන්සේ වාසනාවත් සමගම ක්ලේශයන් දුරු කොට ඇති බැවින් උන්වහන්සේ කෙලෙසුන් කෙරෙන් ඉතා දුරව සිටින සේක. එය තලාගතයන් වහන්සේට ඇති ගුණ විශේෂයකි.

“තෙ වා'නෙන කිලෙසාරයෝ මග්ගේන හතාති අර්හං හතත්තා' පි අරහං”

(විසුඛිමග්ග 146)

'ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ලෝකෝත්තර මාර්ගයෙන් කෙලෙසේ නැමති සතුරන් නසන ලද්දහු ය. සතුරන් නසන ලද හෙයින් උන්වහන්සේ අරහං නම් වෙතිය යනු එහි තේරුම ය. කෙලෙසේහු සත්වයන් නැවත නැවත සංසාරචක්‍රයෙහි යොදවමින් නැවත ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණ ශෝක පරිදේව දුඃඛ දෙභ්‍රමනසා උපායාස සංඛ්‍යාත දුඃඛයන් ඔවුනට ගෙන දෙන්නෝ ය. එබැවින් නපුරුම සතුරෝ ක්ලේශයෝ ය. තලාගතයන් වහන්සේ ලෝකෝත්තරමාර්ගඥන නමැති කඩුවෙන් එක්දහස් පන්සියයක් වන සියලු කෙලෙසුන් නසාලූ සේක. එබැවින් අරහං නම් වන සේක.

කෙලෙසුන් කෙරෙන් දුරුවීමය, කෙලෙසුන් නැසීමය යන මේ දෙකේහි වචනවලින් වෙනසක් ඇතත් අර්ථ වශයෙන් වෙනසක් නො පෙනේ. වචන වලින් වෙනසක් ඇතත් අර්ථ වශයෙන් වෙනසක් නො පෙනේ වචන වල සැටියෙන් දෙකරුණක් සේ කිය හැකි බැවින් අර්ථකලාවාරයයන් විසින් කෙලෙසුන් කෙරෙන් ඉතා දුරුව සිටින බැවින් අරහං නම් වෙතිය යි ද, කෙලෙසුන් නැසූ හෙයින් අරහං නම් වෙතිය යි ද වර්ණනා කර තිබේ.

“යඤ්චෙනං අවිජ්ජා භවතණ්හාමය නාහි පුඤ්ඤදි අභිසංකාරාරං ජරාමරණ නෙමි ආසව සමුදයෙන අක්ඛෙන විජ්ඣිතවා තිභවරථෙ සමායෝජනං අනාදිකාලජ්ජවත්තං සංසාරචක්කං තස්සානෙන ඛේධිමණ්ඛෙ විරියපාදෙනි සීලපඨවියං පතිට්ඨාය සඬාහස්ථන කම්මක්ඛයඤ්ඤා ධරස්සං ගහෙත්වා සබ්බෙ අරා භතාති අරානං භතත්තාති” පි අරහං.”

(විසුද්ධිමාර්ග)

අවිද්‍යා භවතාණ්ණා සංඛ්‍යාත නාභිය ඇති පුණ්‍යාදි අභිසංකාර සංඛ්‍යාත දූවි ඇති ආශ්‍රව සමුදය සංඛ්‍යාත අකුරෙන් අමුණා ත්‍රිභව සංඛ්‍යාත රථයෙහි යොදන ලද අනාදිකාලයක පටන් පවත්නා වූ යම් සංසාර චක්‍රයක් වේද මේ සර්වඥයන් වහන්සේ විසින් බෝධි මණ්ඩලයෙහි වියඪී නැමති පාදයන්ගෙන් ශීල නැමති පෘථිවියෙහි සිට ශ්‍රඬා නමැති අතින් කර්මක්ෂයකරඥන නමැති පොරව ගෙන ඒ සංසාරචක්‍රයාගේ සියලු දූවි සිදින ලද බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ අරහං නම් වන්නාහ’ යනු එහි තේරුමය.

‘අනාදිමත් කාලයක පටන් නො නැවතී පෙරළමින් එන සංසාරය නැමති රෝදයේ ගරාදි සියල්ල සිඳ දමා ඉදිරියට සංසාරප්‍රවාහිනිය නැති කළ බැවින් සසර ගමන අවසන් කළ බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ අරහං නම් වෙති’ යි යනු ඉහත දැක්වූ පාඨයේ කෙටි අදහස ය.

සත්වයා උපදී, ඉපිද දිරයි, දිරා මැරෙයි, මැරී නැවතත් උපදී, නැවතත් දිරයි, නැවතත් මැරෙයි, නිවනට පැමිණෙන තෙක් එහි අවසානයක් නැත. එසේ ඉපදෙමින් දිරමින් මැරෙමින් ස්කන්ධයන්ගෙන් නො සිඳී පැවැත්ම සංසාර නම් වේ. සත්වනාමය ව්‍යවහාර කරන්නේ රූප, වේදනා, සඤ්ඤ,

සංඛාර විඤ්ඤාණ යන මේවාට ය. සත්වයාගේ නො සිඳි පැවැත්ම යි කියනුයේ ඒ රූපාදීන්ගේ නොසිඳි පැවැත්මය. ස්කන්ධ යනු රූපාදියට කියන නමෙකි. ඒ ස්කන්ධයන්ගේ නො සිඳි පැවැත්ම සංසාරය යි ද කියනු ලැබේ. ධර්මාණුකූලව කියනහොත් ස්කන්ධයන්ගේ නො සිඳි පැවැත්ම සංසාරය යි ද කිය යුතු ය. පසු කළ ජාතිය පසු කළ ජරාව පසු කළ මරණය නැවත නැවත පැමිණීම් වශයෙන් සංසාර පවත්නා බැවින් එය කැරකෙන රෝදයක් වැනි ය. එබැවින් සංසාරයට සංසාරවක්‍රය යි ද කියනු ලැබේ.

මේ සංසාරවක්‍රය පැහැදිලි කළ හැක්කේ ප්‍රතීත්‍ය සමුත්පාද දේශනය අනුව ය. පටිච්චසමුප්පාද යන නාමය ව්‍යවහාරය කරන්නේ ද මේ සංසාරවක්‍රයටම ය. අවිජ්ජා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ, නාමරූප, සලායතන, එස්ස, වේදනා, තණ්හා, උපාදන, භව, ජාති, ජරා, මරණ කියා එහි අංග දෙළහක් ඇත්තේ ය. කරත්ත රෝදයක බොස්ගෙඩිය, ගරාදි, පට්ටම් කියා කොටස් තුනක් ඇත්තේ ය. අවිජ්ජා තණ්හා නැමති අංග දෙක සංසාරවක්‍රයේ මූල ධර්ම දෙක බැවින් ඒ දෙක සංසාරවක්‍රයේ බොස්ගෙඩිය ලෙස සලකනු ලැබේ. අවසානාංගය වන ජරා මරණ සංසාරවක්‍රයේ පට්ටම් ලෙස සලකනු ලැබේ. සංඛාරාදි අංග නවය ගරාදි ලෙස සලකනු ලැබේ. මහා බෝධිසත්වයන් වහන්සේ සුපරිශුඬ ශීලයෙන් යුක්තව චතුරංගසමන්වාගත වීයථීය අධිෂ්ඨාන කර ගෙන තමන්වහන්සේගේ ප්‍රතිපත්තිමාථීය ගැනත් ඉන් ලැබෙන ඵලය වූ ලොචුතුරා බුදුබව ගැනත් ස්ථීර විශ්වාසයක් ඇතිව භාවනාවෙහි යෙදී ‘කර්මක්ෂයකරඥනය’ යි කියනු ලබන අර්හත්මාථී ඥානය උපදවා සවිකෙලෙසුන් නසා ලොචුතුරා බුදු බවට පැමිණ වදළ සේක. අර්හත්මාථීඥානය ඇති වන කල්හි එහි බලයෙන් සියළු කෙලෙස් සිඳෙයි. එයින් සංසාරවක්‍රය ද සිඳෙයි. අර්හත්මාථීඥානයෙන් සංසාර වක්‍රය සම්පූර්ණයෙන් සිඳෙන නුමුත් අරහං යන වචනයට ගැළපෙන පරිදි

සංසාරචක්‍රයාගේ අරහං (ගරාදි) සිදින ලද බැවින් අරහං නම් වෙතැ යි කියන ලදී. අර්හත්මාගීඥාණයෙන් සංසාරචක්‍රය සිදිම රහතුන්ට ද සාධාරණ ගුණයෙකි.

“අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යත්තා ච චීවරාදිපච්චයෙ අරහති පූජාවිසෙසඤ්ච, තෙනෙව ච උප්පන්නේ තථාගතෙ යෙකෙචි මහෙසක්ඛා දෙවමනුස්සා න තෙ අඤ්ඤත්ථ පූජං කරොන්ති, තථා හි බ්‍රහ්මා සහම්පතී සිනෙරුමත්තෙන රතනදමෙන තථාගතං පූජෙසී, යථාබලඤ්ච අඤ්ඤෙ දෙවා මනුස්සා ච බිම්බිසාර කොසලරාජාදයො, පරිනිබ්බුතමීපි ච භගවත්තං උද්දිස්ස ඡන්තචුතිකොට්ඨනං විස්සජ්ජේත්වා අසොකමහාරාජා සකලජම්බුදීපෙ චතුරාසීති විහාරසහස්සානි පතිට්ඨාපෙසී, කො පන වාදෙ අඤ්ඤෙසං, පූජාවිසෙසානන්ති පච්චයාදිනං අරහත්තාපි අරහං.”

(විසුඬ්මග්ග 148)

එහි තේරුම මෙසේ ය.

අග්ගදක්ඛිණාර්භ වන බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ චීවරාදි ප්‍රත්‍යන් හා විශේෂ පූජාවන් ද පිළිගැනීමට සුදුසු වන්නාහ. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ උපන් කල්හි මහේශාඛ්‍ය දේව මනුෂ්‍යයෝ අන් තැනකට පූජා නො කෙරෙති. ඒ එසේමය, සහම්පතී බ්‍රහ්ම තෙමේ මහමෙර පමණ ඇති රුවන් දමකින් තථාගතයන් වහන්සේ පිදී. ශක්ති පමණින් සෙසු දෙවියෝ ද මිනිසුන්ද බිම්බිසාර කෝශලාදි රජහු ද තථාගතයන් වහන්සේ පිදූහ. අශෝක මහරජ තෙමේ පිරිනිවියාවූ බුදුරදුන් උදෙසා ද සයානුකළක් ධනය වියදම් කොට දඹදිව සැමතැන සුවාසු දහසක් විහාර පිහිටවී ය. අන්‍ය පූජා විශේෂයන් ගැන කියනු කිම? මෙසේ චීවරාදි ප්‍රත්‍යයන්

පිළිගැනීමට - ලැබීමට සුදුසු බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේ අරහං නම් වෙති. මේ අර්ථය මෙහි මුල්ම විස්තර කර ඇත.

“යථා ච ලොකෙ කෙච් පණ්ඩිතමානිනො බාලා අසිලොකභයෙන රහො පාපං කරොන්ති, එවමෙස න කදච් කරොති ති පාපකරණෙ රහාභාවතො’ පි අරහං”

(විසුඬිමග්ග 148)

‘ලෝකයෙහි පණ්ඩිතමානී බාලයෝ අපකීර්තියට බියෙන් ප්‍රසිද්ධියේ පවු නොකොට රහසින් පව් කෙරෙති, තථාගතයන් වහන්සේ එසේ රහසින් ද පවු නො කරන සේක. ‘රහසින් පවු නො කෙරෙති’ ය යන අර්ථයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ අරහං නම් වෙතියි’ යනු එහි අදහසයි. රහසින් වුව ද පවු නො කිරීම වූ මේ ගුණය ද රහතුන්ට ද සාධාරණ ගුණයෙකි. රහත්හු ද රහසින් වුව ද පවු නො කරති. විශුඬිමග්ගයෙහි අරහං යන පදයේ අර්ථ පස මතක තබා ගැනීම පහසු වනු සඳහා මේ ගාථාව දක්වා ඇත්තේ ය.

ආරකත්තා හතත්තා ච
කිලෙසාරීන සො මුනි,
හතසංසාරචක්කාරෝ
පච්චයාදීන චා රහො,
න රහො කරොති පාපානි
අරහං තෙන වුච්චති.

තේරුම:-

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙලෙසුන් කෙරෙන් දුරු වූ හෙයින් ද, කෙලෙස් සතුරන් නැසූ සෙයින් ද, සංසාරචක්‍රයාගේ ගරාදි සිද දූමු හෙයින් ද, සංසාරචක්‍රයාගේ ගරාදි සිද දූමු හෙයින් ද, විචරාදි ප්‍රත්‍යන් පිළිගැනීමට සුදුසු හෙයින් ද,

රහසින් වුව පව් නො කරන හෙයින් ද 'අරහං' යි කියනු ලැබෙත්.

විශුච්චාරිකාවෙහි තවත් ආකාර සයකින් අරහං යන වචනයේ අර්ථ දක්වා තිබේ.

2

සම්මා සම්බුද්ධ ගුණය

කිසිතැනක වැරදීමක් නැති පරිදි නො පැහැදිලි බවක් නැතිව අත්ලෙහි ඇති දෙයක් සේ ඉතා පැහැදිලි ලෙස අනිකකුගෙන් උගෙනීමක් හෝ උපදෙස් ගැනීමක් නො කොට තමන් විසින්ම අතීතානාගත වර්තමාන යන කාලත්‍රයට අයත් නොවූ ද සියල්ල දැන වදල බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ සම්මාසම්බුද්ධ නම් වෙති.

බුද්ධ යන වචනයෙන් දැන් කෙනෙකු කියවේ. දකුණින් අතර අනුන්ගෙන් උගෙන අනුන්ගෙන් උපදෙස් ගෙන යම් යම් දේ දැනගත්තෝ ද වෙති. ස්වභක්තියෙන්ම දැන ගත්තෝ ද වෙති. අනුන්ගෙන් අසා දැන් තැනැත්තේ බුද්ධ නම් වෙයි. එහෙත් සම්බුද්ධ නො වෙයි. අනුන්ගේ උපකාරයක් නැතිව ස්වභක්තියෙන් දකුණේ සම්බුද්ධ නම් වෙති. සම්බුද්ධ යන නාමය ලැබෙන්නේ පසේබුදුවරුන්ට හා ලොවුතුරා බුදුවරුන්ට පමණකි. සම්බුද්ධ වුව ද පසේබුදුහු සියල්ල නො දනිති, ලොවුතුරා බුදුහු සියල්ලම දනිති. වැරදීමක් නැතිවම දනිති, අපැහැදිලිකමක් නැතිව පැහැදිලි ලෙසම දනිති. එබැවින් ලොවුතුරා බුදුහු සම්මාසම්බුද්ධ නම් වෙති. සම්මාසම්බුද්ධ යන වචනය අභිධර්ම පිටකයේ පුග්ගලපඤ්ඤාති පකරණයෙහි මෙසේ විස්තර වේ.

‘කතමෝ ව පුග්ගලෝ සම්මාසම්බුදො? ඉධෙකච්චෝ පුග්ගලෝ පුබ්බේ අනන්තස්සුතෙසු ධම්මේසු සාමං සච්චානි අභිසම්බුජ්ඣති, තත්ථ ව සබ්බඤ්ඤානං පාපුණාති, බලෙසු ව වසීභාවං, අයං වුව්චති පුග්ගලො සම්මාසම්බුදො’

(සම්මාසම්බුදු නම් කවරදැයි විචරණය කරන මේ පාඨය එහි ඇති වචන පටිපාටිය අනුව තේරුම් කිරීමට දුෂ්කර පාඨයෙකි.) “යම් පුද්ගලයෙක් අනිකකු ගෙන් නො අසා ස්වශක්තියෙන්ම ස්බන්ධාදී ධර්ම විෂයෙහි චතුස්සත්‍යය දැන ගනීද, කිසිවක් ඉතිරි නොවන පරිදි සියල්ල පිළිබඳව ම සත්‍යය දැනගැනීම වශයෙන් සච්ඤත්වය ට පැමිණේද, බලයන්හි වශීභාවය ලබා ද ඒ පුද්ගල තෙමේ සමයක් සම්බුදු නම් වේය.” යනු එහි අදහසය.

අප බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ අතීත බුදුසසුන්වල පැවිදිව ක්‍රිපිටක ධර්මය උගෙන ශමථවිදුශීනා භාවනාවන්හි යෙදී ඇති බැවින් පෙර ජාතිවල ඒ ධර්ම අසා ඇත. එහෙත් බුදු වන ජාතියෙදී උන්වහන්සේ විසින් චතුස්සත්‍ය යන වචන මාත්‍රය පවා අනිකුගෙන් අසා නැත. අතිදීර්ඝකාලයක් පිරු පාරමිතා කුශලබලයෙන් කිසිවෙකුගෙන් නො අසා ඒ ධර්ම උන්වහන්සේට අවබෝධ කළ හැකි විය. කිසිදු අඩුවක් නැතිව සියල්ල පිළිබඳවම සත්‍යයන් අවබෝධ කර ගැනීමෙන් තථාගතයන් වහන්සේ සච්ඤ වූ සේක. සච්ඤාඥාණය ලැබෙනු සමගම දශබල ඥානයේද උන්වහන්සේට ඇති වූහ. සච්ඤාඥාණ දශබලඥානයන් ලැබීමෙන් ලොවුතුරා බුදුබව සම්පූර්ණ වේ. ඉන්පසු බුඬත්වය සඳහා කළ යුත්තක් නැත. ලොවුතුරාබුදුවරුන් පසේ බුදුවරුන් හැර සෙස්සන්ට අනුන්ගෙන් නො අසා චතුස්සත්‍යන් දැන හැකි නොවන්නේ ඒවා ඉතා ගැඹුරු නිසා ය. සම්මා සම්බුදුගුණය විස්තර කරන මෙතන්හි තථාගතයන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කළ ඒ චතුස්සත්‍යය සැකෙවින් වුව ද දැක්විය යුතු බැවින් තථාගතයන්

වහන්සේගේ ප්‍රථම ධර්මදේශනය වන ධර්මචක්‍රප්‍රවර්තන සූත්‍රය ඇසුරු කොට චතුස්සත්‍යය සැකෙවින් දක්වනු ලැබේ.

දුක්ඛ සත්‍යය

“ඉදං ඛො පන භික්ඛවේ, දුක්ඛං අරියසච්චං, ජාති පි දුක්ඛා ජරා පි දුක්ඛා ව්‍යාධි පි දුක්ඛා මරණම්පි දුක්ඛං අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං, සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදනක්ඛන්ධා දුක්ඛා.”

(ධම්මවක්කප්පවත්තන සූත්‍රය)

‘මහණෙනි, මේ දුඃඛාර්ය සත්‍යය ය. භවයෙහි ඉපදීම ද දුකෙක, උපන්නහුගේ ශරීරය දිරීම ද දුකෙක, නානා ව්‍යාධීන් හට ගැනීම ද දුකෙක, මරණය ද දුකෙක, අප්‍රිය වස්තු අප්‍රිය පුද්ගලයන් හා එක්වීම ද දුකෙක, ප්‍රියවස්තු ප්‍රියපුද්ගලයන්ගෙන් වෙන්වීම ද දුකෙක, වුවමනා දෙය නො ලැබීම ද දුකෙක, කොටින්ම උපාදනස්කන්ධ පඤ්චකය දුකෙක’ යනු තේරුම ය.

මව පියා දුව අයියා මල්ලී අක්කා නංගී ගැහැණිය පිරිමියා මිනිහා ළමයා තරුණයා සීයා මහත්මයා නෝනා දෙවියා මිනිහා බල්ලා බළලා යනාදී නොයෙක් නම් වලින් කියවෙන්නේ, රූප වේදනා සඤ්ඤ සංඛාර විඤ්ඤණ යන නාමරූප සමූහයන් ය. මා පියා දූපුත් ආදී සත්වයන් වශයෙන් සලකන දෙය, විභාග කර බැලුවහොත් එහි රූප වේදනාදී නාමරූප ධර්ම හැර අන් කිසිවක් නො ලැබෙන්නේ ය. එක් එක් භවයට පළමුවෙන් රූප වේදනාදීන් පහළවීම භවයෙහි ඉපදීම ය. උපන්නහුට බොහෝ දුක් ඇති වන්නේය. නූපදිහොත් කිසි දුකක් නැත. ‘සියලු දුකට මුල් වන බැවින් ඉපදීම දුකය’ යි තථාගතයන් වහන්සේ වදාළහ. මේ ඉපදීමේ

දුක මවුකුස පිළිසිඳගන්නා සත්වයන් සම්බන්ධයෙන් විශේෂයෙන් කිය යුතුය. මවුකුස පිළිසිඳගන්නා සත්වයාහට අත්පා නැතිව ඇස් කන් නාසා නැතිව දිවක් කටක් නැතිව මස්කැබැල්ලක් ලෙස කලක් මවු කුස හිරවී වාසය කරන්නට සිදුවේ. අත්පා ආදිය ඇතිවු පසුත් ඒවායින් කිසිදු ප්‍රයෝජනයක් ගත නො හැකිව ඇස් කන් නාසා වලින් කිසිදු ප්‍රයෝජනයක් ගත නො හැකිව කලක් ඉතා දුකසේ මවු කුස හිර වී සිටින්නට සිදු වේ. කලක් එසේ සිට ඔහු ඉතා දුකසේ දැඩි වේදනා විඳිමින් මවු කුසින් හඩමින් බිහි වෙයි. ප්‍රතියෙන් මවු කුසෙන් බිහිවීමක් නැත.

උපන්නහුගේ ශරීරය දිරා යාම ජරාදූෂ්ණය ය. උප්පත්තියේ පටන්ම මේ දිරීම සිදුවෙතත් එය ප්‍රකට වන්නේ කලක් ගතවීමෙනි. පෙනීම හීනවීම, ඇසීම හීනවීම, දුබල වී තමාගේ ශරීරය පාලනය කර ගත නොහෙන තත්වයට පත්වීම, හිසකේ රැවුල පැසී දත් ගැලවී ඇඟරළු වැටී නහර මතු වී විරූප වී සෙස්සන්ගේ පිළිකුලට භාජනය වීම යනාදිය ජරා දුක්ඛය ය.

උප්පන්නහුගේ ශරීරයේ හටගන්නා රෝගයේ ඉතා බොහෝ ය. ශරීරය රෝගයන්ගේ උප්පත්ති ස්ථානයය. රෝග නො වැළඳෙන තැනක් සිරුරෙහි නැත. හිසරදය, කන්කැක්කුම, දත්කැක්කුම, ඇස්වල කාච පටල, ඇස්රූදාව, කනෙහි පිළිකා, හකුයෙහි උගුරෙහි පපුවෙහි බඩෙහි පිළිකා, නොයෙක් තැන හට ගන්නා තද වේදනා දෙන ගෙඩි, වණ, සෙම්ප්‍රතිෂ්‍යාව, කැස්ස, උණ, වමණය, අතීසාරය, හතිය, මලමුත්‍ර හිරවීම, මුත්‍ර බොක්කේ ගල්, ගුදමාර්ගයේ ගෙඩි, ක්ෂයරෝගය, පක්ෂාසාතය, සිහිවිකලවීම යනාදිය පඤ්චස්කන්ධය පිළිබඳ ව්‍යාදි දූෂ්ණය ය.

උපදනා කිසිම සත්වයෙකුට සැමද ජීවත් විය හැක්කේ නො වේ. දිවි කෙළවර වන දිනයක් සැමටම එන්නේ ය. මරණයෙන් සෑම පුද්ගලයෙකුටම තමන් ඇලුම් කර ගෙන

සිටින ධනයෙන් දූ දරුවන්ගෙන් නෑ මිතුරන්ගෙන් වෙන් වන්නට සිදු වේ. ජීවත් වීමට ආශාව තිබියදීම දිවි කෙළවර වේ. එයද සත්වයා හට ඉවසිය නො හෙන මහත් දුකකි. සත්ත්වයා අන්සියල්ලටම වඩා නො කැමති වන බිය වන ඒ මරණය ලෙහෙසියෙන් සිදු වන්නේ ද නො වේ. එය සිදු වන්නේ සෙම නැඟී අවුත් අශ්වාස ප්‍රාශ්වාස මාර්ගයන් අවුරා මලමුත්‍ර දෙටට විසි වන තරමේ බලවත් වේදනා ඇති කරවීමෙනි. එබැවින් එය ඉතාම භයානක දුක ය.

ලෝකයෙහි ජීවත්වන තැනැත්තාට අහිත වූ දිය ගිනි සුළංවලින් ද ගල් මුල් කටු ආදියෙන් ද නොයෙන් විට පීඩා ඇති වන්නේ ය. උකුණු මකුණු මැසි මදුරු පත්තෑ ගෝණුසු ආදි කුඩා සතුන්ගෙන් ද අවිච්චන් වැස්සෙන් පින්නෙන් ශිතලෙන් ද කරදර පැමිණෙන්නේ ය. නයි පොළොං කොටි වලස් ආදි නපුරු සතුන් ගෙන් ද නොයෙක් පීඩා වන්නේ ය. කාටවත් කිසිවරදක් නොකරණ අනුන්ට යහපහම කරණ සත්පුරුෂයෙකුටද වුවද රිදවීමට ඔහුගේ තත්වය පහළ දැමීමට නොයෙක් ආකාරයෙන් බණිති, නොයෙක් චෝදනා කරති. කිසි වරදක් නැති තැනැත්තා වරදට හසු කොට දඬුවම් ලබා දෙති. රැකියාවෙන් තනතුරෙන් පහ කරවති. සමහර විට අත් පා වලින් ආයුධ වලින් පහර දෙති. දුකසේ සපයා ගෙන ඇති වස්තුව සොරකම් කර ගනිති. දේපල විනාශ කරති දූදරුවන්ට කරදර කරති. මේවා ජීවත් වන්නහුට ලැබෙන අප්‍රියසම්ප්‍රයෝග දුක් ය.

ලෝකයෙහි ස්ථිර කිසිවක් නැත. අමාරුවෙන් සපයා ගෙන ඇති, නැතිවම බැරි ඉතා ප්‍රයෝජනවත් වස්තු වන ඇඳුම් පැළඳුම් හා නොයෙක් පරිභෝග භාණ්ඩ ද යාන වාහන හා ගෙවල් ද තවත් නොයෙක් ප්‍රිය වස්තූහු ද දිරිමෙන් හෝ සොර සතුරන්ට හසු විමෙන් හෝ නැති වී යති. එද මිනිසාට වන මහත් දුකකි. මාපියන්ට ප්‍රාණය මෙන් ප්‍රිය දූ දරුවෝ

ඔවුන් බලා සිටියදී නැසෙන්නාහ. හිමියන්ට ප්‍රාණය සේ ප්‍රිය බිරියේද බිරියන්ට ප්‍රිය සැමියෝ ද නැසෙන්නාහ. සහෝදර සහෝදරියෝ නැසෙන්නාහ. නෑ මිතුරෝ නැසෙන්නාහ. සමහර විට බිරියන් හැර දූ දරුවන් හැර සැමියෝ පළා යන්නාහ. සමහර විට අන් පුරුෂයන් හා එක්තුව බිරියෝ පළා යන්නාහ. දූ දරුවන් පළා යන්නාහ. මේ සසර සැරිසරණ සත්ත්වයනට ඇති වන ප්‍රිය විප්‍රයෝග දුඃඛය ය.

සත්ත්වයනට ඇති වන ආශා ඉතා බොහෝ ය. හොඳ ආහාරයක් දුටු කල්හි එයට ආශාව ඇති වේ. හොඳ ඇඳුමක් දුටු කල්හි එයට ආශාව ඇති වේ. හොඳ වාහනයක් දුටු කල්හි එයට ආශාව ඇති වේ. හොඳ ගෙයක් වත්තක් කුඹුරක් දුටු කල්හි ඒවාට ආශාව ඇති වේ. අඹුවන් ගැන සැමියන් ගැන දූ දරුවන් ගැන ගරු බුහුමන් ගැන තනතුරු ගැන නොයෙක් දෑ දැකීම ඇසීම ගැන උත්සව පැවැත්වීම ගැන බොහෝ ආශාවලේ ඇති වේ. ඒ ඇති වන ආශා සියල්ල මුදුන් පත් කර ගැනීමට, අශා කරන සියල්ල ලබා ගැනීමට ලෝකයෙහි කිසිම කෙනෙකුට නුපුළුවන් වේ. එක් එක් අයෙකුට ඇති වන ආශාවලින් මුදුන් පත් කර ගැනීමට හැකි වන්නේ ඉතා ස්වල්පයකි. කැමති වන දෙයින් ලබා ගත හැකි වන්නේ ඉතා ස්වල්පයකි. සාමාන්‍යයෙන් ඇති වන ආශාවන් මුදුන්පත් නොවීම එතරම් මහත් දුකක් නොවේ. එහෙත් ඇතැම් ආශාවන් මුදුන්පත් නොවීම ඉවසිය නොහෙන තරමේ මහ දුකකි. ඒ දුක ඉවසා සිටිය නොහැකි බැවින් ඇතැම්හු දිවි නසා ගනිති. ඇතැම්හු ආශාවන් මුදුන් පමුණුවා ගැනීමට ගොස් බැණුම් අසති ගුවිබැට කති. සිරගෙවලට වැටෙති ඇතැම්හු මැරුම් කති.

මව පියා පුතා දූ සැමියා බිරිය යනාදී පුද්ගලයන් වශයෙන් සලකන රූප වේදනා සඤ්ඤ සංඛාර විඤ්ඤණ යන උපාදනස්කන්ධ පඤ්චකය ඇති කල්හි ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණ

අප්‍රියසම්ප්‍රයෝග ප්‍රියවිප්‍රයෝග ඉච්ඡාවිභාත යන දුක් ඇත්තේ ය. ඒවා ඇති කල්හි ශෝක පරිදේව දුඃඛ දෝමනස්ස උපායාසයෝ ද වන්නාහ. එහි ශෝක නම් ප්‍රිය විප්‍රයෝගාදිය නිසා සිතෙහි හටගන්නා ගින්න ය. එයින් සිත කය දෙකම දූවේ. පරිදේව යනු හැඬීමය. දුඃඛ යනු ශරීරයේ ඒ ඒ තැන්වල ඇතිවන රිදුම් ආදී නො ඉවසිය හැකි ස්වභාවයෝ ය. දෝමනස්ස යනු සිත් රිදුම ය. උපායාශ යනු පපුව වියළවන සමහර විට ජීවිතය ද නසන බලවත් සිත් වෙහෙස ය. එය බලවත් ශෝකයේ කෙළවර ඇති වන්නකි. ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණාදිය පඤ්චස්කන්ධයෙහි මිස අන් තැනක නැත. ඒ දුක් උපදනා තැන - ඇති තැන පඤ්චස්කන්ධ ය. නුවණ මඳ ජනයා විසින් සැපයක් ලෙස හොඳක් ලෙස ආත්මයක් ලෙස සලකන, කියන ලද දුක්වලින් වැළඳ ගෙන සිටින පෙළන තවන දවන උපාදනස්කන්ධ පඤ්චකය නො හොඳක් බව ඒකාන්තයෙන්ම දුකක් බව කිසිවකුගෙන් උපදෙස් නො ලබා තමන් වහන්සේගේ නුවණින් තථාගතයන් වහන්සේ අවබෝධ කළ සේක.

සමුදය සත්‍යය

“ඉදං ඛො පන භික්ඛවෙ, දුක්ඛසමුදයං අරියසසච්චං, යායං තණ්හා පොනොභවිකා නන්දිරාග සහගතා තත්‍ර තත්‍රාභිනන්දිතී, සෙය්‍යථීදං කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා.”

මේ ධම්මචක්කප්පවත්තන සූත්‍රයෙහි සමුදය සත්‍යය දැක්වෙන අකාර ය. “මහණෙනි, පවත්නා භවය සිද්ධෙනු සමගම අලුත් භවයක් ඇති කරන්නාවූ පඤ්චස්කන්ධය ගැන සතුටු වන එහි ඇලෙන, ලැබෙන භවය කෙරෙහි සතුට ඇති කරන කාම තෘෂ්ණා භවතෘෂ්ණා විභවතෘෂ්ණා වශයෙන් තුන් ආකාර වන තණ්හාව දුක්ඛසමුදයායඤ්චසත්‍ය ය” යනු එහි තේරුම ය.

තාත්තා පුතා යනාදීන් පුද්ගලයන් වශයෙන් ගෙන ඇලුම් කරන උපාදානස්කන්ධ පඤ්චකය සැබෑවටම දුක් කදක් බව අවබෝද කරගත් තථාගතයන් වහන්සේ ඒ දූෂිතස්කන්ධය ඉබේම ඇති වන්නක් ද දේවාදී යම්කිසි බලවතෙකු විසින් ඇති කරන්නක් ද, කෙසේ ඇති වන්නක් ද යි විමසන සේක් කිසිවකුගේ උපදේශයක් නොමැතිව තමන් වහන්සේගේ ශක්තියෙන්ම ඒ උපාදානස්කන්ධ පඤ්චකය නැවත නැවත අතිවීමේ සැබෑ හේතුව තෘෂ්ණාව බව දැක වදල සේක. දුක ඇති කරන සැබෑ හේතුව වන බැවින් තණ්හාව සමුදයසච්ච නම් වේ.

අබ තල වී මුං කපු කොස් ආදී ඇට වර්ගවල තෙත් ගතියක් ඇත්තේය. එහි අධාරයෙන් සුදුසු අවස්ථාවෙහි ඒ ඇටවලින් පැළ ඇති කරනු ලැබේ. යම් ඇටයක තෙත් ගතිය නැති වුවහොත් වියළි ගියහොත් ඒ ඇටය නිකම්ම දිරා යනවා මිස එයින් පැළයක් ඇති නො වේ. තෘෂ්ණා නමැති තෙත් ගතිය කුශලාකුශල කර්ම සියල්ලෙහිම පැතිර පවතී. ඒ නිසා ඒ කර්ම සුදුසු අවස්ථාවෙහි ප්‍රතිසන්ධි විපාක ඇති කිරීමට සමත් වෙයි. තණ්හාව කර්මයන්ගේ ප්‍රාණය ය. අර්හත්මාර්ගඥාන නමැති ගින්නෙන් කර්ම විෂයෙහි පවත්නා තණ්හානුසය වියළවා හැරියහොත් ඒ කම්යෝ ප්‍රතිසන්ධි දනයට සමත් නො වන්නාහ. කර්මයට භවයෙහි ප්‍රතිසන්ධිදනශක්තිය ලබා දෙන තෘෂ්ණාව ප්‍රතිසන්ධි ගෙන දීමෙහි හෙවත් පුනර්භවය ඇති කිරීමෙහි කර්මයට වඩා ප්‍රධාන තැනක් ගනී. එබැවින් කම්ය සමුදය සත්‍ය යි නො වදරා තෘෂ්ණාවම සමුදය සත්‍යය යි වදලහ.

හිරෝධ සත්‍යය

“ඉදං බො පන හික්ඛවේ, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං, යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙස

විරාගනිරෝධො චගෝ පටිනිස්සග්ගො මුත්ති
අනාලයෝ.”

(ධම්මවක්කප්පවත්තන සු.)

මේ නිරෝධසත්‍ය දේශනාව ය. ‘මහණෙනි, උපදනස්කන්ධ සංඛ්‍යාත භවය නැවත නැවත ඇති කරන ඒ තෘෂ්ණාවෙහි නිරවශේෂ නිරෝධය වූ යම් නිවනක් වේ ද යම් නිවනක් නිසා ඒ තෘෂ්ණාව අත් හැරීමක් විසි කර දුමීමක් දුකින් මිදීමක් වේ ද පඤ්චකාමගුණ සංඛ්‍යාත ඇලෙන තැන් නැති ස්වාභාවයක් වේ ද එය දුඃඛ නිරෝධායඨිසත්‍යය ය’ යනු එහි තේරුම ය. එහි කෙටි අදහස නිවන ම නිරෝධසත්‍යය යනුයි.

ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණාදී දුක්වලින් පෙළුමින් දුඃඛස්කන්ධයක් වන පඤ්චෝපාදනස්කන්ධයම ආත්ම කොට වෙසෙන සත්ත්වසමුහයාට පිහිටක් සොයන්නාවූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ලෝකත්‍රයෙහි කිසිම තැනක කිසිම භවයක ඒ දුක් වලින් තොර තැනක් නැති බව, නිත්‍යසුඛයක් ඇති තැනක් නැති බව පෙනිණ. පඤ්චෝපාදනස්කන්ධ සංඛ්‍යාත දුඃඛස්කන්ධය දරන්නා හට දුකින් තොරවීමට ඇති එකම පිහිට නිත්‍ය වූ එකම පිහිට ඒ දුඃඛස්කන්ධයාගේ නිරෝධය ම බව කිසිවකුගේ උපදේශයකින් තොරව ස්වශක්තියෙන් තථාගතයන් වහන්සේ අවබෝධ කොට වදල සේක. ඒ දුඃඛස්කන්ධයාගේ නිවීම දුඃඛනිරෝධායඨිසත්‍යය යි වදල සේක. දුඃඛස්කන්ධයාගේ පැවැත්මට දුඃඛස්කන්ධය නැවත නැවත ඇති වීමට හේතුව වන තණ්හාව නැති වුවහොත් දුඃඛස්කන්ධයාගේ නිරෝධය හෙවත් නො පැවැත්ම එයින් සිදුවන බැවින් නිරෝධසත්‍යය විස්තර කිරීමේදී තෘෂ්ණාවගේ නිරවශේෂ නිරෝධය දුඃඛනිරෝධායඨි සත්‍යය යි වදල සේක.

දූෂිතයන්ගේ නිරෝධය වූ නිර්වාණධාතුවෙහි මමය අනිකාය කියා සැලකෙන නාමරූපයන්ගෙන් කිසිවක් නැත. ඒ නිරෝධයට පැමිණිය හොත් එය ලැබුව හොත් තමාත් නැතිවෙති යි සිතා ඇතැම්හු නිවනට බිය වෙති. ඇතැම්හු නිවන පලක් නැති දෙයකැ යි ද සිතති. නිවන පිළිබඳව එබඳු අදහස් ඇති වන්නේ දූෂිතයන්ගේ නොදැනීම නිසාය. ජරාව හා මරණය නාමරූපයන්ගෙන් අංග දෙකක් වන බැවින් සත්වයන් වශයෙන් සලකන නාමරූප ඇත හොත් ජරාමරණයද ඇත්තේ ය. ජරා මරණය නැති වීමට නම් නාමරූපයන් නැති විය යුතු ය. ව්‍යාධියක් එවායේම අංගයකි. නාමරූප ඇතොත් ව්‍යාධිය ඇත. ව්‍යාධිය නැති වන්නට නාමරූප නැතිවිය යුතුය. සත්වයා වශයෙන් සැලකෙන රූප කය හා නාමයන් ඇති කල්හි වැස්සෙන් පින්නෙන් අවුච්චන් සුළඟින් වන නොයෙක් පීඩා ඇත්තේ ය. උකුණන්ගෙන් මකුණන්ගෙන් පණුවන්ගෙන් මැස්සන්ගෙන් මදුරුවන්ගෙන් නපුරු සතුන්ගෙන් නපුරු මිනිසුන්ගෙන් නොයෙක් පීඩා ඇත්තේ ය. රූප කයක් නැතහොත් ඒවා ඇතිවන තැනක් නැත. රූප කයක් ඇති කල්හි එය පැවැත්වීමට බොහෝ දේ සොයා ගන්නට සිදුවේ. එසේ සොයා ගත් දේ ගිනි දිය ආදියෙන් නැසෙන්නේය. සොරු ගන්නාහ. සතුරෝ නසන්නාහ. රූප කයක් නැතහොත් තමාගේය කියා දෙයක් නැති බැවින් සොර සතුරන්ගෙන් පීඩාවක්ද නැත. කියන ලද අප්‍රිය සම්ප්‍රයෝග දූෂිතයන්ගේ නාමරූප ඇති කල්හිය. ඒ දූෂිතයන් නො වීමට නම් පඤ්චස්කන්ධයක් නැතිවිය යුතුය. පඤ්චස්කන්ධයක් ඇතහොත් ප්‍රිය වස්තු ප්‍රිය පුද්ගල කොටසක්ද ඇත. ඒවා ඇති කල්හි ප්‍රිය විප්‍රයෝග දූෂිතයන් ඇත. එය නැතිවීමටත් පඤ්චස්කන්ධයක් නො තිබිය යුතුය. පඤ්චස්කන්ධයක් ඇති කල්හි නොයෙක් ආශාවන් ඇති වේ. ආශා ඇතිවන තරමට ඒ දේවල් ලැබෙන්නේ ද නො වේ. ඒ කැමති වන දෑ නො ලැබීමේ දුක නැති වන්නට ද පඤ්චස්කන්ධය නැතිවිය යුතු ය. පඤ්චස්කන්ධය ඇති කල්හි එය පවත්වා ගැනීම සඳහා දිවි

හිමියෙන් බොහෝ වෙනසිය යුතු ය. පඤ්චස්කන්ධය ඇතොත් ඒ වෙනසීමේ දුක ද ඇත්තේ ය. එය මුල් කොට තවත් බොහෝ දුක් ද ඇතිවන්නේ ය. එවායින් මිදීමට නම් පඤ්චස්කන්ධයක් නැති විය යුතු ය. සෝක පරිදේව දුක්ඛ දෝමනස්ස උපායාසයන් ඇත්තේද පඤ්චස්කන්ධය ඇති කල්හිය. පඤ්චස්කන්ධයක් නැතහොත් ඒවාට ඇතිවන්නට තැනක් නැත. හිසරදය ඇතියකුට එය ඉතිරි කරගෙන සුවය නො ලැබිය හැකි ය. වනයක් ඇතියකුට වනය ඉතිරි කරගෙන සුවය නොලබිය හැකි ය. ගෙඩියක් ඇතියකුට ගෙඩිය ඉතිරි කරගෙන සුවය නො ලැබිය හැකිය. එමෙන් පඤ්චස්කන්ධයට සංඛ්‍යාත දුඃඛස්කන්ධය ඉතිරි කරගෙන දුක් නිවීම සුවය නො ලැබිය හැකි ය. දුකට නො කැමැති නම් පඤ්චස්කන්ධයට නො කැමති විය යුතු ය. පඤ්චස්කන්ධයක් නැතිවෙනවාට බිය නො විය යුතු ය.

මාර්ග සත්‍යය

‘ඉදං බො පන භික්ඛවේ, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපද අරියසච්චං, අයමෙව අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො සෙය්‍යථීදං? සම්මාදිට්ඨී සම්මාසංකප්පො සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්තො සම්මා ආජ්චො සම්මාවායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි’

(ධම්මවක්කප්පවත්තන සු.)

‘මහණෙනි, මේ ආයථී අෂ්ටාංගික මාර්ගය ම දුක්ඛනිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපද ආයථී සත්‍යය ය. ඒ කවරේ ද? සම්මාදිට්ඨී සම්මාසංකප්ප සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්ත සම්මාආජ්ච සම්මාවායාම සම්මාසති සම්මාසමාධි යන මේ අට ය’ යනු එහි තේරුම ය.

දුකින් මිදීමේ ක්‍රමය: නියම සැපය, ථීර සැපය ලැබීමේ ක්‍රමය සෙවූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට කිසිවකුගෙන් නො අසා කිසිවෙකුගෙන් උපදේශයක් නො ලබා මේ අෂ්ටාංගික මාර්ගය නිවනට පැමිණීමේ මාර්ගය බව අවබෝධ විය.

තථාගතයන් වහන්සේ වක්ෂුස ඒකාන්ත දුකක් බවත් එය ඇති කරන ප්‍රධාන හේතුව තණ්හාව බවත් ඒ දෙක්හි නො පැවැත්ම නිවන බවත් අෂ්ටාංගික මාර්ගය නිවන් ලැබීමේ උපාය බවත් දැන වදාළ සේක. එසේ ශ්‍රෝත්‍රය දුක බවත් එය ඇති කරන මූල හේතුව තණ්හාව බවත් ඒ දෙක්හි නො පැවැත්ම නිවන බවත් අෂ්ටාංගික මාර්ගය ඒ නිවන ලැබීමේ උපාය බවත් දැන වදාළ සේක. මෙසේ අතීතානාගත වර්තමාන යන කාලත්‍රයට අයත් වූ ද කාලත්‍රයට අයත් නො වූ ද සියල්ල සම්බන්ධයෙන් ම චතුස්සත්‍යය අවබෝධ කර වදාරා සර්වඥත්වයට පැමිණ වදාළ සේක.

සර්වඥතාඥනය

පටිසම්භිදාමග්ගයේ සෝළස පඤ්ඤානිද්දේසයේ තථාගතයන් වහන්සේගේ සර්වඥතාඥනය මෙසේ විස්තර කර ඇත්තේ ය.

“නත්ථී තස්ස භගවතෝ අඤ්ඤාතං අදිට්ඨං අවිදිතං අසවිජ්ඣතං අඵස්සිතං පඤ්ඤාය. අතීතං අනාගතං පච්චුප්පන්තං උපාදය සබ්බේ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුඬස්ස භගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡන්ති”

යං කිඤ්චි නෙය්‍යාං නාම අත්ථී, තං සබ්බං ජානිතබ්බං අත්තත්ථො වා පරත්ථො වා උභයත්ථො වා දිට්ඨධම්මිකො වා අත්ථො සම්පරායිකො වා අත්ථො උත්තානො වා අත්ථො ගම්භීරො වා අත්ථො ගුල්හො වා අත්ථො පට්ච්ඡන්තෝ වා අත්ථො නෙය්‍යා වා අත්ථො නීතො වා අත්ථො අනචජ්ජො

වා අත්ථො නික්කිලෙසො වා අත්ථො වොදනො වා අත්ථො පරමත්ථො වා අත්ථො සබ්බං තං අන්තොබුධ්දසුඤ්ඤාණ පරිවත්තති.

සබ්බං කායකම්මං බුධස්ස භගවතො ඤාණානුපරිවත්ති, සබ්බං වචී කම්මං බුධස්ස භගවතො ඤාණානුපරිවත්ති, සබ්බං මනොකම්මං බුද්ධස්ස භගවතෝ ඤාණානුපරිවත්ති.

අතීතේ බුධස්ස භගවතෝ අප්පට්භතං ඤාණං, අනාගතේ බුධස්ස භගවතෝ අප්පට්භතං ඤාණං පච්චුප්පන්තේ බුධස්ස භගවතෝ අප්පට්භතං ඤාණං.

යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං, ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං නෙය්‍යං අතික්කමිත්වා ඤාණං නප්පවත්තති, ඤාණං අතික්කමිත්වා නෙය්‍යපථො නන්ථී, අඤ්ඤමඤ්ඤ පරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා, යථා දිවින්තං සමුග්ගපටලානං සම්මා චුසිතානං හෙට්ඨිමං නාතිවත්තති, අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො, ඵවමෙව බුධස්ස භගවතෝ නෙය්‍යඤ්ච ඤාණඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො, යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං යාවතකං ඤාණං තාවතකං නෙය්‍ය, නෙය්‍ය පරියන්තිකං ඤාණං ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යං අතික්කමිත්වා ඤාණං නප්පවත්තති, ඤාණං අතික්කමිත්වා නෙය්‍යපථො නන්ථී, අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා, සබ්බෙසු ධම්මෙසු බුධස්ස භගවතො ඤාණං පවත්තති.'

තෝරුම:

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් නො දන්නා ලද්දක් නො දක්නා ලද්දක් ඥානයෙන් නො පැමිණෙන ලද්දක්, ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කරන ලද්දක්, ඥානයෙන් ස්පර්ෂ නො කරන ලද්දක් නැත. අතීත වූ ද, අනාගත වූ ද, වර්ථමාන වූ ද

සකලධර්මයෝ සර්වාකාරයෙන් භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ඥාන මුඛයෙහි පෙනී සිටින්නාහ.

නෙය්‍ය නම් වු යම් කිසිවක් ඇති නම් ඒ දත යුතු සියල්ල ආත්මාර්ථය හෝ වේවා, පරාර්ථය හෝ වේවා, උභයාර්ථය හෝ වේවා, දෘෂ්ටධාර්මිකාර්ථය හෝ වේවා, සාම්පරාසිකාර්ථය හෝ වේවා, නො ගැඹුරු අර්ථය හෝ වේවා, ගම්භීරාර්ථය හෝ වේවා, ගුඛාර්ථය හෝ වේවා, ප්‍රච්ඡන්තාර්ථය හෝ වේවා, නෙය්‍යාර්ථය හෝ වේවා, නීතාර්ථය හෝ වේවා, අනවර්ථය හෝ වේවා, නික්ලේශාර්ථය හෝ වේවා ව්‍යවදනාර්ථය හෝ වේවා, නිර්වාණසංඛ්‍යාත පරමාර්ථය හෝ වේවා, ඒ සියල්ල බුද්ධ ඥානය තුළ පරිවර්තනය වෙයි.

භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ කායකර්ම සියල්ල ඥානය අනුව පවතී. භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ වාක්කර්ම සියල්ල ඥානය අනුව පවතී. භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මනාකර්ම සියල්ල ඥානය අනුව පවතී.

භාග්‍යවත් බුදුරදුන්ගේ ඥානය අතීතයෙහි සැපීමක් නැත. භාග්‍යවත් බුදුරදුන්ගේ ඥානය අනාගතයෙහි සැපීමක් නැත. භාග්‍යවත් බුදුරදුන්ගේ ඥානය වර්තමානයෙහි සැපීමක් නැත.

ඥෙය යම් පමණ නම් ඥානය ද එපමණ වේ. ඥෙය, ඥානය හිමි කොට ඇත්තේ ය. ඥානය, ඥෙයය හිමි කොට ඇත්තේ ය. ඥෙයය ඉක්මවා ඥානය නො පවතී. ඥානය ඉක්මවා ඥෙයපථය නැත. ඒ ධර්මයෝ ඔවුනොවුන් පර්යන්ත කොට සිටින්නාහ. කටවල් මැනවින් හේත්තු වන සේප්පුවක් වැසූ කල්හි යම් සේ උඩුපියන යටිපියන ඉක්මවා නොසිටී ද, යටිපියන උඩුපියන ඉක්මවා නොසිටී ද, යම් සේ ඒ දෙක ඔවුනොවුන් කෙළවර කොට ඇත්තේ වේ ද, එමෙන්ම

භාග්‍යවත් බුදුරදුන්ගේ ඥානය හා ඥානය ඔවුනොවුන් කෙළවර කොට ඇත්තේ ය. යම් පමණ ඥානය වේද ඥානයද එපමණ වේ. ඥානය යම් පමණද ඥානය එපමණය. ඥානය, ඥානය කෙළවර කොට ඇත්තේය, ඥානය, ඥානය කෙළවර කොට ඇත්තේය. ඥානය ඉක්මවා ඥානය නො පවතී. ඥානය ඉක්මවා ඥානයපටිය නැත. ඒ ධර්මයෝ දෙදෙන ඔවුනොවුන් කෙළවර කොට සිටින්නෝ ය. භාග්‍යවත් බුදුරදුන්ගේ ඥානය සකල ධර්මයන්හි පවත්තේය.

සර්වඥතාඥානය සකලධර්ම විෂයෙහි කිසි තැනක පැකිළීමක් ගැටීමක් ආවරණයක් නැතිය ගමන් කරන බැවින් එයට අනාවරණඥානය යයි ද කියනු ලැබේ. සර්වඥතාඥානය ඇති බැවින් බුදුරදුන්ට සියල්ල නිරතුරුව පෙනෙමින් පවත්නේ නොවේ. ඒ ඥානය ඇති කල්හි නො දන හැකි නො දැකිය හැකි දෙයක්ද නැත. ආවර්ජනා කරන කරන සියල්ල ඉතා පිරිසිදු ලෙස ඒ ඥානයට පෙනෙන්නේය. එය ලොවුතුරා බුදුන්ට පමණක් ඇති අන් කිසිවකුට නැති විශේෂ ඥානයකි. එහි තතු සෙස්සන් විසින් නො දැකිය හැකිය. ඒ ඥානයේ සැටි කෙසේද? එක් පුද්ගලයෙකුට පමණක් එබඳු ඥානයක් ඇතිවිය හැකිද? බුදුරදුන් ඒ ඥානයෙන් එක විටම සියල්ල දුටුයේද? එකිනෙක වෙන් වශයෙන් බලා දූන සර්වඥ වූයේද? යනාදීන් සාමාන්‍ය ජනයා විසින් නො සිතිය යුතුය. ඒ සිතීම අනවිකරය. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ විසින්,

‘බුධානං හික්ඛවේ, බුද්ධවිසයො අචින්තෙය්‍යො. න චින්තිතබ්බො, යං චින්තෙන්තො උම්මාදස්ස විසාතස්ස භාගී අස්ස’

(අංගුත්තර චතුස්කනිපාන 238)

යනු වදරණ ලදී. 'මහණෙනි, බුදුන්ගේ බුද්ධවිෂය නො සිතිය යුතු ය. එය සිතන්නේ උමතු බවටත් වෙහෙසටත් පත්වන්නේය' යනු එහි තේරුම ය.

දුශබලඥනය

'දස බෝ පනිමානි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලානි, යෙහි බලෙහි සමන්නාගතො තථාගතො ආසහං ධානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති'

මෙසේ මහාසීහනාද සුත්‍රයෙහි වදරා ඇති පරිදි තථාගතයන් වහන්සේ හට සෙස්සන්ට නැති ඥාන බල දශයක් ඇත්තේ ය. ඒ බලයන්ගෙන් යුක්ත බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකයෙහි උත්තම ස්ථානයට පැමිණි සිටින සේක. ක්ෂත්‍රිය පිරිස ය, බ්‍රාහ්මණ පිරිස ය, ගෘහපති පිරිසය. ශ්‍රමණ පිරිස ය, චාතුර්මහාරාජික පිරිස ය, තාවතිංස පිරිසය, මාර පිරිස ය, බ්‍රහ්ම පිරිසය යන අට පිරිසෙහි අභීත සිංහනාද පවත්වන සේක. බ්‍රහ්මචක්‍ර නම් වූ උත්තම ධර්මචක්‍රය පවත්වන සේක.

1. පළමුවන තථාගත බලය

ස්ථානාස්ථාන දන්නා නුවණ.

'ඉධ සාරිපුත්ත තථාගතො ධානඤ්ච ධානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභුතං පජානාති, යම්පි සාරිපුත්ත තථාගතෝ ධානඤ්ච ධානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභුතං පජානාති ඉදම්පි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගත බලං භොති. යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසහං ධානං පටිජානාති පරිසාසු සීහනාදං නදති බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.'

(මහාසිහනාද සුත්ත)

මේ පාඨයෙහි ධාන යන වචනයෙන් දක්වන්නේ ඒ ඒ කරුණු සිදුවීමේ ඒ ඒ දෙය ඇති වීමේ හේතුව ය. අට්ඨාන යන වචනයෙන් දැක්වෙන්නේ හේතු නොවන දෙය ය.

තථාගතයන් වහන්සේ ඒ ඒ දෙය සිදුවීමේ හේතු ද නිවරදි ලෙස දන්නාහ. එසේ ම අහේතු ද නිවරදි ලෙස දන්නාහ. ඒ හේතු අහේතු දෙක ඇති සැටියට ම නො වරදවා දන්නා නුවණ පළමුවන තථාගත බලය ය. ඒ බලයෙන් යුක්ත බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකයෙහි අග්‍රස්ථානයට පැමිණ සිටින්නාහ. අටපිරිස මැද සිංහනාදය පවත්වන්නාහ. බ්‍රහ්මචක්‍රය පවත්වන්නාහ.

මේ ඥානයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ සෝවාන් පුද්ගලයෙකු විසින් කිසි සංස්කාරයක් නිත්‍යය කියා ද සුඛය කියා ද ආත්මය කියාද වරදවා සිතා ගැනීමට කරුණක් නැති බව දන්නා සේක. පෘථග්ජනයකු විසින් නම් එසේ වරදවා සිතා ගැනීමට කරුණු ඇති බව දන්නා සේක. සෝවාන් පුද්ගලයෙකු විසින් මව මැරීමට පියා මැරීමට රහතුන් මැරීමට නපුරු සිතින් තථාගත ශරීරයෙහි ලේ මතුකිරීමට සංඝයා බිඳවීමට කරුණක් නැති බව දන්නාහ. පෘථග්ජනයකු විසින් එසේ කිරීමට කරුණු ඇති බව දන්නාහ. සෝවාන් පුද්ගලයකු විසින් භාවාන්තරයේ දී වුව ද බුදුරදුන් හැර අන්යයකු තමාගේ ශාස්තෘවරයා සැටියට පිළිගැනීමට කරුණක් නැති බව දන්නාහ. පෘථග්ජනයන්ට වනාහි අන්‍යයන් තමන්ගේ ශාස්තෘවරයා සැටියට පිළිගැනීමට කරුණු ඇති බව දන්නාහ. සෝවාන් පුද්ගලකුට සසර අටවන වරටත් ඉපදීමට හේතුවක් නැති බවත්, එක් ලෝකධාතුවක එකවර ලොවුතුරා බුදුවරයන් දෙනමක් පහළවීමට හේතුවක් නැති බවත්, එක් ලෝක ධාතුවක එකවර සක්විති රජුන් දෙදෙනකු පහළවීමට හේතු නැති බවත්, ස්ත්‍රිත්වයෙහි සිට ලොවුතුරා බුදු විය හැකි වීමට

චක්‍රවර්ති රජ විය හැකිවීමට, ශක්‍රාණිය කළ හැකි වීමට මාරත්වය කළ හැකි වීමට බ්‍රහ්මත්වය කළ හැකි වීමට හේතුවක් නැති බවත් දන්නා සේක. කායදුශ්චරිත වාක්දුශ්චරිත මනෝදුශ්චරිත යන මේවායින් ඉෂ්ඨ විපාක ලැබීමට කරුණක් නැති බවත්, කායසුවරිත වාක්සුවරිත මනෝසුවරිත යන මේවායින් අනිෂ්ටවිපාක ලැබීමට කරුණක් නැති බවත් දන්නාහ. මෙසේ සියල්ල පිළිබඳව හේතු අහේතු දන්නාහ.

2. දෙවන තථාගත බලය.

කාලත්‍රයවර්තී වූ කම්මසමාදානයන්ගේ විපාක දන්නා නුවණ.

‘සුභ ව පරං සාරිපුත්ත, තථාගතො අතීතානාගතපච්චුප්පන්නානං කම්මසමාදානානං ධානසො හෙතුසො විපාකං යථාභූතං පජානාති, යම්පි සාරිපුත්ත, තථාගතෝ අතීතානාගතපච්චුප්පන්නානං කම්මසමාදානානං ධානසො හෙතුසො විපාකං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි සාරිපුත්ත, තථාගතස්ස තථාගත බලං යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසහං ධානං පටිජානාති පරිසාසු සීහනාදං නදති. බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.’

(මහා සීහනාද සුත්ත)

අතීතානාගත වර්තමාන යන කාලත්‍රයෙහි වූ කුශලාකුශලකර්මයන්ගේ විපාක තත්ත්වාකාරයෙන් දන්නා නුවණ දෙවන තථාගත බලය බව මේ පාඨයෙන් දැක්වේ. කර්මවිපාක තත්ත්වය ඉතාම ගැඹුරු කරුණෙකි. එය බුදුවරුන්ට මිස ශ්‍රාවකයන්ට අවිශය කරුණකි. ශ්‍රාවකයන්ට දත හැක්කේ කර්මවිපාකයෙන් සුළු කොටසක් පමණෙකි. තමතමන්ට දත හැකි ප්‍රමාණයෙන් කර්මවිපාක තත්ත්වය දැන ගැනීමට ශ්‍රාවකයන් විසින් ද උත්සහ කළ යුතුය. එය

සර්වාකාරයෙන් ම දැනගන්නට උත්සහ කළ හොත් සිතන්නට ගිය හොත් ඉන් ශ්‍රාවකයා අමාරුවට පත් වෙනව මිස ඔහුට අන් පලක් නො ලැබේ.

එහෙයින්:-

‘කම්මවිපාකො භික්ඛවේ, අවින්තෙයොෆා න චින්තිතඛ්ඛො, යං චිනිතෙන්තො උම්මාදස්ස විසාතස්ස භාගී අස්ස’

(අංගුත්තර 288)

යනුවෙන් ‘මහණෙනි, කර්මවිපාකය නො සිතිය යුත්තකි. නො සිතිය යුතු ය. එය සිතන තැනැත්තේ උමතුටටත් දුකටත් පැමිණේ ය’ යි තථාගතයන් වහන්සේ වදාළ සේක.

තථාගතයන් වහන්සේගේ කර්මවිපාකඥනය වූ දෙවන තථාගතඛලය අභිධර්මපිටකයේ විභංගප්‍රකරණයේ ඤාණවිභංගයේ මෙසේ සොළොස් ආකාරයකින් විස්තර කර තිබේ.

අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි ගතිසම්පත්ති පතිබාල්භානි න විපච්චන්ති.

ගතිසම්පත්තියෙන් වළක්වනු ලැබීමෙන් විපාක දිය නො හැකි ව ඇත් ඇතම් පාපකර්මයෝ ඇතහ යනු එහි තේරුමය.

ගති යනු ආත්මභාවයට නමෙකි. කුලලකර්ම බලයෙන් ලබන මනුෂ්‍ය දේව බ්‍රහ්ම ආත්මභාවයෝ ගතිසම්පත්තිය ය. කුලලකර්මයකින් යහපත් ආත්මභාවයක් ලද කල්හි බෙහෙවින් කුලලකර්මයෝ ම විපාක දෙති. අතීතයෙහි කළ බොහෝ

අකුශලකර්ම ඇතියවුට ඒ ආත්මභාවයේ දී ඒවා විපාක නො දෙති. ගතිසම්පත්තිය ඒවායේ විපාක දීම වළක්වයි.

අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි උපධිසම්පත්ති පතිබාළ්භානි න විපච්චන්ති.

උපධිසම්පත්තියෙන් වළක්වනු ලැබීම නිසා විපාක නො දෙන ඇතැම් පාපකර්මයෝ ඇත්තාහ යනු එහි තේරුම ය.

උපධිසම්පත්තිය යනු හොඳින් වැඩුණු අංගප්‍රත්යංග ඇති ශිතෝෂ්ණාදියට ඔරොත්තු දෙන වැඩට ඔරොත්තු දෙන වර්ණවත් වූ දුටුවන්ට සතුට ඇති කරන ශෝභන ශරීරය ය. අතීතයෙහි කළ බොහෝ අකුශල කර්මයන් ඇතියකු විසින් යම්කිසි කුශලයකින් උපධිසම්පත්තිය ලද මොත් රූපශෝභාව නිසා ඔහුට ගිය ගිය තැන සැලකිලි ලැබේ. උපධිසම්පත්තිය ඇති තිරිසන් සතාද බොහෝ සැප ලබති. ඇතැම් තිරිසනුන් දුප්පත් ඇතැම් මිනිසුන්ට ද වඩා සැප ලබන්නේ උපධිසම්පත්තිය නිසා ය. උපධිසම්පත්තිය ඇති තැනැත්තා බොහෝ දෙනාට ප්‍රිය බැවින් ඔහුට බොහෝ දෙනාගෙන් සැලකිලි ලැබෙන බැවින් සාගින්නේ සිටවන පාපකර්මය ඔහු සාගින්නෙන් සිටවීමට සමත් නොවේ. හොඳ ඇඳුම් පැළඳුම් නැති කොට, කිලිටි වැරහිලි ඇඳුම් හඳවන කර්මය ඔහුට ඇඳුම් පැළඳුම් නැතිකිරීමට සමත් නොවේ. වාසස්ථානයක් නැති කරන කර්මය ඔහුට වාසස්ථානයක් නැතිකිරීමට සමත් නොවේ. මෙසේ උපධිසම්පත්තිය නිසා බොහෝ අතීත අකුශලකර්මයෝ තමන්ගේ විපාකය ඇති කිරීමට නො සමත් වෙති.

අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි කාලසම්පත්ති පතිබාළ්භානි න විපච්චන්ති.

කාලසම්පත්තිය වළක්වනු ලැබීම නිසා තමන්ගේ විපාකය නො දෙන්නා වූ ඇතැම් කර්මයෝ ඇතහ යනු එහි තේරුම ය.

හොඳ රජුන් ඇති හොඳ ආණ්ඩු ඇති, කලට වැසි ලැබෙන - පමණට වැසි ලැබෙන කාලය සම්පත්ති කාලය ය. සම්පත්තිකාලයේ කාහටත් පහසුවෙන් ජීවත් විය හැකි ය. සත්ත්වයන් සාගින්නෙන් පෙළන පිපාසාවෙන් පෙළන රෝග වලින් පෙළන තවත් නොයෙක් අයුරින් සත්වයන් පෙළන අකුශල කර්මයන්ට කාලසම්පත්තියේ දී සත්වයන් පෙළීමට ඉඩ නො ලැබේ. තමන්ගේ විපාක දනයට කාලසම්පත්තිය බාධා කරන බැවින් ඇතැමුන්ගේ බොහෝ අකුශලකර්මයෝ විපාක නො දී පවතිත්.

අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි පයොගසම්පත්ති පතිබාළ්භානි න විපච්චන්ති.

ප්‍රයෝගසම්පත්තියෙන් බාධිත බැවින් විපාක නො දෙන්නා වූ ඇතැම් පාපකර්මයෝ ඇතහ. ප්‍රණවධාදී අකුශල ක්‍රියාවලින් වැළකීම, සුවර්තය පිරීම, පමණට ආහාර ගැනීම, පමණට වියදම් කිරීම, ගොවිකම් අත්කම් ආදියෙහි යෙදීම, අන්‍යයන් හා හොඳින් විසීම ප්‍රයෝගසම්පත්තිය ය. එහි අනික් පැත්ත ප්‍රයෝගච්චන්තිය ය. ඇතැමකුට බොහෝ අතීත පාපකර්මයන් ඇත ද එයින් බොහෝවක් ප්‍රයෝගසම්පත්තිය ඇති ව සිටිනා කල්හි විපාක දීමට සමත් නො වන්නාහ.

අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි ගතිච්චන්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

ගතිච්චන්තිය නිසා විපාක ගෙන දෙන්නා වූ ඇතැම් පාපකර්මයෝ ඇත්තාහ. අපායගතිය ගතිච්චන්තිය ය. යම්කිසි අකුශලයකින් අපායෙහි උපත හොත් ගතිසම්පත්තිය නිසා

විපාක දීමට අසමත් ව තුබූ අකුශලකර්මයෝ ගතිවිපත්තියේ දී විපාක දෙන්නට පටන් ගන්නාහ. ඉතා දුබල වූ ද අකුශලකර්මයට ගතිවිපත්තියේ දී විපාක දීමට අවකාශ ලැබේ. ගතිවිපත්තියට වරක් පැමිණියා වූ සත්වයාහට ඔහු නැවත නැවත වරින් වර දිගට ම කිරිසන් බවින් ප්‍රේත බවට ද ප්‍රේතලෝකයෙන් නරකයට ද නරකයෙන් නැවත කිරිසන් බවට ද ප්‍රේතබවට ද පමුණුවමින් දිර්ඝකාලයක් අකුශලකර්මයෝ විපාක දෙන්නාහ. ඉතා දිර්ඝකාලයකින් මිස නැවත ඔහුට සුගතියට එන්නට ඉඩ නො ලැබෙන්නේ ය.

අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි උපධිවිපත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

උපධිවිපත්තිය නිසා විපාක දෙන්නා වූ ඇතැම් පාපකර්මයෝ ඇත්තාහ. ශරීරය අශෝභන විම හා අංග විකල විම උපධිවිපත්තිය ය. ඇතැමුන්ට උපධි විපත්තිය උත්පත්තියෙන් ම හිමි වේ. ඇතැම්හු උත්පත්තියෙන් උපධිසම්පත්තිය ලබා පසු කාලයේ රෝගයන් හා අන්තරායයන් නිසා උපධිවිපත්තියට පැමිණෙති. උපධිවිපත්තියෙහි පිහිටි විරූපී පුද්ගලයා ජනයාට අප්‍රිය ය. සහෝදර සහෝදරියන්ට මවු පියන්ට වුව ද එතරම් ප්‍රිය නැත. මා පියෝ ද උපධි සම්පත්තිය ඇති දරුවාට වඩා සලකති. එය නැති දරුවාට වැඩි සැලකිල්ලක් නො කරති. ගිය ගිය තැනදි විරූපී පුද්ගලයා කොන් කරති. ඒ නිසා උපධිසම්පත්තියේ දී විපාකදීමට නො සමත් දුබල අකුශලකර්මයෝ ද මේ අවස්ථාවේ දී ඔහුට විපාක දෙති.

අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි කාල විපත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

කාල විපත්තිය නිසා විපාක දෙන්නා වූ ඇතැම් පාපකර්මයෝ ඇත්තාහ. නපුරු රජුන් ඇති නපුරු ආණ්ඩු

ඇති, නපුරු මිනිසුන් ඇති, කලට වැසි නො ලැබෙන ගොවිතැන් පාඨ වන රෝග බහුල ආහාර දුබල කාලය විපත්තිකාලය ය. කාලවිපත්තියේ දී මනුෂ්‍යයාට නිතර ම පැමිණෙන්නේ දුක් කරදර ය. ඒ දුක් කරදර පැමිණීම කාලසම්පත්තියේදී විපාක දීමට නො සමත් ම තුබූ දුබල පාපකර්මයන් විපාක දීමට පටන් ගැනීම ය.

අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි පයෝගවිපත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

ප්‍රයෝගවිපත්තිය නිසා විපාක දෙන ඇතැම් පාප කර්මයෝ ඇතහ. බේබදුකම, සල්ලාලකම, සුදුව, පමණට වඩා උඩගු වීම, අසල්වැසියන් විරුද්ධ කර ගැනීම, නො සැලකිල්ලෙන කටයුතු කිරීම හා තවත් නොයෙක් පවිකම් කිරීම ප්‍රයෝගවිපත්තිය ය. ඒ නිසා ඇතැමුන්ට නින්දා ලබන්නට පහර කන්නට නඩුවලට අසු වීමට රෝග වලට ගොදුරු වීමට රැකියාවෙන් පහ වීමට සුදු වේ. සමහර විට ඔවුන්ගේ ධනය ද සතුරෝ පැහැර ගනිති. සමහර විනාශ කර දමති. එසේ දුක් කරදර අලාභ හානි වීම ප්‍රයෝගසම්පත්තියේ දී විපාක නො දිය හැකිව තුබූ පාපකර්මයන් ප්‍රයෝගවිපත්තියේ දී විපාක දීම.

අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කළාංගානි ගතිවිපත්ති පතිබ්ඡ්භානි න විපච්චන්ති

ගති විපත්තිය නිසා විපාක නො දෙන්නා වූ ඇතැම් කුලල කර්මයෝ ඇතහ. ඇතැම්හූ බොහෝ පින්කම් කරති. එසේ පින්කළ අයගෙන් ඇතමෙක් මරණාසන්නයේ දී දූ දරුවන්ට හෝ ගේ දෙර වතු පිටිවලට හෝ සඟවා ඇති යම්කිසි වස්තුවකට හෝ ආශාවෙන් සිට ප්‍රේත ව හෝ තිරිසන්ව හෝ උපදිති. ප්‍රේත ගතිය තිරිසන් ගතිය කුලලයන්ට විපාක දීමට තැනක් නො වන බැවින් ගතිවිපත්තියෙන් ඒ

කුශලයෝ විපාක නො දෙති. තිරශ්චීන ප්‍රේතගති දෙක්හි ස්වල්ප වශයෙන් කුශලයන්ට විපාක දීමට අවකාශ ඇත. නිරයගතියට හෝ අසුර ගතියට පැමිණිය හොත් එහිදී කුශලයන් හට විපාක දීමට තැනක් ඇත්තේ ම නැති බව කිය යුතු ය.

අත්පේකවිචානි කළ්‍යාණානි කම්මසමාදානානි උපධිවිපත්ති පතිබල්භානි න විපව්චන්ති

උපධි විපත්තියෙන් බාධා වීම නිසා විපාක නොදෙන්නා වූ ඇතැම් කුශලකර්මයෝ ඇතහ. බොහෝ පින් ඇත්තා වූ කෙනකු යම්කිසි පාපකර්මයකින් ප්‍රේතයකු සේ විරූපව උපත හොත් ඉපදීමෙන් පසු සුදුකබර ආදි රෝගයකින් හෝ විරූප වුව හොත් අනතුරකින් අංගවිකලත්වයට හෝ පැමිණිය හොත් ඔහුට උපාධිසම්පත්තියේ දී විපාක දිය හැකි කුශල කර්මයෝ විපාක නොදෙති. උපධි විපත්තිය නිසා බිරියක් ලැබීමට පින් ඇති තැනැත්තා බිරියක් නොලබයි. සැමියකු ලැබීමට පින් ඇති කත සැමියකු නො ලබයි. උසස් තනතුරු ලැබීමට පින් ඇත්තා තනතුරු නො ලබයි. පැවිද්ද ලැබීමට පින් ඇත්තා පැවිද්ද නො ලබයි. එයට නිදසුනක් වශයෙන් විහඬිග අටුවාවෙහි මේ කථාව දක්වා තිබේ.

දීපරාජ කථාව

පෙර ලක්දිව රජෙක් දරුවෙකු ලැබ සතුටු වී දේවියට වරයක් දිණ. දේවිය වරය ගැනීමට කල් තබා ගත්තාය. ඒ උපන් කුමරා සත්වස් අටවස් වයස් කාලයේ කුකුලන් පොර කෙටවී ය. එකල එක් කුකුලෙක් කලබල වී ඔහුගේ මුහුණට පැන්නේ ය. එයින් කුමරුගේ ඇස් අන්ධ විය. කුමරු සොළොස් හවුරුදු වයසට පැමිණි විට දේවිය ඔහුට රජ කම ලබා දෙනු කැමති ව රජු වෙත ගොස් 'දේවයන් වහන්ස කුමරු උපන් දිනයේ ඔබ වහන්සේ විසින් වරයක් දෙන ලද්දේ

ය. ඒ වරය දැන් දුන මැනව' යි කීවාය. එකල්හි රජතුමා 'වරය ගනුව' යි කීය. එකල්හි දේවිය 'දේවයන් වහන්ස, නුඹ වහන්සේගෙන් මා නො ලබන දෙයක් නැත. දැන් මම අපගේ පුත්‍රයාට රජ කම ඉල්ලමි' යි කීවා ය. 'දේවියනි තොපගේ පුත්‍රයා අංගවිකලයෙකි, රජකමට නුසුදුස්සෙකි, එබැවින් ඔහුට රජය නො දිය හැකිය' යි රජු කී ය. 'මා කැමති දෙයක් නො දෙන සේක් නම් එද මට වරය දුන්නේ කුමටද?' යනාදීන් දේවිය රජුට කරදර කරන්නට වන් කල්හි 'තොපගේ පුත්‍රයාහට සම්පූර්ණ ලංකාරාජ්‍යය නො දිය හැකි ය. ඔහුට නාගදීපය දෙමි, ඔහු එහි ගොස් සේසත් ඔසවා වෙසේවායි කියා ඔහු නාගදීපයට යැවීය. ඔහු දීපරාජ නම් විය. අංග විකල නොවී නම් ඔහුට සම්පූර්ණ ලංකා රාජ්‍යය ලැබෙන්නට තිබිණ. උපධිවිපත්තිය නිසා එය නො ලැබිණ.

අත්ථෙකව්වානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදානානි කාලවිපත්ති පතිබාළ්භානි න විපව්වන්ති.

කාලවිපත්තිය නිසා විපාක නො දෙන්නා වූ ඇතැම් කුශලකර්මයෝ ඇතහ. ලෝකය ගුණධර්ම වලින් පිරිහී ඇති, නපුරු රජුන්ගේ නපුරු මිනිසුන්ගේ බලය පවතින දුර්භික්ෂ්‍යය රෝගහය අමනුෂ්‍යහය ඇති විපත්තිකාලයේ දී අතීතයෙහි කළ පින් ඇතියවුන්ට ද සැපසම්පත් නො ලැබේ. ඒ කාලයේදී සම්පත් ලබා දීමට කුශලකර්ම සමත් නො වේ. බොහෝ සම්පත් ලබා දීමට සමත් කුශලකර්මය වුව ද ඒ කාලයේදී සමත් වන්නේ සුළු සැපතක් ලබාදීමට පමණෙකි.

'විපස්සිආදයෝ පන සබ්බෙපි බොධිසත්තා මෙත්තාපුබ්බාභාගෙන සොමිනස්ස සහගත ඤාණ සම්පයුත්ත අසංඛාරිකචිත්තෙත මාතුකුච්ඡස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්භිංසු, තෙන චිත්තෙන ගහිතාය පටිසන්ධියා අසංඛෙය්‍යං ආයු ඉති සබ්බෙ බුඬා අසංඛෙය්‍යමායුකා'

(මහාපදන සුත්තට්ඨ කථා)

යනුවෙන් විපස්සි ආදි සියලු ම බෝධිසත්වයන් මෙම ත්‍රී පුච්භාග සෝමනස්ස සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කුශලයෙන් මවුකුස පිළිසිඳගන්නා බවත් ඒ සිතින් ප්‍රතිසන්ධිය ගත් කල්හි අසංබේදයායක් ආයු ඇති බවත් සියලු බුදුවරයන් අසංබේදයායුෂ්කයන් බවත් මහාපදන සුත්‍ර අටුවාවෙහි කියා තිබේ. වර්ෂ අසංබේදයායක් ජීවත් කරවීමට ශක්තිය ඇති කමීයෙන් උපන් බුදුවරයන් එපමණ කල් ජීවත් නො වන්නේ කාලවිපත්තිය නිසා ය. අසංබේදයායුෂ්ක කාලයේ උපත හොත් ඒ කර්මය බුදුවරයන් වර්ෂ අසංබේදයායක් ජීවත් කරවීමට සමත් වෙයි. උන්වහන්සේලා උපදනා කාලය එතරම් ජීවත් විය හැකි කාලයක් නො වන බැවින් කාලය අනුව කර්ම ශක්තිය ගෙවී යයි.

අත්ථෙකච්චානි කල්‍යාණාකි කම්මසමාදනානි පයොග විපත්ති පතිබාළ්හානි න විපච්චන්ති.

ප්‍රයෝගවිපත්තිය නිසා විපාක නො දෙන ඇතැම් කර්මයෝ ඇත්තාහ. නො මනා පැවැත්ම ඇති කල්හි මොහු බේබද්දෙක සල්ලාලයෙක සොරෙක බොරුකාරයෙක කපටියෙක කියා සෙස්සෝ ඔහු වර්ජනය කරති, ගෙදරකට බාර නො ගනිති. ගෙදරකට පැමිණිය ද ඔහු ආදරයෙන් නො පිළිගනිති. මේ ධනය මොහුට පැවරුනහොත් විනාශ කරනු ඇත කියා එබඳු දරුවාට දයාද දීමට මවුපියෝ නො කැමති වෙති. එවනි පුද්ගලයාට අතීත කුශලයන් ඇත ද ප්‍රයෝගවිපත්තිය නිසා ඒවායේ විපාක නො ලැබේ.

අත්ථෙකච්චානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදනානි ගතිසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

ගතිසම්පත්තිය නිසා විපාක දෙන්නා වූ ඇතැම් කුශලකම්යෝ ඇතහ. ඇතැමකුට ඇත්තා වූ කුශල කම්යෝ ගතිවිපත්තියට පැමිණ ඇති බැවින් විපාක නො දෙති. එබඳු පුද්ගලයකුට යම්කිසි කුශලයකින් සුගතියෙහි උපත හොත් එතැනට ඒ කර්ම පැමිණ වරින් වර විපාක දෙන්නට වන්නේය. එසේ විපාක දෙන්නට පටන් ගැනීම නිසා හෙතෙමේ මිනිස් ලොවින් දෙවිලොවට දෙවිලොවින් මිනිස් ලොවට නැවත නැවත උපදිමින් සැප ලබන්නේ ය.

අත්ථෙකච්චානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදානානි උපධිසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

උපධිසම්පත්තිය නිසා විපාක දෙන්නා වූ ඇතැම් කුශලකර්මයෝ ඇතහ. උපධිසම්පත්තිය ඇත්තේ ජනයාට ප්‍රිය ය. ගිය ගිය තැනදී ඔහු ආදරයෙන් පිළිගනිති. ඔහුට සංග්‍රහ කරති. නැවත ද පැමිණෙන්නට ආරාධනා කරති. උපධිසම්පත්තිය ඇති දරුවා ගැන වැඩි ආදරයක් මවුපියන්ට වුවද ඇති වේ. එබැවින් ඔවුහු උපධිසම්පත්තිය ඇති දරුවාට වැඩි සැලකිල්ලක් දක්වති. ඔහු දියුණු කිරීමට වැඩියෙන් උත්සහ කරති. වැඩක් ඇති කල්හි ඔහු ලවා එය නො කරවා තුමු ම කර ගනිති. වැඩ කරන කල්හි ද ලෙහෙසි වැඩ ඔහුට දී බර වැඩ තුමු කරති. මේ සැලකිලි ලැබීම කුශලකර්ම වල විපාක දීමකි. එහෙත් එය ලැබෙන්නේ උපධි සම්පත්තිය ලද හොත් ය.

අත්ථෙකච්චානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදානානි කාලසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

කාලසම්පත්තිය නිසා විපාක දෙන ඇතැම් කුශල කර්මයෝ ඇතහ. සමහර කෙනෙකුට බොහෝ පිං ඇත. එහෙත් විපත්තිකාලවලදී විපාක ඇති කිරීමට ඒ පින් සමත් නොවේ. සම්පත්ති කාලය පැමිණ විට කාලවිපත්තියෙන්

යටපත්ව තිබූ ඒ කුලකර්මයෝ බොහෝ සුඛවිපාක ගෙන දෙති. විභංග අටුවාවෙහි එයට සාධක වශයෙන් මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේගේ හා වත්තබ්බක නිග්‍රෝධ තෙරුන් වහන්සේගේ කථා දක්වා තිබේ. කර්මතත්ත්වය පමණක් නොව පැරණි භාමුදුරුවන්ගේ හා සැදහැවත් ගිහි බෞද්ධයන්ගේ තතුද දැන ගැනීමට උපකාර වන බැවින් බෞද්ධයන් අතර ප්‍රසිදියක් නැති ඒ කථා දක්වනු ලැබේ.

මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේගේ කථාව

වට්ටගාමිණි රජුගේ කාලයේදී ලක්දිව දෙළොස් වසක නියඟයක් පැවතිණ. ගොවිතැන් පාළු වී ගියෙන් ජීවත්වීමේ ක්‍රමයක් නැති ව බොහෝ මිනිස්සු වනගත වූහ. ඒ කාලයේ ම තිස්ස නම් බ්‍රාහ්මණයෙක් පිරිස් බලය ඇති කර ගෙන රට පෙළන්නට විය. ඒ නිසා ද ජනයාට නගරග්‍රාමයන්හි විසීම අපහසු විය. තිස්ස බ්‍රාහ්මණයා මුල් කොට ඇති වූ මේ විපත බ්‍රාහ්මණ තිස්සහය නමින් හඳුන්වා තිබේ.

විපත්තිකාලය එළඹ සිටන කල්හි සැමදෙය ම විනාශ වේ. එකල සිතුල්පව් වෙහෙර දෙළොස් දහසක් හික්ෂුහු විසූහ. තිස්සමහාවිහාරයෙහි ද එපමණ ම හික්ෂුහු විසූහ. ඒ විහාර දෙකේ තුන්තුන් අවුරුද්දට සැහෙන තරමට වී තිබිණ. සියල්ල ම මියන් විසින් කා දමන ලද්දේ ය. සිතුල්පවුවේ හික්ෂුන් වහන්සේ ‘තිස්සමහාවිහාරයෙහි වී ඇතැ’ යි සිතා එහි යන්නට පිටත් වූහ. තිස්සමහාවිහාරයේ සංඝයා වහන්සේද ‘සිතුල්පව් වෙහෙර වී ඇතැ’ යි සිතා එහි යන්නට පිටත් වූහ. විහාර දෙකේ සංඝයා වහන්සේ එක් ගැඹුරු කඳුරක් සමීපයේ හමු වී ඔවුනොවුන් කථා කොට විහාර දෙකේ වී ඉවර වී ඇති බව දැන ‘තැනින් තැන යාමෙන් කිනම් ප්‍රයෝජනයක් ද’ යි සිතා ගැඹුරුකඳුරු වනයට පිවිස තැන් තැන්වල වැඩ හිඳ සැමදෙනා වහන්සේ ම හිඳිනා ඉරියවුවෙන් පිරිනිවී ගියාහු ය. උන්වහන්සේලාගේ සිරුරු ආදහන කරන්නට කෙනෙක් එකල

එහි නො වූහ. විපක්තිකාලය ඉක්ම ගිය පසු එකල විසූ සංඝයා විසින් ඒ රහතුන්ගේ ධාතුන් රැස් කර වෛත්‍යයක් කරවන ලද්දේය.

තිස්ස බ්‍රාහ්මණයා රට වැනසීම නො නවත්වා ම කර ගෙන ගියේ ය. ඒ උවදුරු නැවැත්වීම සඳහා මහා සංඝයා වහන්සේ රැස් ව කථා කර තෙරුන් වහන්සේලා අටනමක් සක්දෙවු රජුවෙත යැවූහ. සක්දෙව් රජු මේ විපත තමාට නො සන්සිඳවිය හැකිබව කියා සංඝයා වහන්සේට මුහුදින් එතරට වැඩම කරන ලෙසත් මුහුදේදී තමා ආරක්ෂාව සලසන බවත් කීය. නනාදිශාවන්හි විසූ භික්ෂූන් වහන්සේ නාගදීපයට රැස්වී දඹකොළපටුනෙහි මහපසුරක් බැඳවූහ. එහි වැඩ අවසන් වූ පසු පරතෙර යනු පිණිස සංඝයා වහන්සේ එයට නැග වැඩහුන්හ. සංයුත්තභාණක වූළසීව තෙරුන් වහන්සේ ය, ඉසිදත්ත තෙරුන් වහන්සේය, මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේ ය යන තෙතම ඒ පිරිසෙහි ප්‍රමුඛයෝ වූහ. උන්වහන්සේලාගෙන් දෙනමක් මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේට පසුරට නගින්නට කීහ. ‘නුඹවහන්සේලා කුමක් කරන්නහු ද’ යි මහාසෝණ තෙරණුවෝ ඇසූහ. අපි මෙහි ම නවතින්නෙමු. ඔබ නිසා අනාගතයෙහි බුදුසස්න රැකෙන්නේ ය. ඒ නිසා ඔබ යන්නය’ යි උන්වහන්සේලා කීහ. ‘ස්වාමීනි, නුඹවහන්සේලා නො යන්නාහු නම් මම ද නො යමි, මට ද නුඹවහන්සේලාට වන දෙයක් වේවා’ යි කියා මහාසෝණ තෙරණුවෝ ද නො ගියහ. සෙසු භික්ෂූහු දිව්ඨක ගනු පිණිස පරතෙර ගියහ.

වූළසීව තෙරණුවෝ ඉසිදත්ත තෙරුන් වහන්සේ අමතා ‘ඇවැත්නි, මහාසෝණස්ථවිරයන් නිසා අනාගතයෙහි ශාසනපරම්පරාව පවතින්නේ ය. එබැවින් ඒ ආයුෂ්මතුන් අත නො හරිනු මැනව’ යි කීහ. නුඹ වහන්සේ කුමක් කරන්න හු ද’ යි ඇසූ කල්හි ‘මම මහසෑය වදින්නට යෙමි’ යි කීහ.

උන්වහන්සේ අනුරාධපුරය බලා වැඩම කොට මහාවිහාරයට පැමිණියහ. දහස් ගණනින් හික්ෂුන් සිටි මහා විහාරය පාළුබිමක්ව තිබිණ. මහසෑමලුවෙහි එරටු ගස් වැවී තිබිණ. සෑයෙහි සෙවෙල් බැඳී තැනින් තැන වල් පැළෑටිවලින් වැසී තිබිණ. තෙරණුවෝ ජීවමාන බුදුරදුන්ට සෙයින් ගෞරව දක්වා වෛත්‍ය වැඳ පැදුම්දිග ශාලාවකට පිවිස ඉමහත් සංවේගයෙන් වෛත්‍යට සිදු වී ඇති විපත ගැන සිතමින් සිටියහ.

සමීපයේ ගසක වෙසෙන දෙවියෙක් තෙරුන් වහන්සේ දක සකුරු හා සහල් නැලියක් ගෙන මගියකුගේ වෙසින් උන්වහන්සේ වෙත පැමිණ ‘ස්වාමීන් වහන්සේ කොහි වඩනා සේක්ද’ යි ඇසීය. ‘උපාසකය, මම දකුණට යෙමි’ යි තෙරණුවෝ කීහ. ‘එසේ නම් මමත් නුඹ වහන්සේ සමඟ ම යෙමි’ යි මගියා කීය. ‘උපාසකය, දුබල වූ මට ඔබ යන හැටියට නො යා හැකි ය. ඔබ යන්න යයි’ . තෙරණුවෝ කීහ. ‘මම ද නුඹ වහන්සේ යන පරිදිම යෙමි ය’ කියා මගියා තෙරුන් වහන්සේගේ පා සිවුරු ගත්තේ ය. තිසා වැව සමීපයට පැමිණි කල්හි මගියා තෙරුන් වහන්සේට ගිලන්පසක් සඳු පිළිගැන්වී ය. එයින් තෙරුන් වහන්සේට තරමක ශක්තියක් ඇති විය. එයින් ගොස් වේණු නදී තීරයේ පාළු පන්සලකට පැමිණි මගියා තෙරුන් වහන්සේට වාසස්ථානයක් පිළියෙල කර දුන්නේ ය. පසු දින උදයේ මගියා තෙරුන් වහන්සේට කැඳ පිස පිළිගැන්වී ය. ඉක්බිති මගියා බත් පිස දවල් කාලයේ තෙරණුවන්ට පිළිගැන්වීය. තෙරුන් වහන්සේ ‘ඔබටත් බත ඉතිරි කර ගන්න’ යි කියා පාත්‍රය අතින් වැසූහ. මගියා ‘මට තව වැඩි දුරක් යන්නට නැත’ කියා සියල්ල තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රයට බෙදුවේය. තෙරුන් වහන්සේ වළඳ අවසන් කළ පසු මගියා උන්වහන්සේගේ පා සිවුරු ගෙන යන්නේ දදුරුඔය සමීපයට පැමිණ ‘ස්වාමීනි, අර දුමක් පෙනෙන්නේ කොළ කා ජීවත්වන මිනිසුන්ගේ වාසස්ථානයක ය, මම කලින් එහි යමි ය’ කියා තෙරුන් වහන්සේ වැඳ

මගීවෙසින් සිටි දෙවියා ඔහුගේ හවනට ගියේ ය. තෙරුන් වහන්සේ දුර්භික්ෂ කාලය ඉක්මෙන තුරු කොළ කන මිනිසුන් ඇසුරෙන් එහි විසුහ.

ඉසිදක්ත මහාසෝණ යන තෙරුන් වහන්සේලා දෙනම වාරිකාවෙහි හැසිරෙන්නාහු අළු ජනපදයට පැමිණියෝ ය. එහි එක් තැනක මිනිසුන් විසින් ඇට ගෙන ඉවත ලා ගිය මී පොතු රුසක් තිබිණ. ඉසිදක්ත තෙරුන් වහන්සේ ඒවා දැක 'ඇවැත්නි, ආහාරයක් පෙනේ ය' යි මහාසෝණ තෙරුන්ට කියා සිවුරු පොරවා එවිකාවෙන් පාත්‍රය අතට ගෙන එහි සිටියහ. ගම්දරුවෝ තෙරුන් වහන්සේ පාත්‍රය ගෙන සිටිනු දැක 'මුත්වහන්සේට මී පොතු වුවමනා වී ඇතැයි' යි සිතා ඒවා ගෙන වැලි පිස තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙහි බහා පිළිගැන්වූහ. තෙරුන් වහන්සේලා දෙනම මී පොතු වැළඳූහ. උන්වහන්සේලාට සතියකටම ආහාරය වූයේ එය ය. ක්‍රමයෙන් යන්නා වූ තෙරුන් වහන්සේලා වොරියස්සර නම් විල්තෙරට පැමිණියෝ ය. මිනිසුන් මල් ගෙන ඉවත දමා ගිය නෙළුම් දඬු එහි තිබිණ. ඉසිදක්ත තෙරුන් වහන්සේ ඒවා දැක පෙර සේම පාත්‍රය අතට ගෙන ඒ සමීපයෙහි සිටියහ. ගම්දරුවෝ එසේ ඉන්නා තෙරුන් වහන්සේ දැක නෙළුම් දඬු පිළිගැන්වූහ. තෙරුන් වහන්සේලා ඒවා වැළඳූහ. උන්වහන්සේලාට සතියකට ආහාරය වූයේ එය ය. මේ තෙරුන් වහන්සේලා දිවි යතත් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පනවා ඇති සිකපද කඩ නො කරන්නාහ. සෙසු මිනිසුන් මෙන් වනයෙහි ඇවිද ආහාරයට ගත හැකි කොළ පොතු අල සොයා උන්වහන්සේලා නො වළඳ මෙසේ දැඩි දුක් විදින්නේ සික පද කඩ නො වනු සඳහා ය.

මෙසේ ක්‍රමයෙන් යන්නා වූ තෙරුන් වහන්සේලා කැලෑ කොළ වලින් ජීවත් වන මිනිසුන් වෙසෙන ගමක් සමීපයට පැමිණියෝ ය. එහි එක් දුරියකගේ මාපිය දෙදෙන

'ආයතීන් වහන්සේ නමක් පැමිණිය හොත් යන්නට නොදී නවතා ගන්නය' යි දුවට කියා ආහාරයට යමක් සොයනු පිණිස වනයට ගියේ ය. ඔ තෙරුන් වහන්සේලා දැක පාත්‍ර ගෙන අසුන් පනවා හිඳවා ගත්තා ය. උන්වහන්සේලාට ආහාරයක් සම්පාදනය කොට පිළිගැන්වීමට ගෙයි කිසිවක් නො තිබිණි ඔ වැය ගෙන ගසකින් පොතු ගලවා ඒවා ඔලිඳ කොළ ද සමග වනෙහි ලෑ කොට ගුළි තුනක් සාද එකක් ඉසිදත්ත තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙහිද තැබුවාය. දූරිය ඉතිරි ගුළිය ඉසිදත්ත තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙහි ද එකක් මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙහි තැබුවා ය. දූරිය ඉතිරි ගුළිය ඉසිදත්ත තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙහි තබන්නට අත දිගු කෙරෙත් ම මහාසොණ තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රය දෙසට අත ඉබේම හැරී යාමෙන් ඉතිරි ගුළිය මහා සෝණ තෙරණුවන්ගේ පාත්‍රයෙහි තැබුවා ය. එකල්හි ඉසි දත්ත තෙරණුවෝ 'බ්‍රාහ්මණතිස්ස භයේදී රුක්පොතු ගුළිය සම්බන්ධයෙන් විපාක දෙන කර්මය කාලලසම්පත්තියේ දී කොපමණ විපාක දෙනු ඇති ද' යි කීහ. උන්වහන්සේලා ඒවා වළඳ දූරිය විසින් පෙන්වූ වාසස්ථානයට වැඩම කළහ. මාපියන් පැමිණි කල්හි දූරිය තෙරුන් වහන්සේලා පැමිණි ඇති බව ඔවුන්ට කීවා ය. මාපිය දෙදෙන තෙරුන් වහන්සේලා වෙත ගොස් වැඳ 'ස්වාමීනි, අපිට ලැබෙන සැටියකින් නුඹවහන්සේලාට සත්කාර කරන්නෙමු. නුඹවහන්සේලා මෙහි ම වෙසෙන සෙක්වා' යි ආරාධනා කළෝ ය. උන්වහන්සේ දෙනම භය දුරු වී රට සුහික්ෂ වන තුරු එහි විසුහ. සැදුහැවක් බෞද්ධයා විපතේදී ද හික්ෂුන් වහන්සේ අමතක නො කරන බව මේ පුවතීන් දත හැකිය.

විපත්තිකාලය ඉක්ම ගිය පසු මුහුදින් එතෙර ගිය හික්ෂුන් වහන්සේ පෙරලා පැමිණ මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේ වෙසෙන තැන අසා එහි ගියේය. තෙරුන් වහන්සේ හික්ෂුන් පන්සියයක් සමඟ කාළක නම් ගම මණ්ඩලාරාම

විහාරයට වැඩම කළහ. ඒ ගමහි පවුල පන්සියයක් විසූහ. එදින රාත්‍රියේ දේවතාවෝ ගමෙහි ගෙයක් නො හැර ගොස් 'මහා සෝණ තෙරුන් වහන්සේ පන්සියයක් හික්ෂුන් වහන්සේ හා මණ්ඩලාරාම විහාරයට පැමිණ සිටින්නාහ. සෙට හැමගෙයකින් ම කහවණුවක් අගනා පිණ්ඩපාතය සමග නවරියන් සඵවක් උන්වහන්සේට පිරිනමන්නය'යි කීවෝ ය.

පසු දින තෙරුන් වහන්සේලා කාළක ගමට පිඬු පිණිස පිවිසියෝ ය. ගැමියෝ උන් වහන්සේලා වඩා හිඳුවා කැඳ පිළිගැන්වූහ. ඒ පිරිසයෙහි මණ්ඩලාරාමවාසී තිස්සභුති තෙරණුවෝ සංඝස්ථවිරයෝ වූහ. එක් මහා උපාසකයෙක් පැමිණ උන්වහන්සේ වැඳ 'හිමියනි, මහාසෝණ ස්ථවිරයෝ නම් කවුරුද' යි ඇසී ය. එ සමයෙහි මහාසෝණ තෙරණුවෝ නවකයෝය, උන්වහන්සේ වැඩ සිටියේ පිරිස කෙළවරය. තෙරුන් වහන්සේ අත දිගු කොට 'මහාසෝණ ස්ථවිර මොහුය' යි දැක්වූහ. උපාසක තෙමේ තෙරණුවන් වැඳ පාත්‍රය ගන්නට තැන් කළේ ය. මහාසෝණ ස්ථවිරයෝ වැඩිමාළු තෙරවරුන් ඇති බැවින් තමන්ගේ පාත්‍රය උපාසක තැනට නො දෙති. එකල්හි තිස්සභුති තෙරණුවෝ 'ඇවැත්නි සෝණ මේ කිමෙක්දැයි ඔබ නො දන්නාක් මෙන් අපි ද නො දනිමු, පින් ඇතියනට දේවතාවෝද සංග්‍රහ කෙරෙති, එබැවින් පාත්‍රය දෙන්නය' ය කීහ. තෙරුන් වහන්සේ උපාසක තැනට පාත්‍රය දුන්හ. ඔහු කහවණුවක් අගනා පිණ්ඩපාතය එහි තබා නවරියන් සඵවක් පාත්‍රයට යටින් තබා ගෙනවුත් උන්වහන්සේට පිරිනැමීය. එසේ සත්සිය දෙනෙක් ම උන්වහන්සේට නවරියන් සඵවක් සහිත කහවණුව බැගින් අගනා පිණ්ඩපාතය පිරිනැමූ හ.

තෙරණුවෝ තමන්ට වූ ලාභයෙන් මහාසංඝයාට සංග්‍රහ කොට මහසගන හා අනුරාධපුරයේ මහාවිහාරයට ගොස් මහා බෝධිය හා මහසෑය වැඳ ථූපාරාම විහාරයෙහි සිට සිවුරු

පොරවා සහ සගන සමග දකුණු දෙරටුවෙන් නගරයට පිවිසෙන්නාහු දෙරටුවෙහි සිට වළඳනා ශාලාව තෙක් මාර්ගයේදී ම කහවණු සැටක් අගනා පිණ්ඩපාතය ලැබූහ. ඉන් ඔබ්බෙහි ලැබූ සත්කාර අප්‍රමාණ විය. මෙතෙක් ලැබීමට පින් ඇති සෝණ තෙරුන් වහන්සේට කාල විපත්තියේ දී මීපොතු නෙළුම්දඬු හෝළුදඬු කැලෑ කොළ ද දුබල විය. කාලසම්පත්තියේ සියගණනකට සැහෙන්නට ප්‍රත්‍යය ලබා දීමේ ශක්තිය ඇති මහාසෝණ තෙරුන් වහන්සේගේ පින් විපත්ති කාලයේදී කැලෑකොළ පමණවත් සැහෙන්නට ලබාදීමට නො සමත් විය.

නිග්‍රෝධ තෙරුන් වහන්සේගේ කථාව

බ්‍රාහ්මණනිස්සහය පැවති කාලයේ වන්තබ්බක නිග්‍රෝධ තෙරණුවෝ සාමණේර නමෙකි. ඒ නම හා ඔහුගේ උපාධ්‍යායයන් වහන්සේ පරතෙරට නො ගොස් මෙහිම විසූහ. ඒ දෙනම ‘දුර්භික්ෂයේ කොළ කන මිනිසුන් ඇසුරෙන් ජීවත් වන්නෙමුය’ යි ප්‍රත්‍යන්තයට ගියෝ ය. සාමණේර නම සතියක් ම අහරක් නො ලැබ සිට ගමක් තුබූ තැනක තල් ගසක තල් ගෙඩි තිබෙනු දැක, ‘ස්වාමීනි, මඳකට නවතිනු මැනව, තල්ගෙඩි කඩමි’ යි කීය. ‘සාමණේරය, ඔබ දුබලව සිටින්නෙහි ය. ඒ නිසා තල්ගසට නො යව’ යි උපාධ්‍යායයෝ කීහ. ‘කුමක් වුවත් ගසට නගිමි’ යි කියා සාමණේර නම පිහියක් ද ගෙන ගසට නැංගේය. තල් ගෙඩි කපා හෙලන්නට තැත් කෙරෙත්ම සාමණේර නමගේ පිහි තලය මිටින් ගිලිහී බිම වැටිණ. සතියකින් අහරක් නොලත් සාමණේර නමට ගසින් බැස පිහිතලය ගෙන නැවත ගසට නැගීමට ශක්තිය නැත. උපාය දන්නා සාමණේර නම තල් පතක් ඉරා එහි කොණක පිහිමිට බැඳ තවත් තල් පතක් ඉරා ඉරා එකින් එක ගැට ගසමින් පිහිමිට පොළොවට එවා ‘ස්වාමීනි, පිහිතලය මෙහි ඇමුණුව හොත් යෙහෙකැ’යි උපාධ්‍යායයන් වහන්සේට කී ය.

උපාධ්‍යායයෝ එසේ කළහ. සාමනේර නම තල්පල කපා හෙළීය.

උපාධ්‍යායයෝ පිහිය බීම හෙළවා තල්ගෙඩියක් ගෙන කපා තබා සාමානේර නම ගසින් බට කල්හි ඔහුට දුන්න. විපතේදී ද සිරිත් කඩ නො කරන සාමනේර නම 'මම නුඹ වහන්සේට පළමු නො වළඳිමි' යි කියා පිහිය ගෙන තල්ගෙඩි කපා මද උපුටා තෙරුන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙහි ලා පිළිගන්වා තමා පසුව අනුභව කළේ ය. ඒ ගුරුගෝල දෙනම ගසෙහි තල්ගෙඩි ඇති තෙක් එහි වැස ක්‍රමයෙන් යන්නාහු කොළ කන මිනිසුන් වෙසෙන පෙදෙසක පාළු පන්සලකට පැමිණියෝ ය.

සාමනේර නම ගුරුවරයාට විසීමට තැනක් පිළියෙල කෙළේ ය. තෙරණුවෝ සාමනේර නමට අවවාද කොට පන්සලට පිවිස දෙර වසා සැතපුණෝ ය. සාමනේර තෙමේ. 'අතීත සංසාරයේ විපත්වලින් මළ ආත්මභාවයන්ගේ ප්‍රමාණයක් නැත. ජීවත් වන මේ කාලයේ හැකි පමණින් බුදුනට උපස්ථාන කෙරෙමි' යි තණ වැවී තුබුණු සැමලුවට ගොස් එය පිරිසිදු කරන්නට පටන් ගත්තේ ය. දින ගණනකින් අහරක් නො ලත් සාමනේර නමට නැගී සිටීම දුෂ්කර වූයෙන් බිම වැතිර තණ උදුරන්නට පටන් ගත්තේ ය. වනයෙහි ඇවිද දර හා පළා සපයා මී වද ද ලබා ගෙන යන මිනිසුන් සමූහයක් එතැනින් යන්නාහු තණ සෙලවනු දැක එහි ගොස් විමසන්නාහු සාමනේරයන් දැක තොරතුරු විමසන්නාහු මහතෙරනමකුදු ඇති බව අසා දෙනම ම වළඳන්න කියා සාමනේර නමට මී වද දුන්න. ඉක්බිති ඔවුහු තමන් වාසය කරන තැන කියා. 'සෙට තෙරුන් වහන්සේ ද සමඟ වැඩම කරනු මැනව' යි ආරාධනා ද කොට ගියෝ ය. සාමනේර නම මී ගෙන තෙරුන් වහන්සේ වෙත ගොස් පිටත සිට 'වදිමි ස්වාමීනි' යි කීය. තෙරණුවෝ 'සාමනේර නම සාගින්නේ දූවෙන නිසා අවුත් කපා කරති' යි සිතා තුෂ්ණිමිභූත වූහ. තෙරුන් වහන්සේගෙන්

පිළිතුරක් නො ලත් බැවින් සාමනේර නම නැවත එසේ කිය. එකල්හි තෙරණුවෝ ‘සාමනේරය, දුබල මහණුන්ට කුමක් නිසා නිදන්නට නො දෙන්නෙහි ද’ යි කීහ. ‘දෙර අරින්නට හොඳය’ යි සාමනේර නම කී ය. තෙරණුවෝ දෙර ඇර ‘සාමනේරය, කුමක් ලද ද’ යි කීහ. ‘ස්වාමීනි, මිනිසුන් විසින් මී දෙන ලද්දේ ය, වළඳනු මැනව’ යි සාමනේර නම කී ය. පානයක් කොට වැළඳීම පහසු බව තෙරුන් වහන්සේ කී කල්හි සාමනේර නම මියෙන් පැනක් පිළියෙළ කොට තෙරුන් වහන්සේ ට පිළිගැන්වීය. “මිනිසුන් වෙසෙන තැන ඇසුවෙහි ද’ යි තෙරණුවෝ ඇසූහ. නො අසා ම ඔවුහු කීහ” යි සාමනේර නම කී ය. එසේ නම් උදයේ යාම අපහසු ය. දැන්ම එහි යමු’ යි කියා තෙරුන් වහන්සේ පිටත් වූහ. ඒ දෙනම මිනිසුන් වෙසෙන තැනට සමීප තැනක සැතපුණහ.

ඒ සාමනේර නම පැවිදි වූ දින සිටම ආරණ්‍යක ධුතංගය රක්තේ ය. අරුණ නඟින තුරු ගමක විසුව හොත් ඒ ධුතංගය බිඳේ. එබැවින් ආරණ්‍යකයෝ ගමකට ගිය ද අරුණට පළමු ආරණ්‍යයට යෙති. සාමනේර නම තමාගේ ධුතංගය නො බිඳෙනු පිණිස රාත්‍රියේ නැඟිට වනයට ගියේ ය. විපත්තිකාලය පැමිණි විට මිනිසුන් කෙරෙන් ධර්මයද බැහැර වෙයි. ඒ නිසා ඒ විපත්තිකාලයේ ඇතැම් මිනිසුන් මිනී මස් කෑහ. මහ තෙරුන් වහන්සේ රාත්‍රියේ සාමනේර නම නොදක ‘ඒ නමත් මිනී කන මිනිසුන්ට අසුවන්නට ඇතැයි’ සිතා ගත්හ. පහන් වූ පසු සාමනේර නම ගුරුවරයාට පැන් හා දූහැටි ගෙන පැමිණියේ ය. එකල්හි තෙරණුවෝ ‘සාමනේරය, ඔබ කොහි ගියෙහිද? ඔබ නො විචාරා බැහැර ගොස් මහලු මහණුන්ට විතර්කයක් ඇති කෙළෙහි ය. ඒ වරදට දඬුවම් කරව’ යි කීහ. ‘කරමි ස්වාමීනි’ යි සාමනේර නම කීය. ඉක්බිති මුව සෝද සිවුරු පොරවා මිනිසුන් වසන තැනට දෙන ම ම ගියහ. මනුෂ්‍යයෝ ඔවුන්ට ඇතිසැටියට අල කොළ වලින් පිළියෙල කළ ආහාර පිරිනැමූහ. තෙරුන් වහන්සේ ඔවුන්ගෙන්

ලත් ආහාරය වළඳ විහාරයට පැමිණියෝ ය. සාමනේර නම පැන් ගෙන 'ස්වාමීනි, පා සෝදමි' යි කී ය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ 'සාමනේරය, ඔබ රාත්‍රියෙහි කොහි ගියෙහි ද? නො දන්වා බැහැර ගොස් අපට විතර්කයක් ඇති කෙළෙහිය' යි කීහ. සාමනේරුර නම ගිය කරුණ සැල කළේ ය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ 'ඔබ නොව මේ කාරණයෙහි දඬුවම් විදීමට සුදුසු වන්නෝ අපම ය' යි කීහ.

එතැන් පටන් තෙරුන් වහන්සේ ඒ විහාරයේම විසූහ. 'අප මහල්ලෝ ය, අපට කුමක් වේ දැයි නො දන හැකි ය. ඔබ තවම තරුණ බැවින් තමාගේ ජීවිතය රැක ගනුව' යි තෙරුන් වහන්සේ සාමනේර නමට කීහ. තෙරුන් වහන්සේ අනාගාමී කෙනෙකි. පසුකාලයේදී උන්වහන්සේ මිනී කන්තන්ට හසු වූහ. සාමනේර නම දිවි රැකගෙන සිට පසු කාලයේ උපසම්පද වී ත්‍රිපිටකය උගෙන වත්තබ්බක නිග්‍රෝධ තෙරුන් වහන්සේය යන නමින් ප්‍රසිද්ධියට පැමිණියේ ය. රට සුබ්බ වූ පසු බැහැර ගිය බොහෝ භික්ෂුහු උන්වහන්සේ වෙත පැමිණියෝ ය. උන්වහන්සේ මහා භික්ෂුසමූහයක් පිරිවරා අනුරාධපුරයේ මහා විහාරයට ගොස් බෝධිය හා මහසෑයත් ප්‍රපාරාමයත් වැඳ නගරයට පිවිසියහ. නගරයේ දකුණු දෙරටුවට යන තෙක් අතරමගදී උන්වහන්සේට නවතැනකදී තුන් සිවුරු ලැබිණ. නගරයේදී බොහෝ සත්කාර ලැබිණ. විපත්තිකාලයේ කැලෑ කොළත් සෑහෙන පමණට ලබා දීමට නො සමත් වූ නිග්‍රෝධ තෙරුන් වහන්සේගේ කුශලකර්මය කාලසම්පත්තියේදී මෙසේ මහත් විපාක ගෙන දිණ.

අත්ථෙකච්චානි කලායාණානි කම්මසමාදානානි පයොගසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

ප්‍රයෝගසම්පත්තිය නිසා විපාක දෙන්නා වූ ඇතැම් කුශල කර්මයෝ ඇතහ. ඇතමකුට බොහෝ පින් ඇත ද ප්‍රායෝගසම්පත්තිය නැති කල්හි ඒවා විපාක දීමට අසමත්ව

තිබී ප්‍රයෝගසම්පත්තිය ඇතිවූ විට විපාක දෙයි. ගුණදම් පිරීම ප්‍රයෝගසම්පත්තියය. ප්‍රයෝගසම්පත්තිය නිසා කුශලයන් විපාක දෙන බවට සාධක වශයෙන් විහඬග අටුවාවෙහි දක්වා ඇති කථා මෙසේ ය.

කුටකර්ණ රජතුමා චූලසුධම්ම නම් තෙරනමකට පැහැදී සිටියේ ය. රජු උපුල්වැව වෙසනුයේ තෙරුන් වහන්සේ එහි කැඳවා ගත්තේ ය. තෙරුන් වහන්සේ මාලාරාම නම් විහාරයෙහි විසූහ. රජතුමා 'තෙරුන් වහන්සේ කුමක් වළඳනු රිසි ඇත්තෝ ද' යි. උන් වහන්සේගේ මැණියන්ගෙන් අසා අලවලට කැමති බව දැන අල ගෙන්වා ගෙන විහාරයට ගොස් තෙරුන් වහන්සේට පිළිගන්වනුයේ ගුණතේජස නිසා උන් වහන්සේගේ මුහුණ බැලීමට නො සමත් විය. විහාරයෙන් නික්ම මිදුලට බැස 'තෙරුන් වහන්සේගේ සැටි කෙසේ ද' යි දේවියගෙන් ඇසුවේය. 'ඔබ පුරුෂයෙකුත් වී තෙරුන් වහන්සේගේ මුහුණ බැලීමට නො සමත් වී නම් ඉතිරියක වන මම උන්වහන්සේගේ මුහුණ බැලීමට කෙසේ සමත් වන්නෙතම් ද? තෙරුන් වහන්සේගේ සැටි මම නො දනිමි' යි ඕ කීවාය. එයින් රජතුමා බුදුසස්තෙහි වඩාත් පැහැදී 'මාගේ රටෙහි බදු ගෙවන ගෘහපතිපුත්‍රයකුගේ මුහුණ බැලීමට නො සමත් වෙමි. බුදුසස්ත කොපමණ මහත් ද' යි කියා අත්පොළසන් දිණ.

මේ රජතුමා ත්‍රිපිටකචූළනාග තෙරුන් වහන්සේට ද පැහැදී සිටියේ ය. තෙරුන් වහන්සේගේ ඇඟිල්ලක ගෙඩියක් සැදිණ. රජතුමා තෙරුන් වහන්සේ දක්නට විහාරයට ගියේ බලවත් ප්‍රේමයෙන් තෙරුන් වහන්සේගේ ගෙඩිය තුබූ ඇඟිල්ල මුව තුළ තබා ගත්තේ ය. මුව තුළදී ගෙඩිය සිදුරු වී ලේ සැරව පිට විය. රජතුමා තෙරුන් වහන්සේ කෙරෙහි බලවත් ප්‍රේමයෙන් ඇඟිල්ල පිටතට නො ගෙන ලේ සැරව ගිල්ලේ ය.

පසුකල ඒ තෙරුන් වහන්සේ මරණමඤ්චකයේ සයනය කළහ. රජතුමා උපස්ථානයට ගොස් දහම් රියේ අකුර (අලවංගුව) බිඳේ ය යි කියමින් හඬ හඬා හිස මත තබා අසුවී බඳුන් බැහැර කෙළේය. උන් වහන්සේලාට රජුගෙන් මෙතරම් සැලකිලි ලැබුණේ ගුණ දම් පිරීම නැමති ප්‍රයෝග සම්පත්තිය නිසා ය. තවද ‘අහෝසි කම්මං අහෝසි කම්ම විපාකෝ’ යනාදීන් පටිසම්පදමග්ගයේ දැක්වෙන කර්මවිභාගය ද මෙතන්හි දැක්විය යුතුය. සර්වාකාරයෙන් ම කර්ම හා විපාකයන් තත්ත්වාකාරයෙන් දන්නාවූ ඥානය දෙවන තථාගත බලය.

3. තුන්වන තථාගත බලය

සර්වත්‍රගාමිනී ප්‍රතිපත් දන්නා නුවණ.

‘පුන ච පරං සාරිපුත්ත, තථාගතො සබ්බත්ථගාමිනිං පටිපදං යථාභූතං පජානාති, යම්පි සාරිපුත්ත තථාගතො සබ්බත්ථගාමිනිං පටිපදං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලං, යං බලං ආගම්ම තථාගතෝ ආසභං ධානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.’

(මහාසීහනාද සුත්ත)

‘තථාගතයන් වහන්සේ සත්ත්වයන් සුගති දුර්ගති හවවලට පැමිණෙන්නා වූ ද, අර්හත්ව ආදී තත්ත්වවලට පැමිණෙන්නා වූද පිළිවෙත් සර්වාකාරයෙන් දන්නා සේක ඒ දැනීම තථාගතයන් වහන්සේගේ එක් තථාගත බලයෙකි. ඒ බලය නිසා තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකයේ උච්චස්ථානයට පැමිණ ඇත්තාහ. පිරිස්වල සිංහනාදය පවත්වන්නාහ. බ්‍රහ්මචක්‍රය පවත් වන්නාහ’ යනු ඒ පාඨයේ තේරුම ය.

සසර සැරිසරනා සත්ත්වයන් ඒ ඒ සුගති දුර්ගති හවවලට පැමිණෙන්නේ ඔවුන් කළ කර්මයන් අනුව ය. එක් එක් කර්මයකින් ලැබෙන විපාකය සැමටම ඒකාකාරයකින් ම ලැබෙන්නේ නො වේ. ප්‍රාණඝාතාදී එක් එක් කර්මයකින් අනේකාකාර විපාක ලැබෙන්නේ ය. දුනාදී එක් එක් කුශලකර්මයකින් ලැබෙන විපාක ද අනේකාකාර වන්නේ ය. ගමක මිනිසුන් එක් ව සැම දෙනාගෙම ප්‍රයෝජනය පිණිස සතකු මැරූ කල්හි සැම දෙනාටම වෙනසක් නැතිව ප්‍රාණඝාත අකුශල කර්මය සිදු වේ. සැම දෙනාට ම ප්‍රාණඝාත චේතනාව ඇතිවේ. ඔවුනට එක සතා මැරීමේ විපාකය ලැබෙන්නේ එක් එක් තැනැත්තාට වෙනස් වෙනස් ආකාරවලිනි. ඒ සතා මැරීමට එකෙක් තමාගේ ඕනෑකමින්ම ද අනිකෙක් අනුන් කතා කරන නිසා නො කැමෙත්තෙන් ද එයට සහභාගි වේ. අනිකෙක් කැමැත්තෙන් සහභාගි වේ. තවත් එකෙක් විනෝදය පිණිස එයට සහභාගි වේ. එයින් එකම සතා මැරීමේදී පාපකර්මය ඒ ඒ පුද්ගලයාට වෙනස් වෙනස්ව ඇතිවේ. එබැවින් එක් වී එක් සතෙකු මැරීමේ පාපයෙන් එයට සහභාගි වූවන් අතුරෙන් එකෙක් මහානරකයෙහි උපදී. එකෙක් කුඩානරකයක උපදී. එකෙක් ප්‍රේත ව උපදී. එකෙක් අසුරකායයෙහි උපදී. එකෙක් තිරිසන් අපායෙහි උපදී. තිරිසන් අපායෙහි උපදනා කල්හි ද එකෙක් බලු ව උපදී. එකෙක් කපුටු ව උපදී. එකෙක් බළල් ව උපදී. ගව ව උපදී. මෙසේ එක ම සතකු මැරීමේ පාපය අනේකාකාරයෙන් විපාක දෙන්නේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඒ සියල්ල සර්වාකාරයෙන් දන්නා සේක. ගමක මිනිසුන් එකතුව දනයක් දුන් කල්හි සැමදෙනාටම ඇතිවූයේ දනය අරමුණ කරන කුශල චේතනාවකි. එහෙත් ඒ කර්මයෙන් ඇතමෙක් මිනිස් ලොව උසස් පවුල් වල උපදිති. මධ්‍යම පවුල් වලත්, ඇතමෙක් පහත් පවුල්වලත් උපදිති. ඇතමෙක් වාතූර්මහාරාජ්කයෙහි ද, ඇතමෙක් තාවතිංසයෙහි ද, ඇතමෙක් යාමයෙහි ද, ඇතමෙක් තුෂිතයෙහි ද, ඇතමෙක් නිර්මාණරතියෙහි ද, ඇතමෙක්

පරනිර්මිත වශවර්තියෙහි ද උපදිති. ඒ සියල්ල තථාගතයන් වහන්සේ දන්තා සේක. කර්මවලින් ඇතමෙක් ප්‍රතිසන්ධි දනය කෙරෙති. ඇතමෙක් ප්‍රවෘත්තිවිපාක පමණක් දෙති. ඇතමෙක් කිසිවිපාකයක් නො දෙති. ඒ සියල්ල ද තථාගතයන් වහන්සේ දන්තා සේක.

ජනසමූහයක් විදගීනා වඩනා කල්හි ඔවුන් විදගීනා කරන සැටියෙන් මොහු මේ විදගීනා කිරීමෙන් අර්හත් ඵලයට පැමිණෙන්නේ ය. මොහු අනාගාමී. ඵලයට පමණක් පැමිණෙන්නේ ය. මොහු සකෘදගාමී ඵලයට පමණක් පැමිණෙන්නේ ය. මොහු සෝවාන් ඵලයට පමණක් පැමිණෙන්නේ ය. මොහු මාර්ගයකට ඵලයකට නොපැමිණෙන්නේ ය. මොහු ලක්ෂණාරම්මණ විදගීනාවෙන් නවතින්නේය. මොහු ප්‍රත්‍යය පරිග්‍රහණයෙන් නවතින්නේ ය. මොහු නාමරූපපරිග්‍රහණයෙන් නවතින්නේ ය. මොහු අරූප පරිග්‍රහණයෙන් නවතින්නේ ය. මොහු රූපපරිග්‍රහණයෙන් නවතින්නේ ය. මොහුට කිසි ඥානයක් ලැබිය නො හෙන්නේ ය යි තථාගතයන් වහන්සේ දන්තා සේක.

බොහෝ දෙනෙකුන් කිසුණු පිරියම් කරන කල්හි මොහු පරිකර්මභාවනා මාත්‍රයෙන් නවතින්නේ ය. නිමිත්ත නො ලබන්නේ ය. මොහු නිමිත්ත ලබන්නේය. එහෙත් අර්පණාව නුපදවන්නේ ය. මොහු ධ්‍යානය පාදක කොට විදසුන් වඩා අර්හත්ඵයට පැමිණෙන්නේ ය යි තථාගතයන් වහන්සේ දන්තා සේක. මෙසේ සත්ත්වයන් ඒ ඒ භවවලට හා අර්හත්වාදි තත්ත්වලට පැමිණෙන ප්‍රතිපත්ති තථාගතයන් වහන්සේ නිවරදි ලෙසට දන්තාහ. ඒ නුවණ සබ්බත්ථගාමීනීපටිපදාඤ්ඤා නම් වූ කුන්වන තථාගත බලය ය.

4. සිවුවන තථාගත බලය.

අනේකධාතු නානාධාතු ලෝක දන්තා නුවණ.

‘පුන ව පරං සාරිපුත්ත, තථාගතො අනෙක ධාතු නානාධාතු ලොකං යාථාභූතං පජානාති, යම්පි සාරිපුත්ත තථාගතො අනෙකධාතු නානා ධාතුලෝකං පජානාති, ඉදම්පි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසනං ධානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති’.

අනේකධාතු නානාධාතු ලෝකය තත්ත්වකාරයෙන් දන්නා ඤාණය එක් එක් තථාගත බලයක් බව මෙයින් දක්වන ලදී. සම්පූර්ණයෙන්ම නැති වන බැවින් ද මදින් මද කොටස් වශයෙන් දිරි බිඳී පලුදු වන බැවින් ද ස්කන්ධධාත්වයතනයේ ලෝක නම් වෙති. තමතමන්ගේ ස්වභාවයෙන් ඇත්තා වූ සියල්ල ධාතු නම් වේනි. රූපය පෙනෙන ස්භාවයෙන් ඇති බැවින් රූප ධාතු නම් වේ. ශබ්දය ඇසෙන ස්භාවයෙන් ඇති බැවින් ශබ්දධාතු නම් වේ. ගන්ධය නාසයට දනෙන ස්භාවයෙන් ඇති බැවින් ස්‍රාණධාතු නම් වේ. මෙසේ ඒ ඒ ස්වභාවයෙන් ඇති සියල්ල ධාතු නම් වේ. ලෝකයෙහි චක්ඛුධාතු සෝතධාතු යනාදී වශයෙන් ද කාමධාතු ව්‍යාපාදධාතු යනාදී වශයෙන්ද බොහෝ ධාතු ඇත්තේය. ලක්ෂණවලින් එක් ධාතුවක් අනික් ධාතුවකට වෙනස් බැවින් ධාතුහු අනේකප්‍රකාර වන්නාහ. බොහෝ ධාතු ඇති බැවින් ද ලක්ෂණ වශයෙන් අනේප්‍රකාර ධාතු ඇති බැවින් ද ලෝකය අනේකධාතු නානාධාතු ලෝක නම් වේ. අනේකධාතු නානාධාතු ලෝකය දන්නා නුවණ විස්තර කිරීමේදී පඤ්චස්කන්ධය, ආයතන දෙළස, ධාතු අටලොස යන මේ ධර්ම විස්තර කළ යුතුය.

මේ ඥානය ඇත්තා වූ තථාගතයන් වහන්සේ රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පඤ්චකය නිවැරදි ලෙස ද සර්වසම්පූර්ණ ලෙස ද දන්නාහ. එක් එක්

ස්කන්ධයක අනේකප්‍රකාර විශේෂවිභාග ද නිවැරදි ලෙස සම්පූර්ණයෙන් දන්නා සේක. ආයතන දෙළොස දන්නා සේක. දශායතනයක් කාමාවචර ය, ආයතන දෙකක් වාතුර්භූමක ය යනාදීන් ඒවායේ නානත්ව ද දන්නා සේක. මේ චක්ඛුධාතු වය මේ රූප ධාතු වය යනාදීන් වෙන් වෙන් වශයෙන් ධාතු අටළොස දන්නා සේක. එහි ධාතු සොළොසක් කාමාවචර ය, ධාතු දෙකක් වාතුර්භූමකය යනාදීන් ඒවායේ විශේෂ විභාග ද දන්නා සේක. තථාගතයන් වහන්සේ උපාදින්නක සංස්කාර ලෝකයේ නානත්වය පමණක් නොව අනුපාදින්නක සංස්කාර ලෝකයේ නානත්වය පමණක් නොව අනුපාදින්නක සංස්කාර ලෝකයේ නානත්වය ද දන්නා සේක.

පසේබුදුවරුන් හා අග්‍රශ්‍රාවකයෝ උපාදින්නක සංස්කාර ලෝකයේ නානත්වය එක්තරා ප්‍රමාණයකින් දනිති. අනුපාදින්නක සංස්කාර ලෝකයේ නානත්වය නො දනිති. ලොචුතුරා බුදුවරු වනාහි මේ මේ ධාතුන්ගේ උත්සන්නත්වය නිසා, මේ මේ ධාතුන්ගේ හීනත්වය නිසා මේ ගසෙහි කඳ සුදු ය, මේ ගසෙහි කඳ කළුය, මේ ගසෙහි කඳ මට්ටම්ය, මේ ගසෙහි කඳ රළුය, මේ ගසෙහි පොතු තුනී ය. මේ ගසෙහි පොතු ඝනය. මේ ගසෙහි මැද හරය ඇත. මේ ගසෙහි හරය ඇත්තේ පිටත ය, මේ ගසෙහි කොළ වටය. මේ ගසෙහි කොළ දිගය. මේ ගසෙහි කොළ මහත්ය. මේ ගසෙහි කොළ කුඩා ය, මේ ගසේ මල් සුදු ය, මේ ගසේ මල් රතුය, මේ ගසේ ගෙඩි මිහිරිය, මේ ගසේ ගෙඩි තිත්ත ය, මේ ගසේ ගෙඩි ඇඹුල්ය, මේ ගසේ ගෙඩි කසටය, මේ ගසෙහි කටු ඇත, මේ ගසෙහි කටු නැත යනාදීන් අනුපාදින්නක සංස්කාර ලෝකයේ තතු සර්වාකාරයෙන් දන්නාහ. මෙය ශ්‍රාවකයනට අසාධාරණ ඥානයකි.

5. පස්වන තථාගත බලය.

සත්ත්වයන්ගේ නානාධිමුක්තිකත්ව දන්නා නුවණ.

‘පුන ව පරං සාරිපුත්ත තථාගතො සත්තානං නානාධිමුත්තිකතං යථාභූතං පජානාති, යම්පි සාරිපුත්ත තථාගතෝ සත්තානං නානාධිමුත්තිකතං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලං, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසනං ධානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.’

අධිමුක්ති යනු අදහස ය. එය සත්ත්වයන් තුළ පවත්නා, තෙරුම් ගැනීමට දුෂ්කර වූ අනුශය ධාතුවකි. සමහර විට ඒ ඒ පුද්ගලයෝම ද අනුශය වශයෙන් යටපත් වී පවත්නා තමන්ගේ අදහස් නො දනිති. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණෙන සෑම දෙනාගේ ම අදහස් නිවරදි ලෙස දැනගනිති. ඒ අන්‍යයන්ගේ අදහස් දැනගන්නා වූ ඥානය පස්වන තථාගත බලය බව ඉහත දැක් වූ පාඨයෙන දැක් වේ.

සත්ත්වයෝ නොයෙක් අදහස් ඇත්තෝය. සමහරු අනුන්ට දුක්දෙන අදහස් ඇත්තෝ ය, ඇතැම්හු සතුන් මරණ අදහස් ඇත්තෝ ය, ඇතැම්හු සොරකම් කරන අදහස් ඇත්තෝ ය, ඇතැම්හු අනුන් අයත් දෑ විනාශ කරන අනුන්ට අලාභ කරන අදහස් ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු අනුන්ගේ දියුණුව වළක්වන අදහස් ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු කාමය වරදවා හැසිරෙන අදහස් ඇත්තෝය. ඇතැම්හු අනුන්ගේ සැපයට බාධා කිරීමේ අදහස් ඇත්තෝය. ඇතැම්හු අනුන් රුවටීමේ අදහස් ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු සුරාපානය කිරීමේ අදහස් ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු අන්‍යන් ඔවුනොවුන් හා බිඳවන අදහස් ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු තුමුම උසස්ය. සෙස්සෝ පහත් ය, ඔවුන් තමන්ට ගරු කළ යුතුය යන අදහස ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු මතු ඉපදීමක් නැතය යන මිථ්‍යාධ්‍යායය ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු සත්ත්වයා ක්‍රමයෙන් උසස් වනු මිස පහත් තත්වයකට පැමිණෙන්නේ නැතය යන මිථ්‍යා අදහස් ඇත්තෝය. ඇතැම්හු සුවර්තයෙන් මතු යහපතක් නැත ය යන අදහස ඇත්තෝ ය.

මේ ආදී අදහස් ලාමක අදහස් ය. ලාමක අදහස් ඇත්තෝ හීනාධිමුක්තික නම් වෙති.

නැතියන්ට දෙන අදහස, පිදිය යුත්තන්ට පුදන අදහස, පවිකම් නො කරන අදහස, මාපියන්ට ගුරුන්ට වැඩිමහල්ලන්ට ගරු කරන සලකන අදහස, බණ කියන අදහස, බණ අසන අදහස, දහම පිළිගන්නා අදහස, සිල් රකින අදහස, කාමයන්ගෙන් වෙන්වන අදහස, වැඩිහිටියන්ගේ අවවාදයට නැමෙන අදහස, භාවනා කරන අදහස යනාදී යහපත් අදහස් ඇත්තෝ ප්‍රණීනාධිමුක්තික නම් වෙති. කල්‍යාණාධිමුක්තික නමුදු වෙති. අධිමුක්ති අනුව පුද්ගලයන් සංසන්දනය වීම ඔවුනොවුන් එකතු වීම මිත්‍ර වීම තථාගතයන් වහන්සේ දන්නාහ. එකතු වී සිටින දෙදෙනෙක් එකතු වී සිටින්නේ කිනම් කරුණකින්ද යන බව ඔවුහු නො දනිති. අධිමුක්ති අනුව ඔවුන් එකතු වී ඉන්නා බව තථාගතයන් වහන්සේ දන්නාහ. එසේ දන්නා බැවින්

‘සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ, ගුථො ගුථෙන සංසන්දති සමෙති. මුත්තං මුත්තෙන සංසන්දති, සමෙති, ඛෙළො ඛෙළෙන සංසන්දති සමෙති, පුඛිඛො පුඛිඛෙන සංසන්දති සමෙති, ලොහිතං ලොහිතෙන සංසන්දති, සමෙති. එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ, ධාතුසො සත්තා සංසන්දෙත්ති, සමෙත්ති. හීනාධිමුක්තිකා හීනාධිමුක්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දෙති සමෙත්ති, අතීතම්පි භික්ඛවෙ, අධානං ධාතුසො ච සත්තා සංසන්දිංසු, සම්ඃසු. අනාගතම්පි භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසො’ච සත්තා සංසන්දිස්සන්ති, සමෙස්සන්ති, හීනාධිමුක්තිකා හීනාධිමුක්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිස්සන්ති. සමෙස්සන්ති. එතරහි’පි ඛො භික්ඛවෙ පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ධාතුසො ච සත්තා

සංසන්දනී, සමෙන්නී. හීනාධිමුක්තිකා
හීනාධිමුක්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දනී, සමෙන්නී.'

(ධාතුසංයුක්ත 249)

යනුවෙන් 'මහණෙනි, යම්සේ අසුවිය අසුවිය හා සංසන්දනය වේ ද සම වේ ද මුත්‍රය මුත්‍රය හා සංසන්දනය වේ ද සම වේද කෙළ කෙළ හා සංසන්දනය වේ ද සම වේ ද සැරව සැරව හා සන්නසන්දනය වේද සම වේ ද, ලේ ලේ හා සංසන්දනය වේ ද සම වේ ද මහණෙනි, එමෙන් ධාතුන්ගේ සැටියට ම සත්ත්වයෝ සංසන්දනය වෙති. සම වෙති. හීනාධිමුක්තිකයෝ හීනාධිමුක්තිකයන් හා සංසන්දනය වෙති. සම වෙති. මහණෙනි, අතීතකාලයෙහි ද ධාතුන් අනුව ම සත්ත්වයෝ සංසන්දනය වූහ. සම වූහ. හීනාධිමුක්තිකයෝ හීනාධිමුක්තිකයන් හා සංසන්දනය වූහ. සමවූහ. මහණෙනි, අනාගත කාලයෙහි ද ධාතුන් අනුවම සත්ත්වයෝ සංසන්දනය වන්නාහ. සම වන්නාහ. හීනාධිමුක්තිකයෝ හීනාධිමුක්තිකයන් හා සංසන්දනය වන්නාහ. සම වන්නාහ. මහණෙනි, මේ වර්තමාන කාලයෙහි ද ධාතුන් අනුවම සත්ත්වයෝ සංසන්දනය වෙති. සමවෙති. හීනාධිමුක්තිකයෝ හීනාධිමුක්තිකයන් හා සංසන්දනය වෙති. සම වෙති' යි වදාළහ.

'සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ, බීරං බීරෙන සංසන්දනී සමෙති, තෙලං තෙලෙන සංසන්දනී, සමෙති. සප්පි සප්පිනා සංසන්දනී, සමෙති. මධු මධුනා සංසන්දනී, සමෙති. ඵාණිතං ඵාණිතෙන සංසන්දනී, සමෙති. එවමෙව ඛො භික්ඛවේ, ධාතුසො' ව සත්තා සංසන්දනී, සමෙන්නී. කල්‍යාණාධිමුක්තිකා කල්‍යාණාධිමුක්තිකෙහි සංසන්දනී, සමෙන්නී, අතීතමිපි භික්ඛවෙ අද්ධානං ධාතුසො' ව සත්තා සංසන්දිංසු, සමින්සු. කල්‍යාණාධිමුක්තිකා

කල්‍යාණාධිමුක්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිංසු, සමිංසු. අනාගතමිපි භික්ඛවෙ, අද්ධානං ධාතුසො' ව සත්තා සංසන්දිස්සන්ති, සමෙස්සන්ති. කල්‍යාණාධිමුක්තිකා කල්‍යාණාධිමුක්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දිස්සන්ති. සමෙස්සන්ති. එතරහි' පි ඛො භික්ඛවෙ පච්චුප්පන්තා අද්ධානං ධාතුසො' ව සංසන්දන්ති, සමෙත්ති කල්‍යාණාධිමුක්තිකා කල්‍යාණාධිමුක්තිකෙහි සද්ධිං සංසන්දන්ති සමෙත්ති.'

(ධාතුසංයුත්ත 249)

යනුවෙන් 'කිරි කිරි හා ද, තෙල් තෙල් හා ද, ගිතෙල් ගිතෙල් හා ද, මී මී හා ද, පැණි පැණි හා ද, සංසන්දනය වන්නාක් මෙන් ධාතුන් අනුව සත්ත්වයෝ ඔවුනොවුන් සංසන්දනය වන්නාහ. සම වන්නාහ. කල්‍යාණාධිමුක්තිකයෝ කල්‍යාණාධිමුක්තිකයන් හා සංසන්දනය වන්නාහ. සම වන්නාහ. අතීතයෙහි දඅනාගතයෙහි ද වර්තමානයෙහි ද සත්ත්වයෝ ධාතුන් අනුව ම සංසන්දනය වන්නාහ. සම වන්නාහ. කල්‍යාණාධිමුක්තිකයෝ කල්‍යාණාධිමුක්තිකයන් හා සංසන්දනය වන්නාහ. සම වන්නාහ' යි වදළු සේක.

ධාතුන් අනුව සත්ත්වයන් සංසන්දනය වීම ගැන තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දක්වා ඇති සාධකයන් මෙසේය. එක් සමයෙක්හි තථාගතයන් වහන්සේ රජගහනුවර ගිජුකුළු පච්චෙහි වැඩ වෙසෙන සේක. එසමහෙහි සැරියුත් මාහිමියෝ බොහෝ භික්ෂුන් සමග තථාගතයන් වහන්සේට නුදුරු තැනක සක්මන් කෙරෙති. මුගලන් මහ තෙරණුවෝ ද බොහෝ භික්ෂුන් හා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නුදුරු තැනක සක්මන් කරති. මහකසුප් තෙරණුවෝ ද, අනුරුදු තෙරණුවෝ ද, පුණ්ණ තෙරණුවෝ ද, උපාලි තෙරණුවෝ ද ආනන්ද තෙරණුවෝද දෙව්දත් තෙරණුවෝ ද බොහෝ බොහෝ භික්ෂුන් සමග භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නුදුරු තැන් වල සක්මන් කෙරෙති.

තථාගතයන් වහන්සේ ඒ සක්මන් කරන භික්ෂූන් දෙස බලා වදරා සමීපයෙහි සිටි භික්ෂූන් අමතා සැරියුත් මහතෙරුන් වහන්සේ හා සක්මන් කරන සියලු භික්ෂූහු මහාප්‍රාඥයෝය යි ද, මුගලන් මහතෙරුන් වහන්සේ හා සක්මන් කරන සියලු භික්ෂූහු සෘද්ධි ඇත්තෝ යයි ද, මහ කසුප් තෙරුන් වහන්සේ සහ සක්මන් කරන සියලු භික්ෂූහු ධූතවාදීහු යයිද අනුරුදු තෙරුන් වහන්සේ සහ සක්මන කරන සියලු භික්ෂූහු දිවැස් ඇත්තෝ ය යි ද, පුණ්ණ තෙරුන් වහන්සේ හා සක්මන් කරන සියලු භික්ෂූහු ධර්මකථිකයෝය යි ද, උපාලි තෙරුන් වහන්සේ හා සක්මන් කරන සියලු භික්ෂූහු විනයධරයෝ යි ද, ආනන්ද තෙරුන් වහන්සේ හා සක්මන් කරන සියලු භික්ෂූහු බහුශ්‍රැතයෝ ය යි ද, දෙවිදන් තෙරුන් හා සක්මන් කරන සියලු භික්ෂූහු පාපේච්ඡයෝය යි ද වදරා, ධාතුන් අනුව සත්ත්වයන් සංසන්දනය වන බව හා භීනාධිමුක්තිකයන් භීනාධිමුක්තිකයන් හා සංසන්දනය වන බව ද, කල්‍යාණාධිමුක්තිකයන් කල්‍යාණාධිමුක්තිකයන් හා සංසන්දනය වන බව ද වදළ සේක.

(ධාතුසංයුත්ත 248)

සැරියුත් මහ තෙරුන් වහන්සේ මහාප්‍රාඥ බැවින් මහාප්‍රාඥයෝ උන් වහන්සේට එකතු වෙති. මුගලන් මහතෙරුන් වහන්සේ සෘඪිමත් බැවින් සෘඪි ඇත්තෝ උන් වහන්සේට එකතු වෙති. මහකසුප් තෙරුන් වහන්සේ ධූතවාදී බැවින් ධූතවාදීහු උන්වහන්සේට එකතු වෙති. සෙස්සන් ගේ එකතු වීම ද එසේ සමාන කම්වලින් ම විය. සමාන අදහස් ඇතියන් එකතු වන බවට සාධක වශයෙන් විභංග අටුවාවෙහි මේ කථාව දක්වා තිබේ.

ත්‍රිපිටක මූලාභය තෙරුන් වහන්සේ චෛත්‍ය වන්දනාව සඳහා භික්ෂූන් පන්සියයක් සමඟ වඩනා කල්හි මිනිසුන් එක් ගමකට වැඩම කරන ලෙස ආරාධනා කළෝය. උන්වහන්සේ

පිරිස සමග එහි වැඩම කළහ. සමීප විහාරයෙහි හික්ෂුහු ද එහි වැඩම කළහ. චූලාභය තෙරුන් වහන්සේගේ පිරිසෙහි නො සරුප් පැවතුම් ඇති එක් හික්ෂුවක් විය. සමීප විහාරයේ ද එබඳුම හික්ෂුවක් විය. ඒ දෙනම අතර කලින් කිසි හැඳිනීමක් සම්බන්ධකමක් නො තිබිණි. එහෙත් ඒ දෙනම ඔවුනොවුන් දුටු සැටියේම මිත්‍ර වී සිනාසෙමින් කථා කරමින් සිටියහ. තෙරුන් වහන්සේ ඔවුන් දැක ‘සමාස්සමිඛයන් වහන්සේ දැන ගෙනම ධාතුසංයුත්තය වදළහ’ යි කීහ. මෙසේ සත්ත්වයන්ගේ අධිමුත්ති දැන තථාගතයන් වහන්සේ ඒ පුද්ගලයාට ගැලපෙන පරිදි දහම් දෙසන්නාහ සෙස්සන්ට එසේ නො කළ හැකි ය.

6. සවන තථාගත බලය

සත්වයන්ගේ ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රියන් දියුණු වුණු නුවුණු බව දන්නා නුවණ.

‘පුන ච පරං සාරිපුත්ත තථාගතෝ පරසත්තානං පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියපරෝපරියත්තං යථාභූතං පජානාති, යම් පි සාරිපුත්ත තථාගතො පරසත්තානං පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසභං යානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.’

මෙයින් දැක්වෙන්නේ අන්‍ය සත්ත්වයන්ගේ අන්‍ය පුද්ගලයන්ගේ ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රියයන් මෝරා ඇති බව හා නැති බව දැනෙන්නා වූ ඉන්ද්‍රිය පරෝපරියත්තඤ්ඤාය එක් තථාගත බලයක් බව ය. ඉන්ද්‍රියන් මෝරා ඇති බව හෝ නැති බව හෝ ඒ ඒ සත්වයෝ නො දනිති. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණෙන සත්ත්වයන් ගේ ඉන්ද්‍රිය තත්ත්වය සලකා බලා ඔවුන්ට සුදුසු පරිදි දහම් දෙසන සේක. එසේ දැන

කරන ධර්ම දේශනය සර්වාකාරයෙන්ම සාර්ථක වේ. පුද්ගල තත්ත්වය නො දැන දහම් දෙසන්නවුන් ගේ දේශනා සාර්ථක වන්නේ කලාතුරකිනි. විගඬගපාළියෙහි මේ ඥානය විස්තර කර ඇත්තේ:-

‘ඉධ තථාගතො සත්තානං ආසයං පජානාති,
අනුසයං පජානාති, වරිතං පජානාති, අධිමුක්තිං
පජානාති, අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛිත්ථියේ
මුදිත්ථියෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤපයේ
දුවිඤ්ඤපයෙ භබ්බාභබ්බෙ සත්තෙ පජානාති.’

යනුවෙනි ‘තථාගත තෙමේ සත්ත්වයන් ගේ ආශය දනිති, අනුශය දනිති, වරිත දනිති, අධිමුක්ති දනිති. නුවණැසෙහි මද රාගාදී රජස් ඇත්තා වූ ද, නුවණැසෙහි බොහෝ රාගාදී රජස් ඇත්තා වූ ද, තියුණු ශ්‍රාඩාදී ඉන්ද්‍රියයන් ඇත්තා වූ ද, නො තියුණු ශ්‍රාඩාදී ඉන්ද්‍රියයන් ඇත්තා වූ ද, යහපත් ආශයාදිය ඇත්තා වූ ද, නොමනා ආශයාදිය ඇත්තා වූ ද, ධර්මය තේරුම කර දීම පහසු වූ ද, ධර්මය තේරුම කර දීම අපහසු වූ ද, මඟ පල ලැබීමට භව්‍ය වූ ද, මඟ පල ලැබීමට අභව්‍ය වූ ද සත්ත්වයන් දනිති’ ය යනු එහි තේරුම ය. අන්‍ය සත්ත්වයන්ගේ අන්‍ය පුද්ගලයන්ගේ ආශයාදිය දන්නා නුවණ ඉන්ද්‍රියපරෝපරියත්තඤ්ඤාණය බව එයින් දක්වන ලදී.

ආශය යනු වාසය කරන ස්ථානය ය. යමෙක් යම්කිසි කරුණක් මෙය මෙසේමය යි තදින් පිළිගෙන එය ම මූලකාරණය කරගෙන එහි පිහිටා කටයුතු කෙරේ නම්, ඒ කරුණක් වාසස්ථානයකට සමාන වන බැවින් එයට ද ආශයයි කියනු ලැබේ. ‘සත්තානං ආසයං පජානාති’ මෙහි ආශය නමින් කියැවෙන්නේ එබඳු කරුණු ය. මිථ්‍යාදෘෂ්ටිය හා යථාභූතඥන නම් වූ සම්‍යක්දෘෂ්ටිය එබඳු කරුණු දෙකකි. මෙහි ආශය නමින් කියනුයේ ඒ ධර්ම දෙකය.

ලෝකයෙහි ඇතමෙක් ආත්මය නිත්‍ය දෙයකැයි ගනිති. ඇතැමෙක් ආත්මය ශරීරය සමගම නැසෙන අනිත්‍ය දෙයකැයි ගනිති. ඇතමෙක් ආත්මය පයඝීන්තයක් නැති විශාල දෙයකැයි ගනිති. ඇතෙමෙක් පයඝීන්ත පරිච්ඡේදය ඇතියකැයි ගනිති. ඇතැමෙක් ශරීරය ආත්මය යන දෙක ම එකකැ යි ගනිති. ඇතමෙක් ශරීරය ආත්මය යන දෙක දෙකකැ යි ගනිති. ඇතමෙක් ආත්මය මරණින් පසුද ආත්මය නිරෝගීව ඇතැය යි ගනිති. ඇතැමෙක් මරණින් පසු ආත්මයක් ඉතිරි නොවෙතැයි ගනිති. ඇතමෙක් මරණින් මතු ඇතැමුන්ගේ ආත්ම ඇත, ඇතැමුන්ගේ ආත්ම නැතය යි ගනිති. ඇතැමෙක් මරණින් මතු ආත්මයක් ඇත්තේ ද නො වේ නැත්තේ ද නොවේ යයි ගනිති. මරණින් මතු ආත්මය ඇතය යි ගැනීම ශාශ්වත දෘෂ්ටි නම් වේ. ආත්මය මරණින් සිද්දේය නැතිවේ ය කියා ගැනීම උච්ඡේද දෘෂ්ටි නම් වේ. ශාශ්වත දෘෂ්ටිය ගතුවත් තමන්ගේ වැඩ කරන්නේ ශාශ්වත දෘෂ්ටිය මුල් කර ගෙන ය. උච්ඡේද දෘෂ්ටිය ගතුවත් තමන්ගේ වැඩ කරන්නේ උච්ඡේද දෘෂ්ටිය මුල් කර ගෙන ය. එබැවින් ඒ දෘෂ්ටි දෙක ඔවුනට වාසස්ථානයක් බඳු වන බැවින් ආශය නම් වේ.

ලෝකයෙහි ඇතමෙක් සත්පුරුෂාශ්‍රය ලැබ සඬර්මශ්‍රවණය කොට ශාශ්වතෝච්ඡේද සංඛ්‍යාත දෘෂ්ටි දෙකට නො බැස අවිද්‍යා දී හේතූන්ගේ හා සංස්කාරාදී ඵලයන්ගේ වශයෙන් සංසාර ප්‍රවාහිතිය දක්නා වූ අනුලෝමිකක්ෂාන්තිය යි කියනු ලබන විදර්ශනා ඥානය ලැබ ඒ විදර්ශනා ඥානය අනුව එහි පිහිටා ක්‍රියා කෙරෙති. ඇතමෙක් යථාභූතඥන නම් වූ මාර්ගඥනය ලැබ එහි පිහිටා එයට අනුව ක්‍රියා කෙරෙති. එබැවින් විදර්ශනාඥනය හා මාර්ගඥනය ද ආශය නම් වේ. ශාශ්වතෝච්ඡේද දෘෂ්ටි දෙක ලාමක සත්වයාගේ ආශය ය. අනුලෝමිකක්ෂාන්තිය හා මාර්ගඥනය ශුඬ සත්වයන්ගේ ආශය ය. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ වෙත

පැමිණෙන සත්ත්වයන්ගේ ආශය දූන ඔවුනට සුදුසු පරිදි දහම් දෙසන සේක.

ශාශ්වතදෘෂ්ටාදිය ආශය කොට ඇත්තා වූ පුද්ගලයන් කුළ ඒ දෘෂ්ටාදිය නිරතුරු ව පවත්නේ නොවේ. පුද්ගලයා අන් සිතකින් අන්‍යක්‍රියාවක යෙදී ඉන්නා අවස්ථාවේදී ද තථාගතයන් වහන්සේ ඒ ඒ පුද්ගලයා ගේ ආශය දන්නා හ. එබැවින් තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණෙන කා හටත් ඔවුන්ගේ ආශය බලා සුදුසු සේ දසම් දෙසීම තථාගතයන් වහන්සේට කළ හැකිය. ධනය රැස් කර ගෙන අඹුදරුවන් ඇති කරගෙන පස් කම් සැප විඳිමින් එහි ඇලී ගැලී සිටින ඇතැම්හු නෛෂ්ක්‍රමාගරුකයෝ ය. නෛෂ්ක්‍රමාධ්‍යාශය ඇත්තෝ ය. නෛෂ්ක්‍රමාධ්‍යාශය යනු කාමයන් හැර දැමීමේ අදහස ය. තථාගතයන් වහන්සේ එ බව දනිති. ඒ බව දූන ඔවුනට සුදුසු ධර්මයක් දේශනය කළ කල්හි ඔවුන් කෙරෙහි යටපත් වී ඇති නෛෂ්ක්‍රමාධ්‍යාශය මතු වී අවුත් මගපල ලබති. ඇතැමෙක් පැවිදි වෙති.

තථාගතයන් වහන්සේ බුදු වූ අලූත ලෝකයෙහි රහතුන් සැටඑක් නමක් ඇති වූ පසු ඒ රහතුන් ලෝකයෙහි ධර්මය පැතිරවීම සඳහා පිටත් කර යවා උරුවෙල් දනවුවට වැඩම කරන සේක්, අතරමග එක් වනයක පිවිස ගසක් මුල වැඩහුන් සේක. එදින හඳුවර්ගික නම් කුමාරවරු තිස් දෙනෙක් ද කම් සැපයෙන් විනෝදය ලබනු රිසියෙන් ස්ත්‍රීන් ද කැඳවා ගෙන ඒ වනයට පැමිණ සිටියෝ ය. බිරියක් නැති කුමරෙකු විසින් එද කැඳවාගෙන ආ ගණිකාවක් ඔවුන්ගේ බඩු ද ගෙන පලා ගියාය. කුමාරයෝ ඇය සොයමින් වනයෙහි ඇවිදිනාහු තථාගතයන් වහන්සේ දූක උන්වහන්සේ වෙත ගොස් 'ස්වාමීනි, ස්ත්‍රියක් දුටුසේක් ද' යි විචාළහ. 'කුමාරවරුනි, තෙපි කුමට ස්ත්‍රියක් සොයන්නහුද' යි තථාගතයන් වහන්සේ වදාළහ. 'ස්වාමීනි, අපගේ එක් යහළුවෙක් ඔහුට බිරියක් නැති

බැවින් ගණිකාවක් කැඳවා ගෙන ආවේ ය. ඔ ආපගේ ප්‍රමාදයක් බලා බඩුත් ගෙන පළා ගියා ය. අප යහළුවාට උපකාර පිණිස ඇය සොයමින් ඇවිදින්නෙමු' යි ඔවුහු කීහ. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'කුමාරවරුනි, තොපට ගැහැනියක සොයමින් ඇවිදිනවාට වඩා තමන් ගැන සෙවීම නරකද' යි වදාළහ. 'ස්වාමීනි අපට තමන් ගැන සෙවීම නම් වඩා හොඳය' යි ඔවුහු කී හ. 'එසේ නම් කුමාරවරුනි, හිඳිගනිවි තොපට දහම් දෙසම්' යි තථාගතයන් වහන්සේ වදාළහ. ඔවුහු තථාගතයන් වහන්සේ වැඳ දහම් අසනු පිණිස හිඳිගත්තෝ ය. අන් ධර්මධරයෙක් නම් කාමයෙන් මත්ව මෙසේ වනයෙහි සල්ලාල කමින් ඇවිදිමින් සිටින ඒ පිරිසිට කාමායෙන් ඇත්ව වෙසෙන උදර අදහස් ඇතියන්ටම සුදුසු වන කෙලෙසුන්ට විරුද්ධ වන මේ ධර්මය දේශනය නො කරන්නේ ය. ඔවුන් විසින් දහම් දෙසන්නට ආරාධනා කළ ද ඔවුහු දහම් දෙසීමට සුදුසු පිරිසක් නො වෙති යි' සිතා දහම් නො දෙසන්නාහ. තථාගතයන් වහන්සේට ඔවුන් තුළ ඇති නෛෂ්ක්‍රමය ගරුකත්වය නෛෂ්ක්‍රමයාධ්‍යාශය පෙනෙන බැවින් ඔවුන්ට දහම් දෙසූ සේක, දහම් ඇසුවා වූ ඔවුන්ට ඒ ධර්මය අවබෝධ වී සෝවාන් මාර්ගඥන සංඛ්‍යාත ධර්මවක්ෂුස පහළ වී සැම දෙනම තථාගතයන් වහන්සේගෙන් පැවිද්ද ලබා ගත්හ.

(මහාවග්ග පාළි)

පැවිදිව සිටියද නෛෂ්ක්‍රමයාධ්‍යාශය නැති කාමය ම ගරු කරන කාමාධ්‍යාශය ඇති පුද්ගලයෝ පැවිද්දන් අතර ද ඇත්තාහ. තථාගතයන් වහන්සේ ඔවුන් හඳුනාගන්නාහ. රූපනන්ද භික්ෂුණිය එබඳු තැනැත්තියකි. ඇය පැවිදිවූයේ ඥාතීන් පැවිදි වූ නිසා ය. ඔ මාගේ වැඩිමහලු සහෝදරයා පැවිදි ව ලොවුතුරා බුදු විය. ඔහුගේ පුත් රහල් කුමරු පැවිදි විය. මාගේ සැමියා ද පැවිදි විය. මව ද පැවිදි විය. මෙතෙක්

දෙනා පැවිදි වූ කල්හි මට ගෙයි රැඳී සිටීමෙන් පලක් නැතය' සිතා හික්මුණි ආශ්‍රමයකට ගොස් පැවිදි වූවා ය. රූප ගරක වූ ඔ ' තථාගතයන් වහන්සේ රූපය අනිත්‍යය, දුකය, අනාත්මය යි දහම් දෙසති' යි හික්මුණින්ගෙන් අසා 'තථාගතයන් වහන්සේ ඉදිරියට ගිය හොත් මෙතරම් ශෝභන වූ මාගේ රූපයෙහි දෙස් දක්වන්නාහ' යි බුදුන් දක්නට ද නො යන්නී ය. තථාගතයන් වහන්සේ වෙත දහම් ඇසීමට යන්නෝ පැහැදි නොයෙක් අයුරිව බුදුගුණ වර්ණනා කරති. රූපනන්ද හික්මුණිය හික්මුණින් විසින් හා උපාසිකාවන් විසින් කියන බුදු ගුණ අසා 'මොවුහු මාගේ සහෝදරයාගේ ගුණ බොහෝ කියන්නාහ. බුදුන් වහන්සේ රූපයේ දෙස් කියතත් එක් දිනයකදීම එතරම් රාශියක් නො කියනු ඇත. මම ද උන්වහන්සේට නො දූනෙන ලෙස හික්මුණින්ගේ මුවාවෙන් ගොස් එක් දිනක් උන්වහන්සේ දූක දහම් අසා එමී' යි සිතා 'මම ද අද දහම් ඇසීමට එමී' යි හික්මුණින්ට කීවා ය.

සත්ත්වයන්ගේ ශරීර පමණක් නොව සිත් ද පෙනෙන ආශය - අධිමුක්ති පෙනෙන තථාගතයන් වහන්සේට නො දූනෙන්නට නො පෙන්නට කිසිවකුට උන්වහන්සේ වෙත නො යා හැකිය. රූපනන්ද සිතනු සමග තථාගතයන් වහන්සේ ඇය තමන්වහන්සේ වෙත පැමිණෙන බව දැන ගත් සේක. උන්වහන්සේ ඇයට කිනම් ධර්මයක් සුදුසු වේ දැයි සිතන්නාහු කටුවකින් කටුවක් ඉවත් කරන්නාක් මෙන් රූපගරක වූ ඇගේ රූපතණ්භාව හා රූපමදය රූපයකින්ම දුරු කිරීම සුදුසු බව දැන වදුරා ඇය පැමිණෙන කල්හි ඇගේ රූපයට වඩා සිය ගුණයක් ශෝභන වූ රූපය ඇති සර්වාලංකාරයෙන් සැරසුණු තරුණ කතක රුවක් උන්වහන්සේට පවත් සලමින් ඉන්නා ආකාරයෙන් නිර්මාණය කර තැබූහ. ඒ රුව පෙනෙන්නේ තථාගතයන් වහන්සේට හා රූපනන්ද හික්මුණියට පමණෙකි. රූපනන්ද තථාගතයන් වහන්සේ වෙත ගොස් වැද උන්වහන්සේ සමීපයේ වූ ඉතිරි රුව දූක, මේ කත සමීපයේදී

මගේ රුව භංසියක ඉදිරියේ කැවිඬි රුවක් වැනිය' යි තමාගේ රූපය ඕ තොමෝ ම පහත් කොට සිතුවා ය. ඇගේ රූප මදය බොහෝ දුරට සන්සිඳී ගියේ ය. ඇගේ සිත ඒ රූපයට ඇඳී ගියේය. ඕ ඒ රූපයේ අවයව සියල්ල එකිනෙක බලමින් ඒවායේ ලස්සන සිතුවා ය. තථාගතයන් වහන්සේ රූපනන්ද භික්ෂුණියගේ සිත නිර්මිත රූපයට ඇඳී ඇති බව දැක දහම් දෙසමින් ම ඒ රූපය මඳින් මඳ වෙනස් කලහ. මූලින් සෙළොස් අවුරුදු වයසේ සිටින්නියක බඳු ඒ රූපය විසි අවුරුදු වයසෙහි සිටින රුවක් කලහ. ඉක්බිති දරුවෙකු ලැබූ ඉතිරියක් බවට ද, මැදිවියේ සිටින රුවක් බවට ද, කෙස් පැසුණු ඇඟ රැළි වැටුණු දත් සැලූණු - කුඳු ගැසුණු සැරමිටියක් ගත් ඉතිරි රුවක් බවටද පත් කොට දැක්වූහ. ඒ වෙනස් වීම දැකීමෙන් ඇගේ රූපරාගය දුරු වී ගියේ ය. ඉක්බිති ඒ රූපය රෝගාකුර කොට දැක්වූහ. එකෙණෙහි ඒ රුව බිම ඇද වැටී මහභවින් කොඳිරිගාමීන් මලමුත්‍ර ගොඩේ ඒ මේ අත පෙරළෙන්නට විය. රූපනන්ද රූපය කෙරෙහි අතිශයින් ම කලකිරිණ. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ ඒ රුව මලසිරුරක් කොට දැක්වූහ. එකෙණෙහි ම එය ඉදිමී එහි නවදෙරින් ලේ සැරව හා පණු කැඳලි වැගිරෙන්නට විය. බලු කපුටු ආදීහු පැමිණ මළ සිරුර කන්නට විය. රූපනන්ද භික්ෂුණිය සියල්ල බලා සිට, 'මේ ස්ත්‍රිය මෙතැන්හි ම ජරපත් වූවා ය. රෝගාකුර වූවා ය. මරණයට පත් වූවා ය. මාගේ මේ ශරීරයටත් එසේ ම ජරා - ව්‍යාධි - මරණ පැමිණෙන්නේ ය' යි ආත්මභාවයේ අනිත්‍යතාව දුටුවා ය. ඇයට භවත්‍රය ගිනිගත් ගෙවල් සේ පෙනිණ. කරේ එල්ලු කුණපයක් සේ පෙනිණ. ඇගේ සිත කර්මස්ථානාභිමූඛ විය. තථාගතයන් වහන්සේ ඇයට උපකාර වීම පිණිස:

'ආකුරං අසුචං පූතීං - පස්ස නන්දෙ සමුස්සයං,
උග්ගසරන්තං පග්ගසරන්තං - බාලානං අභිපත්තිතං,

යථා ඉදං තථා එතං - යථා එතං තථා ඉදං
ධාතුසො පුඤ්ඤතො පස්ස - මා ලොකං පුනරාගාමි,
භවේ ජන්දං විරාජන්වා - උපසන්තො චරිස්සසි.'

යන ගාථා වදළ සේක ඒ දේශනාව අනුව සිත යවා භික්ෂුණිය සෝවාන් ඵලයට පැමිණියා ය. ඉක්බිති තථාගයන් වහන්සේ මතු මාර්ගත්‍රය සඳහා විදර්ශනාව පිණිස,

“අට්ඨිතං නගරං කතං - මංසලොහිතලෙපනං
යන්ථ ජරා ච මච්චු ච - මානො මක්ඛො ච ඔහිතො”

යන ගාථාව වදළ සේක. එය අසා රූපනන්ද භික්ෂුණිය ඉතිරි මගපලවලට පිළිවෙළින් පැමිණ සච්ඤාලෙසුන් නසා අර්හත් ඵලයට පැමිණියා ය.

(ධම්මපදට්ඨ කථා)

නපුරුකම් කරමින් සිටින්නා වූ ඇතැම්හු අව්‍යාපාද ගරුකයෝ ය. කරුණාධ්‍යානය ඇත්තෝ ය. ඔවුන් නපුරුකම් කරමින් සිටියදී ම තථාගතයන් වහන්සේ ඒ බව දන්නාහ. අංගුලිමාල මිනීමරමින් සිටියදී ම තථාගතයන් වහන්සේ ඔහු වෙත ගොස් ඔහුට දහම් දෙසුවේ උන්වහන්සේට ඔහුගේ අව්‍යාපාද ගරුකත්වය පෙනුණු නිසා ය. අනුන්ට බොහෝ උපකාර කරමින් ඉන්නා වූ ද ඇතැම්හු ව්‍යාපාද ගරුකයෝ ය. නපුරෝ ය. ඔවුන් අනුන්ට යහපත කරමින් ඉන්නා විටම තථාගතයන් වහන්සේ ඔවුන්ගේ ව්‍යාපාද ගරුක භාවය දැන ගන්නාහ. ශාන්තව සිටිය ද කිපෙන ස්වභාවය ඇති බවට වේදේහිකාගේ කථාව නිදසුනෙකි.

සැවැත් නුවර වේදේහිකා නම් ගැහැනියක් වූවා ය. ඇයට කටයුත්තෙහි දක්ෂ අනලස කාළි නම් දසියක් වූවා ය. 'වේදේහිකා අන් ගැහැනුන් සේ කුරිරු නැත. උඩගු නැත. වේදේහිකා බොහොම හොඳය' කියා ඇගේ ගුණ බොහෝ

දෙනා කියන්නට වූහ. ඇගේ කීර්ති රාවය අසා කාළි සිතන්නී 'වේදේහිකාගේ ගුණ බොහෝ දෙනා කියන්නාහ. ඇය මෙසේ ශාන්තව සිටින්නේ මා විසින් හොඳට වැඩ කරන නිසා ද, නැතහොත් ඇගේ ගුණවත්කම නිසා ද යි විමසිය යුතුය' යි සිතා එක් දිනක් දවල් වන තුරු නිද ගත්තා ය. එදින වේදේහිකා නො සතුටු ව බොල කාළියේ, මෙ පමණ දවල් වන තෙක් නිද ගත්තේ තිට කුමක් වෙලා ද යි? ඇසුවා ය. මොකොවත් වෙලා නැතැ යි කාළි කීවා ය. මේ පවිකාර දැසි කිසි කරුණක් නැතිව දවල් වන තුරු නිදගත්තී ය' යි වේදේහිකා කිපී රවා බැලුවා ය.

'මාගේ ආයතියට කෝපය නැත්තේ නො වේ. මා හොඳට වැඩ කරන නිසා ඔ ඇත්තා වූ කෝපය පිට නොකරන්නී ය' යි කාළි සිතා ගත්තා ය. ඔ තොමෝ තවත් ඒ ගැන විමසන්නට සිතා පසු පසු දින තවත් දවල් වන තුරු නිද ගත්තා ය. වේදේහිකා 'තී මෙපමණ දවල් වන තුරු නිද ගත්තේ තිට කුමක් වෙලා ද' යි ඇසුවා ය. 'කිසිවක් වී නැත, ආයතියවෙතී' යි කාළි කීවා ය. එද වේදේහිකා කිපී කාළිට සැර කළා ය.

වේදේහිකා ගේ කෝපය ගැන තවත් විමසුනු පිණිස කාළි තුන්වන දිනයේ තවත් දවල් වී නැගිටියා. එදින වේදේහිකා 'කුමට මෙපමණ දවල් වන තෙක් නිදන්නී ද' යි කාළිගෙන් අසා 'කිසි කරුණක් නැත' ය යි කී කල්හි හොඳට ම කිපී දෙරට දමන පොල්ල ගෙන කාළිට ගසා ඇගේ හිස පැලුවා ය.

කාළි හිසෙන් ලේ ගලමින් තිබියදී ම සමීප ගෙවලට ගොස් 'නුඹලා හොඳය කියන වේදේහිකාගේ සැටි බලන්න. ඔ තොමෝ දවල් වී නැගිටියා කියා එක දැසියක් ඇති ගෙදර වැඩ සියල්ලම තනිව කරගෙන සිටින මට පොල්ලකින් ගසා මාගේ ඔලුව පැලුවා ය' යි කීවා ය. වේදේහිකාගේ කීර්තිය

එයින් කෙළවර විය. වේදේහිකා වැනි අයගේ කෝප වන ස්වභාවය ඔවුන් ශාන්තව සිටින විට ම තථාගතයන් වහන්සේ දන්නාහ.

(කකචුපම සුත්ත)

අනුශය යන අප්‍රහීන භාවයෙන් සත්ත්වසන්නාතයෙහි පවත්නා කාමරාගාදීහු ය. කාමරාගානුශය, භවරාගානුශය, ප්‍රතිසානුශය, මානානුශය. දෘෂ්ටානුශය, විචිකිත්සානුශය, අවිද්‍යානුශය යි අනුශය නාමයෙන් දැක්වෙන ධර්මයෝ සත්දෙනෙකි.

ලෝකෝත්තර මාර්ගඥනය උපදවා එහි බලයෙන් කාමරාගාදිය ප්‍රහාරණය නො කළ සහමුලින් නො නැසූ පුද්ගලයන්හට කාමරාගය ඇති වීමට හේතු වන සුන්දර රූපයක් මුණගැසුණු විටදී කාමරාගය උපදී. මාර්ගයෙන් කාමරාගය ප්‍රහාරණය කළ අනාගාමීන්ට හා රහතුන්ට කොතරම් ශෝභන රූපයක් මුණ ගැසුණ ද කාමරාගය නූපදී. රාගයට හේතු වන ආරම්මණ ලද පෘථග්ජනයාට කාමරාගය ඇති වන්නේත් අනාගාමීන්ට හා රහතුන්ට එය ඇති නො වන්නේත් කිනම් කරුණකින් ද යි විමසිය යුතු ය. ඉෂ්ටාරම්මණය මුණගැසීමේදී පෘථග්ජනයාට කාමරාගය ඇති වන්නේ ඔහු තුළ ඒ කාමරාගය එක්තරා සියුම් ආකාරයකින් තිබුණු බැවිනි. අනාගාමීන්ට හා රහතුන්ට ඇති නො වන්නේ ඔවුන් තුළ එසේ පවත්නා කාමරාගයක් නැති නිසා ය. ඉෂ්ටාරම්මණය මුණ ගැසුණු විට පෘථග්ජනයාට කාමරාගය නැගී එන නිසා ඔහු තුළ කාමරාගය ඇති වන බව කියනු මිස ඔහු තුළ අසවල් තැන අසවල් ආකාරයෙන් ඒ කාමරාගය රැදී ඇතය කියා දැක්විය හැකි ආකාරයකින් ඒ කාමරාගය නැත. නො දැක්විය හැකි ආකාරයෙන් අන්‍යන්ට තබා, ඇති පුද්ගලයාට ද, ඇති බව නො දැනෙන්නා වූ ආකාරයෙන් පවත්නා ක්‍රියාකාරිත්වයක් නැති ක්ලේශයන් නිද සිටින්නවුන් වැනි නිසා ඒවාට අනුශය යි

කියනු ලැබේ. කරුණක් ලැබ උපන් කල්හි ද ඒවාට ඒ නමම කියනු ලැබේ. අනුශයිත ක්ලේශය ඉතා සියුම් ය. ඒවා සත්ත්වසත්තානයෙහි නිරතුරුවම ඇත්තේ ය. එහෙත් කුශලයට ඒවායින් බාධාවක් නැත. දන් දෙන තැනැත්තා කෙරෙහි දන් දෙන වෙලාවේදී ඒවා ඇත. භාවනා කරන තැනැත්තාට භාවනා කරන වේලාවෙහි ද ඒවා ඇත. ධ්‍යාන ලබා ධ්‍යානයට සමවැදී ඉන්නා තැනැත්තා කෙරෙහි ද ඒවා ඇත. සෝවාන් සකෘදගාමී අනාගාමී පුද්ගලයන් කෙරෙහි ද ඇතැම් අනුශය ධර්ම ඇත. ඒවා නැත්තේ රහතුන් කෙරෙහි පමණෙකි.

ඇතැමෙක් කෙරෙහි අනුශයිත කෙලෙස් වර්ෂ බොහෝ ගණන්, වරකුදු නැග එන්නේ නැති ව අනුශයිතාකාරයෙන් ම පවතී. ඇතය කියා සැලකීමට කිසිම ලකුණක් නැති ඒ කෙලෙස් තමා තුළ ඇති බව ඒ පුද්ගලයෝ ද නො දනිති. එහෙත් තථාගතයන් වහන්සේ එවා දනිති. සත්පුරුෂයන් සේවනය කරන, ධර්මය සේවනය කරන, නුවණ ඇති අයට අනුශයිත කෙලෙසුන් නැගී එනවා අඩු ය. අපට ලෝභය නැත, රාගය නැත, ක්‍රෝධය නැත, අප පව් කරන්නේ නැත කියා ඒ කෙලෙස් නැගී සිටීමේ අඩුකම නිසා ඇතැම්හු තමන් ගැන රැවටෙති. සමහර විට කලාන්තරයක් නො නැගීමට සිටි ක්ලේශය නිතර නැගී එන ක්ලේශයට වඩා නපුරු අන්දමින් නැගී එන්නේ ය. එයට සාධක බොහෝ දැක්විය හැකි ය.

එක් කලෙක අප මහබෝසතාණෝ ධ්‍යාන උපදවා කාමරාගය යටපත් කර ගෙන සිට බඹලොව ඉපිද එහි ද බොහෝ කලක් කාමරාගය යටපත් කරගෙන සිට එයින් චූත ව මිනිස්ලොව රජ ගෙදරක උපන්න. දීර්ඝ කාලයක සිට කාමරාගය යටපත් කරගෙන සිටින කුමරා ස්ත්‍රීන් දැකීමට පවා කැමති නො විය. ඔහු ස්ත්‍රීන් අත නො සිටින්නේ ය. ස්ත්‍රීයක් අතට ගත හොත් කුමාරයා හඬන්නට වන්නේ ය. ඔහුට කිරි

පෙවීම සඳහා කිරි මව්වරුන්ට පිරිමි වෙස් ගන්වන්නට සිදු විය. ඔහු වැඩිවිය පැමිණ පසු ද විවේකාගාරයකට වී ධ්‍යානයෙන් වාසය කළේ ය. එසේ සම්පූර්ණයෙන් ස්ත්‍රීන්ගෙන් ඇත් වී සිටින කුමාරයාගේ අනුශයිත කාම රාගය රජුගේ මෙහෙයීමෙන් තරුණ නාටිකාවක් විසින් ප්‍රබෝධ කරනු ලැබී ය. ඔහුට කාමරාගය කොතරම් බලවත් ලෙස නැගී සිටියේ ද කියත හොත් කාමරාගයෙන් අන්ධ වී 'මේ කාමරසය මා විසින් පමණක් විදිය යුතුය, සෙස්සන්ට මේ රසය ලැබීමට ඉඩ නොදිය යුතුය' යි ඔහු පුරුෂයන් මරන්නට පටන් ගත්තේ ය. එයින් පිය රජුට ඔහු රටෙන් පිටු වහල් කරන්නට සිදු විය. විස්තර ජාතක පොතෙන් දත හැකි ය. මහාපලෝභන ජාතකය යන නමින් මේ කථාව ජාතක පොතේ දක්වා තිබේ.

වර්තය යනුවෙන් මෙහි දැක්වෙන්නේ ඒ ඒ පුද්ගලයන් විසින් අතීතයෙහි කර ඇති පින්පව් දෙක ය. 'කතමඤ්ච සත්තානං වරිතං? පුඤ්ඤභිසංඛාරෝ, අපුඤ්ඤභිසංඛාරො, ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරෝ පරිත්තභුමකො වා මහාභුමකො වා ඉදං සත්තානං වරිතං' යනුවෙන් ඒ බව විභංගපාලියෙහි දක්වා ඇත්තේ ය. අතීතයෙහි කළ පින් පව් දෙකොටස ම සකල සත්ත්වයනටම ඇත්තේ ය. සිටු වීමට රජ වීමට රහත් වීමට තරම් අතීතයෙහි කළ පින් ඇත්තා වූ අය සමහර විට කිසි පිතක් නැතියවූත් සේ ඉතා පහත් අන්දමින් ජීවත් වෙති. බුදුරදුන් ජීවමාන කාලයේ රජගහනුවර විසූ සුනීත නම් සැවොලා එබඳු කෙනෙකි

සුනීතගේ කථාව,

පෙර බුදුවරුන්ගේ සසුන්වල නිවන් පතා නොයෙක් පින්කම් කළ පුද්ගලයෙක් බුද්ධගුණාකාලයක දී මිනිස්ලොව කුලගෙයක ඉපද වැඩිවිය පැමිණ බාලජනයන් හා එකතුව සෙල්ලමින් කල් යවන්නේ ගමෙහි පිඩුසිඟා වඩනා පසේබුදු කෙනෙකුන් දැක 'ඇඟ සැම තැන වණ සැදුණු එකකු මෙන්

මුළු සිරුර වසා පොරවා ගෙන ඔබ කුමට පිඬු සිගන්තෙහි ද? මිනිසකු විසින් ගොවිකම් වෙළඳුම් ආදියෙන් දිවි පැවැත්විය යුතු නො වේ ද? ඔබට ඒවා කරන්නට බැරි නම් ගෙවල මලමුත්‍රාදිය ඉවත් කරමින් ගෙවල පිළිකනු ශුඛකිරීමෙන්වත් ජීවත් වන්නය' යි උන්වහන්සේට අපහාස කෙළේ ය.

ඔහු ඒ පවින් බොහෝ කලක් නරකයෙහි පැසී අවශේෂ කර්මයෙන් මිනිස්ලොව ජාති සිය ගණන් සැඩොල් කුලයෙහි ඉපද අවසානවරට අප බුදුරදුන්ගේ කාලයේ රජගහනුවර සැඩොල් පවුලක උපත ලැබුවේ ය. ඔහු සුනීත නම් විය. ඔහු සැහෙන පමණට අභාරයකුදු නො ලබමින් නගරයේ කසල ඉවත් කරමින් තමා පහත් කොට සලකන පිළිකුල් කරන සෙස්සන්ට යටහත් බව දක්වමින් වදිමින් ඉතා දුකින් ජීවත් විය. එහෙත් ඒහිහික්ෂුභාවයෙන් පැවිද්ද ලැබීමට නිසි, රහත්වීමට නිසි, දේව බ්‍රහ්මයන්ගෙන් පවා වැඳුම් පිදුම් ලැබීමට නිසි පින් ඔහුට ඇත්තේ ය. ඒ බව අන්‍යයන් තබා ඔහු ද නොදන්නේ ය.

එක් දිනක මහාකරුණාසමාපත්තියෙන් නැඟී ලොව බලා වරදන්නා වූ තථාගතයන් වහන්සේට සුනීත පෙනිණ. ඔහුගේ පුණ්‍ය සම්පත්තිය ද පෙනිණ. තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුට පිහිට වනු පිණිස හික්ෂුසංඝයා ද සමඟ රජගහනුවර සුනීත පිරිසිදු කරන විටීයට පිඬු සිගා වැඩි සේක. කසල කදක් කර තබා ගෙන වන සුනීතට පෙර මඟ බුදුරදුන් වඩිනු පෙනිණ. සැමට ම යටත්ව සැමටම අයිත් වී යන සුනීතට ලෝකාග්‍ර වූ බුදුරදුන් වඩනා කල්හි අයිත් වී යාමට තරම් විත්ත ශක්තියන් නො විණ. බුදුරදුන් මුණ නො ගැසෙන ලෙස පළා යාමට මඟක් ද නො තිබිණ. ඔහු කලබල වී කළ හැකි දෙයක් නැත්තෙන් කසල කද පසෙක තබා බිත්තියකට හේත්තු වී වැද ගෙන සිටියේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඔහු සමීපයට පැමිණ, 'සුනීත' යි අමතා ඔහු ධෙධයාමත් කොට 'නූඹට මේ දුක්බ

ජීවිකාවෙන් කවර ප්‍රයෝජනයක් ද? නුඹට පැවිදිවන්නට නරකද? යි අසා වදාළ සේක. තථාගතයන් වහන්සේ වචනය අසා සුනීත කිසි කලෙක නො ලැබූ තරම් ප්‍රීතියක් ලබා 'ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මා වැනි අයටත් පැවිද්ද ලැබිය හැකි නම් මා පැවිදි නොවන්නේ කිමිද? භාග්‍යවතුන් වහන්ස මා පැවිදි කරනු මැනව' යි කීය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'ඒහි හික්බු' යි වදාළ සේක. ඒ වචනයෙන් සුනීත පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලැබ පෙර පිනෙන් පහළ වූ සිවුරු හැඳ පොරොවා සියවස් ගත කළ මහතෙර කෙනෙකුන් සේ සුන්දර ශ්‍රමණාකල්පයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ සමීපයේ සිටියේ ය.

ඉක්බති තථාගතයන් වහන්සේ සුනීත හික්ඡුව විහාරයට කැඳවා ගෙන ගොස් කමටහන් දුන්හ. හෙතෙමේ විවේකස්ථානයකට එලඹ තථාගතයන් වහන්සේ දුන් උපදෙස් අනුව භාවනා කොට පඤ්චාහිඤ අෂ්ටසමාපත්තීන් උපදවා අනතුරු ව විදගීනා කොට සවි කෙලෙසුන් නසා අර්හත්ඵලයට පැමිණියේ ය. රහත් වූ සුනීත තෙරුන් වහන්සේ වෙත ශක්‍රයා ද බ්‍රහ්මයෝ ද බොහෝ දෙවියෝ ද පැමිණ-

'නමො තෙ පුර්සාජඤ්ඤ
 නමො තෙ පුරිසුත්තම,
 යස්ස තෙ ආසවා බීණා,
 දක්ඛිණෙයො' සි මාරිස'

යනුවෙන් පුරුෂාජාතීයයන් වහන්ස, ඔබට නමස්කාර වේවා! පුරුෂෝත්තමයන් වහන්ස, ඔබට නමස්කාර වේවා! නිදුකාණන් වහන්ස, ඔබගේ ආශ්‍රවයෝ ක්ෂය වූහ. ඔබ වහන්සේ දක්ෂිණාවට සුදුසු වූවහු යි කියමින් දෙහොත් මුදුන් දී නමස්කාර කලෝ ය.

(පෙරගථා අට්ඨකථා 540)

ඇතැම්හු අතීතයෙහි කළ බොහෝ පවිකම් ඇත්තෝ ද සමහර විට මහත් යස ඉසුරෙන් මහා සම්පත්තියෙන් කල් යවති. ඔවුන්ගේ පවිකම් ඇති බව ඔවුහු ද නො දනිති. සෙස්සෝ ද නො දනිති. තථාගතයන් වහන්සේ සෑම දෙනාගේ වර්ත දන්තාහ.

අධිමුක්තිය පස්වන තථාගත බලය විස්තර කිරීමේදී කියැවිණ. අධිමුක්ති දැනීම වෙන ම තථාගත බලයක් ව තිබියදී මේ ඉන්ද්‍රියපරෝපරියත්තඤ්ඤායට එය නැවත ඇතුළු කොට දක්වා තිබෙන්නේ ඉන්ද්‍රියයන්ගේ තත්වය අනුව ද අධිමුක්තිය දැනෙන බැවිනි.

ලෝභ දෝස මෝහ මාන දිට්ඨි විචික්ච්ඡා ජීන උද්ධව්ව අභිරික අනොත්තප්පය යි ක්ලේශ නම් වු ධර්ම දශයක් ඇත්තේ ය. දූවිල්ල වැටුණ හොත් එයින් ඇස වැසෙන්නාක් මෙන් යමෙකුගේ සන්තානයෙහි රාගාදී කෙලෙසුන් උපදින හොත් ඒවායින් ඔහුගේ නුවණැස වැසෙන්නේය. එබැවින් කෙලෙසුන්ට දූවිලිය යි ද කියනු ලැබේ. ඇතමුන්ට නිතර කෙලෙස් ඇති නො වේ. ඇති වන කෙලෙස් ද සනව ඇති නො වේ. ඔවුහු නුවණැසෙහි කෙලෙස් රජස් අධික ව නැති බැවින් අප්පරජක්ඛ නම් වෙති. ධර්මයෙන් ඇත් ව වෙසෙන සත්පුරුෂ සේවනයක් නැති ව වෙසෙක ඇතැමුන්ට නිතරම කෙලෙස් ඇති වේ. ඇතිවන කෙලෙස් ද ඉතා සනව ඇතිවේ. කෙලෙස් දූවිල්ලෙන් වැසී ගිය නුවණැස ඇති ඔවුහු මහාරජක්ඛ නම් වෙති. තථාගතයන් වහන්සේ අල්පරජස්කයන් ද දන්තාහ. මහාරජස්කයන් ද දන්තාහ.

සද්ධිත්තදිය - විරිසිත්තදිය - සතිධිත්තදිය - සමාධිත්තදිය - පඤ්ඤිත්තදිය කියා මඟපල ලැබීමට උපකාර වන ඉන්ද්‍රිය ධර්ම පසක් ඇත්තේ ය. නැවත නැවත සේවනය කිරීමෙන් තමන්ගේ සන්තානයෙහි නිතර නිතර ඇති කර ගැනීමෙන් දියුණු කර ගන්නා ලද ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රියයන් ඇත්තෝ තික්ඛිත්තදිය නම්

වෙති. එසේ ඉන්ද්‍රියයන් දියුණු කර නො ගත්තෝ මුදුන්ද්‍රියයෝ නම් වෙති. තථාගතයන් වහන්සේ තික්ඛිනිද්‍රිය වු ද මුදුන්ද්‍රිය වු ද සත්ත්වයන් දන්නාහ.

යහපත් වු ආශය වරිත අධිමුක්ති ඇත්තා වු අල්ලරජස්ක වු තියුණු ශ්‍රද්ධාදි ඉන්ද්‍රිය ඇත්තා වු සත්වයෝ ස්වාකාර නම් වෙති. ලාමක වු ආශය අනුශය වරිත අධිමුක්ති ඇත්තා වු මහාරජස්ක වු නො දියුණු ඉන්ද්‍රිය ඇත්තා වු සත්වයෝ ද්වාකාර නම් වෙති. තථාගතයන් වහන්සේ ස්වාකාර ඇත්තා වු ද ද්වාකාර ඇත්තා වු ද සත්ත්වයන් දන්නාහ.

ස්වාකාර ඇත්තා වු සත්ත්වයනට හොඳ නරක තේරුම් කරදීම, ස්කන්ධාදි ගැඹුරු ධර්ම තේරුම් කර දීම පහසු ය. එබැවින් ඔවුහු සුවිඥාපය නම් වෙති. ද්වාකාර ඇත්තා වු සත්ත්වයනට හොඳ නරක තේරුම් කර දීම, ගැඹුරු ධර්ම තේරුම් කර දීම අපහසු ය. ඔවුහු දුර්විඥාපය නම් වෙති. තථාගතයන් වහන්සේ සුවිඥාපය සත්ත්වයන් ද දන්නාහ. දුර්විඥාපය සත්ත්වයන් ද දන්නාහ.

දහම් ඇසීමෙන් භාවනාවෙහි යෙදීමෙන් වර්තමාන භවයෙහිදී ම මගපල ලැබීමට සුදුසු පුද්ගලයෝ ද ඇත. ඔවුහු භව්‍ය නම් වෙති. කොතෙක් දහම් ඇසුව ද කෙතෙක් භාවනා කළ ද ඒ භවයේදී මගපල ලැබිය නො හෙන පුද්ගලයෝ ද ඇත. ඔවුහු අභව්‍ය නම් වෙති.

“යෙ තෙ සත්තා කම්මාවරණෙන සමන්තාගතා කිලෙසාවරණෙන සමන්තාගතා විපාකාවරණෙන සමන්තාගතා අස්සධා අච්ඡන්දිකා දුප්පඤ්ඤා අභබ්බා නියාමං ඔක්කම්තුං කුසලෙසු ධම්මේසු සම්මත්තං ඉමෙ තෙ සත්තා අභබ්බා”

(විභසිග පාළි 267)

කර්මාවරණය ඇති, ක්ලේශාවරණය ඇති, විපාකාවරණය ඇති, ශ්‍රධාව නැති, මගපල ලැබීමේ ඕනෑකම නැති, නුවණ නැති, කුශලධර්මවිෂයෙහි සම්මත්තනියාම නම් වූ ලෝකෝත්තර මාර්ගයට පැමිණීමට සුදුසුකම් නැති සත්ත්වයෝ අභවයයෝය යි එයින් දක්වන ලදී.

මවු මැරීම, පියා මැරීම, රහතුන් මැරීම, ලොවුතුරා බුදුන්ගේ ශරීරයෙහි ලේ ඉපදවීම, සංඝයා හේද කිරීම යන දෙවන ජාතියේ විපාක දීමෙහි නියත කර්ම පස අතුරෙන් යම්කිසිවක් කළ පුද්ගලයකුට ඒ ආත්මභාවයේදී මගපල නො ලැබිය හැකි ය. ඒවා ලෝකෝත්තර මාර්ගය ආවරණය කරන කර්මයෝ ය. කර්මාවරණය යි කියනුයේ ඒ කර්ම පසට ය. නාස්තික අහේතුක අක්‍රිය යන නම් ව්‍යවහාර කරන කර්මය හා කර්මඵලය ප්‍රතික්ෂේප කරන දෘෂ්ටි තුනෙන් යම්කිසි දෘෂ්ටියක් ගෙන සිටින්නහුට ඒ ජාතියේදී මගපල නො ලැබිය හැකි ය. එය ලෝකෝත්තර මාර්ගය වසන ක්ලේශයෙකි. එබැවින් එය ක්ලේශාවරණ නම් වේ. අහේතුක ද්විභේතුක ප්‍රතිසන්ධියෙන් උපනුන්ට ඒ ජාතියේදී මගපල නො ලැබිය හැකි ය. ප්‍රතිසන්ධිය කර්ම විපාකයකි. ලෝකෝත්තර මාර්ගය වසන විපාකයක් බැවින් අහේතුක ද්විභේතුක ප්‍රතිසන්ධිය විපාකාවරණ නම් වේ.

ආවරණය කරන ආනන්තයූකර්ම නැති, ආවරණය කරන නියත මිථ්‍යාදෘෂ්ටිසංඛ්‍යාත ක්ලේශය නැති, ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසන්ධි ඇති, ශ්‍රධාව ඇති, බලවත් ජන්දය ඇති, නුවණ ඇති, පෙර පින් ඇති පුද්ගලයෝ ඒ ජාතියේ මගපල ලැබීමට භවයයෝ ය. සුදුසුසේයෝ ය. තථාගතයන් වහන්සේ මොවුහු භවයයෝ ය, මොවුහු අභවයයෝ යයි භව්‍යාභව්‍ය පුද්ගලයන් දන්නාහ.

අන්‍ය සත්ත්වයන්ගේ අන්‍ය පුද්ගලයන්ගේ ආශය, අනුශය, වරිත, අධිමුක්ති දන්නා වූ ද අල්පරජස්ක, මහාරජස්ක,

තීක්ෂණේන්ද්‍රිය, මෘද්වින්ද්‍රිය, ස්වාකාර, ද්වාකාර, සුවිඥාපා, දුර්විඥාපා, භව්‍යාභව්‍ය පුද්ගලයන් දන්නා වූ නුවණ ඉන්ද්‍රියපරෝපරියත්තඤ්ඤ නම් වූ තථාගත බලය ය.

7. සත්වන තථාගත බලය.

ධ්‍යානාදීන්ගේ සංක්ලේශාදිය දන්නා නුවණ.

‘පුන ච පරං සාරිපුත්ත තථාගතෝ ඤාන විමොක්ඛ සමාධි සමාපත්තීනං සංකිලෙසං වොදනං වුට්ඨානං යථාභුතං පජානාති. යම්පි සාරිපුත්ත තථාගතො ඤාන විමොක්ඛ සමාධි සමාපත්තීනං සංකිලෙසං වොදනං වුට්ඨානං යථාභුතං පජානාති ඉදම්පි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසනං ධානං පටිපජානාති. පරිසාසු සීහනාදං නදති. බුභ්මචක්කං පචත්තෙති.’

ප්‍රථමධ්‍යානාදි ධ්‍යානයන්ගේ ද රුපී රූපානි පස්සති යනාදීන් දේශිත අෂ්ට විමෝක්ෂයන්ගේ ද සවිතර්කසවිචාර සමාධ්‍යාදි තෙවැදෑරුම් සමාධීන්ගේ ද ප්‍රථමධ්‍යානසමාපත්තියාදි නව වැදෑරුම් සමාපත්තීන්ගේ ද සංක්ලේශ - ව්‍යවදන - ව්‍යුත්ථාන දන්නා නුවණ තථාගත බලයක් බව එයින් දැක්විණ.

ධ්‍යානභාවනා කරන්නා වූ ඇතැම්හු එය ගැන හොඳ දැනුමක් නැති බැවින් ධ්‍යානය ලබා ද තවම ධ්‍යානයක් ලැබී නැත යයි සිතති. තමන් වඩන කර්මස්ථානය නියම කර්මස්ථානයක් වුව ද අකර්මස්ථානයකැයි සිතති. ඇතමෙක් ධ්‍යාන නො ලැබ ම තමන් ධ්‍යාන ලබා ඇත ය යි සිතති. තමන් අකර්මස්ථානයක් වඩමින් එය කර්මස්ථානයකැ යි සිතති. සමහර විට භාවනාවෙහි යෙදී සිටිනා අතර ඇතැම්හු නිද්දට වැටෙති. ධ්‍යානය නො ලැබම ධ්‍යාන ලදිමුය යි සිතන්නවුන් එසේ සිතන්නේ නින්ද ධ්‍යානය යි සිතා

ගැනීමෙනි. මෙකල ඇතමුන් සමාධි වීම් ශී කියන්නේ ද මේ නින්දාට වැටීමෙනි. තථාගතයන් වහන්සේ සෑම දෙනාගේම ධ්‍යානාදිය පිළිබඳ නියම තත්ත්වය දන්නාහ. එය සත්වන තථාගත බලය ය.

8. අටවන තථාගතබලය.

අතීත ජාති දන්නා නුවණ

“පුන ව පරං සාරිපුත්ත, තථාගතො අනෙක විහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති, සෙය්‍යථීදං? එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො තිස්සොපි ජාතියො චතස්සොපි ජාතියො පඤ්චපි ජාතියො දස්පි ජාතියො වීසම්පි ජාතියෝ තිංසම්පි ජාතියෝ චත්තාර්සම්පි ජාතියෝ පඤ්ඤසම්පි ජාතියෝ ජාතිසතම්පි ජාති සහස්සම්පි ජාතිසතසහස්සම්පි අනෙකෙපි සංවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි විවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි සංවට්ටවිවට්ටකප්පේ අමුත්‍රාසිං එවං නාමො එවං ගොත්තො එවං වණ්ණො එව’ මාහාරො එවං සුබදුක්ඛපට්ඨසංවේදී එව’ මායුපරියන්තො, සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදිං තත්‍රාපාසිං ඒවං නාමො එවං ගොත්තො එවං වණ්ණො එවමාහාරො එවං සුබදුක්ඛපට්ඨසංවේදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො ඉධුපපන්තොති, ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙක විහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති. සෙය්‍යථීදං? එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියෝ -පෙ - ඉතිං සාකාරං සඋද්දෙසං? අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති ඉදම් පි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති-පෙ- පවත්තෙති.”

මේ පාඨයෙන් දැක්වෙන්නේ තමන් වහන්සේගේ අතීත හව පරම්පරාව දක්නා නුවණ තථාගතයන් වහන්සේගේ එක් ඥානබලයක් බව ය. තමන් වහන්සේ අතීතයෙහි මෙබඳු නාමයකින් මේ නම් ගෝත්‍රයක් ඇති ව මෙ බඳු ආහාර පාන ඇති ව මෙ බඳු සුව දුක් ඇති ව මෙ පමණ ආයු ඇතිව විසූවෙමි ය. ඉන් චුත ව අසවල් තැන උපන්නෙමි ය. එහි මෙ බඳු ගරිරයක් විය. මෙ බඳු පැහැයක් ඇත්තේ වීම් ය. මෙ බඳු නමක් විය. අසවල් ගෝත්‍රය විය. මේ මේ දේ ආහාර කොට ගනිමි ය. මෙ බඳු සුව දුක් ලැබීමි ය. මේ පමණ ආයුෂ විය මෙසේ පිරිසිදු ලෙස ම අනේකකල්පකොටින්හි තමන් වහන්සේ උපන් අතීත ජාතීන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේලා දන්නා සේක.

පයථින්න පරිච්ඡේදයක් නැති ව කැමති පමණක් අතීත ජාතීන් දැකිය හැකි නුවණක් ලොචුතුරා බුදුනට ඇත්තේ ය. එක්තරා ප්‍රමාණයක්න් අතීතජාති දැකීමෙහි සමත් පුද්ගලයෝ ඇතහ. ඔවුන්ගෙන් ඇතමෙක් වර්තමාන ජාතියට සමීප වූ අතීත ජාතිය පමණක් දකිති. ඇතමෙක් ජාති දෙක තුනක් සතරක් පසක් දකිති. ධ්‍යානාභිඥ ලබා ඇති ඇතැම් බාහිර තවුසෝ සතළිස් කපක අතීත ජාති දකිති. නාමරූප පරිච්ඡේදයක් නැති බැවින් ඔවුන්ගේ නුවණ දුබල ය. ඒ බැවින් ඔවුහු සතළිස් කපින් ඔබ අතීතය දක්නට සමත් නො වෙති. ඔවුනට වඩා අධිකව නුවණ ඇති බැවින් තථාගතයන් වහන්සේගේ ඇතැම් ශ්‍රාවකයෝ කල්ප සියයක දහසක අතීතය දකිති. ඔවුනට වඩා නුවණැති බැවින් අසූ මහාශ්‍රාවකයෝ කල්ප ලක්ෂයක අතීතය දකිති. අග්‍ර ශ්‍රාවක දෙනම එකාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් අතීතය දකිති. පසේ බුදුහු කල්ප අසංඛ්‍ය දෙකක් හා ලක්ෂයක් අතීතය දකිති.

(විසුද්ධිමග්ග 307)

9. භවවහ තථාගත බලය.

සත්ත්වයනගේ ව්‍යුති උත්පත්ති දන්තා නුවණ.

‘පුන ව පරං සාරිපුත්ත, තථාගතො දිබ්බෙන
 චක්ඛුතා විසුඛෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තේ
 පස්සති වචමානෙ උපපජ්ජමානේ හීනෙ පණිතෙ
 සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ යථාකම්මපගේ සත්තෙ
 පජානිති, ඉමෙ චත භොන්තො සත්තා කායදුච්චරිතෙන
 සමන්තාගතා වචීදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා
 මනොදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං උපවාදකා
 මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකම්ම සමාදානා තෙ කායස්ස
 හෙද පරම්මරණා අපායං දුග්ගිතිං විනිපාතං නිරයං
 උජ්ජන්තා. ඉමෙ චා පන භොන්තො සත්තා
 කායසුචරිතෙන සමන්තාගතා වචීසුචරිතෙන
 සමන්තාගතා මනොසුචරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං
 අනුපවාදකා සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨි කම්මසමාදානා,
 තෙ කායස්ස හෙද පරම්මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං
 උපපන්තාති, ඉති දිබ්බෙන චක්ඛුතා විසුඛෙන
 අතික්කන්ත මානුසකෙන සත්තෙ පස්සති වචමානෙ
 උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණිතෙ සුවණ්ණෝ දුබ්බණ්ණෙ
 සුගතෙ දුග්ගතෙ යථා කම්මපගෙ සත්තෙ පජානාති.
 යම්පි සාරිපුත්ත තථාගතො-පෙ-බුහ්මචක්කං
 පචිත්තෙති.’

ඒ ඒ භවයෙන් ව්‍යුත ව ඔවුන් කළ පින් පව් අනුව
 සත්ත්වයන් සුගති දුර්ගති දෙකේ උපදනා හැටි තථාගතයන්
 වහන්සේ දක්නාහ. ඒ ඥානය නව වන තථාගතබලය යයි මේ
 පාඨයෙන් දක් වේ. තථාගතයන් වහන්සේට එකිනෙකට මුහුණ
 ලා පිහිටි ගෙවල් දෙකක් සමීපයේ බලාසිටින්නකුට ඒ ගෙයින්
 මේ ගෙයටත් මෙ ගෙයින් ඒ ගෙයටත් යන එන අය පැහැදිලි
 ලෙස පෙනෙන්නාක් මෙන් ලෝකයෙහි ඒ ඒ සුගති දුර්ගති භව

වලින් ව්‍යුත ව කර්මානුරූප ව සුගති දුර්ගති දෙකේ උපදනා සත්තවයන් පෙනෙන බව දේවදූත සූත්‍රයෙහි ද දක්වා තිබේ.

මේ චුතුපපාතඤ්ඤාණය ශ්‍රාවකයන්ට ද සාධාරණ ඥානයකි. වර්තමාන භවයේ ව්‍යුතිය පමණක් දකින අනාගතෝත්පත්තිය නො දක්නා පුද්ගලයන් සත්තවයා මරණික කෙළවර වන්නේය යන උච්චේද දෘෂ්ටිය ගන්නා බවත්, අතීතභවයේ ව්‍යුතිය නො දැක වතීම්නානෝත්පත්තිය පමණක් දක්නවුන් අලුත් සත්තවයෝ පහළ වෙති ය යන දෘෂ්ටිය ගන්නා බවත්, ව්‍යුති උප්පත්ති දෙක ම දැකීම දෘෂ්ටිවිශුද්ධිය පිණිස පවත්නා බවත් විශුද්ධිමාර්ගයේ කියා ඇත්තේ ය.

10. දශවන තථාගත බලය.

ආශ්‍රවක්ෂය ඥානය.

‘පුන ව පරං සාරිපුත්ත තථාගතො ආසවානං බයා අනාසවං වෙනොවිමුත්තිං පඤ්ඤවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤ සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති. යම්පි සාරිපුත්ත තථාගතො ආසවානං බයා අනාසවං වෙනොවිමුත්තිං පඤ්ඤවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤ සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරති, ඉදම්පි සාරිපුත්ත තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්මා තථාගතො අසනං යානං පටිජානාති පරිසාසු සීහනාදං නදති බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.’

(මහාසීහනාද සූත්ත)

තථාගතයන් වහන්සේ කාමාදි ආශ්‍රවයන් ක්ෂය වීමෙන් ආශ්‍රව රහිත වූ අර්හත්ඵලසමාධිය අර්හත්ඵල සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රඥාව වර්ථමාන ආත්මභාවයේ ම අධික වූ ප්‍රඥාවෙන් තමන් වහන්සේ

ම ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගෙන සම්පාදනය කරගෙන වාසය කරන්නාහ. එය තථාගතයන් වහන්සේගේ තථාගත බලයක් ය යන බව ඉහත දැක්වූ පාඨයෙන් ශාරීපුත්‍රස්ථවිරයන් වහන්සේට වදාළ සේක.

දශබලඥන සංග්‍රහ ගාථා

ධානාධානෙ විපාකෙ ච - මග්ගෙ සබ්බත්ථ ගාමිනා,
නානාධාතුමිහි ලොකස්මිං - අධිමුත්තිමිහි පාණිනං,
පරොපරියන්තේ ඤාණං - ඉන්ද්‍රියානඤ්ච ජන්තුනං
ඤානාදීසු ඤාණං පුබ්බෙ - නිවාසේ දීබ්බවක්ඛු ච,
ආසවක්ඛයඤාණකන්ති - දසඤාණබලං මතං

(සාසනසම්පත්ති දීපනී)

තථාගත කාය බලය.

තථාගතයන් වහන්සේට ඥානබල පමණක් නොව ලෝකයෙහි අන් කවරකුටවත් නැති පුදුම කායබලයක් ද ඇති බව අටුවාවල දක්වා තිබේ. ඒ මෙසේ ය:-

‘කාළාවකඤ්ච ගංගෙයාං - පණ්ඩරං තබ්බ පිංගලං,
ගන්ධමංගල හෙමඤ්ච - උපොසථ ජද්දන්තිමෙ දස’

යනුවෙන් දැක්වෙන ඇත්කුල දශයක් ඇත්තේ ය. ඒ ඇත් කුල වලින් කාළාවක ඇතකුට පුරුෂයන් දශ දෙනෙකුගේ කාය බලය ඇත්තේ ය. කාළාවකයන් දසදෙනෙකුගේ බලය එක් ගංගෙයා ඇතකුට ඇත්තේ ය. ගංගෙයාන් දසදෙනෙකුගේ බලය එක් පණ්ඩර ඇතකුට ඇත්තේය. පණ්ඩරයන් දසදෙනෙකුගේ බලය එක් තබ්බ ඇතකුට ඇත්තේ ය. තබ්බයන් දස දෙනෙකුගේ බලය එක් පිංගල ඇතකුට ඇත්තේය. පිංගලයන් දෙනෙකුගේ බලය එක් ගන්ධ ඇතකුට ඇත. ගන්ධයන් දෙනෙකුගේ බලය එක් මංගල ඇතකුට ඇත්තේය.

මංගල ඇතුන් දස දෙනෙකුගේ බලය හේම ඇතකුට ඇත්තේය. හේමයන් දෙනෙකුගේ බලය උපෝසථ ඇතකුට ඇත. උපෝසථයන් දස දෙනෙකුගේ බලය ජද්දන්තකුලයේ ඇතකුට ඇත්තේ ය. ජද්දන්තයන් දසදෙනෙකුගේ බලය බුදුනට ඇත්තේ ය. ඒ බලයට නාරායනසංඝාත බලය යි ද කියනු ලැබේ. මේ චක්‍රය අනුව කියන බුද්ධිකායබලය සාමාන්‍ය ඇතුන් අනුව කියත හොත් කෝටි දහසක් ඇතුන්ගේ බලය ය. පුරුෂගණනින් කියතහොත් පුරුෂයන් කෝටිදහසක බල ය.

3

විජ්ජාවරණසම්පන්න ගුණය

තථාගතයන් වහන්සේ විද්‍යාවන්ගෙන් හා වරණයන්ගේ යුක්ත වන සේක. ඒ විද්‍යාවරණසම්පත්තිය එක් බුද්ධගුණයෙකි. ඒ ඒ දෙය ඒ ඒ කරුණ නිවරදි ලෙස දන්නා නුවණ විද්‍යා නම් වේ. ලෝකයෙහි අනේක විද්‍යා ඇත්තේ ය. එයින් මේ බුද්ධගුණ කථාවෙහි ගනු ලබන්නේ ආයඝිවිද්‍යාව ය. එනම්, සාමාන්‍ය ජනයාට විෂය නො වන බුද්ධා දී ආයඝියන්ට හා ඇතැම් උත්තම පුද්ගලයන්ට පමණක් විෂයවන චතුස්සත්‍යාදිය ඇති සැටියට දැන ගන්නා ඥානය ය. චතුරායඝි සත්‍යයන් පැහැදිලි කොට කාමාදි ආශ්‍රවයන් ඤය කොට නිවන් රසය මතුකර දෙන අර්හත් මාර්ගඥානය ප්‍රධාන ආයඝිවිද්‍යාව ය. එය ඇති කර ගැනීමට උපකාර වන ඥානයන් ද ආයඝිවිද්‍යා වශයෙන් ගතයුතු බැවින් ඒවා ද ගෙන ඇතැම් සූත්‍රයක විද්‍යා තුනක් ද, ඇතැම් සූත්‍රයක විද්‍යා අටක් ද දක්වා තිබේ.

වරණ යනු පාදයට නමෙකි. ආයඝිවිද්‍යාව ලැබීමට හා නිවන් ලැබීමට උපකාර වන ශීලාදී ගුණධර්ම සමූහය නිර්වාණය කරා යාමට පයක් වන බැවින් ඒවාට වරණය යි

කියනු ලැබේ. ත්‍රිශික්ෂාවෙන් ශීල සමාධි දෙක වරණයට අයත් ය. ප්‍රඥාව විද්‍යාව ය.

විද්‍යා-වරණ දෙකින් පළමුවෙන් සම්පාදනය කළ යුත්තේ වරණය ය. වරණයේ නො පිහිටා, වරණය නැතිව විද්‍යාව නො ලැබිය හැකිය. ප්‍රතිපත්තික්‍රමය අනුව කියත හොත් “වරණ විජ්ජා සම්පන්නො” යි වරණය මූලට තබා කියයුතු ය. විද්‍යාව මූලට තබා “විජ්ජාවරණසම්පන්නො” යි කියා තිබෙන්නේ කීමේ පහසුව සඳහා ය. ද්වන්ද්‍රසමාසයේ අකුර අඩු පදය මූලට යොදා ගැනීම භාෂා රීතිය ය.

විජ්ජාවරණසම්පන්න ගුණය බුද්ධගුණයක් වශයෙන් කියා ඇතත් එය ශ්‍රාවකයන්ට ද සාධාරණ ගුණයෙකි. සියලු ම ආයඨිශ්‍රාවකයන්ට ඒ ඒ ප්‍රමාණයෙන් විද්‍යාවරණසම්පත්තිය ඇත්තේ ය. එහෙත් ශ්‍රාවකයන්ගේ විජ්ජාවරණසම්පත්තිය ට වඩා බුදුවරුන්ගේ විජ්ජාවරණසම්පත්තිය බොහෝ උසස් ය. දීපඬුකර බුදුරදුන්ගේ කාලයේ පටන් බුදුවීම දක්වා සාරාසංඛ්‍ය කල්පලක්ෂයක් මුළුල්ලෙහි බෝසතාණන් විසින් සම්පාදනය කළ පාරමිතා කුශලස්කන්ධය බුදුරදුන්ගේ වරණය ය. එබඳු වරණසම්පත්තියක් ශ්‍රාවකයන්ට නැත ඒ මහත් වූ වරණසම්පත්තියෙන් ලද තථාගතයන් වහන්සේගේ විද්‍යාසම්පත්තියට ද ශ්‍රාවකයන්ගේ විද්‍යාවරණසම්පත්තියට බොහෝ උසස් ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ විද්‍යාවරණසම්පත්තිය විශේෂයෙන් මතු වී පෙනෙන ගුණයක් වී ඇති බැවින් නවගුණ පාඨයට “විජ්ජාවරණ සම්පන්නො” යන පදය එකතු කර ඇත්තේ ය.

අර්හත්මාර්ග සංඛ්‍යාත ආයඨි විද්‍යාව නො ලබා, කාමාදි ආශ්‍රවයන් ඤය කොට, නිවනට නො පැමිණිය හැකිය. පූර්වභාග ප්‍රතිපත්තිය වූ වරණ සම්පත්තියෙන් තොරව ඒ විද්‍යාව නොලැබිය හැකිය. එබැවින් නිවනට පැමිණ දුක් කෙළවර කරනු කැමති සැම දෙනා විසින් ම විද්‍යාවරණ

සම්පාදනය කළ යුතුම ය. අර්භත්වය සඳහා පෙරුම් පුරන කාලයේදී ම විද්‍යා පක්ෂයට අයත් පාරමිතාවන් හා චරණ පක්ෂයට අයත් පාරමිතාවන් පිරිය යුතුය. චරණ පක්ෂයට අයත් පාරමිතා නම් දනය-ශිලය හා සමාධි භාවනාවය. විද්‍යා පක්ෂයට අයත් පාරමිතා නම් ස්කන්ධාදි ධර්ම විභාග උගෙනීම හා විදර්ශනා කිරීම ය. චරණ පක්ෂයට අයත් පාරමිතා පමණක් ඇතියවුන්ට ලොවුතුරා බුදු කෙනෙකුන් හමුව දහම් අසන්නට ලැබුණේ වී නමුත් අතීතයෙහි සම්පාදනය කළ විද්‍යා ඛිජය නැති බැවින් මගපල නො ලැබෙන්නේ ය. බුදුන් දක දහම් අසා මගපල ලබා නිවන් දැකීමට නො සමත් වුවෝ ද ඉතා බොහෝ ය. අතීතයෙහි ස්කන්ධාදි ධර්ම උගෙන විදර්ශනා වඩා විද්‍යා ඛිජය සම්පාදනය කර ගෙන ඇති සත්පුරුෂයන්ට බුදු කෙනෙකුන්ගෙන් දහම් අසන්නට ලැබුණු විට ලෙහෙසියෙන් ම මග-පල ලැබෙන්නේ ය.

විද්‍යාව.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් බොහෝ සුත්‍රවල ත්‍රිවිද්‍යාවක් දක්වා වදාරා තිබේ. අම්බට්ඨ සුත්‍රයෙහි පමණක් අෂ්ට විද්‍යාවක් දේශනය කර තිබේ.

ත්‍රිවිද්‍යාව හම්:-

01. තමන්ගේ ද සෙස්සන්ගේ ද පෙර ඉපද සිටි ජාති පිළිවෙළ නාමගෝත්‍රාදි වශයෙන් දක්නා වූ පූර්වේනිවාසානුස්මාති ඥානය,
02. ඒ ඒ සුගති දුර්ගති භවවලින් ව්‍යුතව කම්භානුරූපව නැවත ඒ ඒ භව වල උපදනා සත්ත්වයන් දක්නා දිව්‍යංචක්ෂුරභිඥානය,

03. දූෂිත සමුදය නිරෝධ මාර්ග යන චතුරායඪී සත්‍යයන් තත් වූ පරිදි දැන කාමාදි ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂය කර නිවන් රසය මතු කර දෙන අර්හත්මාර්ගඥනය,

යන මේ ඥාන තුන ය. දශබලකථාවෙහි අටවන නවවන දශවන තථාගතබල වශයෙන් දැක්වෙන්නේ ද මේ විද්‍යා තුන ය. මේ විද්‍යා තුන ඇතැම් සුත්‍රයක තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ලැබූ අයුරු දක්වා තිබේ. ඇතැම් සුත්‍රයක ශ්‍රාවකයන් විසින් ලබා ගන්නා අයුරු දක්වා තිබේ. “අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණ, රත්තියා පඨමෙ යාමෙ පඨමා විජ්ජා අධිගතා. අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණ, රත්තියා මජ්ඣමෙ යාමෙ දුතියා විජ්ජා අධිගතා. අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණ, රත්තියා පච්ඡමෙ යාමේ තතිය විජ්ජා අධිගතා” යනාදීන් භයභෙරව සුත්‍රාදියෙහි “බ්‍රාහ්මණය, මා විසින් රාත්‍රියේ ප්‍රථම යාමයේ දී මේ ප්‍රථම විද්‍යාව ලබන ලද්දේ ය. මධ්‍යම යාමයේ ද්විතීය විද්‍යාව ලබන ලද්දේය. පශ්චිම යාමයේ තෘතීය විද්‍යාව ලබන ලද්දේ ය’ යි තමන් වහන්සේගේ විද්‍යා සම්පත්තිය වදාරා තිබේ.

එක් කලෙක තථාගතයන් වහන්සේ වේශාලී නගරය සම්පයේ මහ වනයෙහි කුටාගාර ශාලාවෙහි වැඩ වෙසෙන සේක්, ඒකපුණ්ඩරක නම් පිරිවැජ් අසපුවට වැඩම කළ සේක. එහි වෙසෙන වච්ඡ නම් පිරිවැජ් තෙමේ තථාගතයන් වහන්සේ පිළිගෙන වඩා හිඳුවා “පින්වත් ගෞතමයන් වහන්ස, ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ සර්වඥයෝ ය, සියල්ල දන්නෝ ය. ඇවිදින සිටින නිදන සැම විට ම සියල්ල ම පෙනෙන ඥාන දර්ශනයක් උන්වහන්සේට ඇත යයි කියනු මා විසින් අසා ඇත්තේ ය. ගෞතමයන් වහන්ස, ඔවුහු නුඹ වහන්සේ විසින් වදාරන ලද්දක් කියත් ද? නැත හොත් නුඹ වහන්සේට අවමන් කරනු සඳහා එසේ කියත් දැයි විචාලේ ය. “වච්ඡය, ඔවුහු මා විසින් කියන ලද්දක් කියන්නෝ නො වෙති, ඔවුහු අභූතයෙන් මට නිග්‍රහ කරන්නෝ ය’යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ.

“පින්වත් ගෞතමයන් වහන්ස, කෙසේ කියන්නෝ නුඹ වහන්සේ විසින් කියන ලද පරිදි කියන්නෝ දැයි වච්ඡ විචාලේ ය. වච්ඡය ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ ත්‍රිවිද්‍යා ඇත්තෝ ය යි කියන්නෝ මා විසින් කියන ලද්දක් කියන්නෝ ය. මාහට අභ්‍යන්තරයෙන් නින්දා නො කරන්නෝ යැයි වදාරා තථාගතයන් වහන්සේට ඇති ත්‍රිවිද්‍යා ද වදාළ සේක.

(ම.නි. තෙවිජ්ජවච්ඡගොත්ත සූත්ත)

ශ්‍රාමාණ්‍යඵලසූත්‍රාදී බොහෝ සූත්‍ර ධර්මවල ශ්‍රාවකයන් විසින් ත්‍රිවිද්‍යාව සම්පාදනය කරන අයුරු වදාරා තිබේ. ඒ සූත්‍ර අනුව මේ ත්‍රිවිද්‍යාව ශ්‍රාවකයන් ද ඇති ගුණයක් බව කිය යුතුය.

අම්බට්ඨ සූත්‍රයේ අෂ්ටවිද්‍යාව.

අම්බට්ඨක සූත්‍රයේ අෂ්ටවිද්‍යාවක් වදාරා තිබේ. එය අන් සූත්‍රයක නොදක්නා ලදී. ඒ කරුණු අට ශ්‍රාමාණ්‍යඵලසූත්‍රයෙහි ශ්‍රාමාණ්‍යඵල වශයෙන් (පැවිද්දෙහි ප්‍රයෝජන වශයෙන්) වදාරා ඇත.

1. විදර්ශනාඥනය
2. මනෝමයසාධිඥනය
3. සාධිවිධඥනය
4. දිව්‍යශ්‍රෝත්‍රඥනය
5. පරචිත්තවිජානනඥනය
6. පූර්වේනිවාසානුස්මාතිඥාව
7. දිව්‍යංචක්ෂුර්භිඥනය
8. ආශ්‍රවක්ෂයකරඥනය

මේ ඒ අෂ්ටවිද්‍යාවය.

මේ විද්‍යා අට දේශනය කර තිබෙන්නේ සාමාන්‍ය ජනයා අනුව නොව, අෂ්ටසමාපත්තිලාභීන්ගේ වශයෙනි. විදර්ශනාඥනය යනු නාමරූප ධර්මයන් හා ඒවායේ අනිත්‍යාදී ලක්ෂණ දක්නා ඥනය ය. මෙහි ප්‍රථම විද්‍යාව වශයෙන් අදහස් කරන විදර්ශනා ඥනය සාමාන්‍ය පුද්ගලයන් විසින් උගෙනීමෙන් හා තරමක් භාවනාවෙහි යෙදීමෙන් ලබා ඇති දුබල විදර්ශනාඥනයක් නො ව, මගපල ලබා දීමට සමත් උසස් විදර්ශාඥනය ය. අෂ්ටසමාපත්තීන් උපදවා ඒවා තුළ ස්ථානාරයෙන් පුරුදු කොට වශීභාවය ලබාගත් යෝගාවචරයාගේ සිට සිත වතුර්ධාන සමාධියෙන් සමාහිතව සියලු උපක්ලේශවලින් මිදී පිරිසිදු වූ කල්හි, මනාකොට භාවිතා කිරීම නිසා මාදු වූ කල්හි, කර්මණ්‍ය වූ කල්හි, නිශ්චලව සිටි කල්හි යෝගාවචර තෙමේ ඥාන දර්ශන ප්‍රතිලාභය සඳහා ඒ සිත මෙහෙයවයි. ඔහුගේ ඒ ශුද්ධ වූ සිතීන් තමාගේ ආත්මභාවය බලන්නට එහි තතු විමසන්නට වන් කල්හි රූප කය විනිවිද පෙනෙන්නට වෙයි. එහි රූප වෙන් වී පෙනෙයි. ඒවා ඉපද ඉපද බිඳී බිඳී යන සැටි පෙනෙයි. මැනවින් ඔප කොට මැද සිදුරු කොට හුයකින් අමුණා අති මාණික්‍යයක් අත්ලෙහි තබා බලන්නකුට එය තුළ ඇති හුය මැනවින් පෙනෙන්නාක් මෙන් ඔහුට රූප කය තුළ පවත්නා වූ ඔහුගේ සිත ද මැනවින් පෙනෙන්නට වෙයි. සිත ඉපද ඉපද බිඳී බිඳී යන සැටි පෙනෙන්නට වෙයි. සිත හා බැඳී උපදනා වූ ස්පර්ශ වේදනාදී වෛතසික ධර්ම ද පෙනෙන්නට වෙයි. මේ විද්‍යා කථාවෙහි විදර්ශනා ඥනය යි කියනු ලබන විද්‍යාව එසේ නාමරූපයන් ඇසට පෙනෙන්නාක් මෙන් පිරිසිදු ලෙස පෙනෙන ඥනය යි.

අෂ්ටසමාපත්ති විෂයෙහි වශීභාවය ඇති කර ගෙන සිත සකස්කර ගත් යෝගාවචරයා හට තමන්ගේ කය තුළ තමා හා සමාන වූ සර්වාංග පරිපූර්ණ කයක් නිර්මාණය කොට කොපුවක තුබූ දෙයක් පිටතට ගන්නාක් මෙන් එය තමන්ගේ

කයින් පිටතට හත හැකි ය. එසේ කරන්නා වූ චතුර්ථ ධ්‍යානවිත්ත සම්ප්‍රයුක්ත ඥානය මනෝමයසාඛි නම් වූ ද්විතීය විද්‍යාව ය.

සිත සකස් කර ගන්නා වූ යෝගවචරයා හට බොහෝ රූප නිර්මාණය කොට තමාට ම බොහෝ දෙනෙකුන් සේ පෙනී සිටිය හැකි ය. බොහෝ දෙනෙකුන්ව සිට එකකු ද විය හැකි ය. නො පෙනෙන තැන පෙනෙන සේ සිටිය හැකි ය. පෙනෙත් තැන නොපෙනෙන සේ සිටිය හැකි ය. ප්‍රාකාර භින්නි - පර්වත ඇති තැන් වලින් කිසිවක් නැති තැනකින් යන්නාක් මෙන් ඒවායේ නො ගැටී යා හැකි ය. දියෙහි මෙන් පොළොවෙහි ගිළීම මතු වීම කළ හැකි ය. අහසෙහි පොළොවෙහි මෙන් ඉරියව් පැවැත්විය හැකිය. වන්දු සුයඹයන් අතගෑ හැකි ය, බ්‍රහ්මලෝකය දක්වා ලෝයෙහි තමාගේ ඊශ්වරත්වය පැවැත් විය හැකිය. ඒවා කිරීමට සමත් වන චතුර්ථධ්‍යාන සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රඥාව සාඛිවිධාඥන නම් වූ තෘතීය විද්‍යාව ය.

චූලපන්ථක තෙරුන් වහන්සේ

චූලපන්තක තෙරුන් වහන්සේ බොහෝ දෙනෙකුන් වීමේ ප්‍රාතීභායථීය කළහ. බුදුරදුන් දිවමත් කල්හි රජගහ නුවර චූලපන්තකය-මහාපන්ථකය කියා සහෝදරයෝ දෙදෙනෙක් වූහ. ඔවුන්ගේ මහා පන්ථක බුදුසස්නෙහි පැවිදි ව අර්හත්වයට පැමිණ ධ්‍යාන සුඛයෙන් හා ඵලසමාපත්ති සුඛයෙන් කල් යවාන්නේ 'මේ සුවය චූලපන්තකට ද ලබා දුන හොත් මැනව'යි ඔහු පැවිදි කෙළේ ය. ඉක්බිති මහාපන්ථක තෙරණුවෝ ඔහුට,

“පදුමං යථා කොකනදං සුගන්ධං
පාතො සියා චූල්ල මවීතගන්ධං
අඬගිරසං පස්ස විරොචමානං

තපන්තමාදිව්වමිවන්තලික්ඛේ”

යන ගාථාව පාඩම් කරවන්නට පටන් ගත්හ. සාරමසක් පාඩම් කරවීමෙන් ද ඔහුගේ සිත්හි එය නො පිහිටියේ ය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ “සාරමාසකට එක් ගාථාවක් පාඩම් කර ගැනීමට වත් සමත් නොවන ඔබට මේ සස්නෙහි පිහිටක් නො ලැබිය හැකිය. ඔබ නැවතත් ගිහි ගෙට ම යන්න ය’යි කීහ. ඒ කාලයේ සංඝයාට එන ආරාධනා පිළිගැනීම භාරව තුබුණේ මහාපන්ථක තෙරුන් වහන්සේට ය. එදින ජීවක වෛද්‍යතෙමේ තෙරුන් වහන්සේ වෙත ගොස් ‘බුදුරදුන් හා හික්ෂුන් පන්සියයක් සෙට අපගේ නිවසට වැඩමවාගෙන එනු මැනව’යි ආරාධනා කළේ ය. තෙරුන් වහන්සේ “චූලපන්තක හැර සෙසු හික්ෂුන් වෙනුවෙන් ආරාධනාව පිළිගනිමු’යි කීහ. එය අසා චූලපන්තක හික්ෂු තෙමේ, තෙරුන් වහන්සේ විසින් තමා සම්පූර්ණයෙන්ම හළ බව දැන පසු දින උදෑසන සිවුරු හැර යන අදහසින් විහාරයෙන් නික්ම දෙරටුහළ සම්පයේ හඬමින් සිටියේ ය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහු දිවැසින් දෑක එහි ගොස් ‘කුමකට හඬන්නෙහි දෑ’යි ඇසූ සේක. චූලපන්ථක කාරණය සැල කළේ ය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ ‘මහණ, පාඩම් නොකළ හැකි පමණින් මාගේ සස්නෙහි අභවා නොවන්නේ ය’යි වදරා, ඔහු කැඳවා ගෙන විහාරයට පිවිස රෙදිකඩක් මවා ඔහු අතට දී ‘මහණ, මේ රෙදිකඩ ගෙන තැනක වාඩි වී මෙය පිරිමදීමින් ‘රජෝහරණං, රජෝහරණං’යි සජ්ඣායනා කරව’යි වදළහ. ඔහු එසේ කරන කල්හි ක්‍රමයෙන් රෙදිකඩ දුර්වර්ණ විය. ඔහු එය දෑක මේ වස්ත්‍රය කිලිටි වූයේ එහි දෝෂයකින් නොව මේ ශරීරයේ දෝෂයෙනැ’යි සිතා රෙදිකඩ ගැන සිතීම හැර පඤ්චස්කන්ධයේ තතු සිතන්නට විය. ඔහුගේ විදර්ශනාඥනය ක්‍රමයෙන් දියුණුව අනුලෝම-ගෝත්‍රභූඥනයන්ට ළං විය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ ‘රාගො රාජෝ නව

පන රෙණු වුවුවත්' යනාදි ගාථා තුන ඔහුට ඇසෙන සේ වදල සේක. තථාගතයන් ගාථා වදරා අවසන් කරනු සමග ම වූලපන්ථක සවි කෙලෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණියේය. අර්හත්වයට පැමිණීමෙන් පසු ඡඩී අභිඥාවෝ ද ඇති වූහ.

පසු දින තථාගතයන් වහන්සේ සංඝයා හා ජීවකගේ නිවසට වැඩම කොට පැන වූ අසුන්හි වැඩ සිටි සේක. උන්වහන්සේට පැන් පිළිගන්වා කැඳ පිරිනමන්නට සැරසුණු කල්හි තථාගතයන් වහන්සේ පාත්‍රය වැසූ සේක. එකල්හි ජීවක 'කිමෙක්ද? ස්වාමීනි'යි විචාලේ ය. 'විහාරයෙහි එක් හික්ෂුනමක් ඇතය'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළහ. ජීවක 'වහා ගොස් ඒ හික්ෂුන් වහන්සේ වැඩමවා ගෙන එව'යි මිනිසකු යැවීය. වූලපන්ථක ස්ථවිරයෝ කලින් තමන් විහාරයෙන් බැහැර කළ සහෝදර තෙරණුවන්ට තමන්ගේ බලය දැක්වීම පිණිස විහාරය පුරා සිටින ලෙස හික්ෂුන් නිර්මාණය කළහ. පුරුෂයා විහාරයට ගොස් එහි හික්ෂුන් පිරි සිටිනු දැක වහා ආපසු ගොස් 'ස්වාමීනි, විහාරය හික්ෂුන් වහන්සේගෙන් පිරි ඇත්තේය, කැඳවා ගෙන එන්නට ගිය හිමියන් වහන්සේ හඳුනා ගත නො හැකිය'යි බුදුරදුන්ට සැල කෙළේය. නුඹ විහාරයට ගොස් පළමු හමු වන හික්ෂුවගේ සිවුරු කොණ අල්වා ගෙන 'ශාස්තෘන් වහන්සේ ඔබ කැඳවති යි කියව'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළහ. පුරුෂයා එහි ගොස් එසේ කෙළේය. එකල්හි විහාරය පිරි සිටි හික්ෂුහු අතුරුදහන් වූහ.

පෙර ජාතිවලදී පින් කොට කරන ලද ප්‍රාර්ථනා ඇතියවුන්ටත් සමීප භවවලදී ධ්‍යානානිඥ උපදවා ඇති අයටත් පුරන ලද බෝධිසම්භාර ඇති මහා පුරුෂයන්ටත් සමාපත්ති විෂයෙහි තුදුස් ආකාර පුහුණුව නොකළ ද ධ්‍යාන ලැබීමෙන් පසු අභිඥ ද සිඬ වේ. වූලපන්ථක තෙරණුවෝ කාශ්‍යප බුදුරදුන්ගේ ශාසනයෙහි මහණදම් පුරා ඇති කෙනෙකි.

එබැවින් උන්වහන්සේට රහත් වූ දිනයේ ම ඒ ප්‍රාතිභායඪී කළ හැකි විය. අධිෂ්ඨානයෙන් මැවෙන රූප අධිෂ්ඨාන කළ කාලය ඉක්මිමෙන් ඉබේ ම අතුරුදහන් වේ. ඊට කලින් එකකු විමට වුවමනා නම් නැවතත් අභිඥපාදකධ්‍යානයට සමවැදී නැගිට 'එකතු වෙමිවා'යි ඉටිය යුතුය. එසේ කළ කල්හි නිර්මිත රූප අතුරුදහන් වී එකෙක් වේ. ඒ බොහෝ දෙනෙකු වි සිට එකතු වීමේ සාද්ධිය ය.

තමා අඳුරෙහි සිටියදී අන්‍යයන්ට පෙනෙන සේ සැලැස්වීම, හිත්තිප්‍රාකාරාදියෙන් මුඛා වී සිට අන්‍යයන්ට පෙනෙන්නට සැලැස්වීම, දුර සිටින අයට පෙනෙන්නට සැලැස්වීම, අඳුරෙහි හෝ හිත්ති ආදියෙන් මුඛා වී හෝ දුර හෝ සිටින්නවුන් තමාට පෙනෙන සේ කිරීම අප්‍රකට දෙය ප්‍රකට කිරීමේ සාද්ධිය ය. දුර සිටින්නවුන්ට පෙනීමේ ප්‍රාතිභායඪී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, තච්චිසා දෙව් ලොව අභිධර්මය දේශනා කළ කාලයේ මුගලන් තෙරුන් වහන්සේ විසින් කර ඇත්තේ ය. යමාමහ පෙළහර දක්නට රැස් වූ පිරිස බුදුරදුන් තච්චිසා දිව්‍යලෝකයට වැඩම කොට එහි වස් විසු පසු බුදුන් නො දැක නො යමුය'යි එහි ම රැදී උන්හ. ඔවුහු මහාපචාරණයට සතියක් තිබියදී මුගලන් මහතෙරුන් වෙත එළඹ, 'අපි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩම කරන දිනයක් දැනගන්නට කැමැත්තෙමු'යි කීහ. එකල්හි මුගලන් මහතෙරුන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ ගමනාගමන දෙක මහජනයාට පෙනෙන සේ ඉටා, පොළොවෙහි ගැලී මහමෙර තුළින් තච්චිසා දෙව්ලොවට ගොස් ශාස්තෘන් වහන්සේගේ පාමුල මතු වී උන්වහන්සේට කාරණය සැල කොට මිනිස් ලොවට නැවත වඩනා දිනය අසා අවුත් මහජනයාට දැන්වූහ. මිනිස් ලොව සිට තච්චිසා දෙව්ලොව දක්වා මුගලන් මහ තෙරුන් වහන්සේගේ ගමනත්, එහි සිට පෙරළා ඊමත් මහජනයාට පෙනිණි. තථාගතයන් වහන්සේ අඛිදම් දෙසා මිනිස් ලොවට වඩනා දිනයෙහි උන්වහන්සේගේ වැඩම කිරීම සෑම දෙනාට

පෙනෙන ලෙසත් දෙව් මිනිසුන්ට ඔවුනොවුන් පෙනෙන ලෙසත් කළ සේක. තවද මේ ප්‍රාතිහාර්ය කරඬුගලවාසිධම්මදින්න තෙරුන්වහන්සේ විසින් ද කළ බව විසුද්ධි මග්ගයේ සඳහන් කර තිබේ. උන්වහන්සේ තිස්සමහාවිහාරයේ වෛත්‍යය සමීපයේ හිඳ “තීහි හික්ඛවෙ ධම්මෙහි සමන්තාගතො හික්ඛු අපණ්ණකං පටිපදං පටිපන්නො හොති” යනාදීන් අපණ්ණක සූත්‍රයෙන් දහම් දෙසන සේක් වටාපත පොළොවට හැරවූහ. අවිච්ඡය දක්වා ලෝකය පෙනෙන්නට විය. නැවත අහස දෙසට වටාපත දිගු කළහ. බුන්මලෝකය දක්වා ලෝකය පෙනෙන්නට විය. මෙසේ ලෝක විවරණය කොට නිරයභය හා ස්වාර්ගසම්පත්තිය දක්වා දහම් දෙසූ කල්හි එය ඇසූ බොහෝ දෙනා මඟපල ද ලබා නිවන් දුටහ.

සමීපයේ සිටිය ද නො පෙනීමේ ප්‍රාතිහාර්යය අන්ධකාර නිර්මාණාදියෙන් කරති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන්වහන්සේ සමීපයේ හුන් යස කුලපුත්‍රයා එහි පැමිණ ඔහුගේ පියාට නොපෙනෙන්නට සැලැස්වූහ. තවද තමන් වහන්සේ සමීපයේ ම සිටි දහසක් ඇමතියන් සහිත මහාකප්පින රජු එහි පැමිණ අනෝජා දේවි සහිත දහසක් ස්ත්‍රීන්ට නො පෙනෙන්නට සැලැස්වූහ. මිහිඳු මහ රහතන් වහන්සේ ද ලක්දිවට පළමුවෙන් වැඩම කළ දිනයේ තමන් වහන්සේ හා පැමිණ සෙස්සන් රජුට නොපෙනෙන්නට සැලැස්වීමෙන් ඒ ප්‍රාතිහාර්යය කළහ.

හිත්තිප්‍රාකාරාදියෙහි නො ගැටී ඒවා ඇති තැන් පසු කොට යාමේ ප්‍රාතිහාර්යය කරන අභිඥාලාභීහු ආකාශ කසිණ පඤ්චමධ්‍යානයෙන් නැගීසිට හිත්තාදිය ආකාශය වේවා යි අධිෂ්ඨාන කෙරෙහි අධිෂ්ඨාන චිත්තය ඇති වනු සමඟ ම ඒ තැන් ආකාශය වෙයි. ඉන් පසු කිසිවක් නැති තැනකින් යන්නාක් මෙන් ඒ තැන් වලින් යෙති.

පොළොවෙහි ගැළීම මතු වීම කරන සාධිමත්හු ආපෝකසිණ සාමාපත්තියට සමවැදී නැගිට මෙතෙක් තනිහි පොළොව ජලය වේවායි ඉට්කි. ඒ සමගම පොළොව ජලය වෙයි. ඉක්බිති ඔහු වැවක-පොකුණක ජලයෙහි ගැලෙන්නාක් මෙන් එහි ගැලෙයි. එසේ කරන කල්හි පොළොව ජලය වන්නේ සාද්ධිමතාට පමණෙකි, සෙස්සන්ට එහි ජලයක් නැත, ඔවුනට පෙනෙන්නේ සාද්ධිමතා පොළොවෙහි ගැලෙන්නා සේ ය. මතු වන කල්හි පෙනෙන්නේද පොළොවෙන් මතු වන්නා සේක. නිර්මාණය කළ ඒ ජලයෙන් නැම පීම අත්පා සේදීම භාජනාදී වස්තූන් සේදීම යනාදියෙන් කැමති දෙයක් ද කළ හැකි ය. පොළොව තෙල් ගිතෙල් පැණි ආදිය වන ලෙස සාද්ධිමතූන්ට නිර්මාණය කළ හැකිය.

පොළොවෙහි මෙන් අහසෙහි ගමනාදී ඉරියව් පවත්වන සාද්ධිමත්හු පටවි කසිණ සාමාපත්තියෙන් නැගී තමාට චූචමනා අහස් පෙදෙස පොළොව වේවා යි ඉට්කි. එකෙණෙහි අහස පොළොව වෙයි. ඔවුහු ඒ නිර්මිත පොළොවෙහි ගමන් කරති. වාඩිවී සිටිති. නිදති. සෙස්සන්ට ඒ පොළොව නැත. ඔවුනට පෙනෙන්නේ සාද්ධිමතා අහසෙහි ම ගමන් කරන ලෙසය. අහසෙහි හිඳින නිදන ලෙස ය. දියෙහි පොළොවෙහි මෙන් ගමන් කරන සාද්ධිමත්හු ද පෘථිවිකසිණ ධ්‍යානයෙන් නැගී ජලය පොළොව වේවායි ඉට්කි එසේ වූ පසු එය මත ගමන් කරති.

හිර සඳ අතගැමේ ප්‍රාතිභායයීය කරන සාද්ධිමත්හු සඳ හෝ ඉර පිරිමදිනු කැමති කල්හි අභිඥාපාදක චතුර්ථධ්‍යානයෙන් නැගී සඳ හෝ හිර ආවර්ජනා කොට එය තමන් වෙත පැමිණේ වා යි ඥානයෙන් අධිෂ්ඨාන කෙරෙති. එකෙණෙහි ඔවුන් වෙත හිර හෝ සඳ පැමිණේ. සාද්ධිමත්හු සෙස්සන් විසින් ළඟ ඇති දෙයක් අත ගාන්නාක් මෙන් හිර-සඳ අතගාති. ඒවා මත පය තබනු කැමති නම් එසේ කරති.

වාඩි වනු කැමති නම් ඒවායේ වාඩි වෙති. කොට්ටියක් මෙන් හිසට තබා ගනු කැමති නම් එසේ කරති. මේ ප්‍රාතිභායී සාද්ධිමතුන් සියදෙනෙකුට දහස් දෙනෙකුට වුව ද එකවර කළ හැකිය. එයින් අහසේ වන්දු සුයායීන්ට අමුත්තක් නොවේ. ඒවා එසේ ම අහසෙහි ගමන් කරමින් පවතී. සාද්ධිමතුන්ට වන්දුසුයායීන් වෙත ගොස් හෝ මෙහි සිට අත දිගු කොට ඒවා ස්පර්ශ කළ හැකිය.

සාද්ධිමත් පුද්ගලයාට අපායලෝක දිව්‍යලෝක බ්‍රහ්මලෝක සහිත වූ මේ මහා ලෝකය ස්ව වශයෙහි පැවැත්විය හැකිය. දිව්‍යලෝකයට යනු කැමති නම්, මිනිස් ලොව දිව්‍යලෝකයට ළං කළ හැකිය. බ්‍රහ්ම ලෝකයට යනු කැමති නම්, මිනිස්ලොව බ්‍රහ්ම ලෝකයට ළං කළ හැකිය. දිව්‍යලෝක බ්‍රහ්ම ලෝකයන් මිනිස් ලොවට ද ලං කළ හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේ යමාමහපෙළහර කොට දෙව් ලොවට වඩනා සේක්, යුගන්ධර පර්වතය ළං කොට පොළොවෙහි සිට එක් පයක් එහි තැබූහ. මහා මේරු පර්වතය ළං කොට අනික් පය එහි තැබූහ. බුදුරදුන් තච්චිසා දෙව් ලොවින් මිනිස් ලොවට වඩනා දිනයෙහි මුගලන් මහතෙරුන් වහන්සේ සැවැත් නුවරදී දවල් ආහාරය ගෙන තිස්සොදුනකින් ඔබ පිහිටි සංකස්ස නගරයට යනු සඳහා පිටත් වූ මහ පිරිස, සංකස්සය ශ්‍රාවස්තියට ළං කොට එකෙණෙහි ම ඒ නගරයට පැමිණවූහ.

ලක්දිව විසූ චූලසමුද්ද තෙරුන් වහන්සේ විසින් මේ සාද්ධිය කළ බව කියා තිබේ. දුර්භික්ෂ කාලයකදී එක් උදැසනක චූලසමුද්ද තෙරුන් වහන්සේ වෙත හික්ෂුන් පන්සියයක් පැමිණියහ. තෙරණුවෝ ඒ මහ පිරිසට පිණිච්චපාතය ලැබිය හැකි තැනක් බලන්නාහු ලක්දිව කිසි තැනක් නොදක මුහුදින් එතෙර බලන්නාහු පැළලුප් නුවර දක, ඒ හික්ෂුන් කැඳවාගෙන පොළව හකුළුවා සැනෙකින් පැළලුප් නුවරට පැමිණියහ. හික්ෂුහු “ස්වාමීනි, මේ කිනම් නගරයක්ද”යි

ඇසුහ. “ඇවැත්නි, පාට්ලීපුත්‍ර නගරය යයි තෙරණුවෝ කීහ. ස්වාමීනි, පාට්ලීපුත්‍ර නගරය බොහෝ දුර නොවේදැයි භික්ෂුහු කීහ. ඇවැත්නි මහලු තෙරවරු දුර ලං කෙරෙති’යි තෙරණුවෝ කීහ. ‘ස්වාමීනි, මුහුද කොහිදැයි භික්ෂුහු කීහ. “ඇවැත්නි, මග එක් කුඩා ඇලක් පසු කොට ආවෝ නොවෙත්දැයි තෙරණුවෝ කීහ. තෙරණුවෝ ‘ඇවැත්නි, මහලු තෙරවරු මහත් දේ ද කුඩා කෙරෙතිය’යි කීහ. ලක්දිව විසූ තිස්සගුත්ත නැමති තෙරුන් වහන්සේ ද දඹදිව ශ්‍රී මහ බෝධීන් වහන්සේ ලං කරගෙන මෙහි සිටම වන්දනා කළ බව කියා තිබේ.

සමීපය දුර කිරීම තථාගතයන් වහන්සේ විසින් අංගුලිමාල දමනයේ දී කර තිබේ. උන්වහන්සේ සෘද්ධිබලයෙන් සමීපය දුරු කළ බැවින් අංගුලිමාල හට හති වැටෙන තුරු දුව ද තථාගතයන් වසන්සේට ලං විය නොහැකි විය.

මහකසුප් තෙරුන් වහන්සේ බොහෝ වූ දෙය ස්වල්ප කළහ. රජගහනුවර නැකැත් කෙළියක් පවත්නා දිනයක පන්සියයක් කුමාරිකාවෝ කැවුම් ද ගෙන නැකැත් කෙළියට යන්නෝ තථාගතයන් වහන්සේ පිඩු සිගා වඩිනු දැක ද කිසිවක් නුදුන්නෝය. පසුව වඩිනා මහාකසුප් තෙරුන් වහන්සේ දැක අපේ භාමුදුරුවෝ වඩිති’යි සැම දෙනාම කැවුම් ගෙන උන්වසන්සේ වෙත ගියෝ ය. තෙරුන් වහන්සේ පන්සිය දෙනෙකුන් විසින් දෙන බොහෝ වූ කැවුම් ස්වල්ප කොට තමන් වහන්සේගේ පාත්‍රයෙන් පිළිගත් හ. පන්සිය දෙනෙකුන් දුන් කැවුම් සියල්ල එක් පාත්‍රයක් විය. තෙරුන් වහන්සේ කැවුම් පාත්‍රය තථාගතයන් වහන්සේට පිළිගැන්වූහ.

මුලත් මහ තෙරුන් වහන්සේ විසින් රජගහ නුවර සමීපයේ සක්ඛර නම් නියම්ගම මච්ඡරිය කෝසිය නැමැති සිටු දමනය කිරීම් දී ද කුඩා දෙය මහත් කිරීමේ ප්‍රාතිහාර්ය කර තිබේ. සිටුවරයා කුඩා කොට පිසවන කැවුම් උන්වහන්සේ

සෘද්ධිබලයෙන් මහත් කළහ. විස්තර කථාව ජාතක අටුවාවේ ඉල්ලීස ජාතකයෙන් දැන හැකිය. මහකසුප් තෙරුන් වහන්සේ සතියක් නිරෝධසමාපත්තියට සම වැදී සිට ඉන් නැගිට දිළින්දෙකුට සංග්‍රහ කරනු පිණිස කාකවලිය නම් දුගියකුගේ ගෙදර පිඬු පිණිස සිටි සේක. ඔහුගේ බිරිය සැමියා උදෙසා පිළියෙළ කර තිබූ ඇඹුල් කැඳ තෙරුන් වහන්සේට පිළිගැන්වූවාය. තෙරුන් වහන්සේ කැඳ පාත්‍රය ගෙන ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අතට පිළිගැන්වූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එක් පුද්ගලයෙකුට ප්‍රමාණවත් ඒ කැඳ පාත්‍රය මහා භික්ෂු සංඝයාට ප්‍රමාණවත් වන පරිදි වැඩි කළහ. කැඳ පාත්‍රය සියලු භික්ෂු සංඝයාහට සැහිණි.

සෘද්ධිමතුන්ට ඕනෑම දෙයක් රන් රිදී, මුතු, මැණික්, තෙල්, ගිතෙල්, මී, සකුරු ආදී කැමති දෙයකට පරිවර්තනය කළ හැකි ය. පිළින්දිවච්ඡ තෙරණුවෝ ඒ ප්‍රාතිභායාමීය කළහ. උන්වහන්සේ දුරියකගේ හිස තණදරණුවක් පළඳවා එය රන්මල් මාලාවක් කළහ. බිම්සර රජුගේ මාලිගාවද රත්තරන් කළහ. විස්තර කථා පාරාජිකා පාළියේ හේසප්ප ශික්ෂාපද නිධානයෙන් දැන යුතුය. මහාඅනුල නම් සෘද්ධිමත් තෙරනමක් ව්‍යාඤ්ජන නැතිව බත් පමණක් පිඬු සිඟා ලැබ ගංඉවුරක හිඳ වළඳන භික්ෂු පිරිසක් දක ගඟදිය ගිතෙල් කොට සාමණේරයන්ට දැන්වීය. ඔවුහු ගඟින් භාජනවලට ගිතෙල් ගෙන දුන්හ. සැමදෙනා වහන්සේ ම එද සෘඪි බලයෙන් නිර්මිත ගිතෙල් හා ආහාර වැළඳූහ.

සෘඪිමතුන්ට තමන්ගේ ශරීරයෙන් ගිනිදූල් පිට කිරීම, දුම් පිට කිරීම, ජලය පිට කිරීම, බරදෙය සැහැල්ලු කොට ගෙන යාම, වැසි සුළං ඇති කිරීම ආදී නොයෙක් දේ කළ හැකිය. මහක තෙරුන් වහන්සේගේ පුදුම ප්‍රාතිභායාමීයක් සංයුක්තනිකායේ චිත්තසංයුක්තයේ සඳහන් වේ. මහක තෙරුන් වහන්සේ මච්ඡිකාසණ්ඩ නම් ගමට පැමිණි කල්හි එහි

වෙසෙන විත්ත නම් ගෘහපතියා යම්කිසි සාඨිප්‍රාතිභායායීයක් කරන ලෙස උන්වහන්සේගෙන් ඉල්ලා සිටියේය. එසේ නම් ගෘහපතිය, ඔබගේ උතුරුසඵව මේ පිළෙහි ඵලා එය මත වියළි තණ ගොඩ ගසන්නය' යි තෙරුන් වහන්සේ වදළහ. විත්තගෘහපති උන්වහන්සේ කී පරිදි කෙළේය. තෙරුන් වහන්සේ විහාරයට පිවිස දෙර වසා ගෙන යතුරු සිදුරෙන් ගිනි රොටුවක් යවා තණ වලට ගිනි දැල්වූහ. තණ ගින්නෙන් දැවී අලූවිය. කිසිවක් නොවී උතුරුසඵව ඉතිරි විය. ගෘහපති උතුරුසඵව ගසා දමා ගෙන මහත් පුදුමයට පැමිණ, 'ස්වාමීනි, නුඹ වහන්සේ මේ මච්ඡිකාසන්ධියෙහි ම වැඩ වෙසෙන සේක්වා, මම නුඹ වහන්සේට විවර පිණ්ඩපාත සේනාසන ගිලානප්‍රත්‍යයන් සපයමි'යි කීය. 'ගෘහපතිය, ඔබ යහපතක් කියන්නෙහිය'යි තෙරුන් වහන්සේ වදළහ. උන්වහන්සේ සෙනසුන තැන්පත් කොට පාසිවුරු ගෙන මච්ඡිකාසන්ධියෙන් පිටත්ව ගියහ. නැවත කිසිවිටෙක මච්ඡිකාසන්ධියට නො පැමිණියහ. පිණ්ඩෝලභාරද්වාජ තෙරුන් වහන්සේ තුන්ගව් පමණ ඇති මහ කඵලක් පුළුන් පිඩක් සේ කොට පයින් ගෙන රජගහනුවර අහසෙහි සත්වරක් සිසාරා ගිය බව දම්පියාටුවාවෙහි යමක ප්‍රාතිභායායී වස්තුවෙහි දැක්වේ.

තථාගතයන්වහන්සේ විසින් ඒ ඒ පුද්ගලයන් දමනය කරනු පිණිස කරන ලද බොහෝ ගණනක් ප්‍රාතිභායායීයන් බෞද්ධ ග්‍රන්ථයන්හි සඳහන් ව ඇත්තේය. ඒවායින් උසස් ම ප්‍රාතිභායායීය යමක ප්‍රාතිභායායීය ය. එනම් එකවර ශරීරයෙන් ගිනි දිය දෙකම නිකුත් කිරීමය. එය බුදුවරුන්ට මුත් ශ්‍රාවකයන් විසින් කළ නොහෙන ප්‍රාතිභායායීයකි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් බුදුව සත්වන දිනයෙහි දෙවියන්ගේ සැක දුරුකරනු පිණිස බෝධිය සමීපයේදී අහසට පැනනැග යමකප්‍රාතිභායායීයකළ බවත්, ඥාතීන් දමනය කරනු පිණිස වරක් එය කළ බවත්, තීර්ථකයන් දමනය කිරීමට වරක් එය කළ බවත් ග්‍රන්ථයන්හි සඳහන්ව ඇත්තේය.

සෘඪිමතුන්ට කය, චිත්තගතික කොට වක් කළ අතක් දිගු කරන්නාක් මෙන් සැණෙකින් බුන්ම ලෝකයට වුව ද යා හැකි ය. චිත්තය කායගතික කොට සෙමින් දෘශ්‍යමාන කයින් ද කැමති තැනකට යා හැකිය. දිව්‍යබුන්ම ලෝකවල නො පෙනී ගොස් සිට රූපයක් නිර්මාණය කොට ඒ රූපයෙන් දෙවියන් හා කථා කළ හැකිය. තමන්ගේ රූපයෙන් ම ද සිට කතා කළ හැකිය. අන්‍ය සත්ත්වයන් මැරෙන උපදින නමුත් මෙහි මරණයක් උපතක් නැත, 'මේ ලෝකය නිත්‍ය ය, මෙයට උසස් තැනක් නැත' කියා මිථ්‍යාදෘෂ්ටිය ගෙන සිටි බක නම් බුන්මයකු දමනය කිරීම පිණිස තථාගතයන් වහන්සේ එහි වැඩම කොට ඔවුන් ඉදිරියේ පෙනී සිට සාකච්ඡා කළහ. එහි ම නො පෙනී සිට ඔවුන්ට ඇසෙන සේ :-

'භවෙවාහං භයං දිස්වා
 භවඤ්ච විභවෙසිනං.
 භවං නාහිවදිං කිඤ්චි
 නන්දිඤ්ච න උපාදිසිං'

(මජ්ඣිම නිකාය බුන්මනිමන්තනික සුත්ත)

යන ගාථාව ද වදාළ සේක.

ශිඛි බුදුරදුන්ගේ අභිභූ නම් ශ්‍රාවකයන් වහන්සේ බුන්ම ලෝකයට ගොස් බුන්මයන්ට පෙනෙමින් ද නොපෙනෙමින් ද කයින් අඩක් පෙනෙන සේ ද සිට දහම් දෙසූහ. උන්වහන්සේ ඒ බුන්මලෝකයෙහි සිට,

'ආරභථ නික්ඛමථ යුඤ්ජථ බුඛසාසනෙ,
 ධුනාථ මච්චුනො සෙනං නළාගාරං ව කුඤ්ජරො
 යො ඉමස්මිං ධම්මචිනයෙ අප්පමත්තො විහෙස්සති,
 පහාය ජාති සංසාරං දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සති'

(සංයුක්ත නිකාය බ්‍රහ්මසංයුක්ත)

යන ගාථා දහසක් සක්වලට ඇසෙන සේ දේශනය කළහ.

කුමාරවේශ - රාජවේශ - දේවවේශ - ශක්‍රවේශ - නාගවේශ - සුපර්ණවේශාදී නොයෙක් වෙස් ද සෘණිමතුන්ට ගත හැකිය. හස්ති අස්ව ගවාදී නොයෙක් සත්ත්වරූප හා ගංගා - සමුද්‍ර - වෘක්ෂ - පර්වතාදිය ද නිර්මාණය කළ හැකිය. මුගලන් මහ තෙරුන් වහන්සේ නන්දෝපනන්ද දමනයේදී නාගවේෂය හා ගුරුළු වේශය ගත් බව කියා තිබේ.

මෙතෙකින් දක්වන ලද ප්‍රාතිභායථීයන් සිදු කිරීමට සමත් චතුර්ථධ්‍යාන සම්ප්‍රයුක්ත ඥානය සාධිවිධඥාන නම් වූ විද්‍යාව ය.

අෂ්ටසමාපත්ති විෂයෙහි වශීභාවය ඇති කර ගෙන සිත පිරිසිදු බවට, මෘදුබවට, කර්මණ්‍යබවට පමුණුවා ගෙන ඇති 'සෘද්ධිමත් පුද්ගලයා හට තමාගේ ඒ ශුද්ධචිත්තය ශබ්දයන් ඇසීමට යොමු කළ කල්හි අපේ කන්වලට නො ඇසෙන ඉතා සියුම් ශබ්ද ද ඒ සිතට දූනෙන්නේ ය. දුර ශබ්ද ද ඉතා දුර වූ දෙව්ලොව බඹලොව පරසක්වළ ශබ්ද ද ළඟසිට අසන්නාක් මෙන් පිරිසිදු ලෙස දූනෙන්නේය. පියවි කනට නොඇසෙන සියුම් වූ ද, දුර වූ ද ශබ්දයන් ඇසීමට සමත් වන ධ්‍යානලාභීන්ගේ චතුර්ථධ්‍යාන ප්‍රඥාව දිව්‍යශ්‍රෝත්‍රඥාන නම් වූ විද්‍යාව ය.

බලවත් කුශලකර්මයෙන් උපන් දෙවියන්ගේ කන්වලට ඒවා ඉතා යහපත් බැවින් මිනිස් කන්වලට නොඇසෙන ශබ්ද ඇසෙන්නේය. මේ ඥානය දිව කනක් වැනි බැවින් එයට දිව්‍යශ්‍රෝත්‍රඥාන යන නම ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ.

ධ්‍යාන ලබා සිත පිරිසිදු කරගත් පුද්ගලයාගේ ඒ යහපත් සිත අනුන්ගේ සිත් අනුන්ගේ සිත් දැන ගැනීම සඳහා පරසන්තානයට යොමු කළ කල්හි ඔහුගේ සිතට අනුන්ගේ සිත් දැනෙන්නට වන්නේය. අනුන් සිතන දෙය ඔහුට කිය හැකි වන්නේය. සාරාගචිත්ත - චිත්තරාගචිත්ත - සදෝසචිත්ත - චිතදෝසචිත්ත - සමෝහ චිත්ත - චිතමෝහචිත්තාදී වශයෙන් සොළොස් ආකාරයකින් ඒ ඥානය ඇතියන්ට පර සිත් දැන හැකි වන්නේය. අනුන්ගේ සිත් දක්නා වූ ඒ නුවණ පරචිත්තවිජානනඥාන නම් වූ විද්‍යාව ය.

පූර්වේනිවාසානුස්මාතිඥානය, දිව්‍යංචක්ෂුරහිඥාව, ආශ්‍රවක්ෂයකරඥානය යන විද්‍යා තුන ත්‍රිවිද්‍යාව වශයෙන් කලින් විස්තර කරන ලදී. ඒ තුන ද සමඟ විද්‍යා අටක් වේ. ඇතැම් බුද්ධිශ්‍රාවකයෝ ද ඒ අෂ්ට විද්‍යාවෙන් යුක්ත වෙති. තථාගතයන් වහන්සේ ඉතා උසස් ලෙසින් අෂ්ටවිද්‍යාවෙන් යුක්ත වෙති.

වරණ ධර්ම

වරණය උසස් බුද්ධිගුණයක් වුව ද ලොවුතුරා බුදු වරුන්ගේ වරණ මේය යි දක්වා ඇති සූත්‍රයක් දක්නට නැත. බොහෝ සූත්‍රවල ශ්‍රාවකයන්ගේ වශයෙන් වරණධර්ම දේශනය කර තිබෙනු දක්නා ලැබේ. එහෙත් ඒ ධර්ම වරණ යන නාමයෙන් දක්නා ලැබෙන්නේ මජ්ඣිමනිකායේ මජ්ඣිමපණ්ණාසකයේ සේඛසූත්‍රයෙහි හා දීඝනිකායේ අම්බට්ඨසූත්‍රයෙහිත් ය. සේඛසූත්‍රයෙහි වරණ නාමයෙන් ධර්ම පසළොස්ක දක්වා තිබේ. අම්බට්ඨසූත්‍රයෙහි වරණ නාමයෙන් ධර්ම නමයක් දක්වා තිබේ.

ශාක්‍ය රට කපිලවස්තු පුරයේ ශාක්‍යයෝ රැස්වීම් ශාලාවක් කරවා එය පළමුවෙන් ම බුදුරජාණන් වහන්සේ ලවා පරිභෝග කරවන රිසියෙන් එහි වැඩම කොට එය පරිභෝග

කරන ලෙස බුදුරදුන්ට ආරාධනා කළෝය. තථාගතයන් වහන්සේ ඔවුන්ගේ ආරාධනාව පිළිගෙන මැනවින් සරසා තිබූ ඒ ශාලාවට භික්ෂුසංඝයා සමඟ වැඩම කොට එහි මැද කණුව සමීපයේ නැගෙනහිර දෙසට මුහුණ ලා වැඩහුන් සේක. භික්ෂුසංඝයා වහන්සේ ද පා සෝද ශාලාවට ඇතුළුව පසු පස බිත්තිය අයින දිගට නැගෙනහිරට මුහුණ ලා තථාගතයන් වහන්සේ පෙරටුකොට වැඩහුන්න. කපිලවස්තුපුරයේ ශාකායේ ශාලාවට පිවිස නැගෙනහිර බිත්තියට පිට ලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පෙරටුකොට හුන්න. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බොහෝ රෑ වන තෙක් ඔවුන්ට දහම් දෙසා සතුවු කරවා ආනන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේ අමතා ‘ආනන්දය මාගේ පිට රිදෙන්තේය. මම මඳක් විවේක ගන්නෙමි, එතෙක් මේ ශාකායනට සේඛපටිපදාව දේශනා කරන්නය’යි වදරා උන්වහන්සේ පනවන ලද ශයනය මත මඳක් ශයනය කළ සේක.

පාඨග්ජන ද නොවූ අර්හත්ඵලයට ද පැමිණ නැති ඒ අතර සිටින පුද්ගලයෝ සේඛ නම් වෙති. ඔවුන් විසින් මතු මතු මාර්ගඵලවලට පැමිණීම සඳහා පිරිය යුතු ප්‍රතිපත්තික්‍රමය සේඛපටිපදා නම්. තථාගතයන් වහන්සේ ඒ මංගල දිනයේ සේඛපටිපදාව දේශනය කරන්නට නියම කළේ මේ බුදු සසුනෙහි එය මංගල ධර්මයක් නිසාත්, ඒ පිරිසෙහි ශෛක්ෂයන් සිටි නිසාත් ය. ආනන්දස්ථවිරයන් වහන්සේ ඒ පිරිසෙහි ප්‍රමුඛයා වන මහානාම ශාකායා අමතා වරණධර්ම පසළොසත් ත්‍රිවිද්‍යාවත් දේශනය කළහ. දේශනයෙන් පසු තථාගතයන් වහන්සේ නැගිට “සාධු සාධු ආනන්ද, සාධු බො ත්වං ආනන්ද කාපිලවත්ථවානං සාකාශානං සෙඛපටිපදං අභාසි” යනු වදරා ආනන්දස්ථවිරයන් වහන්සේට සාධුකාර දී දේශනය අනුමත කළ සේක. එයින් ආනන්දස්ථවිරයන් වහන්සේගේ දේශනය බුද්ධභාෂිතයට සමාන විය. බුද්ධභාෂිතයට ඇතුළු විය.

“යම්පි මහානාම අරියසාවකො සීලසම්පන්නො හොති, ඉදම්පිස්ස හොති චරණස්මිං, යම්පි මහානාම අරියසාවකො ඉන්ද්‍රියයෙසු ගුත්තද්වාරො හොති ඉදම්පිස්ස හොති චරණස්මිං, යම්පි මහානාම අරියසාවකො ජාගරියං අනුයුත්තො හොති ඉදම්පිස්ස හොති චරණස්මිං, යම්පි මහානාම අරියසාවකො සත්තභි සද්ධම්මෙහි සමන්නාගතො හොති ඉදම්පිස්ස හොති චරණස්මිං, යම්පි මහානාම අරියසාවකො චතුත්තං ක්කානානං අභිචේතසිකානං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරනං නිකාමලාභී හොති අකිච්ඡලාභී අකසිරලාභී ඉදම්පිස්ස හොති චරණස්මිං”

(සෙධසුත්ත ම.නි.)

මේ පාඨයෙන් චරණ නාමයෙන් ධර්ම පසළොසක් දක්වා තිබේ. ඒ ධර්මයෝ නම්:

1. ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංචර ශීලය,
2. ඉන්ද්‍රිය සංචරය.
3. හෝජනයෙහි මාත්‍රඥතාව,
4. ජාගරියානුයෝගය,
5. ශ්‍රද්ධාව,
6. හිරිය,
7. ඔත්තප්පය,
8. බහුශ්‍රැතභාවය,
9. චීරියය,
10. ස්මෘතිය,
11. ප්‍රඥාව,
12. ප්‍රථමධ්‍යානය,
13. ද්විතීයධ්‍යානය,
14. තෘතීයධ්‍යානය,

15. චතුර්ධ්‍යානය,

යන මොහුය.

මේ වරණ ධර්ම පසළොස් දේශනය කර තිබෙන්නේ වර්තමාන භවයේදී ම හෝ නොහැකි වුව හොත් දෙවන තුන්වන භවයකදී හෝ මගඵල ලබා නිවන් දක්නා බලාපොරොත්තුවෙන් චීරය කරන කලාණ පාඨග්ජන පැවිද්දන්ගේ හා ශෛක්ෂපුද්ගලයන්ගේ වශයෙනි. මේ දේශනය කරන ලද්දේ ගිහි පිරිසකටය. ඒ අනුව මේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය ගිහියන්ට ද සාධාරණ බව කිය යුතුය. ගිහියන් විසින් මේ ප්‍රතිපත්ති ගිහි ජීවිතයට සුදුසු සේ පැවැත්විය හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේ බුද්ධත්වයට පැමිණියේ ද මේ ප්‍රතිපත්තිමාර්ගයෙන් ම ය. උන්වහන්සේ කෙරෙහි මේ ධර්මය උසස් ලෙස ඇත්තේය. එබැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වරණ සම්පන්න වන සේක.

වරණධර්මයන්ගෙන් පළමුවැන්න ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංවර ශීලය ය. ලොවුතුරා බුදුවරුන්ගේ ශීලය වශයෙන් කිය යුත්තේ බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රයෙහි චූලසීල - මජ්ඣිමසීල - මහාසීල යන නම් වලින් දක්වා ඇති ශීලය ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ ඒ ශීලය කිලිටි වන්නේ හෝ බිඳෙන්නේ හෝ නොවේ. උන්වහන්සේ හැම කල්හි සුපරිශුඬ ශීලයෙන් යුක්ත වන සේක. ඒ ශීල තුනම ශ්‍රාමාණ්‍යඵල සූත්‍රාදියෙහි ශ්‍රාවකයන්ගේ ශීලය වශයෙන් ද වදාරා තිබේ. විනය සිකපද පනවන්නට කලින් ශ්‍රාවකන්ට තිබූ ශීලය එය ය. විනය සිකපද පැනවීමෙන් ඒ ශීලය වඩාත් පුළුල් කර තිබේ. ඇතැම් තැන් විනයෙහිදී ලිහිල් ව ඇති බව ද කිය යුතුය. විනය ක්‍රමයෙන් කියත හොත් සප්තාපත්තිස්කන්ධයන් නො ඉක්වීම ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංවර ශීලය යි කිය යුතුය. ශීලය සම්පූර්ණ කරන තැනැත්තා විසින් ආචාරගෝචර සම්පන්න ද විය යුතුය. ගෘහස්ථ ශ්‍රාවකයන්

විසින් ආජිවාජ්චමකශීල පඤ්චශීල අජ්චාංගශීල දශශීලයන්හි පිහිටීමෙන් වරණ සම්පන්නිය ඇති කර ගත යුතුය.

ඉන්ද්‍රියසංවරය දෙවන වරණය ය. චක්ඛුන්ද්‍රිය-සෝතින්ද්‍රිය - සාණන්ද්‍රිය - ජීවිහින්ද්‍රිය- කායින්ද්‍රිය - මනින්ද්‍රිය කියා ඉන්ද්‍රිය සයක් ඇත්තේය. ඒවා රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්ප්‍රෂ්චවාය ධර්ම යන අරමුණු චිත්තසන්නානයට ඇතුළු වන ද්වාරයෝ ය. සත්ත්වයන් විසින් පිටත ඇති රූපාදි ආරම්භණයක් සිතට ගන්නා ද්වාරයෝය. ඇස ඇති නම්, රූප ඇති නම්, ඇසට රූපයන් පැමිණීම, චක්ඡුරියන්ද්‍රිය නමැති දොරටුවෙන් චිත්තසන්නානයට රූපයක් ඇතුළු වීම නො වැළැක්විය හැකි කරුණකි. ශ්‍රෝතාදි ඉන්ද්‍රියයන් ගැනද එසේම කිය යුතුය. සම්මා සතිය යි කියන යහපත් සිහියෙන් තොර ව වාසය කරන්නාගේ සිතට ඇස නමැති දොරටුවෙන් රූපයන් පිවිසි කල්හි ඒ රූපය හොඳ එකක් වී නම් මේ දෙය, මේ පුද්ගලයා ලස්සන ය, හොඳ ය කියා තණ්හාව ඇති වේ. රාගය ඇති වේ. සිතට පිවිසි රූපය නොමනා නම් මේ දෙය මේ පුද්ගලයා කැතය නරක කියා ඒ රූපය ගැන ද්වේශය ඇති වේ. දුටු රූපය ලස්සනය හොඳය කියා තණ්හාව ඇති වූ තැනැත්තාට ඒ තණ්හාව නිසා අකුසල චිත්ත පරම්පරාවක් ඇති වේ. සමහර විට අකුසල ක්‍රියා පරම්පරාවක් ද ඇති වේ. දුටු දෙය දුටු පුද්ගලයා, කැතය, නරකය කියා ද්වේශය ඇති වූ තැනැත්තාට ද ඒ ද්වේශය නිසා අකුසල චිත්ත පරම්පරාවක් ඇති වේ. සමහර විට අකුසල ක්‍රියා පරම්පරාවක් ඇති වේ. ශ්‍රෝත්‍රාදි ද්වාර ගැනද එසේ ම කිය යුතුය. පුද්ගලයා සිහියෙන් යුක්ත වුවහොත් සිතට පිවිසෙන අරමුණ සම්බන්ධයෙන් අකුසල චිත්ත පරම්පරාවක් ඇති නොවේ. ඡට්ද්වාරයෙන් ගැනෙන අරමුණු සම්බන්ධයෙන් අභිද්‍යාව්‍යාපාද්දි අකුසලයන් ඇති නොවන සැටියට පරෙස්සම් වීම ඉන්ද්‍රිය සංවරය ය. අකුසලයන් ඇති නො වන ලෙස ඉන්ද්‍රියයන් වසන පියන, සිහියය. ඉන්ද්‍රිය සංවරය නැතියවූන්ට නිතරම අකුසලධර්ම

ඇති වන බැවින් පෘථග්ජන භාවයෙන් නො නැඟිය හැකිය. නිවනට ළං විය නො හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේට උසස් සිහියක් ඇත්තේය. උන්වහන්සේ සෑම කල්හි සිහියෙන් යුක්ත වන්නාහ. එහෙයින් -

‘තථාගතස්ස බුඛස්ස - සබ්බභූතානුකම්පිනො,
තස්සචචයා න විජ්ජන්ති - තස්ස නත්ථි අපාගතං,
සො න සම්මොහමාපාදි - සොධ ධිරො සද සතො’
(සංයුක්ත නිකාය 13)

යනු වදරන ලදී. ‘සකල සත්ත්වයනට අනුකම්පා කරන්නා වූ ඒ තථාගතයන් වහන්සේගේ ධර්මය ඉක්මවා හැසිරීමක් නැත, අපරාධයක් නැත, ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මූලා නොවන්නාහ. සෑම කල්හි සිහියෙන් යුක්ත වන්නාහ’ යනු එහි තේරුමය.

භෝජනයෙහි මාත්‍රඥාව යනු නුවණින් කරුණු සලකා ආහාර ගැනීම හා පමණ නොඉක්මවා ආහාර ගැනීමය. ගම්දරුවෝ සාගින්න නැතද ආහාරයක් ලද හොත් විනෝදය පිණිස වළඳති. ඇතැම්හු ඥාතිමිත්‍රයන් හමු වූ විට ඔවුන් හා එක්ව විනෝදය පිණිස ආහාර ගනිති. මඟපල ලැබීමට පිළිවෙත් පුරන නිවන් සොයන සත්පුරුෂයා විසින් විනෝදය පිණිස ආහාර ගැනීම නොකළ යුතුය. ඇතැම්හු මල්ලවාදීන් මෙන් කාය බලය වැඩි කරගනු පිණිස ආහාර වළඳති. එසේ කායබල වඩනු පිණිස මද වඩනු පිණිස ආහාර නොවැළඳිය යුතුය. ඇතැම්හු ශරීරයේ අංගප්‍රත්‍යංගයන් තර කර ගැනීම සඳහා, ලේ මස් වැඩි කර ගැනීම සඳහා සුදුසු ආහාර සොයා වළඳති, එසේ ද අහර නො වැළඳිය යුතුය. ඇතැම්හු ශරීරයේ පැහැය හොඳ කර ගැනීම පිණිස වැඩි කර ගැනීම පිණිස සුදුසු අහර සොයා වළඳති. එසේ ද ආහාර නො වැළඳිය යුතුය. ආහාරයේ ප්‍රයෝජනය සලකා ආහාර ගැනීම කළ යුතුය. මේ කය පවතිනු පිණිස ආහාර ගත යුතුය. දිවි නොනැසෙන

පිණිස ආහාර ගත යුතුය. පීඩා දුරු කර ගනු පිණිස ආහාර වැළඳිය යුතුය. ත්‍රිශික්ෂා සංඛ්‍යාත ශාසන ප්‍රතිපත්තිය පිරිය හැකි වීම පිණිස ආහාර වැළඳිය යුතුය. උපන් සාගිනි නැති කර ගැනීම පිණිස හා සාගින්න ඇති නොවීම පිණිස ආහාර ගත යුතුය. ශරීරය හා ජීවිතය චිරකාලයක් පවතිනු පිණිස අහර වැළඳිය යුතුය.

ලෝකයේ කෙරෙන පවිකම්වලින් වැඩිහරියක් කෙරෙන්නේ ආහාර නිසාය. ආහාරය නිසා රාගාදී ක්ලේශයෝ ද වැඩෙති. කියන ලද පිරිදි නුවණින් කරුණු සලකා අහර වලඳන්නහු අතින් ආහාර සෙවීම ආදිය සම්බන්ධයෙන් සෙස්සන් කරන නොයෙක් පවිකම් නොකරෙන්නේය. රාගාදී කෙලෙස් නො වැඩෙන්නේය. ඔහු නිවැරදි ලෙස අහර වළඳන්නෙක් වන්නේ ය. දහැමින් ලද ආහාරය වුවද නුවණින් තොරව තණ්හාවෙන් වළඳන්නහුට පමණට වඩා අහර ගැනීමෙන් වන්නා වූද, අපථ්‍යාහාර ගැනීමෙන් වන්නා වූ ද, නොයෙක් රෝගයෝ හටගනිත්, නුවණින් අහර වළඳන්නහුට රෝගයන්ගෙන් තොරව සුවසේ ජීවත් විය හැකි වන්නේය. සුවසේ ත්‍රිශික්ෂා පරිපූරණය කළ හැකි වන්නේ ය. එබැවින් භෝජනයෙහි මාත්‍රාඥතාව වරණ ධර්මයක් වේ. පැවිද්දන් විසින් විශේෂයෙන් භෝජනයෙහි මාත්‍රාඥ විය යුතු ය. ගිහියන්ට ද එසේ වීම සුදුසු ය. ආහාර තණ්හාව ඇතුළු සකළ තාණ්ණාවෙන් ම සහමුලින් නසා සිටින තථාගතයන් වහන්සේ මේ ගුණයෙන් අනුන බව අමුතුවෙන් කිය යුත්තක් නොවේ.

ජාගරියානුයෝග යනු නොනිද සිටීමෙහි යෙදීමය. තිරිසන් සත්ත්වයෝ ද නොයෙක් විට අවදිව සිටිති. මෙහි ජාගරියානුයෝග යනුවෙන් අදහස් කරන්නේ අවදිව සිටීම මාත්‍රය නොව, නො නිද කාමච්ඡන්දදී නීවරණයන්ගෙන් සිත පිරිසිදු කිරීම ය. එනම්, ශමථ විදර්ශනා භාවනාවන්හි යෙදීම ය. උපන් නීවරණයට සිතෙහි පවත්නට නොදී එය වහා සිතින්

බැහැර කිරීමය. ජාගරියානුයෝගය පුරන ආයතීශ්‍රාවකයෝ ද කලායාණ පාඨශ්ජනයෝ ද හිදීම සක්මන යන ඉරියව් දෙකින් භාවනාවෙහි යෙදෙමින් සිත පිරිසිදු කරමින් දවල් කාලය ගත කරති. රාත්‍රියේ ප්‍රථම යාමයත් එසේ ම ගත කරති. රාත්‍රියේ මධ්‍යම යාමයේ දකුණු ඇලයට හැරී එක් පයක් මත අනික් පය මදක් ඉදිරියට කොට තබා සිහියෙන් යුක්තව වෙලාවට අවදිවීමේ සංඥාව ඇති ව සිංහශෙය්‍යාවෙන් සයනය කෙරෙති. පශ්චිම යාමයෙහි අවදිව සිත පිරිසිදු කෙරෙති. එසේ පිළිපැදීම ජාගරියානුයෝග නම් වේ. මහාබෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ ජාගරියානුයෝගයෙන් ලොචිතුරා බුදුබවට පැමිණියහ. බෝධි මූලයේදී අර්හත් මාර්ග ඥාණයෙන් ක්ලේශයන් නසා මතු කිසිකළෙක කිලිටි නොවන පරිදි සිත පිරිසිදු කරගත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සිත පිරිසිදු කිරීමට ය කියා කළ යුත්තක් නැත. එහෙත් උන්වහන්සේ තමන් වහන්සේට ඉදිරියට කළ යුත්තක් නැත කියා නිකම්ම කල් නො ගෙවන සේක. උන්වහන්සේ බුදුවීමෙන් පසු ද සෙස්සන්ට වඩා අවදිව සිටින සේක. ඒ බව දැන ගැනීමට තථාගත දිනවයථීව දක්වනු ලැබේ. ඒ මෙසේය:-

තථාගත දින වර්ශාව

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අලුයම නැගිට ශරීරයට පහසුව පිණිසත් උපස්ථායකයනට අනුග්‍රහ පිණිසත් මුඛාධෝවනාදි ශරීර පරිකර්මයන් කොට පිඬු පිණිස වඩනා කාලය පැමිණෙන තුරු විවේකාසනයෙක්හි වැඩ සිටි කාලය පැමිණි කල්හි අදනය හැඳ පටිය බැඳ සගළසිවුර පොරවා පාත්‍රය ගෙන ඇතැම් දිනක හුදකලාව ද ඇතැම් දිනක හික්ෂුසංඝයා පිරිවරා ගෙනද, නගරයට හෝ ගමකට පිඬු පිණිස පිවිසෙති. ඇතැම් දිනක සාමාන්‍ය පිණ්ඩපාතික හික්ෂුවක් මෙන් ද ඇතැම් දිනක මහත් වූ ප්‍රාතිභායථීයෙන් ද පිඬු පිණිස වඩිති. ප්‍රාතිභායථීයෙන් වඩනා කල්හි හමා යන සුළඟින් උන් වහන්සේ වඩනා මඟ

පිරිසිදු වෙයි. වළාකුළු වැසි පොදු හෙළා මඟ දූවිලි නැති කෙරෙයි. අහසෙහි වියනක් සේ සැදි රැස් අවරණය කෙරෙයි. තවත් වාතයෝ මඟ මල් විසුරවති. උස්තැන් මිටිව මිටිතැන් උස්ව පොළොව සමතලා වෙයි. ලෝක නාථයන් වහන්සේ පා තබන තන්හි පොළොව මොළොක් ව සුවපහස් දෙන්නේ වෙයි. පියුම් හෝ පැන නැගී පා පිළිගනී. තථාගතයන් වහන්සේ ගමට පා තබනු සමඟ ම උන් වහන්සේගේ ශරීරයෙන් සවණක් බුදුරැස් විහිද රන්රස වගුරවන්නාක් මෙන් නානාවර්ණ වස්ත්‍රයෙන් වසන්නාක් මෙන් ගෙවල් ආදිය අලංකාර කෙරෙමින් ඔබ මොබ යන්නට පටන් ගනී. හස්ති අශ්වාදිහු හඬ නගති. බෙර වීණා ආදියෙන් ඉබේ ම හඬ නගන්නට පටන් ගනී. මිනිසුන් පෙළෙන අබරණවලින් හඬ නික්මෙන්නට වේ. ඒ ලකුණු වලින් තථාගතයන් වහන්සේ වඩනා බව මිනිස්සු දන ගනිති. ඔවුහු මැනවින් හැඳ පැළඳ සුවඳ මල් ආදිය ගෙන විදිවලට බසිති. ඔවුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සුවදින් මලින් පුද වැඳ අපට දසනමෙක, අපට විසිනමෙක යනාදීන් කියා තථාගතයන් වහන්සේගෙන් හික්ෂුන් ලබාගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ද පාත්‍රය ගෙන තම තමන්ගේ නිවෙස්වල අසුන් පනවා වඩා හිඳවා හික්ෂු සංඝයා සහිත තථාගතයන් වහන්සේට මැනවින් සත්කාර කෙරෙති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වළඳ අවසානයේ ඔවුන්ගේ සන්තාන බලා ඔවුනට සුදුසු පරිදි දහම් දෙසන්නාහ. දහම් අසා ඇතමෙක් සරණාගමනයෙහි පිහිටති. ඇතමෙක් පඤ්චශීලයෙහි පිහිටති. ඇතමෙක් සෝවාන් ඵලයෙහි ද ඇතමෙක් සකාදගාමී අනාගාමී ඵලවල ද පිහිටති. ඇතමෙක් පැවිදි ව අර්හත්ඵලයෙහි පිහිටති. මෙසේ ජනයාට අනුග්‍රහ කොට වෙහෙරට වැඩම කොට හික්ෂුන් වළඳ අවසන් වන තුරු තථාගතයන් වහන්සේ මණ්ඩල මාලයේ පනවන ලද බුද්ධාසනයෙහි වැඩ හිඳින්නාහ. හික්ෂුන් වහන්සේ වළඳ අවසන් බව උපස්ථාකයා විසින් බුදුරදුන්ට සැල කළ කල්හි

උන්වහන්සේ ගඳකිලිය අබියස පනවන ලද අසුනෙහි වැඩහිඳ පා සෝද ගඳකිලියේ පඩිය මත සිට

‘හික්ඛවෙ අප්පමාදෙන සම්පාදෙථ, දුල්ලහො බුඩුප්පාදෙ ලොකස්මිං, දුල්ලහො මනුස්සන්තපටිලාහො, දුල්ලහො ඛණසම්පත්ති, දුල්ලහො පබ්බජ්ජා, දුල්ලහං සද්ධම්ම සවණං’

යනුවෙන් ‘මහණෙනි, අප්‍රමාදයෙන් මහණදම් පුරව්, බුඬෝත්පාදය දුර්ලභ ය. මනුෂ්‍යත්වය දුර්ලභ ය. ක්ෂණ සම්පත්තිය දුර්ලභ ය. පැවිද්ද දුර්ලභ ය. සද්ධර්ම ශ්‍රවණය දුර්ලභ ය’යි හික්ෂුන්ට අවවාද කෙරෙති. එහිදී ඇතැම් හික්ෂුහු කමටහන් අසති, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන්ගේ වයඹානුකූලව කමටහන් දෙති. ඉක්බිති සැමදෙනා වහන්සේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ තම තමන්ගේ තැන්වලට යෙති. ඇතමෙක් අරණ්‍ය වෘක්ෂ මූලාදියට යෙති. ඇතැම් සෘද්ධිමත් හික්ෂුහු දිව්‍ය ලෝකවලට ද යෙති. තථාගතයන් වහන්සේ ගඳකිලියට පිවිස මඳක් සැතපී විඩා සන්සිදුවා නැගිට දෙවනවර ලෝකය බලන්නාහ. තුන්වන වරට සවස් කාලයේ තථාගතයන් වහන්සේ වෙත දහම් ඇසීමට පැමිණෙන්නවුන් බලන්නාහ. ඔවුන් පැමිණි කල්හි තථාගතයන් වහන්සේ දම්සභාමණ්ඩපයට වැඩ වදරා ඔවුන්ට සුදුසු පරිදි බණ වදරා සුදුසු කල්හි ඔවුන් යවන්නාහ.

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ධර්මාසනයෙන් නැගී ජලස්නානය කරනු කැමති සේක් නම්, ස්නානය කරන තැනට වැඩම කොට ස්නානය කරන්නාහ. උපස්ථායකයා බුද්ධාසනය ගඳකිලි මීදුලෙහි පනවන්නේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ස්නානය කොට එහි වැඩසිටින්නාහ. එතැනට ද ඒ ඒ දිශාවලින් හික්ෂුහු පැමිණෙන්නාහ. ඇතැම්හු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් ප්‍රශ්න අසන්නාහ. ඇතැම්හු කමටහන් අසන්නාහ. ඇතැම්හු දහම් දෙසන්නට ඉල්ලන්නාහ.

තථාගතයන් වහන්සේ ඔවුන්ගේ අදහස් සම්පූර්ණ කරමින් රාත්‍රියේ ප්‍රථමයාමය ඉක්මවන සේක.

ප්‍රථමයාමාවසානයේ තථාගතයන් වහන්සේ වෙතින් මිනිසුන් බැහැරවූ පසු රාත්‍රියේ මධ්‍යමයාමයේ උන්වහන්සේගෙන් නොයෙක් ප්‍රශ්න අසනු සඳහා නොයෙක් දිශාවලින් බොහෝ දෙවියෝ පැමිණෙන්නාහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔවුන්ගේ ප්‍රශ්න විසඳමින් මධ්‍යම යාමය ඉක්මවන සේක.

උදයේ පටන් වාඩිවෙමින් ම සිටියා වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එයින් වූ පීඩාව සන්සිඳවනු පිණිස රාත්‍රියේ පශ්චිම යාමයේ මුල් කොටසෙහි සක්මන් කරන්නාහ. දෙවන කොටසේදී ගඳකිලියට පිවිස සිහිනුවණින් යුක්ත ව සිංහශය්‍යාවෙන් ශයනය කරන සේක. තුන්වන කොටසෙහි නින්දෙන් අවදි ව වැඩ හිඳ පෙර බුදුවරුන්ගේ සසුන්වල දනශීලාදී වශයෙන් පින්කර ඇති පුද්ගලයන් දකිනු පිණිස ලොව බලා වදාරන සේක. මේ තථාගතයන් වහන්සේගේ දිනවයභීව ය.

(බ්‍රහ්මජාලසුත්තට්ඨකථා)

තථාගතයන් වහන්සේට තමන් වහන්සේගේ ශුඬිය පිණිස විමුක්තිය පිණිස කළ යුතු කිසිවක් නැත ද උන්වහන්සේ ශ්‍රාවකයන් නිදන මධ්‍යමයාමයේ ද අවදි ව පරාර්ථවයභීවෙහි යෙදෙන සේක. උන්වහන්සේ සැතපෙනුයේ රාත්‍රියෙන් සයෙන් කොටසක් පමණ වන සුළු කාලයේ ය. එබැවින් ජාගරියානුයෝග නමැති වරණය ශ්‍රාවකයන්ට වඩා උසස් ලෙසින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ඇත්තේය.

‘ශ්‍රද්ධාව, හිරිය, ඔත්තප්පය, බහුශ්‍රැතතාව, වීර්යය, ස්මෘතිය, ප්‍රඥාව යන මේ ධර්ම සත තථාගතයන් වහන්සේ විසින්,

‘සත්තිමෙ භික්ඛවෙ සද්ධම්මා, කතමෙ සත්ත? සද්ධෝ හොති, හිරිමා හොති, ඔත්තප්පි හොති, බහුස්සුතො හොති, ආරද්ධවිරියො හොති, සතිමා හොති, පඤ්ඤවා හොති ඉමෙ බො භික්ඛවෙ සත්තසද්ධම්මා’

(අච්චුත්තර සත්තක නිපාත)

යන සූත්‍රයෙහි සද්ධම්ම යන නාමයෙන් ද වදාරා තිබේ. එහි තේරුම, යහපත් ධර්ම සත්පුරුෂයන්ගේ ධර්ම යනුයි. ශ්‍රද්ධාදී ධර්ම සතට සප්තසද්ධර්මය යි කියනු ලැබේ. සප්තසද්ධර්මය වරණ සතකි.

ශ්‍රද්ධා යනු බුදුරජුන්ගේ සුබුද්ධත්වය, ධර්මයේ සුධර්මත්වය, සංඝයාගේ සුසංඝත්වය හා කර්ම-කර්මඵලාදිය පිළිගැනීම ය. දනාදී පින්කම්වල ඵලය විශ්වාස කොට පින් කරන්නා වූ පෘථග්ජනයන්ගේ ශ්‍රද්ධාව ඕකප්පන සද්ධා නම් වේ. ලෝකාත්තර මාර්ගඥනයෙන් චතුස්සත්‍යයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමෙන් ඇති වන ආයතීයන්ගේ ශ්‍රද්ධාව ප්‍රත්‍යක්ෂ ශ්‍රද්ධා නම් වේ. ඒ දෙකින් ප්‍රත්‍යක්ෂ ශ්‍රද්ධාව කචරාකාරයකින්ද වෙනස් කළ නොහැකිය. එය භවාන්තරයට පැමිණීමෙන් ද වෙනස් නො වේ. ශ්‍රද්ධාව නිවනට යාමට අත්‍යවශ්‍යාංගයකි. වෙනස් නො වන ප්‍රත්‍යක්ෂ ශ්‍රද්ධා ඇති ආයතීයෝ පහත නො වැටී පිළිවෙළින් මතු මතු මඟපල වලට පැමිණ අර්හත් මාර්ගයෙන් සකල ක්ලේශයන් නසා නිවනට පිවිසෙති. අවලශ්‍රද්ධාව නැති පෘථග්ජනයෝ වැටී වැටී ගමන් කරන්නෝය. ශ්‍රද්ධාව තථාගතයන් වහන්සේ විසින් නොයෙක් තැන නොයෙක් අයුරින් වර්ණනා කරන ලද්දකි.

පව් පිළිකුල් කරන ස්වාභවය හිරි නම්. පවට බියවන ස්වාභවය ඔත්තප්ප නම්, තථාගනයන් වහන්සේ විසින් දේශිත ආදිමධ්‍යපයථිවසාන යන තුන් තැනම යහපත් වූ ධර්මයන් නැවත නැවත කියමින් ප්‍රගුණ කර සිත්හි දරා ගෙන ඒවායේ අර්ථයන් තේරුම් ගෙන ඇති බව බහුශ්‍රැතතා නම්. අකුශලයන් ප්‍රහාරණය කිරීමෙහි හා කුශලයන් වැඩීමෙහි නො පසු බස්නා බව ඉදිරියට ම යන බව මෙහි අදහස් කරන විශ්‍යය. අකුශල පක්ෂයෙහි සිතට පවත්නට නොදී කුශලය මතුකර දෙන්නා වූ ද, කර කියා බොහෝ කල් ගත වූ කරුණ වුවද සිතට නගා දෙන්නා වූ ද ප්‍රඥ සම්ප්‍රයුක්ත ස්මෘතිය මෙහි අදහස් කරන සිහිය ය. සංස්කාරයන්ගේ ඉපදීම් බිඳීම් දෙක දැකීමට සමත් වන්නා වූ ලේහ ද්වේශ මෝහ ස්කන්ධයන් බිඳීමට දුරුකිරීමට සමත් ආයථිවූ විදර්ශනා ප්‍රඥාව හා මාර්ග ප්‍රඥාව මෙහි අදහස් කරන ප්‍රඥාව ය.

බුද්ධාදි රත්නත්‍රය ගැන හා කර්ම කර්ම ඵලාදිය ගැන තථාගනයන් වහන්සේ මෙන් දන්නා අනිකකු නැත. උන්වහන්සේට ඒවා ගැන කිසිදු සැකයක් නැත. ඒ සියල්ල ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැනීම නිසා තථාගනයන් වහන්සේට උසස් ම ශ්‍රද්ධාවක් ඇත. කර්ම කර්මඵලයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙසින් ම දත් තථාගනයන් වහන්සේට පමණ පාපය ගැන පිළිකුලක් බියක් අනිකකුට නැත. ධර්මස්වාමී වූ තථාගනයන් වහන්සේගේ ධර්ම ඥානය ගැන අමුතුවෙන් කිය යුත්තක් නැත. අන් කවරකුටවත් නැති තරමේ උසස් සිහියක් ද උන්වහන්සේට ඇත. අකුශල ප්‍රහාරණය පිණිස හා කුසලයන් ඇති කර ගැනීම සඳහා උත්සහා කළ යුතු බවක් තථාගනයන් වහන්සේට නැත. එහෙත් මහා කාරුණික වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අන්‍යයන්ගේ යහපත පිණිස සැම කල්හි උත්සාහ කරන සේක. උන්වහන්සේගේ ප්‍රඥ සම්පත්තිය ගැන අමුතුවෙන් කිය යුත්තක් නැත.

රූපාවචරසමාපත්ති සතරය, අරූපාවචර සමාපත්ති සතරය යන අෂ්ට සමාපත්තිහිම වරණයෝ ය. මෙහි ධ්‍යාන සතරක් පමණක් වරණ වශයෙන් කියා ඇත්තේ අරූපාවචරධ්‍යාන ද චතුර්ථධ්‍යානයට අයත් නිසාය.

විද්‍යාසම්පත්තියෙන් තථාගතයන් වහන්සේගේ සවීඥත්වය පිරෙන්නේ ය. වරණ සම්පත්තියෙන් මහාකාරුණිත්වය පිරෙන්නේ ය. උන් වහන්සේ සවීඥාඥනයෙන් සත්ත්වයන්ගේ අර්ථාන්ථයන් දැන වදුරා මහාකරුණාවෙන් අනර්ථයන් දුරු කොට සත්ත්වයන් අර්ථයෙහි යොදවන්නාහ. තථාගතයන් වහන්සේ විද්‍යාවරණසම්පන්න බැවින් උන්වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෝ ද සුප්‍රතිපන්නයෝ වෙති.

විද්‍යාවරණ සංග්‍රහ ගාථා

“විපස්සනාඤ්ඤ මනොමයිද්ධි
ඉද්ධිප්පතෙදෙ පිච දිබ්බසොතං
පරස්ස චෙතොපරියායඤ්ඤං
පුබ්බෙනිවාසානුගතඤ්ච ඤ්ඤං

දිබ්බඤ්ච චක්ඛාසවසංඛයො ච
එතානි ඤ්ඤානි ඉධට්ඨවිජ්ජා
අලංකරුං යා මුනි ධම්මදෙනං
විසෙසසොභා ගුණමජ්ඣුපෙතා.

සීලං වරං ඉන්ද්‍රියසංවරො ච
මත්තාසිතා ජාගරියානුයොගො
සද්ධා හිරොත්තඵප බහුස්සුතත්තං
පරක්කමො වෙච සතී මතී ච
චත්තාරි ක්කානානි ච තානි මානී
තිපඤ්ච ධම්මා වරණානි ජඤ්ඤා.”

4

සුගත ගුණය

බොහෝ ජනයා මෙන්, අන්‍ය ශාස්තෘවරයන් මෙන් නො මග නොගොස් යහපත් මග ගිය හෙයින් ද, එමගින් නිර්වාණ සංඛ්‍යාත පරමසුන්දර ස්ථානයට පැමිණ වදල හෙයින් ද, භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ සුගත නම් වන සේක.

ලෝකයෙහි ඇතමෙක් කාමයන්ගේ ආදීනවයන් සලකා ගත නොහී පඤ්චකාමය ම ලොව ඇති උසස් දෙය වශයෙන් වරදවා ගෙන, මනුෂ්‍යයාට කරන්නට ඇති උසස් දෙය හැකි පමණ පස්කම් සැප විඳීම යයි වරදවා ගෙන කාමසුඛල්ලිකානුයෝග සංඛ්‍යාත අමාර්ගයෙහි ගමන් කොට අපායට පැමිණෙන්නාහ.

ඇතැමෙක් සත්ත්වයනට සුවදුක් ලැබෙන්නේ පෙර කළ කර්මවල විපාක වශයෙන්ම යයි වරදවා ගෙන තපසින් පුරාණ කර්ම ගෙවා අභිනව කර්ම නොකර හැරීමෙන් කර්මයන් ක්ෂය කොට දුකින් මිදිය හැකිය, දුක් කෙළවර කළ හැකිය යි ද, ඇතැමෙක් සැපයෙන් සැපය නො ලැබිය හැකිය. සැපය ලැබිය යුත්තේ දුකින් ම ය යි වරදවා ගෙන දැඩි තපස්කම් වලට බැස වස්ත්‍ර වර්ජන, ආහාර වර්ජන, වාසස්ථාන වර්ජන කරමින් කයට දැඩි දුක් දෙති. ගෝවුත කුක්කුරවුතාදී වුතයන්

පිරිමෙන් ද කයට දැඩි දුක් දෙති. ඔවුහු ආත්මක්ලමථානුයෝග නම් වූ අමාර්ගයෙහි යන්නෝය. ඔවුහු ඒ අමාර්ගයේ ගමන් ගෙන දුකින් දුකටම පත් වන්නාහ. තථාගතයන් වහන්සේ කාමසුඛල්ලිකානුයෝග, අත්තක්ලමථානුයෝග යන දෙමඟ ම නො ගෙන මධ්‍යම ප්‍රතිපද සංඛ්‍යාත මාර්ගයෙහි ගමන් කරන බැවින් සුගත නම් වන සේක.

ලෝකයෙහි ඇතැමෙක් පින් පවී කරමින් සුවදුක් විඳිමින් ජාතියෙන් ජාතියට යන, නොනැසෙන ආත්මයක් ඇත යි ශාශ්වත දෘෂ්ටිය ගෙන අමාර්ගයෙහි ගමන් කරති. ඇතැමෙක් සත්ත්ව ශරීරයෙහි මරණින් ඔබ තවත් තැනකට යන කිසිවක් නැත. ගස් වැල් මැරෙන්නාක් මෙන් සත්ත්වයෝ ද මැරෙන්නාහ. මළ සත්ත්වයා නැවත උපතක් නො ලබන්නේ ය යි උච්චේද දෘෂ්ටිය ගෙන අමාර්ගයෙහි ගමන් කොට අපාගත වෙති.

තථාගතයන් වහන්සේ පරම ගම්භීර ප්‍රතීත්‍ය සමුද්පාද ධර්මය අවබෝධ කර ශාශ්වතෝච්චේද දෘෂ්ටි සංඛ්‍යාත අමාර්ගද්වය හැර මධ්‍යම ප්‍රතිපද සංඛ්‍යාත සුමාර්ගයේ ගමන් කළ සේක. ඒ මගින් නිවනට පැමිණ වදළ සේක. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ සුගත නම් වන සේක.

බුදුන් කල විසූ පුරණකස්සප නමැති ශාස්තෘවරයා “මැරීම් - සොරකම් - බොරැකීම් ආදී නපුරැකම් කොපමණ කළත් ඒවායින් වන පවක් නැත. දීම් - සිල් රැකීම් ආදියෙන් වන පින්කුත් නැතය” යන දෘෂ්ටිය ගෙන නොමග ගියේය.

මක්ඛලීගෝසාල නම් ශාස්තෘවරයා “සත්ත්වයන්ගේ සංක්ලේශයට හේතුවක් ද නැත, විශුද්ධියට හේතුවක් ද නැත, පින් කරන්නෝ ය, පවී කරන්නෝ ය, පණ්ඩිතයෝ ය, බාලයෝ ය යන සෑම දෙනාම සංසාර ස්වභාවය අනුව ඒ ඒ ජාතිවල

ඉපද සුවදුක් විද දුක් කෙළවර කරන්නාහ, ප්‍රතිපත්තියකින් එය වෙනස් නොවන්නේ ය' යන දෘෂ්ටිය ගෙන නො මඟ ගියේ ය.

අජිත කේසකම්බල නමැති ශාස්තෘවරයා 'සුකෘත දුෂ්කෘත කර්මවලින් වන විපාකයක් නැත, මේ සත්ත්වයා සතර මහා භූතයන්ගෙන් සැදුණේය. මළ පසු ඔහුගේ ශරීරයේ පෘථිවිධාතුව පෘථිවිධාතුවටම එකතු වන්නේ ය, අපෝධාතුව අපෝධාතුවටම එකතු වන්නේ ය, තේජෝධාතුව තේජෝධාතුවට ම එකතු වන්නේ ය, වායෝ ධාතුව වායෝ ධාතුවට ම එකතු වන්නේ ය, ඉන්ද්‍රියයෝ අහසට යන්නාහ, දනය මෝඩයන්ගේ වැඩකි. බාලයෝ ද පණ්ඩිතයෝ ද යන සෑම දෙනාම මරණින් කෙළවර වන්නාහ, නැවත උපදින්නෙක් නැත' යන උච්චේද දෘෂ්ටිය ගෙන නොමඟ ගියේය.

පකුධකච්චායන නම් ශාස්තෘවරයා 'පඨවිකාය, ආපෝකාය, තේජෝකාය, වායෝකාය, සුඛය, දුක්ඛය, ජීවය කියා සප්තකාය කෙනෙක් ඇත්තාහ. ඔවුහු ස්ථිරයහ, ඔවුහු කිසිවකු විසින් මවන ලද්දහු නොවෙති, කිසිවකු විසින් මැවිය හැක්කෝ ද නොවෙති, ඔවුහු ඔවුනොවුන්ට හිංසා කරන්නෝද නොවෙති, එකෙක් අනිකෙකුට සැපදුක් ඇති කිරීමට නො සමත්ය. මරන්නෙක් හෝ මරවන්නෙක් නැත, තියුණු කඩුවකින් හිස සිඳින කල්හි සප්තකායයන් අතරට කඩුව යනු මිස, මරන එකෙක් හෝ මැරෙන එකෙක් නැත, යන මිථ්‍යාදෘෂ්ටිය ගෙන නොමඟ ගියේය.

නිගණ්ඨනාතපුත්ත නම් ශාස්තෘවරයා 'වාතූයාමසංවරයක පිහිටිය යුතුය' යන දෘෂ්ටිය ගෙන සිසිල් දිය ද සත්ත්වයෙකැයි සලකමින් සිසිල් දින පීමෙන් වැළකීම් ආදියෙන් නො මඟ ගියේය.

සඤ්ජය බෙල්ලට්ඨිපුත්ත නම් ශාස්තෘවරයා 'පරලොචක් ඇත්තේ ද නැත, නැත්තේ ද නැත, නැවත

උපදනා සත්ත්වයන් ඇත්තේ ද නැත, නැත්තේ ද නැත' යනාදී අමරාවික්ෂේප දෘෂ්ටිය ගෙන නො මග ගියේය.

බොහෝ ශාස්තෘවරයන් තමන් ද නොමග යෙමින් සෙස්සන් ද නොමග යැවූ අතර සර්වඥයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ ද සුමග යෙමින් අපමණ දෙවි මිනිසුන් ද ඒ සුන්දර මාර්ගයෙන් අමෘතමතා නිර්වාණ සංඛ්‍යාත පරමසුන්දරස්ථානයට යැවූ සේක.

තථාගත මාර්ගය

කාමසුඛල්ලිකානුයෝග අත්තකිලමනානු යෝග යන ලාමක අන්ත දෙකට නො බැස, ශාශ්වතෝච්චේද දෘෂ්ටි දෙකට නො බැස, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ගන්නා ලද සුන්දර මාර්ගය ආයඝ්ථාංගික මාර්ගය ය. එය මධ්‍යමප්‍රතිපද නම් වේ. එය ධර්මවක්‍රමවර්තන සූත්‍රයෙහි මෙසේ වදරා ඇත.

“කතමා ච සා භික්ඛවේ මජ්ඣිමා පටිපදා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා චක්ඛකරණී ඤාණකරණී උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බෝධාය නිබ්බාණාය සංවත්තති? අයමෙ ච අරියො අට්ඨාංගිකො මග්ගො. සෙය්‍යථීදං? සම්මා දිට්ඨි සම්මා සංකප්පො, සම්මා වාචා, සම්මා කම්මන්තො, සම්මා ආජීවො, සම්මා වායාමො, සම්මා සති, සම්මා සමාධි. අයං බො සා භික්ඛවේ මජ්ඣිමා පටිපදා තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා චක්ඛකරණී ඤාණකරණී උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බෝධාය නිබ්බාණාය සංවත්තති.”

“මහණෙනි, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කරන ලද්ද වූ ප්‍රඥාවක්ෂුස ඇති කරන්නා වූ නුවණ ඇති කරන්නා වූ කෙළෙස් සන්සිඳවීම පිණිස චත්‍රස්සත්‍යාවබෝධය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවත්නා වූ ඒ මාධ්‍යමප්‍රතිපදව කෙසේද යත්? මේ ආයඝ්ථාංගික මාර්ගයමය. ඒ කවරේ ද?

සම්මා දිට්ඨිය, සම්මා සංකප්පය, සම්මා වාචාය, සම්මාකම්මන්තය, සම්මා ආජීවය, සම්මා වායාමය, සම්මා සතිය, සම්මා සමාධිය යන මේ අංගයෝ ය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කරන ලද්ද වූ ප්‍රඥවක්ෂුස ඇති කරන නුවණ ඇති කරන කෙලෙස් සන්සිඳවීම පිණිස චතුස්සත්‍යාවබෝධය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවත්නා වූ මධ්‍යමප්‍රතිපදාව මේය” යනු එහි තේරුම ය.

අප විසින් සම්පාදිත දහම් පොත් වල හා තවත් බොහෝ පොත් වල ද මේ ආයතී අන්තර්ගතවර්ගය විස්තර කර ඇති බැවින් එය මෙහි විස්තර නො කරනු ලැබේ.

සුගත යන ගුණපදයේ අර්ථය අටුවාවල දක්වා නැති අත් ක්‍රමයකින් ද ආචාර්යයන් විසින් වර්ණනා කර තිබේ. තථාගතයන් වහන්සේගේ විශේෂත්වය දැක්වීමට එය ඉතා හොඳ ක්‍රමයක් වන බැවින් එද මෙහි දක්වනු ලැබේ.

ගති යනු ඒ ඒ ජාතිවලට අයත් සත්ත්වයන්ට නමෙකි. නිරයගති - තිරච්ඡානගති - ජේතගති - මනුස්සගති - දේවගති යන තැන්වල ගති යන වචනයෙන් කියැවෙන්නේ ඒ ඒ ජාතිවලට අයත් සත්ත්වයන්ය. සුන්දර පුද්ගලයා සුන්දර සත්ත්වයා සුගති නම්. සුගති යන වචනයෙහි අන්තිම ඉකාරය අකාර කළ කල්හි සුගත කියා වේ. සුගත යන්නෙන් කියවෙන්නේ ද යහපත් පුද්ගලයාම ය. ප්‍රතිසන්ධියේ පටන් පරිනිර්වාණය දක්වා ජීවිතකාලය අනේකාශ්වයතීයයෙන් යුක්ත වන බැවින් බුදුරදුන්ට ඇත්තේ පරම සුන්දර ජීවිතයෙකි. අනේකාශ්වයතීයන් ඇති පරමසුන්දර ජීවිතයක් පරමසුන්දර ආත්මභාවයක් ඇති බැවින් ලොචුතුරා බුදුවරු සුගත නම් වෙති. ලොචුතුරා බුදුවරයන් පිළිබඳ ආශ්වයතී කරුණු බොහෝ ය. ඉන් සමහරක් මෙ සේ ය.

මවුකුස පිළිසිඳගන්නා බොහෝ සත්ත්වයෝ තමන්ට වන්නේ කුමක් ද කියා නො දන නො සිහියෙන් මවුකුසට පිවිසෙති. කුෂිත දිව්‍යලෝකයේ ඉපද සිට ඉන් ව්‍යුත ව බුදුවීම සඳහා මිනිස් ලොව මවුකුස පිළිසිඳ ගන්නා මහාබෝධිසත්ත්වයයෝ තමන්ගේ මවුකුස පිළිසිඳ ගැනීම ගැන දැනීම ඇති ව සිහියෙන් මවුකුසට පිවිසෙති. මේ එක් ආශ්වයී කරුණකි.

මවුකුසට පැමිණ එහි වෙසෙන බොහෝ සත්ත්වයෝ තමන් සිටින්නේ කොහිද තමන්ට වී තිබෙන්නේ කුමක් ද කියා නො දන මවු කුස වෙසෙති. මහාබෝධිසත්ත්වයෝ වනාහි තමන් මවුකුස වෙසෙන බව දන සිහිනුවණින් එහි වෙසෙති. මේ එක් ආශ්වයී කරුණෙකි.

මහබෝධිසත්ත්ව කෙනෙකුන් මවුකුස පිළිසිඳ ගත් කල්හි කිසිවෙකුගේ මෙහෙසීමක් නො මැතිව සිය කැමැත්තෙන් ම දිව්‍යපුත්‍රයෝ සතර දෙනෙක් පැමිණ සතර දිග සිට බෝධිසත්ත්වයන් හා මාතාවන් ආරක්ෂා කරති. එද එක් ආශ්වයී කරුණෙකි.

කුස හොත් මහබෝසත් දරුවකු ඇති මැණියන්ට අනේක පුද පඬුරු ලැබෙන්නට වන්නේ ය. බෝධිසත්ත්වයන් කුස පිළිසිඳ ගත් තැන සිට බෝධිසත්ත්ව මාතාවන්ට පුරුෂයන් පිළිබඳ කාමසංඥ ඇති නො වේ. එසේ ම කිසි ම පුරුෂයකුට රාග සිතීන් බෝධිසත්ත්ව මාතාවන්ට ළං විය හැක්කේ ද නො වේ. කුසහොත් දරුවන් ඇති මවුවරුන් නොයෙක් රෝගාබාධ ඇති වන නමුත් බෝධිසත්ත්ව මාතාවන්ට නොයෙක් රෝගාබාධ ඇති වන නමුත් බෝධිසත්ත්වයනව මාතාවන් කිසි රෝගයක් ඇති නො වේ.

බෝසත් මවුන්ට කුස හොත් බෝසත් දරුවා පිරිසිදු වීදුරු කරඬුවක ඇති දෙයක් පිටතට පෙනෙන්නාක් මෙන් පිරිසිදු ලෙස පෙනේ.

මවුකුසයෙන් බිහි වන සෙස්සෝ කර්මජවාතයෙන් හිස යටිකුරු කොට පෙරළා යෝනිමුඛය කරා යවනු ලැබ එහි හිරවෙමින් තමන්ට සිදුවන්නේ කුමක් ද කියා දැනීමකුදු නැති ව ඉතා දුකසේ නො සිහියෙන් බිහි වෙති. මහාබෝධිසත්වයන් වනාහි ධම්කථිකයකු ධර්මාසනයකින් බසින්නාක් මෙන් කිසිදු අවහිරයක් නො මැතිව මව් කුසයෙන් බිහි වෙමිය යන දැනීම ඇතිව සිහිනුවණින් යුක්ත ව සිට ගෙන ඉන්නා මෑණියන්ගේ කුසයෙන් බිහි වෙති.

සෙස්සෝ ඇගපුරා තැවරුණු අපවිත්‍ර ද්‍රව්‍යයන් ඇති ව ඉතා අපිරිසිදු ව නාවා පිරිසිදු කර ගත යුතු තත්ත්වයෙන් මවුකුසින් බිහි වෙති. බෝධිසත්තවයෝ වනාහි කිසිදු අපවිත්‍ර දෙයක් නො තැවරුණු යටත් පිරිසෙයින් තෙත් ගතියකුදු නැති සඵලක ඔතා තිබී පිටතට ගත් මාණිකාය රත්නයක් සේ සුපරිසුද්ධ ශරීරයෙන් මවුකුසින් බිහි වෙති. එහෙත් සිහිල් වූ ද උණු වූ ද ජලධාරා දෙකක් අහසින් ගලා එන්නේ ය.

මෑණියන් සිට ගෙන සියටියදී බිහි වන බෝසතුන් පොළොවට පැමිණීමට කලින් දිව්‍යපුත්‍රයෝ සතර දෙනෙක් පිළිගනිති. මනුෂ්‍යයන් අතට බෝසත් කුමරුන් පැමිණෙන්නේ ඉන් පසුව ය.

මවුකුසින් බිහි වූ දරුවන්ට නැගිට සිටිය හැකි වන්නේ ගමන් කළ හැකි වන්නේ කලක් ගත වීමෙනි. මහබෝසත්හු උපන් සැටියේ ම ඒ සියල්ල කිරීමට සමත් වෙති. “දේවියනි, සතුටු වන්න. ඔබට මහේශාකාය දරුවෙක් උපන්නේ ය” යි කියමින් දෙවියෝ බෝසත් දරුවන් මෑණියන් ඉදිරියේ තබති. එකෙණෙහි බෝසත් දරුවෝ පිය බිම තබා සිට සතර දිග

බලති. දහස් ගණන් සක්වලවල් එක මිදුලක් මෙන් වී බෝසත්නට පෙනේ. බෝසත්හු කිසි තැනක තමන්ට උසස් කෙනෙකුතබා තමන් හා සම කෙනෙකුදු නො දැක දෙවියන් විසින් අල්ලන සේසත යටින් බිම පා තබමින් උතුරු දිග බලා සත් පියවරක් ගමන් කොට සත් වන පියෙහි සිට .

“අග්ගො හමස්මි ලොකස්ස
ජෙට්ඨො හමස්මි ලොකස්ස
සෙට්ඨො හමස්මි ලොකස්ස
අයමන්තිමාජාති, නත්ථීදුනි පුනබ්භවො’යි

“මම ලොවට අග්‍ර වෙමි, මම ලොවට ජ්‍යෙෂ්ඨ වෙමි, මම ලොවට ශ්‍රේෂ්ඨ වෙමි, මේ මාගේ අන්තිම ජාතිය ය, මට නැවත ඉපදීමක් නැතය’ යි අභිත ප්‍රකාශනයක් කරන්නාහ.

මහ බෝධිසත්ත්වයන් මවුකුස පිළිසිඳ ගැනීම ය, මවුකුසින් බිහිවීම ය, පස්මරුන් පරදවා ලොචතුරා බුදුබව ලැබීම ය, දම්සක් පැවැත්වීම ය යන මේ සතර කරුණෙහිදී ම අනේක ප්‍රාතිහාර්යයන් අනේකාශ්වයායන් පහළ වන බව බොහෝ බෞද්ධ ග්‍රන්ථයන්හි සඳහන් වන්නේ ය.

බෝසත් කෙනෙකුන් මවුකුසින් බිහි වන කල්හි දේව බ්‍රහ්මයන්ගේ ආලෝකය යට කරන, චන්ද්‍රසුයාලෝකයන් යට කරන, ලොව සෑම තැන ම පැතිර යන, චන්ද්‍රසුයාලෝකයන් නො පැමිණෙන තැන් ද ආලෝකවත් කරන මහත් ආලෝකයක් පහළ වේ. කිසි කලෙක එළියක් නො ලබන ලෝකෝත්තරික නරකය ද එවිට ආලෝකවත් වන්නේ ය. දසදහසක් සක්වල පොළොව කම්පා වන්නේ ය. දසදහසක් සක්වලවල දිව්‍යබ්‍රහ්මයෝ බෝසතුන් උපන් සක්වලට රැස්වන්නාහ. කෙනෙකුගේ වාදනය කිරීමක් නැති ව බෙරවලින් විනාවලින් මිහිරි හඬ නැගෙන්නේ ය. ගැටිමක් නැතිව ම මිනිසුන්ගේ අබරණවලින් හඬ නැගෙන්නේ ය. බන්ධනගත මිනිසුන්ගේ සියලු බන්ධන සිඳී යන්නේ ය. සියලු

රෝගයෝ සුව වෙති. ජාත්‍යන්ධයන්ට පෙනෙන්නේ ය. බිහිරන්ට ඇසෙන්නට වන්නේ ය. පිළන්ට ගමන් කළ හැකි වන්නේ ය. උත්පත්තියෙන් මුළාව සිටින්නෝ සිහිය ලබන්නාහ. විදේශයන්ට පැමිණ තුබූ නැව් තමන් තමන්ගේ තැන්වලට පැමිණෙන්නේ ය. රත්න සියල්ල බබලන්නට වන්නේ වෛරිහු මෙන් සිත් ලබන්නාහ. නරකයන්හි ගිනි නිවෙන්නේ ය. ගංගා වල ජලය ගාලා නො ගොස් නිශ්චල වන්නේ ය. සාගර ජලය මිහිරි වන්නේ ය. වාතය නිශ්චලව සිට ගන්නේ ය. ආකාශ පර්වතවෘක්ෂගත පක්ෂිහු බිමට බසින්නාහ. සඳ විශේෂයෙන් බබලන්නේ ය. හිර ද සෞම්‍ය වන්නේ ය. දෙවියෝ තමන් තමන්ගේ විමන්වල වෙසෙමින් ක්‍රීඩා කරන්නාහ. දිවයින් සතරටම වැටෙන මහා වැස්සක් ඇති වන්නේ ය. මහජනයාට සාගින්න හා පිපාසාව ඇති නො වන්නේ ය. දෙරකවුළු ඉබේ ම විවෘත වන්නේ ය. මල් පල හටගන්නා ගස් වැල් මල් පල වලින් බර වන්නේ ය. සඳ දහසක් කොඩි වැල් වලින් සැරසී සිටින්නේ ය. මෙසේ අනේක ප්‍රාතිභායථියෙන් යුක්ත වන ආත්මභාවයක් ඇති බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ සුගත නම් වන සේක.

තවද දෙතිස් මහාපුරුෂ ලක්ෂණයෙන් අසූ අනුවාසඤ්ජන ලක්ෂණයෙන් ව්‍යාමප්‍රභාවෙන් කේතුමාලාවෙන් යුක්ත ව අකලංක චන්ද්‍රමණ්ඩලයක් සේ සන්ධ්‍යා සුයථිමණ්ඩලයක් සේ පහන් ගසක් සේ මලින් වැසුණු ගසක් සේ ශ්‍රෝහන වූ ස්වර්ණවර්ණ දේහය ඇති බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේ සුගත නම් වන සේක.

අනේක ප්‍රාතිභායථියෙන් යුක්ත වන සුන්දර ගමන් ඇති බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේ සුගත නම් වන්නාහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කිඹුල්වත් පුර ශාකායන්ගේ සන්ථාගාරයට වැඩම කළ ආකාරය මධ්‍යමනිකායේ

මධ්‍යමණ්ණාසකයේ ශෛක්ෂසූත්‍ර අටුවාවෙහි මෙසේ වර්ණනා කර තිබේ.

1. එවං සබ්බංග සම්පන්නො - කම්පයන්නො චසුන්ධරං
අභෙධියන්නො පාණානි - යාති ලොකෙ විනයයකො,
2. දක්ඛිණං පට්ඨං පාදං - උද්ධරන්නො නරාසභො
ගච්ඡන්නො සිරිසම්පන්නො - සොභතෙ ද්විපදුත්තමො
3. ගච්ඡතො බුද්ධසෙට්ඨස්ස - හෙට්ඨා පාදතලං මුදු,
සමං සම්ඵුසතෙ භූමිං - රජසා නූපලිම්පති.
4. නිත්තං ධානං උන්නමති - ගච්ඡන්නෙ ලොකනායකෙ,
උන්නනඤ්ච සමං භොති - පට්ඨී ච අචේතනා.
5. පාසාණා සක්ඛරා වෙච - කට්ඨා බාණු කණ්ඨකා,
සබ්බේ මග්ගා විචජ්ජේන්ති - ගච්ඡන්නෙ ලොකනායකෙ
6. නාතිදුරෙ උද්ධරති - නාවිචාසන්නෙ ච නික්ඛිපං
අඝට්ටියන්නො නීය්‍යාති - උභො ජාණු ච ගොජ්ජකෙ.
7. නාති සිසං පක්කමති - සම්පන්න වරණො මුනි,
න වාති සනිකං යාති - ගච්ඡමානො සමාහිතො
8. උද්ධං අධො ච තිරියං ච - දිසං ච විදිසං තථා,
න පෙක්ඛමානො සො යාති - යුගමත්තං ච පෙක්ඛති
9. නාගචික්කන්තවාරො සො - ගමනෙ සොභතෙ ජනො,
වාරුං ගච්ඡති ලොකග්ගො - භාසයන්නො සදෙවකෙ

10. උසහරාජාව සොහන්තො - චතුචාරීව කෙසරී,
තොසයන්තො බහුසත්තෙ - පුරසෙට්ඨමුපාගමී.

ගාථාවල තේරුම:-

1. මෙසේ සකලාංග පරිපූර්ණ වූ විනයකයන් වහන්සේ පොළොව කම්පා කරවමින් සත්ත්වයන්ට හිංසාවක් නො කෙරෙමින් ලෝකයෙහි ගමන් කරන සේක.
2. දක්ෂිණා ශ්‍රී පාදය පළමුව ඔසවමින් වඩනා වූ ශ්‍රී සම්පූර්ණ වූ ද්විපදෝත්තම වූ නරෝත්තමයන් වහන්සේ හොබනා සේක.
3. ගමන් කරන්නා වූ බුද්ධශ්‍රේෂ්ඨයන් වන්සේගේ මෘදු වූ යටිපතුල සමච භූමිය ස්පර්ෂ කරන්නේ ය. එහෙත් එහි රජස් නො තැවරෙන්නේ ය.
4. ලෝකනායකයන් වහන්සේ ගමන් කරන කල්හි අචේතන වූ පොළොවෙහි මිටි තැන් උස් වන්නේ ය. උස් තැන් සම වන්නේ ය.
5. ලෝකනායකයන් වහන්සේ ගමන් කරන කල්හි ගල්කැට මැටිකැට කැබිලිති හුල් කටු යන මේ සියල්ල මාර්ගයෙන් ඉවත් වෙයි.
6. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉතා දුරින් තබනු පිණිස පිය නො ඔසවා ඉතා ළඟින් ද නො තබන්නාහ. උන්වහන්සේ දෙදණ හා ගොප්ඥව එකිනෙක නොගටමින් ගමන් කරන සේක.

- 7. වරණසම්පන්න වූ තථාගතයන් වහන්සේ ඉතා වේගයෙන් නො යන සේක. නො සෙමින් ද නො යන සේක. යන කල්හි සන්සුන් වන සේක.
- 8. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උඩ යට සරස ද දිශානුදිශාවන් ද පමණ ඉක්මවා නො බලමින් සතර රියනක් පමණ තැන බලමින් ගමන් කරන සේක.
- 9. ඇතුන්ගේ ගමන බඳු ගමන් ඇත්තා වූ ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගමන් කීරීමේදී හොබනාහ. ලෝකාග්‍රයන් වහන්සේ දෙවියන් සහිත ලෝකය සතුටු කරවමින් මැනවින් ගමන් කරන සේක.සතුටු කරවමින් මැනවින් ගමන් කරන සේක.
- 10. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෘෂභ රාජයකු මෙන් ද, සිවු පයින් ගමන් කරන කේශර සිංහයෙකු මෙන් ද, බොහෝ සත්ත්වයන් සතුටු කරවමින් ශ්‍රේෂ්ඨ වූ පුරයට වැඩම කළ සේක.

තථාගත පදය

සුගත - තථාගත යන දෙපය රූපයෙන් හා අර්ථයෙන් ද බෙහෙවින් සමානය. බුදුරදුන් තමන් වහන්සේ ගැන බෙහෙවින් ව්‍යවහාර කර තිබෙනු පෙනෙන්නේ තථාගත යන වචනය ය. එබැවින් මෙතැන්හි තථාගත යන වචනය ද විස්තර කළ යුතුය. බුදුරදුන් විසින් ම ද තථාගත යන වචනයේ අර්ථ විවරණයක් දීසනිකායේ පාසාදික සූත්‍රයෙහි කර ඇත්තේය. අටුවාවල එහි අර්ථවිවරණය කර ඇත්තේ මෙසේ ය.

අට්ඨකි කාරණෙහි භගවා තථාගතො,

1. තථා ආගතොති තථාගතො,
2. තථා ගතොති තථාගතො,
3. තථලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො,
4. තථධම්මමෙ යථාවතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො,
5. තථ දස්සිතාය තථාගතො,
6. තථවාදිතාය තථාගතො,
7. තථා කාරිතාය තථාගතො,
8. අභිභවනච්චේන තථාගතො,

(සුමඬිගල විලාසිනී. 47)

1. පෙර බුදුවරුන් ආ පරිදි ආ බැවින් බුදුන් වහන්සේ තථාගත නම් වෙති. අතීතයෙහි ලොවුතුරා බුදුබවට පැමිණ වදළා වූ සියලු බුදුවරයෝ සකල සත්ත්වයන්ට ම යහපත සැලසීමේ අදහසින් සකල සත්ත්වයන්ට ම යහපත සිදු කිරීමේ උත්සාහයෙන් ආවාහු ය. විපස්සී බුදුන් වහන්සේ ද එසේ ආහ. සිඛී වෙස්සභු කකුසන්ද කෝණාගමන කස්සප යන බුදුවරයෝ ද එසේ ම ආහ. යම් බලාපොරොත්තුවකින් ඒ අතීත බුදුවරයෝ ආවාහු ද, ඒ බලාපොරොත්තුවෙන් ම අප බුදුරජාණන් වහන්සේ ද ආහ. යම් සේ පෙර බුදුවරයෝ දන, ශීල, නෛශ්ක්රමය, ප්‍රඥ, වීර්ය, ක්ෂාන්ති, සත්‍ය, අධිෂ්ඨාන, මෛත්‍රී, උපේක්ෂා යන දශපාරමිතාවන්, දශලපපාරමිතාවන්, දශ පරමාර්ථපාරමිතාවන් සම්පූර්ණ කොට අංග පරිත්‍යාග, නේත්‍ර පරිත්‍යාග, ධන පරිත්‍යාග, රාජ්‍ය පරිත්‍යාග, පුත්‍රදර පරිත්‍යාග යන පඤ්චමහා පරිත්‍යාගයන් කොට ආවාහු ද අප බුදුරජාණන් වහන්සේ ද එසේ ආහ. යම් සේ අතීත බුදුවරයෝ සතර සතිපට්ඨානයන්, සතර සම්‍යක්ප්‍රධානයන්, සතර සාද්ධිපාදයන්, පඤ්චේන්ද්‍රියයන්, පඤ්චබලයන්, සප්තබෝධ්‍යාංගයන් වඩා ආයථී අෂ්ටාංගික මාර්ගය වඩා

ආවාහු ද, අප බුදුරජාණන් වහන්සේ ද එසේම ආහ. එසේ ආ බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තථාගත නම් වෙති.

2. පෙර බුදුවරයන් වහන්සේ ගිය පරිදි ගිය බැවින් බුදුරජාණෝ තථාගත නම් වෙති. විපස්සී බෝදිසත්ත්වයෝ මවුකුසින් බිහි වූ කෙණෙහි ම සමවූ පතුල් වලින් පොළොවෙහි සිටි සියලු දිග් බලා දෙවියන් විසින් වාමර සේසත් ඔසවා සිටියදී උතුරුදිග බලා සත්පියවරක් ඉදිරියට ගමන් කොට 'අග්ගොහමස්මි ලොකස්ස' යනාදීන් අභීත ප්‍රකාශනයක් කළහ. සිඛී වෙස්සභූ කකුසන්ද කෝණාගමන කස්සප යන මහබෝධිසත්හු ද එසේම කළහ. අප සිද්ධාර්ථ ගෞතම බෝධිසත්වයෝ ද එසේ ගමන් කළහ. ඒ ගමන අනේක විශේෂාදිගමනයන්ට පෙර නිමිත්තක් වන ගමනකි. බිම පය තබන සෙස්සන්ගේ පතුල් සම්පූර්ණයෙන් පොළොවෙහි සැපී එහි නො පිහිටයි. බෝසතුන්ගේ පතුල් සැම තැනම පොළොවෙහි සැපී සිටින සේ බිම පිහිටයි. බෝසතුන් උපන් කෙණෙහි ම සැම තැනම බිම සැපෙන සේ පොළොවෙහි පා තබා සිටීම වතුරිඬිපාදයන් ලැබීමේ පෙර නිමිත්තය. උතුරට ගමන් කිරීම සකල ලෝකෝත්තර ධර්මයන් ලැබීමේ පෙරනිමිත්තය. සත්පියවරක් ගමන් කිරීම සප්තබෝධ්‍යංගරත්නයන්ගේ ප්‍රතිලාභයට පෙර නිමිත්ත. රන්දඩු ඇති වාමර එසවීම සකල තීර්ථකන් මැඩලීමේ පෙරනිමිත්තය. ශ්වේතච්ඡත්‍රය දැරීම අර්හත්ඵල විමුක්ති සංඛ්‍යාත ශ්වේතච්ඡත්‍රය ලැබීමේ පෙර නිමිත්තය. සකල දිශාවන් බැලීම අනාවරණ සර්වඥතාඥනය ලැබීමේ පෙර නිමිත්තය. අභීත ප්‍රකාශනය කිරීම කිසිවකුන් විසින් පෙරළිය නො හෙන උත්තම ධර්මවක්‍රය පැවැත්වීමේ පෙරනිමිත්තය. මහබෝසතුන්ගේ ඒ ගමන නො වරදින පෙරනිමිත්තක් වන ගමනෙකි. ඒ ගමන නිමිත්තෙන් සිදුවන සියල්ල නොවරදවා එසේම සිදුවෙයි. නො වරදවා ම සිදුවන කරුණුවලට

පෙරනිමිති වන ගමනක්, උපන් කෙණෙහි ම ගිය බැවින් සර්වඥයන් වහන්සේ තථාගත නම් වෙති.

තවද පෙර බුදුවරයෝ ද අප ගෞතම බුදුරජාණන් වහන්සේ ද නෛෂ්ක්‍රාමයෙන් කාමච්ඡන්දය ප්‍රභාණය කොට ඉදිරියට ගියහ. අව්‍යාපාදයෙන් ව්‍යාපාදය ද, ආලෝකසංඥාවෙන් ථීනමිද්ධයන් ද, අවික්ෂේපයෙන් උද්ධච්චකුක්කුච්චයන් ද, ධර්මව්‍යවස්ථාවෙන් විචිකිච්ඡාව ද දුරුකොට ඉදිරියට ගියහ. ඥානයෙන් අවිද්‍යාව ප්‍රදලනය කොට ගියහ. ප්‍රීතියෙන් අරතිය දුරුකොට ගියහ. ප්‍රථමධ්‍යානාදියෙන් නිවරණාදිය දුරුකොට ගියහ. සෝවාන් මාර්ගයෙන් දෘෂ්ටිය හා තදේකස්ථ ක්ලේශයන් ද, සකෘද්ගාමී මාර්ගයෙන් ඖදරික ක්ලේශයන් ද, අනාගාමී මාර්ගයෙන් අනුසයිත ක්ලේශයන් ද, අර්හත්මාර්ගයෙන් සකල ක්ලේශයන් ද ප්‍රභාණය කොට පරමසුන්දර නිර්වාණයට ගියහ. එසේ ගිය බැවින් බුදුවරු තථාගත නම් වෙති.

3. තථ යනු සත්‍යයට නමකි. නාමරූපයෙන්ගේ නියම ලක්ෂණන් සත්‍ය ලක්ෂණයන් දැන ගැනීම දුෂ්කර ය. එබැවින් සාමාන්‍ය ලෝකයා ඒ නාමරූපයෙන් සත්ත්ව පුද්ගලාදී වශයෙන් ගෙන ඒවා ගැන රැවටී සිටිති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ නාමරූප ධර්මයන්ගේ තථ ලක්ෂණය නියම ස්වාභාවය ඇති සැටියට ම නො වරදවා දැන සිටින සේක. නාමරූප ධර්මයන්ගේ තථ ලක්ෂණය හෙවත් නියම ලක්ෂණය දැනීම තථ ලක්ෂණයට ඥානයෙන් පැමිණීමකි. තථ ලක්ෂණයට ඥානයෙන් ඒමකි. එබැවින් ඥාණ ගමනින් තථ ලක්ෂණයට ආයේ ය, පැමිණියේ ය යන අර්ථයෙන් සර්වඥයන් වහන්සේ තථාගත නම් වෙති.

4. දුෂ්ඛසත්‍යය, සමුදයසත්‍යය, නිරෝධසත්‍යය, මාර්ගසත්‍යය යන මේ ආර්යාසත්‍යයෝ සතර දෙන එසේම ඇති බැවින් තථ ධර්ම නම් වෙති. කිසි කලෙක අසත්‍ය නොවන

බැවින් අවිතථ ධර්ම නම් වෙති. අන් අයුරකින් නොවන බැවින් අනන්‍යථ ධර්ම නම් වෙති. ඒකාන්තයෙන් ඇති බැවින් තථ නම් වූ චතුරායඝිසතය ධර්මය ඇති සැටියෙන් ම අවබෝධ කළ බැවින් බුදුරජාණෝ තථාගත නම් වෙති. එහි ගත යනුවෙන් කියවෙන්නේ අවබෝධ කිරීමය යන අර්ථය ය. තවද අවිද්‍යාව සංස්කාරයන්ට හේතුවන බව ද එසේම ය. සංස්කාරයන් විඤ්ඤායට හේතුවන බව ද එසේම ය. විඤ්ඤාය නාමරූපයන්ට හේතුවන බව ද එසේම ය. නාමරූපයන් ෂඩායතනයන්ට හේතු වන බව ද එසේ ම ය. ෂඩායතනයන් ස්පර්ශයට හේතු වන බව එසේම ය. ස්පර්ශය වේදනාවට හේතු වන බව ද එසේම ය. වේදනාව තෘෂ්ණාවට හේතු වන බව ද එසේම ය. තෘෂ්ණාව උපාදනයන්ට හේතු වන බව ද එසේමය. උපාදනයන් භවයට හේතු වන බවද එසේම ය. භවය ජාතියට හේතු වන බවද එසේම ය. ජාතිය ජරා මරණ ශෝක පරිදේව දුඃඛ දෙවර්මනසා උපායාගයන්ට හේතු වන බව ද, එසේම ය එසේ ම වන බැවින් තථ නම් වූ ඒ කරුණු අවබෝධ කළ බැවින් ද බුදුරජාණෝ තථාගත නම් වෙති.

5. සත්ත්වයන්ගේ චක්ෂුරාදී දේවාරයන්ට පැමිණෙන්නා වූ, දේවාරයන්හි ගැටෙන්නා වූ, දේවාරානුසාරයෙන් සත්ත්වයන් දැනගන්නා වූ රූප ශබ්දදී ධර්මයන් මනුෂ්‍ය දේව බ්‍රහ්මාදී සත්ත්වයෝ ආත්මනීයාදී වශයෙන් වැරදි ලෙස දනිති, ගනිති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි සත්ත්වයන් වශයෙන් ද, සංස්කාරයන් වශයෙන් ද අනේකචක්‍රවාලයන්හි ඇති රූප ශබ්දදී සියල්ල ඇති සැටියට ම දක්නාහ. සකළ සත්ත්වයන් විසින් දක්නා ලද , අසන ලද, පැමිණෙන ලද, සොයා ගන්නා ලද සියල්ල ඇති සැටියට ම දක්නා සේක. එබැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තථාගත නම් වෙති.

6. සත්‍යය, නො වරදින දෙය තථ නම් වේ. තථාගතයන් වහන්සේ බෝධිමූලයේ අපරාජිත පයඝිංකයෙහි

වැඩ හිඳ පස් මරුන් පරදවා ලොව්තුරා බුදුබවට පැමිණි තැන් පටන් අනුපාදිශේෂ පරිනිර්වාණයෙන් පිරිනිවීම දක්වා ඒ අතර කාලයේදී යමක් ප්‍රකාශ කරන ලද නම් ඒ සියල්ල එසේ ම වන බැවින් නො වරදින බැවින් තථ නම් වේ. නො වරදින දෙයක් ම ප්‍රකාශ කරන බැවින් සර්වඥයන් වහන්සේ තථාගත නම් වන සේක.

තථාගතයන් වහන්සේ උල්ල නම් ජනපදයෙහි වැඩවෙසෙන සේක, ලිච්ඡවිපුත්‍ර සුනක්ඛත්ත නම් හික්ෂුව හා උත්තරකා නම් නියම්ගමට පිඬු පිණිස වැඩ වදල සේක. එකල්හි එහි බලු වන පුරන කෝරක්ඛත්තිය නම් තවුසෙක් වාසය කෙළේය. ඔහු වස්ත්‍ර නො හඳුන්වයි. භාජන නො පිළිගන්නේ ය. බිම දැමූ ආහාර සතර ගතයෙන් සිට කටින් ම සුනඛයෙකු සේ අනුභව කරන්නේය. සුනඛයෙකු සේ වකුටු වී බිම නිදන්නේය. බුදුරජුන් පසුපස ඇවිදිතත් රහතුන් නො හඳුනන සුනක්ඛත්ත, ඒ තවුසා දක වස්ත්‍ර ලෝභය, හෝජන ලෝභය, ආසන ලෝභය දුරුකොට බිම දැමූ දෙය වළඳන මේ තවුසා ඒකාන්තයෙන් රහත් කෙනෙක, මොහු වැනි අන් පැවිද්දෙක් නැත. අපේ පැවිද්ද කුමක් ද? මොහුගේ පැවිද්ද ම නියම පැවිද්ද නොවේ දැයි සිතුවේ ය. සුනක්ඛත්ත මහණ, ස්වාභාවයෙන් ම ලාමක අදහස් ඇතියකු බව දන්නා තථාගතයන් වහන්සේ 'මේ තවුසා දක ඔහු කුමක් සිතුවේ දැයි බලා වදාරන සේක, ඔහු සිත සැටි දක, 'සුනක්ඛත්ත, නුඹත් ශ්‍රමණශාකාපුත්‍රයකැයි කියා ගන්නවා නොවේ දැයි වදාළහ. එකල්හි සුනක්ඛත්ත 'ස්වාමීනි, කිනම් වරදක් නිසා මා හට එසේ කී සේක දැයි විචාළේ ය. 'නුඹ අර බලුවන පුරන කෝරක්ඛත්තිය රහතන් වහන්සේ කෙනකු යි සිතුවේ නොවේ දැයි තථාගතයන් වහන්සේ වදාළහ.

එකල්හි සුනක්ඛත්ත 'ස්වාමීනි, නුඹ වහන්සේ අර්හත්වයට මසුරු වන සේක දැයි කීය. එකල්හි තථාගතයන්

වහන්සේ වදරන සේක්, 'මෝසපුරුෂය, මම අර්භත්වයට මසුරු වන්නෙමි නො වෙමි. නුඹට රහත් නො වන්නෙකු ගැන රහත්ය යන දෘෂ්ටිය ඇති විය. එය හරුව, එය නුඹට දීර්ඝකාලයක් අනර්ථය පිණිස නොපවතීවා' යි වදරා 'නුඹ රහතන් වහන්සේ කෙනෙකුන් සේ සිතු කෝරක්ඛත්තිය අදින් සත්වන දින අජීර්ණ රෝගයෙන් මැරෙන්නේය. ඔහු සියල්ලන්ට හීන කාලකඤ්ජිකා නම් අසුරයෝනියෙහි උපදින්නේ ය, ඔහුගේ සිරුර බීරණත්ථම්භක නම් සොහොනයට ඇද දමන්නාහ, නුඹ කැමති නම් එහි ගොස් කොහි උපන්නෙහි දැයි ඔහුගෙන් අසන්න, ඔහු උපන් තැන කියනු ඇතැ'යි වදළ සේක.

ඉක්බිති සුනක්ඛත්ත, කෝරක්ඛත්තිය වෙත ගොස් බුදුරජුන්ගේ ප්‍රකාශනය ඔහුට කියා 'ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ කීම බොරුවන්නට, ඔබ පමණ දූන අහර ගනිමින් පරෙස්සම් වන්නය' යි ඔහුට අවවාද කොට සත්වන දවස පැමිණෙන තුරු දින ගනිමින් සිටියේය. කෝරක්ඛත්තිය ඔහුගේ බස් අසා බුදු වදන් බොරු කරන්නට සිතා එදින පටන් නිරාහාරව ම සිටියේය.

සත්වන දිනයේ කෝරක්ඛත්තියගේ දයකයෙක් වෙනද අප නිවසට පැමිණෙන ශ්‍රමණයන් වහන්සේ දින ගණනකින්ම නො පැමිණියහ. උන්වහන්සේ බලන්නට යෙමි'යි සිතා ඌරුමස් පිසවාගෙන බත් ද සමඟ ගෙන ගොස් කෝරක්ඛත්තිය ඉදිරියේ බිම සැලූයේ ය. දින ගණනක් නිරාහාරව සිටි කෝරක්ඛත්තියට ඒ ආහාරය නොවළඳ සිටිය නොහැකි විය. ඔහු 'ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ කීම හරි ගියත් නොගියත් නිරාහාරව මැරෙනවාට වඩා මට අහරක් වළඳ මැරීම හොඳය' යි සිතා නැගිට සතර ගාතයෙන් සිට බඩපුරා ඒ ආහාරය අනුව කෙළේ ය. දින ගණනක් නිරාහාරව සිට අනුභව කළ ඒ ආහාරය ඔහුට දිරවා ගත හැකි නො වීය.

එදින රාත්‍රියෙහි අජීර්ණයෙන් ඔහු මැරී බුදුරජුන් වදල පරිදි කාලකඤ්ජකා නම් අසුරයෝනියෙහි උපන්නේය. තීර්ථකයෝ කෝරක්ඛත්තියගේ මරණය අසා රැස්ව දවස් ගැන බලා 'ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ එක් බසක් හරි ගියේය. දැන් මේ මිනිය අන් තැනකට ඇද දමා ඔහුගේ වචනය බොරු කොට නිග්‍රහ කරමි' යි සිතා කෝරක්ඛත්තියගේ මිනිය වැලකිත් බැඳ බලුකුණක් මෙන් ඇඳගෙන ගියෝය. ඔවුනට ගිය ගිය තැන මිදුල්ම විය. දැමීමට සුදුසු තැනක් නොලැබ ඉදිරියට ගියා වූ ඔවුහු ඉබේම බීරණත්ථමිහ නම් සොහොන් බිමට පැමිණියෝ ය. ඔවුහු එය බුදුරජුන් වදල සොහොන බව දැන අන් තැනකට ගෙන යනු පිණිස මිනිය අදින කල්හි බැඳි වැල් සිඳි ගියේ ය. මිනිය එතැනින් සෙලවිය නොහැකි විය. ඔවුහු වන්නාක් වේවා' යි මිනිය එහි දමා ගියහ.

ඉක්බිති සුනක්ඛත්ත භික්ෂුව 'ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කී දේවලින් කොටසක් හරි ගියේය. මළ එකතු නැඟිට අනිකකු හා කථා කිරීම නම් සිදු නො වන්නකි. දැන් මම ගොස් ඔහුට කථා කරන්නෙමි. ඔහු කථා කළ හොත් හොඳය, නොකළ හොත් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් හට මුසාවාදයෙන්, නිග්‍රහ කරන්නෙමි' යි සිතා බීරණත්ථමිහ සොහොනට ගියේ ය. එහි ගොස් කෝරක්ඛත්තියගේ, සිරුරට තෙවරක් අතින් තට්ටු කර 'ඇවැත්නි, කෝරක්ඛත්තිය, ඔබ උපන් තැන දන්නෙහි ද' යි ඇසී ය. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ ආනුභාවයෙන් අසුරයා ගෙන්වා කෝරක්ඛත්තියගේ මළ සිරුරට ප්‍රවේශ කරවා ඔහු කාලකඤ්ජකා නම් වූ සියල්ලට හීන අසුර යෝනියෙහි උපන් බව ප්‍රකාශ කර වූහ. බුදුරජුන්ගේ වදන ඔවුනට බොහෝ උත්සාහ කොට ද වරදවන්නට බොරු කරන්නට නො පිළිවන් විය.

තථාගතන් වහන්සේ වෛශාලීනගරාසන්නයේ මහවනයේ කුටාගාර ශාලාවක වැඩ වෙසෙන කල්හි

වෛශාලියෙහි පාථිකපුත්ත නම් කීර්තිමත් අවේලක තවුසෙක් විය. ඔහු වෛශාලි නගරයෙහි පිරිස් මැද මෙසේ කියයි, 'ශ්‍රමණ ගෞතම තෙමේ ඥානවාදියෙකි, මම ද ඥානවාදි වෙමි. ඥානවාදි වූ මම ඥානවාදි ගෞතමයන් හා තරඟයට සාද්ධිප්‍රාතිභායාසී කිරීමට සුදුසු වෙමි. ප්‍රාතිභායාසී සදහා ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ මාර්ගයෙන් අඩක් දුර එත්වා. මම ද මාර්ගයෙන් අඩක් දුර එන්නෙමි. ශ්‍රමණ ගෞතමයන් එක් ප්‍රාතිභායාසීක් කළ හොත් මම දෙකක් කරමි. ශ්‍රමණ ගෞතමයන් ප්‍රාතිභායාසී දෙකක් කළහොත් මම සතරක් කරමි. ඔවුන් සතරක් කළ හොත් මම අටක් කරමි. ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කොතෙක් ප්‍රාතිභායාසී කළත් මම ඔවුන් කරන ප්‍රාතිභායාසී මෙන් දෙගුණයක් ප්‍රාතිභායාසී දක්වමි.'

ලිච්ඡවී පුත්‍ර සුනක්ඛත්ත පාථිකපුත්‍රගේ කථාව අසා බුදුරදුන් වෙත ගොස් පාථිකපුත්‍ර කියන කරුණ උන්වහන්සේට සැල කෙළේය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ වදරන සේක් 'සුනක්ඛත්තය, පාථිකපුත්‍රයා හට ඒ කීම අස්කර නො ගෙන, තමාත් බුදු කෙනෙක්ය යන සිත ඉවත් නොකොට, තමාත් බුදු කෙනෙක යන දෘෂ්ටිය ඉවත් නො කර, මා ඉදිරියට නො ආ හැකි ය. ඉදින් එන්නට උත්සාහ කළහොත් ඔහුගේ හිස බොටුවෙන් ගැලවී බිම වැටෙන්නට ද පිළිවන, සත්කඩකට පුපුරා යන්නට හෝ පිළිවනැ'යි වදළ සේක. එකල්හි සුනක්ඛත්ත මහණ 'ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, නුඹ වහන්සේ පරෙස්සම් වන්න. නුඹ වහන්සේ පරිස්සම් වන්නය'යි කීය. 'නුඹ කුමක් නිසා මට එසේ කියන්නෙහිදැ'යි තථාගතන් වහන්සේ වදළහ. 'ස්වාමීනි, පාථිකපුත්‍ර යමිකිසි ක්‍රමයකින් නුඹ වහන්සේ ඉදිරියට පැමිණිය හොත් නුඹ වහන්සේගේ කීම බොරු වන්නේය' යි සුනක්ඛත්ත කීය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'සුනක්ඛත්තය, තථාගතයන් වහන්සේ හරි නො යන කථා කියන්දැ'යි වදළහ. 'ස්වාමීනි, පාථිකපුත්‍ර හට නුඹ වහන්සේ ඉදිරියට නො ආ හැකි බව නුඹ වහන්සේ විසින්

නුවණින් දක්නා ලද ද? නැත හොත් දෙවියන් විසින් හෝ නුඹ වහන්සේට කින ලදදැයි සුනක්ඛත්ත ඇසිය 'සුනක්ඛත්ත, මම ඒ බව දුටිමි, දෙවියෝ ද එ මට කීහ'යි තථාගතයන් වහන්සේ වදාළහ. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ 'සුනක්ඛත්ත මම වෛශාලියෙහි පිඬු පිණිස හැසිර දිවා විහරණය පිණිස පාථිකපුත්‍රගේ ආරාමයට යෙමි. නුඹ කැමති නම් ඒ බව පාථිකපුත්‍ර හට දන්වන්නය'යි වදාළහ.

පසු දින තථාගතන් වහන්සේ වෛශාලියෙහි පිඬු පිණිස හැසිර දිවා විහරණය සඳහා පාථිකපුත්‍රගේ ආරාමය බලා වැඩම කළ සේක. සුනක්ඛත්ත වත පිළිවත කරමින් බුදුරදුන් සමීපයෙහි හැසිරෙන්නෙකු වුව ද බුදුරදුන්ට සතුරු බුදුරදුන් පරදිනු දක්නට කැමති පුද්ගලයෙකි. ඔහු වෛශාලිට ගොස් 'පින්වත්නි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පාථිකපුත්‍රගේ ආරාමයට වැඩම කළහ. අද උසස් පැවිද්දන් දෙදෙනෙකු අතර ප්‍රාතිභායී තරඟයක් වන්නේ ය. එය බැලීමට සැම දෙනාම පැමිණෙන්නවා'යි කියමින් ඇවිද්දේ ය. ඔහුගේ බස් අසා ප්‍රසිද්ධ අප්‍රසිද්ධ ලිච්ඡවීහු ද බ්‍රාහ්මණ ගෘහපතීහු ද නානාලබ්ධික ශ්‍රමණයෝ ද ප්‍රාථිකපුත්‍රගේ ආරාමයට ගලා ආහ. පිරිස දහස් ගණනක් වූහ. තමාට ප්‍රාතිභායීය පෑ නොහොන බව පාථිකපුත්‍ර දැනී. ඔහු කළින් කියේ බුදුරදුන් ප්‍රාතිභායී තරඟයකට ඉදිරිපත් නොවෙතිය යන අදහසිනි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දවල් කාලයේ විසීම පිණිස ඔහුගේ ආරාමයට පැමිණ ඇති බවත් ප්‍රාතිභායී දක්නට මහ සෙනගක් එමින් සිටින බවත් ප්‍රාථිකපුත්‍රට සැල වී ඔහු බිය විය. කළ හැකි අනිකක් නැත්තෙන් ඔහු තින්ද්‍රකඛාණු නම් පිරිවැජ් අරමට පලා ගියේය.

ප්‍රාතිභායී දක්නට රැස්වූ පිරිස පාථිකපුත්‍ර බිය වී තින්ද්‍රකඛාණු නම් පරිබ්‍රාජකාරාමයට පලා ගිය බව අසා ඔහු කැඳවා ගෙන එනු පිණිස පුරුෂයකු යැවූහ. ඔහු පාථිකපුත්‍ර

වෙත ගොස් 'ඇවැත්නි' පාචීකපුත්‍ර, ඔබ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේ හා ප්‍රාතිභායාසී කිරීමට කැමති බව කියෙහි ය. ශ්‍රමණ ගෞතමයන් මගින් අඩක් දුර ආව හොත් ඔබත් අඩක් මග ගොස් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කරන ප්‍රාතිභායාසී මෙන් දෙගුණයක් ප්‍රාතිභායාස කරන බව ජනයා මැද තැන තැන කියෙහි ය, දැන් ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ මගින් අඩක් ඉක්මවා ඔබගේ අරමට ම පැමිණ සිටින්නාහ, ප්‍රාතිභායාසී දකිනු රිසියෙන් බොහෝ ජනයා ද එහි පැමිණ සිටිති. දැන් ප්‍රාතිභායාසී දැක්වීමට කාලය පැමිණ ඇත. එහි යනු මැනව'යි කිය. පාචීකපුත්‍ර 'එන්නම් ඇවැත්නි, එන්නම් ඇවිත්නි'යි කියමින්, හුන් ගල් තලාවෙහි ම නොසැලී හිඳී. ඔහු නොගැටින කල්හි ඒ පුරුෂයා 'කිමෙක් ද, පාචීකපුත්‍ර ඔබගේ උකුල් ඇට ගලේ ඇලුණේ ද? ගල හෝ ඔබේ උකුල් ඇටවල ඇලී ගියේද? එන්නම් එන්නම්'යි කියමින් ඔබ නොසෙල්වෙන්නෙහිය' යි කිය. පාචීකපුත්‍ර නැවත ද 'එන්නම් ඇවැත්නි, එන්නම් ඇවැත්නි'යි කියමින් එහි ම නොසැලී හිඳී. පාචීකපුත්‍ර නොගැටින කල්හි ඔහු පරාජිතව කරකියා ගත හැකි දෙයක් නැතිව ගලෙහි ඇලී ඉන්නා බව ඒ පුරුෂයාට වැටහි ආපසු අවුත් පිරිසට කාරණය දැන්වීය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ පිරිස අමතා "ඇවැත්නි, පාචීකපුත්‍රහට තමා බුදු කෙනෙකු යන ප්‍රකාශනය ඉවත් කර නො ගෙන ඒ සිත ඒ දෘෂ්ටිය අත් නො හැර මා ඉදිරියට නො ආ හැකිය, ඉදින් එන්නට සිතුවේ නම් ඔහු ගේ හිස ගිලිහි බිම හෝ වැටෙන්නේ ය. පුපුරා හෝ යන්නේ ය'යි වදාළ සේක.

එකල්හි ඒ පිරිසෙහි උන් ලිච්ඡවී මහාමාත්‍යයෙක් නැගිට 'පින්වත්නි, මා එනතුරු මොහොතක් නවතින්න. පාචීක පුත්‍ර මේ පිරිසට ගෙන එන්නට මම ද උත්සාහ කර බලමි'යි කියා ඔහු වෙත ගියේය. ඔහු එහි ගොස් පාචීක පුත්‍රයා අමතා 'ඇවැත්නි, ඔබ විසින් කළ තමා බුදු කෙනෙකු යන ප්‍රකාශනය ඉවත් කර නො ගෙන, තමා බුදු කෙනෙක යන සිත, තමා බුදු

කෙනෙක යන දෘෂ්ටිය නො හැර ඔබට ශ්‍රමණ ගෞතමයන් ඉදිරියට නො පැමිණිය හැකිය. ඉදින් ඔබ පැමිණෙන්නට සිතුවේ නම්, ඔබ ගේ හිස ගැලවී හෝ වැටෙන්නේ ය, පුපුරා හෝ යන්නේය'යි ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ පිරිස් මැද ප්‍රකාශ කළහ. ඔබ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වෙත යනු මැනවි. අන් ප්‍රාතිභායථීයකින් කම් නැත, යාමෙන් ම ඔබට ජය ලබා දෙමි'යි කීය. පාථිකපුත්‍ර 'එන්නම් ඇවැත්නි, එන්නම් ඇවැත්නි'යි කියමින් ගලටම ඇලී නිසල ව සිටී. ඔහු නැවත ද පාථික පුත්‍ර හට එන ලෙස කීය. පාථික පුත්‍ර, එම ය, එම ය, කියමින් නිසල ව හිඳී. අමාත්‍ය තෙමේ පාථික පුත්‍ර පරාජිත ව ඉන්නා බව තේරුම් ගෙන පෙරළා ගොස් ඒ බව දැන්වීය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ පාථිකපුත්‍රයා කඹවලින් බැඳ ගවයන් ලවා අද්දවා ද තමන් වහන්සේ ඉදිරියට නොගෙන ආ හැකි බව වදළසේක. එ කල්හි ජාලිය නමැත්තෙක් පිරිසට කියා ඔහු කැඳවා ගෙන එන පිණිස පාථික පුත්‍රයා නැගිටවන්නට උත්සාහ කෙළේය. නොයෙක් ලෙසින් කරුණු කියමින් අවමන් කරමින් උත්සාහ කළ නුමුත් පාථිකපුත්‍රයා නැගිටවිය හැකි නොවීය. පාථිකපුත්‍රයා නැගිටවනු බැරි බව තේරුම් ගත් ජාලිය පෙරළා අවුත් ඒ බව පිරිසට කීය. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ රැස් වූ මහා පිරිසට දහම් දෙසා බොහෝ දෙනකුන් ක්ලේශබන්ධනයෙන් මුදවා සත්තලක් අහසට නැග තමන් වහන්සේගේ ශරීරයෙන් ගිනිදූල් නික්මවා දුම් නික්මවා ප්‍රාතිභායථී දක්වා මහවනයේ කුටාගාර ශාලාවට වැඩම කළ සේක. පාථික පුත්‍රයා පිළිබඳව වදළ දෙය අසත්‍ය කරන්නට බොහෝ දෙනකුන් උත්සාහ කළ ද නො පිළිවන් විය.

(මේ කථා දෙක පාථිකසුත්‍රයෙනි)

7. ලෝකයේ බොහෝ දෙනා එකක් කියමින් අනිකක් කරති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි යම් ආකාරයකින්

කියන සේක් නම් ඒ ආකාරයෙන් ම කරන සේක. එබැවින් උන් වහන්සේ තථාගත නම් වෙති. ලෝකයෙහි බොහෝ දෙනා එකක් කරමින් අනිකක් කියති. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යම් ආකාරයකින් කරන සේක් නම්, ඒ ආකාරයෙන් ම කියන සේක. එබැවින් උන් වහන්සේ තථාගත නම් වෙති.

8. අගද යනු බෙහෙතට නමෙකි. නොවරදින්නා වූ සත්‍ය වූ බෙහෙත 'තථ අගද' නම්. නො වරදින් බෙහෙත් ඇත්තේ තථාගත ද නම් වේ. එයම දකාරයට තකාර කිරීමෙන් තථාගත නම් වේ. දිව්‍යඖෂධයෙන් සර්පයන් මඬින්නාක් මෙන් වසගයට ගන්නාක් මෙන් ශ්‍රමණබ්‍රාහ්මණයන් සහිත දේව බ්‍රහ්මයන් සහිත සකල ලෝකය අභිභවනය කිරීමට, වශයෙහි පැවැත්වීමට සමත් නොවරදින්නා වූ බෙහෙතක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ඇත්තේ ය. එබැවින් උන්වහන්සේ තථාගත නම් වෙති. ඒ බෙහෙත නම්, අනුපම දේශනා විලාසය, චතුරසංඛ්‍යකල්ප ලක්ෂ්‍යක් මුළුලෙහි රැස් කළ පාරමිතා කුශලස්කන්ධය, ආයඨීලස්කන්ධය, ආයඨිසමාධිස්කන්ධය, ආයඨිප්‍රඥස්කන්ධය යන මේවාය.

තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණෙන, නුවණ නමැති කඩුවෙන් පරවාදයන් සිදුලීමට සමත් තියුණු නුවණැති ක්ෂත්‍රිය පණ්ඩිතයන් ද, බ්‍රාහ්මණ පණ්ඩිතයන් ද, ශ්‍රමණ පණ්ඩිතයන් ද, දේශනා විලාස නමැති ඖෂධයෙන් අභිභවනය කොට තමන් වහන්සේගේ වශයට ගනිති. බෝහෝ ක්ෂත්‍රිය බ්‍රාහ්මණ ගෘහපති ශ්‍රමණ පණ්ඩිතයෝ තථාගතයන් වහන්සේ පරදවන්නට සිතා විසඳීමට දුෂ්කර වූ නොයෙක් ප්‍රශ්නයක් ගොතා ගෙන උන් වහන්සේ වෙත පැමිණ උන් වහන්සේගේ දේශනය අසා ගොතා ගෙන ආ ප්‍රශ්න නොවිචාරා උන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක බවට පැමිණෙති' තථාගතයන් වහන්සේ අප්‍රමාණ චක්‍රවාලයන්හි වෙසෙන මනුෂ්‍ය දේවබ්‍රහ්මාදී සකලසත්ත්වයන් ම පිනෙන් ද ශීලයෙන්ද,

සමාධියෙන් ද, ප්‍රඥාවෙන් ද, විමුක්තියෙන් ද අභිභවනය කොට සිටින සේක' එබැවින් උන් වහන්සේ ලෝකයෙහි අතුලය වෙති, අප්‍රමෙය්‍ය වෙති, අනුන්තර වෙති, රජුන්ට රජ වෙති, දෙවියන්ට දෙවි වෙති, බ්‍රාහ්මයන්ට අතිබ්‍රහ්ම වෙති. මෙසේ කරුණු අටකින් බුදුන් වහන්සේ තථාගත නම් වන සේක.

5

ලෝකවිදු ගුණය

ලෝකය ඉතා විශාලය. එයින් අප දන්නා ඉතා සුළු කොටසකි. නොදන්නා හරිය ම ඉතා බොහෝ ය. ලෝකයෙන් අප දන්නා හරිය දිය බිඳක් පමණ ය. නොදන්නා හරිය මහසයුර පමණය යි කිවද උපමාව හරි නැත. අප දන්නා හරිය එක් වැලිකැටයක් පමණය, නොදන්නා හරිය පොළොවේ වැලිකැට පමණය යි කිව ද උපමාව වැරදි ය. අප දන්නා හරිය නියපිටට ගත් පස් ටිකක් තරම ය, නො දන්නා හරිය පොළොවේ පස් පමණයයි කිව ද උපමාව හරි නැත. ලෝකයෙන් අප දන්නා නොදන්නා ප්‍රමාණ දැක්වීමට උපමාවකුදු නැත. භාග්‍යවත් අර්භත් සමයක් 'සම්බුද්ධයන් වහන්සේ සකල ලෝකය සර්වාකාරයෙන් දැන වදළ සේක. එබැවින් උන්වහන්සේ ලෝකවිදු නම් වන සේක.

සියල්ල දත් බව කියැවෙන සම්මාසම්බුද්ධ යන පදයෙන් ලෝකය දත් බව ද කියැ වේ. ලෝකය සම්මාසම්බුද්ධ පදයෙන් කියැවෙන සියල්ලට අයත් දෙයකි. එසේ තිබියදී මේ නවගුණපාඨයට ලෝකවිදු යනු ඇතුළත් කළේ කුමකටද? යන පැනය මෙහිදී මතු වෙයි. එහෙත් අටුවා ටිකාවල, පැරණි බණ පොත් වල ඒ ප්‍රශ්න විසඳ තිබෙනු නො දක්නා ලදී. එය පිළිබඳ අප අදහස මෙසේ ය.

ලෝකයෙහි සෙස්සන් ඒ ඒ දේ දැන ගන්නේ උගෙන ගන්නේ ගුරුන්ගෙනි. සම්මාසම්බුද්ධ යන පදයෙන් ලෝකය දන්නා බව කියැවෙන නුමුත් එය අසන්නහුයේ සිතට වඩා මතු වී දැනෙන්නේ තථාගතයන් වහන්සේ දත් දෙය නොව උන්වහන්සේ ගුරුන් ඇසුරු නො කොට ස්වශක්තියෙන් දත්බව හා නිවැරදි ලෙස දත්බව ය. සෑම සත්ත්වයෙක් ම ලෝකයට අයත් ය, ලෝකයෙන් කොටසක්ය. එහෙත් සත්ත්වයෝ ලෝකය ගැන හා තමන් ගැන නො දනිති. තමන් ඇති වූයේ කෙසේ ද? තමන්ගේ අනාගතය කෙසේ ද? මරණින් පසු තමන්ට වන්නේ කුමක් ද? යන මේ කරුණු දැනගැනීමේ ආශාව බොහෝ දෙකනුන්ට ඇත්තේ ය. එබැවින් ලෝකවිදු යන ගුණය ඇසු කල්හි ඔවුන්ට තථාගතයන් වහන්සේ ඇසුරු කිරීමේ ආශාව, උන් වහන්සේගේ දේශනා ඇසීමේ ආශාව ඇති වේ. එබැවින් මේ බුදුගුණ පාඨයට ලෝකවිදු යන පදය ඇතුළත් කරන ලද යි සිතමු.

ලෝකවිදු ගුණය විස්තර කළ යුත්තේ ලෝකය යනු කුමක් ද? ලෝකය සෑදී තිබෙන්නේ කුමකින්ද? ලෝකය ඇතිවූයේ කෙසේ ද? ලෝකය කොතෙක් පරණ ද? ලෝකයේ විශාලත්වය කොපමණ ද? ලෝකයේ ප්‍රභේද කවරහුද? යන මේ ප්‍රශ්න විසඳීමෙනි. ඉදිරියට මේ ප්‍රශ්න බුද්ධ දේශනය අනුව විසඳනු ලැබේ.

ලෝකය යි කියනුයේ සත්ත්වයන් වශයෙන් හා අසත්ත්ව වස්තු වශයෙන් ද, ධාතු වශයෙන් ද, ගුණ වශයෙන් ද, ඇත්තා වූ සියල්ලට ය.

ලෝකය සෑදී ඇත්තේ කුමකින් ද? යන බව ඉතා කොටින් කියතොත් 'නාමරූප දෙකින්'යි කිය යුතු ය. නාම නම් සත්ත්වයන් තුළ ඇති වන දැනීම විඳීම කිපීම ඇලීම ආදිය ය. රූප නම් මහා භූත සතර හා ඒවා නිසා පවත්නා වූ වර්ණ

ගන්ධාදිය ය. ලෝකයෙහි හරය වශයෙන් ඇත්තේ පරමාර්ථ වශයෙන් ඇත්තේ ඒ නාම රූප දෙකය.

තවත් ක්‍රමයකින් කියත හොත් බුදුසමයෙහි ස්කන්ධ යන නාමය ව්‍යාචාර කරන රූප, වේදනා, සංකල්ප, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන මේවායින් ලෝකය සෑදී ඇතැ යි කිය යුතු ය. ලෝකය විභාග කළා ම එහි ඇති දේවල් සැටියට ලැබෙන්නේ ඒ ස්කන්ධ පඤ්චකය ය.

තවත් ක්‍රමයකින් කියත හොත් ද්වාදසායතනයන්ගෙන් ලෝකය සෑදී ඇත යි කිය යුතු ය. ආයතන දෙළොස නම් චක්ඛායතනය, රූපයාතනය, සෝතායතනය, සද්දයතනය, ඝාණායතනය, ගන්ධායතනය, ජීවිතායතනය, රසායතනය, කායාතනය, ඵොට්ඨබ්බායතනය, මනායතනය, ධම්මායතනය යන මොහු ය. ආයතන වශයෙන් ලෝකය විභාග කළා ම එහි හරය වශයෙන් ලැබෙන්නේ ආයතන දෙළොස ය.

තවත් ක්‍රමයකින් කියත හොත් අටළොස් ධාතුන්ගෙන් ලෝකය නිර්මිත වී ඇත යි කිය යුතු ය. ධාතු අටළොස නම් චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාන ධාතු, සෝතධාතු, සද්දධාතු, සෝතවිඤ්ඤාණධාතු, ඝාණධාතු, ගන්ධධාතු, ඝාණවිඤ්ඤාණධාතු, ජීවිතධාතු, රසධාතු, ජීවිතවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු, ඵොට්ඨබ්බධාතු, කායවිඤ්ඤාධාතු, මනෝධාතු, ධම්මධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු යන මොහුය. ධාතු ක්‍රමයෙන් ලෝකය විභාග කළා ම එහි හරය වශයෙන් ලැබෙන්නේ ධාතු අටළොස ය. මෙහිදී ස්කන්ධ ආයතන ධාතුන් විස්තර කළ යුතු වුවද, ග්‍රන්ථය දීර්ඝ වන බැවින් මෙහි විස්තර නොකරනු ලැබේ. ඒවා අභිධර්මය ග්‍රන්ථවලින් දත යුතුය. අප විසින් සම්පාදී අභිධර්ම මාර්ගය, විදර්ශනා භාවනා ක්‍රමය, චතුරායඪි සත්‍යය යන ග්‍රන්ථවලින් ද ඒවා පිළිබඳ දැනුමක් ලැබිය හැකිය.

ලෝකයේ ඇතිවූයේ කෙසේද? යනු ගැඹුරු පැනයකි. ලෝකය ඇති වීම ගැන කල්පනා කළ ඇතැම්හු ඇඳ පුටු මේස රිය ගෙවල් ආදිය කෙනකු විසින් නො සෑදූව හොත් ඉබේ ඇති නො වන්නාක් මෙන් අනේකප්‍රකාර සත්ත්වයන්ගෙන් වෘක්ෂලතාදී වස්තූන්ගෙන් යුක්තවන මේ ලෝකය කෙනකු විසින් නො සාදන ලද නම් මෙසේ ක්‍රමානුකූලව ඇති විය නො හැකි ය. ලෝකය මෙසේ ක්‍රමානුකූලව ඇති වී පවත්වන්නේ යම් කිසිවකු විසින් මෙය ඇති කරන ලද නිසාය යි සිතූහ. වඩුවකු ඇඳක් - පුටුවක් තනන්නාක් මෙන් ද්‍රව්‍ය එකතු කොට කපා කොටා ද මේ ලෝකය නො තැනිය හැකිය. මෙය තැනිය හැකි වීමට සිතීම මාත්‍රයෙන් ඒ ඒ දෙය නිර්මාණ වීමේ බලයක් ඇති පුද්ගලයෙකු විය යුතුය යි ද සිතූහ. එ බඳු මහාබලයක් ඇතියකු මේ ලෝකයේ මිනිසුන් අතර දක්නට නැති බැවින් මැවුම්කරු අහසෙහි අන් ලොවක වෙසෙන පුද්ගලයෙකු විය යුතුය යි සිතා ගත්හ. දෙවියන් වහන්සේ ය, බ්‍රහ්මයා ය, ඊශ්වරයා ය කියා නොයෙක් නම් ඔවුහු මැවුම්කරුට තබා ගත්හ. මැවුම්කාරයකු ඇති නම් ඔහුත් ලෝකයේ කොටසක් විය යුතු බව හෝ ඔහුත් රූපාදිය ම විය යුතු බව හෝ මැවීමට කෙනෙකු සිටිය යුතු නම් මැවුම් කරු මවන්නටත් කෙනෙකු උවමනා බව හෝ ඔවුහු කල්පනා නො කළහ. ඔවුහු තමන් විසින් ම සිතීන් මවා ගත් ඒ මැවුම්කරුගේ පිහිටෙන් දුකින් මිදීමටත් සැපයට පැමිණීමටත් සිතූහ. සියල්ල පිළිබඳව ම සම්මෝහය දුරු කර ගත් තථාගතයන් වහන්සේ වනාහි ලෝකය කෙනකු විසින් මැවිය හැකියක් නො වන බව දන් සේක. ලෝකය පුද්ගලයෙකු විසින් මැවිය යුත්තක් නම්, සත්ත්ව ලෝකයට අයත් වන මැවුම්කරුට ඇති විය නො හැකි බවත් දැන වඳළ සේක. බීජයෙන් ගසත් ගසින් බීජයක් ඇතිවීමෙන් ගස් පරම්පරාව නො සිදී පවත්නාක් මෙන් පළමු පළමු පහළ වූ සංස්කාරයන් නිසා පසු පසු සංස්කාරයන් පහළ වීමෙන් සත්ත්වලෝක සංස්කාරලෝක අවකාශ ලෝක යන ලෝකත්‍රය පවත්නා බව තථාගතයන් වහන්සේ දැන වඳළ

සේක. මවන්තකු නැති ව සංසාරයේ නො සිඳී පැවැත්ම සිදු වන සැටි තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ක්‍රම කීපයකින් වදරා ඇත්තේය. එක් භවයක දී ඇති වන තණ්හාව නිසා මරණින් භවය සිඳී නොගොස් නැවත ද උපදී. උපන් පසු එහි ද නැවත තණ්හාව ඇති වේ. ඒ නිසා මරණින් පසු නැවත ද භවයක් ලබයි. මෙසේ සංසාරය නො සිඳී පවතී. කර්ම කළ කල්හි ඒවායේ විපාකය ඇතිවීම වශයෙන් නැවත ද උපදී. උපන් පසු නැවත ද කර්මය කරයි. මෙසේ කර්මය නිසා විපාක ද විපාක නිසා කර්මය ද ඇතිවීමෙන් සංසාරය නො සිඳී පවතී. අවිද්‍යාදී හේතු ධර්මයන් නිසාද සංස්කාරාදී ඵල ඇතිවීම නිසා ද සංසාරය නො සිඳී පවතී.

ලෝකයේ මූල

යමක් ඇති නම් එහි මූලක් හෙවත් පටන් ගැනීමකුත් තිබිය යුතුය යන න්‍යායයෙහි පිහිටා ඇතැම්හු ලෝකයේ හා සත්ත්වයාගේ මූල සොයන්නට ගොස් නොයෙක් මිථ්‍යා අදහස් ඇති කර ගත්හ. තථාගතයන් වහන්සේ හේතුව නිසා ඵලයන් ඒ ඵලය නිසා නැවත හේතූන් ද ඇති වීමෙන් සංසාරය නො සිඳී පවතිනවා මිස හි මූලක් නොලැබිය හැකි බව දැන වදළ සේක'. 'අනමතග්ගොයං භික්ඛවෙ, සංසාරො පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤයති' යනුවෙන් 'මහණෙනි, සංසාරය නොදන්නා ලද අග ඇතියක, එහි පෙර කොන නොපෙනේ ය'යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. සංසාරයේ පටන් ගැනීම, මුල් කොන නො පෙනේය'යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළේ ඇත්තා වූ සංසාරයේ මුල් කොන උන්වහන්සේට නොපෙනෙන නිසා නොව එහි පටන් ගැනීමක් නැති නිසාය.

යමක් ඇති නම් එහි පටන් ගැනීමකුත් තිබිය යුතුය යන න්‍යාය සියල්ලටම සාධාරණ නො වේ. ආකාශය ඇති බව සියල්ලෝ ම පිළිගනිති. එහෙත් එහි පටන් ගැනීමක් නැත. පටන් ගැනීමක් ඇති වන්නට නම් ආකාශය නො තුබූ කාලයක්

තිබිය යුතුය. එබඳු කාලයක් නොවිය හැකි ය. ආකාශය දීර්ඝ කාලයක් හිස් ව තිබී පසු ව එය තුළ ලෝක ධාතු හා සත්ත්වයන් ඇතිවීමට හේතුවක් නැත. මේ ආකාශයේ මුලින් කිසිවක් නො තුබුණා නම් සෑම කල්හි ම එය ඒ සැටියෙන් ම තිබිය යුතු ය. ආකාශය තුළ ලෝක ධාතූන් ඇත්තේ සත්ත්වයන් ඇත්තේ ඒවා ද ආකාශය සේම ආකාශය තුළ තුබු නිසා ය. යම් සේ අහසේ පටන් ගැනීමක් නො ලැබිය හැකි ද එමෙන් ආකාශය තුළ පවත්නා සත්ත්ව සංස්ථාරයන් පිළිබඳ පටන් ගැනීමක් නැති බව කිය යුතු ය. පටන් ගැනීමක් නැති ලෝකය ඉතා පරණ වුව ද එහි සෑම කල්හි ම අලුත් බවක් ද ඇත්තේ ය. උපන් සත්ත්වයෝ මැරී නැවත ඉපද අලුත් බවක් ද ඇත්තේ ය. උපන් සත්ත්වයෝ මැරී නැවත ඉපද අලුත් වෙති. ලෝකයෙහි ඇති අනික් සියල්ල ද නැසී නැසී නැවත නැවත අලුත් දේ පහළ වේ. මහපොළෝ ආදී ලෝකධාතුහු ද කලකට විනාශ වී ගොස් නැවත අලුතෙන් පහළ වෙති. අලුතෙන් ඇතිවන සියල්ල ම පුරාණ වස්තූන්ගේ විකෘති ලෙස කිව ද වරද නැත, පරණ දේ නිසා පුරාණ ධාතූන් නිසා ඇතිවන අලුත් දේය කිව ද වරද නැත.

ලෝකයේ පෞරාණිකත්වය අනමතග්ගසංයුත්තයේ එන සුත්‍ර දේශනා අනුව කිව යුතුය. කල්පය වනාහි වර්ෂ ගණනාවෙන් ප්‍රමාණ කළ නොහෙන අතිදීර්ඝ කාලයෙකි. දිනක් එක්තරා බ්‍රාහ්මණයෙක් බුදුරදුන් වෙත පැමිණ ‘පින්වත් ගෞතමයන් වහන්ස, දූතට ඉක්ම ගොස් ඇති කල්ප කෙතෙක් වන්නාහුදූ’යි ඇසීය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ ‘බ්‍රාහ්මණය, ඉක්ම ගිය කල්ප ඉතා බොහෝය, ඒවා මෙපමණ සියගණනක්ය කියා හෝ මෙපමණ දහස් ගනණෙක ලක්ෂගණනෙක කියා හෝ ප්‍රමාණ කිරීමට නුපුළුවනැ’යි වඳළ සේක. ‘උපමාවකින් එය දැක්විය හැකිදූ’යි බ්‍රාහ්මණයා අසූ කල්හි ‘බ්‍රාහ්මණය, මේ ගංගානදිය පටන්ගන්නා තැන සිට මුහුදට වැටෙන තැන දක්වා අතරතුර ඇති වැලිකැට ගණන

ප්‍රමාණ කළ නො හේන්නාක් මෙන් අතීත කල්ප ගණන ප්‍රමාණ නො කළ හැකි බව වදරා, සංසාරය නො දන්නා ලද අග ඇතියක් හෙවත් පටන් ගැනීමක් නැතියක් බව වදළ සේක.

(අනමතග්ග සංයුක්ත)

දිනක් එක්තරා භික්ෂුවක් බුදුන් වහන්සේ වෙත එළඹ 'ස්වාමීනි, කල්පය කොතෙක් දික් වන්නේ ද'යි ඇසීය. 'මහණ කල්පය ඉතා දිගය, එය මෙපමණ වර්ෂ ගණනක්ය, මෙපමණ වර්ෂ සිය ගණනක්ය, මෙපමණ වර්ෂ දහස් ගණනක්ය, මෙපමණ වර්ෂ සිය ගණනක්ය, මෙපමණ වර්ෂ දහස් ගණනක්ය, මෙපමණ වර්ෂ ලක්ෂ ගණනක්ය කියා ගණනින් ප්‍රමාණ නොකළ හැකිය' යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. 'ස්වාමීනි, උපමාවක් දැක්විය හැකිද'යි භික්ෂුව කීය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ වදරන සේක් 'මහණ, දිගු පුළුලින් යොදුන බැගින් ඇති උසින් යොදුනක් ඇති ඒකඝන මහ කළුගලක් සිය වසකට වරක් කසී සළුවකින් පිස දැමුව හොත් ඒ කළුගල කලකදී ගෙවී යන්නේ ය. එහෙත් එපමණ කලකින් කල්පය ගෙවී නොයන්නේ ය'යි වදළහ.

(අනමතග්ග සංයුක්ත)

ලෝකයේ විශාලත්වය මෙසේ දත යුතුය. එක් ලෝකධාතුවක හෙවත් සක්වළක භූමි එක් තිසක් ඇත්තේය. ඒ මෙසේය:- නරකය, තිරිසන්යෝනිය, ප්‍රේතවිෂය, අසුරකාය කියා අපාය භූමි සතරකි.

මනුෂ්‍ය භූමිය, වාතූර්මහාරාජික භූමිය, තාවතිංස භූමිය, යාම භූමිය, තුෂිත භූමිය, නිර්මාණරති භූමිය, පරනිර්මිත වශවර්ති භූමිය කියා කාම සුගති භූමි සතක් ඇත්තේය.

බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජය, බ්‍රහ්මපුරෝහිතය, මහාබ්‍රහ්මයයි ප්‍රථමධ්‍යාන භූමි තුනකි.

පරිත්තාහ, අප්පමාණහ, ආහස්සරය යි ද්විතිය ධ්‍යාන භූමි තුනෙකි.

පරිත්තසුහ, අප්පමානසුහ, සුහකිණ්ණය යි තෘතියධ්‍යාන භූමි තුනෙකි.

වෙහප්ඵලය, අසඤ්ඤසත්තය, සුද්ධාවාසය කියා චතුර්ථධ්‍යාන භූමි සතක් ඇත්තේය. අවිහ-අතප්ප-සුදස්ස-සුදස්සී-අකනිට්ඨ කියා සුද්ධාවාස පසෙකි. මේ භූමි සොළස රූපාවචර භූමිහු ය.

අකාසානඤ්චායතනය, විඤ්ඤුණඤ්චායතනය, ආකිඤ්චඤ්ඤයතනය, නේවසඤ්ඤනාසඤ්ඤයතනය යි අරූපාවචර භූමි සතරෙකි. මෙසේ භූමි එක්තිසක් වේ. සඤ්ච්ච කාලසුත්‍රාදි වශයෙන් නරකය අටවැදූරුම් වේ. එක් මහානරකයක් අවට කුඩා නරක සොළොස බැගින් ද ඇත්තේ ය.

අංගුත්තර නිකාය තිකනිපාතයේ ද්විතිය පණ්ණාසකයේ ආනන්දවග්ගයේ දශවන සුත්‍රයෙහි දක්වෙන ලෝකධාතු විභාගය අනුව ලෝකයේ විශාලත්වය සැලකිය යුතුය. එක් හිරකින් එක් සදකින් ආලෝකවත් කරන ඉහත කී එක්තිස් භූමියකින් යුක්ත වන තැන එක් ලෝකධාතුවෙකි. එබඳු ලෝකධාතු දහසක් සහ ශ්‍රී ලෝකධාතු නම් වේ. චූලනී ලෝකධාතු නමුදු වේ. චූලනිකා ලෝකධාතු දහස දහසින් ගුණ කළ කල්හි දශලක්ෂයක් වෙයි. ඒ ලෝක දශලක්ෂය ද්විසහශ්‍රී ලෝක ධාතුව නමුදු වේ. මධ්‍යම ලෝක ධාතු නමුදු වේ. දශ ලක්ෂයක් වන මධ්‍යම ලෝක ධාතුව නැවත දහසින් ගුණ කළ කල්හි කෝටි ලක්ෂයක් වෙයි. ඒ කෝටි ලක්ෂයක් සක්වල ත්‍රිසහශ්‍රී ලෝක ධාතුව නම් වෙයි. මහාසහශ්‍රී ලෝකධාතුවය නමුදු වෙයි. මේ සක්වල හා මෙයට සමීපව පිහිටි සක්වල නවසිය අනුනවය සහශ්‍රී ලෝකධාතුවය. එය ශ්‍රාවකයනට ද

විෂය ය. සාඨිමත් ශ්‍රාවකයන්ට ඒ සක්වල දහසට ඇසෙන සේ කථා කළ හැකිය. ඒ සක්වල දහසෙහි ආලෝක අන්ධකාර පැතිර විය හැකිය. මේ සක්වල හා අවට පිහිටි දශලක්ෂයක් සක්වල ද්විසහශ්‍රී මධ්‍යම ලෝකධාතුවය. එය බුදුවරුන්ගේ ජාතික්ෂේත්‍රයයි ද, මහබෝසතුන්ගේ මවුකුස පිළිසිඳීම, එයින් බිහි වීම, මහාභිනිෂ්ක්‍රමණය, බුදුවීම, දම්සක් පැවැත්වීම, ආයුසංස්කාරය හැරීම, පරිනිර්වාණය යන අවස්ථාවන්හි ඒ මධ්‍යමලෝක ධාතුව කම්පිත වන බවද අංගුත්තර අටුවාවෙහි දක්වා තිබේ. අන් බොහෝ තැන්වල දැක්වෙන්නේ මහබෝසතුන්ගේ පිළිසිඳ ගැනීමේ ආදියෙහි සක්වල දසදහසක් කම්පාවෙන බවය. මේ සක්වලත් සමග කෝටිලක්ෂයක් සක්වල ත්‍රිසහශ්‍රී මහාසහශ්‍රී ලෝකධාතුව තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාක්ෂේත්‍රය ය. එහි ආටානාටිය පරිත්ත, ඉසිගිලි පරිත්ත, ධජග්ග පරිත්ත, බොජ්ඣංග පරිත්ත, ඛන්ධ පරිත්ත, මෝර පරිත්ත, මෙත්තරිත්ත, රතන පරිත්ත යන මේවායේ බලය පිහිටන බව කියා තිබේ. තථාගතයන් වහන්සේ ආඥා බලය ඒ සක්වල කෝටි ලක්ෂයෙහි පවත්නා බැවින් ත්‍රිසහශ්‍රී ලෝකධාතුව තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥා ක්ෂේත්‍රය වේ. ත්‍රිසහශ්‍රී ලෝකධාතුවෙන් ඔබ ඇති සක්වල සියල්ල තථාගතයන් වහන්සේගේ විෂය ක්ෂේත්‍රයය. එහි ප්‍රමාණයක් නැත්තේ ය. එය අනන්ත ය. ඒ සක්වල සියල්ලටම තථාගතයන් වහන්සේට ආලෝක අන්ධකාරයන් පැතිරවිය හැකි ය. සෑමතැනම වෙසෙන සත්ත්වයන්ට ඇසෙන සේ කථා කළ හැකි ය. චක්‍රාවාලයන්ගේ බොහෝ බව දැක්වීමට අටුවාවෙහි දක්වා ඇති උපමාවක් මෙසේ ය. 'කෝටි ලක්ෂයක් සක්වලවල ඔහ්මලෝකය දක්වා පිරවීමට තරම් අබ ඇට ගෙන යම් කිසිවකු හමුවන හමුවන සක්වලට එක අබ ඇටය බැගින් හෙළමින් එක් දිශාවක් බලා ගමන් කළ හොත් අබ ඇට රාශිය ඉවර වෙනවා මිස ඒ දිශාවේ සක්වලවල් අවසන් නොවේය යනු ඒ උපමාව ය. මෙසේ අතිමහත් වූ අනන්ත වූ ලෝකය

දූත වදාළ බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකවිදු නම් වන සේක.

සත්ත්වලෝකය, සංස්කාරලෝකය, අවකාශ ලෝකයයි ද ලෝකය තෙවැදූරුම් වේ. සත්ත්ව සමූහය සත්ත්වලෝක නම් වේ. සත්ත්වයන්ගෙන් අන්‍ය වූ පොළොව-කඳු-ගස්-වැල් ආදිය අවකාශ ලෝක නම්. ඒ ලෝක දෙකට අයත් රූප වේදනාදි සංස්කාරයෝ සංස්කාර ලෝක නම් වෙති.

රූපාදීන්හි ඇලී සිටින්නෝ ය යන අර්ථයෙන් තෘෂ්ණාව සහිත ස්කන්ධයෝ සත්ත්ව නම් වෙති. ‘ලෝකීයති එත්ථ කුසලාකුසලං තබ්බිපාකොවාති ලොකො’ යි දැක්වෙන පරිදි කුශලාකුශලයන් හා විපාක ඔවුන් කෙරෙහි දැකිය හැකි බැවින් සත්ත්ව සමූහය ලෝක නම් වේ. සත්ත්වයන් හා සංස්කාරයන් එහි දැකිය හැකිය යන අර්ථයෙන් පොළොව-කඳු-ගස්-ගල් ආදිය ලෝක නම් වේ. ‘ලුප්පති පලුප්පතීති ලොකො’ යි දැක්වෙන පරිදි සම්පූර්ණයෙන් විනාශ වීම, කොටස් වශයෙන් විනාශ වී පලුදු වීම ඇති බැවින් සංස්කාර සමූහය ලෝක නම් වේ. මේ තුන් ආකාර ලෝකය දූත වදාළ බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ‘ලෝකවිදු’ නම් වන සේක.

‘සන්ති හික්ඛවෙ, සත්තා නානත්තකායා නානත්තසඤ්ඤිනො’ යනාදීන් අංගුත්තර නිකාය සප්තක නිපාතයෙහි විඥනස්ථිතීන්ගේ වශයෙන් සත්ත්වලෝකය සත් අයුරකින් බෙදා වදාරා තිබේ. විඥනස්ථිති යනු ප්‍රතිසන්ධි විඥනය ඇතිවන ස්ථානයෝ ය. ප්‍රතිසන්ධි විඥනය ඇති වන්නේ සත්ත්වයන් කෙරෙහි ය. එබැවින් සත්ත්වයෝ ම විඥනස්ථිතීහු නම් වෙති.

නානත්තකාය නානත්තසඤ්ඤිහු ය, නානත්තකාය ඒකත්තසඤ්ඤිහුය, ඒකත්තකාය නානත්තසඤ්ඤිහුය, එකත්තකාය එකත්ත සඤ්ඤිහුය, අකාසානඤ්ඤිව්‍යායනනුපගයෝ

ය, විඤ්ඤාණඤ්ඤාචායතනුපගයෝ ය, ආකිඤ්ඤාචායතනුපගයෝග ය කියා විඤ්ඤාණචාරිත්ගේ වගයෙන් සත්ත්වයෝ සත් කොටසක් වෙති.

කයෙහි හා ප්‍රතිසන්දි සංඥාවෙහි වෙනස්වීම් ඇති සත්ත්වයෝ නානත්වකාය නානත්වසංඤ්ඤි සත්ත්වයෝය. මනුෂ්‍යයෝ ය, වාතුර්මහාරාජිකාදි දිව්‍යලෝක සයෙහි දෙවියෝ ය, ඇතැම් විනිපාතිකයෝ ය යන මොවුහු නානත්වකාය නානත්වසංඤ්ඤිහු ය.

අනන්ත චක්‍රවාලයන්හි වෙසෙන සියලුම මනුෂ්‍යයෝ වර්ණ සංස්ථානාදියෙන් එකිනෙකට වෙනස් වෙති. ඔවුන් අතර සර්වාකාරයෙන් සමාන දෙදෙනෙක් නැතහ. නිවුන් දරුවෝ ද ඔවුනොවුන් බෙහෙවින් සමාන වතුදු සර්වාකාරයෙන් සම නො වෙති. ඔවුන්ගෙන් ඇතමෙක් අහේතුක ප්‍රතිසන්ධි ඇත්තෝ ය, ඇතමෙක් ද්විහේතුක ප්‍රතිසන්ධි ඇත්තෝ ය, ඇතමෙක් ත්‍රිහේතුක ප්‍රතිසන්ධි ඇත්තෝය, එබැවින් ප්‍රතිසන්ධි සංඥාවෙන් ද ඔවුහු එකිනෙකා වෙනස් වූවෝය. එබැවින් සියලුම මනුෂ්‍යයෝ නානත්වකාය නානත්වසංඤ්ඤිහු වෙති, කාමාවචර දිව්‍යලෝක සයෙහි දෙවියෝ ද නොයෙක් පැහැ ඇත්තෝ ය. නොයෙක් සටහන් නොයෙක් ප්‍රමාණ ඇත්තෝ ය. ඔවුන්ගෙන් ඇතමෙක් ද්විහේතුක ප්‍රතිසන්ධි ඇත්තෝ ය, ඇතමෙක් ත්‍රිහේතුක ප්‍රතිසන්ධි ඇත්තෝ ය. එබැවින් ඔවුහු නානත්වකාය නානත්වසංඤ්ඤිහු ය.

විනිපාතිකයෝ නම්, ප්‍රේතයන්ට ද අයත් නොවන, දෙවියන්ට සේ යස ඉසුරු නැති, සැහෙන තරමට ආහාරපාන නො ලබන, ඇඳුම් පැළඳුම් නො ලබන, වාතුර්මහාරාජික දිව්‍යලෝකයට අයත් වන මේ මිනිස්ලොව ම හැසිරෙන දුප්පත් සත්ත්ව කොට්ඨාසයෙකි. ඔවුහු නානාවර්ණ ඇත්තෝය. නොයෙක් සටහන් ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු කෘෂයෝ ය. ඇතැම්හු ස්ථූලයෝ ය. ඇතැම්හු කුඩා සිරුරු ඇත්තෝ ය.

ඇතැම්හු මහත් සිරුරු ඇත්තෝය. ප්‍රතිසන්ධි සංඥ වශයෙන් ඔවුන්ගෙන් ඇතමෙක් අහේතුකයෝ ය. ඇතමෙක් ද්විභේතුකයෝ ය. ඇතමෙක් ත්‍රිභේතුකයෝ ය. එබැවින් ඔවුහු ද නානත්වකාය නානත්වසංඝීහු ය, විනිපාතිකයන් දූඛිත සත්ත්ව කොට්ඨාසයක් වුව ද ඔවුන් අතර සිටි ඇතැම් ත්‍රිභේතුක ප්‍රතිසංධිකයෝ මඟ පල ද ලබති. උත්තරමාතා නම් විනිපාතිකාව අනුරුදු තෙරුන් වහන්සේගේ ධර්මසප්ඤ්ඤානාවක් අසා සෝවාන් වූ බවද, පුනඛිබ්බුමාතා නම් විනිපාතිකාව හා ඇගේ පුත්‍රයා ද බුදුරදුන්ගේ දහම් දෙසුමකට කන් දී සෝවාන් වූ බව ද යක්ඛසංයුත්තයේ දක්වා තිබේ.

ඔවුනොවුන්ට වෙනස් කය ඇති ව එක ම ප්‍රතිසන්ධි සංඥවක් ඇත්තෝ නානත්වකාය එකත්වසංඝීහු ය. බ්‍රහ්මපාරිසප්ප්, බ්‍රහ්මපුරෝහිත, මහා බ්‍රහ්ම යන ප්‍රථම ධ්‍යාන රූපාවචර භූමි තුනෙහි බ්‍රහ්මයන් හා සතර අපායට අයත් සත්ත්වයෝ ඔවුනොවුන්ට වෙනස් කය ඇති එකම ප්‍රතිසන්ධි සංඥවක් ඇති සත්ත්වයෝ ය. බ්‍රහ්මපාරිසප්ප්වාසීන්ගේ කයට මහත් කයක් හා ආලෝකයක් බ්‍රහ්මපුරෝහිත භූමි වාසීන්ට ඇත්තේය. ඔවුන්ගේ කයට ද මහත් කයක් හා මහත් ආලෝකයක් මහා බ්‍රහ්ම භූමියෙහි බ්‍රහ්මයන්ට ඇත්තේය. ශරීරවලින් ඔවුනොවුන්ට වෙනස් වූ ඒ භූමිත්‍රයෙහි බ්‍රහ්මයන් සැම දෙනම පිළිසිඳ ගන්නේ ප්‍රථමධ්‍යාන විපාක සංඥව නමැති එකම සංඥවෙනි. එබැවින් ඔවුහු නානත්තකාය ඒකත්තසඤ්ඤීහු ය. සතර අපායෙන් නරකයෙහි ඇතැම් සත්ත්වයන්ගේ ශරීරය ගව් පමණ වේ. ඇතැමෙකුගේ ශරීරය අධි යොදුන, යොදුන පමණ වේ. දේවදත්තගේ කය සිය යොදුනකි. තිරිසනුගෙන් ද ඇතැම්හු කුඩා ශරීර ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු මහත් ශරීර ඇත්තෝ ය. වර්ණ වශයෙන් අනේක වර්ණ ඇත්තෝ ය. අනේක සටහන් ඇත්තෝ ය. ප්‍රේතයෝ ද එසේම ය. ඇතැම් ප්‍රේතයෝ සැටරියන් පමණ කය ඇත්තෝ

ය. ඇතැම්හු අසුරියන් පමණ කය ඇත්තෝ ය' දීඝපිට්ඨික නම් සැට යොදුනක් කය ඇති ජ්‍යෙෂ්ඨයන් ද ඇති බව කියා තිබේ. ශරීරයෙන් නානාප්‍රකාර වන ඔවුන් සෑම දෙනම පිළිසිඳ ගන්නේ අකුශලවිපාකානේතුක සංඥාව නමැති එකම සංඥාවකිනි. එබැවින් ඔවුහු නානත්තකාය ඒකත්තසඤ්ඤීහු වෙති.

පරිත්තාහ, අප්පමාණාහ, ආහස්සර යන ද්විතීයධ්‍යාන භූමි තුනෙහි බ්‍රහ්මයෝ ශරීරයෙන් සමාන වෙති. ඔවුන්ගෙන් ඇතැමෙකු පිළිසිඳ ගන්නේ ද්විතීයධ්‍යාන රූපාවචර විපාක සංඥාවෙනි. ඇතැමෙකු පිළිසිඳ ගන්නේ රූපාවචර විපාක තෘතීයධ්‍යාන සංඥාවෙනි. එබැවින් ඔවුහු ඒකත්තකාය නානත්තසඤ්ඤීහු ය.

පරිත්තසුභ, අප්පමාණ සුභ, සුභකිණ්ණ යන භූමි තුනෙහි බ්‍රහ්මයෝ සමාන ශරීර ඇත්තෝය. සෑම දෙනම රූපාවචර චතුර්ථධ්‍යාන විපාක සංඥාව වූ එකම සංඥාවකින් පිළිසිඳ ගන්නෝය. එබැවින් ඔවුහු ඒකත්තකාය ඒකත්තසඤ්ඤීහුය. වේහප්ඵල භූමියෙහි බ්‍රහ්මයෝ ද සමාන ශරීර ඇත්තෝය. පඤ්චමධ්‍යාන විපාක සංඥාව වූ එකම සංඥාවකින් පිළිසිඳ ගන්නෝය. එබැවින් ඔවුහු ද ඒකත්තකාය ඒකත්තසඤ්ඤීහුය. අසංඥ භූමියෙහි ප්‍රතිසන්ධිවිඥනයක් නොලැබෙන බැවින් එහි සත්ත්වයෝ මේ විඥනස්ථිති විභාගයට නොගන්නා ලදහ. අබ්‍රද්ධෝත්පාද කාලවල තීර්ථායතනයන්හි පැවිදිව වායෝකසිණ භාවනාවෙන් චතුර්ථධ්‍යානය උපදවා එයින් නැගිට සිත පිළිකුල් කළ යුතුය. සිත නැති බවම යහපති, වධබන්ධනාදි අනේක දුක් නැතය'යි සලකන යෝගීහු' ධී චිත්තං ධී චිත්තං යි චිත්ත විරාග භාවනාව කොට සිතක් නැති බවට කැමති ව කාලක්‍රියා කොට අසංඥ භවයෙහි රූපය පමණක් ඇතිව ඉපද කල්ප පන්සියයක් එහි අචිත්තක ශරීරයෙන් නිශ්චල ව ජීවත් වෙති.

අවිභ, අතප්ප, සුදස්ස, සුදස්සී, අකනිට්ඨ යන ශුද්ධාචාසභුමිහු අනාගාමී, අරහත් ආර්යයන්ගේ වාසස්ථානයෝ ය. අනාගාමීන් හා රහත්හු ලෝකයෙහි සෑම කල්හි නැතහ. ඒවායේ වෙසෙන අනාගාමී, රහතුන් පිරිනිවී ගිය පසු ලෝකයෙහි බුදු කෙනකුත් පහළ නොවුව හොත් ඒ භූමි සිස් වන්නේය. සෑම කල්හිම ඒ භූමින්හි සත්ත්වයන් නැති බැවින් ඒවා මේ විඥනස්ථිති විභාගයට නොගත යුතුයයි ද කියති. පරිත්තසුභ, අප්පමාණසුභ, සුභකිණ්ණ, වේහප්ඵල, අවිභ, අතප්ප, සුදස්ස, සුදස්සී, අකනිට්ඨ යන නව භූමියෙහිම බ්‍රහ්මයෝ ඒකත්වකාය ඵකත්වසංඤ්ඤී සත්ත්වයන් වශයෙන් ගත යුත්තාහ යි ද කියති. නේවසඤ්ඤනාසඤ්ඤයතන යන අරූප භූමියෙහි, සත්ත්වයනට ඇතය යි ද නො කිය හැකි, නැතය යි ද නො කිය හැකි ඉතා සියුම් සංඥවක් මිස ප්‍රකට සංඥවක් නැති බැවින් ඒ අරූපී සත්ත්වයෝ ද විඥනස්ථිති විභාගයට නො ගන්නා ලදහ. මෙ සේ සත්ත්වලෝක විභාගය දත් බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකවිදු නම් වන්නාහ.

කාමභවය - රූපභවය - අරූපභවය - සංඥභවය - අසංඥභවය - නේවාසඤ්ඤනාසඤ්ඤභවය - ඒකචෝකාරභවය - චතුචෝකාරභවය - පඤ්චචෝකාරභවය යන නව වැදූරුම් භවන්ගේ වශයෙන් ලෝකය දූන වදළ හෙයින් ද, ලාභය - අලාභය - යශය - අයශය - නින්දය - පසංඝාය - සුඛය - දුඃඛය යන අෂ්ටාලෝක ධර්මය අනුව ලෝකය පරිවර්තනය වීම දූන වදළ හෙයින් ද , සත්ත්වයන්ගේ ආශය - අනුශය - චරිත - අධිමුක්ති දන්තා හෙයින් ද , අල්පරජස්ක - මහාරජස්ක - තීක්ෂණේන්ද්‍රිය - මෘද්වින්ද්‍රිය - ස්වාකාර - ද්වාකාර - සුවිඥප්‍යා - දුර්විඥප්‍යා, හව්‍යාහව්‍යා වශයෙන් සත්ත්ව ලෝක විභාග දන්තා හෙයින් ද, ස්වාභාව සමුදය නිරෝධ නිරෝධුපාය වශයෙන් ලෝකය දූන වදළ හෙයින් ද, තථාගතයන් ද වහන්සේ ලෝකවිදු නම් වන සේක.

6

අනුත්තර පුරිසදම්මසාරථී ගුණය

දමනය කළ යුතු පුද්ගලයන් ඉතාම ශීලාවාර වන පරිදි, ඉතා ගුණවත් වන පරිදි, ඉතා ශාන්ත වන පරිදි, නැවත වෙනස් වී රෝදු නොවන පරිදි දමනය කිරීමට සමත් වන බැවින් ද රජුන් විසින් හෝ ශක්‍රාදි දෙවියන් විසින් හෝ බ්‍රාහ්මණයන් විසින් හෝ දමනය කළ නොහෙන අතිවණ්ඩ අතිමානී අතිකෙරාටිකයන් වුවද දමනය කිරීමට සමත් බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකයෙහි දමනයන් දමනය කරන්නවුන් අතුරෙන් අග්‍රවන සේක. එබැවින් උන්වහන්සේ “අනුත්තර පුරිසදම්මසාරථී” නම් වෙති.

ලෝකයෙහි කායබල ධනබල ඥානබල විද්‍යාබල ස්ථානබල ආදී යම්කිසි බලයකින් මත්ව ගරුකළ යුත්තන්ට ගරු නොකරමින් යටත් විය යුත්තන්ට යටත් නොවෙමින් අන්‍යන්ට කරදර කරමින් ගුණවතුන්ට අවමන් කරමින් හැසිරෙන උඩගු පුද්ගලයෝ දමනය කළ යුත්තෝය. කායබල ධනබලාදි කිසි බලයක් නැත ද මෝඩකම නිසා අන්‍යයන් පහත් කොටත් තමන් උසස් කොටත් සිතාගෙන ගරු කළ යුත්තන් හට ගරු නොකරමින් යටත්විය යුත්තන්ට යටත්

නොවෙමින් අන්‍යයන්ට කරදර කරමින් ගුණවතුන්ට නින්දා කරමින් හැසිරෙන අවිනිත පුද්ගලයෝ ද ඇතහ. ඔවුහු ද දමනය කළ යුතු එක් පුද්ගල කොටසකි. මෝඩකම බලය කොට මෝඩකම පණ්ඩිතකම කොට ගෙන සිටින ඒ පිරිස දමනය කිරීමට ඉතා දුෂ්කර පිරිසය. එවැනි අය බුදුවරුන්ටද දමනය කිරීම ඉතා දුෂ්කරය. අවිද්‍යාවෙන් අන්ධව රාගාදී කෙලෙසුන්ට වසඟව පස්කම් සැප විදීම ම මිනිසකුට කරන්නට ඇති උසස් දෙය සලකා ගෙන කාමයන් හි ගැලී සිටින විශාල ජනකායන් ද ලොව ඇත්තාහ. ඔවුහු ද දමනය කළ යුත්තෝය.

කායබල ධනබලාදිය නිසා ප්‍රචණ්ඩව හැසිරෙන පුද්ගලයන් කෙරෙහි කායබලාදීන් ම මෙහෙයවා පහර දීම ධනය පැහැර ගැනීම ධනය විනාශ කිරීම ආදියෙන් ඔවුන්ගෙන් බල බිඳ දුබල කොට නො නැඟී සිටිය හැකි තැනට පැමිණ වීමද ලෝකයෙහි අදන්තයන් දමනය කිරීමක් ලෙස සලකති. රාජාදීහු ඒ ක්‍රමයෙන් අදන්තයන් දමනය කරති. එයින් පක්ෂයට යහපතක් වතුදු දමනය කරනු ලැබූ පුද්ගලයාට වන්නේ ඉමහත් නපුරකි, දුකෙකි. පක්ෂයකට යහපත වී පක්ෂයට නපුරක් වන ඒ ක්‍රමය යහපත් නොවේ. එයින් වන්නේ වෛරයක් ඇති වීමකි. එසේ දමනය කරනු ලැබූ පුද්ගලයා බලය ලත් විට නැවතත් පෙර තත්වයට ම පැමිණෙන නිසා එය නියම දමනයක් ද නොවේ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පුද්ගලයන් දමනය කරන්නේ කාහටවත් නපුරක් නොවන පරිදිය. කායබලයෙන් හෝ ධන බලයෙන් උඬගුව සෙස්සන්ට කරදර කරමින් හැසිරෙන්නෙක් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දමනය කරනු ලැබුව හොත් එයින් ඔහුට ද ඉමහත් යහපතක් සිදු වේ. සමහර විට ඔහු තමන්ගේ කාය බලයෙන් ධනබලයෙන් සෙස්සන්ට යහපත සිදු කරන්නෙක්ද වේ. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේගේ දමනය කිරීමේ ක්‍රමය ඉතා යහපත් වේ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින්

කොතරම් රෝග පුද්ගලයකු වුවද දමනය කරන්නේ දඬු - මුගුරු - අවි එසවීමක් නො කොට ය. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දමනය කළ ඉතා ප්‍රවණ්ඩ පුද්ගලයකු වන අංගුලිමාල තෙරණුවෝ :-

'දණ්ඩෙනෙකෙ දමයන්ති - අංකුසෙහි කසාහි ව,
අදණ්ඩෙන අසත්ථෙන - අභං දන්තොමිහි තාදිනා'

(ථෙරගාථා)

යනුවෙන් 'ඇතමෙක් දමනය කළයුත්තන් පොලු වලින් අකුස්වලින් කසවලින් දමනය කෙරෙති. මම වනාහි බුදුරදුන් විසින් අදණ්ඩයෙන් අශස්ත්‍රයෙන් දමනය කරන ලද්දේ වෙමි.'යි වදළහ.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් කිසිදු පිඩාවක් නො කොට අදණ්ඩයෙන් අශස්ත්‍රයෙන් දමනය කරනු ලබන පුද්ගලයෝ අතිශයින් ම ශාන්ත වෙති. තථාගතයන් වහන්සේ වම්පානුවරගග්ගරා නම් පොකුණුතෙරෙ මහත් වූ හික්ෂුන් පිරිස සමග වැඩ වෙසෙන අවස්ථාවෙහි පෙස්ස නම් වූ හස්තආචාර්ය පුත්‍රයා හා කන්දරක නම් පිරිවැජියා ද උන්වහන්සේ වෙත පැමිණියා හ. ඔවුහු තථාගතයන් වහන්සේ සම්පයේ වැඩ සිටි හික්ෂුන් වහන්සේ ශාන්තභාවය දැක ඉමහත් පුදුමයටත් සතුටටත් පත් වූහ. බුදුරදුන් හා පිළිසඳර කථා කොට එකත් පසෙක හිඳගත්තා වූ කන්දරක පිරිවැජියා කියනුයේ පින්වත් ගෞතමයන් වහන්ස හුඹ වහන්සේ හික්ෂු සංඝයා හික්මවා ඇති සැටි ඉතා පුදුමය. අතීත බුදුවරයන් හික්ෂු සංඝයා හික්මවන්නට ඇත්තේ ද අනාගත බුදුවරයන් හික්ෂු සංඝයා හික්මවන්නේ ද, දැන් පින්වත් ගෞතම වහන්සේ විසින් හික්ෂු සංඝයා හික්මවා ඇති පරිද්දෙන්ම යයි සිතමි'යි කීය. තථාගතයන් වහන්සේ එසේය කන්දරක, අතීත බුදුවරයන් හික්ෂු සංඝයා හික්මවන ලද්දේ ද, අනාගත බුදුවරයන් හික්ෂු

සංඝයා හික්මවන්නේ ද, දැන් මා මේ හික්මු සංඝයා, හික්මවා ඇති පරිදිම ය' යි වදාරා, එහි රැස්ව උන් හික්මුන්ගේ තත්වය ද පහද වදළ සේක.

ඇතුන් අසුන් ගවයන් සිංහයන් ව්‍යාසුයන් නයින් පොළොගුන් දමනය කිරීම පහසු ය. මනුෂ්‍යයන් දමනය කිරීම දුෂ්කර ය. තිරිසනුන් කපටිකම් නැත්තෝය. මායම් නො දක්වන්නෝ ය. සෑම කල්හි තමන්ගේ ඇතිසැටිය දක්වන්නෝ ය. ඔවුන්ගේ නපුරුකම සඟවා ගෙන හීලෑකම් දැක්වීමක් නැත. හීලෑකම සඟවාගෙන නපුරුකම් දැක්වීමක් නැත. වැඩකල හැකි ව තිබියදී බොරු බැරකම් දැක්වීමක්, හොර ලෙඩ ගැනීමක් නැත. සඟවන කිසිවක් ඔවුන්ගේ නැත. ඔවුහු කරන සියල්ලම එලිපිට ම කරති. එබැවින් ඔවුන් හික්මවීම පහසු ය. මනුෂ්‍යයෝ ඉතා කෙරාටිකයෝ ය. මායම්කාරයෝ ය. කුහකයෝ ය. ඔවුන් එකක් කරමින් අනිකක් කියති. එකක් කියමින් අනිකක් කරති. අනිකක් සිතති. පරම පාපියකු ව සිට මහා උචසුවකුගේ-තවුසකුගේ ආකාරය දක්වති. සොරකුව සිට පරෙස්සම් කර දෙන්නෙකුගේ ආකාරය දක්වති. සතුරුකම් කරමින් මිතුරු ආකාරයක් දක්වති. දුප්පත්ව සිට පොහොසතකුගේ ආකාරය දක්වති. පොහොසත්ව සිට දුප්පත්කම් දක්වති. උගත්කම් නැතිව උගත්කම් දක්වති. ඇතුන් දමනය කරන්නෙකු වූ ද බොහෝ සේවකයන් ඇතියකු වූද පෙස්ස මිනිසුන් හා තිරිසනුන් අතර ඇති වෙනස හොදින් දනී. දමනයට දුෂ්කර මිනිසුන් රැසක් ඉතා ශාන්ත වන පරිදි දමනය කර ඇති බව දුටු පෙස්ස ඉතා පුදුමයට පැමිණ "ගහණං හෙතං භන්තෙ යදිදං මනුස්සා උත්තානකං හෙතං භන්තෙ යදිදං පසවො" යනුවෙන් "ස්වාමීනි, මේ මනුෂ්‍යයෝ කෙරාටිකයෝ ය. සිවුපාවෝ නොගැඹුරු වූවෝ ය"යි මනුෂ්‍යයෝ හා තිරිසනුන්ගේ වෙනස දක්වා "නුඹ වහන්සේ මේ මනුෂ්‍යයන්ගේ හිතාහිතය දන්තාහ'යි තථාගතයන් වහන්සේට පැවසුවේ ය.

(කන්දරක සු - ම. නි.)

මෙසේ ලෝතතු දන්නවුන් පුදුම වන අන්දමට ඉතාම ශාන්ත භාවයට පැමිණෙන ලෙස අදහස්වියෙන් අශස්ත්‍රයෙන් පුද්ගලයන් දමනය කිරීමට සමත් වන බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ අනුත්තර පුරිසදම්ම සාරථී වන සේක.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පුද්ගලයන් දමනය කරන අයුරු අංගුත්තර චතුෂ්ඨ නිපාතයේ කේශී සූත්‍රය අනුව කිව යුතුය. දිනක් කේශී නම් අශ්ව දමකයා බුදුරදුන් වෙත එළඹ වැද එකත් පසෙක හිඳ ගත්තේ ය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ වාදරන සේක්, කේශී නුඹ අශ්වයන් පුරුදු කිරීමෙහි ප්‍රසිද්ධ ය. නුඹ අශ්වයන් දමනය කරන්නේ කෙසේ දැයි වදළ සේක. "ස්වාමීනි, මම මෙලෙකින්ද රථයෙන් ද ඒ දෙකින්ම ද අශ්වයන් දමනය කරමි'යි ඔහු කීය. "කේශී, ඉදින් අශ්වයන් මෙලෙකින්ද රථයෙන් ද ඒ දෙකින්ම ද කීකරු නොකළ හැකි වී නම් එකල්හි නුඹ කුමක් කරන්නෙහිදැයි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. 'ඒ තුන් ආකාරයෙන් නොදැමිය හැකි අශ්වයන් අපගේ ඇදුරු පරපුරට අවමානයක් ඇති නොවනු පිණිස මරා දමමි'යි කේශී කීය.

"ස්වාමීනි, භග්‍යවතුන් වහන්සේ අනුත්තර පුරිසදම්මසාරථී වන සේක. නුඹ වහන්සේ දමනය කළ යුතු පුද්ගලයන් කෙසේ හික්මවන සේක් දැයි කේශී විචාලේ ය. "කේශී, මම ද දමනය කළ යුතු පුද්ගලයන් මෙලෙකින් ද හික්මවමි. රථයෙන් ද හික්මවමි. ඒ දෙකින්ම ද හික්මවමි. මේ කායසුවරිතය ය, මේ කායසුවරිතයේ විපාකය, මේ වාක් සුවරිතය ය, මේ වාක් සුවරිතයේ විපාකය ය, මේ මනෝ සුවරිතය ය, මේ මනෝසුවරිතයේ විපාක ය, සුවරිතයේ විපාක වශයෙන් මිනිස් ලොව උපදනාහ. දෙවිලොව උපදනාහ. මෙසේ අනුශාසනා කොට පුද්ගලයන් හික්මවීම මාගේ මෙලෙකින් හික්මවීම ය. මේ කාය දුශ්චරිතය ය. මේ කාය

දුශ්චරිතයේ විපාකය ය. මේ වාක් දුශ්චරිතය ය. මේ වාක් දුෂ්චරිතයේ විපාකය ය. මේ මනෝදුශ්චරිතය ය. මේ මනෝදුශ්චරිතයේ විපාකය ය. දුශ්චරිතයෙන් නරකයෙහි උපදනාහ, තිරිසන් වන්නාහ. ප්‍රේත වන්නාහ. මෙසේ අනුශාසනය කොට හික්මවීම මාගේ රචයෙන් හික්මවීම ය. ඒ දෙයාකාරයෙන්ම අනුශාසනය කොට හික්මවීම මාගේ මෙලෙකින් හා රචයෙන් හික්මවීම ය'යි තථාගතයන් වහන්සේ වදාළහ. එකල්හි කේශී "ස්වාමීනි, "දමනය කළ යුත්තෙක් ඒ තුන් ආකාරයෙන් ම නොහික්මේ නම් ඔහුට නුඹ වහන්සේ කුමක් කරන සේක් ද"යි කීය. තථාගතයන් වහන්සේ වදරන සේක් "කේශී, දමනය කළ යුතු පුද්ගලයා ඒ තුන් ක්‍රමයන් ම නොහික්මෙන්නේ නම් මම ද ඔහු මරමි යි'යි වදාළ සේක. එකල්හි කේශී, "ස්වාමීනි, නුඹ වහන්සේට ප්‍රණයාතය ඇකැප ය. එහෙත් නුඹ වහන්සේ මරමි යි කියන සේකැ"යි කීය. සැබැව කේශී, තථාගතයන් වහන්සේට ප්‍රාණයාතනය කැප නැත. යමෙක් මෙලෙකින් අනුශාසනා කිරීමෙන් ද තදින් අනුශාසනා කිරීමෙන් ද, ඒ දෙයාකාරයෙන් ම අනුශාසනා කිරීමෙන් ද නො හික්මේ නම් තථාගතයන් වහන්සේ ඔහු අනුශාසනා නො කළ යුත්තකු ලෙස සලකන්නා හ. මගේ නුවණැති ශ්‍රවකයෝ ද ඔහු අනුශාසනා නො කළ යුත්තකු ලෙස සලකන්නා හ. කේශී, එසේ අනුශාසනා නොකළ යුත්තකු ලෙස සැලකීම මේ ආයච්චනයෙහි මරණයට පැමිණවීමය'යි වදාළ සේක. කේශී තථාගතයන් වහන්සේට ස්තූති කොට තෙරුවන් සරණ ගොස් උපාසකයෙක් වූයේ ය.

බුදුරදුන් විසින් දමනය කරන්නේ පුරුෂයන් පමණක් නො වේ. උන් වහන්සේ ස්ත්‍රීන් ද දමනය කෙරෙති. සරණ ශීලාදියෙහි පිහිටවමින් හික්මවෙති. පුරිසදම්මසාරථී යන මෙහි පුරුෂයන් පමණක් ගෙන තිබෙන්නේ "දමනය කළ යුත්තන් අතර පුරුෂයන් ප්‍රධාන නිසාය'යි කියා තිබේ. එහි පුරිස යන වචනය ස්ත්‍රී පුරුෂ දෙපක්‍ෂය ම ගත හැකි පුද්ගලවාචී

වචනයක් ද ලෙස සැලකිය හැකි ය. වචනය කෙසේ වුව ද තථාගතයන් වහන්සේ ස්ත්‍රී පුරුෂ සැමදෙන ම දමනය කරන බව කිය යුතු ය.

තථාගතයන් වහන්සේ ගේ පුද්ගල දමනය අංගුලිමාල, නාළාගිරි ආදී ප්‍රචණ්ඩයන් මෙලල කිරීම ම නො වේ. උන්වහන්සේ අතින් එවැන්නක් සිදුවන්නේ කළාතුරකිනි. උන්වහන්සේ විසින් බෙහෙවින් කරන, නිතර කරන දමනය නම්, කෙළෙසුන්ට වසඟව මෝහයෙන් මුළා ව මානයෙන් මත් ව සුසිරතෙන් බැහැරව පවිකම්හි ද පඤ්චකාමයෙහි ද ඇලී අපාය මාර්ගයේ ගමන් ගෙන ඇති, නිවන් මඟට විරුද්ධ මාර්ගයෙහි ගමන් ගෙන ඇති සත්ත්වයන්සරණ ශීලාදියෙහි පිහිටවා ස්වර්ගමෝක්ෂමාර්ගයන්හි ගමන් කරනවුන් කිරීම ය. අප තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකානුකම්පාවෙන් පන්සාලිස් වසක් මුළුල්ලෙහි කළේ එය ය.

අනුන් දමනය කිරීමය, තමාගේ සිත දමනය කර ගැනීමය යන මේ දෙකින් වඩා වැදගත් වන්නේ තමාගේ සන්තානය තමාගේ සිත දමනය කර ගැනීමය. දුෂ්කර දෙයක් එය ය. එබැවින් “අත්තාහි කීර දුද්දමො” යනු වදාරන ලදී. අනුන් දමනය කිරීම සුදුසු වන්නේ තමාගේ සන්තානය - තමාගේ සිත දමනය කරගත් පුද්ගලයා ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි අතිදීර්ඝකාලයක් දනාදි පෙරුම් දහම් සපුරා ඒවායේ බලයෙන් බෝධිමූලයේ වැඩහිඳ සිත නොසන්සුන් කරන, කය වචන දෙක නො සන්සුන් කරන සකළක්ලේශයන් අර්හන්මාර්ගඥනනමැති ගින්නෙන් දවා පියා සර්වාකාරයෙන් පාරිශුද්ධත්වයට පැමිණ තමන් වහන්සේගේ සන්තානය දමනය කර ගත් සේක. ලෝකයේ කොපමණ බලවතකු සෘඪිමතකු වුව ද දමනයට සමත් වන ඥාණබල සෘඪිබල ලබා ගත් සේක. එබැවින් උන්වහන්සේ අන්‍යයන් දමනය කිරීමට අතිශයින් සුදුසු වූ සේක. ඒ භාග්‍යයවතුන් වහන්සේ ලොවුතුරා බුදුබවට

පැමිණ වැඩ විසු පන්සාළිස් වස් කාලය තුළ අපමණ සත්වයන් දමනය කළහ.

උන් වහන්සේ ලොචිතුරා බුදුබවට පැමිණ සත්සතියක් ඉක්මගිය පසු සහම්පති බ්‍රාහ්මරාජයා පැමිණ “දෙසෙනු හන්තෙ හගවා ධම්මං, දෙසෙනු සුගතෝ ධම්මං” යි දහම් දෙසුමට අරාධනා කළ පසු බරණැස ඉසිපතනයට වැඩ වදුරා එහිදී කරන ලද ප්‍රථම ධර්ම දේශනයෙන් ආයුෂ්මත් අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤා තෙරණුවන් ඇතුළු අටලොස් කෝටියක් බ්‍රහ්මයෝ ධර්මවක්ෂුස ලැබ දමිත වූහ. මේ ධර්මදේශනය කළේ ඇසළ මස පුර පසළොස්වක පොහෝ දිනයේ ය. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ අවපැළවිය දිනයේ ආයුෂ්මත් වජ්ජ ස්ථවීරයන් වහන්සේට අවවාද කොට ධර්මවක්ෂුස ලබා දී සෝවහන් ඵලයට පැමිණ වූ සේක. එසේම දෙවන දිනයෙහි හද්දිය තවුසන්ට ද තුන්වන දිනයෙහි මහානාම තවුසන්ට ද සතරවන දිනයෙහි අස්සජ් තවුසන්ටද අවවාද කොට ධර්ම වක්ෂුස ලබා දී ඔවුන් දමනය කළ සේක. පුද්ගලයකුගේ දමනය අවසන් වන්නේ අර්හත්වයෙනි. කොණ්ඩඤ්ඤාදි පස්නම සෝවහන් ඵලයට පැමිණ ඒහි භික්ෂුභාවයෙන් පැවිද්ද හා උපදම්පාව ලබා ඇත ද ඉදිරියට ද භික්මවිය යුත්තෝ ය. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ පක්ෂයේ පස්වන දිනයෙහි ඔවුන් පස්දෙනම එකතු කොට ඉදිරියට භික්මවනු සඳහා “රූපං භික්ඛවෙ අනත්තා රූපඤ්ච හිදං භික්ඛවෙ අත්තා අභවිස්ස නයිදං රූපං ආබාධාය සංවත්තෙයා ” යනාදි අනාත්ම ලක්ෂණ සූත්‍රය දේශනා කළ සේක. ඒ දේශනය අසා පඤ්චවර්ගිය භික්ෂුහු සචකෙළෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණියෝ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඒ දේශනයෙන් පඤ්චවර්ගිය භික්ෂුන් දමනය කිරීම අවසන් කළ සේක.

ඒ කාලයෙහි බරණැස බොහෝ සම්පත් ඇති යස නම් සිටු පුත්‍රයෙක් වාසය කරයි. ඔහුට ඒ ඒ සෘතුවෙහි වාසයට

යෝග්‍ය ලෙස කරන ලද ප්‍රාසාද තුනක් විය. ඔහු ඒ ඒ සාතුවෙහි ඒ ඒ ප්‍රාසාදයට වී වාසය කරයි. බුදුරදුන් ඉසිපතනයෙහි වැඩ හුන් වස්සාන කාලයේ ඔහු ද වර්ෂා කාලයට යෝග්‍ය ලෙස කරවා තුබූ පහයට වී ස්ත්‍රීන් විසින් පවත්වන නාත්‍ය ගීත වාදිතයෙන් සිත් පිනවමින් වාසය කළේ ය. එක් රාත්‍රීයක ඔහුට කලින් ම නින්ද ගියේ ය. පහය තුළ පහන් දැල්වෙද්දී ම නටමින් ගයමින් වයමින් ඔහු පිනවමින් උන් නාටිකාවෝ ද ඒ ඒ තැන වැටී නිද ගත්හ. සිටු පුත්‍රයා කලින් නින්දෙන් අවදි විය. කලින් එහි පැවති ගැයුම් වැයුම් හඬ නො ඇසීන, නැටුම් නො තිබිණ. එකල්හි ඔහුට පෙනුනේ කට හැරගෙන ද, කුණු කෙළ පෙරමින් ද, ගොරවමින් ද, කෙදිරගාමින් ද, තැන තැන වැටී නිදන නාටිකාවක් ඇති පහය අමුසොහොනක් සේ ය. දෙව් විමනක් සේ කලින් තිබූ පහය සොහොනක් මෙන් වී තිබෙනු දුටු සිටු පුත්‍රයාගේ සිත සැලෙන්නට විය. “ලෝකයේ නො තීර තැනක, තැවී තැවී සිටින්නට වන තැනක” යන අදහස ඔහුට ඇති විය. සිදු වූ විපයභීසයෙන් කළකිරුණු සිටුපුත්‍රයාට සියනිවස බලාගෙන එහි නො සිටිය හැකි විය. ඔහුට පහයෙන් පිටවී යන්නට සිත් විය. එතෙක් කල් පස්කම් සැප විදිමින් එහිම ඇලී ගැලී සිටි සිටුපුත්‍ර නිවනක් ගැන හෝ නිවන් මගක් ගැන නො දැනී. යන්නට සිතෙන නමුත් යා යුතු තැනක් නො දැනී. එහෙත් ඔහු පහයෙන් බැස, මඟට බැස නුවරින් ද පිටවී රාත්‍රීයේ තනිවම ඉසිපතනය දෙසට ගමන් කළේ ය. භාග්‍යයවතුන් වහන්සේ රාත්‍රීයේ පශ්චිම යාමයේ සක්මන් කරන සේක්, යස පුත්‍රයා දුරදී ම එනු දැක, සක්මනින් ඉවත්ව පනවා තුබූ අසුනෙහි වැඩ සිටි සේක. සිටු පුත්‍රයා තථාගතයන් වහන්සේට නුදුරින් ගමන් කරමින් “උපද්දතං වත භො උපසට්ඨං වත භො”යි උදන් ඇණි. තථාගතයන් වහන්සේ “යස, මෙහි එව, මෙහි උපද්‍රව නැත, හිඳ ගනුව, ඔබට දහම් දෙසමි’යි වදළහ. සිටු පුත්‍ර ඉතා සතුටුව පාවහන් ගලවා තබා තථාගතයන් වහන්සේ වෙත එළඹ වැඳ එකත් පසෙක වාඩි විය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දනකථාදියෙන් ඔහුට දහම් දෙසා ඔහුගේ සිත මාදු වී පහන් වී චතුරායඝීසත්‍යධර්මය තේරුම් ගත හැකි තත්වයට පැමිණි කල්හි ලොවුතුරා බුදුවරුන්ගේ සාමුක්කංසික චතුරායඝීසත්‍ය දේශනාව ඔහුට ප්‍රකාශ කළ සේක. එය අසා යස සිටුපුත්භට ධර්මවක්ෂුස උපණ. සෝවහන් මාර්ගයට පැමිණියේ ය. ධර්මවක්ෂුස ප්‍රතිලාභයෙන් සතුටු වූ සිත් ඇති යස සිටු පුත් තථාගතයන් වහන්සේ සම්පයේ ම සිටියේ ය.

පහන් වූ පසු ඔහුගේ මැණියෝ යස සිටුපුත්‍රයා වෙසෙන පහයට ගොස් ඔහු නො දැක ඉමහත් ශෝකයෙන් මහසිටු වෙත වහා ගොස් ඒ බව ඔහුට දන්වූහ. සිටුවරයා පුත්‍රයා සොයනු පිණිස සතර දිශාවට ම අසරුවන් යවා එපමණින් සතුටුවිය නොහී තෙමේ ද පුත්‍රයාගේ පාවහන් සටහන් බල බලා පා ගමනින් ඔහු සොයා ඉසිපතනාරාමය දෙසට ගමන් කෙළේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ දුරදීම ඔහු එනු දැක පුත්‍රයා මෙන් පියා ද දමනය කරනු පිණිස සම්පයෙහි හිඳිනා යස සිටු පුත්‍රයා ඔහුට නොපෙනෙන පරිදි සෘද්ධි ප්‍රතිභායඝීයක් කළ සේක. සිටුවරයා බුදුරදුන් වෙත ගොස් "ස්වාමීනි, ඔබ වහන්සේ අපගේ පුත්‍රයා දුටු සේක්ද"යි කීය. සිටාණෙනි, මෙහි වාචි වෙන්න, මෙහි වාචි වී සිටියදීම ඔබට පුත්‍රයා දැකිය හැකි විය හැකිය"යි තථාගතයන් වහන්සේ වදාළහ. සිටුවරයා එහිදී ම තමාගේ පුත්‍රයා දැකිය හැකි වන බව අසීමෙන් ඉතා සතුටුව තථාගතයන් වහන්සේ වැඳ එකත් පසෙක වාචි විය. තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුට, යස කුලපුත්‍රයාට දෙසු පරිදි ම දහම් දෙසු සේක. ධර්මදේශනා ඇසීමෙන් සිටුවරයා සෝවාන් ඵලයට පැමිණියේ ය. සිටුපුත්‍ර තෙමේ පියාට දේශනා කළ ධර්මයට කන්දී සිට සවි කෙළෙසුන් නසා අර්භත්ඵලයට පැමිණියේ ය. ඉක්බිති ඔහු ඒහිභික්ෂු භාවයෙන් පැවිද්ද ලබා බුදු සස්තෙහි එක්තර රහත් හික්ෂුවක් විය.

ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ සිටුවරයාගේ ආරාධනාවෙන් අළුත පැවිදි වූ යස කුලපුත්‍රයා දෙවෙනි කොට ඔහුගේ නිවසට වැඩම කළ සේක. එහිදී යස පුත්‍රයාගේ මැණියන් හා භායථීව ද බුදුරදුන් වැඳ එකත් පසෙක හිඳගත්හ. තථාගතයන් වහන්සේ ධර්ම දේශනයෙන් ඔවුන් ද දමනය කළහ. ඔවුහු දහම් අසා සෝවහන් ඵලයට පැමිණ තෙරුවන් සරණ ගොස් උපාසිකාවෝ වූහ.

ආයුෂ්මත් යස තෙරුන් වහන්සේගේ ගිහි යහළුවන් වන බරණැස් සිටු, අනුසිටුවරයන්ගේ පුත්‍රයන් වන විමල, සුඛානු, පුණ්ණජී, ගවම්පතී යන කුලපුත්‍රයෝ සතර දෙන යස කුලපුත්‍රයාගේ පැවිද්ද අසා උන්වහන්සේ දක්නට ගියහ. යස තෙරණුවෝ ඔවුන් බුදුරදුන් වෙත කැඳවාගෙන ගොස් හඳුන්වා දී ඔවුන්ට අවවාදනුශාසනා කරන ලෙස අයැද සිටිය හ. තථාගතයන් වහන්සේ දහම් දෙසුමෙන් ඔවුන් ද දමනය කළහ. ඔවුහු ද තථාගතයන් වහන්සේ වෙතින් පැවිද්ද ලබා වැඩි දුරටත් අවවාදනුශාසනා ලබා සවි කෙලෙසුන් නසා රහත් වූහ.

ඉක්බිති යස තෙරුන් වහන්සේගේ යහළුවන් වන ජනපදවැසි කුලපුත්‍රයෝ පනස් දෙනෙක් උන්වහන්සේ දක්නට පැමිණියහ. තෙරුන් වහන්සේ ඔවුන් ද තථාගතයන් වහන්සේ වෙත පමුණුවා දහම් දෙසන ලෙස අයැද සිටියහ. තථාගතයන් වහන්සේ ඔවුන්ද ධර්ම දේශනයෙන් දමනය කළහ. ඔවුහු ද පැවිදිව වැඩි දුරටත් අවවාදනුශාසනා ලබා සවි කෙලෙසුන් නසා රහත් වූහ.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් මෙසේ දමනය කොට රහතුන් සැට දෙනෙකුන් ලෝකයෙහි ඇති කිරිමෙන් පසු ඒ හික්ෂුන් ධර්මප්‍රචාරය සඳහා යවා උන්වහන්සේ උරුවෙල් දනව්ව බලා වැඩම කරන සේක්, අතරමගදී ස්ත්‍රීන් ද කැටුව විනෝදය පිණිස වනයෙහි හැසිරුණ හඳුවර්ගීය කුමාරයන් තිස්දෙනා මුණ ගැසී ඔවුන් ද දමනය කොට පැවිදි කරවා

අර්භන්වයෙහි පිහිට වූ සේක. ඔවුන්ගේ විස්තර කලින් දක්වා ඇත. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් යස පුත්‍රායාගේ පටන් හදවර්ගිය කුමාරවරුන් දක්වා දහම් දෙසීමෙන් දමනය කොට ගිහි ගෙයින් බැහැර කරවා තමන් වහන්සේගේ සසුනට ඇතුළු කළ පුද්ගල ගණන අනු දෙනෙක් වූහ. ඔවුන් සෑම දෙනම කිසිදු අඩුවක් නැතිව රිසි සේ පස්කම් සැප විඳිමින් එහි ඇලී ගැලී සිටි ධනවත්හු ය. තමතමන් ලබා සිටින උසස් කාමසම්පත්තිය හැර ගිහිගෙයින් නික්ම පැවිදි වන පරිදි එබඳු පුද්ගලයන් දමනය කිරීම තථාගතයන් වහන්සේට මිස අනිකකුට කළ හැක්කක් නොවේ. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ අනුත්තර පුරිසදම්මසාරථී නම් වන සේක.

හද්දවග්ගිය කුමාරවරුන් දමනය කොට තථාගතයන් වහන්සේ උරුවෙල් දනව්වට වැඩම කළ සේක. එසමයෙහි එහි උරුවෙල්කාශ්‍යපය, නදීකාශ්‍යපය, ගයාකාශ්‍යපය යි තවුසෝ තිදෙනෙක් වෙසෙති. ඔවුන්ගෙන් උරුවෙල් කාශ්‍යප තවුසන් පන්සියයකට නායකය. නදීකාශ්‍යප තවුසන් තුන්සියයකට නායකය. ගයාකාශ්‍යප තවුසන් දෙසියයකට නායකය. සවස් කාලයෙහි තථාගතයන් වහන්සේ උරුවෙල්කාශ්‍යප තවුසා වෙත එළඹ “කාශ්‍යපය, ඔබට බරක් නොවේ නම් එක් රාත්‍රියක් මේ ගිනිහල් ගෙයි වාසය කරමි’ යි වදළහ.” මහමහණ, මට නම් බරක් නැත, එහි සෝරවිෂ ඇති නපුරු නාගරාජයෙක් වෙසෙයි. උගෙන් ඔබට නපුරක් විය හැකිය’යි උරුවෙල්කාශ්‍යප කීය. තථාගතයන් වහන්සේ දෙවනුව ද, තුන්වනුව ද, එසේ වදළ කල්හි, උරුවෙල්කාශ්‍යප ද එසේම කීය. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ, “කාශ්‍යපය, නාගරාජයා මට හිංසා නො කරනු ඇත. ඔබ මාහට එහි විසීමට අවකාශ දෙනු මැනව’යි වදළහ. එකල්හි උරුවෙල් කාශ්‍යප “මහණ රිසිසේ වාසය කරනු මැනව’යි කීය. තථාගතයන් වහන්සේ ගිනිහලට පිවිස තණ අතුරා එහි වැඩහුන් සේක. කිසිවකු ඇතුළු නො වන ඔහුගේ භවනට කිසි ගරු සරුවක් නැතිව

කෙනෙකු ඇතුළු වී හිඳීම ගැන නාරජු කිපුණේ ය. කිපුණු නාරජු බුදුරදුන් පලවා හැරීමට විෂදුම් පිට කළේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ද ඔහු දමනය කරනු පිණිස දුම් හළහ. නාගයාගේ දුමෙන් බුදුන්ට පීඩාවක් නොවිණ. තථාගතයන් වහන්සේගේ දුමින් නාගරාජයා පෙළිණ. එයින් ඔහු තවත් කිපී ගිනි පිට කරන්නට විය. තථාගතයන් වහන්සේ ද එසේ කළහ. නාගයාගේ ගින්නෙන් තථාගතයන් වහන්සේට අපහසුවක් නැත. තථාගතයන් වහන්සේ ගේ ගින්නෙන් නාගරාජයා පෙළෙයි. දෙදෙනා ම ගිනි පිට කරන්නට වන කල්හි ගිනිහල ගිනිදළයෙන් වැසී ගියේ ය. ගින්න දූක තවුසෝ එහි පැමිණ ගිනිගහ වටා බලා සිටිමින් “අනේ ලස්සන මහණ නාගරාජයා විසින් නසනු ලැබේය”යි ඔවුනොවුන් කථා කළෝ ය. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ සෘද්ධිබලයෙන් නාරජුගේ තේජස යට කොට ඔහු දමනය කොට පාත්‍රයෙහි ලා පසු දින, “මේ ඔබේ ආනුභාව සම්පන්න නාගයාය”යි උරුවෙල් කාශ්‍යපට දැක්වූහ. උරුවෙල් කාශ්‍යප නාගයා බලා “මහමහණ නයින් දමනයට සමත් වුව ද ඔහුට අපට මෙන් රහත් බවක් නම් නැතය”යි සිතී ය.

නාගදමනයෙන් පසු තථාගතයන් වහන්සේ උරුවෙලකාශ්‍යපගේ අසපුව සමීපයේ වන ලැහැබක විසු සේක. රාත්‍රියෙහි සතර දිගට අධිපති දෙව්වරු සතර දෙන එහි පැමිණ මහා ගිනිකදන් සතරක් මෙන් දිළිසෙමින් සතර දිගින් හග්‍යවතුන් වහන්සේ සමීපයෙහි සිටගත්තෝ ය. උරුවෙලකාශ්‍යප දෙවියන් පැමිණ සිටිනු දුටුවේ ය. ඔහු පසු දින හග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගොස් “මහමහණ, ඉකුත් රාත්‍රියේ වනය ආලෝකමත් කරමින් ඔබ වෙත පැමිණ සිටියෝ කවරහු ද”යි කී ය. “කාශ්‍යප, සතරවරම් දෙව්වරු දහම් ඇසීමට පැමිණියෝ ය” යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. එය අසා, “මහමහණ කරා සතරවරම් දෙව් රජුන් දහම් ඇසීමට

පැමිණෙති. එහෙත් ඔහු අප සේ රහත් නො වෙති' යි උරුමවේල් කාලය ප සිතා ගත්තේ ය.

තවත් දිනක රාත්‍රියෙහි ඒ වනලැහැබෙහි කලින් දුටු ගිනිකඳන් වලට මහත් වූ ද, පැහැපත් වූ ද ගිනි කඳන් වැනි පුද්ගලයකු උරුමවේල් කාලය දුටුවේ ය. පසුදින ඔහු ඒ ඇවිත් සිටියේ කවරේද?" යි තථාගතයන් වහන්සේගෙන් විචාළේ ය. ශක්‍රදේවේන්ද්‍රයා බව වදළ කල්හි ඔහු පෙර සේම "මහාශ්‍රමණයා කරා ශක්‍රයා පැමිණෙතත් ඔහු අප සේ රහත් නො වෙති"යි සිතා ගත්තේ ය.

තවත් දිනක රාත්‍රියේ සහම්පති බ්‍රහ්මරාජයා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත පැමිණ සිටියේ ය. උරුමවේලකාලය ප ඔහු දැක පසුදින තථාගතයන් වහන්සේගෙන් රාත්‍රියේ පැමිණ සිටි අමුත්තා කවරේ ද? යි අසා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ඒ සහම්පති බ්‍රහ්මරාජයා යි වදළ කල්හි පෙරසේ ම "මහමහණ කරා බ්‍රහ්මයා පැමිණෙන නුමුත් ඔහු අප සේ රහත් නො වේ ය"යි සිතා ගත්තේ ය.

භග්‍යවතුන් වහන්සේ උරුමවේල් දනව්වෙහි වැඩ වෙසෙන කාලයේ උරුමවේලකාලය පයන් වෙත අග්‍ර මගද දෙරට වැසියන් බොහෝ දෙනකුන් බොහෝ දේ ගෙන පැමිණෙන උත්සව දිනයක් ලං විය. ඒ උත්සවයට පෙර දින උරුමවේලකාලය ප සිතනුයේ, "සෙට මෙහි අග්‍ර මගද දෙරට වැසි බොහෝ දෙනා පැමිණෙන්නාහ. ඉදින් සෙට මහමහණ ප්‍රාතිභායාසීයක් කෙළේ නම් ඔහුට ලාභසත්කාර බොහෝ වන්නේ ය, මම ලාභයෙන් පිරිහෙන්නෙමි, සෙට දවස මහමහණ මෙහි නො ආවොත් හොඳය" යි සිතුවේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුගේ සිත දැන උතුරුකුරු දිවයිනට වැඩම කොට පිඬු සිගා ගෙන අනවතප්ත විල සමීපයේ දී වළද දහවල් කාලයෙහි එහි ම විසූ සේක. උරුමවේල්කාලය ප පසු දින භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගොස්, "මහමහණ, ඇයි

ඊයේ ඔබ නොපැමිණියේ? ඊයේ අපට බොහෝ බාද්‍යබෝද්‍ය ලැබිණ, අපි ඔබ සිහි කළෙමු, ඔබගේ පංගුවද තැබුවෙමු "යි කී ය. "ඇයි කාශ්‍යප, ඔබට ඊයේ මහමහණ නො පැමිණෙතොත් හොඳය'යි සිතුවේ නොවේ ද?"යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. කාශ්‍යප ලැජ්ජා වී, මේ මහණ මහත් වූ සෘඪි ඇතියෙක, පර සිත් දන්තෙක, එහෙත් ඔහුට අපට මෙන් රහත් කමක් නම් නැතය'යි සිතුවේ ය. භගාවතුන් වහන්සේ උරුවේලකාශ්‍යපයන් පිරිනැමූ අහර වළඳ ඒ වන ලැහැබෙහි ම විසූ සේක.

එක් දවසක් තථාගතයන් වහන්සේට පාංසුකුලයක් ලැබුණේ ය. එය සෝද ගැනීමට තැනක් නොවී ය. එකල්හි සක්දෙව් රජු තථාගතයන් වහන්සේගේ අදහස දැන එය සේදීම සඳහා පොකුණක් කැණ, ගලක් ද ගෙනවුත් තැබී ය. වස්ත්‍රය සෝද වැනීමට මහ කඵලක් ද ගෙනවුත් තැබීය. තථාගතයන් වහන්සේ හට අල්ලා ගෙන පොකුණෙන් ගොඩ වීම සඳහා සම්පයෙහි කුඹුක්ගසෙහි දෙවියා ඒ ගසේ අත්තක් පොකුණට නමාලී ය. පසු දින කාශ්‍යප තවුසා බුදුරදුන් වෙත එළඹ වැළඳීමේ කාලය දන්වා, "මහමහණ , කලින් මෙහි පොකුණක් නො තිබිණ, මේ ගල ද නො තිබිණ. මේ කුඹුක් අත්ත ද මෙසේ නැමී නො තිබිණ. මේ කීමෙක් ද'යි කී ය. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේට ලැබුණු පාංසුකුලය සෝදන්නට ශක්‍රයා විසින් මේ පොකුණ කණින් ලඳ බවත්, ගල ගෙනැවිත් තබන ලඳ බවත්, කුඹුක් ගස දෙවියා අත්ත නමාලූ බවත් වදළහ. එකල්හි උරුවේල්කාශ්‍යප ශක්‍රදේවේන්ද්‍රයාත් වැඩ කර දෙන මේ මහණ මහානුභාව ඇතියෙක, එහෙත් අපට මෙන් රහත් කමක් ඔහුට නැතය, යි සිතා ගත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ උරුවේලකාශ්‍යපගේ හෝජනය වළඳ ඒ වන ලැහැබෙහි විසූ සේක.

පසු දින උරුවේලකාශයප තථාගතයන් වහන්සේ කරා ගොස් උන්වහන්සේට වැළඳීමේ කාලය යි දැන්වූ කල්හි “කාශයප, තෙපි යව, මම එමි”යි කියා ඔහු පිටත් කර භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දඹදිව මහ දඹගස වෙත ගොස් ඒ ගසින් ගෙඩියක් ගෙන උරුවේලකාශයපට කලින්ම ගිනිහලට පැමිණ එහි වැඩ හුන් සේක. උරුවේලකාශයප බුදුරදුන් වැඩ සිටි වන ලැහැබෙහි සිට පාගමනින් අවුත් ගිනිහල වැඩ හුන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක පුදුම වී “මහණ, ඔබ කිනම් මගකින් මට පළමුව මෙහි ආයෙහි දැ?”යි කී ය. “කාශයප, මම ඔබ පිටත් කොට, යම් දඹගසක් නිසා මේ දිවයිනට දඹදිවය”යි කියත් ද? ඒ දඹගසින් ඵලයක් ද ගෙන මෙහි පැමිණ හිඳ ගතිමි. කාශයපය, මේ දඹ ඵලය මනා වර්ණයෙන් හා සුවදින් ද රසයෙන් ද යුක්ත ය. ඔබ කැමති නම් මෙය වළඳව’යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. එකල්හි කාශයප “මහමහණ, ඔබ ගෙනා දඹඵලය ඔබ ම වළඳන්න” යයි කියා “මහමහණ මහත් සාඬි ඇතියෙක, එහෙත් අපට මෙන් අර්හත්වයක් නම් මොහුට නැතය”යි සිතුවේ ය.

මෝඩකම ම රහත්බව ලෙස සලකා ගෙන සිටින උරුවේලකාශයප තවුසාට මෙතෙක් ප්‍රාතිභායායීය දැක්වීමෙන් ද තමා නො රහත් බව නො වැටහිණ. ඔහු දමනය කරනු වස් තථාගතයන් වහන්සේ පසු දින ඒ දඹගස සමීපයේ තිබෙන නෙල්ලි ගසින් නෙල්ලි ගෙඩි ද, ඊට පසු දින අරළු ගසින් අරළු ගෙඩි ද, ඊට පසු දින තවතිසා දෙවිලොව පරසතු ගසින් මල් ද ගෙනවුත් උරුවේලකාශයපට දැක්වූහ. කාශයප ඒ සෑම අවස්ථාවෙහිම “සාඬියක් මිස තමාට මෙන් රහත් බවක් මහමහණට නැතය”යි සිතුවේ ය.

එක් දිනක් තවුසෝ පන්සිය දෙනා ගිනි පුදනු පිණිස දර පලන්නට තැත් කළහ. එක දර කැබෙල්ලකුදු නො පැලෙන්නේ ය. “මෙයත් මහමහණහුගේ ප්‍රාතිභායායීයකැ”යි

තවුසෝ සිතූහ. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ කාශ්‍යප දර පලන්ත දෑසි අසා වදාළහ. “පලන්ත මහමහණ ය”යි ඔහු කී ය. එකෙනෙහිම දර කොටා පන්සියය පැලී ගියේ ය. ඉක්බිති තවුසෝ ගිනි දල්වන්නට තැත් කළහ. කොතෙක් වීයාසී කළ ද එක දර කැබැල්ලකට ද ගිනි නො ඇවිලෙයි. ඔවුහු “මෙයත් මහමහණහුගේ සාඨියකැ”යි සිතූහ. තථාගතයන් වහන්සේ “ගිනි අවුලවන්න ද කාශ්‍යපය”යි වදාළහ. “එසේය මහමහණ ය”යි කාශ්‍යප කී ය. එකෙනෙහි පන්සිය තැනක ගිනි දුල්විණ. තවුසෝ ගිනි පුදා ගිනි නිවන්නට උත්සහ කළහ. කොතෙක් ජලය වත්කළ ද ගිනි නො නිවෙයි. “මෙය ද මහමහණහුගේ ප්‍රාතිභායාසීයකැ”යි තවුසෝ සිතූහ. තථාගතයන් වහන්සේ “කාශ්‍යප, ගිනි නිවන්න ද”යි වදාළහ. “එසේය”යි කී කල්හි සැමතැන ගිනි නිවිණ. කාශ්‍යප පෙරසේ ම සිතුවේ ය.

ශීතසාතුවේ හිම වැටෙන කාලයේ එක් රාත්‍රියක තවුසෝ තේරුණා ගංගාවට බැස දියෙහි ගැලීම මතුවීම කරන්නට පටන් ගත්හ. ඔවුනට ගගින් නැඟී ගිනි තැපීම සඳහා තථාගතයන් වහන්සේ ගිනිකබල් පන්සියයක් නිර්මාණය කළහ. තවුසෝ “මෙයත් මහමහණහුගේ ප්‍රාතිභායාසීයක්ම ය”යි සිතූහ. උරුවේල කාශ්‍යප සිරිත් පරිදි “මහමහණ සාඨිමතකු වුව ද අපට මෙන් ඔහුට රහත් බවක් නැතැ”යි සිතුවේ ය.

තථාගතයන් වහන්සේ එහි වෙසෙන සමයේ එක් දිනක් අකල් වැස්සක් වැස උන්වහන්සේ විසූ පෙදෙස ජලයෙන් යට වී ගියේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ එක් තැනක ජලය ඉවත් කොට වියළි දෑලි නගින්නා වූ බිම සක්මන් කරමින් උන්සේක. උරුවේලකාශ්‍යප “මහමහණ බේරා ගනිමුය”යි තවත් තවුසන් ද සමඟ ඔරුවකට නැඟී එහි ගියේ ය. ඔහු ජල මැද වියළි පොළොවෙහි සක්මන් කරන තථාගතයන් වහන්සේ දැක විශ්මිත වූයේ “මේ මහ මහණද”යි කීය. “කාශ්‍යප ඒ මම ය” යි වදාරා තථාගතයන් වහන්සේ අහසට නැඟී ඔහුගේ යාත්‍රාවෙහි

සිටි සේක. එකල්හි උරුවේල කාශ්‍යප පෙර පරිදිම “සිටිනා තැනට ජලය පවා ගලා නො එන මේ මහමහණ මහත් සෘඪි ඇතියෙක, එහෙත් ඔහු අප මෙන් රහත් නො වෙති”යි සිතුවේ ය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ “මේ මෝස පුරුෂයාට සංවේගය ඇති කිරීමට මේ සුදුසු කාලය” යි සිතා “කාශ්‍යප, නුඹට ඇති රහත් කමකුත් නැත, නුඹ රහත් වීමේ මඟට පැමිණියෙක් ද නො වෙහිය. රහත් වීමේ ප්‍රතිපදාවක් නුඹට නැතය”යි වදළහ. එකල්හි උරුවේල කාශ්‍යපගේ මානය බිඳී ගොස් දමනය වී ඔහු තථාගතයන් වහන්සේගේ පාමුල වැද වැටී “ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මා හට ප්‍රවුජ්‍යාව හා උපසම්පදාව ලැබේවා”යි ඇයැද සිටියේ ය. “කාශ්‍යප, නුඹ පන්සියයක් තවුසන්ට නායකයෙක, ඔබ අදහස ඔවුන්ට ද දන්වව, ඔවුහු ද කැමැත්තක් කරන්නාහ”යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. එකල්හි කාශ්‍යප තම ශිෂ්‍යන් වෙත ගොස් “පින්වත්නි, මම මහමහණ වෙත පැවිදි වන්නට කැමැත්තෙමි, නුඹලා ද කැමැත්තක් කරව” යයි කීය. “ආවායථීයෙනි, අපි කලක පටන් ම මහාශ්‍රමණයා කෙරෙහි පැහැදී සිටිමු. ඔබ මහාශ්‍රමණයා වෙත පැවිදිවන්නාහු නම් අපිත් එසේ කරමු ”යි ඔවුහු කීහ. ඉක්බිති ඔවුහු හිසකේ ද ජටා ද පිරිකර කත් ද ගිනි පුදන උපකරණ ද ගඟදියෙහි පා කර හැර භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ පැවිද්ද ලබා ගත්හ.

ගඟ පහළ අසපුවක තුන්සියයක් තවුසන්ට නායකව වෙසෙන උරුවේල කාශ්‍යපගේ සහෝදර තවුසා ගඟෙහි පාවී යන ද්‍රව්‍ය දෑක “මාගේ සහෝදරයාට උවදුරක් පැමිණියේදෝ ”යි සිතා ඔහුගේ තතු විමසනු පිණිස ගෝලපිරිස ද සමඟ වහා එහි ගියේ ය. ගෝල පිරිසත් සමඟ උරුවේල් කාශ්‍යප බුදුරදුන් යටතේ පැවිදිවී සිටිනු දෑක “කාශ්‍යපය, කීමෙක් ද මෙය උතුම් දැයි ඇසිය. “ඇවැත්නි, මෙය උතුම්ය”යි උරුවේල කාශ්‍යප

කීය. එකල්හි නදී කාශ්‍යප ද ඔහුගේ පිරිසක් සමඟ හිසකේ ද, ජටා ද, තවුස්පිරිකර කත් ද ගිනි පුදන උපකරන ද ගඟ දියෙහි පාකර හැර තථාගතයන් වහන්සේ වෙත එළඹ පැවිදි විය.

ගඟ අසල අසපුවක දෙසියයක් තවුසන්ට නායක ව වෙසෙන උරුවෙල් කාශ්‍යපගේ සහෝදරයකු වන ගයාකාශ්‍යප පාවී පන තවුස් පිරිකර දැක “කිමෙක් ද මෙතෙක් තවුස් පිරිකර ගඟේ පාවී යන්නේ මාගේ සොහොයුරන්ට අන්තරායක් වීමෙන් දෝ”යි සිතා සිය පිරිස ද සමඟ උරුවේල කාශ්‍යප වෙත ගියේ ය. සිය පිරිස ද සමඟ උරුවෙල් කාශ්‍යප බුදුරදුන් වෙත පැවිදි වී සිටිනු දැක “එය උතුම්ද”යි අසා උරුවේල කාශ්‍යප විසින් “එසේ ය”යි කී කල්හි ඔහු ද සිය පිරිස සමඟ තථාගතයන් වහන්සේගෙන් පැවිද්ද ලබා ගත්තේ ය.

ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ පුරාණ තාපසයන් වූ අලුත පැවිදි වූ දහසකට අධික ඒ භික්ෂු පිරිස හා ගයාශීර්ෂයට වැඩම කළ සේක. දැනට එක්තරා ප්‍රමාණයකින් දමනය වී ඇති ඒ භික්ෂුන් භික්මවා අවසන් කරනු පිණිස එහි දී ඒ භික්ෂුන් අමතා “සබ්බං භික්ඛවෙ ආදිත්තං” යනාදි ආදිත්තපරියාය සූත්‍රධර්මීය දේශනය කළේ ය. ඒ දේශනය ඇසීමෙන් සැම දෙනා වහන්සේම සවි කෙළෙසුන් නසා අර්හත් ඵලයට පැමිණියෝ ය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ භික්ෂු පිරිස විසින් පිරිවරන ලදුව රජගහනුවරට වැඩම කොට බිම්සර රජු ප්‍රධාන කොට තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණි මගධරට වැසි දෙළොස් නහුතයක් බ්‍රාහ්මණ ගෘහපතීන් දමනය කළ සේක.

මෙසේ තථාගතයන් වහන්සේ විසින් උන්වහන්සේගේ ජීවිත කාලයේ දී දමනය කරන ලද සත්වයෝ ඉතා බොහෝ වූහ. සැවැත්තුවර ම උන්වහන්සේ විසින් දමනය කර ලදුව ආයඡීශ්‍රාවකයන් වී සිටියෝ පන් කෝටියකි. ඔවුන්ගේ තුන්ලක්ෂ පස්පනස් දහසක් දෙනා අනාගාමීහු ය. නැවත එහිම ගණ්ඩබ්බ වෘක්ෂමූලයේ දී යමකප්‍රතිභායඡී දැකිවීමේ දී

දමිතවුවෝ විසිකෝටියක් වූහ. මංගලසූත්‍රය, මහාරාහුලෝවාද සූත්‍රය, සමචිත්තපරියාය සූත්‍රය, පරාභව සූත්‍රය, පුරාභේද සූත්‍රය, කලහවිවාද සූත්‍රය, චූලඛ්‍යුභ සූත්‍රය, මහාඛ්‍යුභ සූත්‍රය, තුවටක සූත්‍රය, සාරිපුත්ත සූත්‍රය යන සූත්‍ර එක එකක් දේශනය කිරීමේ දී අප්‍රමාණ දේවතාවෝ දමිත වූහ.

රජගහනුවර තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දමිත උපාසකෝපාසිකාවෝ තුන්ලක්ෂ පනස්දහසක් වූහ. ධනපාල සමාගමයේදී අනුකෝටියක් සත්ත්වයෝ දමිත වූහ. පාරායන සමාගමයේදී තුදුස් කෝටියක් සත්ත්වයෝ දමිත වූහ. ඉන්දසාල ගුහාවෙහි සක්කපඤ්ඤ සූත්‍ර දේශනයේදී අසු දහසක් දේවතාවෝ දමිත වූහ. ඉසිපතනයේ ප්‍රථම ධර්මදේශනය කිරීමේදී අටළොස් කෝටියක් බ්‍රහ්මයන් හා ගණන් නැති තරම් දෙවියෝ ද දමිත වූහ. තච්චිසා දෙවිලොව අභිධර්මදේශනයේදී අසුකෝටියක් දෙවියෝ දමිත වූහ. දෙවිලොවින් බට කල්හි සංකස්ස නගරද්වාරයේදී තිස්කෝටියක් සත්ත්වයෝ දමිත වූහ.

ශාකාරට කපිලවත්තූපුරයේ නිග්‍රොධාරාමයේ බුද්ධවංශ දේශනයේ දී ද මහාසමය සූත්‍ර දේශනයේදී ද අප්‍රමාණ දේවතාවෝ දමිත වූහ. සුමනමාලාකාර සමාගමය, ගරහදින්න සමාගමය, අනන්දසෙට්ඨි සමාගමය, ජම්බුකාප්චක සමාගමය, මණ්ඩුකදේවපුත්‍ර සමාගමය, මට්ටකුණ්ඩලීදේවපුත්‍ර සමාගමය, සුලසා නගර සෝහනී සමාගමය, සිරිමා නගර සෝහනී සමාගමය, ජේසකාර ධීතු සමාගමය, චූලසුභද්ද සමාගමය, සාකේතබ්‍රාහ්මණ සමාගමය, ආලාහන දස්සන සමාගමය, සුනපරත්තක සමාගමය යන සමාගම් හි සුවාසු දහස බැගින් සත්ත්වයෝ දමිත වූහ.

(මේ ගණන මිලින්දපඤ්ඤයෙනි.)

මෙසේ බෙහෝ සත්ත්වයන් දමනය කළ බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ අනුත්තර පුරිසදම්මසාරථී නම් වෙති.

අනුත්තර පුරිසදම්මසාරථී ගුණය විස්තර කිරීමේ දී පණ්ඩිතමානායෙන් මත්ව සිටි සච්චකාදීන් දමනය කළ සැටි ද, කුලමානායෙන් මත්ව සිටි ශාකාභාදීන් දමනය කළ දැටි ද, ජාතිමානායෙන් මත්ව සිටි ඇතැම් බ්‍රාහ්මණයන් දමනය කළ සැටි ද, මුළාව මිසඳිටු ගෙන සිටි ඇතැම් තීර්ථකයන් හා ඔවුන්ගේ ශ්‍රාවකයන් දමනය කළ සැටි ද, අංගුලිමාල - නාලාගිරි - ආලවක අති වණ්ඩයන් දමනය කළ සැටි ද, අතිසම්මුල්භව සිටි බකබුන්මාදීන් දමනය කළ සැටි ද, අදින්නපුබ්බක මච්ඡරියකෝසියාදී මහ මසුරන් දමනය කළ සැටි ද, තවත් දමනයට දුෂ්කර පුද්ගලයන් දමනය කළ සැටි ද විස්තර කළ යුතුය. මේ කුඩා ග්‍රන්ථයෙන් ඒවා විස්තර කළ නොහෙන බැවින් සච්චක දමනය පමණක් මෙහි දක්වනු ලැබේ.

සච්චක දමනය

තථාගතයන් වහන්සේ වැඩ විසූ කාලයේ වෛශාලිපුරයෙහි සච්චක නම් නිගණ්ඨපුත්‍රයෙක් විසි. ඔහුගේ මාපිය දෙදෙන වාද පන්සියය බැගින් දූන සිටි උගතුන් ය. සච්චක ඒ දෙදෙනා දත් සියල්ල ද නොයෙක් ශිල්පශාස්ත්‍ර හා භාහිරසමයයන් ද උගෙන කීර්තිමත් පඬිවරයෙක් විය. ඔහු වෛශාලියෙහි ලිච්ඡවි කුමාරයන්ට උගන්වා ගුරුවරයා ද විය. “තමා තරම් දත්, තමා හා වාදකථා කිරීමට සමත් අනිකකු ලෝකයේ නැතය” කියා සිතා ඔහු පණ්ඩිත මානායෙන් මත්ව සිටියේ ය.

ඔහු වෛශාලියෙහි ජනයා මැද සිට මා වාද කළ හොත් වෙවුලා නො යන, කිසිලිවලින් ඩහදිය නො වැගිරෙන පණ්ඩිතයෙක් ගණාවායථීයෙක් නැත. සමයක් සම්බුද්ධය ශි කියා ගෙන සිටින්නකු වුව ද මා වාද කළ හොත් වෙවුලා යන්නේ ය. ඔහුගේ කිසිලිවලින් ඩහදිය ගලන්නේ ය”යි පුරසාරම් බස් දෙඩන්නේ ය.

දිනක් සවිචක වේසාලියෙහි පාගමනින් ඇවිදිනුයේ එහි පිඬු පිණිස පිවිසි අස්සේ මහරහතන් වහන්සේ හමුවී උන්වහන්සේ හා පිළිසඳර කථා කොට "පින්වත් අස්සේයනි, කෙසේ ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ ශ්‍රාවකයන් හික්මවත් ද? ශ්‍රමණ ගෞතමයන් බෙහෙවින් ශ්‍රාවකයන්ට අනුශාසනා කරන්නේ කෙසේද"යි විචාළේ ය.

"රූපං හික්ඛවෙ අනිච්චං, වේදනා අනිච්චං, සඤ්ඤා අනිච්චා, සංඛාරා අනිච්චා, විඤ්ඤාණං අනිච්චං, රූපං හික්ඛවෙ අනත්තා, වෙදනා අනත්තා, සඤ්ඤා අනත්තා, සංඛාරා අනත්තා, විඤ්ඤාණං අනත්තා, සබ්බේ සංඛාරා අනිච්චා, සබ්බේ ධම්මා අනත්තා,"

"අග්ගිවෙස්සන, හග්‍යචතුන් වහන්සේ මෙසේ ශ්‍රාවකයන් හික්මවන්නාහ, මෙසේ ශ්‍රාවකයන්ට බෙහෙවින් අනුශාසනා කරන්නාහ"යි අස්සේ තෙරුන් වහන්සේ වදළහ.

එකල්හි සවිචක "පින්වත් අස්සේයනි, නො ඇසිය යුත්තක් ඇසීම්, යම් කිසි විටෙක, ඒ හවත් ගෞතමයන් මුණ ගැසී කථා කරන්නට වුව හොත් ඔහු මේ පාප දෘෂ්ටියෙන් මිදවිය හැකි වන්නේ ය'යි කීය.

එසමයෙහි පන්සියයක් ලිච්ඡවීහු යම්කිසි කරුණක් නිසා ඔවුන්ගේ සන්ථාගාරයට රැස්ව හුන්හ. භාග්‍යචතුන් වහන්සේ හා ප්‍රසිද්ධියේ වාද කර උන් වහන්සේ පරදවනු කැමැති සවිචක රැස්ව හුන් ලිච්ඡවීන් වෙත ගොස් "පින්වත් ලිච්ඡවීන් අපහා එත්වා, අද ශ්‍රමණ ගෞතමයන් සහ අපත් අතර වාද කථාවක් වන්නේ ය. ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ශ්‍රාවකයකු වන අස්සේ භික්ෂුව කී පරිදි ඒ කථාවෙහි ශ්‍රමණ ගෞතමයන් ද එසේ ම පිහිටා සිටිය හොත් මම වදරෝපණය කොට වීයථී ඇති පුරුෂයකු විසින් දික් ලොම් ඇති එළුවකු ලොම් වලින් අල්ලා ඒ මේ අත අදිමින් සොලවන්නාක් මෙන්

ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වාද කථාවෙන් සොලවන්නෙමි. සුරාධුර්තයකු සුරාපානස්ථානයේ එළන කළාලය පිරිසිදු කරණු පිණිස කොනකින් ගෙන ගැඹුරු දියෙහි ගසා හෙළන්නාක් මෙන්, සුරාධුර්තයකු සුරා පෙරන මහ පෙරහනෙහි කසට හරිනු පිණිස දියෙහි ලා කොනකින් ගෙන ගසා හෙළන්නාක් මෙන්, හණ සේදීමේ යෙදෙන අය දියෙහි ලා තුඩු හණ මිට ගෙන ගස ගසා සෝදන්නාක් මෙන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වාදයෙන් සොලවාලමි, ගසාලමි, පින්වත් ලිච්ඡවීනි, වහා එත්වා, අද ශ්‍රමණ ගෞතමයන් හා අපත් අතර වාදකථාවක් ඇතිවන්නේය'යි කීය.

එකල්හි ඇතැම් ලිච්ඡවීහු කීමෙක් ද ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ සච්චක නිගණ්ඨ පුත්‍රයා හට වාදරෝපණය කෙරෙත් ද? නැතහොත් සච්චක නිගණ්ඨ පුත්‍රයෝ ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ට වාදරෝපණය කරන්දැ'යි කීහ. එය අසා ඇතැම් ලිච්ඡවීහු සච්චක නිගණ්ඨ පුත්‍රයා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වදරෝපණය කරන්නට කවරෙක් ද? ඔහුට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ට වාදරෝපණය කළ හැකි ද? භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ම සච්චක නිගණ්ඨ පුත්‍රයා හට වාදරෝපණය කරන්නාහ'යි කීය.

ඉක්බිති සච්චක තමාගේ සපන්කම් පෙන්වීමට පන්සියයක් ලිච්ඡවීන් ද කැඳවා ගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩ වෙසෙන මහා වනයෙහි කුටාගාර ශාලාව වෙත ගියේ ය. එකල්හි බොහෝ භික්ෂූහු අභ්‍යවකාශයෙහි සක්මන් කරමින් උන්න. සච්චක ඒ භික්ෂූන් වෙත ගොස් 'ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ කොහි වෙසෙත් දැ'යි ඇසීය. "මහවෙතෙහි ගසක් මූල තථාගතයන් වහන්සේ වැඩ සිටිති'යි භික්ෂූහු කීය. එදින තථාගතයන් වහන්සේ සච්චකයා මහ පිරිසක් සමඟ වාදයට එන බව කලින් ම දැන වදරා පිරිසට ඉඩ ඇති වනු පිණිස මහවනයෙහි ගසක් මූල වැඩ හුන් සේක.

සවිචක පිරිස සමග එහි ගොස් තරාගතයන් වහන්සේ හා පිළිසඳර කථා කොට එකත්පසෙක හිඳගත්තේ ය. ලිච්ඡවීහු ද වාදය බලනු රිසියෙන් තම තමන්ට සුදුසු තැන් වල හිඳ ගත්හ. ඉක්බිති සවිචක "පින්වත් ගෞතමයන්ගේ අවසර ලැබෙන හොත් යම් කිසිවක් විචාරම්'යි කී ය, "කැමැති නම් අසව අග්ඟිවෙස්සන"යි තරාගතයන් වහන්සේ වදළහ.

එකල්හි සවිචක "පින්වත් ගෞතමයනි, ඔබ ශ්‍රාවකයන් කෙසේ හික්මවන්නෙහි ද? ඔබ ශ්‍රාවකයනට බෙහෙවින් අනුශාසනා කරන්නේ කෙසේ දැ'යි ඇසීය. අස්සජ් තෙරුන් වහන්සේගේ ඔහුට වදළ අකාරය මඳකුදු වෙනස් කර තරාගතයන් වහන්සේ විසින් වදළ හොත් පරාජයෙන් පසු අස්සජ් හික්මුව කියේ අනිකක, ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කියන්නේ අනිකක, මා ආයේ අස්සජ් හික්මුව කී ලෙස ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කියනහොත් වාදරෝපණය කිරීමටය කියා, සවිචකට ගැලවී යන්නට ඉඩ නො ලැබෙනු පිණිස තරාගතයන් වහන්සේ මඳ වෙනසකුදු නො කොට අසස්ජ් තෙරුන් වහන්සේ වදළ ලෙසම:-

"රූපං හික්ඛවෙ අනිච්චං, වෙදනා අනිච්චං, සඤ්ඤ අනිච්චා, සංඛාරා අනිච්චා, විඤ්ඤණං අනිච්චං, රූපං හික්ඛවෙ අනත්තා, වෙදනා අනත්තා, සඤ්ඤ අනත්තා, සංඛාරා අනත්තා, විඤ්ඤණං අනත්තා, සබ්බේ සංඛාරා අනිච්චා, සබ්බේ ධම්මා අනත්තා,"

"මෙසේ මම ශ්‍රාවකයන් හික්මවමි, ශ්‍රාවකයනට බෙහෙවින් අනුශාසනා කරමි"යි වදළ සේක.

එකල්හි සවිචක නිගණ්ඨපුත්‍ර "පින්වත් ගෞතමයෙනි, මට උපමාවක් වැටහේය'යි කීය. "කියව, අග්ඟිවෙස්සන'යි තරාගතයන් වහන්සේ වදළහ. "පින්වත් ගෞතමයෙනි, යම් බීජ ජාතියක් පැළ වී ගස්-වැල් වී වැඩෙත් නම් ඒ සියල්ල

පොළොව ඇසුරු කොට පොළොවෙහි පිහිටා වැඩෙත් ද, කාය බලයෙන් කරනු ලබන යම් කර්මාන්තයෝ වෙත් ද, ඒ සියල්ල පොළව නිසා පොළොවෙහි පිහිටා කරනු ලැබෙත් ද, එමෙන් රූපය ආත්මය කොට ඇති පුද්ගල තෙමේ රූපයෙහි පිහිටා පින් හෝ පව් රැස් කරයි, වේදනාව ආත්ම කොට ඇති පුද්ගල තෙමේ වේදනාවෙහි පිහිටා පින් හෝ පව් රැස් කරයි, සංඥාව ආත්මය කොට ඇති පුද්ගල තෙමේ සංඥාවෙහි පිහිටා පිං හෝ පව් රැස් කරයි, සංස්කාරයන් ආත්ම කොට ඇති පුද්ගල තෙමේ සංස්කාරයන් හි පිහිටා පින් හෝ පව් රැස් කරයි. විඥනය ආත්ම කොට ඇති පුද්ගල තෙමේ විඥනයෙහි පිහිටි පින් හෝ පව් රැස් කෙරේ”යි සච්චක කිය.

“අග්ගිවෙස්සන, නුඹ රූපය මගේ ආත්මය ය. වේදනාව මගේ ආත්මය ය, සංඥාව මගේ ආත්මය ය, සංස්කාරයෝ මගේ ආත්මය ය, විඥනය මගේ ආත්මය ය යි කියන්නෙහි දෑ’යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ.

“පින්වත් ගෞතමයෙනි, රූපයේ මගේ ආත්මය ය, වේදනාව මගේ ආත්මය ය, සංඥාව මගේ ආත්මය ය, සංස්කාරයෝ මගේ ආත්මය ය, විඥනය මගේ ආත්මය ය යි මම කියමි. මේ මහජන සමූහය ද එසේ කියති’යි සච්චක කිය.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් සච්චකයා කියන දෙය නැවතත් විචාරා ඔහු ඒ කථාවෙහි හොඳට ම පිහිට වූ බැවින් ඔහුට තමාගේ කීමෙහි යම්කිසි වරදක් ඇත්තේ ද? කියා සැක ඇති විය. ඔහු කෙරාටිකයෙකි. වරදක් ඇතොත් එය තමා පිට පමණක් නො වැටී සෑම දෙනා පිටම වැටේවා යි සිතා අනික් අයත් එයට ඇඳ ගනු පිණිස “මේ ජනසමූහයන් එසේ කියන්නාහ’යි සච්චක කිය.

කොතරම් කෙරාටිකයකුට වුව ද බුදුරදුන් රවටන්තට නො පිළිවන. මහජනයා පිට වරද පටවා ඔහුට නිදහස්

වන්නට ඉඩ නො තබනු පිණිස තථාගතයන් වහන්සේ “අග්ගිවෙස්සන, මහජනයාගේ අදහස් කුමට ද? අප හා වාදයට අවේ මේ ජන සමූහය නොව නුඹ ය. නුඹේ වාදයම කියව’යි වදාළහ. “පින්වත් ගෞතමයෙනි, මම රූපය මගේ ආත්මය ය, වේදනාව මගේ මගේ ආත්මය ය, සංඥා මගේ ආත්මය ය, සංස්කාරයෝ මගේ ආත්මය ය, විඤ්ඤාන මගේ ආත්මය ය යි කියම’යි සච්චක කීය.

“අග්ගිවෙස්සන, මම නුඹෙන් මේ කාරණය අසමි. නුඹට වැටහෙන සැටියකට එය විසඳන්න. අග්ගිවෙස්සන, රජයෙහි අභිෂේක ලත් රජෙකුට මේ පසේනදී කොසොල් රජුට මෙන් අජාසත් රජුට මෙන් තමාගේ රටෙහි මරා දැමිය යුත්තන් මරා දැමිය හැකි ලෙසත්, ධනය ගෙන දුප්පත් කළ යුත්තන් දුප්පත් කළ හැකි ලෙසත්, රටෙන් නෙරපිය යුත්තන් නෙරපිය හැකි ලෙසත්, තමාගේ ආධිපත්‍යය තමාගේ අණසක සිය රටෙහි පැවැත්විය හැක්කේ නො වේ දැ’යි තථාගතයන් වහන්සේ වදාළහ.

සච්චකගේ වාදය බිඳලනු පිණිස තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ඉදිරිපත් කළ කරුණ කුමට ඉදිරිපත් කරන ලද්දක් දැයි නොදත් සච්චක, තමාගේ බෙල්ල කපන්නාට තමා ම කඩුව මුවහත් කර දෙන්නාක් මෙන් “පින්වත් ගෞතමයාණනි, අභිෂේක ලත් රජුට පසේ නදී කෙසොල් රජුට මෙන්, අජාසත් රජුට මෙන් තමාගේ රටෙහි තමාගේ අඥාව තමාගේ ආධිපත්‍ය පැවැත්විය හැකිය. පැවැත්වීමට සුදුසු බවක් ද ඇත්තේ ය. ගෞතමයාණනි, කොසොල් රජුට හා අජාසත් රජුට පමණක් නොව මේ වජ්ජිනට හා මල්ලයන්ට ද ඔවුන්ගේ රටවල ආඥාව පැවැත්විය හැකිය. ඔවුන්ටත් එසේ කිරීමට සුදුසු බවක් ද ඇත්තේය’යි තථාගතයන් වහන්සේ වදාළ කරුණ වඩාත් වර්ණනා කොට සච්චකයා අනුමත කෙළේ ය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ වදරන සේක්, “අග්ගිවෙස්සන, නුඹ රූපය මගේ ආත්මය යි කියන්නෙහි ය. එය එසේ නම් රජුන්ට සිය රටෙහි තමන්ගේ අඥව පැවැත්විය හැකි වන්නාක් මෙන් නුඹේ රූපයෙහි නුඹේ ආඥව ආධිපත්‍යය පැවැත්විය හැකි විය යුතු ය, මගේ රූපය මෙසේ වේවා, මෙසේ නො වේවා ය කියා නුඹේ රූපය කෙරෙහි නුඹේ ආඥව ආධිපත්‍ය පැවැත්විය හැකි දැයි වදළ සේක.

තථාගතයන් වහන්සේගේ ප්‍රශ්නය සවිචකට උභතෝකෝටික ප්‍රශ්නයක් විය. කෙසේ පිළිතුරු දුන ද ඔහුට ගැලවීමක් නැත. ඉදින් “රූපයෙහි තමාගේ ආධිපත්‍ය පැවැත්විය හැකිය”යි පිළිතුරු දුන හොත් ලිච්ඡවීහු නැගී සිට “ආවායඝීයෙනි, රූපයේ ඔබගේ ආධිපත්‍යය පැවැත්විය හැකි නම් ඔබගේ ඔය වීරූප ශරීරය මේ ලිච්ඡවීන්ගේ ශරීර මෙන් ලස්සන කර නොගන්නේ මන්දැයි කියමින් සවිචකයා පෙළෙන්නාහ. ඉදින් “රූපය කෙරෙහි ආධිපත්‍යය නො පැවැත්විය හැකිය” පිළිතුරු දුන්නොත් “නුඹ කලින් රූපය මගේ ආත්මයය යි කියා දන් අනිකක් කියන්නෙහිය”යි තථාගතයන් වහන්සේ වදරෝපණය කරන්නාහ. මෙසේ කිව ද ගැලවීමක් නො ලැබිය හැකි බව වැටහී සවිචක කුණ්ණම්භුත විය. තථාගතයන් වහන්සේ දෙවනුවද විචාලේ ය. සවිචක කුණ්ණම්භුත විය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ වදරන සේක්, “අග්ගිවෙස්සන, වහා පිළිතුරු දෙනු, මේ නුඹට කුණ්ණම්භුත විමට කාලය නොවේ. අග්ගිවෙස්සන, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් තුන්වන වරටත් විචාළ පසු යමෙකු පිළිතුරු නොදී සිටිය හොත් එතැනදී ම ඔහුගේ හිස සත්කඩකට පැලී යන්නේය”යි වදළහ.

තථාගතයන් වහන්සේ ලොච්ඡුරා බුදුබවට පැමිණි අලුත මා විසින් අවබෝධ කරන ලද මේ ගැඹුරු වූ සියුම් වූ

ධර්මය දේශනය කළ ද මේ සත්වයන්ට නො වැටහෙනු ඇත යි දහම් දෙසීමට මන්දෝත්සාහී වූ දිනයෙහි සක්දෙවරජ මහා බුදුන්ගේ හා බුදුරදුන් වෙත පැමිණ “ස්වාමිනි, දහම් දෙසනු මැනව, නුඹ වහන්සේ ගේ අණට අකීකරු වන්නවුන් අපි කීකරු කර වන්නෙමුය, නුඹ වහන්සේට ධර්මවකුය වේවා, අපට ආඥාවකුය වේවා” යි කියා කරන ලද ප්‍රතිඥාවක් ඇති බැවින් සච්චක තථාගතයන් වහන්සේගේ අණට කීකරු නොවී සිටින කල්හි ඒ බව සක්දෙව්දු දෑක සච්චක ලවා ප්‍රශ්න විසඳවනු පිණිස එහි පැමිණියේ ය.

ඉක්බිති සක්දෙව්දු රුදුරු යක් වෙසක් ගෙන ගිනිදල් විහිදෙන වජ්‍රායුධයක් සච්චකගේ හිසට උරුක්කර ගෙන සිටියේ ය. යකු පෙනෙන්නේ සච්චකට හා බුදුන්ට පමණි. යකු දැකීමෙන් සච්චකගේ ඇගේ ලේ උණු විය. පපුව ගැහෙන්නට විය. කිසිලිවලින් පමණක් නොව නළල් වටින් ද දහඩිය ගලන්නට විය. තමාට යකෙකු පෙනෙතත් සෙස්සන්ට යකු නො පෙනෙන බව පිරිස හැසිරෙන ආකාරය බලා සච්චක තේරුම් ගත්තේ ය. යකෙකු ගැන කථා කළ හොත් මෙතෙක් නො පෙනුණු යකුන් නුඹට පෙනෙන්නට පටන් ගත්තේ දන් ද? කියා සෙස්සෝ ඔහුට පරිභාස කරන්නාහ. ඒ බව දන්නා සච්චක මේ වෙලාවේ මට බුදුරදුන්ගේ පිහිට හැර අන් පිහිටක් නැත යි සිතා “පින්වත් ගෞතමයෙනි, අසන් මැනවි, මම පිළතුරු දෙමි” යි කිය.

ඉක්බිති බුදුරදුන් හා සච්චක අතර ඇති වූ ප්‍රශ්නෝත්තර කථාව මෙසේ ය.

“අග්ගිවෙස්සන, නුඹ රූපය මාගේ ආත්මය ය යි කියන්නෙහි ය. මාගේ රූපය මෙසේ වේවා! මෙසේ නො වේවා යි රූපය කෙරෙහි නුඹේ බලය පැවැත්විය හැකි ද?”

“නො හැකියි, ගෞතමයෙනි,”

“කල්පනා කරන්න අග්‍රිවෙස්සන, කල්පනාවෙන් කථා කරන්න. නුඹේ පළමු බස හා පසුව කී බස සැසඳෙන්නේ නැත. අග්‍රිවෙස්සන, නුඹ වේදනාව මාගේ ආත්මය යි කියන්නේ හිය, මාහට මෙබඳු වේදනා වේවා, මෙබඳු වේදනා නො වේවා යි වේදනාව කෙරෙහි නුඹේ බලය පැවැත්විය හැකි ද?

“නො හැකියි, ගෞතමයෙනි,”

“කල්පනා කරන්න අග්‍රිවෙස්සන, කල්පනා කර කථා කරන්න, නුඹේ පළමු කීම හා පසුව කීම නො සැසඳෙයි, අග්‍රිවෙස්සන, නුඹ සංඥාව මගේ ආත්මයයි කියන්නෙහි ය, මා හට මෙබඳු සංඥාව වෙත්වා! මෙබඳු සංඥාව නො වෙත්වා යි සංඥාව කෙරෙහි නුඹේ බලය පැවැත්විය හැකි ද?”

“නො හැකියි, ගෞතමයෙනි,”

“කල්පනා කරන්න අග්‍රිවෙස්සන, කල්පනා කොට කථා කරන්න, නුඹේ පළමු කීම හා පසුව කීම නො සැසඳෙයි, අග්‍රිවෙස්සන, සංස්කාරයෝ මගේ ආත්මය යි කියන්නෙහි ය, මට මෙබඳු සංස්කාරයෝ වේවා, මෙබඳු සංස්කාරයෝ නො වේවා යි සංස්කාරයන් කෙරෙහි නුඹේ බලය පැවැත්විය හැකි ද?

“නො හැකියි, ගෞතමයෙනි,”

“කල්පනා කරන්න අග්‍රිවෙස්සන, කල්පනා කොට කථා කරන්න, නුඹේ පළමු කීම හා පසුව කීම නො සැසඳෙයි, අග්‍රිවෙස්සන, නුඹ විඥනය මගේ ආත්මය යි කියන්නෙහි ය, මට මෙබඳු විඥනයක් වේවා. මෙබඳු විඥනයක් නො වේවා යි විඥනයක් කෙරෙහි නුඹේ බලය පැවැත්විය හැකි ද?

“නො හැකියි, ගෞතමයෙනි,”

“කල්පනා කරන්න අග්භිවෙස්සන, කල්පනා කොට කථා කරන්න, නුඹේ පළමු කීම හා පසුව කීම සැසඳෙන්නේ නොවේ. අග්භිවෙස්සන, රූපය නිත්‍ය ද? අනිත්‍ය ද?”

“ගෞතමයෙනි, අනත්‍ය යි,”

“යමක් අනිත්‍ය නම් එය සුඛයක් ද? දුක්ඛයක් ද?”

“එය දුක්ඛයක් , ගෞතමයෙනි,”

“යමක් අනිත්‍ය නම් දුක නම් පෙරළෙන ස්වාභාවය ඇත්තේ නම් ඒ දෙය මාගේ ය කියා හෝ එය මමය කියා හෝ එය මගේ ආත්මය කියා හෝ ගැනීම සුදුසු ද?”

“සුදුසු නො වෙයි, ගෞතමයෙනි,”

වේදනා - සංඥා - සංස්කාර- විඥනයන් ගැන විවාද කල්හි ද සච්චක එසේ ම පිළිතුරු දිණ. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදරන සේක්, “කිමද අග්භිවෙස්සන, යමෙක් පඤ්චස්කන්ධය මාගේය මමය මාගේ ආත්මයයි ගෙන පඤ්චස්කන්ධය සංඛ්‍යාත දුක්ඛයෙහි තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි මාන වශයෙන් ඇලී ගැලී සිටී නම්, ඔහු දුක්ඛය මේය කියා හැඳින ගනී ද දුක් කෙළවර කොට හෝ වෙසේ දැ’යි විවාදන. “පින්වත් ගෞතමයෙනි, කෙසේ නම් එසේ වේද? නොවේ ම ය’යි සච්චක කීය. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ “එසේ නම් අග්භිවෙස්සන, නුඹ දුක ම මාගේ ය කියා ද මමය කියා ද මාගේ ආත්මය කියා ද ගනිමින් දුකෙහි ම ඇලී ගැලී සිටින්නෙක් නො වෙහිදැ’යි විවාදන. “එසේ ය, ගෞතමයෙනි,”යි සච්චක කීය.

ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ “අග්භිවෙස්සන හරයක් සොයනු කැමති පුරුෂයකු තියුණු පොරොචක් ගෙන වනයට පිවිස එහි මහත් වූ කෙසෙල් ගසක් දැක එහි මුල කපා අග කපා කඳ ගෙන හරය සොයනු පිණිස එකින් එක පතුරු

ගැළවුව හොත් ඔහුට හරයක් ලබා ඵලයකුදු දක්නට නොලැබෙන්නේ ය. එමෙන්ම අප විසින් නුඹේ වාදය එකින් එකට විමසූ කල්හි එහි කිසි හරයක් නො ලැබිණ. නුඹ පරාජිත වුවෙහි ය. “අග්ගිවෙස්සන, නුඹ වෛශාලියෙහි ජනය මැද මා වාද කවා කළහොත් අර්හත් සමාස්සම්බුද්ධ වෙමි යි කියා ගෙන සිටින කෙනෙකු වුව ද වෙවුලා යන්නේ ය, ඔහුගෙන් ඩහදිය ගලන්නට වන්නේ ය. මා වාද කවා කළහොත් සිත් නැති කණුවක් වුවද වෙවුලා යන්නේය’යි කියෙහි, එහෙත් දෑත් නුඹේ නලලින් ගලන ඩහදිය නුඹේ උතුරු සඵවට වැටී එය විනිවිද පොළොවටත් වැටෙන්නේ ය. මගේ ශරීරයෙහි නම් දහඩිය බිඳකුදු නැතැ යි වදරා සිවුර ද කයින් මඳක් ඉවත් කොට දැක්වූ සේක.

සව්වක සව්ඥභාවය ප්‍රකාශ කර සිටින අන්‍ය ශාස්තෘවරයන් වෙත ගොස් වාද කොට ඔවුන් පරදවා ජය සෝභා කරමින් එන්නෙකි. ඔහු තමාගේ සපන්කම් කියමින් සිටියේ එහෙයිනි. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔහුගේ වාදයෙහි නිසරු බව දක්වා ඔහු පරාජිත බව පැවසූ කල්හි සව්වක පරාජය පිළිගෙන කර කියාගත හැකි කිසිවක් නැතිව ලජ්ජාවෙන් බිම බලාගෙන හුන්නේ ය.

සව්වක හොදටම දමනය වී ලජ්ජාවෙන් මිරිකෙමින් බිම බලාගෙන ඉන්නා කල්හි දුරුමුඛ නම් ලිච්ඡවී කුමාරයා භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මට උපමාවක් වැටහේය’යි කීය. “කියව දුරුමුඛය’යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. එකල්හි දුරුමුඛ ඔහුගේ උපමාව කියනුයේ “ස්වාමීනි, ගමක් සමීපයේ පොකුණක් ඇත, එහි මහා කකුළුවෙක් ද ඇත. දිනක් ගමේ දරුදැරියන් සමූහයක් එහි ගොස් පොකුණට බැස කකුළුවා ගොඩ දමීමෝ ය. ඌ අඬූ දිගු කරන්නට පටන් ගත්තේ ය. එයින් ගමේ දරුවෝ ලී කැබලි වලින් හෝ කැබලිති වලින් හෝ උගේ අඬුවිකද සිඳ දමීමෝ ය. ඌ නැවත පොකුණට

පැමිණීමට නො සමත් විය. එමෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මේ නිගණ්ඨපුත්‍ර සච්චකගේ දෘෂ්ටි නමැති අඩු සිඳලන ලද්දේ ය. එයින් සච්චක නැවත වාද කරනු රිසියෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත නො එන තැනට පැමිණියේය'යි කීය.

ශාස්ත්‍රෝද්‍රහණයේ දී සච්චකගෙන් නිග්‍රහ ලැබ ඔහු හා අමනාපයෙන් සිටින ලිච්ඡවී කුමාරයන් බොහෝ දෙනෙක් ද එහි පැමිණ සිටියෝ ය. සච්චකට නිග්‍රහ කිරීමට මේ හොඳම වේලාවයයි ඔවුහු ද දුර්මුඛගේ කථාව අවසන් වන තුරු නො ඉවසිල්ලෙන් සිටියහ. සච්චක ඔවුන් සිටින ආකාරයෙන් ම ඒ බව තේරුම් ගෙන ඔවුනට කථා කරන්නට ඉඩ නො ලැබෙනු පිණිස “නවත්වනු දුර්මුඛ, නුඹ හා අපගේ කථාව නැත. අප මෙහි කථා කරන්නේ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් සමඟ ය'යි කීයා, නැවතත් බුදුන් වහන්සේගෙන් ප්‍රශ්න විචාලේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඒවාට පිළිතුරු වදළහ.

ඉක්බිති සච්චක “පින්වත් ගෞතමයෙනි, ඔබ හා වාදයට ආ අපි ම වරද කරුවෝ වෙමු. මද කිපෙනු ඇතෙකු හා ගැටෙන්නට ගිය එකකුට සෙතක් විය හැක ය. සෝර විෂැති සර්පයකු හා ගැටුණු එකකුට සෙතක් විය හැකි ය. මහා ගිනි කඳක් හා ගැටුණු එකකුට සෙතක් විය හැකි ය. භවත් ගෞතමයන් හා ගැටෙන්නට ආ එකකුට සෙතක් නම් නොවන්නේ ම ය. භවත් ගෞතමයන් හා වාදයට අවුත් අප කළේ වරදකැ'යි කීයා “පින්වත් ගෞතමයෙනි, සෙට දින හික්ෂු සංඝයා ද සමඟ මාගේ දනය ඉවසනු මැනව 'යි ද කීය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට අනුග්‍රහ පිණිස තුෂ්ණිමිභාවයෙන් ඉවසා වදළ සේක.

සච්චක, ලිච්ඡවීන් විසින් පුදනු ලබන උසස් පුද්ගලයෙකි. ලිච්ඡවීහු දිනකට බත් සැළි පන්සියය බැගින් යවති. එද ඔහු තමාට එවන බත් සැළි බුදුනට පිරිනැමීමට

සුදුසු සේ පිළියෙල කර එවන ලෙස ලිවිඡවිත්ට දැන්වී ය. ලිවිඡවීහු පසු දින සුදුසු සේ පිළියල කළ පන්සියයක් බත් සැළි සව්වකගේ අරමට යැවුහ. ඔහු සිය අරමෙහි ප්‍රණිත ලෙස දන් පිළියෙල කරවා අසුන් පනවවා බුදුරදුන්ට දන්වා යැවී ය. තථාගතයන් වහන්සේ බික්සගන සමග එහි වැඩම කොට ඔහුගේ දනය පිළිගෙන වදළ සේක. වළඳවා අවසානයේ දී සව්වක බුදුරදුන් සමපයේ එක් මිටි අසුනක වාඩිවී “පින්වත් ගෞතමයෙනි, මේ දනයෙන් වන යම් පිනක් වේ නම් යම් ආනිසංසයක් වේ නම් එය මේ ලිවිඡවිත්ට වේවා’යි කීය. එකල්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ “අවීතරාගී අවීතද්වේෂී අවිතමෝහී තොපට දීමෙන් වන ඵලය දයකයන්ට වන්නේ ය. අපට දුන්නේ නුඹය, අප වැනි වීතරාගී විතද්වේෂී විතමෝහී දක්ෂිණාර්භයන්ට දීමෙන් වන ඵලය නුඹට වන්නේය’යි සව්වක ඉන් ඵලයක් බලාපොරොත්තු නොවතුදු අනාගත වාසනාව පිණිස දනයෙන් වන ඵලය ඔහුට ම පැවරූ සේක.

එද සව්වක බුදුරදුන් හා වාදයට ගොස් පරාජය ලැබ මහජනයා මැද ලැජ්ජාවට පත් වුව ද එපමණකින් ඔහු බුදුරදුන් පැරදවීමේ අදහස නො හළේ ය. ඔහු නැවතත් බුදුරදුන් හා වාද කිරීමට නිදාව පිළිබඳව ප්‍රශ්ණයක් ගොතා ගත්තේ ය. “කළින් මා පිරිස කැඳවා ගෙන ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වෙත යාමෙන් කළේ අනුවණ කමෙක, වාදයට යා යුත්තේ අප්‍රසිද්ධියේ ය. එසේ ගොස් ශ්‍රමණ ගෞතමයා පැරදවිය හැකි වී නම් මගේ ලබ්ධිය දක්වා ඡය ප්‍රකාශ කළ හැකි ය. මා පැරදුන ද අඳුරෙහි කළ නැටුමක් සෙයින් කිසිවෙක් නොදැන ගන්නාහ’යි සිතා, තථාගතයන් වහන්සේට දෝෂාරෝපනය පිණිස ඔහු තනිවම ගියේ ය. මහා කාරුණික වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඔහුට දහම් දෙසීමට ආනාගනයේ විය හැකි යහපත දැන වදරා කරුණා පෙරදුර්ව සව්වකයා පිළිගෙන ඔහුගේ ප්‍රශ්න විසඳමින් මහාසව්වක සූත්‍ර ධර්මය වදළ සේක. සව්වකගේ නුවණ මෝරා නො තුබුණෙන් සූත්‍ර දෙකක් ම අසා

ද ඔහුට ධර්මාවබෝධය නො වීය. යටත් පිරිසයින් අත් ඔසවා වැදීම මාත්‍රයකුදු නො කරන මේ නිගණ්ඨයාට තථාගතයන් වහන්සේ බොහෝ වෙහෙස ගෙන ධර්මදේශනා කරන ලද්දේ අනාගතයේ ඔහුට ලක්දිව ඉපිද පැවිදිව රහත් ව නිවන් දැකිය හැකි වන බව දුටු හෙයිනි.

තථාගතයන් වහන්සේ පිරිනිවන් පා වදල සේක. සච්චක මිනිස් ලොවින් චූතව දෙව්ලොව උපන්නේ ය. මෙහි බුදුසසුන පිහිටි පසු සච්චක දෙව්ලොවින් චූතව දක්ෂිණගිරි විහාරස්ථානයෙහි ඇමති පවුලක ඉපිද පැවිදි වීමට සුදුසු වයසට පැමිණි කල්හි ගිහිගෙන් නික්ම පැවිදි විය. ඔහු කාළබුද්ධරක්ඛිත නම් විය. ඒ හික්ෂු තෙමේ ත්‍රිපිටක ධර්මය මැනවින් උගෙන ආවාසීය වරයෙක් වී දිනක් බොහෝ හික්ෂුන් සමග උපාධ්‍යායන් දක්නට ගියේය. උපාධ්‍යායන් වහන්සේ තමන්ගේ සඬිවිහාරිකයා හික්මවන්නට සිතා ත්‍රිපිටකය උගෙන මහා පිරිසකුත් සමග පැමිණි කාළබුද්ධරක්ඛිතට මුහුණ නුදුන්න. අන් සැලකිල්ලක් තබා පිළිසඳර කථා මාත්‍රයකුදු නො කළහ. පසු දින උදෑසන බුද්ධරක්ඛිත හික්ෂු තෙමේ උපාධ්‍යායන් වෙත ගොස් වැද “ස්වාමිනි, මම ත්‍රිපිටක ධර්මය උගෙනීම නිම කොට නුඹ වහන්සේ දක්නට පැමිණියෙමි. නුඹ වහන්සේ මට මුහුණ දී කථාවකුදු නො කරන සේක. මා අතින් සිදුවී ඇති වරද කිමදැයි කීය. එකල්හි තෙරණුවෝ “ඇවැත්නි, බුද්ධරක්ඛිත ඔබ ත්‍රිපිටකය උගත් පමණින් පැවිදි කිස නිම වී යයි සිතන්නෙහිද යි කීය. ස්වාමිනි, කුමක් කරන්නෙමිදැයි බුද්ධරක්ඛිත හික්ෂුනම කීය. පිරිස හැර පළිබෝධ සිදු, කසිතපබ්බත විහාරයට ගොස් මහණ දම් කරවා’යි තෙරුන් වහන්සේ කීය. බුද්ධරක්ඛිත හික්ෂු තෙමේ උපාධ්‍යායන්ගේ අවවාදයෙහි පිහිටා මහණදම් පුරා සිවුපිළිසිඹියාවන් සහිතව අර්හත්වයට පැමිණ බොහෝ හික්ෂුන් පිරිවර කොට ඇති රාජ පූජිත තෙරනමක් වී වේනියපබ්බත විහාරයෙහි වාසය කෙළේ ය. ඒ කාලයේ තිස්ස රජ සිල් සමාදන්ව සැගිරියේ රජලෙනෙහි

වාසය කරයි. රජතුමා “කාළබුද්ධරක්ඛිත තෙරුන් වහන්සේ දහම් දෙසන, ප්‍රශ්න විසඳන අවස්ථාවක් වේ නම් මට දන්වනු මැනවයි” තෙරුන් වහන්සේගේ උපස්ථායක භික්ෂුවකට කියා තැබුයේ ය. එක් දිනක් කාළබුද්ධරක්ඛිත තෙරණුවෝ භික්ෂුසංඝයා සමඟ කණ්ඨක වෛත්‍යය වැඳ එය සමීපයෙහි කළු තිඹිරිගසක් මුල සිටියහ. එකල්හි එක් පිණ්ඩපාතික තෙරනමක් උන්වහන්සේගෙන් කාළකාරාම සූත්‍රයෙන් ප්‍රශ්නයක් ඇසීය. එය පොහෝ දිනයෙකි. තෙරුන් වහන්සේ “අද දහම් අසන දිනය නො වේදැයි භික්ෂුන්ගෙන් ඇසූහ. භික්ෂුහු “එසේය”යි පිළිතුරු දුන්හ. එසේ නම් “පුටුවක් ගෙනව, අද මෙහි ම දහම් දෙසමි”යි වදළහ. තෙරුවන් වහන්සේ එහි වැඩ හිඳ රාත්‍රිය මුළුල්ලෙහි කාළකාරාම සූත්‍රයෙන් දහම් දෙසූහ.

කාළකාරාමසූත්‍රය, සූත්‍රදේශනා අතුරෙන් ඉතා උසස් සූත්‍රධර්මයෙකි. එය දේශනය කිරීමේ දී පස් වරක් පොළොව කම්පිත විය. එය ඇසීමෙන් පන්සියයක් භික්ෂුහු සවිකෙලෙසුන්තසා රහත් වූහ. සුවාසූ දහසක් සත්වයනට ධර්මාභිසම්මය විය. එය බුදුගුණ දැක්වෙන සූත්‍රයෙකි. මේ බුදුගුණ කථනස්ථානයේ දී එය දැක්වීමට යෝග්‍ය සූත්‍රධර්මයක් වුව ද ඉතා ගැඹුරු වූ ඒ සූත්‍රයේ ධර්ම රසය සැමටම ලැබිය නොහෙන බැවින් මෙයට ඇතුළු නො කරනු ලැබේ. එය අඬිගුත්තරනිකායේ වතුෂ්කනිපාතයේ පට්ඨපණ්ණාසකයේ උරුවේලවග්ගයේ සතරවන සූත්‍රය ය.

කාළබුද්ධරක්ඛිත තෙරුන් වහන්සේ දහම් දෙසන බව උපස්ථායක භික්ෂුව තිස්ස රජුට දන්වීය. තෙරුන් වහන්සේ දහම් දෙසීමේ දී පූර්වභාගයේ කියන ගාථා දේශනය කොට නිම වෙගන යන කල්හි රජතුමා දහම් අසනු සඳහා එහි ගොස් අප්‍රසිද්ධ වේශයෙන් පිරිස් කෙළවර සිටගෙන රාත්‍රිය මුළුල්ලෙහි ධර්මය ශ්‍රවණය කළේ ය. තෙරුන්වහන්සේ

දර්මදේශනය අවසන් කරනු පිණිස 'ඉදමවොච භගවා'යි වදරන කල්හි රජතුමා සාධුකාර දිණ. තෙරුවන් වහන්සේ රජු ගේ හඬ අසා හැඳින "මහරජ, කොයිවෙලේ ආයෙහිදැ'යි විචාළහ. "ස්වාමීනි, නුඹ වහන්සේ පූර්ව ගාථා වදරා අවසන් කරන වේලාවෙහිය'යි රජතුමා කීය. "මහරජ, තුන්යම් රාත්‍රිය මුළුල්ලෙහි සිට ගෙනම දහම් ඇසීමෙන් ඔබ දුෂ්කර වැඩක් කෙළෙහි ය'යි තෙරුන් වහන්සේ කීහ. "ස්වාමීනි දුෂ්කර දෙයක් නොවේ. ස්වාමීනි, නුඹ වහන්සේ දහම් දෙසීමට ආරම්භ කළ තැන් පටන් එක පදයෙක්හි ද මා අන්‍යවිහිත වී නම් මේ ලක්දිව පොළොවෙන් කෙටිටක් සිටවන තරමේ තැනකුදු මා හට හිමි නො වේවා'යි රජතුමා කීය.

තෙරුවන් වහන්සේ විසින් කළ බුදුගුණ දේශනය ඇසූ රජතුමා "ස්වාමීනි, බුදුගුණ මෙපමණ ද, තවත් ඇන්දැ'යි කී ය. "මහරජ, මා කී බුදුගුණ වලට වඩා නොකී බුදුගුණ ඉතා බොහෝ ය'යි තෙරුන් වහන්සේ කීය. "ස්වාමීනි, උපමාවක් දක්වනු මැනව'යි රජු කීය. "මහරජ සියකිරියක් වැපිරෙන කුඹුරක එක් ගොයම් කරලකට ඉතිරි ගොයම් කරල් වැඩි වන්නාක් මෙන් මා කී බුදුගුණ ඉතා මඳය, නොකී බුදුගුණ ම ඉතා බොහෝ වෙතැ'යි තෙරණුවෝ කීහ. "ස්වාමීනි තවත් උපමාවක් දක්වනු මැනව'යි රජු කීය. "මහරජ, ජලය පිරි දෙගොඩතලා ගලා යන මහා ගංගාවකට ඉදිකටුවක් ඇල්ලුව හොත් එහි මලින් යන ජලය යම් සේ ඉතා මඳ වේ ද, ඉතිරි ජලයම බොහෝ වේ ද එමෙන් මා කී බුදුගුණ ඉතා මඳ වන්නේ ය. නොකී බුදුගුණ ම ඉතා බොහෝ වන්නේය'යි වදළහ. "ස්වාමීනි, අනිකුදු උපමාවක් වදළ මානව'යි රජු කී ය. "මහරජ, අහසෙහි ක්‍රීඩා කරන වාතසකුණ නම් කුඩා පක්ෂි ජාතියක් ඇත. කිමෙක් ද මහරජ ඒ පක්ෂියකු අහසේ පියාසර කරන කල්හි උගේ පියාපත් වලට වැසෙන අහස වැඩි ද ඉතිරි අහස වැඩි දැ'යි තෙරුන් වහන්සේ වදළහ. "ස්වාමීනි, කුමක් කියන සේක් ද? ඒ ලිහිණියාගේ පියාපත්වලට වැසෙන අහස

ඉතා මඳ ය. නො වැසෙන අහස ම ඉතා බොහෝ වන්නේ ය'යි රජු කී ය. "මහරජ එමෙන් මා කී බුදුගුණ ඉතා මඳ ය, නො කී බුදුගුණ ම ඉතා බොහෝ ය. අනන්ත ය. අප්‍රමාණය'යි තෙරුන් වහන්සේ වදළහ. "ස්වාමීනි, අනන්ත වූ බුද්ධගුණය අනන්තාකාශයට උපමා කිරීම ඉතා යහපත, මම ආර්යායන් වහන්සේට ප්‍රසන්න වීමි. අයථීයන් වහන්සේට සුදුසු පූජාවක් කිරීමට මම නො සමත්මි. මාගේ මේ දූප්පත් පඬුර පිළිගන්නා සේක්වා මේ ලක්දිව සියයක් යොදුන් රජය ආයථීයන් වහන්සේට දහම් පඬුරක් වශයෙන් පුදමි'යි රජු කීය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ "මහරජ' ඔබතුමාගේ පැහැදීම නිසා කළ යුත්ත කෙළෙහි ය. අපට දුන් රජය අපි ඔබට ම නැවත දෙමු. දැනුමෙන් සෙමෙන් ඔබම මේ රජය කරන්නෙහිය'යි තෙරුන් වහන්සේ ඔහුට ම රජය ආපසු දුන්හ.

(මහාසව්වකසුත්තට්ඨකථාවෙන්)

7

ශාස්ත්‍රාග්‍රණය

සත්තා දේවමනුස්සානං

මහාකාරුණික වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දෘෂ්ටධාර්මිකාර්ථයෙන් ද, සාම්පරායිකාර්ථයෙන් ද, නිර්වාණ සංඛ්‍යාත පරමාර්ථයෙන් ද මනුෂ්‍ය-දේව-බ්‍රහ්මණයන්ට අනුශාසනා කරන හෙයින් ලෝකයාට ශාස්ත්‍රාග්‍රණය වන සේක. ඒ ඒ අයට මෙලොව යහපත පිණිස හා පරලොව යහපත පිණිස අනුශාසනය කිරීමට සමත් තවත් බොහෝ අය ඇත්තා හ. බුදුන් වහන්සේ හැර නිර්වාණය පිණිස අනුශාසනය කිරීමට සමත් අනිකෙක් නැත්තේ ය. බුද්ධශ්‍රාවකයන් විසින් ද නිර්වාණය පිණිස අනුශාසනය කරන නමුදු ඒ අනුශාසනය ඔවුන්ගේ අනුශාසනයක් නොව බුදුන් වහන්සේගේම අනුශාසනය ය. බුදුන් වහන්සේ හැර නිවන පිණිස අනුශාසනය කරන අනිකකු නැත ය යි කියේ එහෙයනි. නොයෙක් විට තථාගතයන් වහන්සේ ඒ ඒ අයට වර්ථමාන භාවයේ යහපත පිණිස හා පරලොව යහපත පිණිස අනුශාසනය කරනත් එය අප්‍රධාන කරුණෙකි. උන් වහන්සේගේ විශේෂ අනුශාසනය නිර්වාණය පිණිස කරන අනුශාසනය ය. ජාති-ව්‍යාධි-මරණා දී දුෂ්ඨ ස්කන්ධයෙන් මිදීම සඳහා කරන අනුශාසනය ය.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් නිවන් ලැබීම සඳහා කරන අනුශාසනය අසා එය අනුව පිළිවෙත් පුරා අසංඛ්‍ය ගණනක් මනුෂ්‍ය-දේව-බ්‍රහ්මයෝ නිවන් සුවය ලැබූහ. නිවන පිණිස කරන අනුශාසනය තථාගතයන් වහන්සේගේ උසස්ම ප්‍රාතිභායතීය යි. තථාගතයන් වහන්සේට හා ඇතැම් ශ්‍රාවකයන්ට නොයෙක් ප්‍රාතිභායතීය ඇති නමුත් තථාගතයන් වහන්සේ උසස් කොට සලකන්නේ අනුශාසන ප්‍රාතිභායතීය ය.

තථාගතයන් වහන්සේ නාලන්දවෙහි පාවාරිකබ්බ වනයෙහි වැඩ වෙසෙන අවස්ථාවක කේවට්ට නම් ගෘහපති පුත්‍රයෙක් උන්වහන්සේ වෙත එළඹ “ස්වාමීනි, භගවතුන් වහන්ස, මේ නාලන්ද නුවර සමාද්ධිය, බොහෝ ජනයා ඇත්තේ ය. මෙහි මිනිසුන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වහන්සේ කෙරෙහි ප්‍රසන්න වුවෝ ය. ඉදින් එක් භික්ෂුවක් සාද්ධිප්‍රාතිභායතී දැක්වීමෙහි යොදවන සේක් නම්, නාලන්ද වැසියෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි වඩාත් පහදින්නාහ’යි සැල කළේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ “කේවට්ටය, මම ගිහියනට සාද්ධිප්‍රාතිභායතී දක්වන ලෙස භික්ෂුන් ට දහම් නො දෙසමි’යි වදළහ. කේවට්ට ගෘහපති පුත්‍ර දෙවනුව ද තථාගතයන් වහන්සේට එසේ සැල කෙළේ ය. එකල්හි ද තථාගතයන් වහන්සේ ද ප්‍රතික්ෂේප කල සේක. තෙවනුව ද කේවට්ට ගෘහපති පුත්‍රයා ඒ කාරණය සැල කෙළේ ය. එකල්හි ද තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුට සාද්ධිප්‍රාතිභායතීය - ආදේශනප්‍රාතිභායතී - අනුශාසන ප්‍රාතිභායතීය යන ප්‍රාතිභායතීය තුන විස්තර කරමින් දහම් දෙසූ සේක.

ධ්‍යාන වඩා අභිඥා ලැබ එහි බලයෙන් බොහෝ දෙනෙකුන් වීම නොයෙක් වෙස් ගැනීම් නොයෙක් රූපයන් මැවීම අහසින් යාම පොළොවෙහි මෙන් ජලයෙහි ද අහසෙහි ද ඉරියව් පැවැත්වීම යනාදිය කිරීම සාද්ධිප්‍රාතිභායතීයය. යම් කිසි භික්ෂුවක් එසේ කරන කල්හි ඒවා දැක පැහැදුණු

කෙනෙකු ඒ බව සස්තෙනි නො පැහැදුණු එකකුට කිවහොත් සමහර විට ඔහු “යහළුව, ඔබ කියන දේවල් කළ හැකි ගන්ධාරි නම් විද්‍යාවක් ඇත්තේ ය. ඔබ වර්ණනා කරන භික්ෂුව ගන්ධාරි විද්‍යාව දන්නා කෙනෙකු විය හැකිය’යි කියන්නේ ය. එයින් කලින් පැහැදුණුවුන්ගේ පැහැදීමක් නැතිවිය හැකිය. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ සෘද්ධිප්‍රාතිභායථීය කිරීම පිළිකුල් කරන්නා හ. එය කරන ලෙස ශ්‍රවකයන්ට අනුශාසනය නො කරන්නාහ.

අන්‍යන් සිතු දැ කල්පනා කළ දැ ප්‍රකාශ කිරීම ආදේශන ප්‍රාතිභායථී නම් වේ. පරසින් දන්නා නුවණ ලබා දී ඇති භික්ෂුවට අනුන්ගේ සිත් අනුන්ගේ කල්පනා කිය හැකි ය. භික්ෂුවක් විසින් එසේ කරනු දැක පැහැදුණු කෙනෙකු බුදුසස්තෙනි නොපහන් අයකුට ඒ බව කියුව හොත් සමර විට ඔහු විසින් “මණිකා” නම් විද්‍යාවක් ඇත. එය දත් අයට අනුන්ගේ සිත් කිය හැකිය. ඔබ වර්ණනා කරන භික්ෂුව ඒ විද්‍යාව උගත් අයකු විය හැකිය’යි කියනු ඇත. එයින් බුදු සස්තෙනි පහන් පුද්ගලයන්ගේ සිත් ද කළකිරෙන්නට පිලිවන. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ඒ ආදේශන ප්‍රාතිභායථී ද පිළිකුල් කරන්නා හ. ඒ ප්‍රාතිභායථීය කිරීමෙහි ශ්‍රවකයන් නොයොදවන්නා හ.

“මෙසේ කල්පනා කරව්, මෙසේ කල්පනා නො කරව්, මෙසේ මෙනෙහි කරව්, මෙසේ මෙනෙහි නො කරව්, මේවා දුරු කරව්, මේවා වඩව්, උපදවා ගනිව්’යි අනුශාසනය කිරීම අනුශාසන ප්‍රාතිභායථීයය. තථාගතයන් වහන්සේ අනුශාසන ප්‍රාතිභායථීයෙන් ලෝකයට අනුශාසනා කරන සේක. අනුශාසනයේ ඇති ප්‍රතිභායථී නම්, එය අසා එය අනුව පිළිපදින්නවුන්ට මනුෂ්‍ය දිව්‍ය සම්පත් හා රූපාවචර අරූපාවචර ධ්‍යානයන් හා අභිඥ ද සතර මාර්ග සතරළු නිර්වාණ යන ලෝකෝත්තර ධර්මයන් ද නොවරදවා ම ලැබිය

හැකි බව ය. මෙයින් වර්ෂ දෙදහස් පන්සියයකට පෙර කරන ලද අනුශාසනයෙන් අදත් ලෝකයෙහි කෝටිසංඛ්‍යාත ජනකායක් බෞද්ධයන් වශයෙන් ජීවත් වෙති. එයම ද මහත් ප්‍රතිභායායීයෙකි. ඇතැමෙක් තථාගතයන් වහන්සේගේ අනුශාසනාව අසා 'ගිහි ව වෙසෙමෙන් මේ අනුශාසනය අනුව පිරිසිදු ලෙස සිල් රකිමින් ජීවත් විය නො හැකි ය. ගිහිගෙය සමයක් ප්‍රතිපදාවට බොහෝ බාධක ඇති අවහිර තැනක කෙලෙස් රජස් නඟිනා තැනැත්තා'යි අන් කිසිම කරුණකින් නො හරනා බෙහෝ ධනය ද, ජීවිතය නිසා ද හැරිය නො හෙන භායානීවත් හා දු දරුවන් ද, බොහෝ නැ මිතුරන් ද හැර බුදුසස්නෙහි පැවිදි වෙති. එයම කෙතරම් ප්‍රාතිභායායීයක් ද? එසේ පැවිදි වූවන් ගෙන් බොහෝ දෙනෙක් ඇසූ ධර්මය අනුව පිළිවෙත් පුරා අර්හත්ඵලය නැමැති උත්තම ධර්මය ලබා දුකින් මිදී නිවනට පැමිණියෝ ය.

තථාගතයන් වහන්සේ ගේ අනුශාසනය අසා නො පැවිදිව ම මග පල ලැබූ දෙවිමිනිස්සු ද ඉතා බොහෝ ය. බුදුරදුන් පිරිනිවීමෙන් පසු ද උන් වහන්සේගේ අනුශාසනයන් අසා බොහෝ සත්වයෝ මගපල ලබා නිවන් දුටහ. අපමණ සත්වයන් හට ජාතිජරාමරණ ආදී දුක් කෙළවර කරගත හැකි වන බව තථාගතයන් වහන්සේගේ අනුශාසනයෙහි ඇති ප්‍රාතිභායායීය ය. සෘද්ධිප්‍රාතිභායායීය දැක යමෙකු පැහැදුණ ද, එය ස්ථිර පැහැදීමක් නොවේ. තථාගතානුශාසනය අසා එය තේරුම් ගෙන යමෙක් ධර්මයෙහි නිසැක බවට පැමිණියේ නම්, ඔහුගේ බුදුසස්නෙහි පැහැදීම ස්ථිරය. එවැනි පුද්ගලයාගේ පැහැදීම ශක්‍රයා විසින් බ්‍රහ්මයා විසින් වුවද වෙනස් නො කළ හැකිය. ඒ බව ධනඤ්ජානි නම් බැමිණියගේ කථාවෙන් හා සුප්‍රබුද්ධ නම් දුගියාගේ කථාවෙන් පැහැදිලි ය.

ධනඤ්ජානී බැමිණියගේ කථාව

බුදුරදුන් දිවමන් කල්හි රජගහ නුවර භාරද්වාජ ගෝත්‍රයෙහි වූ බමුණකුගේ බිරියක් වන ධනඤ්ජානී නම් බැමිණියක් වූවා ය. ධනඤ්ජානී යනු උසස් බ්‍රහ්මණ ගෝත්‍රයෙකි. “බ්‍රහ්මණයෝ බ්‍රහ්මයාගේ මුඛයෙන් උපන්නෝ ය. ධනඤ්ජානී ගෝත්‍රයෙහි වූවෝ බ්‍රහ්මයාගේ හිස මුදුනෙන් උපන්නෝ ය” යනු ඔවුන්ගේ විශ්වාසය ය. ධනඤ්ජානී බැමිණි තථාගතයන් වහන්සේගේ අනුශාසනය අසා සෝචනන් ඵලයට පැමිණ බුද්ධ ධම්ම සංඝ යන රත්නත්‍රයෙහි නොසෙල්වෙන පරිදි පැහැදුණු කාන්තාවකි. ඕ දිනක් සිය සැමියා වන භාරද්වාජ ගෝත්‍ර බ්‍රහ්මණයාට බත් ගෙන යන්නී යම් කිසිවක සැපුණා ය. විපතේ දී තම තමන් පිහිට කොට සලකක දේවතාවන් සිහි කිරීම ඔවුනට නමස්කාර කිරීම සිරිතකි. බුද්ධශ්‍රාවිකාවක් වූ ධනඤ්ජානී විපතේ දී සිහි කරන්නේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ය. පය සැපි වේදනා ඇති වූ අවස්ථාවෙහි ඕ බුදුරදුන් සිහි කළාය. එපමණකින්ම නො නැවතී වේඵ්වන විහාරය දෙසට හැරී ඇදිලි බැඳ “නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ සම්මාසම්බුද්ධස්ස”යි තෙවරක් කීවා ය. එය ඇසූ බමුණා කිපී “මේ වසලි කොහිවක් ඉන්නා මුඩුමහණකුට ගුණ කියමින් වදින්නී ය”යි තමාගේ කෝපය ප්‍රකාශ කළේ ය. භාරද්වාජ බ්‍රහ්මණයා බුද්ධ යන වචනය පවා අසනු නො කැමති තද මිසදිටුවෙකි. ඔහු විටින් විට බ්‍රහ්මණ ධර්මය පරිදි පන්සියය බැගින් බමුණන් සිය නිවසට ගෙන්වා දන් දෙන්නේ ය. බැමිණිය ද විටින් විට බුදුපාමොක් මහසගන සිය නිවසට වැඩම කරවා දන් දෙන්නේ ය. බැමිණිය තථාගතයන් වහන්සේ ගේ ධර්මය අසා මසුරු මල දුරුකළ තැනැත්තියකි. කාහට වුව ද දීම යහපත් බව ඕ දන්නී ය. එබැවින් සැමියා බමුණන්ට දන් දෙන දිනවල ඕ සියතින්ම ඔවුනට සංග්‍රහ කරන්නී ය. බුදුරදුන්ට හා සගනට දන් දෙනු බලා සිටිය හැකි තරමට වත් හික්මීමක් බමුණාට නැති බැවින්

බැමිණිය දන් දීමට සැරසෙන දිනවල බමුණා උදයෙන් ම ගෙයින් බැහැර යන්නේ ය.

දිනක් බමුණා දන් දීම සඳහා බමුණන් පන්සියයකට ආරාධනා කොට බැමිණිය කියනුයේ සොඳුර” සෙට මේ ගෙයි පන්සියයක් බමුණෝ වළදන්නා හ. තී වෙනද මෙන් සෙටක් අර මුඩුමහණට නමස්කාර කළ හොත් තිගේ ඒ ක්‍රියා දක්නා බමුණෝ මිසදිටු ගෙයකට අප කැඳවා ගෙන ආයේය යි අපට ද දෙස් නගා අපගේ දනය ද නො පිළිගෙන පෙරළා යන්නාහ. බ්‍රාහ්මනයන් අප හා නො බිඳව, තී කරන නමස්කාරය සෙට එක් දිනකට නවත්වව’යි බමුණා කී ය. “ඔබ බ්‍රහ්මණයන් හා බිඳුණත් දෙවියන් හා බිඳුනත් මට නම් ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිහි වුවහොත් උන්වහන්සේට නමස්කාර නොකෙට නො සිටිය හැකි ය’යි බැමිණිය කීවා ය. “මිනිස්සු, තමන් අයත් විශාල ඉඩම් පවා සොර සතුරන් වළකනු පිණිස වැට බැඳ ආරක්ෂා කරති. ඇඟිළි දෙකකින් වසා ගත හැකි තිගේ කට හෙට බ්‍රාහ්මණයන් වළදන ටික වේලාවට වසා ගත නො හැක්කේ මන් ද? යනාදීන් බමුණා නොයෙක් ලෙස කරුණු කී ය. එහෙත් බැමිණිය අවනත කර ගත නොහැකි විය. එකල්හි බමුණා කිපී කඩුවක් අතට ගෙන “සෙට බමුණන් පැමිණ ඉන්න වේලෙහි මුඩු මහණට නමස්කාර කළෙහි නම්, මේ කඩුවෙන් හුණගොබයක් කපන්නාක් මෙන් පාදයෙහි පටන් හිස දක්වා තී කපා මස් ගොඩක් කරමි’යි තර්ජනය කළේ ය. එහෙත් බැමිණිය බිය නුවුවා ය. ආයච්ඡාවිකාවෝ මහපොළොව සේ මහමෙර සේ ස්ථිර අදහස් ඇත්තෝ ය. කිසිම බලයකින් වෙනස් කළ නොහැක්කෝ ය. එබැවින් ධණඤ්ජානී,

“සවෙ මෙ අංගමංගානි
කාමං ජෙජ්ජසි බ්‍රාහ්මණ,

නෙවාහං විරමිස්සාමි
බ්‍රහ්මසෙට්ඨස්ස සාසනා”

යනාදීන් ගාථා පන්සියයක් කීවා ය. එය ධනඤ්ජානිගර්ජන නම් විය. බ්‍රාහ්මණයා බැමිණියට කිසිවක් කිරීමට අපෙහොසත්ව “තිගේ කැමැත්තක් කර ගනුව’යි කියා කඩුව යහන මත දැමී ය.

බමුණු තෙමේ පසු දින ගෙය සරසවා පන්සියයක් බමුණන්ට සැහෙන පමණට අළුත් ගිතෙල් පැණි සකුරු වලින් යුක්ත කොට ක්ෂීරපායාසයක් පිළියෙළ කරවා බමුණන්හට කල් දන්වා යැවී ය. ධනඤ්ජානි බැමිණිය ද උදයෙන් ම සුවඳ පැණින් නා දහසක් අගනා අලුත් වතක් හැඳ පන්සියයක් අගනා වතක් පොරවා සර්වාලංකාරයෙන් සැරසී රන්සැන්දක් ගෙන බමුණන්ට සංග්‍රාහ කළා ය. ඒ අතර අනිසි ලෙස තුබු භාණ්ඩයක ඇගේ පය සැපී ඇට බලවත් වේදනා ඇතිවිය. එකල්හි ඇයට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිහි විය. ඔ අත තුබු කැම බඳුන බිම තබා වේළවන විහාරය දෙසට හැරී දෙහොත් නග වැඳ ගෙන “නමෝ තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස”යි තෙවරක් කීවා ය. ඇගේ ක්‍රියාව පැමිණි සිටි බමුණන් හට හිසට පොල්ලකින් ගැසීමක් බදු විය. අන්‍යලබ්ධිකයන් වෙසෙන ගෙවල් තමන්ට යාමට නුසුදුසු අපවිත්‍ර ස්ථානයෝ ය” යනු බමුණන්ගේ පිළිගැනීම ය. භාරද්වාජයා විසින් යාමට නුසුදුසු මිසඳිටු ගෙයකට අපි පමුණුවන ලද්දෙමුයි කිසි පැමිණ සිටි බමුණෝ බත් තැටි එතනම දමා කටට ගත් බත් ඉවත ලා කෙළ ගසමින් භාරද්වාජට ආක්‍රෝශකරමින් පලා ගියෝ ය. බමුණා කිසි “මට මේ විපත නො කරන ලෙස ඊයේ පටන් කියා ද තිගේ කට නවත්වන්නට නො පිළිවන් විණැයි” බිරිඳට නොයෙක් ලෙසින් ආක්‍රෝශ කොට දඬුවම් වශයෙන් ඇයට කිසිවක් කිරීමට නො සමත්ව “මේ විපත වූයේ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් නිසාය’යි සිතා

මම තිගේ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කරා ගොස් වදරෝපණය කොට ඔහුටත් පාඩමක් උගන්වමි'යි කීය. එකල්හි බැමිණි "බ්‍රාහ්මණය, ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වදරෝපණය කිරීමට සමතක දෙවියන් සහිත මරුන් සහිත බ්‍රාහ්මයන් සහිත ශ්‍රමණබ්‍රාහ්මණයන් සහිත සත්වලෝකයෙහි නො දැකිමි ය. බ්‍රාහ්මණය, ඔබ කැමති නම් එහි ගොස් බලන්න ය'යි කීවා ය. බමුණා තථාගතයන් වහන්සේට නිග්‍රහ කිරීම පිණිස යන්නේ අතරමඟදී ම උභතෝකෝටික ප්‍රශ්ණයක් ගොතා ගත්තේ ය. ඔහු බුදුරදුන් වෙත ගොස් කෝපය සඟවා ගෙන පිළිසඳර කථා කොට ගොතා ගෙන ආ ප්‍රශ්නය විචාලේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ කිසි පැකිලීමක් නැතිව එක පහරින්ම ඔහුගේ උභතෝකෝටික ප්‍රශ්නය විසඳ වදළ සේක. ඔහුගේ කෝපය ද සන්සිඳිණ. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ වැඩිදුරටත් ඔහුට දහම් දෙසූ සේක.

බ්‍රාහ්මණයාට ධර්මය අවබෝධ විය. ඔහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පසසා තෙරුවන් සරණ ගොස් තථාගතයන් වහන්සේ සමීපයෙහි පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ද ලබා නොබෝ කලකින් සවි කෙළෙසුන් නසා අර්හත්වයට ද පැමිණියේ ය.

(බ්‍රාහ්මණ සංයුක්තයෙන්)

සුප්‍රබුද්ධ දුග්‍රියාගේ කථාව

රජගහනුවර සුප්‍රබුද්ධ නම් කුෂ්ඨරෝගියෙක් විය. කුෂ්ඨයෙන් විරූපි වූ සිරුර ඇති ඔහු පරම දුග්‍රියෙකි. ගෙයක් පසා ගොස් අහර සිඟ ගෙන ජීවත් වන්නෙකි. මිනිසුන් ඉවත ලූ රෙදි කැබලි අවුලා එක්කොට මසා විලිවසා ගන්නෙකි.

එක් දවසක් තථාගතයන් වහන්සේ රජගහ නුවරට පිඬු පිණිස පිවිස එහිදීම වළඳ පෙරලා වඩනා සේක්, ඒ නගරය තුළ ම එක්තරා ස්ථානයක නැවතුණු සේක. බොහෝ හික්ෂුහු

ද උපාසකෝපාසිකාවෝ ද එතැන්හි රැස්වූහ. එහිදී තථාගතයන් වහන්සේ පැමිණ පිරිසට දහම් දෙසීමට පටන් ගත් සේක. එදින සුප්‍රබුද්ධ ද සාගින්නෙන් පෙළෙනුයේ අහරක් සපයා ගනු පිණිස විවීයට බැස ඇවිදින්නේ දුරදීම ඒ මහාජන සන්නිපාතය දැක, 'එහි ගිය හොත් අහරක් ලැබිය හැකි වෙතැ'යි සිතා ගොස් පිරිස මැද දහම් දෙසමින් වැඩ සිටිනා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දුටුයේ ය. සුප්‍රබුද්ධ අතීතයෙහි කළ පාපකර්මයක විපාකාවශේෂයෙන් ජනයා විසින් පිළිකුල් කරන කුෂ්ඨරෝගියකු වුව ද පෙර කළ පින් ද ඇතියෙකි. පෙර පිනෙන් මෙහෙයනු ලැබූ සුප්‍රබුද්ධ බඩගිනි ඇත ද ඔහුගේ සිත තථාගතයන් වහන්සේ දෙසන ධර්මය ඇසීමෙහි නැමිණ. "මෙපමන ජනයා රැස්ව අසන මේ ධර්මය ඇසීම මට ද හොඳය'යි සිතා ඔහු පිරිස් කෙළවර වාඩි වී තථාගතයන් වහන්සේගේ දේශනයට කන් දුන්නේ ය. දහම් ඇසීමට පැමිණ ඇති පිරිසෙහි ධර්මාවබෝධය කර ගැනීමට සමත් මඟපල ලැබීමේ භාග්‍යය ඇති පුද්ගලයෝ කවුරුදැයි බලන්නා වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පසින් යට වී ඇති රන් කාසියක් සේ සුප්‍රබුද්ධගේ හෘදයෙහි දිලිසෙන මඟපල ලැබීමේ භාග්‍ය පෙනිණ. උන් වහන්සේ එද සුප්‍රබුද්ධ ආරක්ෂා කොට ඔහුට සුදුසු පරිදි දහම් දෙසූ සේක. දහමට ඇහුම්කම් දීගෙන සිටියා වූ සුප්‍රබුද්ධ චතුස්සත්‍යය අවබෝධ විය. ඔහු එතනදීම සෝවාන් ඵලයට පැමිණියේ ය. තමා ලැබූ ධර්මාවබෝධයෙන් පරම ප්‍රීතියට පත් සුප්‍රබුද්ධට දහම් ඇසීමෙන් තමා ලත් ඵලය තථාගතයන් වහන්සේට සැල කරන්නට සිතුවේ ය. එහෙත් සැම දෙනා විසින් පිළිකුල් කරනු ලබන ඔහු පිරිස අතරින් තථාගතයන් වහන්සේ ඉදිරියට යාමට අපොහොසත් විය. ඔහු තථාගතයන් වහන්සේ විහාරයට වැඩම කළ පසු තමා ලත් ගුණය උන්වහන්සේට සැල කරනු පිණිස එහි ගියේ ය.

එකල්හි ශක්‍රදේවෙන්ද්‍ර තෙමේ සුප්‍රබුද්ධ කරන්නට යන දෙය දැන ඔහුගේ තතු විමසමිසි එහි ගොස් අහසේ සිට

“සුප්‍රබුද්ධ, නුඹ මහ දුගියෙකි. නුඹට මම අපරිමිත ධනස්කන්දයක් දෙන්නෙමි, නුඹ බුදුහු බුදු නො වෙති යි ද, ධර්මය ධර්මයක් නො වේය යයි ද, සංඝයා සංඝයා නො වෙති යි ද, බුදුන්ගේ ධර්මයෙන් සංඝයාගෙන් වැඩක් නැතැයි ද ඡනයාට කියවයයි කිය. සුප්‍රබුද්ධ “ඔබ කවරෙහි දැයි ඇසීය. ශක්‍රතෙමේ “මම සක්දෙව් රජය”යි කිය. එකල්හි සුප්‍රබුද්ධ කියනුයේ “නො කිය යුත්තක් කියන්නා වූ අන්ධබාල ඔබ මා හා කථා කිරීමට නුසුදුස්සෙහි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ඖරස පුත්‍රයකු වන මම ඔබ කියන පරිදි දුගියෙක් නො වෙමි. මම පරම සුඛයට පැමිණ සිටින්නෙමි. ආයඨිධනයෙන් ධනවත් වෙමි”යි කිය. මෙසේ ශක්‍රයා විසින් දෙන්නට කථා කරන අපරිමිත ධනස්කන්ධය ගැන කිසිදු තැකීමක් නො කොට සුප්‍රබුද්ධ බුදුරජුන් වෙත ගොස් තමා ලත් ගුණය උන් වහන්සේට සැල කළේ ය. තථාගතානුශාසනය ඇසීමෙන් සුප්‍රබුද්ධට ඇති වූ ප්‍රසාදය නැති කිරීමට ශක්‍රයාට ද නුපුළුවන් වූයේ අනුශාසනය ඇසීමෙන් නො වෙනස් වන ප්‍රසාදයක් ඇති වන බැවිනි. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් හික්ෂුන්ට සාඨිප්‍රාතිභායඨීය දැක්වීම තහනම් කොට අනුශාසන ප්‍රාතිභායඨීය පමණක් අනු දූන වදරා ඇත්තේ එය ම උසස් ප්‍රාතිභායඨීය වන බැවිනි. බුදුරජුන්ට තමා ලත් ගුණය සැල කොට ගියා වූ සුප්‍රබුද්ධ එදිනම පැටවකු ඇති ගවදෙනක විසින් අණනු ලැබ කඵරිය කොට දෙව්ලොව උපන්නේ ය. සෝවාන් වීමට තරම් පින් ඇත්තා වූ සුප්‍රබුද්ධ කුෂ්ඨරෝගියකු හා දුගියකු වූයේ අතීතයෙහි සිටු පුත්‍රයෙක් ව සිටිය දී තගරසිඛි නම් පසේ බුදුන් වහන්සේට කුෂ්ඨරෝගියෙකැයි ආක්‍රෝශ කිරීමේ පාපයෙනි.

(උදනයෙන්)

බුද්ධානුශාසනය,

තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණෙන පුද්ගලයන්ගේ සිත් බලා අදහස් බලා චරිත බලා ඒ ඒ පුද්ගලයන්ට සුදුසුපරිදි අනේකාකාරයෙන් අනුශාසනා කරන සේක. මෙලොව යහපත පිණිස අනුශාසනය කිරීමට සුදුස්සන්ට මෙලොව යහපත පිණිස අනුශාසනය කරන්නාහ. පරලොව යහපත පිණිස අනුශාසනය කිරීමට සුදුසු පුද්ගලයන්ට පරලොව යහපත පිණිස අනුශාසනය කරන්නාහ. දෙලොවටම වැඩ පිණිස අනුශාසනය කිරීමට සුදුස්සන්ට දෙලොවටම වැඩ පිණිස අනුශාසනය කරන්නා හ. මගපල ලබා නිවන් ලැබීමේ භාග්‍යය ඇතියවුන්ට ඒ පිණිස අනුශාසනය කරන්නාහ. මගපල ලැබීමට සුදුසු පුද්ගලයන්ට එය සඳහා තථාගතයන් වහන්සේ ආනුපුබ්බිකථාවෙන් අනුශාසනා කරන සේක. එය තථාගතයන් වහන්සේගේ එක් ධර්ම දේශනා ක්‍රමයකි. තමන් වෙත පැමිණි පුද්ගලයන්ට, දනය සත්වයන්ට උතුම් පිහිටෙක, සකළ සම්පත් ලැබීමට හේතුවක, ස්වර්ගයට යාමට හිණෙක, දනය දුකින් පෙළෙන සත්වයන්ට පරම ප්‍රතිෂ්ඨාවෙක යනාදීන් දනකථාවෙන් පළමු කොට අනුශාසනය කරන සේක. අනතුරුව, මේ ශීලය සැප ලැබීමේ පරම හේතුවක, ශීලයෙන් සත්ත්වයෝ ස්වර්ගයට යන්නාහ, ශීලය සසර සැරි සරන සත්වයනට ආරක්ෂාවෙක යනාදීන් ශීලකථාවෙන් අනුශාසනය කරන සේක. අනතුරුව දනයෙන් ශීලයෙන් පැමිණිය හැකි ස්වර්ගය මේ මේ සම්පත් වලින් යුක්තය'යි ස්වර්ගකථාවෙන් අනුශාසනය කරන්නා හ. දිව්‍යසම්පත්තිය ගැන ඇසූ පුද්ගලයාගේ සිත එයට ඇදී යයි. තමා ලබා ඇති තමා උසස් කොට සලකා ගෙන සිටින මනුෂ්‍යසම්පත්තිය පිළිබඳ වූ ඔහුගේ තණ්හාව තුනී වෙයි. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ දිව්‍යසම්පත්තියේ ද අස්ථීරතාව දක්වා කාමයන් නිසා සත්වයනට බොහෝ දුක් ඇතිවීම ආදී කාමයන්ගේ දෙස් ද, කාමයන්ගේ ලාමක බවද, කාමයන් නිසා

සත්වයන් කිලිටි වන බව ද, සසර දික් වන බව ද, කාමයන් හී ඇලී ඉන්නා සත්වයන්හට නැවත නැවත ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණාදී දුක් ලැබෙන බව ද දක්වා අනුශාසනය කරන්නාහ. ඒ අනුශාසන ඇසීමෙන් කාමයන් කෙරෙහි කළ කිරි කාම තණ්හාව තුනී වී සිත බොහෝ දුරට පිරිසිදු වී ඇති පුද්ගලයන්ට තථාගතයන් වහන්සේ තෛෂ්කාමයයේ (කාමයන්ගෙන් බැහැර වීමේ කාමයන් අතහැරීමේ) අනුසස් දක්වමින් අනුශාසනා කරන්නාහ. එය අසන්නහුගේ සිත බොහෝ දුරට කෙළෙසුන්ගෙන් පිරිසිදුව තෛෂ්කාමයයට නැමෙන්නේ ය. එසේ පිළිවෙලින් කරන අනුශාසනය අසන්නහුගේ සිත ක්‍රමයෙන් පිරිසිදු වී චතුස්සත්‍ය ධර්මය අවබෝධ කර ගත හැකි තත්වයට සකස් වූ බව පෙනුණු කල්හි තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුට දූෂිත-සමුදය-නිරෝධ-මාර්ග සංඛ්‍යත චතුස්සත්‍යයන් දක්වමින් අනුශාසනය කරන සේක. එය ඇසීමෙන් ඇතැම්හු එතැනදීම මාර්ගඵලවලට පැමිණ නිවන් දක්නාහ. ඇතැම්හු “තථාගතයන් වහන්සේ විසින් වදළ ශ්‍රේෂ්ඨ වයථාව ගිහිව සිට සම්පූර්ණ කිරීම දුෂ්කර ය”යි සලකා උන් වහන්සේ වෙතින් පැවිද්ද හා උපසම්පදව ලබා මහණදම් පුරා සවිකෙළෙසුන් නසා රහත් ව දුක් කෙළවර කරන්නා හ.

තථාගතයන් වහන්සේගේ අනුශාසනය අසා පැවිදි බවට පත්වූවකුට ඒ අනුශාසනය අනුව පිළිපැදීමෙන් කෙටි කලකින් අර්හත් ඵල සංඛ්‍යාත බ්‍රහ්මචයථාවසානයට පැමිණ සියළු දුක් කෙළවර කර පරමසන්තුෂ්ටියට පැමිණිය හැකි බව:-

“අහං බො නිග්‍රොධ එවං වදමි, එතු විඤ්ඤ පුරිසො අසඨො අමායාථී උජ්ජාතිකො, අහමනුසාසාමි, අහං ධම්මං දෙසෙමි, යථානුසිට්ඨං තථා පටිපජ්ජමානො යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදේව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤ

සවිඡ්ඡකත්වා උපසම්පජ්ජ විහාරස්සති සත්තවස්සානි
 තිට්ඨතු නිග්‍රොධ සත්තවස්සානි, එතු විඤ්ඤ පුරිසො
 අසඨො අමායාචී උජ්ජාතිකො, අහමනුසාසාමී, අහං
 ධම්මං දෙසෙමී, යථානුසිට්ඨං තථා පටිපජ්ජමානො
 යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා
 අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං
 බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං සයං අභිඤ්ඤ සවිඡ්ඡකත්වා
 උපසම්පජ්ජ විහාරස්සති, ඡ වස්සානි, පඤ්ච වස්සානි,
 චත්තාරී වස්සානි, තීණි වස්සානි, දේව වස්සානි, එකං
 වස්සං, තිට්ඨතු නිග්‍රොධ එකං වස්සං, එතු විඤ්ඤ
 පුරිසො අසඨො අමායාචී උජ්ජාතිකො, අහමනුසාසාමී,
 අහං ධම්මං දෙසෙමී, යධානුසිට්ඨං තථා
 පටිපජ්ජමානො යස්සඤාය කුලපුත්තා සම්මදෙව
 අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තදනුත්තරං
 බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මං සයං අභිඤ්ඤ
 සවිඡ්ඡකත්වා උපසම්පජ්ජ විහාරස්සති, සත්ත මාසානි,
 තිට්ඨතු නිග්‍රොධ සත්ත මාසානි, ඡ මාසානි, පඤ්ච
 මාසානි, චත්තාරී මාසානි, තීණි මාසානි, දේව මාසානි,
 එකං මාසං, අඬ මාසං, තිට්ඨතු නිග්‍රොධ අඬමාසො,
 එතු විඤ්ඤ පුරිසො අසඨො අමායාචී උජ්ජාතිකො
 අහමනුසාසාමී, අහං ධම්මං දෙසෙමී, යථානුසිට්ඨං
 තථා පටිපජ්ජමානො යස්සත්ථාය කුලපුත්තා
 සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති,
 තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ
 සයං අභිඤ්ඤ සවිඡ්ඡකත්වා උපසම්පජ්ජ විහාරස්සති
 සත්තාහං.”

(දී.නි. උදුම්බරික සුත්ත)

යනුවෙන් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් තමන්
 වහන්සේගේ අනුශාසනය පරිදි පිළිපදින්නවුන්ට සතියේ පටන්

හත්වස දක්වා ඇති කාලවලින් අර්භත්වයට පැමිණ ශ්‍රමණකෘත්‍යය අවසන් කළ හැකි බව වදාරා ඇත්තේ ය. තථාගතානුශාසනය පරිදි පිළිපදින්නවුන්ට අර්භත්වයට පැමිණීමේ කාලය අඩු වැඩි වන්නේ ඔවුන්ගේ පෙර පින, නුවණ, වීර්යය යන මේවා අනුව ය. පෙර පින් වැඩි නුවණ වැඩි වීර්යී වැඩි තැනැත්තාට ඉක්මණින් රහත් විය හැකිය, ඒවා අඩු අඩු තරමට කාලය දික්වේ.

මගපල ලබා දුක් කෙළවර කර ගැනීමට අනුශාසනය කරන්නා වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තීරීකයන්ගේ ධර්මය ද ඔවුන් දන්නවාට වඩා හොදින් දන්නා සේක. බ්‍රාහ්මණයන්ගේ ධර්මය ද බ්‍රාහ්මණයන් දන්නවාට වඩා හොදින් දන්නා සේක. උන්වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ ධර්මයෙන් කරන අනුශාසනයෙන් ප්‍රයෝජනය ලැබීමට නො නිසි ඒ ධර්මය අවබෝධ කිරීමට තරම් නුවණ නැති තීරීකයන්ට ඔවුන්ගේ ධර්මයෙන් ද අනුශාසනා කරන්නාහ. ඔවුන්ගේ ධර්මය නිරවුල් කර පිරිසිදු කර දෙන්නාහ. චතුස්සත්‍ය ධර්මය තේරුම් ගැනීමට තරමට මුහුකුරා ගිය නුවණ නැති බමුණන්ට ද සමහර විට ඔවුන්ගේ ධර්මයෙන් හෝ ප්‍රයෝජනයක් ලබන්නා යි බ්‍රාහ්මණ ධර්මයෙන් ම ද අනුශාසනා කරන්නා හ.

න්‍යශ්‍රෝධ පරිව්‍රාජක තැනගේ කථාව

එක් සමයෙක්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජගහ නුවර ගිජුකුළු පව්වෙහි වැඩ වෙසෙන සේක. එකල්හි උදුම්බරික නම් පිරිවැජ් අරමෙහි තුන්සියයක් පමණ පිරිවැජ් පිරිසට නායක වූ න්‍යශ්‍රෝධ නම් පරිව්‍රාජකයෙක් විය. එක් දිනක භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයකු වන සන්ධාන නම් අනාගාමී උපාසකතුමා බුදුරදුන් දක්නා අදහසින් රජගහ නුවරින් නික්ම යන්නේ "මේ තථාගතයන් වහන්සේ වෙත යාමට කාලය නොවේ ය යි සිතා ඖදුම්බරික පරිව්‍රාජකාරාමයේ න්‍යශ්‍රෝධ පරිව්‍රාජකයා වෙත ගියේ ය. එකල්හි න්‍යශ්‍රෝධ පරිව්‍රාජක

තෙමේ තිරශ්චීන කථාවෙන් මහත් සෝභාවක් කර පිරිවැජ් පිරිසක් හා හුන්නේ ය. න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක තෙමේ සන්ධාන ගෘහපතිතුමා දුරදී ම දෑක හැඳින “ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ශ්‍රාවකයන් විවේකයට කැමැත්තෝ ය, ගෝට්ටියට නො කැමැත්තෝ ය. මේ පිරිස සන්සුන් වුවහොත් සන්ධාන ගෘහපති මෙහි පැමිණෙන්නට සිතනු ඇතැයි’ පිරිසට කියා, පිරිස සන්සුන් කෙළේ ය. සන්ධාන ගෘහපති න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක වෙත ගොස් පිළිසඳුර කථා කොට “මේ අන්‍ය කීර්ථක පරිව්‍රාජකයෝ මහහඬින් අනේකවිධි තිරශ්චීන කථා කරමින් කල් ගෙවන්නාහ. අප භාග්‍යවතුන් වහාහි ආරණ්‍යාදී නිශ්ශබ්ද විවේකස්ථානයන් හජනය කරන්නාහ. කීර්ථකයාගේ ප්‍රතිපත්තිය අන් ආකාර වන්නේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ප්‍රතිපත්තිය අන් ආකාර වන්නේය යි කී ය. මේ ගෘහපතියා අප ගණන් නොගෙන අප ඉදිරියේ ද ඔහුගේ ශාස්තෘවරයාටම පසසන්නේය යි කීපී, “ගෘහපතිය ඔබ පසසන ශ්‍රමණ ගෞතම හා කථා කිරීමට කවරකුට කිනම් කරුණක් ඇත්තේ ද? ඔහු හා කථා කරන්නට දෙයක් නැත. කථා කරන්නට කරුණක් නැති කල්හි කථාවට යන කෙනෙකු නැති කල්හි ශ්‍රමණ ගෞතම තෙමේ කවරෙකු හා කුමක් කථා කරන්නේ ද? කථාවට සමත් බවක් ශ්‍රමණ ගෞතමට නැත. ඔහුට තුබූ නුවණ ද ශුන්‍යාගාරවල විසීමෙන් මොට වී ඇත්තේ ය. ඔහු පිරිස හා හැසිරීමට නො සමත් ය. පිරිස මැදට පැමිණ කථා කිරීමට නො සමත් බැවින් ඔහු ඇසක් අන්ධ වූ ගවයකු මෙන් අයින් වී ඉන්නේ ය. ජන ශුන්‍ය ස්ථානයන් සේවනය කරන්නේ ය. ශ්‍රමණ ගෞතම මෙහි පැමිණිය හොත් අපි එක් ප්‍රශ්ණයකින් ම ඔහු නිහඬ කරන්නේමු ය. හිස් සැලියක් ලණුවලින් වෙලන්නාක් මෙන් ප්‍රශ්නවලින් ඔහු වෙළන්නෙමුය’ යි කී ය. සන්ධාන ගෘහපතියා හා න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජකයා අතර කෙරෙන මේ කථාව තථාගතයන් වහන්සේ දිව්‍යශ්‍රෝත්‍ර ධාතුවෙන් ඇසූ සේක. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ ගිජුකඵළුවෙන් බැස සුමාගධා නම් පොකුණු තෙරට පැමිණ සක්මන් කළ සේක.

න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක සක්මන් කරන්නා වූ තථාගතයන් වහන්සේ දැක, සිය පිරිස අමතා, “ආයුෂ්මත්නි, නිශ්ශබ්ද වච්ච, ශ්‍රමණ ගෞතම සුමාගධා තීරයේ සක්මන් කරයි, ඒ අයුෂ්මතා නිශ්ශබ්දතාවයට කැමැත්තේ ය, නිශ්ශබ්දතාවයෙහි ගුණ කියන්නේ ය, සමහර විට ඔහු නිශ්ශබ්දවන පිරිස දැක මෙහි පැමිණෙන්නට ද සිතන්නේ ය. ඉදින් ශ්‍රමණ ගෞතම මෙහි පැමිණියේ නම් භාග්‍යවතුන් වහන්ස ඔබ වහන්සේ ශ්‍රවකයන් හික්මවන්නා වූ ධර්මය කවරේ ද? නුඹ වහන්සේගේ ශ්‍රවකයන් අර්භත්වයට පැමිණ සැනසිල්ල ලබා සිටින්නා වූ ධර්මය කවරේ ද යි අපි ඔහුගෙන් අසමුය’යි කීය. එසේ කී කල්හි පිරිවැජ් පිරිස සන්සුන් වූහ.

එකල්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජකයා වෙත වැඩම කළ සේක. පිරිවැජ් තෙමේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉදිරියට ගොස් “ස්වාමීනී භාග්‍යවතුන් වහන්ස, වඩිනු මැනවි, බොහෝ කලකින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩම කළ සේක. ස්වාමීනි, මේ අසුනෙහි වැඩ හිදිනු මැනව’යි කීය. තථාගතයන් වහන්සේ අසුනෙහි වැඩ සිටි සේක. න්‍යග්‍රෝධ පිරිවැජ්‍යා ද එක්තරා නිවාසනයක හිඳගත්තේ ය.

ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ “න්‍යග්‍රෝධ, ආයුෂ්මත්හු මෙහි කිනම් කථාවක යෙදි හුන්නෝ ද? ඔබගේ නො නිමි කථාව කවරේ ද’යි වදළහ. එකල්හි න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක “ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, අපි නුඹ වහන්සේ සුමගධා තීරයේ සක්මන් කරනු දැක නුඹ වහන්සේ මෙහි පැමිණිය හොත් නුඹ වහන්සේ විසින් ශ්‍රාවකයන් හික්මවන ආකාරය, ඔවුන්ට දේශනය කරන ධර්මය විචාරන්නට කථා කරමින් සිටියමු’යි කීය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ වදරන සේක, “න්‍යග්‍රෝධ, අන්‍ය දෘෂ්ටියක් ඇත්තා වූ අන්‍යය ධර්මයක් පිළිගන්නා වූ අන්‍ය ධර්මයක් කැමැති වන්නා වූ අන්‍ය ධර්මයක යෙදෙන්නා වූ අන්‍ය ආවායඪී වරයකු ඇත්තා වූ ඔබට මා

ශ්‍රාවකයන් විනයන කරන ධර්මය තේරුම් ගැනීමට දුෂ්කර ය. ස්වීය ආචාර්යපරම්පරාවෙන් එන්නා වූ තපෝජ්‍යගුප්ත නම් වූ ධර්ම ක්‍රමය ගැන විචාරව, කෙසේ වනාහි තපෝජ්‍යගුප්තව සම්පූර්ණ වේ ද, කෙසේ සම්පූර්ණ නොවේදැයි විචාරව'යි වදාල සේක. තීර්ථකයන් තපෝජ්‍යගුප්ත යන නාමය ව්‍යවහාර කරන්නේ තපසින් පවි දුරු කිරීමට ය. පීඩා විඳ පරණ පවි ගෙවා දැමීමෙන් හා අලුත් පවි නො කර හැරීමෙන් දුකින් මිදීමක් ඔවුහු බලාපොරොත්තු වෙති. න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජකයාට හා ඔහුගේ පිරිසට ඒ ධර්මය ගැන ද තුබුණේ මඳ දැනුමකි.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජකයා හට ඔහුගේ ධර්මය ගැනම අසන්නය යි වදාල කලිනි "පින්වත්නි, ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ මහානුභාව ඇත්තෝ ය, පුදුම කෙනෙක, එතුමෝ ස්වීය ධර්මය තබා අනුන්ගේ ධර්මය ගැන ප්‍රශ්න අසන්නට කියන්නාහ"යි සෙසු පිරිවැජ්ඣෝ හඬ නගන්නට වන්න. න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක පිරිස සන්සුන් කරවා තපෝජ්‍යගුප්තව සම්පූර්ණ වන නොවන ආකාරය තථාගතයන් වහන්සේගෙන් ඇසුවේය. පරිව්‍රාජකයාගේ ප්‍රතිපත්ති පිරිමෙන් ලැබිය හැකි උසස් ම දෙය දිව්‍යංචක්ෂුරභිඥනය ය. තථාගතයන් වහන්සේ දිවැස ලැබීම දක්වා පැවැත්විය යුතු පරිව්‍රාජක ප්‍රතිපත්තිය නිරවුල් කොට වදාල සේක. ඒ පිරිසෙහි දිවැස ලැබුවෙකු තබා එතෙක් ප්‍රතිපත්තික්‍රමය අසා ඇතියකුදු නො වී ය. එබැවින් නැවත ද පිරිවැජ්ඣෝ "අපි මේ කරුණෙන් නටුවෝ වෙමු"යි ඝෝෂා කළහ.

එහිදී සන්ධාන ගෘහපති න්‍යග්‍රෝධ පරිව්‍රාජක විසින් තථාගතයන් වහන්සේට අපහස කරමින් කලින් කළ සිංහ නාදය මතු කළේ ය. පිරිවැජ් ඉමහත් ලැජ්ජාවට පැමිණ තථාගතයන් වහන්සේ ක්ෂමා කර ගත්තේ ය.

(දී.නි. උදුම්බරික සුත්ත)

සූත්‍රනිපාතයෙහි බ්‍රාහ්මණධාර්මික සූත්‍රය තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ඒ බ්‍රාහ්මණයන්ට පෞරාණික බ්‍රාහ්මණ ධර්මය දක්වා වදළ සූත්‍රයකි. තථාගතයන් වහන්සේ සැවැත්නුවර ජේතවනාරාමයෙහි වැඩ වෙසෙන අවස්ථාවක කොසොල් රට වැසි වෘද්ධ වූ මහාසාළ බ්‍රාහ්මණ සමූහයක් බුදුරදුන් දක්නට ගොස් දැනට වෙසෙන බ්‍රාහ්මණයන් කෙරෙහි පෞරාණික බ්‍රාහ්මණධර්මය ඇතිද යි අසා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ඒ පෞරාණික බ්‍රාහ්මණධර්මය වර්ථමානික බ්‍රාහ්මණයන් කෙරෙහි දක්නට නැති බව වදළ කල්හි පෞරාණික බ්‍රාහ්මණ ධර්මය වදරන ලෙස ආරාධනා කළේ ය. එකල්හි ඔවුන්ට තථාගතයන් වහන්සේ,

“ඉසයො පුබ්බකො ආසුං - සඤ්ඤතත්තා තපස්සිනො,
පඤ්චකාමගුණෙ හිත්වා - අත්තදත්ථමචාරිසුං”

යනාදී ගාථා දෙතිසකින් යුක්ත වූ බ්‍රාහ්මණධාර්මික සූත්‍රය වදළ සේක.

නො වරදින අනුශාසනය

වර්තමාන භවයේදී නොවරදවා ම මගපල ලැබෙන පරිද්දෙන් අනිකකුට අනුශාසනය කළහැකි වීමට නම් අනුශාසකයා හට ඉමහත් නුවණක් තිබිය යුතු ය. අනුශාසනය ලබන්නාහුට ඒ ජාතියේදී මගපල ලැබීමට නිසි පෙර පින් ඇති - නැතිබව දත හැකි නුවණ තිබිය යුතු ය. අනුශාසනය ලබන්නා ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයෙක් ද නැතිද යි දත හැකි නුවණ තිබිය යුතු ය. අනුශාසනය කරනු ලබන්නාගේ නුවණ මගපල ලැබීමට සුදුසු වන තරමට දියුණු වී ඇතද නැතද යි දත හැකි නුවණ තිබිය යුතුය. අනුශාසනය ලබන්නාහුට මගපල ලැබීමට බාධක කර්මක්ලේශයන් ඇති නැති බව දත හැකි නුවණ තිබිය යුතු ය. අනුශාසනය කරනු ලබන්නාගේ වර්තය දත හැකි නුවණ තිබිය යුතු ය. ඒ ඒ පුද්ගලයාට සුදුසු කමටහත් තෝරා

ගත හැකි නුවණ තිබිය යුතු ය. සුදුසු ස්ථාන තෝරා ගත හැකි නුවණ තිබිය යුතු ය. මේ අංග වලින් සම්පූර්ණ එකම අනුශාසකයා තථාගතයන් වහන්සේ ය.

අනුශාසනය කරනු ලබන්නහුගේ පෙර පින් ඇති නැති බව යනාදී කරුණු සභාකාරයෙන් දැන ගැනීමට නො සමත් බැවින් රහත් වූ ද නොවරදින් ලෙස අනුශාසනා කිරීමට සමත් නො වෙති. නොයෙක් විට රහතුන්ටද වරදින්තේ ය. රහත් විමට පමණක් නොව ශ්‍රවකයන් අතරින් දෙකරුණකින් අගතැන් ලැබීමට ද නිසි පින් තිබුණු මූලපන්තක භික්ෂුව අභව්‍ය පුද්ගලයකු වන්නට ඇතැයි සිතා ඔබට මේ සසුනෙන් ගත හැකි වැඩක් නැත, සිවුරු හැර ගෙදරටම යන්නට කියා එක් රහතන් වහන්සේ නමක් විසින් තෙරපා හරින ලද්දේ රහතුන් ද පුද්ගලයන්ගේ තතු හරියටම දැන ගැනීමට සමත් නොවන නිසා ය. පුද්ගලයාගේ තතු දැනීමට සමත් නුවණ ඇති භාග්‍යවතුන් වහන්සේට, සසුනෙන් තෙරපනු ලැබූ මූලපන්තක එක් වරුවකින්ම අර්හත්වයට පමුණුවා සාඛිමත් පුද්ගලයකු කළ හැකි විය. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ම ලෝකයෙහි නියම ශාස්තෘචරයා වන සේක. මූලපන්තක තෙරණුවන් වහන්සේ ගේ කථාව මෙහි අන් තැනක දක්වා ඇත්තේ ය.

ස්වර්ණකාර තෙරුන් වහන්සේ

එක්තරා ස්වර්ණකාර පුත්‍රයෙක් සැරියුත් මහ තෙරුන් වහන්සේ වෙත පැවිදි විය. තෙරුන් වහන්සේ තරුණයන්ට රාගය උස්සන්න භාවය සලකා ඔහුට අශුභකර්මස්ථානය දුන්න. එහෙත් ඒ කමටහණ ඔහුට සුදුසු නො වී ය. කමටහන ගෙන ආරණ්‍යයට පිවිස තෙමසක් වීර්යය කළ නමුත් ඔහුට සිතෙහි එකඟ බවක් පමනුකුදු ඇති නොවීය. ඔහු නැවත තෙරුන් වහන්සේ වෙත පැමිණි ඒ බව දැන්වී ය. තෙරුන් වහන්සේ මෙපමණකින් පසුබට වන්නට යුතු නැත ය' යි වදරා නැවත ද ඒ කමටහණ ම වඩාත් හොදට පැහැදිලි කොට කියා

දුන්න. දෙවන වරද වනයට වැදී වීයඹී කළ මුත් කිසි අමුත්තක් සිදු නො වී ය. ඔහු නැවත ද තෙරුන් වහන්සේ වෙත පැමිණ ඒ බව කී ය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ කරුණු සහිත ව උපමා සහිත ව ඒ කමටහණ තවත් හොදින් විස්තර කර කියාදී ඔහු යැවූහ. තුන්වන වරද වනයට පිවිස වීයඹී කළ මුත් ශික්ෂ භික්ෂුවට අමුතු දියුණුවක් නො වී ය. ඔහු පැමිණ තමාට කමටහණින් වැඩ නොවූ බව තෙරුන් වහන්සේට දන්වීය. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ ශිෂ්‍යයා බුදුරදුන් වෙත කැඳවා ගෙන ගොස් තථාගතයන් වහන්සේට කාරණය දන්වූහ. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුගේ චරිතය බලා වදාරන සේක්, පිළිවෙලින් පන්සිය වාරයක්ම ඔහු ස්වර්ණාකාර කුලයෙහි ඉපිද රත්රන් වලින් ම කර්මාන්ත කළ බව දැක ඔහුගේ සිත මනාප වූ කර්මස්ථානයක මිස අගුහ කර්මස්ථානයක එකඟ කළ හැකි නොවන බව වදාරා "ශාරිපුත්‍රය, නුඹ කමටහන් දී සාර මසක් වෙහෙසට පත්කළ භික්ෂුව අද මම එක වරුවකින් ම අර්භත්වයට පමුණුවන්නෙමි ය'යි වදාරා තෙරුන් වහන්සේ පිටත් කර රියසකක් පමණ නෙළුම් මලක් මවා පෙතිවලින් හා නටුවෙන් දිය බින්දු ගලන්නක් කොට භික්ෂුවට දී "මහණ මෙය, ගෙන ගොස් ආරාමයේ කෙළවරක වැලිගොඩක් මත සිටුවා වාඩි වී එය බලා රතය, රතය කියා භාවනා කරන්නය'යි වදාළහ. ශෝභන වූ ඒ අරමුණෙහි තරුණ භික්ෂුවගේ සිත එකඟ විය. ඔහු ඒ ආරම්භණයෙන් රූපාවචර ධ්‍යාන සතර ම උපදවා ධ්‍යාන ක්‍රීඩාවෙන් වෙසෙන කල්හි තථාගතයන් වහන්සේ අධිෂ්ඨාන බලයෙන් ඒ පද්මය මලානික කළහ. භික්ෂුවට එය අනුව සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍යතාව වැටහිණ. ඒ බව දැන තථාගතයන් වහන්සේ ඒ භික්ෂුව ඉදිරියේ පෙනී සිට,

"උච්ඡන්ද සිනෙහමත්තනො
කුමුදං සාරදිකංව පාණිනො

**සන්තිමග්ගමෙව බුදුහස
නිබ්බානං සුගතෙන දෙසිතං”**

යන ගාථාව වදල සේක. දේශනාවසානයේ භික්ෂු තෙමේ සච්ච කෙළෙසුන් නසා අර්හත්ඵලයෙහි පිහිටියේ ය. බුද්ධශ්‍රාවකයන් අතුරෙන් ප්‍රඥාවෙන් අගතැන්පත් සැරියුත් හිමියන්ට සාරමසකිනිදු සමාධි මාත්‍රයක්වත් ලබාදිය නුහුණු ස්වර්ණකාර භික්ෂුවට එක් වරුවකින් අර්හත්ඵලය ලබා දීමට තථාගතයන් වහන්සේ සමත් වූහ. අනුන්ගේ අදහස් දත හැකි ආශයානුශයඥනය ඇත්තේ ලොවුතුරා බුදුවරුන්ට පමණෙකි. ඒ බැවින් බුදුවරු ම නො වරදින ලෙස අනුශාසනා කිරීමෙහි සමත් වන්නාහ. ඒ නුවණ නැති බැවින් සැරියුත් තෙරණුවෝ ස්වර්ණකාර භික්ෂුව අර්හත්වයට පැමිණවීමට නො සමත් වූහ.

(ධම්මපදට්ඨකථා)

භික්ෂුන් පන්සියයක් රහත් වීම

එක් වස් කාලයක් සම්පයේ පන්සියයක් භික්ෂුහු තථාගතයන් වහන්සේගේ කමටහන් ලබා ගෙන යෝග්‍ය සේනාසනයක් හා ගොදුරුගමක් සොයන්නාහු අනුක්‍රමයෙන් හිමාලය හා සම්බන්ධ වූ මනරම් ගල්තලා වැලිතලා හා ජලාශයන් ඇති පර්වතයක් දැක එහි වැඩ, පසු දින සම්ප ගමකට පිඬු පිණිස ගිය කල්හි ගම් වැසියෝ දන් දී එහිම වස්කාලයෙහි විසීමට ආරාධනා කොට භික්ෂුන්ට ඒ පර්වතයෙහි වාසස්ථානයන් ද පිළියෙල කර දුන්හ. ඒ වනයෙහි ගස්වල බොහෝ දේවතාවෝ විසූහ. භික්ෂුන් භාවනාව සඳහා ගස් මුල් හිඳ ගනිති. දේවතාවෝ සිල්වත් භික්ෂුන් බිම ඉන්නා කල්හි ගස් හි විසීමට අපොහෙසත් වූවාහු ගස් වලින් ඉවත් ව විසූහ. “භික්ෂුහු අද යති ය සෙට යති ය’යි බලා සිටියා වූ දෙවියෝ ඔවුන් නොවන කල්හි උන්වහන්සේලා බිය ගන්වා වනයෙන් පළවා හරිනු පිරිස රාත්‍රියෙහි භික්ෂුන් භාවනාවෙහි

යෙදී ඉන්නා අවස්ථාවට පැමිණ භායානක රූප දක්වන්නට හා ශබ්ද කරන්නට ද පටන් ගත්හ. ඒ රූප දැක ඒ ශබ්ද අසා ඒ භික්ෂුන්ට සිත් එකඟ කරන්නට නො පිළිවන් විය. ඒ හය නිසා ක්‍රමයෙන් භික්ෂුන්ගේ ශරීරය ද දුබල විය. ඔවුනට සිහිය පිහිටුවා ගන්නට ද නොහැකි විය. දෙවියෝ එපමණකින් නො නවත්වා ඉවසිය නොහෙන දුර්ගන්ධයන් ද එවන්නට වූහ. භික්ෂුහු තම තමන්ට ඇති කරදර අන්‍ය භික්ෂුන්ට ද කියා සැමදෙනා වහන්සේ ම එකතුව මේ කරුණ බුදුරදුන්ට දන්වා අපට සත්ප්‍රායවන අන් සෙනසුනක් තථාගතයන් වහන්සේගෙන් දැන ගෙන අන් සෙනසුනක පසුවස් විසීමේ බලාපොරොත්තුවෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගොස් සිදු වූ දැ සැළ කළහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ භික්ෂුන්ට සත්ප්‍රාය වන අන් සෙනසුනක් බලන සේක, මුළු පොළොවෙහි ම නො දැක හය දුරු කරවීම සඳහා භාවිතා කිරීමට මෙම ක්‍රියා සුක්‍රය උගන්වා භික්ෂුන් නැවත ඒ සෙනසුනට ම යැවූ සේක. ඉන්පසු දේවතාවෝ භික්ෂුන් කෙරෙහි පැහැදී උන්වහන්සේලාට උපකාර ද කරන්නට වූහ. සැම දෙනා වහන්සේ ම එහි වෙසෙමින් මහණදම් පුරා වස්කාලය තුළදී ම රහත් වූහ.

මහාබෝධිමූලයේ වැඩ සිටි භාවනා කිරීමෙන් මිස අන් තැනක භාවනාවෙහි යෙදීමෙන් ලොච්ඡුරා බුදුබවට නො පැමිණිය හැකි ය. බෝධිමූලය ම ලොච්ඡුරා බුදුබව ලැබීමට සුදුසු ස්ථානය ය. එමෙන් රහත් වන්නා වූ පුද්ගලයන්ට ද සුදුසු ස්ථාන ඇත්තේ ය. සුදුසු ස්ථානයේ දීම මිස අන් තැනක මහණදම් පුරා රහත් වන්නට ද නො පිළිවන, සමහරුන්ට රහත් වීමට සුදුසු ස්ථාන බොහෝ තිබිය හැකි ය. සමහරුන් ට ඇත්තේ එක් ස්ථානයක් පමණෙකි. සත්ප්‍රාය සෙනසුන දත හැකි නුවණ ලොච්ඡුරා බුදුනට මිස සෙස්සන්ට නැත. එහෙත් ඒ ඒ පුද්ගලයෝ තම තමන්ට සත්ප්‍රාය ස්ථාන වලට කර්මානුකූලව පැමිණෙති. ඉහත කී භික්ෂුන් පන්සියය ඒ සෙනසුන හැර ගියාහු නම් ඔවුනට රහත් වන්නට නො

පිළිවන් වන්නේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ අනුශාසනය ලැබ පළමු සෙනසුනට ම ආපසු ගිය බැවින් ඒ හික්ෂුහු අර්භත් ඵලයට පැමිණියහ. එසේ සුදුසු පරිදි නො වරදනා පරිදි අනුශාසනයට සමත් බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ ලෝකයෙහි අනුශාසකයන් වහන්සේ වන සේක.

බෝධිසත්ත්වානුශාසනා

අප භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බෝධිසත්ත්ව කාලයේ දී ද නොයෙක් ජාති වලදී බෙහෝ ජනයාට අනුශාසනා කොට ඔවුන්ට වර්තමාන භාවයේ යහපත සිදු කර දුන් හව ද බොහෝ ජනයා දිව්‍යලෝක බ්‍රහ්මලෝක වලට යැවූ බව ද ජාතක කථාවලින් පෙනේ.

කුද්දල පණ්ඩිතයෝ

අතීතයේ මහබෝසතාණෝ එක්තරා දිළිඳු පවුලක ඉපද ගොවිකමින් ජීවත් වූහ. එකල්හි උන් වහන්සේ කුද්දලපණ්ඩිත නම් වූහ. උන් වහන්සේ එළවලූ වවා ඒවා විකුණා ජීවත් වූහ. එකල උන් වහන්සේ සතුව තුබූ එක ම ධනය උදුල්ලක් පමණකි. උන් වහන්සේ "මේ ගිහි ගෙයින් මට කවර ප්‍රයෝජනයක් ද, පැවිදි වන්නේමි'යි සිතා උදුල්ල සඟවා තබා තවුස් පැවිද්දෙන් පැවිදි වූහ. නොබෝ කලකින් ම නැවත උදුල්ල සිහි වී එහි ලෝභය සිදිය නො හැකි ව නැවත ගිහිව උදුල්ල ගෙන පුරුදු රස්සාව කළහ. ටික කලකදී නැවත ද කලකිරි උදුල්ල සඟවා තබා පැවිදි වූහ. උදුල්ල සිහි වී නැවත ද සිවුර හළහ. නැවත නැවත පුරුදු වෙමින් උදුල්ල නිසා සවරක් ම සිවුරු හළහ. බෝසතාණන්ට සත්වන වරට ද පැවිදි වන්නට සිත් විය. එකල්හි එතුමෝ මා සවරක් ම ගිහි වූයේ මේ උදුල්ල නිසා ය. මෙය තුබුණ හොත් නැවත ද මෙහි එන්නට සිත් විය හැකි ය. එසේ නොවන්නට මෙවර උදුල්ල ගඟට දමා යෙමි'යි සිතා ගංතෙරට ගොස් "වැටෙන තැන දුටුහොත්

නැවත ද ගන්නට සිත්විය හැකිය'යි වැටෙන තැන නොපෙනෙනු පිණිස ඇස් පියාගෙන උදූල් මිටෙන් ගෙන හිසවට තුන් වරක් කරකවා හැකිතාක් වේගයෙන් ගඟට විසි කොට "මම දිනමි, මම දිනමි" යි තුන් වරක් මහ හඬ නැගූහ. එකකෙණහි බරණැස් රජු ද ප්‍රත්‍යන්තය සන්සිඳුවා ජය ගෙන ඒ නදී තීරයෙහි එමින් සිටියේ ය. එතුමාට බෝසතාණන්ගේ හඬ ඇසී මේ පුරුෂයා "මම දිනමි, මම දිනමි'යි හඬ නගයි. ඔහු දිනුයේ කුමක්ද'යි විමසිය යුතුය'යි සිතා බෝසතාණන් ගෙන්වා "පුරුෂය, "මම නම් දැන් යුදයෙන් දිනා එන්නෙමි ය. මම දිනමි" මම දිනමි, යි හඬ නගන නුඹේ දිනුම කුමක්ද'යි ඇසී ය.

බෝසතාණෝ තමන්ගේ දිනුම විස්තර කරමින් ම ගඟ දිය බලා එහි නිමිත්ත ගෙන ධ්‍යාන උපදවා අහසට නැග අහසෙහි සිට රජුට දහම් දෙසූහ. බෝසතාණන්ගේ ධර්මානුශාසනය අසා සිටිය දීම රජුගෙන් ද තදංග වශයෙන් කෙළෙස් දුරු වී ඔහුගේ සිත ද පැවිද්දට නැමුණේ ය. රජු හා පැමිණ සිටි ජනයාගේ සිත් වලින් ද කෙළෙස් දුරු විය. ඔවුන්ගේ සිත් ද පැවිද්දට නැමිණ. රජු "ඔබතුමා දැන් කොහි යන්නෙහි ද' යි කුද්දල පණ්ඩිතයන්ගෙන් ඇසීය. බෝසතාණෝ "මම හිමාලයට ගොස් පැවිදි වන්නෙමි'යි කීහ. එසේ නම් "මම ද ඔබ හා පැවිදි වෙමි'යි කියා රජතුමා ද බෝසතාණන් හා යන්නට පිටත් විය. රජු නික්මුණු කල්හි ඔහු හා පැමිණ සිටි සෙනඟ "අපි ද පැවිදි වන්නේමු'ය යි නික්මුණා හ. බරණැස් නුවර වැසියෝ ද "රජු හා බල සෙනඟ පැවිදි වන්නට ගිය කල්හි අපි මෙහි කුමක් කරමුද' යි සැම දෙනම පැවිද්ද සඳහා නික්මුණාහ. බෝසතාණන් හා නික්මුණ පිරිස දෙළොස් යොදුනක් තැන් පුරා පැතිර සිටින මහජනකායන් විය. කුද්දල පණ්ඩිතයෝ ඒ මහ පිරිස ද සමඟ හිමාල වනයට පිටත් වූහ. කුද්දල පණ්ඩිතයන්ගේ අභිනිෂ්ක්‍රමණය දුටු සක්දෙව් රජු ඒ පිරිසට අසපුවක් පිළියල කිරීම සඳහා විස්කම් දෙව්පුත් එවී ය.

විස්කම් දෙව් ඒ පිරිස සඳහා දිගින් තිස් යොදුනක් හා පුළුන් පහළොස් යොදුනක් ඇති සම බිමක අසපුවක් මැවීය. බෝසතාණෝ පිරිස හා එහි ගොස් පැවිදි ව සෙස්සන් ද පැවිදි කළහ. කුද්දල පණ්ඩිතයාගේ පැවිද්ද ඇසූ අන් රටවල ජනයා ද පැවිදි වන්නට එහි ගියහ. රාජ්‍ය සතක ජනයා එහි ගොස් පැවිදි වූහ. තිස්යොදුන් අසපුව පැවිද්දන්ගෙන් පිරිණ. රාජ්‍ය සතක් හිස් විය. බෝසතාණෝ ධ්‍යාන උපදවා ගැනීම සඳහා ඔවුන්ට අනුශාසනා කළහ. උන් වහන්සේගේ අනුශාසනයෙන් බුන්මවිහාර භාවනා කොට සැමදෙනම ධ්‍යාන ලබා ආයු කෙළවර බඹලොව උපන්න. ඔවුන්ට උවටැන් කළ පිරිස දෙව්ලොව උපන්න.

(කුද්දල ජාතකය)

බෝධිසත්වයන් වහන්සේ කුද්දල පණ්ඩිත කාලයෙහි මෙන් ම පැවිදිව තේමිය කුමාර කාලයේ ද වූලසුතසෝම රාජ කාලයේ ද, අයෝසර කුමාර කාලයේදී ද, හත්ථීපාල කුමාර කාලයේ ද, ජෝතිපාල මානව කාලයේදී ද, තමන් වහන්සේ අනුව පැවිදි වූ ලක්ෂසංඛ්‍යාත ජන සමූහයකට ධ්‍යාන ලබා බඹලොව යා හැකි වන පරිදි අනුශාසනය කළ බව ජාතක අටුවාවෙහි දක්වා ඇත.

අතීතයෙහි ලක්දිව විසූ සුප්‍රසිද්ධ මහාස්ථවීරයන් වහන්සේලා වන පඨවිචාලක ධම්මගුත්ත තෙරණුවෝය කටකන්ධකාරවාසී චූස්සදේව තෙරණුවෝ ය. උපරි මණ්ඩලායක මලයවාසී මහා සංසරක්ඛිත තෙරණුවෝ ය. මලිය මහා දේව තෙරණුවෝ ය. හග්ගිරිවාසී මහාදේව තෙරණුවෝ ය. ගාමන්ත පබ්බාරවාසී මහාසීව තෙරණුවෝ ය. කාළවල්ලීමණ්ඩපවාසී මහානාග තෙරණුවෝ ය. යන මහා ස්ථවීරවරු කුද්දල සමාගමය, මූගපක්ඛ සමාගමය, වූලසුතසෝම සමාගමය, අයෝසර පණ්ඩිත සමාගම ය, හත්ථීපාල සමාගමය යන බෝධිසත්වයන් වහන්සේගේ මහා

සමාගමයන්හි සියල්ලට පසුව පැවිදි වූවෝය යි හත්ථිපාල ජාතක අටුවාවෙහි දක්වා තිබේ.

හත්හැවිරිදි සම්භව කුමාරයන්ගේ ධර්මානුශාසනය

අතීතයෙහි කුරුරට ඉන්ද්‍රපත්ත නගරයෙහි ධනඤ්ජය කෝරවා නම් රජෙක් විය. සුවීරන නම් බ්‍රාහ්මණයෙක් ඔහුගේ පුරෝහිත විය. රජතුමා දනාදි පින්කම් කරමින් දැහැමින් රජය කරයි. එක් දවසක් රජු ධම්මයාග නම් ප්‍රශ්ණයක් පිළියෙල කොට සුවීරන බමුණාට සත්කාර කොට ඒ පැනය විචාලේය. සුවරිත බොරු නො කොට එය තමාට අවිෂය බව, තමා විසින් විසදිය නො හෙන පැනයක් බව පවසා "මේ ප්‍රශ්නය විසදීමට බරණැස් රජුගේ පුරෝහිත විදුර බ්‍රාහ්මණයා හැර අනිකෙක් සමත් නොවෙති"යි කී ය. එකල්හි රජතුමා ඒ ප්‍රශ්නය විසඳ ගෙන එතු පිණිස පුරෝහිත බමුණා ම එහි පිටත් කළේ ය. සුවීරන කෙලින් ම බරණැසට නො ගොස් දැඹදිව ඇවිද බොහෝ පඩිවැරැන්ගෙන් ඒ ප්‍රශ්නය විචාලේ ය. විසදීමට කිසිවෙක් සමත් නොවීය. ඉක්බිති සුවරිත බමුණා ක්‍රමයෙන් බරණැස් නුවරට ගොස් බරණැස් රජුගේ පුරෝහිත විදුර බ්‍රාහ්මණයාගෙන් ධර්මයාග ප්‍රශ්න විචාලේ ය. ඔහු එය නො විසඳ "මගේ පුත්‍ර වූ හඳුකාර පණ්ඩිතයෙක, මට වඩා නුවණැතියෙක, මේ ප්‍රශ්නය ඔහු විසඳනවා ඇත. ඔහු වෙත ගොස් අසන්නය"යි කීය.

බ්‍රාහ්මණ තෙමේ හඳුකාර වෙත ගොස් ප්‍රශ්නය විචාලේ ය. "මේ කාලයේ නො මනා ක්‍රියාවක යෙදීමෙන් මගේ සිත ව්‍යාකූල වී ඇත්තේ ය. ඒ නිසා මෙය මට විසදිය නො හැකි ය. මාගේ සහෝදර සඤ්ජය කුමාරයා ඉතා නැණවතෙක, ඔහුගෙන් මේ ප්‍රශ්නය අසන්න, ඔහුගෙන් මේ ප්‍රශ්නය විසඳ ගත හැකි වන්නේ ය"යි හඳුකාර කීය.

සුවීරන බ්‍රාහ්මණ තෙමේ සඤ්ජය වෙත ගොස් ප්‍රශ්නය විචාලේ ය. ඒ කාලයේ දී පරදරාවන් සේවනය කිරීමෙන් සඤ්ජයගේ සිත ද ආකුලව පැවැත්තේ ය. එබැවින් ඔහු ප්‍රශ්නය නො විසඳ “මගේ බාලසහෝදර සන්ආචුරුද්‍ර විසෙහි සිටින සම්භව කුමාර තෙමේ අපට වඩා බොහෝ නුවණැතියෙක, ඔබගේ ප්‍රශ්නය විසඳීමට ඔහු සමත් වනු ඇත. ඔහු කරා ගොස් ප්‍රශ්නය අසන්න ය’යි සඤ්ජය කීය. එකල්හි සුවීරන “පියාය වැඩිමහළු පුත්‍රයන් දෙදෙනාය යන තිදෙනාට ම විසඳිය නුහුණු ප්‍රශ්නය බාලකුමාරයා කෙසේ විසඳන්නේ ද’යි කී ය. සම්භව කුමාරයෝ බෝධිසත්වයෝ ය. සඤ්ජය කුමරා තෙමේ තමාගේ මලණුවන් වන සම්භව කුමාරයන්ගේ ගුණ වැණු කල්හි සුවීරන බ්‍රාහ්මණ තෙමේ සම්භව කුමාරයන් වෙත ගියේ ය. එකල්හි සම්භව කුමාරයන් හුන්නේ විදියෙහි කුමරුවන් හා ක්‍රීඩා කරමිනි.

බෝධි සත්වයන් විසින් ආ කරුණු විචාළ කල්හි සුවීරන මෙසේ කීය. “මම කෝරවා රජතුමා විසින් එවන ලද දුතයෙකි. අපගේ රජතුමා අර්ථයන් ධර්මයන් දැනගනු කැමැත්තේය. අපගේ රජතුමා අර්ථයන් ධර්මයන් කරනු කැමැත්තේ ය. එතුමා අර්ථයන් ධර්මයන් විචාරන්නේ ය. එතුමාට අර්ථයන් ධර්මයන් පහද කියනු මැන.

බෝධිසත්වයන් වහන්සේ සුවීරන හට අර්ථයන් ධර්මයන් මෙසේ පැවසූහ.

“අජ්ජ සුවෙහි සංසෙය්‍ය - රඤ්ඤු පුට්ඨො සුවීරන
මා කත්වා අවසී රාජා - අත්ථෙ ජාතෙ යුධට්ඨිලො.

අජ්ඣත්තඤ්ඤෙව සංසෙය්‍ය - රඤ්ඤු පුට්ඨො සුවීරන
කුම්මග්ගං න නිසෙවෙය්‍ය - යථා මුල්භො අවෙතසො.

අත්තානං නාතිවත්තෙයා - අධම්මං න සමාවරෙ,
අතිත්ථෙ නප්පතාරෙයා - අනත්ථෙ න යුතො සියා.

යො ච එතානි ඨානානි - කත්තුං ජානාති ඛත්තියො,
සදු සො වඩ්ඪිතෙ රාජා - සුක්කපක්ඛෙව චන්දිමා.

ඤ්ඤිතඤ්ඤව පියො භොති - මිත්තේසු ච විරොචතී,
කායස්ස භෙද සප්පඤ්ඤෙ - සග්ගං සො උපපජ්ජති.”

ගාථාවල අදහස :-

ඔබගේ රජුට යම් කිසි කුශල ක්‍රියාවක් කරනු කැමැත්ත ඇති වී අද මෙය කරමු දැයි ඇසූ කල්හි මහරජ, අද දඩයම් කරමුය, මත්පැන් බොමු ය, ක්‍රීඩා කරමු ය. ඒ පින්කම සෙට කරමුය යි කොතරම් උසස් කෙනෙකුන් විසින් කිව ද එයට අනුකූල නොවී අදහස් කළ පුණ්‍ය කර්මය එදිනම කෙරේවා. ඒ බව ඔබගේ රජුට කියනු. ධර්මයාග ප්‍රශ්නය ගැන සම්භව පණ්ඩිතයන් කුමක් කීයේ දැයි අසන ඔබ රජුට මේ පඤ්චස්කන්ධය ඇති නැති වන අනිත්‍ය දෙයකැයි කියව, මූලා වූ අන්ධ පෘථග්ජනයන් මෙන් ද්වාෂ්ඨී දෘෂ්ටි සංඛ්‍යාත අමාර්ගය ඔබ රජු සේවනය නො කෙරේවා, ත්‍රිවිධ කුලසම්පත්තියෙන් හා දේවසම්පත්තියෙන් පිරිහෙන පව්කම් ඔබ රජු නො කෙරේවා. ඔබරජ මහජනයා ද්වාෂ්ඨී දෘෂ්ටි සංඛ්‍යාත අතීර්ථයට නො පමුණුවාවා, අකාරණයෙහි නො යෙදේවා. බ්‍රහ්මණය, ඔබ රජ ධර්මයාග ප්‍රශ්නයෙහි පවතිනු කැමැත්තේ නම් මේ අනුශාසනයෙහි පිහිටාවා. යම් රජෙක් කියන ලද දේවල් කරන්නට දන්නේ නම් කෙරේ නම් ඒ රජ ශුක්ලපක්ෂයේ වන්දුයා මෙන් වැඩෙන්නේ ය. නැයන්ට ප්‍රිය වන්නේ ය. මිත්‍රයන් අතර බබලන්නේ ය. මරණින් මතු දෙව් ලොව උපදුනේ ය.

සුවරිත බුන්මණ තෙමේ බෝසතාණන්ගේ අනුශාසනය රත්පතෙහි ලියාගෙන ගොස් කෝරවාය රජුට ධර්මයාග ප්‍රශ්නය පහද දුන්නේ ය. රජතුමා එය අනුව ක්‍රියා කොට ස්වර්ගපරායන විය.

බෝසතාණන් වහන්සේ තිරිසන් ජාතිවල ඉපද සිටිය දී ද නොයෙක් වර රජුන්ට පවා අනුශාසනය කරන ලද බව බොහෝ ජාතක කථා වලින් පෙනේ. සුකරව උපන් කලෙක කළ ධර්මානුශාසනය මිනිසුන් අතර අවුරුදු සැටදහසක් කල් පැවැති බව ද, ජම්බුක නම් පක්ෂියකුට සිටියදී කළ අනුශාසනය අවුරුදු හතළිස් දහසක් කල් පැවැති බව ද ජාතක අටුවාවෙහි දක්වා ඇත්තේ ය.

8

බුද්ධ ගුණය

සම්මාසම්බුද්ධ - බුද්ධ යන පදයෙහි අර්ථය එකිනෙකට වැඩි වෙනසක් නො මැන. ඒ පද දෙකින්ම තථාගතයන් වහන්සේ විසින් චතුස්සත්‍ය ධර්මය අවබෝධ කළ බව කියැවේ. සම්මාසම්බුද්ධ පදයෙන් පරෝපදේශ රහිතව ස්වශක්තියෙන් මැනවින් අවබෝධ කළ බව විශේෂයෙන් කියවේ. එසේ තිබියදී මේ බුද්ධගුණ පාඨයට බුද්ධ යන පදය නැවත ද ඇතුළු කර ඇත්තේ, චතුස්සත්‍ය ධර්මය අවබෝධ කර ගැනීමෙන් පමණක් නො නැවතී ඒ ධර්මය අන්‍ය සත්වයන්ට ද අවබෝධ කරවීම වූ ගුණය දැක්වීම සඳහා විය යුතු ය. බුද්ධ යන පදයෙන් අවබෝධ කරවීම ද කියැවේ. ධර්මය අවබෝධ කර ගත් සෑම දෙනම ඒ ධර්මය අනුන්ට අවබෝධ කරවීමට සමත් නො වෙති. පසේ බුදුහු ද චතුස්සත්‍ය ධර්මය අවබෝධ කර ගනිති. එහෙත් ඔවුහු ඒ ධර්මය සෙස්සන්ට අවබෝධ කර වීමට සමත් නො වෙති. ලොවුතුරා බුදුහු තමන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කළ ධර්මය සෙසු දෙව් මිනිසුන්ට ද අවබෝධ කරවා බොහෝ සත්වයන් දුකින් මුදවති. බොහෝ සත්වයන් නිවනට පමුණුවති. ලොවුතුරා බුදුන්ට අන්‍යයන් හට චතුස්සත්‍යය අවබෝධ කරවීමෙහි ඇති සාමාර්ථය පුරිසදම්මසාරථී සත්ථාදේවමනුස්සානං යන ගුණපද විස්තර කිරීමෙහි දී දැක්විණ. මෙතැන්හි විශේෂයෙන් විස්තර කළ යුත්තේ තමා ලත් දෙය දෙර වසා ගෙන අනුභව කරන මසුරකු

මෙන් තමන් වහන්සේ අවබෝධ කළ ධර්මය සඟවා ගෙන ආත්මාර්ථය පමණක් බලා ගෙන සුවසේ නො සිටි තථාගතයන් වහන්සේ විසින් තමන් වහන්සේ අවබෝධ කරගත් ධර්මය මහෝත්සාහයෙන් සෙසු දෙවිමිනිසුන්ට ද බෙද දෙන බව ය.

“සබ්බද සබ්බසත්තානං - නිත්‍යය ව සුඛාය ව
උස්සුක්කො අකිලාසු ව - අහො අච්ඡරියො ජනො”

යනුවෙන් දැක්වෙන පරිදි තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ ලොවුකුරා බුදුව ජීවත් වූ පන්සාලිස් වස මුළුල්ලෙහි ම දෙවිමිනිසුන්ට ධර්මය අවබෝධ කර දීමෙන් - ඔවුන් දුකින් මිදවීමෙහි - ඔවුන්ට නිවන් දැක්වීමෙහි මහෝත්සාහයෙන් යෙදුන සේක. උන් වහන්සේ ඒ ඒ දිනයන් හි ධර්මය අවබෝධ කර ගැනීමට සමත් වන්නෝ කවරහුදූ යි බලා ඔවුන්ට තමන් වහන්සේ අවබෝධ කර ඇති ධර්ම දේශනය කළ සේක. ධර්මය අවබෝධ කර ගැනීමට සමත් සත්වයන් දැක උන් වහන්සේ ඔවුන් කර බොහෝ දුර පා ගමනින් ම වැඩම කළ සේක. එක් වරක් යාමෙන් ධර්ම අවබෝධය කර දිය නො හෙන ඇතැම් පුද්ගලයන් කරා උන්වහන්සේ නොයෙක් වර වැඩම කොට ඔවුන්ට චතුස්සත්‍ය ධර්මය අවබෝධ කරවූ සේක. එක් මිසදිටු බමුණකුට ඔහු මිත්‍ර කරගෙන ධර්මය අවබෝධ කරවීම සඳහා තථාගතයන් වහන්සේ ඔහු වෙත බොහෝ වාර ගණනක් වැඩම කළ සේක. මහාකප්පින රජු හා ඔහුගේ පිරිසට දහම් දෙසනු පිණිස තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ පා සිවුරු තමන් වහන්සේ විසින් ම ගෙන එක්සිය විසියොදුන් මඟ ගෙවා එකලාව වැඩම කළ සේක. පුක්කුසාති රජු පැවිදි වී බුදුරදුන් සොයා එන කල්හි තමන් වහන්සේ විසින් ම පා සිවුරු ගෙන පන්සාලිස් යොදුන් මඟ පාගමණින්ම වැඩම කොට ඔහු හා කුම්භකාරඤාලාවෙක්හි රාත්‍රිය ද ගත කළ සේක. පිරිනිවන් පාන දිනයෙහි පිරිනිවන්

මඤ්චකයෙහි සයනනය කරමින් සුභද්‍ර නම් පිරිවැර්ජයාට දහම් දෙසූ සේක.

මිසදිටු බමුණාගේ කථාව

එක් මිසදිටු බමුණෙක් ගංතෙරක කුඹුරක් සකස් කළේ ය. බුදුන් වහන්සේ ඔහුගේ උපනිඃශ්‍රය සම්පත්තිය දැක ඔහු කුඹුර සකස් කරන තැනට වැඩ වදල සේක. ඔහු තථාගතයන් වහන්සේ දැක ද තමා කරන දෙයම කලා මිස උන්වහන්සේ ගැන සැලකිල්ලක් නො කෙළේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ම “බ්‍රාහ්මණය, කුමක් කරන්නෙහි දැයි අසමින් ඔහු හා පළමුවෙන් කථා කළහ. “ගෞතමයෙනි, කුඹුර ශුද්ධ කෙරෙමි” යි බමුණා කීය. එදින කථාව එපමණින් කෙළවර විය. පසු දින බමුණා කුඹුර සෑමට ගියේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ද එහි වැඩම කොට “ගෞතමයෙනි, කුඹුර සාමි’යි බමුණා කීය. කුඹුර වපුරන දිනයෙහි ද තථාගතයන් වහන්සේ එහි වැඩම කොට “බ්‍රාහ්මණය ,කුමක් කරන්නෙහි දැයි වදළහ. “ගෞතමයෙනි, කුඹුර වපුරමි’යි බමුණා කීය. තථාගතයන් වහන්සේ නැවත නැවත ද කුඹුරට වැඩම කළහ. එයින් බමුණාගේ රෝද්‍ර ගතිය ක්‍රමයෙන් නැති විය. මදින් මද ඔහු තථාගතයන් වහන්සේට මිත්‍ර විය. දිනක් තථාගතයන් වහන්සේ එහි වැඩම කළ කල්හි බ්‍රාහ්මණයා “පින්වත් ගෞතමයෙනි, මා බිම සකස් කිරීමට පටන් ගත් තැන පටන් ම ඔබ මෙහි පැමිණියෙහි ය, ඉදින් මේ ගොයම් හරි ගියොත් ඔබට ද මෙයින් දෙන්නෙමිය, මම මෙය තනිව නො කමිය, මෙතැන් පටන් ඔබ මාගේ යාච්චෙකැ’යි කීය. ගොයම් හොදින් වැඩි පැසුණේ ය. බ්‍රාහ්මණයා ගොයම් හොදින් වැඩි ඇති බව ගැන ඉමහත් සතුටින් සිටියේ ය. සෙට ගොයම් කපමි යි සුදනම් ව සිටි දින රාත්‍රියෙහි මහවැසි වැස ගඟ ගලා ගොයම් ඉදිරි ගඟ දියෙහි පාවී ගියේ ය. කුඹුරු උදුලූගැ තැනක මෙහි දිස් විය. බමුණා පසු දින කුඹුර බැලීමට ගියේ ය. එකම ගොයම් ගසකුදු නොමැතිව උදුලූගැ බිමක්

මෙන් වී තුබුණු කුඹුර දුටු බමුණාට දැරිය නො හෙන ශෝකයක් ඇති විය. ඔහු ගෙට අවුත් ඇඳකට වි ආහාර ගැනීම ද හැර නිද සිටියේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ බ්‍රාහ්මණයාගේ කුඹුර පාළු වන බව කලින් ම දැන සිටිය හ. උන් වහන්සේ ඔහු වෙත නැවත නැවත වැඩ වදලේ මේ අවස්ථාවේ දී ඔහුට පිහිට වනු පිණිස ය. එද තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුගේ දෙරකඩටම වැඩම කළහ. බමුණා බුදුරදුන් පැමිණි බව අසා "මගේ යහළුවා ගේ තුළට කැඳවා වාඩි කරවව්" ය යි කීය. ගෙහි විසුවෝ එසේ කළහ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් බ්‍රාහ්මණයා කැඳවූ කල්හි ඔහු පැමිණ උන්වහන්සේ සමීපයෙහි හිඳ ගත්තේ ය. "කිමෙක් ද බ්‍රාහ්මණය 'යි තථාගතයන් වහන්සේ වදල කල්හි බ්‍රාහ්මණයා කියනුයේ "පින්වත් ගෞතමයනි, මා කුඹුරේ වැඩ පටන් ගත් තැන සිටම ඔබ වහන්සේ ද කුඹුරට පැමිණියාහු ය. කුඹුර හරි ගිය කල්හි මම ඔබ වහන්සේට ද දෙමිය යි කීමි. මාගේ ඒ අදහස වාර්ථ වී ගියේ ය. එයින් මට මහත් ශෝකයක් හටගනී. මට දැන් ආහාර ද නොගෙන හැකි ය" යි කීය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ 'බ්‍රාහ්මණය නුඹට මේ ශෝකය ඇති වූයේ කුමක් නිසා දැයි දන්වෙහිද'යි වදළහ. "පින්වත් ගෞතමයනි, මම නොදනිමි, ඔබ වහන්සේ ඒ කාරණය දන්නහු දැයි බමුණා කීය. තථාගතයන් වහන්සේ 'බ්‍රාහ්මණය, මම ඒ කරුණ දනිමි. සත්ත්වයනට ශෝකයක් හෝ හයක් හෝ උපන්නේ නම් තණ්හාව නිසා ම ය' වදර,

"තණ්හාය ජායතී සොකො - තණ්හාය ජායතී හයං
තණ්හාය විප්පමුත්තස්ස- නත්ථී සොකො කුතො හයං"

(ධම්මපද)

යන ගය වදල සේක.

තථාගතයන් වහන්සේ දේශනාවසානයේ වතුස්සත්‍යයන් අවබෝධ වී බමුණා සෝවාන් ඵලයට පැමිණියේ ය. මෙසේ තථාගතයන් වහන්සේ අන්‍යයන්ට ධර්මය අවබෝධ කිරීම සඳහා නිරන්තරයෙන් උත්සහ ගන්නා සේක.

බුඩඥන තුදුස

බුඩඥන නමින් ඥන තුදුසක් ද පටිසම්භිදමග්ගයෙහි වදුරා ඇත්තේ ය. තුදුස බුදු නැණින් යුක්ත වන බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේ බුඩ නම් වෙති. බුඩඥන තුදුස මෙසේ වදුරා ඇත.

“චුද්දස බුඩ ඤාණානි, දුක්ඛෙ ඤාණං බුඩ ඤාණං, දුක්ඛසමුදයේ ඤාණං බුඩඤාණං, දුක්ඛ නිරෝධ ඤාණං බුද්ධඤාණං, දුක්ඛනිරෝධගාමිණියා පටිපදාය ඤාණංබුද්ධ ඤාණං, අත්ථපටිසම්භිදෙ ඤාණං බුද්ධඤාණං, ධම්මපටිසම්භිදෙ ඤාණං බුද්ධඤාණං. නිරුත්තිපටිසම්භිදෙ ඤාණං බුද්ධඤාණං, පටිභානපටිසම්භිදෙ ඤාණං බුද්ධඤාණං, ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තෙ ඤාණං බුද්ධඤාණං, සත්තානං ආසයානුසයේ ඤාණං බුද්ධඤාණං, යමකපාටිභාරයෙ ඤාණං බුද්ධඤාණං, මහාකරුණාසමාපත්තියා ඤාණං බුද්ධඤාණං, සබ්බඤ්ඤාතඤාණං බුද්ධඤාණං, අනාවරණ ඤාණං බුද්ධඤාණං, ඉමානි චුද්දස බුද්ධඤාණානි ඉමෙසං චුද්දසන්තං බුද්ධඤාණං අට්ඨඤාණානි සාවකසාධාරණානි, ඡ ඤාණානි අසාධාරණානි සාවකෙහි”

(පටිසම්භිදමග්ග)

චතුර්දශ බුද්ධඥනයන් අතුරෙන් සත්‍යඥන සතර දැක්වීමට වතුස්සත්‍යය විස්තර කළ යුතු ය. වතුස්සත්‍ය සම්මාසම්බුද්ධ ගුණය විස්තර කිරීමේ දී සැකැවින් දක්වා ඇත.

විස්තර වශයෙන් දනු කැමැත්තෝ අප විසින් සම්පාදිත වතුරායී සත්‍යය නමැති ග්‍රන්ථය කියවත්වා.

පටිසම්භිද ඤාණ

ඤාණය වනාහි සාමාන්‍යයෙන් දන්නා ඥානය, ප්‍රභේද සහිතව විස්තර වශයෙන් දන්නා ඥානය යි දෙවදැරුම් වේ. ගසක්, ගසක් වශයෙන් දැනීම සාමන්‍ය ඥානය යි. මුල්-සුමුලු-පොතු-එලය-අරටුව-බඩය-අතු- රිකිලි-කොළ මල්-ගෙඩි, ඒවායේ පැහැය-සටහන-ගන්ධය-රසය යන විශේෂ විභාග සියල්ල දැනීම ප්‍රභේද සහිතව විස්තර වශයෙන් දැනීම ය. ඒ ඒ දේවල් ප්‍රභේද සහිතව විස්තර වශයෙන් දන්නා ඥානය පටිසම්භිද ඤාණ නම් වේ. ඒ ඒ ධර්මය පිළිබඳව වූ දැනුම ඥාණ වශයෙන් එකක් වුව ද දැන ගන්නා වූ ධර්මය අනුව ඒ ඥානය ඥාන සතරක් කොට දක්වා තිබේ. අත්ථපටිසම්භිද ඤාණය, ධම්ම පටිසම්භිද ඤාණය, නිරුත්තිපටිසම්භිද ඤාණය, පටිභාන පටිසම්භිද ඤාණය යනු ඒ ඤාණ සතරය.

ප්‍රභේද සහිතව විස්තර සහිතව හේතූන්ගේ එල දන්නා නුවණ අත්ථපටිසම්භිද ඤාණ නම් වේ. ජනක හේතූය, සම්පාපක හේතූය, ඥාපක හේතූය යි හේතු තුන් වර්ගයකි. ගස, ගෙඩි උපදවන්නාක් මෙන් නො තුබූ යම් කිසිවක් ඇති කරන්නා වූ හේතුව ජනක හේතු නම් වේ. අවිද්‍යා තෘෂ්ණා කර්මාදිහූ ජනක හේතූහූ ය. ජනක හේතූන් විසින් උපදවන ලද නාමරූප ධර්මයෝ අත්ථ නම් වෙති. නැව මෙතර සිටියවුන් එතෙරට පමුණුවන්නාක් මෙන් ඇත්තා වූ යම් කිසිවකට පමුණුවන හේතුව සම්පාපකහේතු නම්, ආයච්චාර්ගය සත්වයන් නිවනට පමුණුවන බැවින් සම්පාපක හේතුවකි. නිවන එහි එලය ය. සම්පාපකහේතුවගේ එලභාවයෙන් නිවන ද අත්ථ නම් වේ. දුම ගින්නක් ඇති බව අවබෝධ කරන්නාක්

මෙන් යම් කිසිවක් අවබෝධ කරවන හේතුව ඥපකහේතු නම් වේ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත ත්‍රිපිටක ධර්මය අසන්නවුන්ට නොයෙක් කරුණු අවබෝධ කරවන බැවින් ඥපකහේතු නම් වේ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත ත්‍රිපිටක ධර්මය අසන්නවුන්ට නොයෙක් කරුණු අවබෝධ කරවන බැවින් ඥපකහේතුවකි. පිටකත්‍රය ධර්මය අනුව අවබෝධ වන්නා වූ අර්ථයෝ, ත්‍රිපිටක ධර්මය ඇසීමෙන් දූනෙන්නා වූ අවබෝධ වන්නා වූ කරුණු ත්‍රිපිටක ධර්මයාගේ ඵල භාවයෙන් අත්ථ නම් වෙති. අවිද්‍යා තෘෂ්ණා කර්මාදී ප්‍රත්‍යයන් විසින් උපදවන නාමරූපයෝ ය, ආයතී මාර්ගයෙන් පැමිණෙන නිවනය, ත්‍රිපිටක ධර්මය ඇසීමෙන් දූනෙන් කරුණු ය යන මේ අර්ථයන් ප්‍රභේධ වශයෙන් දන්නා ඥනය අත්ථපටිසම්භාදඥාණ නම්. මේ ඥාණය ඇතියනුට හේතූන්ගේ ඵල වන නාමරූප ධර්මයන් විස්තර වශයෙන් දත හැකි ය. අන්‍යයන්ට තේරුම් කර දිය හැකි ය. බුදුරදුන් දේශිත ධර්ම වල අර්ථය ද නො වරදවා තේරුම් කර දිය හැකි ය.

ධම්මපටිසම්භිද ඥාණ යනු අනේක නාමරූප ධර්මයන් උපදවන්නා වූ අවිද්‍යා තෘෂ්ණා කර්මාදී හේතූන් ද, නිවනට පමුණු වන ආර්ය මාර්ගසංඛ්‍යාත සම්පාපක හේතුව ද, කුශලාකුශලාදී අනේක ධර්මයන් අවබෝධ කරවන පිටකත්‍රය සංඛ්‍යාත ඥපක හේතුව ද, ප්‍රභේධ වශයෙන් විස්තර වශයෙන් දන්නා ඥනය ය. එය ඇතියනුට හේතු ධර්ම විස්තර වශයෙන් මැනවින් දත හැකි ය. අන්‍යයන්ට අවබෝධ වන පරිදි කිය හැකි ය.

ඉහත දැක්වූ අත්ථපටිසම්භිද ඥාණයෙන් දත යුතු වන ඵලධර්මයන් පිළිබඳ වූ ද, ධම්මපටිසම්භිද ඥාණයෙන් දත යුතු වන හේතු ධර්මයන් පිළිබඳ වූ ද, ඒ ධර්මයන් හා නියත සම්බන්ධය ඇත්තා වූ ස්වාභාව නිරුක්ති නම් වූ මාගධ භාෂාව මැනවින් දන්නා වූ නුවණ නිරුක්තිපටිසම්භිද ඥාණ නම්.

නිරුක්ති පටිසම්භිද ඤාණය ඇත්තේ, අර්ථධර්මයන් පිළිබඳව වූ මාගධ භාෂා ව්‍යවහාරය දන්නේ ය. “එස්සො, වෙදනා” යනාදී ශබ්ද ඇසුණු කල්හි ඔහු ඒවා ස්වාභාව නිරුක්තිය යි දන්නේ ය. “එස්සා, වෙදනො” යනාදී වචන ඇසුණ හොත් ඒවා ස්වාභාව නිරුක්ති නොවේ ය යි දන්නේ ය. මේ ශබ්දය නැතහොත් වචන මේ අර්ථය සඳහා ය යි කිසිවකුගේ පැනවීමක් නියම කිරීමක් නැතිව ස්වාභාවයෙන් ඒ ඒ අර්ථයන් හා සම්බන්ධව සිද්ද වචන ස්වාභාව නිරුක්ති නම් වේ. මාගධ භාෂාව ස්වාභාව නිරුක්තිය යි කියනු ලැබේ. එය සකළ සත්වයාගේ ම මූලභාෂාවය යි ද, වෙනස් නො වෙන භාෂාවය යි ද, දේව බ්‍රහ්මණයන් බෙහෙවින් ව්‍යවහාර කරන භාෂාවය යි ද කියනු ලැබේ. ඒ නිසා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ස්වාභාව නිරුක්තිය වූ මාගධභාෂාවෙහි ත්‍රිපිටකධර්මය තබන ලද්දේය’ යි ද දේශනය කරන ලද්දේ ය’ යි ද කියා තිබේ. නිරුක්තිපටිසම්භිද ඤාණය ලබා ඇති ආර්යය ශ්‍රාවකයන්ට මාගධභාෂාවෙන් දේශිත ධර්ම වෙහෙසක් නැතිව අවබෝධ වන්නේ ය.

අත්තපටිසම්භිද ධම්මපටිසම්භිද - නිරුක්තිපටිසම්භිද යන ඥානත්‍රය මැනවින් දන්නා වූ ඥානය පටිභානපටිසම්භිද ඤාණ නම්. පටිභානපටිසම්භිද ඤාණය ඇති කල්හි පැමිණෙන කරුණු අනුව කී ඥානත්‍රය යොදා ක්‍රියා කළ හැකි ය. ඉහත කී ඥානයන්ගෙන් දැනගන්නා ධර්ම උපමා හේතු උදහරණ සහිතව මැනවින් විස්තර කළ හැකි ය. විභාග කළ හැකි ය. විභංගපාළියෙහි පටිසම්භිදඤාණයෙන් මෙසේ දක්වා ඇත්තේ ය.

“අත්ථෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිද, ධම්මෙ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිද, තත්‍ර ධම්මනිරුක්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුක්තිපටිසම්භිද, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිද.

ඉධ භික්ඛු ධම්මං ජානාති, සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යකෙරණං ගාථා උදනං ඉතිචුත්තකං ජාකතං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ලං, අයං ධම්මපටිසම්භිද, යො තස්ස තස්සෙව භාසිතස්ස අත්ථං ජානාති, අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථො, අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථොති අයං චුච්චති අත්ථපටිසම්භිද, තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිද, ඤාණේසු ඤාණං පටිභාන පටිසම්භිද”

ප්‍රතිසංවිත්ඥන පෘථග්ජනයන්ට නො ලැබෙන ආයතීයන්ට පමණක් ආයතීමාර්ගානුභාවයෙන් ලැබුන ඥාන විශේෂයකි. පටිසම්භිදලාභි පෘථග්ජනයෝ නැතහ. පටිසම්භිදවට නො පැමිණි ආයතීයෝ ද නැතහ. එහෙත් ආයතීඵලයට පැමිණීමෙන් ලැබෙන පටිසම්භිදඤාණ සියලු ආයතීයන්ට ප්‍රබෝධ වන්නේ නො වේ. එය දියුණු වූවෝ පටිසම්භිදපත්ත යන විශේෂනාමයෙන් හඳුන්වත් ලැබෙත්. පටිසම්භිදපත්ත යන නාමයෙන් හඳුන්වන ආයතීයෝ බුඬකාලයෙහි ද සුලභ නො වූහ. ඇතැම් අයතීයන් හට ශෛක්ෂ කාලයේ දී ම ද පටිසම්භිදඤාණය ප්‍රබෝධ වේ. දියුණු වේ. ආනන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේ, විත්‍ර ගෘහපති, ධම්මික උපාසක, උපාලි ගෘහපති, බුද්ධජිත්තරා යන අයට ශෛක්ෂකාලයේ දී ම පටිසම්භිදව දියුණු විය. ශාරිපුත්‍ර ස්ථවිරයන් වහන්සේ, මුගලන් තෙරුන් වහන්සේ , මහකසුප් තෙරුන් වහන්සේ, මහාකච්චායන තෙරුන් වහන්සේ, මහාකොට්ඨීත තෙරුන් වහන්සේ අතුළු මහාශ්‍රාවකයන් වහන්සේලාට රහත් වීමෙන් පටිසම්භිදඤාණය ප්‍රබෝධ විය. ඉන්ද්‍රියපරෝපරියත්තඤාණය, ආසයානුසයඤාණය යන බුද්ධඤාණ දෙක සම්මාසම්බුද්ධගුණය වර්ණනාවෙහි විස්තර කරන ලදී.

යමකප්‍රාතිහාර්ය්‍ය ඥානය

එකවර ප්‍රාතිභායාදී දෙකක් දක්වන ඥානය යමක ප්‍රතිභාර්යා ඥාන නම් වේ. එය ශ්‍රාවකයන් විසින් නො ලැබිය හැකි ලොචතුරා බුදුවරුන්ට පමණක් ලැබෙන විශේෂ ඥානයෙකි. ප්‍රාතිභාර්යා කිරීම දුෂ්කර වැඩකි. එය රහතුන්ට අරහත්වයේ අනුභවයින් කළ හැකියක් නො වේ. රහත්වීමේ මාර්ගය අනිකකි. ප්‍රාතිභාර්යා කිරීමේ මාර්ගයක් අනිකකි. එබැවින් සියලු රහත්හු ප්‍රාතිභාර්යා කරණයට සමත් වෙති. ධ්‍යානලාභිවූ ඇතැම් පෘථග්ජනයෝද ප්‍රාතිභාර්යා කිරීමට සමත් වෙති. ධ්‍යාන ලැබූ තරමින් ම ද ප්‍රාතිභායා නො කළ හැකිය. ප්‍රාතිභාර්යා කළ හැකි විමට පළමුවෙන් අෂ්ටසමාපත්ති උපදවා ඒවා නැවත තුදුස් ආකාරයකින් පුරුදු කළ යුතු ය. සෘද්ධි ප්‍රාතිභාර්යා කළ හැකි තත්වයට සමාපත්ති දියුණු කර ගත් පුද්ගලයෝම ඒවා කිරීමට සමත් වෙති. ප්‍රාතිභාර්යා කරන්නේ තුදුස් ආකාරයෙන් පුරුදු කොට දියුණු කර ගත් රූපාවචර පඤ්චමධ්‍යාන චිත්තයේ බලයෙනි. එසේ දියුණු කළ පඤ්චමධ්‍යාන චිත්තය අභිඥා චිත්ත නම් වේ. යමක ප්‍රාතිභාර්යා ඤාණය යි කියනුයේ ලොචතුරා බුදුවරාන්ගේ අභිඥාචිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ඥානයට ය. අභිඥාලාභියකුට මෙබඳු දෙයක් වේවායි නිකම්ම සිතීම මාත්‍රයෙන් යම් කිසි ප්‍රාතිභාර්යාක් නොකළ හැකි ය. ඒ ඒ ප්‍රාතිභාර්යාන් කිරීම ද වෙන වෙන ම පුරුදු කළ යුතු ය. යම් කිසි ප්‍රාතිභාර්යායක් කිරීමට වුවමනා ඒ ඒ කරුණ සිදු කිරීමට කසිණයෙක්හි පඤ්චමධ්‍යානයට සමවැදිය යුතු ය. පඨවිකසිණ සමාපත්තියෙන් ගින්නක් හෝ දියක් ඇති කළ නො හැකි ය. ගින්නක් මැවීමට නම් එයට නිසි තේජෝකසිණපඤ්චම ධ්‍යානයට සමවැදිය යුතු ය. මෙසේ ඒ ඒ ප්‍රාතිභායාදීය කිරීමේ දී ඒ ඒ දෙයට නිසි සමවතකට සමවැදි ඉන් නැඟීමට අධිෂ්ඨාන චිත්තයට බලය ගත යුතු ය.

ඉක්බිති තමා කරන්නට යන ප්‍රාතිභායාදීය සිතින් සලකා මෙ නම් දෙයක් වේවා යි පරිකමී කළ යුතු ය. එසේ කරන

කල්හි බලාපොරොත්තු වන දෙය සිදු කරන අභිඥනාවයට පැමිණි රූපාවචර පඤ්චමධ්‍යාන චිත්තය නැවත ඇති වේ. ඒ සිත ඇතිවෙනු සමග අදහස් කළ දෙය නිර්මාණය වේ. ධ්‍යානයෙහි වගීභාවය මඳ පුද්ගලයන්ට යම් කිසි ප්‍රාතිභායථීයක් කිරීමට බොහෝ කල් ගතවේ. වගීභාවය වැඩි පමණට ඉක්මණින් ප්‍රාතිභායථීය කළ හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේට සමාපත්ති විෂයෙහි අධික වගීභාවයක් ඇති බැවින් ඉතා ඉක්මනින් ප්‍රාතිභායථීය කළ හැකිය. ධ්‍යානයන්හි අතිශය වගීභාවයක් ඇත්තා වූ තථාගතයන් වහන්සේ ඉතා වේගයෙන් ඒ ඒ සමවත්වලට සමවැදීම නැගිටීම අධිෂ්ඨාන කිරීම කළ හැකි නිසා ශරීරයේ එක් තැනකින් ජල ධාරාවක් පිට කරමින් ම අන් නැනකින් ගිනි කඳන් පිට කළ හැකි ය. එය යමකප්‍රාතිභායථීය ය. එය කළ හැකි නුවණ යමක ප්‍රාතිභායථීයඥාය යි.

මහාකරුණාසමාපත්ති ඥානය

කරුණා ගුණය බුද්ධගුණ වලින් ඉතා මහත් වූ ද, උසස් වූ ද ගුණයෙකි. බුදුබැවිහි පදනම ද කරුණා ගුණය ය. එය පිළිබඳව සැහෙන විස්තරයක් කළ හැක්කේ එය ගැන ම විශාල ග්‍රන්ථයක් සම්පාදනය කළ හොත් ය. රත්නත්‍රයේ සියලු ගුණ දැක්වීම හා සපයන මේ ග්‍රන්ථයෙන් කළ හැක්කේ ඒ මහත් වූ ගුණය ඉතා කොටින් දැක්වීමකි.

දූඛිත සත්ත්වයන් ගැන කම්පාවන ඔවුන්ගේ දුක් නො ඉවසන ස්වාභාවය, දූඛිතයන් දුකින් මිදවීමේ කැමැත්ත කරුණා නම් වේ. තථාගතයන් වහන්සේ කරුණාව ඉතා මහත්ය. එබැවින් එයට මහා කරුණාව යයි කියනු ලැබේ. ඒ කරුණාව මහත් වන්නේ කෙසේ ද? යනු මෙහි ලා දත යුතු ප්‍රධාන කරුණය. කරුණාව සැම දෙනා තුළම ඒ ඒ ප්‍රමාණයෙන් ඇතිවන වෛතසික ධර්මයෙකි. මාපියෝ කරුණාවන්හු ය යි ප්‍රසිද්ධි හ ය. ඔවුන්ගේ ඒ කරුණාව

තමන්ගේ දරුවන්ට පමණක් සීමා වුවකි. තමන්ගේ දරුවන්ට මෙන් අන්‍යයන්ගේ දරුවන්ට මාපියන්ගේ කරුණාවක් නැත. මාපිය යුවලට දරුවන් ඇත්තේ ටික දෙනෙකි. ටිකදෙනෙකු සම්බන්ධයෙන් ඇති කරුණාව සුළු දෙයකි. තථාගතයන් වහන්සේගේ කරුණාව සකල සත්වයන් ගැන මය. ලෝකයෙහි අනන්ත සත්ත්වයෝ ඇතහ. සත්ත්වයන් අනන්ත බැවින් ඒ අනන්ත සත්ත්වයන් අනුව තථාගතයන් වහන්සේගේ කරුණාව අනන්තය. තථාගතයන් වහන්සේගේ කරුණාව හා මවු කෙනකුගේ පිය කෙනෙකුගේ කරුණාව සංසන්දනය කරන්නට උපමාවකුදු නැති තරම් ය. තථාගතයන් වහන්සේ මහාකරුණාව සාගර ජලයටත් මවු කෙනෙකුගේ කරුණාව එක දියබිඳකටත් උපමා කළ ද උපමාව යහපත් නොවේ. තථාගතයන් වහන්සේගේ කරුණාව මහ පොළොවට ද මවු කෙනෙකුගේ කරුණාව වැලි කැටයකට ද උපමා කළත් උපමාව සුදුසු නැත. සාගර ජලයෙහිත් පොළොවෙහිත් ප්‍රමාණයක් ඇත. අනන්ත කරුණාව ඒවාට උපමා කිරීම ඒ කරුණාව සුළු කොට දැක්වීමකි.

එක් එක් පුද්ගලයකු සම්බන්ධයෙන් ඇත්තා වූ කරුණාවෙහි කුඩා - මහත් බව ප්‍රමාණ කළ යුත්තේ කරුණාවට ලක් වන පුද්ගලයා සුවපත් කිරීම සඳහා කළ හැකි පරිත්‍යාගයන් අනුව ය. මැරෙන්නට යන දරුවකු බේරා ගැනීම සඳහා මවු කෙනෙකු විසින් තමාට ඇත්තාක් ධනය වුවද පරිත්‍යාග කිරීමට ඉදිරිපත් වනු ඇත. එහෙත් තමා වාසය කරන ගෙය හා ඉඩමත් ඒ සඳහා පරිත්‍යාග කරන්නට කියූව හොත් දරුවා මැරෙන්න හරිනවා මිස එය කිරීමට ඉදිරිපත් නො වනු ඇත. තථාගතයන් වහන්සේ සත්ව කරුණාව නිසා නො කළ පරිත්‍යාගයක් නැත. ලොවුකුරා බුදුබව ලැබ අසරණ සත්ත්වයන්ට පිහිට වනු සඳහා බෝසත් කාලයේ දී උන් වහන්සේ විසින් කරණ ලද ධන පරිත්‍යාගයට උපමා නැත.

“සො සාගරෙ ජලධිකං රුධිරං අදසි
භූමිං පරාජය සමංසමදසි දනං
මෙරුප්පමාණමධිකඤ්ච සමොලිසිසං
බෙ තාරකාධිකතරං නයනං අදසිං”

යනුවෙන් අප මහා බෝසතාණන් වහන්සේ අසරණ සත්ත්වයන්ට පිහිට වනු පිණිස දනපාරමිතාව පිරිමි වශයෙන් සාගරජලය පරදවා තමන්ගේ සිරුරෙන් ලේ දුන් බව ද, මහපොළව පරදවා ඇඟමස් දුන් බව ද, මහමෙර පරදවා ඔටුණු පලන් හිස් දුන් බව ද, අහසේ තරු පරදවා තෙත් දුන් බව ද, කියා තිබේ. අන්‍යයන් සඳහා තථාගතයන් වහන්සේට මෙබඳු මහා පරිත්‍යාගයක් කළ හැකි වූයේ කරුණාවෙහි මහත්වය නිසා ය. මේ කාරණය අනුව සැලකා බැලූව ද මා පියා දි සෙස්සන්ගේ කරුණාව ඉතා සුළු ය. බුද්ධිකරුණාව ම ඉතා මහත් ය.

කරුණාව දුෂ්ඨ සත්ත්වයන් අරමුණු කොට ඇති වන ධර්මයෙකි. සත්ත්වයන්ගේ දුක් දත හැකි විමට නුවණ තිබිය යුතු ය. නුවණ මඳ අයට දැනෙන්නේ සත්ත්වයන්ගේ දුක් වලින් ඉතා සුළු කොටසකි. සුගති වශයෙන් සලකන මනුෂ්‍ය දිව්‍ය බ්‍රහ්ම යන ලෝකයෙහි වෙසෙන සකල සත්ත්වයෝම දුෂ්ඨයෝ ය. සර්වකාරයෙන් සුඛිත සත්වයෙක් හවතුයෙහි කොතනකවත් නැත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ කරුණාව සකල සත්වයන් සම්බන්ධයෙන් පවත්නේ ඒ නිසා ය. ධනය ඇතිව අඹුදරුවන් ඇතිව නෑ මිතුරන් ඇතිව සේවකයන් ඇතිව වුවමනා තරම් ආහාරපාන වස්ත්‍රයානවාහනාදිය ඇතිව ගරු බුහුමන් ඇතිව නිරෝගිව ජීවත් වන අය සාමාන්‍ය ලෝකයාට පෙනෙන්නේ සුඛිතයන් ලෙස ය. සාමාන්‍ය ජනයා විසින් දේව බ්‍රහ්මයන් සලකන්නේ පරම සුඛිතයන් ලෙසය. ඔවුන්ට ඇත්තා වූ මහාදුෂ්ඨකන්ධය දැකිය හැකි තරමේ නුවණක් සාමාන්‍ය ජනයාට නැත.

සුඛිතයන් වශයෙන් සලකන ඒ පුද්ගලයන් සම්බන්ධයෙන් සාමාන්‍ය ජනයාට කරුණාවක් ඇති නොවේ. ඔවුන් සම්බන්ධයෙන් ඇති වෙතොත් ඇති වන්නේ ඊෂ්‍යාව හෝ මුදිතාව ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ නුවණට ඔවුන්ට ඇත්තා වූ මහා දුකිස්කන්ධය පෙනෙත් බැවින් සකල සත්ත්වයන් ගැනම උන් වහන්සේට කරුණාව ඇති වේ. එක් එක් සත්වයකුට ඇති මහත් වූ දුකිස්කන්ධයක් පෙනෙන බැවින් එක් එක් සත්ත්වයකු සම්බන්ධයෙන් ම මහත් වූ කරුණාවක් තථාගතයන් වහන්සේට ඇති වේ. ඒ කරුණාව දුක් දන්නා නුවණ අනුව ඇතිවන බැවින් නුවණ පමණට ම තථාගතයන් වහන්සේගේ කරුණාවද මහත් වන්නේය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් සත්ත්වයන්ගේ දුක් එකුත් අනු අයුරකින් දන්නා බව පටිසම්භිදමග්ගයේ දක්වා තිබේ. ඒ ඒ ආකාරයෙන් සත්ත්වයන්ගේ දුක් බලා උන් වහන්සේ මහා කරුණාසමාපත්තියට සමවදිති. මහාකරුණාසමාපත්තිය යනු දුකිත සත්ත්වයන් අරමුණු කරන කරුණාධ්‍යානය ය. අනේකාකාරයෙන් දුක් දන්නා වූ කරුණාධ්‍යානයට හේතු වන ඥානයන් කරුණාධ්‍යාන විත්තසම්ප්‍රයුත්ත ඥානයන් මහාකරුණාසමාපත්තිඥානය ය.

තමන් වහන්සේ විමුක්තිය සඳහා කළ යුතු සියල්ල නිමවා සිටින්නා වූ අනේක සමාපත්තිලාභී වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට ලෝකය ගැන සෙවීමක් නො කොට ධ්‍යානසමාපත්ති ඵලසමාපත්ති නිරෝධසමාපත්ති සුඛයන් රිසි සේ වළඳමින් එක් තැනකට වී බුහුමරාජයකු සේ කල් යැවිය හැකි ය. තමන් වහන්සේ කෙරෙහි පැවති මහාකරුණාව නිසා තථාගතයන් වහන්සේ ආත්මාර්ථය පමණක් සලකා ගෙන නො සිට පරහිත කරණයෙහි නිරත වූහ. උන් වහන්සේ ජනයාට සෙන සලසනු පිණිස වර්ෂයකට සාරමස පස්මස සමස සත්මස අටමස බැගින් දනවී සැරිසරා වැඩම කළහ. ඇතැම් වර්ෂ වල නව මසක් ම දනවී සැරිසරා වැඩම කළහ.

මහාමණ්ඩලය මධ්‍යමණ්ඩලය අන්තෝමණ්ඩලයයි තථාගතයන් වහන්සේ දනවී සැරිසරා වඩනා මාර්ග තුනක් ඇත්තේ ය. ඉන් මහාමණ්ඩලය යොදුන් නවසියයකි. මධ්‍යම මණ්ඩලය යොදුන් සසියයකි. අන්තෝමණ්ඩලය යොදුන් තුන්සියයකි. තථාගතයන් වහන්සේ ජනයාට අනුග්‍රහ කරමින් ඒ මාර්ගවල දිනකට යොදුන අඩ යොදුන බැගින් ගමන් කළ සේක.

ජනානුග්‍රහයේ දී තථාගතයන් වහන්සේට සතුරු මිතුරු වෙනසක් නැත. උන් වහන්සේ සතුරන්ට ද අනුකම්පා කරන්නා හ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ගිජුකුළු පව්වෙහි වැඩ වෙසෙන අවස්ථාවක උන් වහන්සේ මැරීම සඳහා දෙව්දත් දුනුවායකු යැවීය. ඔහු බුදුරදුන් විදිනු පිණිස ඊය දුන්නෙහි තබා දුනුදිය ඇද්දේ ය. බුදුරදුන්ගේ ජීවිතය කවරකුටත් උපක්‍රමයකින් නැසිය නො හැකි ය. බුද්ධගරිරය උන් වහන්සේ නො කැමැත්තෙන් තුවාල කළ නො හැකිය. දුනු දිය ඇද්ද මිස දුනුවායාට එය නො හළ හැකි විය. ඔවුන්ගේ ගරිරය ගල් ගැසුණේ ය. යන්ත්‍රයක් ලා අඹරන කලෙක මෙන් ඔහුගේ ගරිරයෙහි දුෂ්ඨවේදනා හටගති. ඔහුට මහා භයක් ඇති විය. තථාගතයන් වහන්සේ ඔහු දෑක කාරුණික මවක් දරුවකු අමතන්නාක් මෙන් “බිය නො වෙව්, මෙහි එව”යි මෘදු ලෙස අමතා වදාළහ.

එකල්හි ධනුර්ධරයා ආයුධ ඉවත දමා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ගොස් වැඳ වැටී “ස්වාමීනි, නො දැනීම නිසා මා අතින් වරදක් සිදුවිය. මෝඩ වූ මම නුඹ වහන්සේගේ ගුණ නො දැන දෙව්දත්ගේ කීමට නුඹ වහන්සේ මරන්නට ආමි. ස්වාමීනි, මට ක්ෂමා වුව මැනවැයි කියා සම්පයෙහි වාඩි විය. සතුරාට ද නො වෙනස්ව අනුකම්පා කරන්නා වූ මහාකාරුණිකයන් වහන්සේ ධර්මදේශනයෙන් ඔහු සෝචනත් එලයෙහි පිහිටවා “දෙව්දත් කී මගින් නො ගොස් අන් මගකින් යව”යි කියා ඔහු පිටත් කළහ. තථාගතයන් වහන්සේ මැරීම

සැඟවීම පිණිස, බුදුනට විද එන ධනුර්ධරයා විද මැරීම සඳහා දෙවිදන් විසින් නවත්වන ලද ධනුර්ධරයන් දෙදෙනෙක් ඔහු එනු බලා මඟරැක සිටියෝ ය. බුදුන් වහන්සේ ඔහුට අන් මඟකින් යන්නය යි වදලේ ඒ නිසා ය. මහාකාරුණිකයන් වහන්සේ තමන් මරන්නට ආ සතුරාගේ ජීවිතය රැක දුන්න. බෝසත් කාලයේදී ද උන්වහන්සේ නොයෙක් වර සතුරන්ට යහපත සිදු කර ඇත්තේ ය.

මහාකාරුණික වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දිනකට දෙවරක් මහා කරුණාසමාප්තියෙන් නැඟී ලොව බලා වදරන්නාහ. අලුයම වක්‍රවාටාන්තයේ පටන් ගඳකිළි දෙරකඩ දක්වා නුවණ පතුරවා ලොව බලන සේක. සවස් කාලයේ ගඳකිළි දෙරකඩ පටන් වක්‍රවාටාන්තය දක්වා ලොව බලා වදරන්නාහ. එසේ බලා වදරා ඒ ඒ දිනයෙහි උපකාර කළ හැකි පුද්ගලයන්ට කොතෙක් දුර වුව ද ගොස් උන් වහන්සේ උපකාර කරන සේක.

පුත්තියාගේ නිසිස තෙරණුවෝ

සැවැත්නුවර වැසි එක් කුලපුත්‍රයෙක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්මය අසා බුදුසස්තෙහි පැවිදිව උපසම්පදවද ලබා විසුච්චිය. ඒ ස්ථවීරතුමා නිසිස ස්ථවීර නම් විය. පසු කලෙක ඒ ස්ථවීරතුමා රෝගාතුර විය. එතුමාගේ ශරීරයෙහි කුඩා බිබිලි සැදි ක්‍රමයෙන් ඒවා නෙල්ලිගෙඩි දෙහිගෙඩි, දෙඩම්ගෙඩි බෙලිගෙඩි පමණ මහත් වී පැසව පැසවා පුපුරන්නට විය. කාරුණික භික්ෂුහු ආහාර බෙහෙත් සපයා දීමෙන් ද සිවුරු හා වාසස්ථානය පවිත්‍ර කිරීමෙන් ද නිසිස ස්ථවීරයන්ට උපස්ථාන කළහ. කල් යාමෙන් මුළු සිරුර ම කුණු වී ගියෙන් නිසිස ස්ථවීරතුමාගේ නම ද වෙනස් විය. ශරීරය කුණු වී ඇති බැවින් එතුමා පුත්තියාගේ නිසිස යන නමින් හඳුන්වන්නට විය. භික්ෂුන් වහන්සේලා කොතෙක් උපස්ථාන කළ ද රෝගය මඳකුදු අඩු කළ නො හැකි විය. කල්යාමයේ දී

එතුමාගේ ශරීරයේ ඇට ද බිඳෙන්නට විය. ඇට බිඳීමෙන් තිස්ස තෙරණුවන්ට නැගිටින්නට වාඩි වන්නට තබා හැරෙන්න පෙරළෙන්නට ද නො පිළිවන් විය. අධික දුර්ගන්ධය නිසා කෙනෙකුට ළං නොවිය හැකි විය. උපස්ථාන නො කල හැකි තත්වයට පැමිණි බැවින් උපස්ථායක භික්ෂුහු අතහැර දැමූහ. තිස්ස ස්ථවිර ලේ සැරව ගොඩේ අනාථව සයනය කළේය. තථාගතයන් වහන්සේ ලෙව බලා වදරන සේක්:- අනාථව ශයනය කරන තිස්ස ස්ථවිරයන් දුටු සේක. උන් වහන්සේ දැන් මා හැර මේ භික්ෂුවට අන් පිහිටක් නැත ය යි ගඳකිළියෙන් නික්ම විහාර වාරිකාවෙහි හැසිරෙන සේක්, ගිනිහල්ගෙට වැඩම කොට වතුර සැළියක් ලිප තබා එය හුණු වන තුරු එහි ම වැඩ සිට වතුර හුණු වූ පසු රෝගී භික්ෂුව වෙත වැඩම කොට ඒ භික්ෂුව ඇඳත් සමග ඔසවා ගිනිහල් ගෙට ගෙන එනු පිණිස ඇදේ පසකට අත තැබූහ. එකල්හි භික්ෂුහු “අපි ගෙන යන්නෙමු”යි තථාගතයන් වහන්සේ ඉවත් වන්නට කියා ඇඳ ඔසවා ගිනිහල් ගෙට රෝගී භික්ෂුව ගෙන ගියහ. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ රෝගී භික්ෂුවගේ අපවිත්‍රව තිබූ සිවුර සෝදවා භික්ෂුව උණු දියෙන් සියතින්ම නහවා පිරිසිදු කොට සේදූ සිවුරු පෙරවූහ. රෝගී භික්ෂුවට එයින් මහත් සැනසිල්ලක් ලැබී සිත එකඟ කර ගත හැකි විය.

එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ භික්ෂුවගේ හිස සමීපයෙහි සිට ධර්මදේශනා කළහ. දේශනාවසානයෙහි සියල්ලන් විසින් හැර දමා සිටි පූත්ගත්ත තිස්ස තෙරණුවෝ සවි කෙළෙසුන් නසා අර්හත් ඵලයට පැමිණිය හ. එක් වරෙක සැළකීමට කෙනෙකු නැතිව සිටි උදරාබාදයකින් පෙළුණු භික්ෂුවකට ද තථාගතයන් වහන්සේ ආනන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේ සමග ගොස් උණු පැනින් නහවා උපස්ථාන කළ බව ද විනය පිටකයෙහි මහාවග්ගපාලියේ සඳහන්ව ඇත්තේ ය.

සෝපාක දරුවාට අනුග්‍රහ කිරීම

සෝපාක රහත් වීමට නිසි පින් ඇති දරුවෙකි. එහෙත් අන්තිම ජාතියේ උපන්නේ රජගහ නුවර පහත් කුලයක ය. ඉපිද සාරමාසයකින් ඔහුගේ පියා මළේය. ඉන් පසු සුළු පියා ඔහු පෝෂණය කළේය. ඔහු සත් හවුරුදු වයසට පැමිණි පසු දිනක් සුළු පියා ඔහුගේ දරුවන් හා කෝලාහල කළේය යි කිපී සෝපාක අමුසොහොනකට ගෙන ගොස් දෙ අත් එක් කොට තදින් බැඳ “මු හිවළන් විසින් කා දමනු ලබේවා” යි ඒ රැහැනින් ම මළමිනියක බැන්දේ ය. පශ්චිමභවිකයන් නො මැරිය හැකි ය. එබැවින් සතුන්ගේ හෝ අමනුෂ්‍යයන්ගේ හෝ ඔහුට පීඩාවක් නො විය. මධ්‍යම රාත්‍රියේ ඔහු විලාප කියමින් හැසී ය. එවේලෙහි තථාගතයන් වහන්සේ ලොව බලා වදාරන සේක්, ඔහු දැක විහාරයෙහි සිට ම ආලෝකය යවා ඔහුට පෙනී සිට:-

“එහි සොපාක මා භායී - ඔලොකස්සු තථාගතං
 අහං තං තාරයිස්සාමි- රාහුමුඛෙව වන්දිමං.”

යන ගය වදළ සේක. සෝපාක සෝවාන් ඵලයට පැමිණ එකෙනෙහි බුද්ධානුභාවයෙන් බන්ධනයෙන් මිදී තථාගතයන් වහන්සේ වැඩ වෙසෙන ගදකිළිය ඉදිරියට පැමිණියේ ය. සෝපාකගේ මව පසු දින ඔහු නො දැක ඔහු ගැන කිසි තොරතුරක් සුළු පියාගෙන් ද දැන ගන්නට නො ලැබී දරුවා සොයා ඇවිදින්නී බුදුරදුන් වෙත පැමිණ උන් වහන්සේගෙන් දරුවා ගැන විමසුවා ය. තථාගතයන් වහන්සේ සෘඪිබලයෙන් දරුවා නො පෙනෙන පරිදි කොට ඇයට දහම් දෙසූහ. ඕ තොමෝ දහම් අසා සෝවාන් ඵලයට පැමිණියා ය. සෝපාක එය අසා අර්හත්වයට පැමිණියේය. ඉක්බිති තථාගතයන් වහන්සේ සෘඪිය ඉවත් කළ සේක. මව දරුවා දැක ඉමහත් සොම්නසට පැමිණ සෝපාක අර්හත්වයට පැමිණ සිටිනු අසා තථාගතයන් වහන්සේ සම්පයෙහි පැවිදි කරවා ගියා හ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ සත් හැවිරිදි සාමණේර නමගෙන් “එක නාම කිං” යනාදීන් ප්‍රශ්න දූශයක් අසා වදාරා

ඒවාට පිළිතුරු දීමෙන් පසු කුඩා සාමනේර නමට උපසම්පදාව දුන් සේක.

සර්වඥතාඥනය

“සබ්බං සංඛතමසංඛතං අනවසෙසං ජානාතීති සබ්බඤ්ඤාතඤ්ණං” යනුවෙන් පටිසම්භිදග්ගයෙහි දක්වා ඇති පරිදි සංඛත වූද අසංඛත වුව ද සකල ධර්ම සමුහය නිරවශේෂයෙන් දන්නා ඥානය සර්වඥතාඥනය ය. එය ලොවුතුරා බුදුනට අර්භත්මාර්ගචිත්තය ඇති වීමෙන්ම ලැබෙන විශේෂ ඥානයකි. අර්භත්මාර්ග චිත්තය ශ්‍රාවකයෝ ද ලබති. එහෙත් ඔවුනට සර්වඥතා ඥානය නො ලැබේ. බුදුවරුන්ගේ අර්භත්මාර්ගචිත්තයෙහි ඇති විශේෂය එහි ඇති වීමෙන් සර්වඥතාඥතාදී සකල බුඬගුණයන් ද ලැබීම ය. සංඛත යනු ප්‍රත්‍යයෙන් හටගන්නා නාමරූප ධර්මයෝ ය. රූප වේදනා සංඥ සංකාර විඥන යන පඤ්චස්කන්ධය සංඛත ය. ඒවාට සංස්කාරයෝ ය යි ද කියනු ලැබේ. ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හට ගැනීමක් නැතිව ඇත්තා වූ නිව්ඵාණය හා ප්‍රඥප්තීහු අසංඛතයෝ ය. ලෝකයෙහි යමක් ඇති නම් ඒ සියල්ලම සංඛත අසංඛත දෙපක්ෂයෙන් එකකට අයත් වන්නේ ය. සර්වඥතාඥනයට ඒ සියල්ල ම දූනෙන්නේ ය. ඒවා යම් තරමකට දූනෙනවා නොව ඒ ඒ ධර්මයට අයත් වෙන් වෙන් වූ ලක්ෂණයන්ගේ වශයෙන් ද අතිත්‍යාදී සාමාන්‍ය ලක්ෂණ වශයෙන් ද දූනෙන්නේ ය. නිවන ද සුඤ්ඤතාදී වශයෙන් අනේකාකාරයෙන් දූනෙන්නේ ය. ප්‍රඥප්තීන් ප්‍රඥප්ති වශයෙන් දූනෙන්නේ ය.

“නත්ථී තස්ස භගවතො අඤ්ඤාතං අදිට්ඨං අච්චිතං අසව්ඡකතං අඵස්සං පඤ්ඤය, අතීතං අනාගතං පච්චුප්පන්නං උපාදය සබ්බේ ධම්මා

සබ්බකාරොන බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡන්ති, යං කිඤ්චි නෙය්‍යං නාම අත්ථී තං සබ්බං ජානිතබ්බං, අත්තත්ථො වා පරත්ථො වා උභයත්ථො වා දිට්ඨම්මිකො වා අත්ථො සම්පරාසිකො වා අත්ථො උත්තානො වා අත්ථො ගම්භීරො වා අත්ථො අත්ථො ගුල්හො වා අත්ථො පටිච්ඡන්තො වා අත්ථො නෙය්‍යො වා අත්ථො නීතො වා අත්ථො අනච්ඡො වා අත්ථො, නික්කෙලෙසො වා අත්ථො වොදනො වා අත්ථො, නික්කෙලෙසො වා අත්ථො වොදනො වා අත්ථො, පරමත්ථො වා අත්ථො සබ්බං තං අන්තො බුඩ්ඤාණෙ පරිචන්තති.

(පටිසම්භිදු මග්ග)

තෝරුම:-

පාරමිතා පුණ්‍යබලයෙන් ඇති වූ අර්භත්මාර්ගඥනයෙන් සකල ධර්මවිෂයෙහි පැවති සම්මෝහය දුරු කළ වූ ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට නො දන්නා ලද්දක් නො දක්නා ලද්දක් ඥානයෙන් නො පැමිණෙන ලද්දක් ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කරන ලද්දක් ප්‍රඥවෙන් ස්පර්ශ නො කරන ලද්දක් නැත. අතීත වූ ද අනාගත වූ ද වර්තමාන වූ ද සකළ ධර්මයේ සර්වාකාරයෙන් භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ඥානාභිමුඛයට පැමිණෙති. ආත්මාර්ථ වූ ද පරාර්ථ වූ ද උභයාර්ථ වූ ද දෘෂ්ඨධාර්මිකාර්ථ වූ ද සාම්පරාසිකාර්ථ වූ ද උත්තානාර්ථ වූ ද ගම්භීරාර්ථ වූ ද ගුරාර්ථ වූ ද ප්‍රතිච්ඡන්තාර්ථ වූ ද නෙය්‍යාර්ථ වූ ද නීතාර්ථ වූ ද නිරවද්‍ය වූ ද නික්කල්ලාර්ථ වූ ද පරිඤ්ඤාර්ථ වූ ද පරමාර්ථ වූ ද යම් දතයුත්තක් වේ නම් ඒ සියල්ල බුදුන් වහන්සේ ගේ ඥාන තුළ ඒ ඥානයට හසුව පවත්නේ ය.

“අතීතේ බුද්ධස්ස භගවතො අප්පට්භතං ඤාණං,
අනාගතෙ බුද්ධස්ස භගවතො අප්පට්භතං ඤාණං,
පච්චුප්පත්තෙ බුද්ධස්ස භගවතො අප්පට්භතං ඤාණං,
යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං, යාවතකං ඤාණං
තාවතකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං
ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යං අතික්කමිත්වා
ඤාණං නප්පවත්තති, ඤාණං අතික්කමිත්වා
නෙය්‍යපථො නත්ථී, අඤ්ඤමඤ්ඤ
පරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා.”

(පටිසම්භිදු මග්ග)

තේරුම:-

භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ඥානය අතීතයට
යවන කල්හි එහි සැපෙන පැකිලෙන තැනක් නැත.
අනාගතයට යවන කල්හි එහි සැපෙන පැකිලෙන පවතින
තැනක් නැත. වර්තමානයෙහි ද භාග්‍යවත් බුදුරජාණන්
වහන්සේගේ නුවණ ඉදිරියට අසමර්ථ වී සැපෙන තැනක්
නැත. දතයුත්ත යම් පමණ ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ඥානය
එපමණ වන්නේ ය. ඥානය යම් පමණ ද දතයුත්ත ද එපමණම
වන්නේ ය. දතයුත්ත ඉක්මවා ඥානය නො පවති. ඥානය
ඉක්මවා දතයුතු දැ නැත. ඥානය දතයුත්ත යන මේ දෙක
ඔවුනොවුන් කෙළවර කොට පවත්නේ ය.

“ යාවතා සද්දේවකස්ස ලොකස්ස සමාරකස්ස
සබ්බමකස්ස සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය
සද්දේවමනුස්සාය දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං
පරියෙසිතං අනුච්චරිතං මනසා. තං සබ්බං ජානාතීති
සබ්බඤ්ඤාතඤාණං”

(පටිසම්භිදු)

තේරුම:-

“දෙවියන් සහිත මරුන් සහිත බුන්මයන් සහිත ලෝකයා විසින් ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් සහිත දෙවිමිනිසුන් සහිතව සත්ත්ව සමූහයා විසින් දක්නා ලද අසන ලද ස්‍රාණ ජීවිතා කාය විඥනයන් කරණකොට ගන්නා ලද මනෝද්වාරයෙන් ගන්නා ලද පැමිණෙන ලද සොයන ලද සිත හසුරුවන ලද යමක් වේ ද, යම් ඥනයක් වේද ඒ සියල්ල දනී ද, ඒ ඥනය සර්වඥතාඥනය ”ය.

ඒ පාඨයේ අදහස මේ සත්ත්වයා මේ පුද්ගලයා රූපාදී ආරම්භණයන් අතුරෙන් මෙනම් අරමුණක් දැක මෙනම් අරමුණක් දැන දැන් සතුටෙන් හෝ නො සතුටින් හෝ මැදහත්ව සිටින්නේ ය. මොහු මෙබඳු කල්පනාවකින් සිටින්නේ ය. මොහුගේ සිත මෙසේ ය, මොහුගේ සිත මේනම් දෙයක පවත්නේ ය කියා අනන්තලෝකධාතුවල වෙසෙන සත්ත්වයන් ගැන හා ඔවුන්ගේ සිත්වලට අරමුණු වන සියල්ල ද දන්නා ඥනය සර්වඥතාඥනය යනු යි.

ලෝකය ඉතා විශාලය. ලෝකධාතූහු ම අනන්තය හ. එක් එක් ලෝකධාතුවෙක ඇති සත්ත්ව සංස්කාරයෝ ඉතා බොහෝ ය. ඒ සියල්ල එක විට දැකිය හැකි නුවණක් ඇතිවිය නො හැකි ය. එබැවින් එක විට සියල්ල දැක සර්වඥත්වයට නො පැමිණිය හැකි ය. අනන්තලෝකධාතූගත අනන්තසත්වසංස්කාරයන් එකින් එන බලා එකින් එක දැන කිසි කලෙක අවසන් නො කල හැකිය. එබැවින් එකින් එක බලා අවසන් කොට ද කිසිවකුට සර්වඥත්වයට නො පැමිණිය හැකි ය. අතීතයෙහි ඇතැම් තීර්ථකයෝ යන එන සිටින හිඳින නිදන සැම වේලේ ම සියල්ල පෙනෙන නුවණක් ඔවුන්ට ඇත ය යි කීහ. එබඳු දර්ශනයක් නො විය හැකි බැවින් ඔවුන්ගේ කීම මිත්‍යාවකි. සර්වඥතාඥනය යි කියනුයේ වුවමනා විටෙක වුවමනා දෙය දැකිය හැකි නුවණකට ය. සැම

නුවණකටම සියල්ල නො දුනේ. ඒ ඒ නුවණට විෂය දෙය පමණක් දුනේ. අවිෂය දෙය නො දුනේ. තථාගතයන් වහන්සේගේ සවීඥාඥනයට නො දුනෙන නො හසුවන දෙයක් නැත. එබැවින් එයට සවීඥාඥනය යි කියනු ලැබේ. ඒ නුවණ ඇති බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සවීඥ නම් වෙති. සවීඥාඥනය ඇත ය කියා උන් වහන්සේට නිරතුරු සියල්ල පෙනී ඇත්තේ නො වේ. ආවර්ජනය කළ හොත් නො පෙනෙන දෙයක් ද නොවේ.

අනාවරණ ඥානය

ඇසට පෙනෙතත් හිත්තයාදියෙන් ආවරණය වුවහොත් නො පෙනේ. පොල් ගෙඩියක් දෙස බලන විට එහි පිට පොත්ත පෙනේ. පිටපොත්තෙන් වැසුණු පොල් කෙඳි, කොහුබත් නො පෙනේ. පොල් ලෙල්ලෙන් වැසෙන නිසා පොල්කටු නො පෙනේ. මෙසේ පෙනෙන හරියේ ඇති දෙය ඇසට ආවරණය වන්නාක් මෙන් සවීඥාඥනය ආවරණය කරන දෙයක් නැත. කාලය හෝ හිත්තිප්‍රාකාරපච්ඡාදිය සවීඥා ඥානයට ආවරණය නොවේ. ඉදිරියෙහි කොතෙක් දේ ඇත ද ඒවායෙහි පැකීළීමක් නැතිව සවීඥාඥනය වුවමනා තැනට ගමන් කරන්නේ ය. එයට ආවරණයක් නැත. එබැවින් සවීඥාඥනයට ආනාවරණ ඥානය යි ද කියනු ලැබේ. ඒ බව පටිසම්භිද්‍යමග්ගයෙහි “සබ්බං සඛ්බතමසඛ්බතං ඡානාතීති සබ්බඤ්ඤාඤාණං, තත්ථ ආවරණං නත්ථීති අනාවරණඤාණං” යනුවෙන් ප්‍රකාශිත ය.

බුද්ධපදාර්ථය

“බුද්ධොති කෙනටියෙන බුද්ධො? බුද්ධිකා සච්චාතීති බුද්ධො, බොධෙනා පඡායාති බුද්ධො, සබ්බඤ්ඤාඤාණං බුද්ධො, සබ්බදස්සාවිතාය බුද්ධො, අනඤ්ඤානෙය්‍යතාය බුද්ධො, විසවිතාය බුද්ධො, බීණාසචසංඛාතෙන බුද්ධො,

නිරූපලෙපසංඛාතෙන බුද්ධො, එකන්ත චීතරාගොති බුද්ධො,
එකන්ත චීතදෙසොති බුද්ධො, එකන්ත චීතමොහොති බුද්ධො,
එකන්ත නික්කිලෙසොති බුද්ධො, එකායන මග්ගං ගතොති
බුද්ධො, එකො අනුත්තරං සම්මා සම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති
බුද්ධො. අබුද්ධිච්ඡතත්තා බුද්ධපටිලාභා බුද්ධො.

බුද්ධොති නෙතං නාමං මාතරා කතං න පිතාරා කතං
න භාතරා කතං න හගිනියා කතං, න මිත්තාමච්චෙති කතං න
ඥතිසාලොහිතෙහි කතං, න සමණ බ්‍රාහ්මණෙහි කතං, න
දේවතාහි කතං, විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං භගවත්තානං
බොධියා මුලේ සහ සබ්බඤ්ඤාන ඤාණස්ස පටිලාභා
සච්ඡිකාපඤ්ඤන්ති යදිදං බුද්ධොති.

මේ පටිසම්භිමග්ගයෙහි බුද්ධ යන පදය විචරණය කර
ඇති ආකාරය ය. එහි තේරුම මෙසේ ය.

කචරාර්ථයකින් බුද්ධ නම් වේද යත්?

චතුස්සත්‍යයන් අවබෝධ කළ බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

චතුස්සත්‍යයන් සත්වයනයට අවබෝධ කරවන බැවින්
බුද්ධ නම් වේ.

සියල්ල දත් බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

සියල්ල දක්නා බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

අන්‍යයන් විසින් අවබෝධ කරවිය යුත්තකු නොවන
බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

නා නා ගුණයෙන් වැස්සෙන බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

කාමාදි ආශ්‍රවයන් ඤය කළ බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

උපක්ලේශ විරහිත බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

ඒකාන්තයෙන් රාගය දුරු කළ බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

ඒකාන්තයෙන් ද්වේෂය දුරු කළ බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

ඒකාන්තයෙන් මෝහය දුරු කළ බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

ඒකාන්තයෙන් නික්ලේශී බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

ඒකායන මාර්ගයෙහි ගියේනුයි බුද්ධ නම් වේ.

එකලාව අනුත්තර සමාසක් සම්බෝධිය අධිගමනය කල බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

අබුද්ධිය නැසූ බැවින් බුද්ධ නම් වේ.

බුද්ධ යන මේ නාමය මව විසින් තබන ලද්දේ නොවේ, පියා විසින් තබන ලද්දේ නොවේ, සහෝදරයන් විසින් තබන ලද්දේ නොවේ, සහෝදරියන් විසින් තබන ලද්දේ නොවේ, මිත්‍රාමාත්‍යාදීන් විසින් තබන ලද්දේ නොවේ, නෑයන් සහ ලේ නෑයන් විසින් තබන ලද්දේ නොවේ, ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් විසින් තබන ලද්දේ නොවේ, දෙවියන් විසින් තබන ලද්දේ නොවේ. බුද්ධ යන මේ නාමය සර්වඥයන් වහන්සේට අර්භත් මාර්ගසංඛ්‍යාත විමෝක්ෂයාගේ කෙළවර ලබන සර්වඥත්වාදී ගුණයන් නිසා ලැබෙන නාමයෙකි. භාග්‍යවත් බුදුවරයන් වහන්සේට බෝධිමුලයේ දී සර්වඥතාඥනය ලැබීම නිමිත්ත කොට ලැබෙන ප්‍රඥප්තියකි.

9

භගවත් ගුණය

භගවා යනු ද බුදුරජාණන් වහන්සේගේ නම් අතරින් එක්තරා ප්‍රසිද්ධ නාමයෙකි. එය යම් කිසියකු විසින් තබන ලද නාමයක් නොව, බෝධිමූලයේ දී අර්භන්මාර්ගසංඛ්‍යාත විමෝක්ෂයාගේ අන්තයෙහි ලැබුණු මහාගුණස්කන්ධය අනුව සිද්ධ නාමයකි. එබැවින් මහානිද්දේසයේ පුරා භේදසුත්ත නිද්දේසයෙහි:- “විමොක්ඛන්තිකඤ්ඤාණමෙතං බුද්ධානං භගවත්තානං බෝධියා මූලෙ සහ සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණස්ස පටිලාභා සවිෂ්කාපඤ්ඤාති යදීදං භගවාති” යනු වදාරන ලදී.

භගවා යන වචනයෙහි බොහෝ අර්ථ ඇත්තේ ය. එය පැරණියන් විසින් අනේකාකාරයෙන් වර්ණනා කර ඇත්තා වූ ද, අනේකාකාරයෙන් වර්ණනා කළ හැකි වුව ද වචනයෙකි. අරභං ආදී ගුණ පද නවය අතුරෙන් අන් සියල්ලටම වඩා විස්තර කළයුතු කරුණු භගවා යන මේ පදය හා සම්බන්ධව ඇත්තේ ය. කුඩා ග්‍රන්ථයකින් මේ පදය සර්වාකාරයෙන් විස්තර කල නොහෙන බැවින් මෙහි සුළු විස්තර කරනු ලැබේ.

“භගවාති වචනං සෙට්ඨං - භගවාති පදමුත්තමං,
ගරුගාරවයුත්තො සො - භගවා තෙන වුච්චිති”

යනුවෙන් පැරණියන් විසින් අර්ථවිවරණය කර ඇති පරිදි භගවා යනු ශ්‍රේෂ්ඨ පුද්ගලයකු, උත්තම පුද්ගලයකු, ගරු

කළ යුතු පුද්ගලයකු දැක්වීම සඳහා භාවිතා කරන වචනයෙකි. ලෝකයෙහි කිසිම ගුණයකින් තර්කාගතයන් වහන්සේට වැඩි කෙනෙකු තබා සම කෙනෙකු ද නැත. තර්කාගතයන් වහන්සේ ලෝකයෙහි සැමටම වඩා ශ්‍රේෂ්ඨ වන සේක. උත්තම වන සේක. සැම දෙනා විසින් ම ගරුබුහුමන් කිරීමට සුදුසු වන සේක. එබැවින් මනුෂ්‍යයෝ ද මනුෂ්‍යන් විසින් ගරු බුහුමන් කරන ශක්‍රාදි දේවතාවෝ ද බ්‍රහ්මයෝ ද තර්කාගතයන් වහන්සේට ගරු බුහුමන් කරති. උන්වහන්සේගේ පා වදිති.

බුදුරජාණන් වහන්සේ බිම්බිසාර රජුට කලින් දී තිබූ ප්‍රතිඥාව අනුව ලොවුතුරා පැමිණි පසු පුරාණ ජටිල වූ උරුවෙල් කාශ්‍යපාදි දහසක් රහතුන් සමග රජගහ නුවරට වැඩ වදල සේක. බිම්බිසාර රජතුමා දෙළොස් නහුතයක් බ්‍රාහ්මණ ගෘහපතීන් ද සමග තර්කාගතයන් වහන්සේ වෙත ගොස් දහම් අසා පැහැදී තෙරුවන් සරණ ගොස් උපාසකත්වයට පැමිණ පසු දින දනයට ද ආරාධනා කර ගියේ ය. පසු දින තර්කාගතයන් වහන්සේ රජගෙට වඩනා කල්හි උන් වහන්සේ දක්නට පැමිණියා වූ මහා ජනකාය නිසා මාර්ගය අවහිර විය. එකල්හි සක්දෙවරජ තරුණ මිනිස් වෙසක් මවා ගෙන,

“දන්තො අන්තෙහි සහ පුරාණජටිලෙහි
විප්පමුත්තො විප්පමුත්තෙහි,
සිංගීනික්ඛස වණ්ණො
රාජගහං පාවිසි භගවා,”

යනාදි ගාථා සයක් ගායනා කරමින් ජනයා ඉවත් කරමින් තර්කාගතයන් වහන්සේ ඉදිරියේ ගමන් කළේ ය. එකල්හි බුදුගුණ ගයමින් ගමන් කරන, නුදුටුවීරු ඒ තරුණයා දක ඇතැම්හු දර්ශනීය වූ මේ තරුණයා කාගේදූ යි කීහ. එකල්හි සක්දෙව රජු,

“යො ධිරො සබ්බධි දන්තො - සුඛො අප්පටිපුග්ගලො,

අරහං සුගතො ලොකෙ - තස්සාහං පරිවාරකො.”

යනුයෙන් “යම් නුවණැත්තෙක් වක්ෂුරාදී සකළ ස්ථානයන්හි දැමුණේ ද, ක්ලේශයන්ගෙන් පිරිසිදු වූයේ ද, ලෝකයෙහි අප්‍රතිපුද්ගල වූයේ ද, රහත් වූයේ ද, සුමග ගමන් කළේ ද මම ඔහුගේ මෙහෙකරුවෙක්මි” යි කීය. බොහෝ දෙවි මිනිසුන් ගරු කරන සක්දෙවිදු ත්‍යාගනයන් වහන්සේට ගරු කරන සැටි ඒ පුවතෙන් දැන යුතුය.

ත්‍යාගනයන් වහන්සේ බුදුබවට පැමිණි අලූත අප්පාලන්‍යශ්‍රෝධ මූලයෙහි වැඩ වෙසෙන කල්හි සහම්පතී නම් බ්‍රාහ්මයා උන් වහන්සේ වෙත පැමිණ උතුරුසඵව ඒකාංශ කොට දකුණු දණ බිම ගසා දෙ අත් ඔසවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේට වැඳ ගෙන:

“දෙසෙනු හන්තෙ හගවා ධම්මං, දෙසෙනු සුගතො ධම්මං, සන්ති සත්තා අප්පරජක්ඛණාතිකා, අස්සවනතා ධම්මස්ස පරිභායන්ති, හවිස්සන්ති ධම්මස්ස අඤ්ඤාතාරො.”

යනුවෙන් දහම් දෙසනු පිණිස ත්‍යාගනයන් වහන්සේට ආරාධනා කළේ ය. මිනිසුන් විසින් තබා දෙවියන් විසින් ද ගරුබ්‍රහ්මන් කරන බ්‍රහ්මයන් බුදුරදුන්ට ගරු කරන අයුරු ඒ පුවතින් දැන හැකිය.

“යස්මා ච ලොකෙ ඉස්සරිය ධම්ම යස සිරි කාම පයතනෙසු ඡසු ධම්මෙසු හගසද්දෙ පවත්තති” යනුවෙන් හග යන වචනයෙන් ඓශ්වරිය ධර්මය යශසය ශ්‍රීය කාමය ප්‍රයත්නය යන අර්ථ සය දැක්වෙන බව විඉද්ධිමාර්ගයෙහි දක්වා ඇත්තේ ය. ඒ ධර්ම සයෙන් යුක්ත වන බැවින් ත්‍යාගනයන් වහන්සේ හගවා නම් වන සේක.

1. වේශ්වයඪී භාග්‍යය.

එහි වේශ්වයඪී යනු ඉසුරු බව ය, එනම්, තමාගේ සිත හා අන්‍ය පුද්ගලයන් හා වස්තූන් ද ස්ව වශයෙනි පැවැත්විය හැකි බව ය. රියැදුරකුට රිය තමාට රිසි පරිදි ගමන් කරවිය හැකි වන්නාක් මෙන්, තමන් වහන්සේ ගේ සිත හා ලෝකයෙහි වෙසෙන අන්‍ය සත්ත්වයන් හා ලෝකයෙහි ඇති වස්තූන් ද තථාගතයන් වහන්සේට තමන් වහන්සේගේ වශයෙනි පැවැත් විය හැකි ය. තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ සිතට ඉසුරු බැවින් විත්තේශ්වර වන්නාහ. ධ්‍යාන සමාපත්තීන් ස්ව වශයෙනි පවත්වන බැවින් සමාධිසමාපත්තීශ්වර ද වන්නාහ. අනේකප්‍රකාර ඍද්ධිති වශීභාවය ඇති බැවින් ඍඪීශ්වර ද වන්නාහ. ධර්මයට අධිපති බැවින් ධර්මේශ්වර ද වන්නාහ. සංඝයාට අධිපති බැවින් සංඝේශ්වර ද වන්නාහ. නානාගුණයන්ට අධිපති බැවින් ගණේශ්වර ද වන්නාහ. ලෝකයට ම අධිපති බැවින් ලෝකේශ්වර ද වන්නාහ.

විත්තේශ්වර ගුණය ඉතා උසස් ගුණයෙකි. එය නොයෙක් කරුණු පිළිබඳ ඊශ්වරත්වය ඇත්තා වූ ද කෙලෙස් සහිත වූ රජුන්ට දේවබ්‍රාහ්මයන්ට ඍද්ධිමත් ශ්‍රමණයන්ට නැති ගුණයෙකි. කෙලෙස් සහිත පුද්ගලයන්ගේ සිත්, මුහුදෙහිදී කුඹුගස් කැඩී ගිය, සුක්කානම බිදී ගිය ජලයාත්‍රාව, සුළං යන යන අතට රළපහර දියපහර යන යන අතට ඇදී යන්නාක් මෙන් ලාභලාභ යශායස නින්දප්‍රසංසා සුබදුඃඛ යන අශ්ටලෝකධර්මය අනුව විපයඪීසවීම් වහයෙන් ඒ ඒ අතට යන්නේ ය. අශ්ටලෝකධර්ම නැමැති සැඩසුළං පහරට සැඩ රළපහරට එඩිතර වූද රාජාදීන්ගේ සිත් ඔරොත්තු නො දෙන්නේ ය. රාජාදීහු ඇතැම් කරුණු වලදී බිය වී වෙවුලති. ඇතැම් කරුණු වලදී හඬති. ඇතැම් කරුණු වලදී කීපෙති. ඇතැම් කරුණු වලදී බැගෑපත්වෙති. ඇතැම් කරුණු වලදී

උමතු වෙති. ඇතැම් කරුණු වලදී දිවිනසා ගනී. ස්වර්ණතිලකා නම් වණ්ඩාල තරුණිය දැක හටගත් චිත්තවිපර්යාසයෙන් රජුන් පස් දෙනෙකු දිවි නසා ගත් බව රසවාහිනියේ කියා තිබේ. ඇතැම් රජහු ධනාශාවෙන් රෝගාතුර වූ බව ද, ඇතැමුන් යම් යම් කරුණු නිසා උමතු වූ ජාතක කථාදියෙහි දක්වා ඇත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ සිතට ඉසුරු බැවින් උන් වහන්සේට තමන් වහන්සේගේ සිත ඉෂ්ටානිෂ්ටාරම්මණ දෙපක්ෂය සම්බන්ධයෙන්ම සමච තබා ගත හැකිය. ඕනෑම ඉෂ්ටාරම්මණයක් උන් වහන්සේට තමන් වහන්සේගේ කැමැත්ත අනුව අනිෂ්ටාරම්මනයක් වශයෙන් වුව ද මධ්‍යස්ථාරම්මණයක් වශයෙන් වුව ද සැලකිය හැකි ය. අනිෂ්ටාරම්මණයන් ද කැමැත්ත අනුව ඉෂ්ට වශයෙන් හෝ මධ්‍යස්ථ වශයෙන් සැලකිය හැකි ය. ඕනෑම පුරුෂයකුගේ සිත විපර්යාසය කර දැමීමට සමත්, ඕනෑම පුද්ගලයකු කාමබන්ධනයෙන් බැඳගැනීමට සමත් මාරදුහිතඝන්ට බුදුරදුන් කාමබන්ධනයෙන් බැඳ ගැනීමට හැකිතාක් උත්සහ කොට අන්තිමේ දී පැහැර පලායන්නට සිදුවූයේ තථාගතයන් වහන්සේට තමන් වහන්සේගේ සිතට ඉසුරු බැවිනි. මැරී දින ගණනක් ගතවී හොදටම කුණු වී මිනිසකුට ළං විය නොහෙන තත්වයට පැමිණ අමුසොහොනෙහි තුබූ පුණ්ණ නම් දැසියගේ මළසිරුර වෙත වැඩම කොට මළසිරුරට පොරවා තුබූ පණුවන්ගෙන් ගැවසී තුබූ වස්ත්‍රය තිඹක් පමණ පණුවන්ට ඉවත් කොට ගෙන සියතින් ම සෝද විවරයක් කොට කිසිදු පිළිකුලක් නැතිව තථාගතයන් වහන්සේට පරිභෝගකළ හැකි වූයේ ද, චිත්තේශ්වර භාවය නිසා ය. මාගන්ධියා දේවිය විසින් මිනිසුන්ට අල්ලස් දී ඔවුන් ලවා තථාගතයන් වහන්සේට අපහස කරවන්නට පටන් ගත් කල්හි ද, තීර්ථකයන් විසින් සුන්දරිය මරා දමා අපහස කරවන්නට පටන් ගත් කල්හි ද විඤ්චමානවිකාව ඉදිරියට ම පැමිණ චෝදනා කළ කල්හි ද, මරහු පැමිණ මහාසංග්‍රාමය කළ කල්හි ද, නාළාගිරි ඇතු පැමිණ කල්හි ද, චිත්තේශ්වර භාවය ඇති නිසා තථාගතයන්

වහන්සේගේ සිත ප්‍රකෘති ස්වාභාවයෙන් ම පැවැත්තේ ය. තව ද ලෝකයෙහි ඇතැම් උසස් ග්‍රමණඛාන්මණයන්ට තිබුණේ ය යි කියන,

“අණිමා මහිමා පන්ති - පාකම්මං ලසිමා තථා,
ඊසිතා ච වසිතා ච - යත්ථ කාමාවසායිතා”

යනුවෙන් දක්නා සාඛිබල අට ද තථාගතයන් වහන්සේට ඉතා උසස් ලෙසින් ඇත්තේ ය.

අණිමා යනු ශරීය කුඩා කිරීම ය. අෂ්ටපරිෂ්කාරධරව අබැටක තුළ සතර ඉරියව්ව ම පැවැත්විය හැකිතරමට ද, අෂ්ටපරිෂ්කාරධරව මිනිසකුගේ ඇස්පිය රෝමයක සක්මන් කළ හැකි පමණට ද ශරීරය තථාගතයන් වහන්සේට කුඩා කළ හැකි බව කියා තිබේ.

මහිමා යනු ශරීරය මහත් කිරීම ය. තථාගතයන් වහන්සේට කැමති පමණට ශරීරය මහත් කර ගත හැකි ය. උන් වහන්සේ තීර්ථක මථනය පිණිස යමකප්‍රාතිභායථීය කොට සත්වන වස විසීම සඳහා තව්තිසා දෙව්ලොවට වැඩම කළහ. ශක්‍රයා උන් වහන්සේ දෑක “තථාගතයන් වහන්සේ පාණ්ඩුකම්බල ගෛලාසනයෙහි වස් එළමෙනු පිණිස වැඩම කළහ යි සිතමි. මේ පාණ්ඩුකම්බල ගෛලාසනය විශාල ය. දිගින් සැට යොදුනක, පළලින් පනස් යොදුනත්, සනින් පසළොස් යොදුනක. තථාගතයන් වහන්සේ මෙහි වැඩ සිටිනා කල්හි අනිකකුට එහි අත තැබීමට ද නො ලැබෙන්නේ ය. උන් වහන්සේ මෙහි වැඩසිටින අස්න හිස්වන්නේය’ යි සිතුවේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුගේ සිත දැන තමන් වහන්සේගේ සගළ සිවුර සතරට නමා සැටයොදුන් ගෛලාසනය මත හෙළු සේක. සිවුරක් එළු කලෙක කුඩා පුටුවක් වැසෙන්නාක් මෙන් ගෛලාසනය සිවුරෙන් වැසී ගියේ ය. සක්දෙවරජු ගෛලාසනය සිවුරෙන් වැසුණ ද බුදුරදුන් එහි සුළු තැනක

හිඳිනු ඇතැ'යි සිතුවේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ සැටයොදුන් අසුන පුරා වැඩ සිටි සේක. මහා පාංසුකුලිකයකු කුඩා පුටුවක හිඳගත් කල සිවුරෙන් පුටුව වැසෙන්නාක් මෙන් තථාගතයන් වහන්සේගේ සිවුරෙන් පාණ්ඩුකම්බලගෙලාසනය වැසී ගියේ ය.

(ධම්මපදට්ඨකථා 452)

රජගහ නුවර විසූ බ්‍රාහ්මණයෙක් ශ්‍රමණගෞතමයන්ගේ ප්‍රමාණය නො ගත හැකි ය' යි අසා විමසනු පිණිස උන් වහන්සේ පිඬු පිණිස නගරයට පිවිසෙන කල්හි සැටරියනන් හුණගසක් ගෙන මග සිටියේ ය. ඔහුගේ හුණගස තථාගතයන් වහන්සේගේ දණ පමණ විය. බ්‍රාහ්මණයා පසු දින හුණගස දෙකක් එක් කොට බැඳ ගෙන මග සිටියේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ ඒ හුණගස දෙකින් උඩ තවත් උණගස දෙකක් පමණ උසින් පෙනී සිටි සේක. "බ්‍රාහ්මණය, නුඹ කුමක් කරන්නෙහි දැ'යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. "නුඹ වහන්සේගේ ප්‍රමාණය ගනිමි'යි බමුණා කීය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ "බ්‍රාහ්මණය, මා සාරාසංඛ්‍යා කල්පලක්ෂයක් පෙරැම් දහම් පිරුයේ මාගේ ප්‍රමාණය අනුන්ට ගත හැකි වනු පිණිස නොවේ ය. බ්‍රාහ්මණය, තථාගතයන් වහන්සේ අප්‍රමේයයෝ ය'යි වදළහ.

(සුමංගල විලාසිති 200)

පත්ති යනු කොතෙක් දුරකට වුව ද සැණෙකින් යා හැකි බව ය. තථාගතයන් වහන්සේට දෙවිලොවට බඹලොවට වුව ද අන් සක්වලකට වුව ද වක් කළ අත දිගු කරන්නාක් මෙන් සැණෙකින් යා හැකිය.

"අථබ්බාහං භික්ඛවෙ, බකස්ස බ්‍රහ්මනො වෙනසා වෙනො පරිචිතක්කමඤ්ඤය, සෙය්‍යථාපි නාම බලවා පුරිසො

සම්මිඤ්ජනං වා බාහං පසාරෙය්‍ය පසාරිතං වා බාහං
සම්මිඤ්ජෙය්‍ය ඵචමෙවං උක්කට්ඨායං සුභගවනෙ
සාළුරාජමුලෙ අන්තරහිතො තස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ
පාකුරහොසිං”

යනුවෙන් මජ්ඣිමනිකායේ බ්‍රහ්මනිමන්තණික සුත්‍රයෙහි
තථාගතයන් වහන්සේ උක්කට්ඨා නම් ජනපදයෙහි සුභග
වනයෙහි වැඩ සිට බකබ්‍රහ්මයා වෙසෙන බඹලොවට බලවත්
පුරුෂයකු වක්කළ අත දිග හරින තරම් කාලයේදී වැඩම කළ
බව වදාරා තිබේ.

“බොධනෙය්‍යං ජනං දිස්වා - සතසහස්සෙපි යොජනෙ
බණෙන උපගන්ත්වාන - බොධෙති තං මහාමුනි”

යනුවෙන් “මහාමුනීන්ද්‍රයන් වහන්සේ ධර්මය අවබෝධ
කරවිය හැකි ජනයකු දැක යොදුන් ලක්ෂයක් වුව ද සැණෙකින්
ගොස් ඔහුට ධර්මය අවබෝධ කරවති”යි බුද්ධවංසා පාළියෙහි
ද වදාරා ඇත්තේ ය.

පාකම්ම යනු සාධිබලයෙන් නානාරූපයන් හා ගිනි දිය
සුළං ආදී දේවල් නිර්මාණය කිරීමේ දී පමාවක් නැතුව සිත
සැටියේම සිදු කළ හැකි බව ය. තථාගතයන් වහන්සේට
යම්ප්‍රාතිභායඨීය කළ හැක්කේ ඉතා ඉක්මනින් ඒ ඒ දෙය
මැවිය හැකි ශක්තිය ඇති නිසා ය.

ලසිමා යනු කය, සිතට අනුකූල කොට සිත මෙන්
ලැහැල්ලු බවට වේගවත් බවට පත් කිරීම ය. තථාගතයන්
වහන්සේ පොළොවෙහි මෙන් අහසෙහි ද ගමනාදී ඉරියව්
පැවැත්විය හැක්කේ, දිව්‍යලෝක බ්‍රහ්මලෝකවලට සැණෙකින්
යා හැක්කේ සිත අනුව කය ලැහැල්ලු කළ හැකි බැවිනි.

ඊසිතා යනු ඊශ්වරභාවය ය. තථාගතයන් වහන්සේ
තමන් වහන්සේගේ සිත හා ලෝකයන් ස්වභවයෙහි

පැවැත්වීමට සමත් වන සේක. එබැවින් මනුෂ්‍ය දේව බ්‍රහ්මාදීහු තථාගතයන් වහන්සේ ඉදිරියට පැමිණි කල්හි ඉතා ගෞරවයෙන් හැසිරෙති.

වසිතා යනු ධ්‍යානසමාපත්ති වලට රිසිසේ සමවැදීම නැගිටීම කළ හැකි බව ය. තථාගතයන් වහන්සේට මූල සිට අගට වුව ද අග සිට මූලට වුව ද කැමති කැමති කසිණාරම්මණයන්හි ඉතා සීඝ්‍රයෙන් ධ්‍යානවලට සම වැදීම නැඟී සිටීම කළ හැකි ය. ඒ නිසා කැමති ප්‍රාතිභායථීයක් ඉක්මණින් කළ හැකි ය.

යත්ථකාමාවසායිතා යනු සාද්ධිප්‍රාතිභායථී කිරීමේ දී නියමිත ප්‍රදේශයෙහි නියමිත කාලයක් මුළුල්ලෙහි ප්‍රාතිභායථීය පැවැත්විය හැකි බව ය. අණමා මහිමාදී මේ බලවිශේෂ අට ද තථාගතයන් වහන්සේගේ ඵෙශ්වයථී ගුණයට අයත් වන්නේ ය.

2. ධර්ම භාග්‍යය

ෂට්භාග්‍ය ගුණයන්හි ධර්මය යනු තථාගතයන් වහන්සේට ඇත්තා වූ ලෝකෝත්තර ධර්ම හා උත්තරීතර ශිලාදී ගුණයෝ ය. ලෞකික ධර්මයන් අතුරෙන් උසස් ධර්මයෝ ධ්‍යානානිඥවෝය. ලෝකෝත්තර ධර්මයන් අතුරෙන් අර්හත්ඵලය හා නිර්වාණය උසස් ධර්මයෝ ය. ඒවා ඇති බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ භගවා නම් වෙති. අසාධාරණඥන සය ද තථාගතයන් වහන්සේගේ විශේෂ ධර්ම සයකි.

3. යශ භාග්‍යය

යශසය යනු පිරිවරය, කීර්තියය යන අර්ථ දෙක ම කියැවෙන වචනයෙකි. මහාපරිවාර ජන සමූහයක් ඇති බැවින් ද ලෝකත්‍රයෙහි පහළ මහත් කීර්තියක් ඇති බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ භගවා නම් වෙති. තථාගතයන් වහන්සේට පමණ මහත් වූ උසස් වූ ද පිරිවරක් ලෝකයෙහි කිසිවකුට නො වූහ. තථාගතයන් වහන්සේ බුද්ධත්වයට පැමිණීමෙන් පසුව ම නො ව මවුකුස පිළිසිඳ ගත් තැන් සිටම පරිවාර සම්පත්තියෙන් යුක්ත වූහ. මහාපුරුෂයාණන් මවුකුස පිළිසිඳ ගත් කල්හි දේව පුත්‍රයෝ සතර දෙනෙකු පැමිණ සතර දිග අරක් ගත්හ. මහාසත්ත්වයන් මවුකුසින් බිහිවන වෙලාවෙහි ද බොහෝ දේව බ්‍රහ්මණයෝ ද එහි පැමිණිය හ. මවු කුසින් බිහිවන්නා වූ බෝසත් කුමරුන් මිනිසුන් අතට පත්වන්නට කලින්ම බ්‍රහ්මරාජයෝ සතර දෙනෙක් ඔවුන් රන් දැලින් පිළිගත් හ. ඔවුන් අතින් බෝසත් කුමරුන් වරම් දෙවරදුන් සතරදෙනා මංගලසම්මත අඳුන් දිවිසමින් පිළිගත් හ. බෝසත් කුමරුන් මිනිසුන් පිළිගත්තේ ඔවුන් අතිනි. මිනිසුන් අතින් පොළොවට බට බෝසතාණෝ පොළොවෙහි සිට නැගෙනහිර ලෝකධාතුව බැලූහ. දසදහසක් සක්වල එක මිදුලක් මෙන් වී පෙනිණ. එදිග විසූ මනුෂ්‍යදේවබ්‍රාහ්මණයෝ සුවඳමල් ආදියෙන් පුදමින් “මහාපුරුෂයාණෙනි, ඔබ හා සම කෙනෙක් මෙහි නැතය”යි බෝසතානන්ට සැල කලහ. ඉතිරි දිග් බැලූ කල්හි එහි වුවෝ ද එසේ ම සැල කලහ. එයින් එකෙනෙහි ම දසදහසක් සක්වල බොහෝ මනුෂ්‍යදේවබ්‍රාහ්මණයන් උන් වහන්සේගේ පිරිවර වූ බව කිය යුතු ය. බෝසතුන් උපන් පස්වන දින නම් තැබීමේ උත්සවයේ දි ශාස්ත්‍රවේදී බමුණෝ “මේ කුමාරයෝ සක්විති රජ හෝ වන්නාහ. පැවිදිව ලොච්ඡරා බුදු හෝ වන්නා ය”යි පැවසූහ. එකල්හි එක් රැස් වූ අසුදහසක් ක්ෂත්‍රියයෝ “මේ කුමරා බුදු වෙතොත් බුදු වේවා, රජ වෙතොත් රජ වේවා, කුමක් වුවත් මොහුට පිරිවර පිණිස අපි

එක් පුත්‍රයකු බැගින් දෙන්නෙමු'යි පැවසූහ. සිද්ධාර්ථකුමාරයන් වැඩිවියට පත්ව ශිල්ප දැක්වීමෙන් පැහැදුණා වූ ශාකායෝ ඔවුන්ගේ තරුණ දූන් සතලිස් දහසක් එකමන්ට පිරිවර පිණිස යැවූහ. ඉන්පසු රාජායෙහි අභිෂේක කරන ලදුව ඉමහත් යස ඉසුරෙන් වැජඹුණු බෝසතාණන් එකුත්තිස් විශේ දී මහබිනිකමන් කොට ලොවුතුරා බුදුබවට පැමිණියේ මහපිරිවරිනි. මහබෝසතාණන් වහන්සේ බුද්ධත්වයට පැමිණෙන දින බෝධිමූලයේ වැඩ සිටින අවස්ථාවෙහි බුද්ධමංගලය සඳහා බොහෝ දේවබ්‍රාහ්මණයෝ පැමිණ බෝසතුන් පිරිවරා ගත්හ. සක්දෙවරජු එහි පැමිණ විජයුත්තර නම් සක පිම්බේ ය. පඤ්චසිඛ නම් ගාන්ධර්ව දේවපුත්‍රයා පැමිණ වීණාවාදනය කරමින් තුනී ගී ගායනය කෙළේ ය. සුයාම දෙවරජ බෝසතාණන් වහන්සේට පවන් සැලී ය. සහම්පති බ්‍රාහ්මනරජතෙමේ බෝසතාණන්ට සේසත් දැරී ය. මහාකාල නම් නාරජ අසු දහසක් නාටකයන් හා පැමිණ ස්තූති ගී ගයමින් බෝසතාණන්ට ගෞරව කෙළේ ය. දසදහසක් සක්වලින් පැමිණි බොහෝ දෙව්බඹහු සුවඳ මල් ආදියෙන් පුදමින් සාධුනාද පැවැත්වූහ. එසේ දෙව් බඹුන් උත්සව පවත්වද්දී මහබෝසතාණෝ ලොවුතුරා බුදුබවට පැමිණ වදළහ.

තථාගතය්න වහන්සේ පිරිවර වන මිනිස් පිරිස හික්ෂු හික්ෂුණි උපාසකෝපාසිකා වශයෙන් සිවු කොටසකි. හික්ෂුහු ද ඒහි හික්ෂුභාවයෙන් උපසම්පදව ලද්දෝ ය. අන් ක්‍රමවලින් උපසම්පදව ලද්දෝ ය යි දෙකොටසක් වෙති. අඤ්ඤකොණ්ඩඤ්ඤදී පඤ්චවග්ගිය තෙරුන් වහන්සේලාය, වංගීස තෙරුන් වහන්සේ ය, යස තෙරුන් වහන්සේය, උන් වහන්සේගේ යහළුවන් වූ විමල - සුබාහු - ගවම්පති - පුණ්ණජී යන තෙරුන් වහන්සේ, උන් වහන්සේගේ ම යහළුවන් වන පනස් නමක් තෙරුන් වහන්සේය, හද්දවග්ගිය තෙරවරුන් තිස්නමය, උරුවේලකාශ්‍රාපයන් ප්‍රධාන දහසක් පුරාණ ජටිප තෙරවරුය. අග්‍රශ්‍රාවකයන් වහන්සේ දෙනමය,

උන් වහන්සේලාගේ පිරිවර වන එක්දහස් දෙසිය පනස් නමක් වන පරිව්‍රාජක ස්ථවීරවරුය, සේලබ්‍රාහ්මණයා හා ඔහුගේ අතවැසි බ්‍රාහ්මණයන් තුන්සියයදෙනය, මහාකප්පිත රජුය, ඔහුගේ පිරිවර වූ දහස් දෙනාය, සුදෙවුන් රජතුමා විසින් බුදුරදුන් වෙත යැවූ පුරුෂයන් දස දහසය, බාවාරි තවුසාගේ අතවැසියන් වන සොළොස් දහසක් තවුසෝ ය යනාදිහු ඒහිභික්ෂුභාවයෙන් තථාගතයන් වහන්සේගෙන් ම පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලත් ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලා ය. සෙස්සෝ සරණගමනය, ප්‍රශ්න විසඳීම, අවවාද පිළිගැනීම, සංඝයා විසින් කර්මාවාකායෙන් සම්මත කිරීමය යන ක්‍රමවලින් උපසම්පදාව ලත් ශ්‍රාවකයෝ ය. අසුනමයක් රහතන් වහන්සේ තථාගතයන් වහන්සේගේ මහාශ්‍රවකයෝ ය. උන් වහන්සේලාගේ නම් මෙසේ ය:-

1. අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤ
2. වජ්ජ
3. හද්දිය
4. මහානාම
5. අස්සජ්
6. නාලක
7. යස
8. විමල
9. සුබාහු
10. පුණ්ණජ්
11. ගවම්පති
12. උරුවේලකස්සප
13. නදීකස්සප
14. ගයාකස්සප
15. සාරිපුත්ත
16. මොග්ගල්ලාන
17. මහාකස්සප

18. මහාකච්චායන
19. මහාකොට්ඨික
20. මහා කප්පින
21. මහාචූන්ද
22. අනුරුද්ධ
23. කංඛාරෙවත
24. ආනන්ද
25. නන්දක
26. භගු
27. නන්ද
28. කිම්බල
29. හද්දිය
30. රාහුල
31. සීවලී
32. උපාලී
33. දබ්බ
34. උපසේන
35. බදිරවනිය රේවත
36. මන්තානිපුත්ත පුණ්ණ
37. සුනාපරත්ත පුණ්ණ
38. සෝණ කුටිකන්ත
39. සෝණ කෝලිවිස
40. රාධ
41. සුභුති
42. අංගුලිමාල
43. වක්කලී
44. කාළදුසි
45. මහාඋදුසි
46. පිලින්දිවච්ඡ
47. සෝභිත
48. කුමාරකස්සප

49. රටියපාල
50. වංගීස
51. සහිය
52. සේල
53. උපවාණ
54. මේහිය
55. සාගත
56. නාගිත
57. ලකුණ්ඨක හද්දිය
58. පිණ්චෝලහාරද්වාප
59. මහාපන්ථක
60. චූලපන්ථක
61. බක්කුල
62. කොණ්ඩධාන
63. දරචීරිය
64. යසෝප
65. අජිත
66. තිස්ස මෙන්තෙයා
67. පුණ්ණක
68. මෙන්තගු
69. ධෝතක
70. උපසිව
71. නන්ද
72. හේමක
73. තෝදෙයා
74. කප්ප
75. චතුකණ්ණි
76. හදාචුධ
77. උදය
78. පෝසාල
79. මෝහරාජ

80. පිංගිය.

අග්‍රශ්‍රාවකයෝය, මහාශ්‍රාවකයෝය, ප්‍රකෘතිශ්‍රාවකයෝය යි ශ්‍රාවකයන් තුන් කොටසකි. ශාරීපුත්‍ර මෞද්ගලායන දෙනම අග්‍රශ්‍රාවකයෝ ය. උන්වහන්සේලා ද සමඟ ඉහත කී අසූනම මහාශ්‍රාවකයෝ ය. සෙස්සෝ ප්‍රකෘති ශ්‍රාවකයෝ ය. මේ ශ්‍රාවක හේදය වන්නේ ඒ ඒ අයගේ අතීත පාරමිතාව අනුව ය.

බුදුරදුන් ජීවමාන වූ පන්සාළිස් වසර තුළ බුදු සස්නෙහි පැවිදි වූවෝ බොහෝ ය. ඔවුන්ගේ සංඛ්‍යා නියමයක් සඳහන් වී නැත. බුදුරදුන්ගේ පරිණිව්‍යාණයට ගණන් ගත නො හෙන තරමේ විශාල භික්ෂු පිරිසක් පැමිණි බව කියා තිබේ. අශෝකරජුගේ කාලයෙහි සැටලක්ෂයක් භික්ෂුන් විසූ බව කියා තිබේ. මිළිඳු රජුගේ කාලයේ හිමාල වනයෙහි රක්ඛිත තලයට කෝටි සියයක් රහතුන් රැස්වූ බව මිලින්සපඤ්භයෙහි සඳහන් වේ. ස්වර්ණමාලී වෛතාසරාජයාගේ ධාතු නිධානෝත්සවයට:-

“අරහන්තො ඡන්තවුති - කොටියො ථූපමුත්තමං,
සමන්තා පරිවාරත්වා - අට්ඨංසු කතපඤ්ජලී.”

යනුවෙන් සයානුකෝටියක් රහතුන් රැස් වූ බව මහාවංසයෙහි කියා තිබේ. මේ ගණන අනුව සලකන විට තථාගතයන් වහන්සේගේ භික්ෂු ශ්‍රාවක පිරිස ඉතා මහත් බව කිය යුතු ය. බුදුරදුන් ජීවමාන කාලයේ පටන් අද දක්වා බුදුසස්නෙහි පැවිදි වූ පිරිස ඉතා විශාල ය, ගණනින් ප්‍රමාණ නො කළ හැකි ය. අනාගතයෙහි ද විශාල පිරිසක් පැවිදිවන්නා හ. ඒ සියල්ලෝම තථාගතයන් වහන්සේගේ පිරිවරය. දැනට භික්ෂුණින් නැත ද අතීතයෙහි ද විශාල භික්ෂුණි පිරිසක් ද වූහ. ඔවුහුද තථාගතයන් වහන්සේගේ පිරිවරය. බුදුරදුන්ගේ කාලයේ පටන් අද දක්වා තෙරුවන් සරණ ගිය උපාසක උපාසිකා පිරිස ද අනාගතයෙහි තෙරුවන් සරණ යන උපාසක උපාසිකා පිරිස ද ගණනින් ප්‍රමාණ කළ නොහැකි ය. ඒ පිරිස

තථාගතයන් වහන්සේගේ ගිහි පිරිවර ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ දේව බ්‍රහ්ම පිරිවර දසදහසක් සක්වළ ම පැතිර ඇත්තාහ. ඒ පිරිස ඉතා විශාල ය. සම්බුද්ධ පරිනිවාණය සිදු වූයේ ද එද උන් වහන්සේ පිරිවරා සිටි ප්‍රමාණ කළ නොහෙන මනුෂ්‍ය දේව බ්‍රහ්ම මහාජන සමුහයක් මධ්‍යයේ ය. තථාගත පරිනිර්වානය කලින් ප්‍රසිද්ධියට පැමිණ තුබූ බැවින් උන්වහන්සේගේ ශ්‍රාවක වූ අපමණ භික්ෂූහු ද කුසිනාරාවට පැමිණ සිටියේ ය. බොහෝ කුසිනාරා නුවර වැස්සෝ ද එද රාත්‍රියේ තථාගතයන් වහන්සේ අනිතිම වරට දක්නට පැමිණ සිටියෝය. අප්‍රමාණ දේවබ්‍රහ්මයෝ දස දහසක් සක්වළින් ම පැමිණියෝ ය. එද පැමිණ තථාගතයන් වහන්සේට පූජා පැවැත් වූ දේවබ්‍රහ්ම පිරිස බලා උන් වහන්සේ,

“යෙභුයොන ආනන්ද, දසසු ලෝකධාතුසු දෙවතා සන්නිපාතිතා තථාගතං දස්සනාය, යාවතා ආනන්ද, කුසිනාරා උපවත්තනං මල්ලානං සාළවනං සමන්තා ද්වාදසා යොජනානි, නත්ථි සො පදෙසො වළග්ගකොටි නිතුදන මත්තාපි මහෙක්ඛාහි දෙවතාහි අප්ඵටො”

යනුවෙන් “ආනන්ද මේ සල්වනය අවට දෙළොස් යොදුනක් පමණ තැන මහේශාකාස දෙවියන් නො සිටින ඉදිකටුකුඩක් පමණ තැනකුදු නැතය’යි වදළහ.

දෙව් මිනිසුන් විසින් පිරිවරන ලදුව පිරිනිවන් පා වදල වූ තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රී දේහයට දස දහසක් සක්වළින් පැමිණ දෙව් බඹුන් හා මනුෂ්‍යයෝ සහියන් මුළුල්ලෙහි සුවද සුණු සුවද මල් කොඩි සේසත් ගී නැටුම් ආදියෙන් පූජා පැවැත්වූහ. ආදහන කිරීමෙන් පසු ශේෂ වූ ධාතුන් වහන්සේට අද දක්වා ම දෙව් මිනිස්සු පූජා පවත්වති. ලෝකයෙහි ඒ සර්වඥ ධාතුන් වහන්සේ වැඩවෙසෙන තුරු එසේම මහජනයා පූජා පවත්වන්නාහ. ඒ පූජා පවත්වන සෑම දෙනාම තථාගතයන් වහන්සේගේ පිරිසය. තථාගතයන් වහන්සේගේ

පිරිවරය. තථාගතයන් වහන්සේට පමණ මහත් පිරිවරක් ලෝකයෙහි අන් කිසිවකුට නැත්තේ ය.

යම් කිසිවකු පිළිබඳව කටිත් කට පැතිර යන තැන තැන කියැවෙන ගුණකථාව කීර්ති නම් වේ. කීර්තීමත් පුද්ගලයන් අතුරෙනුත් තථාගතයන් වහන්සේ ම අග්‍ර වන්නාහ. මනුෂ්‍යයන් පමණක් නොව දේව බ්‍රහ්මණයෝ ද තථාගතයන් වහන්සේගේ ගුණ උන් වහන්සේ බුදු වීමට පෙර සිට අද දක්වා ම කියන්නාහ. ලෝකයෙහි බුදුගුණ නො කියැවෙන දිනක් නැත. සාමාන්‍ය දිනවලදී ලක්ෂසංඛ්‍යාත ජනකායක් ද, විශේෂ දිනවලදී කොටි සංඛ්‍යාත ජනකායක් ද, අදත් බුදුරදුන්ගේ ගුණ කියති. “නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස ”යන පාඨයෙන් ද “ඉතිපි සෝ භගවා ” යනාදි පාඨයෙන් ද කියැවෙන්නේ බුදුගුණ ය. දිනකට ලක්ෂ ගණනක් මුවවලින් අදත් ඒවා කියැවෙන්නේ ය. මතුවට ද කියැවෙන්නේ ය. දේශකයෝ අනේකාකාරයෙන් තැන තැන බුදුගුණ දේශනය කරති. ගත්කරුවෝ ග්‍රන්ථමාර්ගයෙන් බුදුගුණ පතළ කෙරෙති. කවීහු කාව්‍ය කරණයෙන් බුදුගුණ පතළ කරති. ගායකයෝ ගැයුමෙන් බුදුගුණ පතුවති. වාදකයෝ වැයුමෙන් බුදුගුණ පතළ කරති. සෙස්සෝද තමන්ට හැකි ආකාර වලින් තමන්ගේ වියත්කම් අනුව බුදුගුණ පතළ කෙරෙති.

පිලෝතිකා පිරිවැජියාගේ බුද්ධ ගුණ කථනය.

බුදුරදුන් සැවැත්නුවර ජේතවනාරාමයෙහි වැඩ වෙසෙන කල්හි රත්නත්‍රයකෙරෙහි ප්‍රසන්න වූ නිතර දෙවරම් වෙහෙරට යන එක පිලෝතිකා නම් තරුණ පිරිවැජියෙක් විය. දිනක් ඔහු දෙවරම් වෙහෙරට ගොස් බුදුරදුන් දෑක සැවැත්නුවරට පිවිසියේ ය. එදින සුදුවෙළඹුන් සිවු දෙනෙකු යෙදු රිදියෙන් නිර්මිත රථයකින් මහත් වූ ශ්‍රී විභූතියෙන් නගර සඤ්ඤරය කරන්නා වූ ජානුස්සෝණි නම් බ්‍රහ්මණයා ඉදිරියට පැමිණ පිලෝතිකා පිරිවැජියා දෑක හැදින “පින්වත්

වාක්සායන, මේ මහදවාලෙහි කොහි සිට එන්නේදැයි ඇසීය. “පින්වත, මම ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වෙතින් එමි’යි පිරිවැර්ජයා කීය. එකල්හි ජානුස්සෝණි බ්‍රාහ්මණ තෙමේ “පින්වත් වාක්සායනය, ඒ ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ නුවණ තරාතිරම කෙසේ ද? ඔහු පණ්ඩිත දැයි ඇසීය. එකල්හි පිලෝතිකා පිරිවැර්ජ කියනුයේ “පින්වත, ඒ ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ නුවණේ තරම කීමට මම කවරෙක් වෙමි ද? ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ නුවණෙහි තරම දත හැක්කේ ඔවුන් වැනි කෙනෙකුට මය”යි කීය. එකල්හි ජානුස්සෝණි බ්‍රාහ්මණ තෙමේ “ඔබ ඉතා උසස් පැසසීමකින් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ට ප්‍රසංශා කරන්නේහි ය. ඔබ කුමක් දැක ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කෙරෙහි මෙතරම් පැහැදුණෙහි දැකීය. “බ්‍රාහ්මණය, හස්ති ශිල්පය දතුවකු ඇතුන් වෙසෙන වනයට පිවිස විමසන කල්හි එහි දික් වූ ද, පුළුල් වූ ද ඇත් පිය සටහනක් දුටු හොත් එයින් ඔහු විශාල ඇතකු ඇතය යි විනිශ්චයට පැමිණෙන්නේ ය, එමෙන් මම ද ඒ ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ප්‍රඥ නමැති පිය තැබූ සටහන් සතරක් දැක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමයක් සම්බුද්ධය, ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්මය යහපත්ය. ශ්‍රාවක සංඝයා සුප්‍රතිපත්තය යි නිශ්චිතයට බැස ගනිමි’යි පිරිවැර්ජ තෙමේ කීය. ඉක්බිති ඔහු එය මෙසේ විස්තර කළේ ය.

“පින්වත් බ්‍රාහ්මණය, මේ ලෝකයෙහි සියුම් නුවණ ඇත්තා වූ අන්‍යයන්ගේ වාද දන්නා වූ වාද කිරීමේ පුරුදුකම් ඇත්තා වූ දුර පිහිටි ඉතා කුඩා දෙයට නො වරදවා විදින වාළවේඨී ධනුර්ධරයන් මෙන් අන්‍යයන්ගේ සියුම් වූ ද දෘෂ්ටිත් ප්‍රඥාවෙන් බිඳලීමට සමත් වූ ඇතැම් ක්ෂත්‍රිය පණ්ඩිතයෝ ඇත්තාහ. ඔවුහු ශ්‍රමණගෞතමයෝ අසවල් තැන වෙසෙති’යි අසා කෙසේ විසඳුව ද දෙස් දුක්විය හැකි උභතෝකෝටික ප්‍රශ්න ගොතා මේ ප්‍රශ්නයට මෙසේ පිළිතුරු දුනහොත් මෙසේ වදරෝපණය කරමිය, මෙසේ පිළිතුරු දුනහොත් මෙසේ වදරෝපනය කරමිය’යි කලින් ම සිතාගෙන ඒ ප්‍රශ්න ඇසීමට

ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේ වෙත යන්නාහ. ඔවුනට ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ දැනුම් කථාවෙන් දෘෂ්ටධාර්මික සාම්ප්‍රදායිකාර්ථයන් දක්වති. කුසල් කිරීමෙහි ඔවුන් උත්සහවත් කරවති. ඔවුන්ගේ සිත් සතුටු කරවති. ඔවුන්ගේ සිත් දන්නා වූ ශ්‍රමණගෞතමයෝ ධර්ම කථාව කරන අතර ම ඔවුන්ගේ ප්‍රශ්න ද දක්වා ඒවායේ ඇති වරද දක්වති. ශ්‍රමණගෞතමයන් විසින් ධර්මය පිළිගන්වන ලද්ද වූ ධර්මයෙහි පිහිටවන ලද්ද වූ ඒ පණ්ඩිතයෝ ශ්‍රමණගෞතමයන් හා වාද කරනු තබා ප්‍රශ්න ද නො අසති. ඔවුහු ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ම ශ්‍රාවකත්වයට පැමිණෙති. මම ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ මේ පළමුවන පියසටහන දැක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමාස්සමිබ්බද්ධයහ. ධර්මය ස්වාක්ඛාතය, සංඝයා සුප්‍රතිපන්නය යි නිශ්චයට පැමිණියමි ය. එබඳු බ්‍රාහ්මණ පණ්ඩිතයන් ද ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වෙත ප්‍රශ්න ගොතා ගෙන ගොස් අන්තිමේදී ඔවුන්ගේ ම ශ්‍රාවකයන් වනු දක්නා ලදී. මා දුටු ශ්‍රමණගෞතමයන් දෙවන පිය සටහනය. එබඳුම වූ ගෘහපති පණ්ඩිතයන් ද ප්‍රශ්න ගොතා ගෙන ශ්‍රමණගෞතමයන් වෙත ගොස් අන්තිමේ දී ඔවුන්ගේ ම ශ්‍රාවකවනු දක්නා ලදී. එය මා දුටු ශ්‍රමණගෞතමයන්ගේ තුන්වන පිය සටහනය. එබඳු වූ ම ශ්‍රමණ පණ්ඩිතයෝ ප්‍රශ්න ගොතා ගෙන ශ්‍රමණගෞතමයන් වෙත ගොස් උන් වහන්සේගේ ධර්මය අසා ප්‍රශ්න ඇසීම තබා තමන්ගේ පළමු පැවිද්ද හැර උන් වහන්සේගේ පැවිද්ද ලබා නොබෝ කලකින් සච්ඛෙලෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණ, අපි පෙර අශ්‍රමණව ම ශ්‍රමණ වෙමු යි කියා ගෙන, අබ්‍රාහ්මණව ම බ්‍රාහ්මණය යි කියා ගෙන, නො රහත්ව ම රහත් වෙමු යි කියාගෙන විසුච්චෙමු ය. දන්නම් අපි ශ්‍රමණයෝ වෙමු ය. බ්‍රාහ්මණයෝ වෙමු ය. රහත් වෙමු යි පවසති. මේ මා දුටු ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ සතර වන පා සටහනය. එය දැක මම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සමාස්සමිබ්බද්ධහ. උන් වහන්සේගේ ධර්මය යහපත්ය. ශ්‍රාවක සංඝයා සුප්‍රතිපන්නය යි නිශ්චය කර ගතිමිය”.

පිලෝතිකා පිරිවැජ්ජියා විසින් කළ බුද්ධගුණකථාව ඇසූ ජානුස්සෝති බ්‍රාහ්මණ තෙමේ රියෙන් බැස උතුරු සඵව එකස්කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙසෙන දිශාවට දෝත් නග වැද ගෙන “නමෝ තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස” යි තෙවරක් ප්‍රීතිවාක්‍ය කියා “යම් කිසි විටෙක ඒ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් මුණගැසුණ හොත් ඔවුන් හා කථා කරන්නට ලද හොත් යහපත් වන්නේ ය’ යි ද කිය. පසු කළෙක ජානුස්සෝණි බ්‍රාහ්මණ බුදුරදුන් වෙත ගොස් දහම් අසා උපාසකත්වයට පැමිණියේ ය.

(චූළහත්ථීපදෝපම සු.)

පිංගියාහි බ්‍රාහ්මණයාගේ බුදුගුණ කීම.

තථාගතයන් වහන්සේ වෛශාලී නගරාසන්න මහවනෙහි කුටාගාර ශාලාවෙහි වැඩවෙසෙන සමයෙහි බුදුරජාණන් වහන්සේ සමීපයෙහි සිට ගිය පිංගියාහි නම් බ්‍රාහ්මණයා ලිච්ඡවීන්ගේ කර්මාන්ත කරවමින් සිටි කරණපාලී නම් බ්‍රාහ්මණයාට හමු වී “මේ මහ දවාලෙහි පිංගියාහි, කොහි සිට එන්නේදැයි ඔහු ඇසීය. “බ්‍රාහ්මණය, මම ශ්‍රමණ ගෞතමයන් සමීපයෙහි සිට එමි”යි පිංගියාහි කීය. එකල්හි කරණපාලී බ්‍රාහ්මණ තෙමේ “පින්වත් පිංගියාහි, ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ නුවණෙහි තතු කෙසේ ද? ඔබ ඔහු පණ්ඩිතය යි සිතන්නෙහිදැයි කීය. එකල්හි පිංගියාහි කියනුයේ “මම ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ නුවණ මැනීමට කවරෙක් වෙමි ද? යමෙක් ඒ ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ නුවණෙහි තරම දන්නේ නම් ඔහුත් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වැනියෙක් වන්නේය’යි කීය. “පින්වත් පිංගියාහි, උසස් ප්‍රශංසාවකින් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ට පසස්තේ’ය යි කරණපාලී බ්‍රාහ්මණයා කිය. “ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ට ප්‍රසංශා කිරීමට මම කවරෙක් ද? ශ්‍රමණ ගෞතමයෝ සකල ලෝකයා විසින් ප්‍රශස්ත වූ ඔවුන්ගේ

උත්තම ගුණවලින් ම ප්‍රශස්තයෝ ය. සියලු දෙව් මිනිසුන්ට ශ්‍රේෂ්ඨයෝය'යි පිංගියානි කිය. එකල්හි කරණපාලි බ්‍රාහ්මණ "මබ කුමක් දෑක කිනම් කරුණකින් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ට මෙතරම් පැහැදුණෙහිදැ'යි ඇසීය. එකල්හි පිංගියානි බ්‍රාහ්මණයා තථාගතයන් වහන්සේගේ ගුණ මෙසේ වර්ණනා කෙළේය.

අග්‍රස ඇති භෝජනයන් කුසපුරා වළඳ තෘප්තියට පත්ව සිටින්නකුට නිරස භෝජනයන් ප්‍රිය නො වන්නාක් මෙන් ඒ ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ධර්මය ඇසූ පසු අන්‍ය ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන්ගේ වාද අන්‍ය ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන්ගේ ධර්ම අප්‍රිය වන්නේය. සාගින්නෙන් පෙළෙන්නකුට චතුර්ධුරයන් යොද පිළියෙල කළ අග්ගලා ගෙඩියක් ලැබී වළඳනා කල්හි එය කොතැනකින් වැළඳුව ද මිහිරි රසයක් ලැබෙන්නාක් මෙන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ධර්මය කොතැනකින් ඇසුව ද, සුත්‍රයෙන් ඇසුවද, ගෙයායෙන් ඇසුව ද, වෙය්‍යාකරණයෙන් ඇසුව ද, අද්භුතධර්මයෙන් ඇසුව ද, සතුටක් ලැබෙන්නේ ය. පැහැදීමක් අති වන්නේය. රන්වන් සඳුන් ගැටයක් හෝ රන් සඳුන් කැටයක් ලත් කෙනෙකුට එය කොතැනකින් ආසුණය කළත් සුමිහිරි සුවඳක් ලැබෙන්නාක් මෙන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ ධර්මය අසන්නකුට සුත්‍රයෙන් හෝ වේවා, ගෙයායෙන් හෝ වේවා, වෙය්‍යාකරණයෙන් හෝ වේවා, අද්භුතධර්මයෙන් හෝ වේවා, කුමකින් කොතැනින් ඇසුව ද සතුටක් ලැබෙන්නේ ය. යම්කිසි රෝගයකින් පෙළෙන්නකුට දක්ෂ වෛද්‍යයකු විසින් ප්‍රතිකාර කරන කල්හි ක්‍රමයෙන් රෝගය දුරු වී යන්නාක් මෙන් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් ධර්මය තොතැනකින් හෝ අසන්නහුගේ ශරීරය පරිදේව දුෂ්‍ය දෙමිනසා උපායාසයෝ නැති වන්නාහ. ශ්‍රීෂ්මයෙන් හා පිපාසාවෙන් පීඩිතයෙකු සුමිහිරි සිහිල් දියෙන් පිරුණු පොකුණකට බැස පැන් බී දිය නැම කරන කල්හි ඔහුගේ ශ්‍රීෂ්මය පිපාසව ක්ලාන්තය සන්සිඳි යන්නාක් මෙන් ශ්‍රමණ

ගෞතමයන්ගේ ධර්මය කොතැනකින් හෝ අසන්නහුට ඔහුගේ සියලු ජීවිත වෙහෙසීම් දැවීම් සන්සිඳෙන්නේය.

මෙසේ පිංගියානි බුදුරදුන්ගේ ගුණ වර්ණනා කළ කල්හි කරුණපාලි බ්‍රාහ්මණ තෙමේ අසුනෙන් නැගිට උතුරු සළුව ඒකාංස කොට දකුණු දණ බිම හැණ බුදුරදුන් වැඩ වෙසෙන දිගවට දෝත් නගා වැද “නමෝ තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස”යි තෙවරක් උදන් අනා පිංගියානිට ස්තුති කොට රත්නත්‍රය සරණ ගියේය.

(අංගුත්තර පඤ්චකනිපාත)

දෙව්ලොව බුදුගුණ වැනුම

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රජගහනුවර ගිජුකුළු පව්වෙහි වැඩ වෙසෙන සමයෙහි පඤ්චසිඛ නම් ගාන්ධර්ව දේවපුත්‍රයා උන්වහන්සේ වෙත පැමිණ ස්වාමිනි, “මම තව්තිසා දෙවියන්ගෙන් අසන ලද්දක් නුඹ වහන්සේට සැල කරමි’යි කීය. “කියව පඤ්චසිඛය’යි තථාගතයන් වහන්සේ වදළහ. එකල්හි ඔහු මෙසේ කීය.

“ස්වාමිනි, ඉකුත් පසලොස්වක පොහෝ දින රාත්‍රියෙහි තව්තිසා දෙව්ලොව සුධර්මා නම් ශාලාවට සියලු තව්තිසා වැසි දෙවියෝ රැස්ව හුන්හ. මහත් වූ දෙවි පිරිසක් ශාලාව අවට ද රැස්ව හුන්හ. සතර දිග සතර වරම් මහ රජහු උන්හ. පෙරදිග ධනරට්ඨ නම් මහදෙව් රජ බස්නාහිරට මුහුණ ලා දෙවියන් පෙරටු කොට හුන්නේය. දකුණු දිග විරුළුහක නම් මහදෙව් රජ උතුරට මුහුණලා දෙවියන් පෙරටු කොට හුන්නේය. පැදුම්දිග විරුපක්ෂ නම් මහදෙව් රජ නැගෙනහිරට මුහුණ ලා දෙවියන් පෙරටු කොට ගෙන හුන්නේ ය. උතුරු දිග වෙස්සවණ නම් මහදෙව් රජ දකුණට මුහුණලා පෙරටු කොට හුන්නේ ය. මේ දෙව්වරුන්ගේ පසු පස අපට අසුන්

ලැබුණේ ය. ස්වාමිනි, ඒ දේවසභාවෙහි නුඹ වහන්සේගේ ශාසනයෙහි ශ්‍රේෂ්ඨවයභාවෙහි හැසිර අලුත තව්නිසා දෙව්ලොව උපන් දෙවියෝ වර්ණයෙන් හා යසසින් පරණ දෙවියන් ඉක්මවා සිටියේ ය. ස්වාමිනි, ඒ කරුණෙන් තව්නිසා වැසි දෙවියෝ දෙව්ලොව පිරෙන්තේ ය. අසුර ලොව පිරිහෙන්නේය' යි ප්‍රීති වූවෝ ය, සොම්නසට පැමිණියෝ ය. ස්වාමිනි, එකල්හි සක්දෙවරජ දෙවියන්ගේ සතුට දැන මේ ගාථාවන් කියා දෙවියන්ගේ ප්‍රීතිය අනුමෝදන් විය.

මොදන්ති වත හො දෙවා - තාවතිංසා සහින්දකා,
තථාගතං නමස්සන්තා - ධම්මස්ස ච සුධම්මතං.

නවෙ දෙවෙව පස්සන්ත - වණ්ණවත්තෙ යසස්සිනෙ,
සුගතස්සමිං බ්‍රහ්මවරියං - වරින්වාන ඉධාගතෙ.

තෙ අඤ්ඤ අතිරොවන්ති - වණ්ණෙන යසසායුතා,
සාවකා භූරිපඤ්ඤස්ස - විසෙසුපගතා ඉධ.

ඉධං දිස්වාන නන්දන්ති - තාවතිංසා සහින්දකා,
තථාගතං නමස්සන්තා- ධම්මස්ස ච සුධම්මතං.

සක්දෙවරජු කී ගාථා ඇසූ දෙවියෝ දෙව්ලොව පිරෙන්තේ ය. අසුරකාය පිරිහෙන්නේ යයි වඩාත් සතුටට පත්වූහ. දෙවියන්ගේ සතුට දැන් සක්දෙවරජ දෙවියන් අමතා "ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සත්‍ය වූ ගුණ අටක් අසන්නට කැමැත්තහු දැයි ඇසී ය. දෙවියන් ඒ ගුණ ඇසීමට කැමැත්ත ප්‍රකාශ කෙළෙන් සක්දෙව් රජ මෙසේ ඒ ගුණ අට ප්‍රකාශ කෙළේ ය.

1. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බොහෝ ජනයාට හිත පිණිස පිළිපත් සේක. බොහෝ ජනයාට සැප පිණිස පිළිපත්

සේක. ලෝකයාට අනුකම්පාව පිණිස දෙවිමිනිසුන්ගේ අර්ථය පිණිස හිතය පිණිස සැපය පිණිස පිළිපත් සේක. මේ අංගයෙන් සම්පූර්ණ වූ ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි ද නො දකිමු. දැනුදු ඒ ශාස්තෘන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

2. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ධර්මය මනා කොට දේශනය කරන ලද්දේ ය. ඒ ධර්මය සාන්දෘෂ්ටිකය, අකාලිකය, ඒහිපස්සිකය, තමාගේ සන්තානයට පමුණුවා ගැනීමට සුදුසු ය. නුවණැතියන් විසින් ස්ව සන්තානයෙන්ම දත යුතුය. මෙසේ සත්ත්ව සන්තානයට පමුණුව ගත යුතු වූ සත්ත්වසන්තානයෙහි පැවැත්විය යුතු ධර්මයක් දේශන කරන අන් ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි නො දකිමු. දැනුදු ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

3. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ කුශලය යි මැනවින් පනවන ලද්දේය. මේ අකුශලය යි මැනවින් පනවන ලද්දේ ය. මේ සාවද්‍ය, මේ නිරවද්‍යය, මේ සේවනය කළ යුතුය, මේ සේවනය නො කළ යුතුය, මේ හීනය, මේ ප්‍රණිතය, මේ කෘෂ්ණය, මේ ශුක්ලය යි මැනවින් පනවන ලද්දේ ය. මෙසේ කුශලාකුශලාදී ධර්මයන් මැනවින් පනවන අන් ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි නො දකිමු. දැනුදු ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

4. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ශ්‍රාවකයන්ට පනවා ඇති නිර්වාණගාමිනී ප්‍රතිපදාව ඉතා යහපත් ය, නිර්වාණය හා ප්‍රතිපදාව ගංගාජලය හා යමුනාජලය මෙන් සංසන්දනය වන්නේ ය. සම වන්නේ ය. එබඳු යහපත් නිර්වාණගාමිණි ප්‍රතිපදාවක් පැන වූ ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි නො දකිමු. දැනුදු ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

5. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට බොහෝ ලාභ ඇති විය. ඉමහත් කීර්තියක් ඇති විය. ක්ෂත්‍රිය බ්‍රාහ්මණාදීහු උන් වහන්සේට පැහැදී සිටිති. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒවායින් මත් වීමක් නැතිව ආහාරය වළඳන්නාහ. මේ අංගයෙන් ද යුක්ත ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි නො දකිමු. දැනුදු ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

6. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිළිවෙත් පුරන්නා වූ ද අර්හත්වයට පැමිණීමෙන් පිළිවෙත් පිරීම අවසන් කල වූ ද බොහෝ ශ්‍රාවකයන් ඇත්තෝ ය. එහෙත් උන් වහන්සේ ඔවුන් කෙරෙහි නො ඇලී ඔවුන් අතර ම එකලාව වාසය කරන සේක. එසේ එකලාව වෙසෙන අන් ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි නො දකිමු. දැනුදු ඒ ශාස්තෘන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

7. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කියන පරිදීම කරන සේක. කරන පරිදීම කියන සේක. එසේ ධර්මය අනුව පිලිපදින අන් ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි නො දකිමු. දැනුදු ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

8. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එතෙර කරන ලද විවිකිත්සා ඇති සේක. මෙය එසේ ද මෙසේ ද කියා සැක කරන ස්වාභාවය ඉක්මවා සිටින සේක. බලවත් වීර්යයෙන් පෞරාණික ආයතීම්වලින් සවිඤ්ඤාවට පැමිණි අදහස් මුදුන්පත් කර සිටි සේක. ඒ අංගයෙන් සමන්වාගත අන් ශාස්තෘවරයකු අතීතයෙහි නො දකිමු. දැනුදු ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හැර අනිකකු නො දකිමු.

ස්වාමීනි, මෙසේ සක්දෙව්වරු භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සත්‍ය වූ මේ ගුණ අට ප්‍රකාශ කළ කල්හි තව්නිසා දෙවියෝ වඩාත් ප්‍රීතිමත් වූහ. අතීතයින් සතුටට පත් වූ ඔවුන්ගෙන් ඇතමෙක් "අහෝ ලොවට බුදුවරුන් සතර නමක් ඇතිවූව

හොත් කොතරම් යහපතැක්දැයි කිය. ඇතැම්හු “සතර නමක් නොව තෙනමක්වත් ඇති වුව හොත් කොතරම් යහපතක් දැයි කීහ. ඇතැම්හු බුදුවරුන් දෙනමක් වත් ඇති වුව හොත් කොතරම් යහපතැක් දැයි කිය. එකල්හි සක් දෙවරප තෙමේ දෙවියන් අමතා “පින්වත්නි, එක් ලෝකධාතුවෙක්හි එකවර “බුදුවරු දෙනමක් පහළවීම සිදු නො වන්නේ ය. ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නිරෝගිව විරකාලයකක් ජීවමාන වුව හොත් ඉතා යහපතැයි’ කිය.

දේව සභාවේ වැඩ අවසන් වූ සැටියේ ම සනන්කුමාර බුහුම තෙමේ එහි පැමිණියේ ය. දෙවියෝ සැම දෙන ඔහුට වැඳ ගෙන තමන්ගේ අසුන්වල ම හුන්ය. ඔහුද තව්නිසා දෙවියන්ගේ චිත්තප්‍රසාදය දැන “මොදන්නි වත හො දෙවා” යනාදී ගාථා තුන කියා ඒ ප්‍රීතිය අනුමෝදන් විය. ඉක්බිති සනන්කුමාර බුහුම තෙමේ සක් දෙවි රජුගෙන් බුදුගුණ අට අසා සතුටුව ඔහු ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රඥ සම්පත්තිය දැක්වීම පිණිස මහාගෝවින්ද චරිතය කිය.

(මහාගෝවින්ද සුත්ත)

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් බරණැස ඉසිපතනයේ දී දම්සක් පැවත්වූ අවස්ථාවෙහි බුමාටු දෙවියන්ගේ පටන් අකණ්ඨා බඹලොව බුහුමණයන් දක්වා ඒ ඒ දේවලෝක බ්‍රාහ්මලෝකවාසීහු “එතං භගවතා බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මීගදයෙ අනුත්තරං ධම්මවක්කං පවත්තිතං අප්පතිවත්තියං සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බුහුමුතා වා කෙනවි වා ලොකස්මිං’ යි ස්තුතිසෝභා පැවැත්වූහ. ඒ සෝභය සැණෙකින් අකනිටා බඹලොව දක්වා පැන නැංගේය. දස දහසක් සක්වළ පැතිර ගියේ ය.

බුදුන් වහන්සේ මව්කුස පිළිසිඳීම, මවුකුසින් බිහිවීම, බුද්ධත්වයට පැමිණීම යනාදී විශේෂ අවස්ථාවන්හි අවිඥානක

වස්තුහු ද නිමිති පහළ කිරීම් වශයෙන් තථාගතයන් වහන්සේගේ කීර්තිය පහළ කළහ. ඒ අවසථාවලදී මහපොළොව මහකඳු ගුගුරා ගුගුරා කම්පාවීම් වශයෙන් ද, ගංගා සාගර නිශ්චලවීම් වශයෙන් ද, ගස්වැල් මලින් සැරසීම් වශයෙන් ද, රත්නජාතිහු දිලිසීම් වශයෙන් ද, තුය්භාණ්ඩ වාදනයක් නැතිව ම හඬනැඟීම් වශයෙන් ද තථාගතයන් වහන්සේගේ කීර්තිය පහළ කළහ.

බුදුරදුන්ගේ කීර්තිය මිනිස්ලොව බුදුසස්න පවත්නා වර්ෂ පන්දහසේ ම පවත්නේ ය. දෙවියන්ගේ ආයුෂය දික් බැවින් ඉදිරියට ද වර්ෂ කොටි ගණනක් දෙවිලොව තථාගතයන් වහන්සේගේ කීර්තිය පවත්නේ ය. බ්‍රහ්මයන්ගේ ආයුෂ ඉතා දික් බැවින් බ්‍රහ්මලෝකවල කල්ප බොහෝ ගණනක් යන තුරු ද බුදුරදුන්ගේ කීර්තිය පවත්නේ ය.

4. ශ්‍රී භාග්‍යය

දක්නවුන්ට සතුට ඇති කරන්නා වූ නැවත නැවත දැකීමේ ආශාව ඇති කරන්නා වූ රූප ශෝභාව හා ශරීරය වස්තු වාසස්ථාන පරිභෝග භාණ්ඩ යන මේවායේ පිරිසිදුබව ගමනාදි ඉරියව් පැවැත්වීමේ ශෝභානත්වය කථා කිරීම් බැලීම් සිනාසීම් ආදි ක්‍රියාවන්ගේ ශෝභනත්වය යනාදිය ශ්‍රී නම් වේ. දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණයෙන් හා අසූ අනුවාඤ්ජන ලක්ෂණයෙන් ද කේතුමාලා ව්‍යාමප්‍රභා අගිතිහස්තප්‍රභා යන රශ්මීන්ගෙන් ද යුක්ත වන තථාගත දේහය ඉතා ශ්‍රීමත් ය. අන් මිනිසකුට තබා දෙවියකුට බ්‍රහ්මයකුට ද එබඳු ශ්‍රීමත් ශරීරයක් නැත. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තීර්ථකමථනනය පිණිස යමාමහ පෙළහර කොට තව්තිසා දෙවිලොවට වැඩ වදුරා සක්දෙව් රජුගේ පාණ්ඩුකම්බල ගෛලාසනයෙහි අබ්දම් දෙසීම සඳහා වැඩහුන් කල්හි දස දහසක් සක්වලින්ම පැමිණ දේව බ්‍රාහ්මයෝ උන් වහන්සේ වටා සිට ගත්හ. ඒ මහ පිරිසෙහි රූප ශෝභාවෙන් තථාගතයන් වහන්සේ යට පත් කළ හැකි එක

දෙවියකු එක බ්‍රහ්මණයකු නොවූ බවත් සකල දේව බ්‍රහ්මයන්ගේ රූප ශෝභාව ඉක්මවා තථාගතයන් වහන්සේ ම බැබළුණ බවත්:-

තාවතිංසෙ යද බ්‍රහ්මා - සිලායං පණ්ඩුකම්බලෙ,
පාරිවිජන්තකමුලමිහි - විහාසි පුරිසුන්තමො,

දසසු ලොකධාතුසු - සන්තිපතිත්වාන දෙවතා,
පයිරූපාසන්ති සම්බුද්ධං - වසන්තං නගමුද්ධති.

න කොච්චි දෙවො වණ්ණෙන - සම්බුද්ධං අතිරොචති,
සබ්බෙ දෙවෙ අධිග්ගය්හ - සම්බුද්ධොච විරොචති.

(ධ. අ. 453)

යනුවෙන් ප්‍රකාශිතය.

තථාගතයන් වහන්සේගේ දේහයෙහි අන්‍යයන්ගේ සිත් ඇද ගන්නා ශක්තිය කොතරම් ද කියත හොත් උන් වහන්සේ පිඬු සිඟාවඩනා දුටු වක්කලී නම් බ්‍රහ්මණයා උන් වහන්සේගේ රූසිරි බල බලා සිටීමේ ආශාවෙන් ම පැවිදි විය. පැවිදි වූ වක්කලී අන්‍ය භික්ෂූන් මෙන් කමටහන් වැඩීම ආදියෙහි නොයෙදී තථාගතයන් වහන්සේ දැකිය හැකි තැන්වල ම වෙසෙමින් උන් වහන්සේගේ රූසිරු බැලීමෙහි ම යෙදුනේය. තථාගත දේහය හොබවන මහාපුරුෂලක්ෂණ දෙතිස මෙසේ ලක්ෂණ සූත්‍රයෙහි වදාරා ඇත්තේ ය.

(1) "ඉඩ භික්ඛවෙ, මහාපුරිසො සුප්පතිට්ඨිත පාදෙ හොති, යම්පි භික්ඛවෙ මහාපුරිසො සුප්පතිට්ඨිත පාදෙ හොති, ඉදම්පි භික්ඛවෙ, මහාපුරිසස්ස මහාපුරිස ලක්ඛණං භවති.

(2) පුන ච පරං භික්ඛවෙ, මහාපුරිසස්ස හෙට්ඨා පාදතලෙසු වක්කාති ජාතාති හොන්ති සහස්සාරාති

සනෙමිකානි සනාභිකානි සබ්බාකාර පරිපූරානි, යම්පි භික්ඛවෙ, මහාපුරිසස්ස හෙට්ඨාපාදනලෙසු චක්කානි ජාතානි හොන්ති සහස්සාරානි සනෙමිකානි සනාභිකානි සබ්බාකාරපරිපූරානි, ඉදම්පි භික්ඛවෙ, මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණං භවති.

(3) පුන ච පරං භික්ඛවෙ, මහාපුරිසො ආයතපණ්ඨි හොති, (4) දීසංගුලී හොති, (5) මුදුතලුත හත්ථපාදෙ හොති. (6) ජාලහත්ථපාදෙ හොති, (7) උස්සංඛපාදෙ හොති (8) එණි ජංසො හොති, (9) ධීතකොච අනෝනමන්තො උභොතිපාණිතලෙභි ජණ්ණකානි පරිමසති පරිමජ්ජති, (10) කොසොභිතචත්ථගුය්හො හොති (11) සුචණ්ණචණ්ණො හොති, කඤ්චනසන්තිහත්තවො, (12) සුඛුමච්ඡවී හොති, සුඛුමත්තා කායෙ රාජොජල්ලං න උපලිම්පති, (13) එකෙක ලොමො හොති එකෙකානි ලොමානි ලොමකුපෙසු ජාතානි, (14) උද්ධග්ගලොමො හොති උද්දග්ගානි ලොමානි ජාතානි, නීලානි අඤ්ජනචණ්ණානි චත්තානි දක්ඛිණාවත්තජාතානි (15) බුභ්මුජ්ජුගත්තො හොති, (16) සන්තුස්සදෙ හොති, (17) සීහපුබ්බධ කායො හොති, (18) විතන්තරංසො හොති (19) නිග්‍රොධපරිමන්ඛලො හොති යාවතක්චස්ස කායො තාවතක්චස්ස බ්‍යාමො, යාවතක්චස්ස බ්‍යාමො තාවතක්චස්ස කායො හොති, (20) සමචත්තක්ඛන්ධො හොති, (21) රසග්ගසග්ගී හොති, (22) සීහහනු හොති, (23) චත්තාළීස දන්තො හොති, (24) සමදන්තො හොති (25) අවිචරදන්තො හොති (26) සුසුක්කදධො හොති, (27) පහුතජ්චිහො හොති, (28) බුභ්මස්සරො හොති, කරචීකභාණි, (29) අභිනීල නෙත්තො හොති, (30) ගොපඛුමො හොති, (31) උණ්ණා හමුකන්තරෙ ජාතා හොති, ඔදනා මුදුතුලනිභා ඉදම්පි භික්ඛවෙ මහාපුරිසස්ස මහා පුරිසලක්ඛණං භවති. (32) පුන ච පරං මහාපුරිසො උණ්ඨිසසීහො හොති, යම්පි භික්ඛවෙ මහාපුරිසො උණ්ඨිසසීසො හොති, ඉදම්පි භික්ඛවෙ,

මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණං භවති, ඉමානි ඛො තානි හික්ඛවෙ ද්වන්තිංස මහාපුරිසස්ස මහාපුරිසලක්ඛණානී”.

1. සුප්පතිට්ඨිතපාදෙ

සාමාන්‍යය ජනයා පය බිම තබන කල්හි පයෙහි අග හෝ විලුඹ හෝ පාර්ශ්වයක් හෝ පළමුවෙන් පොළොවට පැමිණේ. බිම තැබූ කල්හි ද මැද පොළොවෙහි නො සැපී උස්ව සිටී. තථාගතයන් වහන්සේ පය බිම තබන කල්හි සැම තැන එක වර පොළොව ස්පර්ෂ කරයි. මැද උස්ව නොසිටී, මේසෙන් හැන්දක් මෙන් සැම තැනින් පොළොව ස්පර්ශ කර ගෙන සිටී. මේ සුප්පතිට්ඨිතපාදතා නම් පුරුෂ ලක්ෂණ ය.

2. හෙට්ඨාපාදහලෙසු වක්කාති ජාතාති

තථාගතයන් වහන්සේගේ යටි පතුල් යුවලෙහි දහසක් දව් ඇති වක්‍රසටහන් යුවලක් පිහිටා ඇත්තේ ය. මේ එක් මහා පුරුෂ ලක්ෂණයෙකි. එය වටා ස්වස්තිකය ශ්‍රීවත්සය, නන්ද්‍යාවර්තය, සෞචස්තිකය, අවතංසය යනාදී මඟුල් ලකුණු බොහෝ ගණනක් පිහිටා ඇති බව අටුවාවල කියා ඇත්තේ ය.

3. ආයතපණ්හි

දික් වූ විඵම් ඇති බව එක් මහා පුරුෂ ලක්ෂණයෙකි. සාමාන්‍ය ජනයන්ගේ අක් පතුල් දිගය. විඵම් මත සිහින් කකුල් පිහිටා ඇත්තේය. ඇතැමුන්ගේ විඵම් මඳක් ඇත්තේ ය. ඇතැමුන්ගේ විඵම් සැසැදුම්වාක් මෙන් පෙනෙන්නට නැත. තථාගතයන් වහන්සේගේ පතුලෙන් දෙකෙන් කොටසක් ඉදිරියට ඇත්තේ ය. තුන් වන කොටසෙහි සිහින් කකුල් පිහිටා ඇත්තේ ය. ඉන් පස්සට විලුඹ පතුලෙන් සතරෙන් කොටසක් ඇත්තේ ය. එය ලියවන ලද්දක් සේ ශෝභන ලෙස පිහිටා තිබේ.

4. දීඝංගුලි

සෙස්සන්ගේ ඇඟිලි සමහරක් දික් ය. සමහරක් කෙටි ය. බුදුරදුන්ගේ අත් පාවල ඇඟිලි මුල මහත්ව අග සිහින්ව දිගින් සමව පිහිටා ඇත්තේ ය.

5. මුදු තලුණ හත්ථපාදෙ

බුදුරදුන්ගේ අතුල් පතුල් උපන් සැටියේ දරුවකුගේ අතුල් පතුල් මෙන් මාදුව ඇත්තේ ය.

6. ජලහත්ථ පාදෙ

බුදුරදුන් අතෙහි ඇඟිලි සතර හා පයේ ඇඟිලි පස දක්ෂ ශිල්පියකු විසින් ලිය වූ පොලු යොදා කළ කවුළුවක අක්මුල් හා ගැට එක පෙලට පවත්නාක් මෙන් අක්මුල් හා සන්ධිස්ථාන එක පෙලට සමව පිහිටා ඇත්තේ ය.

7. උස්සංඛ පාදෙ

බුදුරදුන්ගේ පාදයෙහි ගොප් ඇට අන්‍යයන්ගේ ගොප් ඇට පිහිටි තැනට ඉහළින් පිහිටා ඇත්තේ ය. සෙස්සන්ගේ ගොප් ඇට පයේ පහළ පිහිටා ඇති බැවින් පතුල් තද වී ඇත්තේ ය. පහසුවෙන් ක්‍රියා කරවිය නො හැකිය. බුදුරදුන්ගේ පාවල ගොප් ඇට ඉහළින් පිහිටා ඇත් බැවින් පතුල් පහසුවෙන් ක්‍රියා කරවිය හැකි ය. ගමන් කරන කල්හි සෙස්සන්ගේ පතුල් ඇතුන්ගේ මෙන් පිටිපසට පමණක් පෙනේ. ඉදිරියෙන් නො පෙනේ. බුදුරදුන් වඩනා කල්හි උන්වහන්සේ ගේ පතුල් ඉදිරි, පසු දෙසින් ම දැකිය හැකිය.

8. ඵණ්ඨංකො

සෙස්සන්ගේ සිහින් කකුල් පිටිපසින් මස් ගොබයකින් යුක්ත වී ඉදිරිපස ඇට මතු වී ඇත්තේ ය. තථාගතයන්

වහන්සේගේ ජංඝාවෝ එණි නම් මාගයන්ගේ ජංඝා මෙන් මසින් වට වී ඇත්තාහ.

9. ධීවකොච අනොනමන්තො උභොති පාණිතලෙහි ජණ්ණුකාති පරිමසති, පරිමජ්ජති.

සෙස්සන්ට පිට ගෙන තමන්ගේ දණ නො නැමී අත නො ගෑ හැකි ය. තථාගත ශරීරය සිට ගෙන නො නැමී දණ අතින් පිරිමැදිය හැකි පරිදි ඇත්තේ ය. එය පමණට වඩා අත් දික්ව පිහිටීමක් ලෙස නො සැලකිය යුතු ය. එයට සුදුසු වන පරිදි තථාගත ශරීරය පිහිටා ඇති බැවින් උන් වහන්සේට එසේ කළ හැකි ය.

10. කොසොතිත වත්ථගුය්හො.

තථාගතයන් වහන්සේගේ පුරුෂවාසඤ්ජනය ගවයන්ගේ ඇතුන්ගේ මෙන් කෝෂයකින් වැසී ඇත්තේ ය.

11. සුවණ්ණාවන්ණො.

තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රී දේහය ඔපලා ඇති ස්වර්ණයක් මෙන් ස්වර්ණ වර්ණ වන්නේ ය.

12. සුබ්බමච්ඡවි.

තථාගතයන් වහන්සේගේ සම ඉතා සියුම් ය. එබැවින් එහි ධූලි ආදිය නො තැවරෙයි. නෙළුම් පතට වැටෙන දියබින්දු එහි නො ඇලී පෙරළී යන්නාක් මෙන් තථාගත ශරීරයට පැමිණෙන ධූලි එහි නො ඇලී ඉවත් වෙයි. එබැවින් තථාගත ශරීරය සෑම කල්හි පවිත්‍රව පවත්නේ ය. උන්වහන්සේ අත් පා සේදීම කරන්නේ ජලස්නානය කරන්නේ කය සිසිල් කිරීම පිණිස හා දයකයන්ට පින් සිදුවීම පිණිස ය.

13. එකෙක ලොමො.

සෙස්සන්ගේ එක ලෝමකූපයක සමහර විට ලොම් දෙක තුන බැගින් ද වෙයි. තථාගත ශරීරයෙහි ඇත්තේ එක් ලෝමකූපයක එක් ලෝමයක් බැගිනි.

14. උඩග්ග ලොමො.

සෙස්සන්ගේ ශරීරවල ලොම් නන් අයුරින් පිහිටා තිබේ. තථාගත ශරීරයේ ලොම් සියල්ල දකුණතට කරකැවී අග උඩ බලා සිටින සේ පිහිටා ඇත්තේ ය.

15. බුන්මුප්පුගත්තො.

බොහෝ දෙනාගේ ශරීර ඉදිරියට හෝ පස්සට නැමී බර වී තිබේ. සමහරුන්ගේ ශරීර පැත්තට ද නැමී පවතී. ඇතැම්හු පස්සට නැමුණු ශරීරය ඇති නිසා නිතර උඩ බලා සිටිති උඩ බලා ගමන් කරති. මහාපුරුෂ ශරීරය බුන්මයාගේ ශරීරය මෙන් සෘජුව පවතී. තථාගතයන් වහන්සේගේ දේහය එසේය.

16. සත්තුස්සදෙ.

පිටිඅත් දෙක පිටිපතුල් දෙක උරහිස් දෙක ස්කන්ධය යන සත්තෑන ම තථාගත ශරීරයෙහි ඇට නහර මතු නොවී පිරි පවතී. එය සත්තුස්සද නම් මහාපුරුෂ ලක්ෂණය ය. බොහෝ දෙනාගේ ශරීරවල ඒ ස්ථානයන්හි ඇට නහර මතු වී ඇත්තේ ය.

17. සීහපුබ්බද්ධ කායො

සිංහ ශරීරයේ පූර්වාර්ධය පරිපූර්ණ ය. පිටිපස අපරිපූර්ණ ය, දුබල ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ සකල ශරීරය ම සිංහ ශරීරයේ පූර්වාර්ධය සේ පරිපූර්ණ ය.

18. විතර්කරංසො

සෙස්සන්ගේ පිට මැදින් වළගැසී දෙකට බෙදී ඇත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ පිට මසින් පිරී ලැල්ලක් සේ සමව පිහිටා ඇත්තේ ය.

19. නිග්‍රොධ පරිමණ්ඩලො

නුග ගස සැට රියනක් උස නම් සැටරියනක් පුළුල් වන්නේ ය. අසුරියනක් උස නම් අසුරියනක් පුළුල් වන්නේ ය. දිග පුළුලින් සමවන නුගරුකක් මෙන් තථාගත ශරීරය ද සමව පිහිටා ඇත්තේ ය. තථාගත දේහයේ උස යම් පමණ නම් බඹය ද එපමණ ම වේ. බඹය යම් පමණ නම් උස ද එපමණ ම වේ. උසත් බඹයත් සමව පිහිටා ඇත්තේ ය. සෙස්සන්ගේ බඹය හෝ දික්වෙයි. ශරීරය හෝ දික්වෙයි. ශරීරයත් බඹයත් සම නො වේ.

20. සමවත්තක්ඛන්ධො.

ඇතැම්හු කොකුන් මෙන් දිග් ගෙළ ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු වක් වූ ගෙළ ඇත්තෝ ය. ඇතැම්හු පුළුල් ගෙළ ඇත්තෝ ය. කථා කිරීමේ දී ඔවුන්ගේ ගෙළෙහි නහර මතු වෙයි. හඬ මහත්ව මිහිරිව නො නැගෙයි. තථාගතයන් වහන්සේගේ ගෙළ රත්කලසක කර සෙයින් වටවී පිහිටා ඇත්තේ ය. කථා කිරීමේදී නහර මතු නොවේ. එයින් මහත් වූ ද මිහිරි වූ ද හඬ නැගෙයි.

21. රසග්ගසග්භී

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ සත්සියයක් රස නහර (ආහාර ඕෂාච ශරීරයේ පතුරුවන නහර) උඩුකුරුව ගොස් ශ්‍රීවයට අක් පැමිණ පිහිටා තිබේ. එබැවින් තල ඇටයක් පමණ වූ ද ආහාරයක් දිවෙහි තැබුව හොත් එහි රසය සකල ශරීරයෙහි ම

පැතිර යයි. දුෂ්කර ක්‍රියා කාලයේ දී බෝසතාණන්ට එක් බත් ඇටයකින්, මුං තැන්බු දිය ස්වල්පයකින් යැපිය හැකි වූයේ මේ මහාපුරුෂ ලක්ෂණය නිසා ය. සෙස්සන්ගේ රස නහර එසේ පිහිටා නැති බැවින් ඔවුන් ගන්නා ආහාරයේ ඕජාව සකල ශරීරයේ නො පැතිරෙයි. එබැවින් ඔවුහු රෝග බහුලයෝ වෙති.

22. සිහහනු.

සිංහයාගේ යටිහක්ක සම්පූර්ණ ය. උඩුහක්ක අසම්පූර්ණ ය. සිංහයාගේ යටිහනුව මෙන් මහා පුරුෂයාණන්ගේ උඩු යටි හනු දෙක ම පුර පසළොස්වක දිනයේ සඳ මෙන් සම්පූර්ණව ඇත්තේ ය.

23. වත්තාලීස දන්නො

සෙස්සන්ට හනු අපරිපූර්ණ බැවින් ඔවුනට දත් දෙතිසක් වුවද, තිසක් වුවද, විසිඅටක් වුවද ප්‍රමාණ වන්නේය. තථාගතයන් වහන්සේගේ හනු පරිපූර්ණ බැවින් එක් එක් හනුවක දත් විස්ස බැගින් දත් සතළිසක් ඇත්තේ ය.

24. සමදන්නො

සෙස්සන්ගේ ඇතැම් දත් මිටිව ඇතැම් දත් උස්ව ද නො සම ලෙස පිහිටා ඇත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ සමසතලීස් දන්තයෝ උස් මිටි නැතිව එක් පෙළට මැනවින් පිහිටා සිටින්නාහ.

25. අච්චරදන්නො

බොහෝ දෙනාගේ දත් එකිනෙක බැඳී පිහිටා නැත්තේ ය. ආහාර ගන්නා කල්හි දත් අතර අහර රැඳේ. එවා පසුව ඉරටු ආදියෙන් බැහැර කළ යුතු වෙයි. තථාගතයන් වහන්සේ ගේ දන්තයෝ එකින් එක බැඳී පිහිටා සිටිති. ආහාරවලට රැඳී සිටීමට තැනක් උන් වහන්සේගේ දන්තයන් අතර නැත්තේ ය.

26. සුසුක්ක දායෝ

දායා යනු තොල් කෙළවර පිහිටා ඇති වට දත් සතර ය. ඇතැමුන්ගේ දායාවෝ විවණී වෙති. තථාගතයන් වහන්සේගේ සතර දායාවෝ පහන් තරුව සේ ඉතා සුදු ය. උන් වහන්සේ සිනාසෙන කල්හි ඒවායින් සුදු රැස් විහිදෙන්නේ ය.

27. පහුත පිවිහො.

ඇතැමුන් ගේ දිව පමණට වඩා සන හෝ වෙයි, කුඩා හෝ වෙයි. ඉක්මනින් ක්‍රියා කරවිය නොහෙන පරිදි තද හෝ වෙයි. ඔවුනට පිරිසිදු ලෙස උච්චාරණය නො කළ හැකි ය. ඇතැම් අකුරු උච්චාරණය නො කළ හැකි ය. බුදුරදුන්ගේ දිව වනාහි දිග් ද පුළුල් ද මාදු ද සම ද වණිවත් ද වේ. එබැවින් උන් වහන්සේගේ ස්වරය මිහිරි ය. සෙස්සන් කීමට පැය ගණනක් කාලය ගන්නා දෙය උන් වහන්සේට අසනුවන්ට පැහැදිලි ලෙස තේරුම් යන පරිදි විනාඩි ගණනකින් කිය හැකි ය. දිව මාදු බැවින් තථාගතයන් වහන්සේට එය හකුළවා පන්හිඳක් සේ කොට නාස්පුඩු පිරිමැදිය හැකි ය. කන් සිදුරු පිරිමැදිය හැකි ය. පුළුල් කොට නළල වැසිය හැකි ය.

28. බුහ්මස්සරො හොති කරවිකභාණී.

ඇතමෙකුගේ හඬ වඩුවන් ඇණ ගසන හඬ සේ ටින් කබල්වලට තට්ටු කරන හඬ සේ දර පලන හඬ සේ කවුඩු හඬ සේ රළය. අමිහිරිය, පින් සෙම් ආදියෙන් අවහිරයක් නැතිව නැගි එන තථාගතයන් වහන්සේගේ ස්වරය බ්‍රාහ්මයාගේ ස්වරය බඳු ය. අෂ්ටාංගයකින් යුක්ත ය. ස්වරයෙහි අංග අට,

“විස්සට්ඨ මඤ්ජු විඤ්ඤෙය්‍යා - සවනියා විසාරිනො බින්දු ගමිහිර නින්නාදී - තොව අට්ඨංගිකො සරො”

යනුවෙන් අභිධානප්පදීපිකාවෙහි දක්වා ඇත්තේ ය. සිහිඳු බවය, මිහිරි බවය, පහසුවෙන් තේරුම් ගත හැකි බවය, කනට සැප බවය, අවුල් නැති බවය, එකතු වී ඇති බවය, ගැඹුරු බවය, නින්නාද ඇති බවය යන මේ අට ස්වරයෙහි අංගයෝ ය. අෂ්ටාංගයෙන් යුක්ත වන බුදුරදුන්ගේ හඬ කුරවිකෙවිල්ලන්ගේ හඬ සේ මධුර ය.

කුරවිකෙවිල්ලා හිමාලය වනයෙහි වෙසෙන පක්ෂියෙකි. ඌ ඉඳුණු අඹවලින් වෑස්සෙන පැණි බී තෘප්තව පියාපත් ගසමින් නාද කරන්නට පටන් ගනී. උගේ හඬ කොතරම් මිහිරි ද කියත හොත්, ඒ හඬ කන හුණු මාගපක්ෂිහු මත්වුවන් මෙන් එයට ඇහුම්කම් දෙන්නට පටන් ගනිති. තණ කන මාගයෝ කටට ගත් තණ බිම හෙලා එයට ඇහුම්කන් දෙමින් එහි රසය විඳින්නට පටන් ගනිති. කුඩා සතුන් ලුහුබැඳ දුවන සිංහවයාසුරදීහු එස වූ පා බිම නො තබා එයට ඇහුම්කන් දෙති. මරණ බියෙන් දුවන කුඩා සත්තු නැවතී එයට ඇහුම්කන් දෙති. පියාසර කරණ පක්ෂිහු පියාපත් නොගසා ඒ හඬ අසති. දියෙහි මස්සු වරල් නො ගසා ඒ හඬ අසති. කරවික පක්ෂියාගේ හඬට වඩා සියගුණයෙන් සහස් ගුණයෙන් තරාගතයන් වහන්සේගේ නාදය වූ බ්‍රහ්මසෝභාව මිහිරි ය.

කරවිය පක්ෂියාගේ හඬ ගැන බ්‍රහ්මායු සුත්‍ර අටුවාවෙහි සඳහන් කරාවක් මෙසේ ය. අසන්ධිමිත්‍රා නම් වූ ධර්මාශෝක රජුගේ දේවිය “ස්වාමීනි, තරාගතයන් වහන්සේගේ හඬ බඳු හඬක් කාහටවත් ඇත්තේ දැයි මහාසංඝයාගෙන් විචාලා ය. “එබඳු හඬක් කරවික පක්ෂියාට ඇතය ය’යි මහාසංඝයා වහන්සේ වදළහ. “මවුහු කොහි වෙසෙත් දැයි දේවිය ඇසුවා ය. හිමාලය වනයෙහි වෙසෙන බව මහාසංඝයා වදළහ. දේවිය කරවික පක්ෂියකු බලන්නට කැමති බව රජතුමාට කීවේය. රජු “මේ කුඩුවෙහි හිඳ කරවිය පක්ෂියෙක් ඒවා’යි රන්කුඩුවක්

යැවිය. එය අහසින් ගොස් එක් කරවිය පක්ෂියකු ඉදිරියේ නැවතීණ. පක්ෂියා එය තුළට වත් කල්හි කුඩුව පෙරළා අවුත් රජු ඉදිරියේ නැවතීණ. එහෙත් උග්‍ර ලවා නාද කරවන්නට නොපිළිවත් විය. එකල්හි රජ “මේ පක්ෂියා හඬන්නේ කෙසේදැ”යි ඇසීය. “දේවයන් වහන්ස, නැයන් දුටු කල්හි මොහුහු හඬ නගන්නාහ’යි දන්නෝ කීහ. රජතුමා කුඩුව වටා කන්නාඩි තැබවී ය. පක්ෂියා උගේ ඡායාව දැක නැයන් පැමිණියේ ය’ යි සිතා නාද පවත්වන්නට විය. සකළ නගරයේ ම මනුෂ්‍යයෝ ඒ හඬ අසා මත් වූහ. අසන්ධිමිත්‍රා දේවිය “මේ තිරිසන් සතාගේ ස්වරය මෙතරම් මිහිරි නම් සඵඥතාඥනශ්‍රීයට පත් තථාගතයන් වහන්සේ ගේ ස්වරය කොතරම් මිහිරි වන්නට ඇද්දැ”යි බුද්ධාලම්බණ ප්‍රීතිය උපදවා ඒ ප්‍රීතියෙන් ම සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටියා ය.

29. අහිනීල නෙත්තො

බොහෝ දෙනාගේ නෙත් දුඹුරු පැහැ ඇත්තේ හෝ බොරපැහැ ඇත්තේ හෝ වෙයි. තථාගතයන් වහන්සේගේ නේත්‍රයන්ගේ මධ්‍යමණ්ඩලයේ දිය බෙරලිය මල් සෙයින් නිල්පැහැ ඇත්තාහ. තවද ඒවායේ රන්වන් විය යුතු තැන් කිණිහිරිමල් සෙයින් රන්වන් ය. රතු විය යුතු තැන් බඳුවද මල් මෙන් රතු ය. සුදු විය තැන් ඔප ලූ සක් මෙන් සුදු ය. කළු විය යුතු තැන් අඳුන් සේ කළු ය.

30. ගොපඛුමො

බොහෝ දෙනාගේ ඇස් පමණට වඩා මහත් හෝ කුඩා හෝ වෙයි. ඉදිරියට නෙරා හෝ ගිළී හෝ ඇත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ අක්ෂිගුලයෝ එකෙණෙහි උපන් රතු වස්සන්ගේ ඇස් මෙන් ප්‍රසන්න වන්නාහ. ඔප දමා ඇති මැණික් ගුළි සේ සිනිඳු ද පැහැපත් ද වන්නාහ.

31. උණ්ණා හමුක්කන්තරෙ ජාතා

තථාගතයන් වහන්සේ ගේ දෙබැම අතර නළල මැද දක්ෂිණාවර්ත ශුභ්‍රවර්ණ රෝමයක් පිහිටා ඇත්තේ ය. එය උණ්ණරෝම නම් වේ. එය අගින් ගෙන ඇද්ද හොත් බාහුවෙන් අඩක් පමණ වන්නේ ය. ගිතෙල් ගැල්වූ සියවර පෙලූ පුළුන් රොදක් සේ මාදු වූ ඒ රෝමය එක් මහාපුරුෂ ලක්ෂණයකි. එය රන් තැටියක රිදී බුබුලක් සේ බබලන්නේ ය.

32. උණ්හීස සීසො

දෙකන්සිළු දක්වා නළල වසා සිටින සෙස්සන්ට නැති විශේෂ මාංසපටලයක් තථාගතයන් වහන්සේගේ නළලෙහි ඇත්තේ ය. එය උණ්හීස නම් වේ. එය රජුන් බදින නළල් පටක් සේ දිලෙයි. පශ්චිමභවික මහාබෝසතුන්ගේ ඒ මහා පුරුෂ ලක්ෂණය අනුව රජුන් නළල් පටක් පළදින්නට පටන් ගත් බව ද කියා තිබේ.

මේ මහා පුරුෂ ලක්ෂණ දෙතිසෙන් යුක්ත වූයේ ගිහිව සිටියේ සතර මහාද්වීපයන්ට අධිපති චක්‍රරත්නාදී සජ්ත රත්නයන් ඇති සක්විති රජෙක් වේ. පැවිදි වූයේ නම් ලොචතුරා බුදුවේ. මේ මහා පුරුෂ ලක්ෂණ වලින් ඇතැම් ලකුණු සමහර උසස් පුද්ගලයන්ට ද ඇති වේ. බාවරී තවුසාට මහ පුරිස් ලකුණු තුනක් තුබූ බව කියා තිබේ. බොහෝ බමුණන් බුදුරදුන් බුදුකෙනෙකුන් ලෙස පිළිගත්තේ උන් වහන්සේගේ ශ්‍රී දේහයෙහි පිහිටි මහා පුරුෂ ලක්ෂණයන් දකිමෙනි. බුදු කෙනෙකුට ලොව පහළ වන්නට සමීප වූ කල්හි මිනිසුන්ට බුදුන් හැදින ගත හැකිවනු පිණිස ශුද්ධාවාස බ්‍රහ්මයන් මිනිස් ලොවට පැමිණ බමුණු වෙසින් සිට මහා පුරුෂ ලක්ෂණයන් ඇතුළත් කොට වේදය උගන්වන බවත්, බුදුරදුන් පිරිනිවීමෙන් පසු ඒ කොටස ක්‍රමයෙන් වේදයෙන්

ගිලිහී යන බවත්, දැනට ඒ කොටස වේදයෙහි නැති බවත් බ්‍රහ්මායුසුත්‍ර අටුවාවෙහි දක්වා තිබේ.

මහ බෝසතාණන් මවු කුසින් බිහිව පස් වන දිනයෙහි උන් වහන්සේට නම් තැබීම සඳහා රජ මැඳුරට කැඳවූ බමුණන්ගෙන් සත් දෙනෙකුන් "මේ කුමරු ගිහි ගෙයි විසුව හොත් සක්විති රජ වන්නේ ය යි ද, පැවිදි වුවහොත් කෙලෙස් වැස්ම නැති කොට ලොවුතුරා බුදු වන්නේය'යි පැවසුවේ ද, සැම දෙනාට බාල කොණ්ඩඤ්ඤ නම් බමුණා "මේ කුමරු ගිහිගෙහි නො වෙසෙන්නේ ය. ඒකාන්තයෙන්ම පැවිදිව බුදුවන්නේ ය'යි කියේ ද, වේදයෙහි එන මහපුරිස් ලකුණු බෝසත් කුමරුගේ දේහයෙහි තිබෙනු දැකීමෙනි. කොණ්ඩඤ්ඤ බ්‍රාහ්මණයා විසින් ඒ ප්‍රකාශය කළේ කිනම් ලකුණක් දැකීමෙන් ද යන බව අටුවා ටීකා පොත්වල දක්වා නැත. සිදුහත් කුමරුගේ පතුල්වල සප්ත රත්නයන් සහිත සක්විති රජුගේ රූ සටහන පිහිටා තිබුණේ ය. පතුලෙහි ඒ ලකුණු පිහිටා ඇති අයකු සක්විති රජ නොවිය හැකි ය. ඒ තැනැත්තා සුදුසු වන්නේ සක්විති රජුට වඩා උසස් කෙනකු වීමට ය. ඒ ලකුණු දක කොණ්ඩඤ්ඤ බ්‍රාහ්මණයා මේ කුමරා ඒකාන්තයෙන් බුදු වන්නේය' යි කියේය' යි සාසන සම්පත්තිදීපනී නමැති බුරුම ග්‍රන්ථයෙහි කියා තිබේ.

තථාගතයන් වහන්සේගේ දේහශ්‍රීය වර්ධනය කරන අනුච්ඡාදන නාමයෙන් හඳුන්වන ලක්ෂණ අසුවක් ද උන් වහන්සේගේ දේහයෙහි ඇත්තේ ය. ග්‍රන්ථය මහත් වන බැවින් ඒවා මෙහි නො දක්වනු ලැබේ.

දේහරශ්මිහු

දෙතිස්මහා රූප ලක්ෂණයෙන් අශීතානුච්ඡාදනයෙන් ශෝභමාන වූ තථාගත දේහයෙන් නික්මෙන්නා වූ ව්‍යාමප්‍රහා, අශීතිහස්තප්‍රහා, අනන්තප්‍රහා, කේතුමාලා ඌණිරෝම ප්‍රහා,

දයාප්‍රභා යන බුද්ධ රශ්මිහු තථාගත දේහය අතීශයින් ශෝභාවත් කෙරෙති. ශ්‍රීමත් කෙරෙති.

තථාගත දේහය වටා සතර රියනක් තැන් පැතිර සිටින රශ්මි මණ්ඩලය ව්‍යාමප්‍රභා නම් වේ. ඒ සේම තථාගත දේහය වටා අසූරියනක් තැන් පැතිර සිටින රශ්මි මණ්ඩලය අශීතිහස්තප්‍රභා නම් වේ. අහසෙහි සඳ මඬල ඇති දිනවල වන්ද්‍රයාගේ ඒ මණ්ඩලාකාර රශ්මිය හා ඉන් ඔබ අහසෙහි පැතිරී වන්ද්‍ර රශ්මිය වෙන් වෙන්ව පෙනෙන්නාක් මෙන් තථාගතයන් වහන්සේ අවට පැතිර සිටින ව්‍යාමප්‍රභාව හා අශීතිහස්තප්‍රභාව වෙන් වෙන්ව පෙනෙන්නේ ය. ඒ රශ්මි මණ්ඩල දෙක නිසා රත්න ප්‍රාකාර දෙකකින් වට වූ ස්වර්ණ පර්වතයක් සේ තථාගත දේහය ශ්‍රීමත් වන්නේ ය.

ලොව්තුරා බුදු බව ලැබීමෙන් සතර වන සතියෙහි රතනසරයෙහි වැඩ සිට අනන්ත නය සමන්වාගත ප්‍රස්ථාන මහා ප්‍රකරණය මෙතෙහි කිරීමේදී තථාගත ශරීරයෙන් නික්ම අනන්ත ලෝක ධාතු වෙහි පැතිර ගිය ඡටි වර්ණ බුද්ධ රශ්මිය අනන්තරශ්මි නම් වේ.

එද තථාගත ශ්‍රී දේහයේ නිල් තැන් වන හිසකේ රැවුල් ලොම් වලින් හා නේත්‍රයන්ගෙන් ද නීල කාන්තිය විහිදෙන්නට විය. එයින් අහස් තලය නිල් මල් විසුරුවන ලද කලෙක මෙන්ද, නිල්වත් දිගහැර සැලෙන්නට සැලැස්වූ කලෙක මෙන්ද, ලක්ෂ ගණනක් කෝටි ගණනක් මිණි තල් වැට සැලෙන්නට පටන් ගත් කලක් මෙන් ද නීල වර්ණයෙන් බැබලිණ.

සමෙන් හා නෙත්වල පීතස්ථානයන්ගෙන් ද, පීත රශ්මීන් නික්මෙන්නට විය. ඒ රශ්මීන් කරණකොට දිශාවෝ රන්මල් වස්තා කලෙක මෙන් ද, සැම තැන රන්වත් කොඩි

වැල් දැමූ රන්වන් කොඩි එසවූ කලෙක මෙන් ද බබලන්නට විය.

තථාගතයන් දේහයේ ලේ මස් වලින් හා නෙත්වල රතු තැන් වලින් රශ්මී ධාරාවෝ නික්මුණාහ. ඒ රශ්මීන් කරණ කොට දිශා භාගයෝ රත් පියුම් පෙති වදමල් පෙති පතුරවා ලූ කලෙක මෙන් ද, රතු කොඩි වැල් ඇද රතු කොඩි එස වූ කලෙක මෙන් ද, රක්ත වර්ණයෙන් බබලන්නට වූහ.

තථාගතයන් වහන්සේගේ අස්ථීන්ගෙන් හා දන්තයන්ගෙන් ද, නේත්‍රයන්ගේ ශ්වේතස්ථාන වලින් ද ඕදන රශ්මීහු නික්මුණාහ. ඒ රශ්මීන් කරණ කොට ඉද්ද මල් කොඳ මල්, සුදු නෙළුම් මල්, වසින්නාක් මෙන් ද, සුදු කොඩි නංවා සුදු කොඩි වැල් ඇද සරසන ලද්දක් මෙන්ද, රිදී කලවලින් කිරි විසුරවන්නාක් මෙන් ද, දහස් ගණන් දස දහස් ගණන් රිදී තල් වැට එක විට සැලෙන්නාක් මෙන් ද දිශාභාගයෝ බැබලුණහ.

තථාගත දේහයේ ඒ ඒ තැන් වලින් මාඤ්ජිෂ්ඨක ප්‍රභාස්වර රශ්මීහු නික්මුණහ. ඒ රශ්මීන් කරණ කොට එක විට දෙවිදුනු දහස් ගණනක් පහළ වූවාක් මෙන් ද, හිර සඳ දහස් ගණනක් උදවූවාක් මෙන් ද, ලෝකය ආලෝකවත් විය. එද ලෝක ධාතුන්හි බුදුරැස් පැතිරෙන කල්හි දිව්‍ය ලෝකවල දෙවියන්ගේ හා ඔවුන්ගේ විමානාදියේ ආලෝකයෝ හිරු රැසට කණ මැදිරියන්ගේ එළිය යට වන්නාක් මෙන් යට වී ගියහ. එක විට දස දහසක් ලෝක ධාතුන්හි ආලෝකවත් කිරීම සමත් මහා බ්‍රාහ්මයෝ එද හිරු උදවන කල කණමැදිරියන් මෙන් වූහ. වන්ද සුයඹාලෝකයෝ බුදු රැසින් වැසී ගියහ. එද තථාගත ශ්‍රී දේහයෙන් නික්මුණ රශ්මීහු අද දක්වාත් ඇත ලෝක ධාතුවල හා අප්පාකාශයෙහි දශ දිශාවෙහි ම ගමන් කරන බව කියා තිබේ.

“අයඤ්ච නෙව බුඬානං අධිට්ඨානිනිධි, න භාවනාමයිඨි, සණ්භසුබ්බමධම්මං. පන සම්මසතො ලොකනාථස්ස ලොහිතං පසිදි චත්ථුරුපං පසිදි. ඡව්චණ්ණො පසිදි. චිත්තසමුට්ඨානා වණ්ණධාතු සමන්තා අසිතිහත්ථමත්තෙ පදෙසෙ නිච්චලාව අට්ඨාසි,”

(ධම්මසංගණි අට්ඨකථා 12)

මේ බුද්ධරශ්මිහු නික්මීම බුදුරදුන්ගේ අධිෂ්ඨානිර්ධියක් ද නොවේ. භාවනාමයිඨියක් ද නොවේ. සණ්භසුක්ෂ්මධර්මය සම්මර්ගන කරන්නා වූ ලෝකනාථයන් වහන්සේගේ රුධිරධාතුව පැහැදිණ. හෘදය වස්තු රූපය පැහැදිණ. ඡව්චර්ණය පැහැදිණ. එයින් ශරීරයෙන් ෂට්චර්ණ රශ්මිහු නික්මුණාහු ය. තථාගත දේහය භාත්පස අසුරියනක් තැන රශ්මිය නිශ්චලව පිහිටා සිටියේ ය යනු එහි තේරුම ය.

කේතුමාලාරශ්මිය යනු තථාගතයන් වහන්සේගේ ශීර්ෂයෙන් අසුරියන් උසට නැග සිටින රශ්මියෙකි. සිද්ධාර්ථකුමාරයන් නේරඤ්ජරා නදීතිරයේ දී පැවිදි වනු සඳහා හිසකේ සියලේල එකතු කොට අල්ලා කඩුවෙන් කැපූ පසු හිස ඉතිරි වූ කේශයෝ දක්ෂිණාවර්තව හිසට ඇලී බුබුළු වශයෙන් සිට ගත්හ. ඒවා නැවත නො වැඩී එපමණින්ම සිට ගත්හ. බුදුවීමෙන් පසු ඒ කේශධාතූන්ගෙන් අසුරියනක් උසට නීලවර්ණ රශ්මියක් විහිදෙන්නට විය. එයට කේතුමාලාය ය යි කියනු ලැබේ. ෂට්චර්ණරශ්මිධාරාවන් ද එකතු වී පවත්නා ඒ කේතුමාලාව සත්රුවනින් සැරසූ නිල්මිණි ඔටුන්නක් සේ ලෝකනාථයන් වහන්සේගේ හිසමත බබලන්නේ ය.

බුදුරදුන්ගේ දෙබැම අතර නළල්තලයෙහි පිහිටි ඌර්ණරෝම ධාතුවෙන් විහිදෙන ශ්වේතරශ්මිය ඌණ්රෝමප්‍රභා නම් වේ.

තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රී මුඛයෙහි පිහිටි සතර දයාධාතුන්ගෙන් නික්මෙන්නා වූ රශ්මිය දයාප්‍රභා නම්, තථාගත ශ්‍රී මුඛයේ දයාධාතුන් තොල් සඟලින් වැසී පවත්නා බැවින් නිතර නො දැකිය හැකි ය. උන් වහන්සේ සිනා පහළ කරන අවස්ථාවලදී ඒවායේ අග විවෘත වන්නේ ය. විවෘත වනු සමග ම ඒවායින් විදුලිය බඳු ශුභ්‍රවර්ණරශ්මි මාලාවෝ නික්ම තථාගතයන් වහන්සේගේ මුඛශෝභාව වර්ධනය කරන්නාහ.

දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණයෙන් හා අසූ අනුව්‍යාඤ්ජන ලක්ෂණයෙන් ද අනේක රශ්මීන්ගෙන් ද ශෝභන වූ බුදුරදුන්ගේ දේහශ්‍රීය ඇති සැටියට වර්ණනා කිරීමට අපට වචන නැත්තේ ය. උපමා නැත්තේ ය. පරමරූපශ්‍රීයෙන් යුක්ත වන තථාගත දේහයේ පමණ දෙවිමිනිසුන්ගේ නෙත් සිත් පිනවන අන් වස්තුවක් නැත්තේ ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රී දේහය මිනිසා දුටු විට බිය වී පළා යන තිරිසන් සතුන්ගේ ද නෙත් පිනවන්නකි. තථාගත දේහය දුටු විට සෙසු මිනිසුන් දුටු විට බිය වී පළා යන තිරිසන් සත්වු ද ඇසි පිය නො හෙලා බලා සිටිති. ඒ තථාගත දේහශ්‍රීය දෙවිමිනිසුන්ගේ නෙත් සිත් පිණවීම ගැන කවර කථා ද? මෙතෙකින් විස්තර කරන ලද්දේ තථාගතයන් වහන්සේගේ දේහශ්‍රීය පමණකි. උන් වහන්සේගේ ශ්‍රී ගුණය විස්තර කිරීමේ දී ගමනශ්‍රීය, ධර්මදේශනාශ්‍රීය, ඉරියව් පැවතීමේ ශ්‍රීය, අනේක ක්‍රියා සිදු කිරීමේ ශ්‍රීය, අනන්තඥනශ්‍රීය, මෙමත්‍රී කරුණාදී අනන්තගුණ ශ්‍රී ය යන මේවා ද විස්තර කළ යුතු ය. අනන්තශ්‍රී සංඛ්‍යාත භාග්‍යයෙන් යුක්තවන බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ හඟවා නම් වෙති.

5. කාම භාග්‍යය

ප්‍රාර්ථනා කරන සිදු කිරීමට බලාපොරොත්තු වන සිදු කිරීමට උත්සහ කරන ආත්මාර්ථපරාර්ථයන්ගේ සිද්ධිය කාමභාග්‍ය නම් වේ. තමාගේ යහපත පිණිස හෝ සිදු කිරීමට

බලාපොරොත්තු වන දේවල් බලාපොරොත්තු වන සැටියට සැමට ම සිදු නොවේ. සිදු කිරීමට සැම දෙනම සමත් නොවෙති. මහාබෝසතාණෝ දීපංකර බුදුරදුන් හමුවේ දී ලොච්ඡුරා බුදුබවට පැමිණීම වූ මහත් වූ අර්ථයක් පැතුහ. උන්වහන්සේට පැතු පරිදි එය සිදු විය. එය සිදු කර ගැනුම උන් වහන්සේ සමත් වූහ. ලොච්ඡුරා බුදුබවට පැමිණ තමන් වහන්සේ සසරින් එතර වී තවත් සත්වයන් සසරින් එතර කරවිය හැකිය වීමෙන් උන් වහන්සේගේ බලාපොරොත්තුව ද එසේම සිදු විය. සුවිසි අසංඛ්‍යයක් සත්ත්වයන් සසරසයුරෙන් එතර කරවිය හැකි වීමෙන් උන් වහන්සේගේ බලාපොරොත්තුව ද එසේම සිදු විය. සසරින් එතර වූ සුවිසි අසංඛ්‍ය හැර තවත් අප්‍රමාණ සත්ත්වයනට මනුෂ්‍ය දිව්‍යබ්‍රහ්මසම්පත් ද උන් වහන්සේට ලබාදිය හැකි විය. අපායට වැටෙන්නට සිටි අපමණ සත්ත්වයෝ උන් වහන්සේ නිසා අපායෙන් මිදී ස්වර්ග සම්පත් ලබාගත්හ. දැනුදු ලබාගන්නාහ. අනාගතයෙහි ද ලබාගන්නාහ. අදහස් කරන පරිදි ආත්මාර්ථපරාර්ථ සිද්ධිය කාමභාග්‍යයෙන් යුක්ත වන බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේ හඟවා නම් වන සේක.

6. ප්‍රයත්න භාග්‍යය

ආත්මාර්ථ පරාර්ථසාධනය පිළිබඳ වූ බලවත් චීර්යය ප්‍රයත්න භාග්‍යය ය. සිදු කරන අර්ථයෙහි විශාලත්වය අනුව ඒ ඒ දෙය සිදු කිරීමට මහත් වියඪියක් වුවමනා ය. බුද්ධත්වය පමණ මහත් වූ උසස් වූ අන් තත්වයක් නැත. ඒ උසස් තත්ත්වවලට පැමිණීමට එයට සුදුසු මහත් වියඪිපාරමිතා සංඛ්‍යාත වියඪි තුබූ නිසා උන් වහන්සේට ලොච්ඡුරා බුදු බව ලැබිය හැකි විය. තථාගතයන් වහන්සේ ලොච්ඡුරා බුදුබවට පැමිණි පන්සාලිස් වසක් මුළුල්ලෙහි බුඬකෘත්‍යය සිදු කළ සේක. ලෝකයෙහි ඇති කෘත්‍යයන් අතරින් සියල්ලටම මහත් වූ කෘත්‍යය බුද්ධකෘත්‍යය ය. දහස් ගණනක් ජනයා සේවයෙහි

යොදවා ගෙන කරන කර්මාන්තයක් වේ නම් එය මහත් වූ කෘතියකි. එය සිදු කිරීමට එයට ප්‍රමාණ වන තරමට මහත් ප්‍රයත්නයක් ද තිබිය යුතුය. රටක් පාලනය කිරීමට එයට වඩා විශාල කෘතියකි. එය සිදු කළ හැකි වීමට ආයතනයක් පාලනය කිරීමේ ප්‍රයත්නයට වඩා මහත් ප්‍රයත්නයක් තිබිය යුතු ය. රටවල් ගණනක් පාලනය කරනවා නම් එය ඉතා මහත් කෘතියක් වන බැවින් එයට විශාල ප්‍රයත්නයක් තිබිය යුතු ය. නැතහොත් එය නො කළ හැකි ය. දිව්‍යබ්‍රහ්මලෝක සහිත සක්වළ දස දහසක් සත්ත්වයනට යහපත සිදු කිරීමට බුද්ධිකෘතිය ය. එබඳු මහත් කෘතියක් රාජාදී අන් කිසිවකුට නැත. රටවල් ගණනක් පාලනය කරන රජකුගේ කෘතිය බුද්ධිකෘතිය හා සසඳනහොත් ඉතා සුළු ය. දස දහසක් ලෝක ධාතුවල එද එදට ධර්මය අවබෝධ කළ හැකි පමණට නුවණ මුහුකුරා ගියවුන් සොයා බලා ඔවුනට චතුස්සත්‍යය අවබෝධ කරවීම බුද්ධිකෘතියෙකි. රත්නත්‍රය කෙරෙහි පහදවා තිසරණයෙහි පඤ්චශීලයෙහි පිහිටවිය හැකියවුන් බලා එසේ කිරීම බුද්ධිකෘතියෙකි. දුනාදි පින්කම්වල යෙදෙවිය හැකි පුද්ගලයන් බලා ඔවුන් ඒවායේ යෙදවීම බුද්ධිකෘතියෙකි. පැවිද්දට සුදුස්සන් සොයා බලා දහම් දෙසා ඔවුන් පැවිද්දෙහි යෙදවීම බුද්ධිකෘතියෙකි. සුදුසු කල් බලා පැවිද්දන්ට සිකපද පැනවීම බුද්ධිකෘතියෙකි. පැවිදි වුවන්ට අර්හත්වයට පැමිනිය හැකි වීම පිණිස ඒ පුද්ගලයන්ට සුදුසු කමටහන් කියා දීම බුද්ධිකෘතියකි. කමටහන් ගෙන ආරණ්‍යාදී විවේකස්ථානවල මහණදම් පුරන පැවිද්දන්ගේ තතු සොයා ඔවුන්ට සුදුසු උපදෙස් දීම බුද්ධිකෘතියකි. හේද වුවන් සමගි කිරීම බුද්ධිකෘතියකි. පැවිද්දන්ට පිණිසපාතය සුලභ කිරීම බුද්ධිකෘතියෙකි. ආයු ගෙවී ඇති එදිනෙද මිය අපායට යන්නට සිටින්නවුන් වෙත ගොස් ඔවුන්ට සුගතියෙහි ඉපදීමට සැලැස්වීම බුද්ධිකෘතියෙකි. මිත්‍යාධර්මී පතුරුවා ජනයා නොමග යවන ජනයන් අපාමගට පමුණුවන, ජනයාට සගමොක් මග වසන මිත්‍යාදාෂ්ටිකයන් මැඩලීම

බුද්ධිකෘත්‍යයෙකි. මිථ්‍යාධර්මී අසා මිසදිටු ගෙන සිටිනා ජනයා සමයක්දාෂ්ටියෙහි පිහිටවීම බුද්ධිකෘත්‍යයෙකි. විපතට පත්වන්නට යන ජනයා ඉන් මුදලීම බුද්ධිකෘත්‍යයෙකි. තථාගතයන් වහන්සේ දිවා රාත්‍රී දෙකෙහි අනසලව පසුබැස්මක් නැතිව මහත් උත්සහයෙන් ඒ බුද්ධිකෘත්‍යයන් සිදු කරන සේක. බුද්ධිකෘත්‍යයන් සඳහා යොදුන් ගණන් දුර මඟ ගෙවා පා ගමනින්ම ද වැඩ ම කරන සේක. රජුන්ගෙන් සිටුවරුන්ගෙන් මහධනපතීන්ගෙන් ලැබෙන ප්‍රණීත භෝජනයන් හැර දුගියන්ට අනුකම්පාවෙන් ඔවුන් පිරිනමන නීරස බොජුන් වළඳනා සේක. දෙවිවිමනක් බදු මනරම් ගඳකෙළියක් තිබිය දී මැසි මදුරුවන් ගගන කැළැවල වැඩ වෙසෙන සේක. රුක්මුල්හි වැඩ වෙසෙන සේක. කිසිදු සෙවනක් නැති පිට්ටනි වලද රාත්‍රිය ගත කරන සේක. ගුහාවල මඩුවල රාත්‍රිය ගත කරන සේක. මාරාන්තික රෝගයකින් පෙළෙමින් අතිශයින් දුබලව විසූ පිරිනිවන් පානා දින රාත්‍රියේ ද ඒ මහා වීරයන් වහන්සේ අවසන් මොහොත පැමිණෙන තෙක් ම වීරයාය නො හැර බුද්ධිකෘත්‍යය සිදු කළ සේක. පිරිනිවන් මඤ්චකයෙහි සැතපුණු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආනන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේට හා පැමිණ සිටි භික්ෂූන්ට දහම් දෙසූ සේක. දීර්ඝ සුත්‍ර දේශනයක් වන මහා සුදර්ශන සුත්‍රය ඒ රාත්‍රියේ දී ම දේශනය කළ සේක. සුභද්‍ර නම් පිරිවැජියාට දහම් දෙසා ඔහුගේ සැක දුරු කරවා සස්තෙහි පැවිදි කරවූ සේක. ලොචතුරා බුදු බව ලබා දීමට සමත් වූ ද, සකල බුද්ධ කෘත්‍යයන් සිදු කිරීමට සමත් වූ ද, සමයක් ව්‍යායාම සංඛ්‍යාත මහා ප්‍රයත්නය ඇති බැවින් තථාගතයන් වහන්සේ භගවා නම් වන සේක.

සැරියුත් මහා තෙරුන් වහන්සේගේ අර්ථ විචරණය

දම් සෙනවි සැරියුත් මහ තෙරුන් වහන්සේ විසින් නිද්දේස පාළියෙහි හඟවා යන පදයෙහි අර්ථ විචරණය මෙසේ කර තිබේ.

“හඟවාති ගාරවාධි වචනං, අපිච හග්ගරාගොති හඟවා, හග්ගදෙසොති හඟවා, හග්ගමොහොති හඟවා, හග්ගමානොති හඟවා, හග්ගදිට්ඨිති හඟවා, හග්ගකණ්ඨකොති හඟවා, හග්ගකිලෙසොති හඟවා, හජ් විහජ් ධම්මරතනන්ති හඟවා, හවානං අන්තකරොති හඟවා, භාවිතකායො භාවිතසීලො භාවිතචිත්තො භාවිතපඤ්ඤති හඟවා, හජ් වා හඟවා, අරඤ්ඤ වනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි අප්පසද්දනි අප්පනිග්ගෝසානි මනුස්සරාහසෙයාසකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානීති හඟවා, භාගී වා හඟවා විචර පිණ්ඩපාත සෙනාසන ගිලානප්පච්චය හෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති හඟවා, භාගී වා හඟවා අත්ථරසස්ස ධම්මරසස්ස විමුක්තිරසස්ස අධිසීලස්ස අධිචිත්තස්ස අධිපඤ්ඤයාති හඟවා, භාගීවා හඟවා චතුන්තං ඤානානං චතුන්තං අප්පමඤ්ඤණං චතුන්තං අරුපසමාපත්තීනන්ති හඟවා, භාගී වා හඟවා අට්ඨන්තං විමොක්ඛානං අට්ඨන්තං අභිභායතනානං නචන්තං අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීනන්ති හඟවා, භාගී වා හඟවා දසන්තං සඤ්ඤභාවනානං දසන්තං කසිණසමාපත්තීනං ආනාපානසතිසමාධිස්ස අසුභසමාපත්තියානි හඟවා, භාගී වා හඟවා චතුන්තං සම්මප්පධානානං චතුන්තං ඉඬපාදනං පඤ්චන්තං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්චන්තං බලානං සත්තන්තං බෝජ්ඣංගානං අරියස්ස අට්ඨංගිකස්ස මග්ගස්සාති හඟවා, භාගී වා හඟවා දසන්තං තතාගතබලානං

චතුර්නං වෙසාරජ්ජානං චතුර්නං පටිසම්භිදානං
ඡන්තං අභිඤ්ඤානං ඡන්තං බුද්ධ ධම්මානන්ති භගවා,

භගවාති නෙතං නාමං මාතරා කතං, න පිතරා
කතං, න භාතරා කතං, න භගිනියා කතං, න
මිත්තාමච්චෙහි කතං, න ඤුතිසාලොහිතෙහි කතං, න
සමණබ්‍රාහ්මණෙහි කතං, න දෙවතානි කතං,
විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං
බෝධියාමුලෙ සහසබ්බඤ්ඤාඤාණස්ස පටිලාභා
සවිජ්ජාපඤ්ඤන්ති යදිදං භගවාති.

(තිස්සමෙත්තෙයා සුත්තනිද්දෙස)

තේරුම:

භගවා යනු ගරු කළ යුතු උත්තම පුද්ගලයන්ගේ ගරු
කළ යුතු භාවය පැවසෙන වචනයකි. තවද තථාගතයන්
වහන්සේ රාගය නැසූ බැවින් භගවා නම් වෙති. ද්වේෂය නැසූ
බැවින් භගවා නම් වෙති, මෝහය නැසූ බැවින් භගවා නම්
වෙති. දෘෂ්ටීන් නැසූ බැවින් භගවා නම් වෙති, කෙලෙස්
නමැති කටු නැසූ බැවින් භගවා නම් වෙති, කෙලෙස් නැසූ
බැවින් භගවා නම් වෙති, ධර්මරත්නය උද්දේශ වශයෙන්
විභාග කළ බැවින් නිර්දේශ වශයෙන් අනේකාකාරයෙන්
විභාග කළ බැවින් ප්‍රතිනිර්දේශ වශයෙන් අනේකප්‍රකාරයෙන්
විභාග කළ බැවින් භගවා නම් වෙති, කාම භවාදි භවයන්
කෙළවර කළ බැවින් භගවා නම් වෙති, කරන ලද කායභාවනා
ඇති බැවින් සීල භාවනා ඇති බැවින් චිත්තභාවනා ඇති
බැවින් ප්‍රඥ භාවනා ඇති බැවින් භගවා නම් වෙති. ශබ්ධ නැති
සෝෂා නැති ජනයාගේ ශරීරවල සැපී එන වාතය නැති
මිනිසුන්ගේ රහස් වැඩට යෝග්‍ය වූ විවේකීව යෝග්‍ය වූ
නගරග්‍රාමයන්ට දුර වූ අරණ්‍යයෙහි වූ සෙනසුන් භාජනය කළ
බැවින් භගවා නම් වෙති. චීවර පිණ්ඩපාත සේනාසන

ගිලානප්පච්චය යන ප්‍රත්‍යයන් ලබන බැවින් හගවා නම් වෙති. අර්ථරස ධර්මරස විමුක්තිරස අධිශීල අධිචිත්ත අධිප්‍රඥවන් ලබා ඇති බැවින් හගවා නම් වෙති. සතරක් වූ ධ්‍යානයන් සතරක් වූ බ්‍රහ්ම විහාරයන් සතරක් වූ අරුපසමාපත්තීන් භජනය කළ බැවින් හගවා නම් වෙති. අටක් වූ විමෝක්ෂයන් අටක් වූ අභිභායතනයන් නවයක් වූ අනුපූර්වවිහාර සමාපත්තීන් ඇති බැවින් හගවා නම් වෙති. දශයක් වූ සංඥභාවනාය දශයක් වූ කසිණ සමාපත්තිය ආනාපානසති සමාපත්තිය අසුභසමාපත්තිය යන මේවා ඇති බැවින් හගවා නම් වෙති. සතරක් වූ සතිපට්ඨානයන් සතරක් වූ සම්මප්පධානයන් සතරක් වූ සාඨිපාදයන් පසක් වූ ඉන්ද්‍රියයන් පසක් වූ බලයන් සතරක් වූ බෝධ්‍යංගයන් හා ආයඪී අෂ්ටාංගික මාර්ගය භාජනය කළ බැවින් හගවා නම් වෙති. දශයක් වූ තථාගත බලයන් සතරක් වූ වෛශාරද්‍යඥනයන් සතරක් වූ පටිසම්භිදුවන් සයක් වූ අභිඥවන් සයක් වූ බුද්ධ ධර්මයන් ඇති බැවින් හගවා නම් වෙති.

හගවා යන මේ නාමය මව විසින් කරන ලද්දක් ද නොවේ. පියා විසින් කරන ලද්දක් ද නොවේ. සහෝදරයා විසින් සහෝදරිය විසින් මිත්‍රයන් විසින් සමග වාසය කරන්නන් විසින් නෑයන් සහලේ නෑයන් විසින් ශ්‍රමණ බ්‍රහ්මණයන් විසින් කරන ලද්දක් ද නොවේ. හගවා යන මේ නාමය ලොච්තුරා බුදුවරුන්ට අර්හත්ඵලයාගේ කෙළවරදී ලැබෙන නාමයකි. ලොච්තුරා බුදුවරුන්ට බෝධිමූලයේ දී සර්වඥතාඥනය ලැබීම හේතු කොට ලැබෙන නාමයකි.

මේ මහානිද්දේස පාඨය විස්තර කරනහොත් මහා ග්‍රන්ථයක් සැපයීමට තරම් කරුණු එයට ඇතුළත් වී ඇත්තේ ය. තවත් නොයෙක් ආකාරවලින් ද හගවා යන පදය වර්ණනා කර ඇත්තේ ය.

බුදුගුණවලින් අප දන්නේ ස්වල්පයකි. ඒ අප දන්නා බුදුගුණ වුව ද ලියන හොත් ලිවීමට අපේ ආයුෂ මඳ ය යි සිතමු. සජ්ජනයන්ට බුද්ධරත්නය කෙරෙහි ප්‍රසාදය ඇති කර ගැනීමට මේ ග්‍රන්ථයෙහි දැක්වුණු බුදුගුණ ප්‍රමාණවත් බැවින් බුද්ධගුණ වණිනාව මෙතෙකින් අවසන් කරනු ලැබේ.

ධම් රත්නය

ධම්ම යනු පිටකත්‍රයෙහි ඉතා සුලභ දහස් ගණන් තැන්වල දක්නට ලැබෙන වචනයකි. එහි අනේකාර්ථ ඇත්තේ ය. බොහෝ අර්ථ ඇත්තේ ය. ධම්ම පදය දුටු කල්හි සැම තැනදී ම එක් අර්ථයක්ම නො ගෙන තැනට සුදුසු අර්ථය ගත යුතු ය. මෙහි අප විසින් විස්තර කරන්නට යන්නේ “ධම්මං සරණං ගච්ඡාමි” යන වැකියෙහි ධම්ම යන වචනයේ අර්ථය ය. ඒ වචනයෙන් කියැවෙන්නේ පයඝාජ්ති ධර්මය හා නව ලොකෝත්තර ධර්මය ද යන සත්ත්වයනට පිහිට වන දස වැදෑරුම් ධර්මය ය.

සියල්ල දන්නා වූ මහාකාරුණික වූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ලෝකානුකම්පාවෙන් පන්සාළිස් වසරක් මුළුල්ලෙහි ඒ ඒ තැන්වලදී වදළ සුපරිශුද්ධ බ්‍රහ්මවයඝීය දක්වන්නා වූ බුද්ධවචන රාශිය පර්යාජ්ති ධර්ම නම් වේ. එය ධර්ම විනය වශයෙන් දෙවැදෑරුම් වේ. බුද්ධවචන සමුහයෙන් විනය පිටකය විනය නම් වේ. අන් බුද්ධවචන සියල්ල ධර්ම නම් වේ. තවද ඒ බුද්ධවචන රාශිය ප්‍රථම බුද්ධවචන, මධ්‍යම බුද්ධවචන, පශ්චිම බුද්ධවචන වශයෙන් ත්‍රිවිධ වේ. අප මහාබෝසනාණන් වහන්සේ වෙසක් මස පුණ්පොහෝ දිනයක

සන්ධ්‍යාකාලයේ චතුරංගවීර්‍යඛාධිපතිධානයෙන් මහාබෝධිමූලයේ වැඩ හිඳ යුදයට පැමිණි වසවත් මරු හිරු අවර වන්නට පළමුව ම පරාජය කොට භාවනාවෙහි යෙදෙන සේක්, ඒ රාත්‍රියේ ප්‍රථමයාමයේදී පෙර විසූ අත්බැව් පිළිවෙළ දැකිය හැකි පූර්වේනිවාසානුස්මාතිඥන උපදවා මධ්‍යමයාමයෙහි ලෝකයෙහි ඒ ඒ තැන මැරෙන උපදින සත්ත්වයන්ගේ මරණෝත්පත්ති දක්නා දිව්‍යංචක්ෂුරහිඥනය උපදවා, පශ්චිමයාමයෙහි අනුලෝම ප්‍රතිලෝම වශයෙන් ප්‍රතිත්‍යාසමුත්පාදය සම්මර්ශනය කොට අනතුරුව ආනාපාන චතුර්ථධ්‍යානය උපදවා, විදර්ශනා කොට මගපල පිළිවෙළින් අරුණෝද්ගමනයේදී අර්හත්වයට පැමිණ ලොවුතුරා බුදුබව ලබා සියලු බුදුරුදුන්ගේ සිරිත පරිදි උදන් ඇතිමි වශයෙන්,

“අනෙකජාතිසංසාරං - සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං,
ගහකාරකං ගවෙසන්තො - දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං.

ගහකාරක දිට්ඨොසි - පුන ගෙහං න කාහසි
සබ්බ තෙ ඵාසුකා හග්ගා - ගහකුටං විසංඛිතං
විසංඛාර ගතං විත්තං - තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා”

යන දෙ ගය වදළ සේක. ඒ ප්‍රථම බුද්ධචචනය ය. එතැන් පටන් පන්සාළිස් වසරක් ලෝවැඩ කෙරෙමින් වැඩ වදළා වූ භාග්‍යචතුන් වහන්සේ පිරිනිවන් මඤ්චකයෙහි සැතපී හික්ෂුන් අමතා අන්තිමට ම වදළ “හන්දදනි හික්ඛවෙ ආමන්තයාමී වො, වයධම්මා සංඛාරා අප්පමාදෙන සම්පාදෙථ” යන වදන පශ්චිම බුද්ධචචනය ය. එදැතුරෙහි වදළ බුදුවදන් සියල්ල මධ්‍යමබුද්ධචචන නම් වේ.

බුදු වදන් සියල්ල විනය පිටකය, සුත්‍රපිටකය, අභිධම්ම පිටක යයි පිටක වශයෙන් ත්‍රිවිධ වේ. සමාන ලක්ෂණ ඇති බුදු වචන සමූහයෝ පිටක නම් වෙති. ප්‍රාතිමෝක්ෂ දෙකය, විභංග දෙකය, ඛන්ධක දෙවිස්සය, පරිවාර සොළසය යන

මෙය විනය පිටකය නම් වේ. දීඝ නිකාය, මජ්ඣිම නිකාය, සංයුක්ත නිකාය, අංගුත්තර නිකාය, බුද්දකපාඨ - ධම්මපද - උදන - ඉතිවුත්තක - සුත්ත නිපාත - විමානවත්ථු - ජේතවත්ථු - ථෙරගාථා - ථෙරිගාථා - ජාතක - නිද්දේය - පටිසම්භිද - අපදන - බුද්ධ වංස - චරියාපිටක යන මොවුන්ගේ වගයෙන් පසළොස් වැදෑරුම් බුද්දක නිකාය යන මේ ධර්ම රාශිය සුත්‍රපිටක නම් වේ. ධම්ම සංගණි - විභංග - ධාතු කථා - පුග්ගල පඤ්ඤාත්ති - කථාවත්ථු - යමක - පට්ඨාන යන ප්‍රකරණ සත අභිධර්ම පිටකය ය.

තවද පයඝාජ්ඣි ධර්මය නිකාය වගයෙන් දීඝනිකාය මජ්ඣිමනිකාය සංයුක්තනිකාය අංගුත්තරනිකාය බුද්දකනිකාය ය' යි පසකට ද බෙද තිබේ.

දීර්ඝ වූ සුත්‍රයන්ගේ සංග්‍රහය දීඝනිකාය නම් වේ. එහි ශීලස්කන්ධ වර්ගය මහාවර්ගය පාථෙය්‍ය වර්ගය යි වර්ගත්‍රයක් හා සුත්‍ර සුතිසක් ඇත්තේය.

“චතුත්තිංසෙව සුත්තන්තා - තිවග්ගො යස්ස සංගහො,
එස දීඝනිකායොති - පඨමො අනුලොමිකො”

මධ්‍යම ප්‍රමාණ සුත්‍රයන්ගේ සංග්‍රහය මජ්ඣිමනිකාය නම් වේ. එහි වර්ග පසළොසකින් සංගෘහිත සුත්‍ර එකසිය පනස් දෙකක් ඇත්තේ ය.

“දියඬුසක සුත්තන්තා - ද්වේව සුත්තානි යත්ථ සො
නිකායො මජ්ඣිමො පඤ්ච - දසවග්ගපරිග්ගහො”

දේවතා සංයුක්තාදි වගයෙන් සිටි ඕසතරණ සුත්‍රය ආදී කොට ඇති සත් දහස් සත්සිය සැට දෙකක් සංග්‍රහය සංයුක්තනිකාය නම් වේ.

“සත්ත සුත්ත සහස්සානි - සත්තසුත්ත සතානි ව,
ද්වාසට්ඨි වෙව සුත්තන්තා - එසො සංයුත්තසංගහො

එක් ඒක අංගය අතිරේක වශයෙන් සිටියා වූ විත්තපයථිදන සුත්‍රාදී නව දහස් පන්සිය පනස් සතක් වූ සූත්‍රයන්ගේ සංග්‍රහය අංගුත්තර නිකාය නම් වේ.

නවසුත්ත සහස්සානි - පඤ්චසුත්ත සතානි ව,
සත්තපඤ්ඤස සුත්තානි - සංඛා අංගුත්තරෙ අයං

දීඝනිකායාදී නිකාය සතර හැර ඉතිරි බුදු වදන් සියල්ල බුද්දක නිකාය නම් වේ. විනය පිටකය හා අභිධර්ම පිටකය නිකාය වශයෙන් ධර්මය බේදීමේදී බුද්දකනිකායට අයත් වේ.

යාපෙත්වා චතුරො පෙනෙ - නිකායෙ දීඝ ආදිකෙ,
තදඤ්ඤං බුඬ වචනං - නිකායො බුද්දකො මතො,”

(සමන්තපාසාදිකා)

පයථිප්ති ධර්ම සංඛ්‍යාත බුඬ වචන සමුහය ධර්මස්කන්ධ වශයෙන් සුවාසු දහසක් වන්නේය. මහාසතිපට්ඨාන සුත්‍රාදී එක් අනුසන්ධියක් ඇත්තා වූ සූත්‍රයක් එක් ධර්මස්කන්ධයකි. “එකායනො අයං භික්ඛවෙ මග්ගො සත්තානං විසුඬියා” යනාදීන් සතිපට්ඨානයන් සැකෙවින් දක්වා ඒවාම විභාග කරන බැවින් සතිපට්ඨාන සූත්‍රය ඒකානුසන්ධික සූත්‍රයෙකි. අනේකානුසන්ධික සූත්‍රයන්හි අනුසන්ධික ගණන අනුව ධර්මස්කන්ධ ගණන් ගනු ලැබේ. ගාථාවන්හි ප්‍රශ්න ඇසීම එක් ධර්මස්කන්ධයක් වශයෙන් ද පිළිතුරු දීම අනික් ධර්මස්කන්ධයක් වශයෙන් ද ගණන් ගනු ලැබේ.

“කති ජන්දෙ කති ජහෙ - කති චුත්තරි භාවයෙ,
කති සංගාතිගො භික්ඛු - ඔසතිණ්ණොති චුවචති”

මේ ප්‍රශ්න ගාථාව එක් ධර්මස්කන්ධයෙකි.

“පඤ්ච ජන්දෙ පඤ්ච ජනෙ - පඤ්ච චුත්තරි භාවයෙ,
පඤ්ච සංගාතිගො භික්ඛු - ඔසතිණ්ණොති චුච්චති.”

මේ විසර්ජනය එක් ධර්මස්කන්ධයෙකි. අභිධර්මයෙහි එක් එක් තික දූක විභාගයක් එක් ධර්මස්කන්ධයෙකි. එක් එක් විත්තවාර විභාගයක් එක් ධර්මස්කන්ධයෙකි.

කතමෙ ධම්මා කුසලා? තීණි කුසලමූලානි අලොභො අදෙසො අමොහො තං සම්පයුත්තො වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සංඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තං සමුට්ඨානං කායකම්මං චචිකම්මං මනොකම්මං ඉමෙ ධම්මා කුසලා, කතමෙ ධම්ම අකුසලා? තීණි අකුසලමූලානි ලොභො දෙසො මොහො තදෙකට්ඨා ච කිලෙසා තං සම්පයුත්තො වෙදනාක්ඛන්ධො -පෙ- මනොකම්මං, ඉමෙ ධම්මා අකුසලා, කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා? කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා කාමාවචරා රූපාවචරා අරූපාවචරා අපරියාපන්තා වේදනාක්ඛන්ධො -පෙ- විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, යෙ ච ධම්මා ක්‍රියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්ම විපාකා සබ්බඤ්ඤා රූපං අසංඛතා ච ධාතු ඉමෙ ධම්මා අඛ්‍යාකතා.

මේ අභිධර්මයෙහි එක් ධර්මස්කන්ධයෙකි.

විනයෙහි සිකපද පිළිබඳ වස්තු ඇත්තේය, මානිකා ඇත්තේය, පදභාජනිය ඇත්තේය, අන්තරාපන්ති ඇත්තේය, අනාපන්ති ඇත්තේය, ත්‍රිකපරිච්ඡේද ඇත්තේය, ඒ එක් කොට්ඨාසයක් එක් ධර්මස්කන්ධයෙකි. එහි වස්තු නම් ඒ ඒ සිකපද පැනවීමට නිමිත්ත වූ සුදින්නකථාදිය ය. මාතෘකා යනු “යො පන භික්ඛු භික්ඛුනං සික්ඛාසාජ්චසමාපන්තො සික්ඛං

අපවිචක්ඛාය” යනාදි සිකපදයෝ ය. පදභාජනීය යනු සිකපදයේ වචන විස්තර කිරීමයි. අන්තරාපත්ති යනු සිකපද ඇතුළතම පනවා ඇති කුඩා සිකපදයෝ ය. අනාපත්ත යනු සිකපදය සම්බන්ධයෙන් ඇවැත් නො වීම දක්වන “අනාපත්ති අජානන්තස්ස අසාදියන්තස්ස උම්මන්තකස්ස ඛිත්තවිත්තස්ස වෙදනට්ඨස්ස ආදිකම්මිකස්ස” යනාදි ඇවැත් නො වීම දක්වන කොටස ය. ත්‍රිකපරිච්ඡේද යනු “දසභාතික්කන්තෙ අනික්කන්තසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං, දසාභාතික්කන්තෙ වෙමතිකො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං, දසාභාතික්කන්තෙ අනතික්කන්තසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං” යනාදි ත්‍රිකපාවිත්ති ත්‍රිකදුෂ්කාතාදී ප්‍රභේදය දක්වන කොටස ය. මෙසේ වූ ධර්මස්කන්ධ විසි එක් දහසක් විනය පිටකයෙහි ඇත්තේ ය. සූත්‍රා පිටකයෙහි ද විසි එක් දහසක් ඇත්තේ ය. අභිධර්ම පිටකය විශාලය. එහි ධර්මස්කන්ධ සහලිස් දෙදහසක් ඇත්තේය. මූලික පොත් බැලූවම අභිධර්ම පිටකය කුඩා සේ පෙනෙන්නේ එය “පේයාල” යොදා කෙටිකර ඇති බැවිනි.

නවලෝකෝත්තර ධර්මය

සෝවාන් මාර්ගය සකාදගාමී මාර්ගය අනාගාමී මාර්ගය අරහත් මාර්ගය යන ආයතී මාර්ග සතරය, සෝවාන් ඵලය සකාදගාමී ඵලය අනාගාමී ඵලය, අරහත් ඵලය යන ආයතී ඵල සතරය, නිර්වාණ ධාතු වය යන ධර්ම නවය නවලෝකෝත්තර ධර්ම නම් වේ. ලෝකෝත්තර ධර්මයෝය ය යන්නෙහි තේරුම සත්ත්වයන් ලෝකයෙන් එතෙර කරවන්නාවූ ද ලෝකය ඉක්මවා සිටින්නා වූ ද ධර්මයෝය යනුයි. නවලෝකෝත්තර ධර්මයන් අතුරෙන් ආයතී මාර්ග සතර හා ආයතී ඵල සතර පිළිවෙත් පිරීමෙන් තම තමන් කෙරෙහි වෙන වෙනම උපදවා ගත යුතු ධර්මයෝ ය. නිර්වාණය ලෝකෝත්තර ඥානවලින්

ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත යුතු ධර්මයෙකි. පයඝාප්ති ධර්මය අසා බලා දැරිය යුතු ධර්මයෙකි.

ලෝකෝත්තර මාර්ගයන්ගේ බලය

යමෙක් ප්‍රථම ආයඝි මාර්ගය වූ සෝවාන්මාර්ගය සිය සත්‍යත්ව උපදවා ගත්තේ වේ නම් එහි බලයෙන් ඔහුගේ සන්තානයෙහි දෘෂ්ටි විචිකිත්සා මතු කිසිම කලෙක අන් ජාතියකදී වුවද නූපදනා පරිදි දුරුවන්නේය. අපායෝත්පත්තියට හේතුවන කර්මයන් කරන තරමට ඖදරික වූ ලෝභාදී අන්‍ය ක්ලේශයෝ ද දුරුවෙති. එබැවින් වර්මාන ජාතියේ තබා අනාගත ජාතිවලදී අපායෝත්පත්තියට හේතුවන තරමට බලවත් වූ පවිකම් ඔහු අතින් නො කෙරෙන්නේ ය. සත්වයා අපායෙහි උපදින්නේ සක්කාය දෘෂ්ටිය ඇතිතාක් පමණෙකි. සක්කාය දෘෂ්ටිය ප්‍රභීණ බැවින් ඔහුට ඇති අතීත අකුශලකර්මයෝද ඔහු අපායෙහි උපදවාලීමට සමත් නො වෙති. ප්‍රථම මාර්ගයේ බලයෙන් ඔහු කිසි කලෙක අපායෙහි නූපදනා පුද්ගලයෙක් වෙයි. ප්‍රථම මාර්ගඥනය උපදවා චතුස්සත්‍යයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ පුද්ගලයාගේ සන්තානයෙහි එහි ආනුභාවයෙන් බෝධිපාක්ෂිත ධර්මයෝ ක්‍රමයෙන් වැඩෙති. ක්ලේශයෝ පිරිහෙති. ඔහු නිවන් මග ඉදිරියටම යන්නේ ය. ආපසු නො එන්නේ ය. එබැවින් ඔහු සසර පමා වුව ද ජාති සතකදී සියලු කෙලෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණ නිවනට පැමිණෙන්නේය.

සකෘදුම් මාර්ගය නම් වූ ද්විතික ආයඝිමාර්ගය උපදවා ගත් කල්හි එහි බලයෙන් සෝවාන්මාර්ගයෙන් ප්‍රභාණය නොවී ඒ පුද්ගලයන්ගේ සන්තානයෙහි ඉතිරිව තිබූ කාමරාගාදීහු තුනී වෙති. තුනී වීමය යනු නිතර නූපදනා බවට පැමිණීම හා කලාතුරකින් උපනද සියුම් ලෙස පමණක් උපදනා බවට

පත්වීමයි. කාමරාගය අප්‍රහීණ බැවින් සෝවාන් පුද්ගලයෝ මෙමුච්ඡන සේවනය ද කෙරෙති. සකාදගාමී පුද්ගලයන්ට කාම රාගය කලාතුරකින් ඇති වුවද ග්‍රාමධර්මයෙහි යෙදෙන තරමට ඖදරිකව නූපදී, සකාදගාමීමාර්ගයේ බලයෙන් බෝධිපාක්ෂික ධර්මයන් වැඩිමේ වේගයද බලවත් වේ. එබැවින් සකාදගාමී පුද්ගලයා ප්‍රමාද වුවද ඉපදීම වශයෙන් මේ ලෝකයට එක් වරකට වඩා නො පැමිණේ.

අනාගාමීමාර්ග නම් වූ තුන්වන ලෝකෝත්තර ආයඝීමාර්ගය ඇති වූ කල්හි එහි බලයෙන් ඒ පුද්ගලයාට කාමරාගය හා ව්‍යාපාදය සම්පූර්ණයෙන් දුරු වන්නේ ය. එබැවින් ඔහු කාමලෝකයෙහි නැවත නූපදින්නේ ය.

අර්හන්මාර්ග සංඛ්‍යාත සතරවන ආයඝීමාර්ගය උපදනා කල්හි එහි බලයෙන් ඒ පුද්ගලයාට ඉතිරිව තුබූ සකළක්ලේශයෝ ප්‍රහීණ වෙති. ඔහු සසර මතු නූපදන්නේ ය. ආයඝීඵලයන්ගෙන් සිදුකරන විශේෂ කෘත්‍ය නැත්තේ ය. ඔවුහු මාර්ගයන් අනුව පවත්නෝය. ඒවාට පැමිණි ආයඝීපුද්ගලයන්ට ඵලසමාපත්තිසුඛය ලැබිය හැකිය.

නිර්වාණධර්මයාගේ ආනුභාවය, ස්ථිරත්වය හා කෙලෙස් නැසීමට ආයඝීමාර්ගයන්ට සහාය වීමය. ලෝකයෙහි ඇති අන්‍යවස්තූහු පරණ විමෙන් නරක් වෙති. කලෙකදී සම්පූර්ණයෙන් ම විනාශ වෙති. පරණ විමෙන් නරක් වන ස්වාභාවය හා නැසෙන ස්වාභාවය නිවනට නැත. එබැවින් රහත්ව පිරිනිවන් පාන්නා වූ පුද්ගලයාට නිවීම නැති වි ගොස් නැවත සසරට එන්නට සිදු නො වේ.

තවත් ක්‍රමයකින් ධර්ම විභාගය

පයඝීඵකී ධර්මය, ප්‍රතිපත්ති ධර්මය, ප්‍රතිචේධ ධර්මය, කියා ද ධර්මය තුන් ආකාර වේ. සුත්‍රානිධර්ම විනය සංඛ්‍යාත

පිටකත්‍රය පයඝාජනී ධර්ම නම් වේ. එහි ශ්‍රාවකභාෂිත - සාෂිභාෂිත - දේවභාෂිතයෝ ද ඇත්තාහ. අනංගණසුත්‍රය, සම්මාදිට්ඨි සුත්‍රය, අනුමාන සුත්‍රය, චූලවේදල්ල සුත්‍රය, මහාවේදල්ල සුත්‍රය යනාදීහු ශ්‍රාවක භාෂිතයෝ ය. බාහිර තවුසන්ගේ භාෂිතයෝ සාෂි භාෂිතයෝ ය. මජ්ඣිමනිකායේ පරිබ්බාජක වග්ගයෙහි හා සුත්‍ර නිපාතයේ පාරායන වග්ගයෙහි ද තවත් සමහර තැන්වල ද සාෂිභාෂිත ඇත්තේ ය. දේවතා සංයුක්ත දේවපුත්තසංයුක්ත මාරසංයුක්ත බ්‍රහ්මසංයුක්ත සක්කසංයුත්තාදියෙහි දේවභාෂිතයෝ ඇත්තාහ. ශ්‍රාවක භාෂිත ධර්මවලින් සමහරක් බුදුරදුන් විසින් අනුමත කරන ලද බැවින් ද, සමහරක් බුදුරදුන්ගේ ධර්මයට අනුකූල බැවින් ද පිටකත්‍රයට ඇතුළු කර ගත්තේ ය. දේවතාදින් විසින් විවාල ප්‍රශ්නයන් විසඳීම වශයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ වදළ සුත්‍රධර්මයන් සම්පූර්ණ වීමට ඒ ප්‍රශ්න ද ඇතුළත් විය යුතු බැවින් බොහෝ දේවභාෂිත සාෂිභාෂිතයන් පිටකත්‍රයට ඇතුළත් කර තිබේ. ඇතැම් දේව භාෂිතයන් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් නැවත වදළ බැවින් පිටකත්‍රයට ඇතුළත් කර තිබේ. පිටකත්‍රය ධර්මයේ අර්ථවිවරණය කරන නොයෙක් භාෂාවලින් සම්පාදනය කර ඇති අටුවා ටීකා සන්න ගැටපද ග්‍රන්ථයෝ ද බුද්දසික්ඛා මූලසික්ඛා අභිධම්මත්ථසංගහ අභිධම්මාවතාර ආදී සංග්‍රහ ග්‍රන්ථයෝ ද, එක් එක් ධර්ම කොට්ඨාසයක් විස්තර කරන ග්‍රන්ථයෝ ද පිටකත්‍රයේ පරිවාර ග්‍රන්ථයෝ ය. ඒවා ද පයඝාජනී ධර්මය ලෙස සැලකිය යුතුය.

සතර අපායෙන් මිදීම සඳහා ද, දෙවිමිනිස් සැප හා නිවන් සැප ලැබීම සඳහා ද, පිරිය යුතු ශාසනික ප්‍රතිපත්තිය ප්‍රතිපත්තිධර්මය ය. ගිහියන් විසින් ඔවුන්ට සුදුසු පරිදි ද පැවිද්දන් විසින් පැවිද්දන්ට සුදුසු පරිදි ද පිළිවෙත් පිරිය යුතුය. දන්දීම, මාපියනට ගිලනුන්ට මහල්ලන්ට සිල්වතුන්ට උවටැන් කිරීම, ජනෝපකාරී ක්‍රියා කිරීම, වත් පිළිවෙත් කිරීම, පඤ්චශීලය, අෂ්ටාංගශීලය, දසශීලය, සාමනේර ශීලය,

උපසම්පද, ශීලය, තෙළෙස් ධුතාංග, ඉන්ද්‍රිය සංවරය, ආජීවපාරිශුද්ධි ශීලය, ප්‍රත්‍යාසන්නිශ්‍රිත ශීලය, නිවර්තන ප්‍රභාණය, ජාගරියානුයෝගය, ශමථ විදර්ශනා භාවනා, රූපාවචරාරූපාවචරසමාපත්ති යනාදීහු ශාසනික ප්‍රතිපත්තීහු ය. ආයතීමාර්ග සතර ආයතීඵල සතර නිර්වාණය යන නව ලෝකෝත්තර ධර්ම ප්‍රතිචේධ ධර්මය ය.

ධම්ම යන වචනයේ තේරුම

“අත්තානං ධාරෙන්තෙ චතුසු අපායෙසු වට්ටදුක්ඛෙසු ච අපතමානෙ කත්වා ධාරෙතීති ධම්මො” යනුවෙන් දැක්වෙන පරිදි දරන්නා වූ අර්ථයන් ධර්ම නම් වේ. දැරීම නම් සතර අපායට වැටෙන්නට නොදී සංසාරදුඃඛයට වැටෙන්නට නොදී රැකීමය. පයතීඵල ධර්මය අසා බලා සිතින් දරන්නා වූ ධර්මයට අනුව පිළිවෙත් පුරන්නෝ ද ලෝකෝත්තර ධර්මයන් ප්‍රතිචේධ කලෝ ද ධර්මය දරන්නෝ ය. ධර්මය තමන් දරන්නවුන් සතර අපායටත් සංසාරදුඃඛයටත් වැටෙන්නට නොදී ආරක්ෂා කෙරේ. සත්ත්වයන් දැරීම විශේෂයෙන් කැරෙනුයේ ආයතීමාර්ග නිර්වාණ යන ලෝකෝත්තර ධර්ම පසෙනි. ලෝකෝත්තර මාර්ගවලින් ඒවා ඇති කරගත් පුද්ගලයන් දුක්වලින් මිදවීම ඉහත දැක්වන ලදී. ලෝකෝත්තර මාර්ගවලින් කෙළෙස් දුරු කර සත්ත්වයන් දුකින් මුදවන්නේ නිර්වාණ ධර්මයේ ද සභායත්වය ඇතිව ය. එබැවින් සතරමාර්ග නිර්වාණ යන ධම් පස කෙළින් ම සත්ත්වයන් දුකින් මුදවන ධම්ය යි කියනු ලැබේ. පයතීඵල ධම්යෙන් කෙරෙන්නේ සත්ත්වයා හට දුකින් මිදීමේ මාර්ගය දැක්වීම ය. ප්‍රතිපත්තිධම්යෙන් සත්ත්වයා අපායෙන් මිදවීමත් සුගතියට පැමිණ වීමත් මාර්ගවලනිර්වාණයන් ලබාදීමත් කරනු ලැබේ.

ධර්මයේ ගුණ

ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො, සන්දිට්ඨිකො, අකාලිකො, ඵහිපස්සිකො, ඔපනයිකො, පච්චන්තං වෙදිතඛිඛො විඤ්ඤුහිති. මේ බොහෝ සූත්‍ර දේශනාවල දක්නට ලැබේ ධම්මගුණ පාඨය ය. එයින් ධර්මයේ ගුණ සයක් දැක්වේ. එහි තේරුම මෙසේ ය.

1. ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො,

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ධර්මය මූල මැද අග යන තුන් තැන ම යහපත් වන පරිදි මනාකොට දේශනය කරන ලද්දේ ය.

2. සන්දිට්ඨිකො,

ඒ ධර්මය තෙමේ එය අනුව පිළිපදින්නා වූ සත්පුරුෂයන් වර්තමාන භාවයේදීම ප්‍රත්‍යක්ෂ වන ගුණවලින් යුක්ත වන්නේ ය.

3. අකාලිකො,

ඒ ධර්මය තෙමේ එය අනුව පිළිපදින්නා වූ හෙවත් ඒ ධර්මය ක්‍රියාවෙහි යොදවන්නා වූ සත්පුරුෂයන්ට වර්තමාන මාසගණන් ගත වීමෙන් නොව එදිනෙද ම ලැබිය හැකි ගුණවලින් යුක්ත වන්නේ ය.

4. ඵහිපස්සිකො,

ධර්මය තෙමේ ඇවිත් මේ සසුනෙහි පිළිවෙත් පුරා බලන්නය යි අන්‍යයන්ට නිර්භීතව කිය හැකි අන්‍යයන් ඇද දැමීමට සුදුසු ගුණ ඇත්තේ ය.

5. ඔපනයිකො,

මේ ධර්මීය තෙමේ, අන් හැම වැඩක් ම පසුව කරන්නට තබා සැම වැඩකට ම කලින් තමාගේ සිතෙහි පිහිටුවීමට සුදුසු වන්නේ ය.

6. පව්වත්තං වෙදිහඛ්ඛො විඤ්ඤති,

ධර්මීය තෙමේ එය අනුව පිලිපදින්නා වූ සත්පුරුෂයනට අන්තැනකින් නොව තමාගේම සිත් තුළින් ම අහෝ සැපය, අහෝ යහපත්ය කියා දැනෙන ගුණයෙන් යුක්ත වන්නේය.

10

ස්වාක්ඛාත ගුණය

ධර්මගුණයන් අතුරෙන් ස්වාක්ඛාත ගුණය බෙහෙවින් කිය යුත්තේ පයඝාප්තිධර්මය සම්බන්ධයෙනි. ලෝකයෙහි අනේක ශාස්තෘන් විසින් ප්‍රකාශිත එකිනෙකට වෙනස් බොහෝ ධර්ම ඇත්තේ ය. යම් ශාස්තෘවරයකුගේ ධර්මයෙහි ඇතය යි කී දෙය ඒකාන්තයෙන්ම ඇති නම්, යමකින් සිදුවෙතැ යි දක්වූ ඉෂ්ට වූ හෝ අනිෂ්ට වූ හෝ ඵලයක් ඒකාන්තයෙන් ඇති වේ නම්, පුරවන්නට අඩු තැන් නැති නම්, වැරදුණු තැන් නැතිනම්, මුල මැද අග යන තුන් තැන ම යහපත් වේ නම් ඒ ධර්මය ඒකාන්ත සත්‍යය ධර්මයකි. එබඳු ධර්මයක් වේ නම් ධර්මය ඒකාන්තයෙන් යහපත් වූ ධර්මයෙකි. ඒ සඵකාර සුන්දරත්වය ධර්මයේ ස්වාක්ඛාත ගුණය ය.

ඇතැම් ශාස්තෘන් විසින් ධර්මය දේශනය කර තිබෙන්නේ ඒ දේශනය කරන කාරණය ගැන හරි දැනීමකින් දැකීමකින් නොව පරිකල්පනයෙනි. අනුමානයෙනි, ලෝකය ගැන කල්පනා කරන්නාවූ ඇතැම්හු, පුටුවක් ඇත්තේ මේසයක් ඇත්තේ ගෙයක් ඇත්තේ රියක් ඇත්තේ ඒවා තනන්නන් ද ඇති නිසාය. තනන්නවුන් නැතිව ඒවා කවරාකාරයකින්වත් ඉබේ ඇතිවන්නේ නැත. එමෙන් සමබ්ම්-කඳු-හෙල් සහිත වූ, ගං-හෝ-විල්-මුහුදු සහිත වූ, ඉර-සඳ-තාරකා සහිත වූ, රන්-රිදී-මුතු-මැණික් ආදී නොයෙක් වස්තු සහිත වූ, අනේකප්‍රකාර

වෘක්ෂ ලතා සහිත වූ, අනේක සත්ත්වයන් සහිත වූ, ඉතා විචිත්‍ර වූ මේ ලෝකයේ තනන්තකු නැතිව ඉබේ ඇති විය නොහැකි ය. මෙය තැනූ කෙනෙකු ද විය යුතුයැයි සිතති. මේ විශාල ලෝකයේ සුළු බලයකින් සුළු දැනුමකින් නො තැනිය හැකිය. ලෝකය තැනිය හැකි විමට ඕනෑ ම දෙයක් සිතීම මාත්‍රයෙන්ම නිර්මාණය කළ හැකි පුදුම බලයක් ඇති සියල්ල ගැන ම දැනුම ඇති සර්වබලධාරීසව්ඥයකු සිටිය යුතුය යි සිතති. එබඳු පුද්ගලයකු පොළොවෙහි දක්නට නැති බැවින් මැවුම්කරු අහසෙහි අන්ලොවක ඇතැයි යි සිතති. එතරම් බලයක් ඇති පුද්ගලයා මිනිසුන් සේ දිරන්තකු මැරෙන්නකු නොවී හැම කල්හි ජීවත් වන්නකු කොට සිතති. මිනිස්ලොව නොයෙක් දුක් කරදර දක්නා වූ ඔවුහු සවිබලධාරී දෙවියන් වෙසෙන තැන නිදුක් තැනකැයි කල්පනා කරති. දෙවියන් කෙරෙහි භක්තිමත් ව විසීමෙන් හා පුදපූජා කිරීමෙන් දෙවියන් සතුටු කිරීම එහි යාමේ උපායය යි කල්පනා කරති. මෙසේ කල්පනා කොට අනුමානයෙන් පවසන මූල මැද අග යන තුන් තැනින් එක් තැනකුදු යහපත් නො වන අසත්‍ය ධර්මයෝ දුරාඛ්‍යාත ධර්මයෝ ය.

“දුරක්ධාතෙ හික්ඛවෙ, ධම්මවිනයෙ යො ච සමාදපෙති යං ච සමාදපෙති යො ච සමාදපිතො තථත්තාය පටිපජ්ජති, සබ්බෙ තෙ බහුං අපුඤ්ඤං පසවන්ති.”

(අංගුත්තර ඒකක)

“මහණෙනි, දුරාඛ්‍යාත ධර්මවිනයෙහි යමෙක් ඒ ධර්මය සෙස්සන්ට පිළිගන්වයි ද යමකුට පිළිගන්වයි ද යමෙක් පිළිගෙන පිළිපදී ද ඒ සියල්ලෝම බොහෝ අකුසල් රැස් කෙරෙතිය” යනු එහි තේරුම ය.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත ධර්මය මෙසේ විය හැකිය යි හේතු යුක්ති පරිකල්පනයෙන් අනුමානයෙන් දේශනය කරන ලද්දක් නොව සර්වඥතාඥනයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැන, ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැක දේශනය කරන ලද්දකි. අතීත කල්ප පරම්පරාවෙහි අනන්තලෝකධාතු ගත සත්ත්වයන්ට ඉෂ්ට විපාක ගෙන දුන් කර්මයන් මේවාය යි සර්වඥතාඥනයෙන් හරියට ම දැන තථාගතයන් වහන්සේ කුශලයන් පනවා වදළහ. එසේ ම අතීත කල්ප පරම්පරාවෙහි සත්ත්වයන්ට අනිෂ්ට විපාකයන් අති කළ කර්මයන් සර්වඥතාඥනයෙන් හරියට ම දැන වදරා මේ මේ ධර්මයෝ අකුශලයෝ ය යි අකුශලයන් පනවා වදළහ. ඒ ඒ සුද්ගලයන්ට අන්තරාය වූ ධර්මයන් හරියට ම දැක මේ ධර්මයෝ අන්තරායිකයෝය යි අන්තරායික ධර්ම පනවා වදළහ. පින් කළ සත්ත්වයන්ගේ වාසභූමි වන දිව්‍යබ්‍රහ්ම ලෝකයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් ම දැක ඒවා ප්‍රකාශ කළහ. එසේම පවි කළ සත්ත්වයන්ගේ වාසභූමි වන සතර අපාය ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් ම දැක ප්‍රකාශ කළහ. කාම රූප අරූප සංඛ්‍යාත භවත්‍රයෙහි ස්ථීර කිසිවක් නැති බව ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් ම දැක අනිත්‍ය ධර්මය ප්‍රකාශ කළහ. එසේ ම ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන්ම දැක ම ලෝකයේ දූෂිතභාව හා අනාත්මස්වභාව වදළහ. සසර දුක ඉන් මිදෙනු පිණිස අතීත බුදු පසේබුදු මහරහතන් වහන්සේ විසින් පිවිස වදළ නිත්‍යසුඛය වූ ලෝකෝත්තර නිර්වාණ ධාතුව උන් වහන්සේලා දුටු පරිදිම ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැක වදරා නිර්වාණ ධර්මය ප්‍රකාශ කළහ. නිර්වාණ මාර්ගය වූ සතර සතිපට්ඨාන - සතර සමයක්ප්‍රධාන - සතර සෘඪිපාද - පඤ්චේන්ද්‍රිය - පඤ්චබල - සප්තබෝධ්‍යංග - ආර්යඅෂ්ටාංගික මාර්ගය යන සත්තිස් බෝධිපක්ෂික ධර්මයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැන ම වදළහ. පඤ්චස්කන්ධය - ද්වාදසායතනය - අටලොස්ධාතු - දෙවිසි ඉන්ද්‍රිය - ප්‍රතීත්‍ය සමුත්පාදය - චතුරාර්යසත්‍යය යනාදී ධර්මයන් අනුමානයෙන් තොරව ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් ම දැන වදළහ. ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් ම දැන

වදළ බැවින් තථාගතයන් වහන්සේගේ ධර්මය සර්වාකාරයෙන්ම සත්‍ය ධර්මයකි. දිනක් ගෝතමක වේනිය නම් ස්ථානයේ දී තථාගතයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ විසින් දේශනය කරන ධර්මය මෙසේ සහතික කොට වදළ සේක.

“අභිඤ්ඤායානං භික්ඛවෙ, ධම්මං දෙසෙමි නො අනභිඤ්ඤාය, සනිදනානං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමි නො අනිදනං, සප්පට්ඨාරියානං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමි නො අප්පට්ඨාරියං, තස්ස මය්හං භික්ඛවෙ අභිඤ්ඤාය, ධම්මං දෙසයතො නො අනභිඤ්ඤාය, සනිදනං ධම්මං දෙසයතො නො අනිදනං, සප්පට්ඨාරියං ධම්මං දෙසයතො නො අප්පට්ඨාරිං, කරණියො ඔවාදෙ, කරණියා අනුසාසනී, අලං ච පන වො කුට්ඨියා අලං අත්තමනතාය අලං සොමනස්සාය සම්මාසම්බුඬො චන භගවා ස්වාකංධාතො ධම්මො සුපට්ඨන්තො සංඝොති”

(අඬිගුත්තර තිකනිපාත)

“මහණෙනි, මම ස්කන්දයතනධාත්වාදී ධර්මයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දූන ම දේශනය කරමි. නො දූන දේශනය නො කරමි. හේතු සහිත ව දේශනය කරමි. හේතු රහිතව නො දෙසමි. විරුද්ධවාදීන් බැහැර කීර්මි වශයෙන් ප්‍රාතිහාර්ය සහිතව ම ධර්මය දේශනය කරමි. ප්‍රාතිහායථී රහිතව නො දෙසමි. මහණෙනි, එසේ ධර්මය දේශනා කරන්නා වූ මාගේ අවවාදය අනුශාසනය කළ යුතු ය. මහණෙනි, තොපට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒකාන්තයෙන් සමාසක්සම්බුඬයහ. ධර්මය ස්වාකංධ්‍යාතය, සංඝයා සුප්‍රතිපන්නය යි සතුටු වීමට සුදුසු ය” යනු එහි තේරුමය. මේ දේශනය කළ කල්හි දහසක් ලෝකදතු කම්පිත විය.

පරම සත්‍යය වූ තථාගත ධර්මය කිසිවකුට බොරු කළ නොහැකි ය. වාද කොට ධර්මය බොරු කිරීමේ අදහසින් බොහෝ ක්ෂත්‍රිය පණ්ඩිතයෝ ද, බ්‍රාහ්මණ පණ්ඩිතයෝ ද, ගෘහපති පණ්ඩිතයෝ ද, ශ්‍රමණ පණ්ඩිතයෝ ද, බුදුරදුන් වෙත පැමිණියෝ ය. ඔවුන්ගෙන් ඇතැමෙක් පරාජයට පත්ව පළා ගියහ ඇතැමෙක් තථාගතයන් වහන්සේගේ ම ශ්‍රාවකයෝ වූහ. තථාගතයන් වහන්සේගේ ධර්මය පරම සත්‍යයක් වන බැවින් ද, මූල මැද අග යන තුන් තැනින් කොතනකවත් පිරවිය යුතු අඩුවක් නැති බැවින් ද, සකස් කළ යුතු තැනක් නැති බැවින් ද, නිෂ්ඵලය වැඩිය කියා බැහැර කළ යුත්තක් නැති බැවින් ද, ඒ ධර්මයෙන් අපාය දුෂ්කරයෙන් සංසාර දුෂ්කරයෙන් මිදී සගමොක් සැප ලැබීමේ නො වරදින ප්‍රතිපදාවක් දක්වන බැවින් ද, ඒ ධර්මය අනුව පිළිපදින්නවුන්ට ඒ පිළිපැදීමෙන් ලෞකික ලෝකෝත්තර සකල සම්පත්තින් ම ලැබිය හැකි වන බැවින් ද ඒ ධර්මය ස්වාධ්‍යාත ධර්මයක් වන්නේ ය. මෙතෙකින් දක්වන ලද්දේ පයඝාප්ති ධර්මයාගේ ස්වාධ්‍යාත ගුණය ය. පයඝාප්තිධර්මය ස්වාධ්‍යාත වන කල්හි ඒ ධර්මයෙන් දක්වන උසස් දෙය වූ නවලෝකෝත්තර ධර්මය ද ස්වාධ්‍යාත වන්නේ ය. ධර්මයාගේ ස්වාධ්‍යාත ගුණය විශුද්ධිමාර්ගාදියෙහි නොයෙක් ක්‍රමවලින් දක්වා ඇත්තේ ය.

ධර්මගුණ ගාථා

1. ධම්මො පනෙසො සුගතප්පසත්ථො
තරණීව සංසාර මහණ්ණවස්ස,
බ්‍රහ්මාසුරාදීහි නමස්සනීයො
රසො රසානං පරමො තිලොකෙ
2. මහාගදෙ මච්චුජරා පහානො
සබ්බිතිනාසාය විසෙසමන්තො,
සබ්බත්ථ දනෙන ව කප්පරුක්ඛො
චින්තාමණී හද්දසටොව ධම්මො,

3. ධම්මං විනා නත්ථි පිතා ච මාතා
තමෙව තාණං සරණං පතිට්ඨා
තස්මා හි භො කිච්චමඤ්ඤප්පභාය
සුණාථ ධාරෙථ චරාථ ධම්මෙ.

(රසවාහිතී)

තේරුම:-

(1) සුගතයන් වහන්සේ විසින් පසස්නා ලද මේ ධර්මය සංසාරමහාර්ණවයට පසුරක් වැනිය. බ්‍රහ්මාසුරාදීන් විසින් නමස්කාර කළ යුතු වූ මේ ධර්මය තුන්ලොව ම ඇති රසයන් අතුරෙන් උත්තම රසය ය.

(2) මේ ධර්මය ජරාමරණයන් නැති කරන මහෙෂධයෙක. සියලු උච්චුරු දුරු කරන විශේෂ මන්ත්‍රයෙක, මේ ධර්මය සකලාර්ථයන් ප්‍රධානය කරන බැවින් කප්පුකක්ස සිතුවිණක් හදුසටයන් වැනිය.

(3) ධර්මය හැර සත්වයන්ට මවක් පියෙක් නැත. ඒ ධර්මය ම සත්ත්වයන්ට ආරක්ෂාවය, සරණයය, ප්‍රතිෂ්ඨාවය. පින්වත්නි, එබැවින් අන් සියළු වැඩ නවත්වා ඒ දහම අසව් දරව්, ධර්මයෙහි හැසිරෙව්.

තථගත ධර්මයට අනුව පිළිපැද දෙවිමිනිස් සැප හා නිවන් සැප ලැබුවෝ ඉතා බොහෝ ය. පිළිපැදීමක් නැතිව පහත් සිතින් ඒ ධර්මය ඇසීම මාත්‍රයෙන්ම ද දෙවිමිනිස් සැප ලැබූ තිරිසන් සතුන් පිළිබඳ කථා ද බෞද්ධ සාහිත්‍යයෙහි දක්නා ලැබේ. ඉන් කිහිපයක් මෙසේ ය.

මණ්ඩුක දේවපුත්‍ර

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වම්පානුවර ගඟගරා නම් පොකුණ සමීපයේ දහම් දෙසු අවස්ථාවක ඒ පොකුණෙහි විසු

මැඩියෙක් ගොඩ වී දහම් අසන පිරිස කෙළවර බුදුන්ගේ මිහිරි දහම් හඬට කන් දිගෙන සිටියේ ය. කෙටිටක් ද අතේ ඇතිව ගොපල්ලෙක් එහි පැමිණ සන්සුන්ව දහමට කන් දී සිටින මහ පිරිස දැක තෙමේ ද පිරිස් කෙළවරට ගොස් කෙටිට බිම හැණ එහි නැවතිණ. ඔහුගේ කෙටිට කොන පිහිටියේ බණට කන් දී ගෙන සිටි මැඩියාගේ නිස මතය. ඌ එකෙනෙහිම මැරී බණට කන් දී ගෙන සිටීමේ පිනෙන් තවුනිසා දෙව්ලොව දෙළොස් යොදුන් රන් විමනක උපන්නේ ය. තමාට මේ මහත් වූ සම්පත්තිය කෙසේ ලැබුණේ දැයි විමසන්නේ බණ ඇසීමේ පිනෙන් ම ලද බව දැන ඉමහත් සතුටට පැමිණ කාරණය බුදුරදුන්ට දන්වනු පිණිස එකෙනෙහි ම විමානයත් සමඟ ම මිනිස් ලොවට අවුත් මහජනයා බලාසිටියදී ම සිය පිරිවරත් සමඟ විමානයෙන් බැස භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ පා වැද තමා හදුන්වා දුන්නේ ය. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔහුට ධර්ම දේශනය කල සේක. මණ්ඩුක දේවපුත්‍ර සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටියේ ය. ඒ සමාගමයේ දී සුවාසු දහසක් සත්ත්වයනට ධර්මානිසමය විය.

(විමානවත්ථු)

බණ ඇසූ ගැරඬියා

ලක්දිව රුහුණු ජනපදයෙහි මාගම කාවන්තිස්ස රජු රජය කරවන කල්හි තලංගරතිස්ස පබ්බතවාසී මහාධම්මදින්න තෙරණුවෝ මහාරඹහක නම් ලෙණෙහි වාසය කළහ. ඒ ලෙණ සමීපයේ තුඹසක ගැරඬියෙක් වාසය කළේ ය. පසු කලෙක ඌ අන්ධව තුඹසින් පිටතට වී ගොදුරු සොයා යා නොහැකිව නිරාහාරව දරණ ලා ගෙන සිටියේ ය. මහාධම්මදින්න තෙරණුවෝ එසේ හොත් අසරණ සතා දැක අනුකම්පාවෙන් ඌට ඇසෙන සේ මහා සතිපට්ඨාන සුත්‍ර ධර්මය සජ්ඣායනා කළහ. අසරණ සතා ඒ හඬ සිත පහද ගෙන ඇසුවේය. එකෙනෙහි කබරගොයෙක් එහි පැමිණ ගැරඬියා මරා කෑවේ

ය. බණට සිත පහදා ගෙන සිටීමේ පිනෙන් ගැරඬියා අනුරාධපුරයේ දුටුගැමුණු රජුගේ ඇමතියකුගේ ගෙයි ඉපද තිස්ස නම් ඇමතියෙක්ව බොහෝ සම්පත් ඇතිව සිට බොහෝ පින් කොට ආයු කෙළවර තව්නිසා දෙව්ලොව උපන්නේ ය.

(රසවාහිනී)

සාධුකාර දීම

සැවැත් නුවර විසූ එක් රුමන් කාන්තාවකගේ සැමියා තථාගතයන් වහන්සේගෙන් බණ අසා ගිහිව සිට මේ ධර්මය අනුව නො පිළිපැදිය හැකිය යි සිතා විහාරයට ගොස් එක්තරා පිණිඬපාතික තෙරනමක් සමීපයෙහි පැවිදි විය. පසේනදී කොසොල් රජතුමා අස්වාමික වූ ඒ කාන්තාව ස්වකීය අන්තඃපුරයටගෙන්වා ගත්තේ ය. දිනක් රජතුමා නිලුපුල් මල් මිටියක් ගෙන අන්තඃපුරයට පිවිස එක් ස්ත්‍රියකට එක මල බැගින් දුන්නේ ය. ඒ කාන්තාවට මල් දෙකක්ම ලැබුණේය. ඔ ඉමහත් ප්‍රීතියකින් එ මල් ගෙන සිප මුවින් මානෙල් මල් සුවද විහිදෙන ඇගේ සැමියා සිහි වී හැඬුවා ය. රජතුමා ඇගේ ක්‍රියාව දැක ඇය ගෙන්වා කරුණු විවාළේය. මේ තොමෝ මුවින් මානෙල් මල් සුවද විහිදෙන ඇගේ පුරාණ සැමියා සිහි වී හැඬු බව රජුට දැන්වුවා ය. රජුට එය නොපිළිගත හැකි විය. දෙතුන් වරක් ඇසූ කී නමුත් රජු එය විශ්වාස නොකළේ ය. රජතුමා ඇගේ කීම විමසනු පිණිස පසු දින සියලු ම සුවද වර්ග රජගෙයින් ඉවත් කරවා අසුන් පනවා බුදුපාමොක් මහසගන වැඩම කරවා දන් දී ස්ත්‍රියගෙන් ඒ හික්ෂුව අසා දැනගෙන බුදුරදුන්වෙත එළඹ "ස්වාමිනි, අපට අනුමෙවෙනි බණ කීමට අසවල් හික්ෂුන් වහන්සේ නවත්වා නුඹ වහන්සේ සෙසු හික්ෂුන් වහන්සේ සමග විහාරයට වැඩම කරන සේක්වා'යි සැල කළේ ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හික්ෂුන් සමග විහාරයට වැඩම කළ සේක. තෙරණුවන් දහම් දෙසුම අරඹනු සමගම රජගෙය සුවද දැයින් පිරිගියාක් මෙන් විය. රජතුමා

කාන්තාවගේ කීම සැබෑය යි පැහැදී පසු දින භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹ තෙරනුවන්ගේ මුවින් සුවද විහිදීමේ හේතුව විචාළේය. “මහරජ, ඒ හික්ෂුව අතීතයෙහි දහම් අසමින් ප්‍රීතියෙන් සාදුකාර දුන්නේ ය. ඒ පිනෙන් ඒ හික්ෂුවගේ මුවින් සුවද විහිදෙන්නේ ය’යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ සේක.

සද්ධම්ම දෙසනාකාලෙ - සාධුසාධුති භාසනො,
මුඛතො වාසනෙ ගන්ධො - උප්පලං ව යථොදකෙ”

(මනෝරථපූරණි)

තථාගත ධර්මය ඇසීම් මාත්‍රයෙන් හා සාදුකාරදීම් මාත්‍රයෙන්ද එසේ කරනුවන්ට නොයෙක් අනුසස් ලැබෙන්නේ ඒ ධර්මයේ යහපත් බව හෙවත් ස්වාඛ්‍යාත භවය නිසාය.

11

සන්දිට්ඨික ගුණය

සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො, එහිපස්සිකො, ඔපනයිකො, පච්චන්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤාහි යන පදවලින් කියැවෙන ගුණ පස විශේෂයෙන් ඇත්තේ ලෝකෝත්තර ධර්මයන්හිය.

සන්දිට්ඨිකො යන වචනයේ තේරුම, අනුන් කියනු අසා එබඳු දෙයක් ඇතය යි අනුමානයෙන් සිතා ගන්නා දෙයක් නොව, මේ නවලෝකෝත්තර ධර්මය තම තමන් විසින් ම දැක තමන් විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත හැකි ධර්මයක්ය යනුයි.

වෛද්‍යකු විසින් වර්ණනා කරන බෙහෙතක් සෙස්සන් විසින් නො ලැබිය හැකි - ලබා වැළඳුව ද කියන ගුණ නො දැකිය හැකි දෙයක් වේ නම්, එය පිළිගත හැකි උසස් කොට සැලකිය හැකි බෙහෙතක් නොවේ. යමකු යම් ධර්මයක් තමා තුළ ඇති කර ගෙන එයින් උසස් ඵල ලබා සිටිමි යි කිව ද එය සෙස්සන්ට තම තමන් තුළ ඇති කර ගත නො හෙන ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැකිය නො හෙන ධර්මයක් වේ නම් එය උසස් කොට සැලකිය හැකි පිළිගත හැකි ධර්මයක් නොවේ. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශ කරන සතරමාර්ග සතරඵල ධර්ම සෙස්සන්ටත් තම තමන් තුළ උපදවා ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත හැකිය. නිර්වාණ ධර්මය ද ලෝකෝත්තර ඥානයෙන් සෙස්සන්ට ද ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත හැකිය. කෙනෙකු දෙදෙනකු

විසින් පමණක් දෑන සිටිනවාය කියන දෙය අසත්‍යය ද විය හැකිය. සත්‍ය වුව ද නිසැකව පිළිගැනීමට දුෂ්කරය. බොහෝ දෙනෙකු දෑන ඇති, දෑක ඇති, ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ඇති, ධර්මයක් වේ නම් ඒ ධර්මය ප්‍රත්‍යක්ෂ කර නොගත් අය විසින් ද එය පිළිගත හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශනය කරන නවලෝකෝත්තර ධර්මය උන් වහන්සේ විසින් පමණක් නොව තවත් බොහෝ දෙනෙකු විසින් ද තම තමන් තුළ උපදවා ගෙන ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගෙන සිටින ධර්මයෙකි. එබැවින් ඒ ධර්මය පිළිගැනීමට සුදුසු පිළිගත හැකි ධර්මයෙකි. අර්හත්වය සෙස්සන් විසින් ලැබිය හැකි නො ලැබිය හැකි බව පිළිබඳ බුදුරදුන් හා වච්ඡ නම් තවුසා අතර ඇති වූ සාකච්ඡාවක් මෙසේය:-

“පින්වත් ගෞතමයෙනි, මා මේ කථා කරන්නේ ඔබ ගැන නොවෙයි. ඔබ වහන්සේ විසින් පවසන කාමාදී ආශ්‍රවයන් ක්ෂය කොට පැමිණෙන අර්හත්වයට පැමිණ සිටින ඔබ වහන්සේගේ ශ්‍රාවක වූ එක් භික්ෂුවකුදු ඇත්තේ ද?

“වච්ඡ, සියයකුත් නොවෙයි, දෙසියයකුත් නොවෙයි, තුන්සියයකුත් නොවේ, සාරසියයකුත් නොවෙයි, පන්සියයකුත් නොවේ යි, මාගේ ශ්‍රාවක වූ බොහෝ භික්ෂුහු ආශ්‍රවයන් ක්ෂය කොට අර්හත්වයට පැමිණ සිටින්නාහ.

“පින්වත් ගෞතමයෙනි, ඔබ වහන්සේගේ ශ්‍රාවිකාවන් වන භික්ෂුණින් අතර අශ්‍රවයන් ක්ෂය කොට අර්හත්වයට පැමිණ ඇති එක් භික්ෂුණියකුදු ඇත්තී ද?”

“වච්ඡ, සියයකුදු නො වේ, දෙසියයකුදු නො වේ, තුන්සියයකුදු නොවේ, හාරසියයකුදු නොවේ, පන්සියයකුදු නොවේ, මාගේ ශ්‍රාවකයන් වූ බොහෝ භික්ෂුණිහු අර්හත්වයට පැමිණ ඇත්තාහ.

“පින්වත් ගෞතමයෙනි, ඔබ වහන්සේගේ උපාසකයන් අතර පඤ්චෝරම්භාගිය සංයෝජනයන් ප්‍රහාරණය කොට මරණින් මතු බලිලොව ඉපිද එහිම පිරිනිවේන්නා වූ නැවත මේ ලෝකයට නො පැමිණෙන්නා වූ බ්‍රහ්මචාරී ගෘහස්ථ ශ්‍රාවකයෙක් ඇත්තේ ද?”

“වච්ඡය, සියයක්, දෙසියයක්, තුන්සියයක්, සාරසියයක්, පන්සියයක්, නො වේ. මාගේ එබඳු බොහෝ ගෘහස්ථ ශ්‍රාවකයෝ ඇතහ.”

“පින්වත් ගෞතමයෙනි, ඔබ වහන්සේගේ අවවාදනුශාසනා පළිපදින්නා වූ සියලු සැක දුරු කර ගෙන සිටින්නා වූ නුඹ වහන්සේගේ සසුනෙන් පිටතින් පිහිටක් නො සොයන නුඹ වහන්සේගේ ධර්මය ස්ථීර වශයෙන් ම පිළිගෙන සිටින ඔබ වහන්සේගේ ශ්‍රාවක කාමභෝගි එක් ගෘහස්ථ උපාසකයෙකුදු ඇත්තේ ද?”

“වච්ඡය, සියයක්, දෙසියයක්, තුන්සියයක්, සාරසියයක්, පන්සියයක්, නො වේ. මාගේ එබඳු බොහෝ ගෘහස්ථෝපාසකයෝ ඇත්තාහ.”

“පින්වත් ගෞතමයෙනි, පඤ්චෝරම්භාගිය සංයෝජනයන් ප්‍රහාරණය කොට මරණින් මතු බලිලොව උපන්නා වූ එහිම පිරිනිවේන්නා වූ ගෘහස්ත වූ උපාසිකාවකුදු ඇත්තේ ද?”

“වච්ඡය, සියයක්, දෙසියයක්, තුන්සියයක්, සාරසියයක්, පන්සියයක්, නො වේ. මාගේ එබඳු බොහෝ ගෘහස්ථ ශ්‍රාවකයෝ ඇත්තාහ.”

“පින්වත් ගෞතමයෙනි, නුඹ වහන්සේගේ අනුශාසනය අවවාදය පිළිපදින්නා වූ සියලු සැක දුරු කරගෙන සිටින්නා වූ නුඹ වහන්සේගේ ධර්මය ස්ථීර වශයෙන් ම පිළිගෙන සිටින්නා

වූ නුඹ වහන්සේගේ සසුනෙන් පිටතින් පිහිටක් නො සොයන්නා වූ ගෘහස්ථ වූ කාමභෝගිනී වූ නුඹ වහන්සේගේ එක් ශ්‍රාවිකාවකුදු ඇත්තී ද?”

“වච්ඡය, සියයක්, දෙසියයක්, තුන්සියයක්, සාරසියයක්, පන්සියයක්, නො වේ. මාගේ එබඳු බොහෝ ගෘහස්ථ ශ්‍රාවිකාවෝ ඇත්තාහ.”

මේ කථාවෙන් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශ කරන ධර්මය කාහටත් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත හැකි ධර්මයක් බව දැන පැහැදුනා වූ වච්ඡ පිරිවැජ් තෙමේ බුදු සසුනෙහි පැවිදිව තථාගතයන් වහන්සේගේ අවවාදනුශාසනයන් අනුව පිළිපැද සියලු කෙලෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණ නවලෝකෝත්තර ධර්මය තමන් විසින් ම දැක ගත්තේ ය. ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත්තේ ය.

(මජ්ඣිම නිකාය මහාවච්ඡගොත්ත සූත්‍රය)

ලෝකෝත්තර ධර්මයෝ වනාහි ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගැනීමෙන් ම ප්‍රයෝජන ලැබිය යුත්තෝ ය. එකකුගේ ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් අනිකකුට ප්‍රයෝජනයක් නො ලැබිය හැකිය. ගුරුවරයා ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ඇති ලෝකෝත්තර ධර්මයෙන් ගෝලයාට හෝ පැවිද්ද ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ඇති ලෝකෝත්තර ධර්මයෙන් ගිහියාට හෝ දේශකයා විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ඇති ලෝකෝත්තර ධර්මයෙන් ශ්‍රාවකයාට හෝ ප්‍රයෝජනයක් නැත. ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගැනුමෙන් ම ප්‍රයෝජනය ලැබිය යුතු බැවින් ද නව ලෝකෝත්තර ධර්මය සන්දිච්ඡික නම් වේ. පයඝාප්ති ප්‍රතිපත්ති ධර්ම දෙක්හි ද එක්තරා ප්‍රමාණයක සාන්දෘෂ්ටික ගුණයක් ඇත්තේ ය.

පයථාප්ති ධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ගුණය

අසන දරන සිහි කරන සත්පුරුෂයනට රෝග ශෝක හයාදිය දුරුවීම ආයුරෝග්‍යාදි සම්පත් ලැබීම යනාදී පයථාප්ති ධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ගුණය ය. ඒ ගුණය පිරිත් දහමෙහි විශේෂයෙන් ඇත්තේ ය. වෛශාලිපුරයෙහි පැවති රෝග භය, අමනුෂ්‍ය භය, දුර්භික්ෂ භය රතන සුත්‍රය දේශනය කිරීමෙන් දුරුවීය. අදත් ඒ සුතුරෙන් බොහෝ දෙනාට රෝගාදිය දුරු වේ. එය එහි සාන්දෘෂ්ටික ගුණයය. මෙමනිසුත්‍රය සප්තකාන්තා කිරීමෙන් හික්ෂුන් පන්සියය නමකට පැමිණ තුබූ අමනුෂ්‍ය උපද්‍රවය නැති විය. ඔවුන්ට කලින් කරදර කළ අමනුෂ්‍යයන්ගෙන් උපකාර ද ලැබෙන්නට විය. එය ඒ සුත්‍ර ධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵලයකි. දීඝවාපී වෛත්‍යයෙහි සුඤ්චපිරියම් කරන කාලයේ යම් කිසි කටයුත්තකට සෑයට නැගී හික්ෂුවක් වෛත්‍ය ගර්භයේ ලෙස්සා ආයේය. එය දුටු යට සිටි හික්ෂුහු “ඇවැත්නි, ධජග්ගපරිත්තය සිහිකරව’යි කීහ. ලෙස්සා එන හික්ෂුව මරණ භයින් “ධජග්ගපිරිත මා රකිවා’යි කීය. එකෙණෙහි වෛත්‍ය ගර්භයෙන් ගඩොල් කැට දෙකක් නික්ම, වැටෙන හික්ෂුවට පිහිට විය.

(සංයුත්තට්ඨකථා)

දරුවන්ගේ හා මාපියන්ගේ මරණයෙන් හට ගත් ඉමහත් ශෝකයක් උමතු ව සිටි පටාචාරාගේ ශෝකය දහම් ඇසීමෙන් සන්සිඳුණ. ඉක්බිති “නසන්ති පුත්තා තාණාය” යනාදී ගාථා අසා ඔ සෝවාන් ඵලයට ද පැමිණියා ය.

සුබ්‍රහ්මා නමැති දේවපුත්‍රයාට පැමිණ තුබූ මරණභය-

“නාඤ්ඤත්‍රු බොජ්ඣංගා තපසා - නාඤ්ඤත්‍රිත්ථියසංවරා
 නාඤ්ඤත්‍රු සබ්බනිස්සග්ගා - සොත්ථීං පස්සාමි පාණිනං”

යන ගය ඇසීමෙන් දුරු විය. ඔහු සෝවාන් ඵලයට ද පැමිණියේ ය. තමාගේ ආයුෂය ගෙවී ගොස් අති බව දැන බියපත් වූ සක්දෙව් රජුට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ඵලඹ දහම් ඇසීමෙන් නැවත ද ආයු ලබා ගත හැකි විය. මේවා පයථාප්ති ධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵලයෝ ය.

ප්‍රතිපත්තිධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵල

දැන ශීල භාවනා යන මේවා ප්‍රතිපත්තිහුය. සර්වඥයන් වහන්සේ වේසලියෙහි මහවනයේ කුටාගාරභාලාවෙහි වැඩ විසූ විටෙක සීහ නම් සෙනෙවියා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ඵලඹ, “ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, සාන්දෘෂ්ටික දැන ඵලයක් දැක්විය හැකිදැයි විචාලේ ය. එකල්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ වදළ සේක.

“දයකො සීහ, දැනපති බහුනො ජනස්ස පියො හොති මනාපො, යම්පි සීහ, දයකො දැනපති බහුනො ජනස්ස පියෝ හොති මනාපො, ඉදම්පි සන්දිට්ඨිකං දනඵලං

පුන ච පරං සීහ, දයකං දැනපතිං සන්තො සප්පුරිසා හපන්ති, යම්පි සීහ, දයකං දැනපතිං සන්තො සප්පුරිසා හපන්ති, ඉදම්පි සන්දිට්ඨිකං දනඵලං”

පුන ච පරං සීහ, දයකස්ස දැනපතිනො කල්‍යාණො කිත්තිසද්දෙ අබ්භුග්ගච්ඡති, යම්පි සීහ, දයකස්ස දැනපතිනො කල්‍යාණො කිත්තිසද්දෙ අබ්භුග්ගච්ඡති, ඉදම්පි සන්දිට්ඨිකං දනඵලං”

“පුන ච පරං සීහ, දයකො දැනපති යඤ්ඤකෙඤ්ඤව පරිසං උපසංකමති, යදි ඛත්තිය පරිසං යදි බ්‍රාහ්මණ පරිසං උපසංකමති, යදි ඛත්තිය පරිසං යදි බ්‍රාහ්මණ පරිසං යදි ගහපති පරිසං යදි සමණ

පරිසර විසාරදෙව උපසංකමති අ මංකුභුතො, යම්පි සීහ, දයකො දනපති යඤ්ඤදෙව පරිසර උපසංකමති යදි ඛන්තිපරිසර යදි බ්‍රාහ්මණ පරිසර යදි ගහපතිපරිසර යදි සමණපරිසර විසාරදෙව උපසංකමති අමංකුභුතො, ඉදම්පි සන්දිට්ඨිකං දනඵලං”

(අංගුත්තර නි. ප.)

තේරුම:-

සීහය, දනපති වූ තෙමේ බොහෝ ජනයාට ප්‍රිය වේ, මනාප වේ, සීහය, දනපති වූ දයකයාගේ යම් බොහෝ ජනයාට ප්‍රියමනාප වීමෙක් වේ ද මේ සාන්දෘෂ්ටික දනඵලයෙකි.

සීහය, දනපති වූ දයකයා සත්පුරුෂයෝ හජනය කෙරෙති. සීහය, දයකයා සත්පුරුෂයන් විසින් හජනය කරනු ලැබීම සාන්දෘෂ්ටික දනඵලයෙකි.

සීහය, දනපති වූ දයකයා හට යහපත් කීර්ති ශබ්දයන් පැන නැගෙයි. සීහය, දයකයාහට යහපත් කීර්ති ශබ්දයක් පැන නැගීම සාන්දෘෂ්ටික දනඵලයෙකි.

සීහය, දයක තෙමේ ක්ෂත්‍රීය වූ හෝ බ්‍රාහ්මණ වූ හෝ ගෘහපති වූ හෝ ශ්‍රමණ වූ හෝ යම් පිරිසකට ඵලඹේ නම් ඔහු නිර්භීතව තේජාන්විතව සොම්නසින් යුතුව ඵලඹෙන්නේ ය, සීහය, ඵද දනයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵලයෙකි.

දනයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵල දැක්වෙන බොහෝ කථා බෞද්ධ සාහිත්‍යයෙහි ඇත්තේ ය. ඒවායින් කිහිපයක් අරහං ගුණ කථාවෙහි දී දක්වා ඇත. එබඳු කථා ප්‍රතිපත්තිධර්මයේ සාන්දෘෂ්ටික ගුණ වශයෙන් ද දැක්විය යුතුය.

බොහෝ ජනයාට ප්‍රියවීම ආදී දනයාගේ සාන්ද්‍රාණවිකඵල වශයෙන් වදාරා ඇති කරුණු සතර ශිලයේ සාන්ද්‍රාණවිකඵල වශයෙන් ද කිය යුතු ය. ප්‍රාණසාතාදි පච්කම් කරන්නවුන්ට සමහර විට වතීමානභවයේදී ම නොයෙක් දඬුවම් ලැබෙන්නේ ය. පච්කම් වලින් වැළකී සිටින්නවුන්ට ඒ විපත් නැත. එය ද ප්‍රතිපත්තිධර්මයේ සාන්ද්‍රාණවික ඵලයකි. බොහෝ දෙනාගේ ගරුබුහුමන් පුජාසත්කාර ලැබීම ද ශිලයේ සාන්ද්‍රාණවික ඵලයෙකි.

සක්දෙව්දුගේ නමස්කාරය

දිනක් සක්දෙව්වරු උයන්සිරි දක්නට යාමට සැරසී විජයෝත්පභයෙන් බැස රථයට නැගීමට කලින් සතර දිගට නමස්කාර කෙළේ ය. එය දුටු මාතලී දෙවිපුත් “දේවේන්ද්‍රයෙනි, ඔබට, ත්‍රිවිද්‍යා ඇත්තෝ ද සකල භූමස්ථයෝ ද ක්ෂත්‍රියයෝ ද සිවුවරම් රජහු ද යශස් ඇති දෙවියෝ ද නමස්කාර කරති, එසේ වූ ඔබ නමස්කාර කරන්නේ කවුරුන්ට දැයි ඇසී ය. එකල්හි සක්දෙව් රජ:-

“අහඤුව සීලසම්පන්නෙ - විරරත්තසමාහිතෙ,
සම්මා පබ්බජතෙ වන්දෙ - බ්‍රහ්මවරිය පරායතෙ.

යෙ ගහට්ඨා පුඤ්ඤකරා - සීලවන්නො උපාසකා
ධම්මෙන දරං පොසෙන්ති - තෙ නමස්සාමි මාතලී”

“මාතලී, මම ද සිල්වත් වූ බොහෝ කලක් සන්සුන් කළ සිත් ඇත්තා වූ උතුම් පැවතුම් ඇත්තා වූ යහපත් පැවිද්දන් නමදිමි. පින් කරන්නාවූ සිල්වත් වූ යම් ගෘහස්ථ උපාසක කෙනෙක් දහැමින් අඹුවන් පෝෂණය කෙරෙත් ද ඔවුන්ට නමස්කාර කරමි’යි කීය.

(සක්ක සංයුක්ත)

ශීලගුණය ඇතියවුන්ට සක්දෙව්දු පවා නමස්කාර කරන බව මේ කථාවෙන් පෙනේ.

පිඹුරාට හසු වූ ගොවියා

පෙර ලක්දිව එක් ගොවියෙක් අම්බරියවිහාරවාසී පිංගල බුද්ධරක්ඛිත තෙරුන් වහන්සේ වෙතින් පන්සිල් සමාදන්ව ගොවිකමින් ජීවත් වෙයි. දිනක් කුඹුරෙහි වැඩට ගෙන ගිය ගොණුන් නැතිවී උන් සොයනු පිණිස ගොවියා උත්තරවර්ධමාන පර්වතයට නැංගේ ය. එහි දී ඔහු පිඹුරෙකු විසින් වෙළාගනු ලැබීය. ගොවියා අත හොදින් කැපෙන වැයක් ද විය. ඔහුට පිඹුරාගේ හිස සිඳ දමා ගැලවී යන්නට සිතිණ. නැවත ඔහුට, ගරු කළ යුතු උතුමකුගෙන් සමාදන් වූ සිකපද බිඳීම නුසුදුසු යයි සිතී, අදහස් වෙනස් කර ගත්තේ ය. පිඹුරා වෙළුම තවත් තද කළේය. ගොවියාගේ වේදනාව තවත් බලවත් විය. ඔහුට නැවත ද අත ඇති අවියෙන් හිස සිඳ පිඹුරා මරා දමන්නට සිත් විය. ඉක්බිති සිකපද බිඳීමේ නුසුදුසු බව සිතා අදහස් වෙනස් කර ගත්තේ ය. පිඹුරා තවත් වෙළුම තද කළේය. වේදනාව බලවත් වීමෙන් ගොවියාට තුන්වන වරද පිඹුරා මරා දමන්නට සිතිණ. ඔහුට නැවතත් තමාගේ ශීලය සිහිවිය. තුන්වන වාරයේ දී උපාසක තැන මේ නපුරු අදහස මට නැවත නැවත පහළ වන්නේ මේ වැය නිසාය. දිවි නැසෙතත් මම ශීලය නො බිඳීම යි සිතා ඔහු අත තුබූ වැය දුරට විසි කෙළේ ය. එකෙණෙහි පිඹුරා ද උපාසකයා හැර ගියේ ය. මේ ශීලයේ සාන්දෘෂ්ටික ඵලයෙකි. අජාසත් රජතුමා පැවිද්දෙහි සාන්දෘෂ්ටික ඵල බුදුරදුන්ගේ ඇසිය. තථාගතයන් වහන්සේ පැවිදිබැවිහි ඇති සාන්දෘෂ්ටික ඵල දැක්වීමිච්ඡ් ඔහුට සාමඤ්ඤඵල සුත්‍රය දේශනය කළහ. එහි පැවිදි බැවිහි ඇති සාන්දෘෂ්ටික ඵල බොහෝ ගතණක් දක්වා ඇත්තේ ය. එය මෙතැන්හි දැක්වීමට සුදුසුම වුවද සුත්‍රය ඉතා දීර්ඝ බැවින්

මෙහි නො දක්වනු ලැබේ. එය දීඝනිකායේ දෙවන සූත්‍රය ය.
චූළමනා අය දීඝනිකායෙහි බලාගනිත්වා.

12

අකාලික ගුණය

දින ගණනක් මාස ගණනක්, වර්ෂ ගණනක් ඉක්මිමෙන් පසු හෝ අනාගත භවවලදී එලය බලා පොරොත්තු විය යුතු, එල දෙන අනාගත කාලයක් ඇති ධර්මයෝ කාලික නම් වෙති. කුඹුරක් වපුළුහුට එහි එල ලැබෙන්නේ මාස ගණනකට පසුවය. පොල් ගසක්, කොස් ගසක් සිට වූ තැනැත්තාට එයින් පල ලැබෙන්නේ වර්ෂ ගණනකට පසුව ය. ශිල්පයක් ශාස්ත්‍රයක් උගත් තැනැත්තාට එයින් එල ලැබෙන්නේ කලක් ගතවීමෙනි. යම් සේවාවක් කළහුට ද එයින් එල ලැබෙන්නේ කලක් ගතවීමෙනි. එබැවින් ඒවා කාලිකයෝ ය. දින, මාස, වර්ෂ ගත නො වී යමක එලය එවේලේම ලැබේ නම් එය අකාලික නම් වේ.

සර්වඥයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශිත ධර්මය අකාලික ගුණයෙන් යුක්තය. ලෝකෝත්තර ධර්මයන් අතුරෙන් අකාලික ගුණය විශේෂයෙන් ඇත්තේ සෝවාන්, සකාදගාමී, අනාගාමී, අර්හත් යන ලෝකෝත්තර මාරී සතරෙහි ය. සෝවාන් එලය, සකාදගාමී එලය, අනාගාමී එලය, අර්හත් එලය යන මේ ලෝකෝත්තර ධර්මයෝ සතර දෙන සතර මාරීයන්ගේ එලයෝ ය. නිව්වාණ සංඛ්‍යාත ලෝකෝත්තර ධර්මය යම් කිසි හේතුවකින් හටගන්නා එලධර්මයන් නො වන නමුත්, ආයථිමාරීයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ යුතු බැවින්, ආයථි මාරීයට පැමිණීමෙන් ලැබිය

යුතු බැවින්, එලධර්මයක් ලෙස සැලකිය යුතුය. ආයතීඵල සතර ආයතී මාර්ග සතරින් උපදවන එලයෝ ය. නිවිණය ආයතීමාර්ගයන් නිසා ලබන එලයකි. ඒවායේ නැවත එල දනයක් නැති නිසා ඒ ධර්මයෝ අකාලිකය යි නො කිය යුත්තෝ ය. එලවලින් ද කල්ගත වී ලැබෙන එලය කාලිකය යි ද, එකෙණෙහි ම ලැබෙන එලය අකාලිකය යි ද කිය හැකි ය. කල් ගත නො වී එවේලේ ම ලැබෙන එලයෝය යන අර්ථයෙන් ආයතීඵල සතර හා නිවන අකාලික ධර්මයෝ ය යි කිය හැකි ය. මෙසේ අකාලික යන වචනයේ අර්ථය දෙයාකාරයෙන් ගෙන නවලෝකෝත්තර ධර්මය ම අකාලික ගුණයෙන් යුක්තය යි කිය හැකි ය.

යමෙකුගේ සන්තානයෙහි සෝවාන් මාර්ග විත්ත සංඛ්‍යාත ලෝකෝත්තර ධර්මය ඇති වුවහොත් එය නිරුද්ධ වනු සමග ම අතර කාලය නො තබා සෝවාන්එලවිත්තය පහළ වේ. ඒ පුද්ගලයා ද ලාමක වූ පෘථග්ජන භාවයෙන් මිදී ආයතීපුද්ගලයෙක් වේ. අනාදිමත් කාලයක පටන් ඔහුගේ සන්තානයෙහි පැවත ආ දෘෂ්ටි - විචිකිත්සා නමැති ක්ලේශ දෙක සහමුලින් දුරුවේ. අපායෝත්පත්තියට හේතුවන තරමේ පවිකම් කිරීමට හේතුවන ඖදරික ක්ලේශයෝ ද ඔහුගෙන් දුරුවෙති. ඔහු විසින් අතීතයේ කර ඇති අකුශලකර්මයන්ගේ අපායට පැමිණවිය හැකි ශක්තිය ද නැති වේ. සත් භවයකින් මතුයෙහි ලබන්නට තුබූ සකල සංසාර දුක්ඛයෙන් ද ඔහු මිදේ. මේ එල සියල්ල ම සෝවාන්මාර්ග විත්තය ඇති වූ කෙණෙහි ම ඇති වේ. එබැවින් ඒ සෝවාන් මාර්ගසංඛ්‍යාත ලෝකෝත්තර ධර්මය ආකාලිකය යි කියනු ලැබේ. මේ නයින් සකාදගාමී මාර්ගය, අනාගාමී මාර්ගය, අර්හත් මාර්ගය යන ලෝකෝත්තර ධර්ම තුනෙහි අකාලික භාවය ද විස්තර කළ යුතු ය. කුඹුරක් වපුල තැනැත්තාට සමහර විට ඒවායේ එල නො ලැබී ද යන්නේ ය. ලෝකෝත්තර ධර්මයන්ගේ පලදීම පිළිබඳව

අතියතත්වයක් නැත. ලෝකෝත්තර මාභීයක් ඇති වූව හොත් එහි ඵලය ඇතිවිය නියතය.

ලෞකිකවූ ද ශාසන ධර්මවල එක්තරා ප්‍රමාණයක අකාලික ඵලයක් දැක්විය හැකි ය. කාමයන් හැර ගිහිගෙයින් බැහැරව බුදුසස්නෙහි පැවිදි වීම එක් ප්‍රතිපත්ති ධර්මයෙකි. කාමයන් කෙරෙහි ඇලී ගැලී ගිහිගෙයි වෙසෙනුවන්ට කාමයන් හේතුකොට ගෙන මහා දුෂ්කන්ධයක් ඇති වේ. භාය්‍යාව, ගිහිගෙයි වෙසෙනුවට ඇති, ඉතා උසස් කොට සලකන කාම වස්තුවකි. බිරිය නමැති උසස් කොට සලකන කාම වස්තුවට ඇලුම් කෙරෙමින් බිරියක් රක්ෂා කරන්නා වූ පුරුෂයා හට ඇයට ආහාරපාන වස්ත්‍රාභරණාදිය සැපයීමට හා ඇගේ වුවමනා ඉටු කර දීමටත් බොහෝ වෙහෙසෙන්නට සිදු වේ. ඊ දවල් දෙක්හි වැඩ කරන්නට සිදු වේ. එය ඉමහත් දුකකි. කොතෙක් මහන්සි ගත ද සමහර විට ඇගේ වුවමනා සම්පූර්ණ කරන්නට නො පිළිවන් වූ කල්හි ඇ නොයෙක් ලෙස පුරුෂයාට අපහාස කරන්නට පටන් ගනී. සමහර විට “අනේ මේ මිනිසකු හා ඇවිත් මට වූ විපත, උදව්වට කිසිවකු නෑ. වැඩ කර ඉවරයක් නෑ, කටට රසට කෑමක් නෑ, දෙරට බසින්හට ඇදුමක් නෑ. නැයකු මිතුරෙකු පැමිණි විට සංග්‍රාහ කරන දෙයක් නෑ, ගමනක් යන්න වියදම් නෑ” යනාදිය අදෝනාබස කියයි. ඒවා ඇසෙන විට පුරුෂයකුට ඇතිවන සිතේ අමාරුව ඉතා මහත් ය. රාගය අතෘප්තිකරය. සැමියා විසින් බිරියට කොතෙක් සැලකුව ද, කිසි අඩුවක් නැතිව ඇගේ වුවමනා සියල්ල සම්පූර්ණ කර දුන ද ස්ත්‍රිය තවත් පුරුෂයන්ට කැමැති වන්නී ය. එබඳු කරුණු දනගන්නට ලැබුණු විට පුරුෂයකුට ඇති වන සිතේ අමාරුව ඉතා මහත් ය. බිරියන් සම්බන්ධයෙන් ඇති වන මේ දුෂ්කන්ධය පැවිද්දන්ට නැත. එය මහත් වූ නිරාමිශ සුබයෙකි. කාමයන් හැර පැවිදි වන්නකුට ඒ සුවය කල් ගොසින් නොව පැවිදි වූ කෙණෙහි ම ලැබෙන්නේය. එය පැවිද්දෙහි අකාලික ඵලයෙකි.

දූ දරුවන් නිසා වන දුඃඛස්කන්ධය ද, බිරියන් නිසා වන දුඃඛස්කන්ධය සේ ම මහත් ය. එයින් නිදහස් වීම ද පැවිද්දෙහි අකාලික ඵලයෙකි. දූ දරුවන් පෝෂණය කිරීම සම්බන්ධයෙන් ද ගිහියන්ට මහත්වූ දුඃඛස්කන්ධයක් ඇත්තේ ය. ගිහියා විසින් ධන සැපයීමට ද බොහෝ වෙහෙසිය යුතු ය. ලැබූ ධනය ආරක්ෂා කිරීමටත් බොහෝ වෙහෙසිය යුතු ය. ධනය විනාශ වීමෙන් ද ඔහුට නොයෙක් විට දුක් ඇති වන්නේ ය. පැවිද්දට ඒ දුඃඛස්කන්ධය නැත. එය පැවිද්දෙහි අකාලික ඵලයෙකි. මෙසේ තථාගතයන් වහන්සේගේ ධර්මය අනුව පිළිපදින්නවුන්ට එකෙණෙහි ම ලැබෙන බොහෝ අනුසස් ඇත්තේ ය.

මැවුම්කාර දෙවියන් කෙරෙහි භක්තිමත්ව වාසය කොට ඔවුන්ට ගරුබුහුමන් කිරීමෙන්, ඔවුන්ගේ ගුණ කීමෙන්, ඔවුන්ට සම්පත් පුදපුජා කිරීමෙන්, ඔවුන් සතුටු කොට ඔවුන්ගේ බලයෙන් මරණින් මතු ඔවුන් වෙසෙන දිව්‍යලෝකවලට ගොස් සැප සම්පත් විදීම පිළිබඳව ඇතමුන් විසින් පරිකල්පනය කොට ප්‍රකාශිත ධර්මයෝ කල්ගත වී මරණින් පසු ලබන දෙයක් පිළිබඳව වූ ධර්ම වන බැවින් ඒවා කාලික ධර්මයෝ ය. ඒ ධර්ම වලට අනුව පුරන ප්‍රතිපත්තිහු ද කාලික ධර්මයෝ ය. ඒවාට කාලික ධර්ම වශයෙන් කියනුයේ ද ඔවුන්ගේ අදහස් අනුවය. ඔවුන්ට ඇතය යි සිතන මැවුම් කරුවන් හා ඔවුන් වෙසෙන ස්වර්ග ද සත්‍ය වශයෙන් නැති බැවින් ඒවා නිෂ්ඵල ධර්මයෝ ය.

මරණින් මතු දෙවිමිනිස් සැප ලැබීම සඳහා ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණ, දුගී, මගී, යාවකාදීන්ට දන් දීම, පඤ්චගීලාදී ශීලයන් රක්ෂා කිරීම, මාපිය උපස්ථානය යනාදී පින්කම් කළ යුතු බව බුදුරදුන් විසින් ද වදරා ඇත්තේ ය. ඒවා කාලික ධර්මයෝ ය. බුදු වරුන් ලොව පහළ වීමේ පරමාර්ථය සත්ත්වයාට දෙවි - මිනිස් සැප ලබා දීම නොව, ඔවුන් ලෝකයෙහි එතෙර කරවීම

ය. එබැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ “මහණෙනි, මම භවය මඳකුඳු වර්ණනා නො කරමි’යි වදාළහ. දෙව් - මිනිස් සැප ලැබීමේ කාලික ධර්ම ක්‍රමය බුදුවරුන් ඇතත් නැතත් ලොව සැමකල්හි පවත්නේ ය. බුද්ධ ශුන්‍ය කාලවලදී දිව්‍යලෝක මනුෂ්‍ය ලෝකයන් හිස් නො වී පවත්නේ, ඒ ධර්මයන් ලොව පවත්නා නිසා ය. පච්ඤා කොට අපායට යාමට වඩා දනාදී පින්කම් කොට සුගතියට යාම යහපත් නිසා මාර්ගබුන්මවයඝීය සපුරා නිවන් දැකීමට අපොහොසත් අභවාය පුද්ගලයාගේ යහපත පිණිස තථාගතයන් වහන්සේ කාලික ධර්ම වූ ස්වර්ග මාර්ගය දේශනා කළ සේක. බුදුවරුන්ගේ ප්‍රධාන ධර්මය මාර්ගබුන්මවයඝීය දක්වන දේශනාව ය. අකාලික වූ ලෝකෝත්තර මාර්ගයට පැමිණීමේ ක්‍රමය ලෝකෝත්තර මාර්ගය සිය සතන්හි ඇති කර ගැනීමේ ක්‍රමය, දක්වන ඒ ධර්මය අකාලික ධර්මයෙකැයි කිය යුතුය. ඒ ධර්මයෙන් දක්වන තිසරණ සමාදානයේ පටන් සකල ප්‍රතිපත්තිය ද අකාලික වූ ලෝකෝත්තර මාර්ගය සඳහා පුරන පිළිවෙතක් වන බැවින් අකාලික ධර්මයක් බව කිය යුතුය.

තථාගතයන් වහන්සේ ශාක්‍ය රට සිලාවතී නම් ස්ථානයෙහි වැඩවෙසෙනසමයෙහි උන්වහන්සේට නුදුරු තැනක, මැනවින් මහණදම් පුරන තරුණ භික්ෂු පිරිසක් වූහ. මාරයා ඒ භික්ෂුන් මුළා කරවන්නට සිතා මහලු බමුණු තවුසකුගේ වේශයෙන් ඔවුන් වෙත ගොස් මෙසේ කීය. “භවත්නි, යුෂ්මත්හු තරුණයෝ ය. කළු කෙස් ඇත්තෝ ය. තවම ප්‍රථම වයසෙහි සිටින්නෝ ය. කාම ක්‍රීඩාවෙහි යෙදී නැත්තෝ ය. යුෂ්මත්හු මානුෂික කාමයන් වළඳත්වා, සාන්දෘෂ්ටික වූ කාම සුව හැර කාලික සුඛයකට (කලක් ගත වී ලබන සුවයකට) සිත් යොමු නොකෙරෙත්වා! එකල්හි ඔහුට භික්ෂුහු මෙසේ කීය.

“න බො මයං බ්‍රාහ්මණ, සන්දිට්ඨිකං හිත්වා කාලිකං අනුධාවාම. කාලිකඤ්ච බො මයං බ්‍රාහ්මණ, හිත්වා සන්දිට්ඨිකං අනුධාවාම, කාලිකා හි බ්‍රාහ්මණ කාමා චුත්තා භගවතා බහු දුක්ඛා බහුපායාස ආදීනවො ඵත්ථ භියො. සන්දිට්ඨිකො අයං ධම්මො අකාලිකො ඵහිපස්සිකො ඔපනයිකො පච්චත්තං වෙදිතබ්බො විඤ්ඤහි.”

(මාර සංයුත්ත)

තේරුම:-

“බ්‍රාහ්මණය, අපි ඇස් ඉදිරියේ ඇති දෙය හැර කල් ගත වී ලබන දෙයකට සිත නො යවමු. බ්‍රාහ්මණය, අපි කල් ගත වී ලබන දෙය හැර ඇස ඉදිරියේ ඇති දෙයකට සිත යොමු කරමුය, බ්‍රාහ්මණය, කාමයෝ කාලිකයෝ ය යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළහ. බොහෝ දුක් ඇත්තෝ ය. බොහෝ වෙහෙසීම අත්තෝ ය. එහි ආදීනව බොහෝය යි වදළහ. මේ ධර්මය සාන්දෘෂ්ටිකය, අකාලිකය, ඵ්හිපස්සිකය, ඔපනයිකය, විඤ්ඤන් විසින් ස්වසන්තානයෙහි වෙන වෙනම උපදවා දත යුතුය.”

මාරයා ඒ හික්ෂුන්ට ඉදිරිපිට ඇති සැප හැර මතු භවයකදී ලැබෙන දෙයක් ගැන නො සිතන්නය යි අනුශාසනය කළේ, හික්ෂුන් මතු දෙව්ලොව ඉපිද දෙව්සැප විදිණු පිණිස මහණ දම් පුරතියි සිතා ය. හික්ෂුන් මේ ධර්මය සාන්දෘෂ්ටිකය, අකාලිකය යි කියේ බුදුරදුන් දෙසු දහම හා ඔවුන් පුරන ශ්‍රමණධර්මය ගැනය. හික්ෂුහු ඒ කාරණ බුදුරදුන්ට ද සැලකළෝ ය. ඔවුන්ගේ ප්‍රකාශනය බුදුරජහු ද පිළිගත් සේක. මේ කරුණ අනුව පයඝාප්ති ප්‍රතිපත්ති ධර්ම දෙකේ අකාලික ගුණය ඇති බව පිළිගත යුතු ය.

13

ඒහිපස්සික ගුණය

ඒහිපස්සිකො යන්නෙහි තේරුම, “එන්නය, මේ ධර්මය අසන්නය, මේ ධර්මය අනුව ක්‍රියා කර බලන්නය යි අන්‍යයන්ට කීමට - අන්‍යයන් මෙහෙයවීමට, අන්‍යයන්ට බලකිරීමට වුවද මේ ධර්මය සුදුසුය’ යනුයි. ඉදිබුලොම - කවුඩු දත්-සා අං ආදිය නැති නිසා ඇවිත් බලන්නය යි ඒවා නො දැක්විය හැකිය. තිර්ථකයන් විසින් පරිකල්පිත ධර්ම ද සත්‍යවශයෙන් නැති බැවින් ඇවිත් බලන්නය කියා නො දැක්විය හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත සතර මාර්ග සතරළු නිව්වාණසඬ්ඛ්‍යාත නවලෝකෝත්තර ධර්මය උන්වහන්සේ විසින් දේශනා කළේ පළමු කොට තමන් වහන්සේගේ සන්තානයෙහි ඒ ධර්මයන් උපදවාගෙන හා ඥානයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගෙනය. ඒ ධර්මයන් උපදවා ගත් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත් බොහෝ බුද්ධ ශ්‍රාවකයෝ ද වූහ. එබැවින් ඒ නවලෝකෝත්තර ධර්මය ගැන සැක කළ යුත්තක් නැත. මේ සසුනට ඇවිත් පිළිවෙත් පුරා ඒ ධර්මයන් ලබා ගන්නය යි සෙස්සන්ට කීමට බියවිය යුත්තක් නැත. ඒ නවලෝකෝත්තර ධර්මය ඒහිපස්සික ගුණයෙන් යුක්තය.

යමක් ඇසීමෙන් දැකීමෙන් කිරීමෙන් ප්‍රයෝජනයක් නැති නම් නපුරක් හෝ වේ නම් ඒ දෙය ඇසීමෙහි දැකීමෙහි කිරීමෙහි සෙස්සන් යෙදවීම නුසුදුසු ය. යම් ධර්මයක් ඇසීමෙන් කල්පනා කිරීමෙන් එයට අනුව ක්‍රියා කිරීමෙන් වන ප්‍රයෝජනයක් නැති නම්, නපුරක් විය හැකි නම් ඒ ධර්මය ඇසීමෙහි ඒ ධර්මය අනුව පිළිපැදීමෙහි අන්‍යයන් යෙදවීම නුසුදුසු ය. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය යමකු පහත් සිතින් අසනවා නම් එයිනුදු ඔහුට යහපතක් වේ. ඇතැම්හු ඒ පිනෙන් ම ද මරණින් මතු දෙව්ලොව උපදිති. ඉතාම පහත් දෙව්ලොව වූ වාතුර්මභාජකයෙහි දෙවියන්ට අවුරුදු අනුලක්ෂයක් ආයු ඇත්තේ ය. ඔවුනට ආභාරපානවස්ත්‍රාදී සියල්ල පින් බලයෙන් නිරායාසයෙන් ම ලැබේ. ඒවා ලැබීම සඳහා මිනිස් ලොව මෙන් වැඩ කළයුතු බවක් දෙව්ලොව නැත. අසවල් දෙය නැත, අසවල් දෙය විනාශ වූනාය, අසවල් අලාභය විය කියා තැවීමක් ඔවුනට නැත. මිනිසුන්ගේ ශරීර මෙන් පරණව ඔවුන්ගේ ශරීර දිරායාමකුත් නැත. ආයු කෙළවර වීමෙන් ඔවුන් මිය ගිය පසු මළ සිරුරක් ද ඉතිරි නො වේ. එබැවින් මළසිරුරු එසවීමක් ද නැත. බුදුරදුන්ගේ ධර්මය අනුව වැඩි දුරට පිළිපදින්නා වූ තැනැත්තාට රූපාවචර අරූපාවචර ධ්‍යාන ලබා ගත හැකිය. ධ්‍යාන සුඛය දෙව්ලොව මිනිස් ලොව ඇති කාමසුඛයන්ට දහස් ගුණයෙන් උසස්ය. ප්‍රණීත බෝජන වළදන රජකුට වණ්ඩාලභෝජනය පිලිකුල් වන්නාක් මෙන් අතිප්‍රණීත ධ්‍යානසුඛය ලබා ඇතියවුන්ට කාමසුඛය පිලිකුල් දෙයකි. ධ්‍යානසම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රීතිය ද එසේ ම අතිප්‍රණීතය, ධ්‍යානලාභීන්ට මෙලොව අතිප්‍රණීතසුඛයෙන් හා ප්‍රීතියෙන් කල්යවා මරණින් මතු බුන්මලෝකයෙහි ඉපදිය හැකිය. ඔවුනට එහි ධ්‍යානසුඛයෙන් කල්ප ගණනක් ජීවත් විය හැකිය. තව දුරටත් ඒ ධර්මය අනුව පිළිපදින්නවුන්ට සෝවාන් - සකාදගාමී - අනාගාමී - අර්හත් යන සතරමාර්ග සතර ඵලයන්ට පැමිණ දුක් කෙළවර කර ගත හැකි ය. නිර්වාණ සංඛ්‍යාත පරමසුන්දර සුඛය වූ පරණ වීමෙන් නරක් නොවන,

කිසි කලෙක නැති නොවන සුඛය ලැබිය හැකිය. බුදුරදුන්ගේ ධර්මය ඇසීමෙහි දැරීමෙහි එය අනුව පිළිපැදීමෙහි මෙසේ බොහෝ අනුසස් ඇති බැවින් රජකුට වුවද රජසම්පත් හැර මේ ධර්මය ඇසීම, මේ ධර්මය අනුව පිළිපැදීම සුදුසු ය. සක්විතිරජකුට වුවද සුදුසු ය. තථාගතයන් වහන්සේ දයාද ඉල්ලූ රහල්කුමරුන් විහාරයට කැඳවාගෙන ගොස් පැවිදි කර වූයේ ද අභිෂේක මංගලය, ගෘහප්‍රවේශ මංගලය, විවාහ මංගලය යන තුන් මඟුල් සිදු කිරීමට සැරසී සිටි නන්ද කුමරුන් ඒ මඟුල් දිනයේ ම විහාරයට කැඳවාගෙන ගොස් පැවිදි කර වූයේ ද මේ ධර්මයෙහි ඇති ඒහිපස්සික ගුණය නිසා ය.

බුදුදහමෙහි ඇති මේ ඒහිපස්සික ගුණය නිසා අන්‍යකීර්ථකයන්ගේ ධර්මයන් පිළිගෙන සිටි බොහෝ ක්ෂත්‍රියයෝ ද, බ්‍රාහ්මණයෝ ද, ගෘහපතියෝ ද ඔවුන් විසින් කලින් පිළිගෙන සිටි බ්‍රාහ්මණධර්මයන් තිථික ධර්මයන් හැර බුදුදහම අසා එය පිළිගෙන බුදුසමයට ඇතුළුව බුද්ධශ්‍රාවකයෝ වූහ. බොහෝ අන්‍ය තිථික ශ්‍රමණයෝ ද ඔවුන් පිළිගෙන සිටි දහම් හැර මේ ධර්මය පිළිගෙන බුදුසස්තෙහි පැවිදිව බුද්ධශ්‍රාවකයෝ වූහ.

එක් කලෙක අවේලකාශ්‍යප නම් නිරුවත් තවුසෙක් මච්ඡකාසණ්ඩ නම් ගමට පැමිණියේ ය. ඒ තවුසා එගම වෙසෙන ප්‍රසිද්ධ බුද්ධ ශ්‍රාවකයකු වන චිත්‍රගෘහපතියාගේ පැරණි මිත්‍රයෙකි. කාශ්‍යප මච්ඡකාසණ්ඩයට පැමිණි බව ඇසූ චිත්‍රගෘහපති ඔහු දක්නට ගොස් පිළිසඳර කථා කොට එකත්පසෙක හිඳ “ස්වාමිනි, ඔබ පැවිදිව දැනට කොතෙක් කල් ගත වී ඇතිදැයි විචාලේ ය. “ගෘහපතිය, මා පැවිදිව දැනට තිස්වසක් වන්නේය’යි කාශ්‍යප කීය. ස්වාමිනි, තිස්වසක් මහණදම් පුරා ඔබ වහන්සේ විසින් කිනම් උසස් දෙයක්, කිනම් සැප විහරණයක් ලබා ඇත්තේ දැයි චිත්‍රගෘහපති ඇසීය.

“ගෘහපතිය, මුඩුබවත් - නිරුවත් බවත් - දූලි පිස්නා මොනරපිල් මිටියත් හැර මා විසින් ලබා ඇති උසස් දෙයක් නැත ය’ යි කාශ්‍යප කීය. එකල්හි චිත්‍ර ගෘහපති ඔබගේ ධර්මයේ ස්වාධ්‍යාතභාවය ආශ්චය්‍යීවත් ය, ඒ ධර්මයෙහි තිස්වසක් පිළිවෙත් පුරා ද මුඩුබවත් නිරුවත්බවත් මොනරපිල් මිටියත් හැර අන් උසස් දෙයක් නො ලැබිය හැකිවිය’යි කීය. “ගෘහපතිය, ඔබ උපාසකත්වයට පැමිණ කොතෙක් කල් ගතවී ඇතිදැ’යි කාශ්‍යප ඇසීය. “ස්වාමීනි, මා උපාසකත්වයට පැමිණ ද තිස්වසක් වේ ය’යි චිත්‍රගෘහපති කීය. “ගෘහපතිය, උපාසකත්වයට පැමිණ සිටි තිස් වසර තුළ ඔබ ඉන් ලබාගත යම් කිසි උසස් දෙයක් සැප විහරණයක් ඇත්තේදැ’යි කාශ්‍යප කීය.

එකල්හි චිත්‍රගෘහපති, “මම කාමයන් කෙරෙන් වෙන්ව, අකුශලධර්මයන් කෙරෙන් වෙන්ව, විතර්ක සහිත වූ විචාර සහිත වූ නීවරණවිගමන සංඛ්‍යාත විවේකයෙන් හටගන්නා වූ ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ රිසි සේ වෙසෙමි, ද්විතීක ධ්‍යානයට - තෘතීයධ්‍යානයට - චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ රිසි සේ වෙසෙමි, ඉදින් මම භාග්‍යවතුන් වහන්සේට කලින් කාලක්‍රියා කෙලෙමි නම් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් යම් සංයෝජනයකින් යුක්ත වූයේ මේ ලෝකයට ඉපදීම වශයෙන් නැවත පැමිණෙන්නේ ද ඒ සංයෝජන චිත්‍රගෘහගතිහට නැත්තේ ය යි ප්‍රකාශ කළහොත් එය ආශ්චය්‍යීයක් නොවේය’යි කීය.

එකල්හි අවේල කාශ්‍යප කියනුයේ “ධර්මයේ ස්වාධ්‍යාතභාවය ආශ්චර්ය්‍යය, සුදුවත් හඳුනා ගිහියකුව සිට ද මේ චිත්‍රගෘහපති ආයඝී භාවයට පැමිණ උත්තරීතර මනුෂ්‍ය ධර්මයන් ලබා ඇත්තේය. සැපවිහරණයක් ලබා ඇත්තේ ය. ගෘහපතිය, ‘මට ද මේ ධර්මයෙහි පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලබා දෙනු මැනව’යි කීය. චිත්‍ර ගෘහපති ඔහු තෙරුන් වහන්සේලා

වෙත කැඳවා ගෙන ගොස් “ස්වාමීනි, මේ අවේල කාශ්‍යප මාගේ පැරණි යහළුවකි, මොහු බුදුසස්තෙහි පැවිදි කරවන සේක්වා! මම මොහුට විවර පින්ඩපාත සේනාසන ගිලානප්‍රත්‍යයන් සැපයීමට උත්සහ කරමි’යි කීය. තෙරුන් වහන්සේලා කාශ්‍යප පැවිදි කළහ. ඔහු මැනවින් බුදුසස්තෙහි මහණදම් පුරා නෙබෝ කලකින් සවි කෙලෙසුන් නසා අර්භත්වයට පැමිණියේ ය.

(චිත්ත සංයුත්ත)

අවේල කාශ්‍යප මෙන් ම බුදුරදුන්ගේ ධර්මය අසා ඔවුන් පිළිගෙන සිටි දහම් හැර පැවිදි වූ අන්‍ය කීපීකයෝ බොහෝ දෙනෙකි. නෙයර්‍යාණික වූ මේ ධර්මය කිනම් උපායකින් වුව ද අන්‍යයන් ලවා ඇස්සීමට සුදුසු බැවින් අනේපිඬු මහසියාණෝ ඔවුන්ගේ පුත්‍ර කාළ නමැත්තා දහම් අසා මතක තබා ගෙන ආවහොත් දහසක් කහවණු දෙන්නට පොරොන්දු වී දහම් ඇසීමට බුදුරදුන් වෙත යැවූහ.

කාළ සිටුපුත්තේ කථාව

අනේපිඬු සිටාණන්ට කාළ නම් පුත්‍රයෙක් විය. ඔහු සැදහැවත් ගුණවත් සිටුවරයකුගේ පුත්‍රකු වුවද දහම් ඇසීමට විහාරයට නො යයි. බුදුරදුන් නිවසට වැඩම කළ කල්හි ද උන් වහන්සේ ඉදිරියට නො යයි. දහම් නො අසයි. වතක් පිළිවෙතක් නො කරයි. සිටුගෙයි දිනපතා මහසගනට දන් දෙන නමුත් ඔහු ඒ පැත්තට නො යයි. ඔහුගේ නො මනා පැවැත්ම දැක සංවේගයට පැමිණි සිටුතුමා, “මෙසේ මිසදිටු ගෙන සිට මොහු අපායට ගිය හොත් නපුරෙක, ධනයෙන් පොළඹවා හෝ මොහුගේ ලබ්ධිය බිඳ පිසමි’යි සිතා ඔහු අමතා “දරුව, විහාරයට ගොස් පෙහෙවස් වැස දහම් අසා එව, එසේ කළ හොත් නුඹට කහවනු සියය ක් දෙමි’යි කීය. ඔහු එසේ කළහොත් කහවණු සියය ම දෙනවාම ද? කියා

සිටුකුමාගෙන් නැවත නැවත අසා තුන්වරක්ම පොරොන්දු කරවා ගෙන පෙහෙවස් ඉටා විහාරයට ගොස් මුදලට සිල්ගන්නනට ආ ඔහුට බණක් ඇසීම නුවුවමණා බැවින් ඉඩ ඇති තැනකට වී නිද සිට පසු දින නිවසට ආයේ ය. ඔහු පැමිණි කල්හි සිටුකුමා මොහුට කැඳ ආදිය වහා දෙවැසි සේවකයන්ට අණ කළේය. “මුදල් දෙනතුරු කිසිවක් නො වළඳමි” යි ගෙනෙන ගෙනෙන දෙය ඔහු ප්‍රතික්ෂේප කෙළේය. සිටුකුමා කහවනු සියය දුන් කල්හි එය අත තබාගෙන ඔහු ආහාර අනුභව කෙළේය. පසු දින සිටුකුමා “විහාරයට ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉදිරියෙහි හිඳ බණ අසා බණපදයක් උගෙන ආවහොත් කහවණු දහසක් දෙමිසි” කියා ඔහු බණ ඇසීමට පිටත් කළේ ය. ඔහු ගොස් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඉදිරියෙහි සිට බණ පදයක් දැනගෙන පළා යන්නට සිතා බණ ඇසුයේ ය. ඔහුගේ අදහස දත් තථාගතයන් වහන්සේ ඔහුට එක් බණපදයකුදු මතක තබා ගත නො හෙන පරිදි ප්‍රාතිභායථීයක් කළහ. ඔහුට ඇසූ ඇසූ බණපදය අමතක වී ගියද ඒවාගේ අදහස් ඔහුගේ සිතෙහි රැඳෙයි. එයින් ඔහුට ධර්මය අවබෝධ විය. ඔහු සෝවාන් ඵලයට පැමිණියේ ය. ඔහු පසු දින බුඬ ප්‍රමුඛ මහාසංඝයා වහන්සේ සමඟ ම නිවසට ගියේ ය. සිටුකුමා ඔහු දැක, “අද මාගේ පුත්‍රයාගේ ආකාරය යහපතැයි සිතුවේය. කාළ ද “අද බුදුරදුන් ඉදිරියේ මට මුදල් නොදුන හොත් යෙහෙකැයි” සිතී. ඔහු එසේ සිතුවේ බුදුරදුන් කාරණය දැන ගන්නවාට ලැජ්ජාවෙනි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කාරණය දන්නා බව ඔහු නො දනී. සිටුකුමා බුදුපාමොක් සඟනට කැඳ පිළිගන්වා පුත්‍රයාටද කැඳ දෙවීය. ඔහු කිසි කථාවක් නොකොට කැඳ බිවේය. කැවිලි හා බත් ද අනුභව කළේය. සිටුකුමා කහවනු පොදිය ඔහු ඉදිරියේ තබා “දරුව, මම නුඹට දහසක් දෙන්නට පොරොන්දු වී පෙහෙවස් වැස බණ ඇසීමට විහාරයට යැවිමි. නුඹ එය කළ නිසා මේ කහවණු දහස ගනුවයි කීය. ඔහු බුදුරදුන් ඉදිරියේ මුදල් දීම ගැන ලජ්ජාවට පත්ව ඒවා නො ගත්තේ ය. “ගනුව දරුව” යි

නැවත නැවත කීව ද නො ගත්තේය. එකල්හි සිටුකුමා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ පුත්‍රයාගේ ප්‍රවාත්තිය උන් වහන්සේට සැල කෙළේය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ “සිටාණෙනි, අද ඔබ පුත්‍රයාට වක්‍රවර්ති රාජසම්පත්තියට ද දිව්‍යබ්‍රහ්ම සම්පත්තිවලට ද වඩා සෝවාන් ඵලය අගනේය’ යි වදනා මේ ගය වදළු සේක.

“පථව්‍යා එකරජ්ජෙන - සග්ගස්ස ගමනෙන වා
සබ්බලොකාධිපව්වෙන - සොතාපත්තිඵලං වරං”

(ධම්මපදට්ඨකථා)

“මුළු පොළොවට ම ඉසුරු සක්විතිරජකම ලැබීමට ද, සවිසි ස්වර්ගලෝකයන්හි උපත ලැබීමට ද මුළුලොවට ම අධිපති වීමට ද වඩා සෝවාන් ඵලය උසස් ය” යනු එහි තේරුම ය. සෝවාන් ඵලය මෙතරම් උසස් වන්නේ එය ලැබූ පුද්ගලයා සතර අපායෙන් මිදුණු පුද්ගලයකු වන බැවිනි. පාඨග්ජන පුද්ගලයා සක්විති රජව සිටිය ද, ශක්‍රව බ්‍රහ්මව සිටිය ද, භවාග්‍රයට පැමිණ සිටිය ද අපායට බරව සිටින්නෙකි. එබැවින් ඒ සම්පත් සෝවාන් ඵලය තරම් උසස් නැත. ධර්මය මෙසේ උසස් වන බැවින් සක්විති රජය වුව ද හැර, ධර්මය ස්වසන්තානයෙහි ඇති කර ගැනීම සුදුසු ය. අන්‍යයකු රජකමින් බැහැර කර වුව ද, ධර්මයෙහි පිහිටවීම සුදුසු ය. ඒ ධර්මයේ ඇති ඒතිපස්සික ගුණය ය.

14

ඕපනයික ගුණය

ස්වසන්තානයට පමුණුවා ගැනීමට, සිය සිතින් පැමිණීමට සුදුසු දෙය ඕපනයික නම්. හිස ගිනි ගත්තකු විසින් එය නිවීමට ව්‍යාවෘත නොවී වුව ද හැඳි වතට ගිනි ගත්තකු විසින් එය නිවීමට ව්‍යාවෘත නො වී වුව ද, උපදවා ගැනීම් වශයෙන් ස්වසන්තානයට පමුණුවා ගැනීමට සුදුසු බැවින් ආයඝිමාර්ග සතරය, ආයඝිඵල සතරය යන මේ ලෝකෝත්තර ධර්මයෝ අට දෙන ඕපනයික නම් වෙති. නිර්වාණ සංඛ්‍යාත ලෝකෝත්තර ධර්මය අරමුණු කිරීම් වශයෙන් සිය සිතින් පැමිණීමට සුදුසු බැවින් ඕපනයික නම් වේ. කිනම් පරිත්‍යාගයක් කොට වුවද, කොතරම් වෙහෙසක් ගෙන වුව ද, කොතරම් මහත් දුකක් විඳි වුව ද, මේ ධර්මය ස්වසන්තානයට පමුණුවා ගැනීම ස්වසන්තානයෙහි අති කර ගැනීම සුදුසු බැවින් මහ කාරුණිකයන් වහන්සේ විසින් මෙසේ වදාරා ඇත්තේ ය.

“අප්පට්චානි සුදුහං භික්ඛවෙ, පදහාමි කාමං තවො ච නහරු ච අට්ඨී ච අවසිස්සතු උපසුස්සතුං සරීරෙ මංසලොහිතං යං තං පුරිසථාමෙන පුරිසචිරියෙන පුරිසපරක්කමෙන පත්තබ්බං න තං අපාපුණිත්ථා විරියස්ස සන්ථානං භවිස්සති ති. තස්ස මය්හං භික්ඛවෙ, අප්පමාදධිගතා බොධි, අප්පමාදධිගතො අනුත්තරො යොගක්ඛෙමො.

තුම්හෙ වෙ පි භික්ඛවෙ, අප්පට්චානං පදහෙයාථ කාමං තවො ච නහරු ච අට්ඨී ච උපසිස්සතු උපසුස්සතු සරීරෙ මංසලොහිතං, යං තං පුරිසථාමෙන පුරිසවිරියෙන පුරිසපරක්කමෙන පත්තඛිඛං, න තං අපාපුණිත්වා විරියස්ස සන්ථානං භවිස්සති ති. තුම්හෙ පි භික්ඛවෙ, න විරස්සෙ ච යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පඛිඛජන්ති තදනුත්තරං බ්‍රහ්මචරියපරියොසානං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤ සවිජ්ඣත්වා උපසම්පජ්ජ විහාරිස්සථ.

තස්මාතිහ භික්ඛවෙ, එවං සික්ඛිතඛිඛං, “අප්පට්චානං පදහිස්සාම කාමං තවො ච නහරු ච අට්ඨී ච අවසිස්සතු උපසුස්සතු සරීරෙ මංසලොහිතං, යං තං පුරිසථාමෙන පුරිසවිරියෙන පුරිසපරක්කමෙන පත්තඛිඛං, න තං අපාපුණිත්වා විරියස්ස සන්ථානං භවිස්සති” ති. එවං හි වො භික්ඛවෙ සික්ඛිතඛිඛං.”

(අංගුත්තර දුක නි.)

තේරුම:-

“මහණෙනි, මම සමත් - නහරත් - ඇටත් ඉතිරි වෙතොත් වේවා. ශරීරයේ ලේ මස් වියළි යතොත් යේවා. පුරුෂබලයෙන් පුරුෂවීර්යයෙන් පුරුෂපරාක්‍රමයෙන් යම් සතරමාර්ගඥනයකට හා සර්වඥතාඥනයකට පැමිණිය යුතු ද එයට නො පැමිණ වීර්යය නො හරිමි’ යි පසු බැසීමක් නැවතීම නො කොට වීර්යී කෙළෙමි. මහණෙනි, එසේ කළා වූ මා විසින් අප්‍රමාදයෙන් චතුර්මාර්ගඥනය හා සර්වඥතාඥනය අධිගමනය කරන ලද්දේ ය. අනුත්තර වූ අර්හත්ඵලය හා නිවන අධිගමනය කරන ලද්දේ ය.

මහණෙනි, තෙපි ද ශරීරයේ සමත් නහරත් ඇටත් ඉතිරි වෙතොත් වේවා. ලේ මස් වියළි යතොත් යේවා,

පුරුෂබලයෙන් පුරුෂවීයථියෙන් පුරුෂපරාක්‍රමයෙන් යමකට පැමිණිය යුතු ද, එයට නො පැමිණ වීයථියාගේ හැරීමක් නො වන්නේ යි නො නවත්වා නොපසු බැස වීයථී කරන්නහු නම්, මහණෙනි, තෙපිඳ යමක් සඳහා කුලපුත්‍රයෝ ගිහිගෙයින් නික්ම ශාසනයෙහි පැවිද වෙත් ද ඒ අනුත්තර බ්‍රහ්මවයථීපර්යවසාන සංඛ්‍යාත අර්හත්ඵලය ඉහාත්මයේදී ම විශිෂ්ටඥනයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට එයට පැමිණ වාසය කරන්නාහුය.

මහණෙනි, එහෙයින් තොප මෙයින් හික්මිය යුතුය. ශරීරයේ සමත් නහරත් ඇටත් ඉතිරි වෙතොත් වේවා, ලේ මස් වියළි යතොත් යේවා, යමකට පුරුෂ බලයෙන් පුරුෂ වීයථීයෙන් පුරුෂ පරාක්‍රමයෙන් පැමිණිය යුතු ද, එයට නො පැමිණ වීයථීය ලිහිල් කිරීමක් නො වන්නේ ය, නො නවත්වා ම වීයථී කරන්නෙමු ය. මෙසේ තොප විසින් හික්මිය යුතුය” යනු ඉහත දැක්වුණු පාඨයේ තේරුමය. කොතරම් දුකක් විඳ වුව ද ලෝකෝත්තර ධර්මයන් ස්වසන්නානයට පමුණුවා ගැනීම යහපත් බැවින් අතීතයේ ඇතැම් හික්ෂුහු ජීවිතපරිත්‍යාගයෙන් ක්‍රියා කොට ඒ ධර්මයන් ලබා ගත්හ.

කලවා ඇට බිඳගෙන මහණදම් පිරු හික්ෂුන් වහන්සේ

සැවැත් නුවර ධනවත් මිනිසෙක් සතළිස් කෝටියක් ධනය හැර දමා පැවිදිව එක් ආරණ්‍යක වාසය කළේ ය. ඒ හික්ෂුන් වහන්සේගේ බාල සහෝදරයාගේ බිරිඳ “මොහු සිවුර හැර නැවත මෙහි පැමිණිය හොත් මේ ධනය අපට නැති වන්නේ ය. ඒ නිසා මේ හික්ෂුව මැරවිය යුතුය” යි හික්ෂුන් වහන්සේ මරා දැමීම සඳහා සොරමුළක් පිටකළාය. සොරු ගොස් තෙරුන් වහන්සේ වට කර ගත්හ. උන්වහන්සේ සොරු සමුහය දක “උපාසකවරුනි, කුමට අවුද්දී ඇසුහ. “මබ මරා දමන්නට ආමු”යි සොරු කීහ. කිසිම ධනයක් තමන් වෙත නැතිව අරණ්‍යයෙහි වෙසෙන තමන් වහන්සේ මරන්නට තැත් කරන්නේ කිනම් කරුණකට ද යනු උන්වහන්සේට

වැටහෙන්නට ඇත. “ගෙදර මාගේ බොහෝ ධනය ඇත, එහි ගොස් නුඹලාට බොහෝ ධනය ලබා දිය හැකිය. මා නිදහස් කරන්නය”යි කියා සොරුන්ගෙන් නිදහස් වන්නට උන් වහන්සේට ඉඩ තිබිණ. එහෙත් උන් වහන්සේ එසේ නොකළහ. උන් වහන්සේ ඒ අවස්ථාවෙහි කල්පනා කළේ තමන් බලාපොරොත්තු වන ලෝකෝත්තර ධර්මය නිකම් ආකාරයකින් හෝ ලබා ජීවිතය කෙළවර කිරීමය. උන් වහන්සේ සොරුන් අමතා “උපාසකයෙනි, ඇපයක් ගෙන අද මේ රාත්‍රිය මට නිදහස දෙන්නය”යි කීය. “මහණ, මෙහි ඔබට ඇපවන්නේ කවුරුන්ද”යි සොරු කීහ. එකල්හි තෙරුන් වහන්සේ මහ කළු ගලක් ගෙන තලා, තමන් වහන්සේගේ කලවා ඇට බිඳ “උපාසකයෙනි, මේ ඇපය සැහෙද්දී කීහ. සොරු ඉන් ඉවත්ව සක්මන් කෙළවර ගිනි දල්වා නිද ගත්හ. තෙරුන් වහන්සේ වේදනාව යටපත් කර තමන් වහන්සේගේ ශීලය බලන්නාහු එය ඉතා පිරිසිදු බව දැක, ඉමහත් සොම්නසට පැමිණ තුන්යම් රාත්‍රිය මුළුල්ලෙහි මහත් වියරියෙන් භාවනා කොට අරුණෝද්ගමනයේ දී සවි කෙලෙසුන් නසා අර්භත්වයට පැමිණියහ.

ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් මහණදම් පිරුෂ හික්සුන් තෙහමක්

කාශ්‍යප බුදුරජාණන් වහන්සේ පිරිනිවීමෙන් පස් උන් වහන්සේගේ සම්මුඛශ්‍රාවකයන්ගෙන් පැවිද්ද ලැබූ කුලපුත්‍රයෝ තිදෙනෙක් චාරිත්‍රාකූලව කමටහන් ගෙන ප්‍රත්‍යන්තයෙහි එක් අරණ්‍යයක වෙසෙමින් මහණ දම් පිරුහ. උන් වහන්සේලා අතරින්පතර කාශ්‍යප බුදු රජුන්ගෙන් ස්වර්ණ වෛත්‍යය වැදීම පිණිස හා දහම් අසනු පිණිස නගරයට ගියහ. පසු කාලයේ දී එපමණකටද අරණ්‍යයෙන් බැහැර වීමට නො කැමැත්තාහු එහිම අප්‍රමාදව මහණදම් පුරමින් විසූහ. එහෙත් උන් වහන්සේගෙන් එක් නමකට ද විශේෂාධිගමනයක් නොවීය. විශේෂාධිගමනයක් නොලැබූ උන් වහන්සේලා සිතන්නාවූ

"පිඬු පිණිස බැහැර යන්නා වූ අපි ජීවිතයෙහි අපේක්ෂාව ඇත්තෝ වෙමු. ජීවිතාශාව ඇතියවුන්ට ලෝකෝත්තර ධර්මයන් ලැබීමට දුෂ්කරය. පෘතග්ජන මරණය නපුරුය. අප විසින් ජීවිතයෙහි හා කයෙහි අපේක්ෂාව හැර හිනිමගක් බැඳ මේ පර්වතයට පෘථග්ජන භාවයෙන් නො බස්නා පරිදි නැග මහණ දම් පිරිය යුතුය'යි සිතා තිදෙනා වහන්සේ කථාකරගෙන සම සිතින් හිණිමගක් බැඳ පර්වතයට නැග හිණිමග පෙරළා දමා ජීවිතාශාව හැර මහණ දම් පුරන්නට පටන් ගත්හ. ඒ තෙතමගෙන් වැඩිමහලු තෙරණුවෝ හේතු සම්පත් ඇත්තාහු එදින ෂඩහිඟු ද ඇතිව අර්භත්ඵලයට පැමිණ වදළහ. උන් වහන්සේ පසු දින සෘද්ධියෙන් හිමාලයට වැඩම කොට අනවතජන විලෙන් මුවසෝද උතුරුකුරු දිවයිනෙහි පිඬු සිඟා වළඳ නැවත ද පිඬු සිඟා ගෙන අනෝතත්තවිලේ දිය නා නාගලතා දූහැටි ද ගෙන ඉතිරි දෙනම වෙත ගොස් "ඇවැත්නි, මාගේ ආනුභාවය බලවී, මේ උතුරුකුරු දිවයිනෙන් ගෙනා පිණිඩපාතය ය. මේ අනෝතත්තවිලේ ජලය ය. මේ නාගලතා දූහැටිය. මේවා පරිභෝග කොට ඔබ වහන්සේලාට මහණදම් පුරන්නවා! මම මෙසේම ඉදිරියටත් ඔබ වහන්සේලාට උපස්ථාන කරමිය'යි කීය. එකල්හි උන් වහන්සේලා "ස්වාමීනි, ඔබ වහන්සේ ශ්‍රමණකෘත්‍යය නිම කර ගෙන සිටින්නහුය. නුඹ වහන්සේ හා කථා කිරීමත් අපට පළිබෝධයක. ඒ නිසා නුඹ වහන්සේ අප වෙත නො එන සේක්වා'යි කීහ. වැඩිමහළු තෙරුන් වහන්සේ නැවත නැවතත් කී නමුත් උන්වහන්සේලා ඒ බොජුන් නො පිළිගත්හ. ඒ දෙනමගෙන් එක් නමක් දෙනුන් දිනකින් අනාගාමී ඵලයට පැමිණ පඤ්චාහිඟු ලැබුයේ ය. උන්වහන්සේ ද එසේ කළහ. ඉතිරි තෙරණුවෝ පෙර සේ ම ඒවා ප්‍රතික්ෂේප කොට මගඵල ලැබීමට උත්සහ කරන්නාහු හේතු සම්පත් මඳ බැවින් සත්වන දිනයේ පෘතග්ජන කාලක්‍රියාවෙන් ම කාලක්‍රියා කොට දෙවිලොව උපන්න. රහත් වූ තෙරුන් වහන්සේ එදින ම පිරිනිවන් පා වදළහ. අනාගාමී තෙරුන් වහන්සේ කලුරිය කොට ශුඛාවාස බ්‍රහ්මලෝකයෙහි

උපන්හ. දෙව්ලොව උපන් තෙරණුවෝ දෙව්ලොවින් දෙව්ලොව උපදමින් සිට අප බුදුරදුන්ගේ කාලයෙහි මිනිස්ලොව ඉපිද සහිය නමින් පිරිවැජියෙක්ව බුදුරදුන් වෙත එළඹ ප්‍රශ්න අසා පැහැදි බුදුසස්තෙහි පැවිදිව අර්හත්ඵලයට පැමිණියහ.

(සුත්තනිපාතට්ඨකථා)

පර්යාජ්ඣධර්මය ද අන් සියලු වැඩ නවත්වා කිනම් පරිත්‍යාගයක් වුව ද කොට කිනම් වෙහෙසක් වුව ද විඳ අසා දැනගැනීම වශයෙන් ස්වකීය සන්තානයට පමුණුවා ගැනීම සුදුසු ය. එහි ද ඕපනයික ගුණය ඇත්තේය. අතීතයෙහි ඇතැම්හු ධන ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් ද ධර්මය ශ්‍රවණය කළහ. දහම්සොඬ රජතුමා ධර්මශ්‍රවණය සඳහා රජය හා ජීවිතය ද පරිත්‍යාග කෙළේය. ගවරවාළආංගණ නම් ස්ථානයෙහි අදුරේසිට දහම් ඇසූ එක් භික්ෂුවක් නපුරු සර්පයකු විසින් දෂ්ට කරන ලද්දේය. භික්ෂුව කිසිවකුට ඒ බව නො දන්වා සර්පයා අල්වා උච්චයකලා බැඳ තබා කිසි ප්‍රතිකාරයක් නො කොට එළවන තුරු දහම් ඇසීය. “දීඝවාපියේ මහාජාතකභාණක තෙරුන් වහන්සේ ගාථා දහසකින් යුත් වෙස්සන්තර ජාතකය දේශනය කෙරෙහි’යි අසා තිස්සමහා විහාරවාසී තරුණ භික්ෂුවක් එක් දිනකින් ම නවයොදුන් මඟ ගෙවා පා ගමනින් ම දහම් ඇසීම සඳහා එහි ගියේ ය. උල්ලභකෝලකණ්ණිකා නම් ස්ථානයෙහි විසූ ස්ත්‍රියක් “දීඝභාණක මහා අභය තෙරණුවෝ ආයථිවංශ ප්‍රතිපදව දේශනය කෙරෙහි’යි අසා පා ගමනින් ම පස්යොදුන් මඟ ගෙවා ගොස් දවල් කාලයේ ම එහි පැමිණ එතැන් පටන් පසු දින අරුණෝදය දක්වා දහම් ඇසීය. කාළම්බර නම් ගමෙහි කාන්තාවක් සිතුල්පව් වෙහෙරට බණ අසනු සඳහා ගොස් ගසක් මුල දරුවා නිදිකරවා සිට ගෙන ම බණ ඇසුවා ය. ඇය බලා සිටියදී ම සර්පයකු පැමිණ ඇගේ දරුවා දෂ්ට කර ගියේ

ය. ඔ තොමෝ කිසිදු කලබලයක් නො කොට එළිවනතුරු දහම් අසා සෝවාන්ඵලයට පැමිණ සත්‍යක්‍රියාවෙන් පුත්‍රයා ද සුවපත් කර ගන්නාය.

(මේ කථා මනෝරථපූරණයෙන් ගන්නා ලදී)

මේ පයඝාප්ති ධර්මය කිනම් පරිත්‍යාගයක් වුවද කොට ස්වසන්තානයට පමුණුවා ගැනීමට නොහොත් දැන ගැනීමට සුදුසු වන්නේ එහි පිහිටා සකල ලෞකික ලෝකෝත්තර සම්පත් ලැබිය හැකි බැවිනි. පයඝාප්තිය ප්‍රතිපත්ති ප්‍රතිවේධ යන ශාසන තුනෙන් ප්‍රතිපත්තිය නැතහොත් ප්‍රතිවේධය නො ලැබිය හැකිය. පයඝාප්තිය නැතහොත් ප්‍රතිපත්තිය නො පිරිය හැකිය. එබැවින් පයඝාප්තිය ශාසනයේ මූලය වේ.

මේ දිවයිනට වණ්ඩාලනිස්ස මහාභය පැමිණි කල්හි සක්දෙවරපු මහපසුරක් නිර්මාණය කර ඉදිරියට මහත් භයක් හට ගත්තේය, වැසි නො ලැබී යන්නේය, ප්‍රත්‍යය නො ලැබීමෙන් වෙහෙසට පත්වන කල්හි හික්ෂුහු වහන්සේට පයඝාප්ති ධර්මය රැකගන්නට නො පිළිවන් වන්නේය. එබැවින් ආයඝාප්තියෙන්සේලාට පරතෙරට ගොස් දිවි රැකගැනීම සුදුසු ය. නුඹ වහන්සේලා මේ මහපසුරට නැග පරතෙරට යෙත්වා'යි හික්ෂුන්ට දන්වීය. පරතෙර යනු සඳහා වෙරළට රැස් වූ හික්ෂුන්ගෙන් සැටනමක් "පරතෙර යාමෙන් අපට කම් නැත," අපි මෙහි ම වෙසෙමින් ත්‍රිපිටකධර්මය රැකගමු' යි කථා කරගෙන දකුණු මලය ජනපදයට ගොස් අල කොළ ආදියෙන් දිවි රකිමින් විසූහ. උන්වහන්සේලා ශරීර ශක්තිය ඇති කල්හි වාඩිවී ත්‍රිපිටකය සප්ඤ්ඤානා කළහ. වාඩිවී සිටීමට තරම් පණ නැති කල්හි කීපනම බැගින් එකතුව හිස් ළං ළංව සිටිනා පරිදි වැලිගොඩවලට හිස තබා නිදමින් ධර්මය මෙනෙහි කළෝ ය. ඒ ක්‍රමයෙන් උන් වහන්සේලා දෙළොස් වසක් මුළුල්ලෙහි අමතක වන්නට නො දී අටුවා සහිත පිටකත්‍රය රැක ගත්හ. පරතෙර ගිය සත්සියයක් හික්ෂුන්

වහන්සේ ද එසේ ම අටුවා සහිත තෙවලාදහම ආරක්ෂා කරගෙන ලක්දිවට ගොඩ බැස කල්ලගාම ජනපදයෙහි මණ්ඩලාරාම විහාරයට වැඩම කළහ. ඒ බැව් ඇසූ ලක්දිව නැවතුණු හික්ෂුන් වහන්සේ සැටනම උන්වහන්සේලා දක්නට මණ්ඩලාරාම විහාරයට ගොස් දෙපක්ෂය එකතුව ත්‍රිපිටකධර්මය සප්ඤ්ඤානස කරමින් පාඩම් ඇති සැටි සසඳ බැලූහ. එකපදයකු දූ වෙනස් නොවී දෙපක්ෂය කෙරෙහි ම ත්‍රිපිටක ධර්මය සමච පැවැත්තේය.

ඒ රැස්වීමේදී තෙරුන් වහන්සේලා අතර “ශාසනයේ මූල පයථාප්තිය ද නැතහොත් ප්‍රතිපත්තිය ද? යන ප්‍රශ්නය ඇතිවිය. පාංශුකුලික ස්ථවිරවරු ප්‍රතිපත්තිය ශාසනයේ මූලය’යි කීහ. ධර්මකථිකයෝ “පයථාප්තිය ශාසනයේ මූලය’යි කීහ. සෙසු තෙරුන් වහන්සේලා” ඔබ වහන්සේලාගේ කීම්මාත්‍රය නො පිළිගත හැකිය. ජනභාසිත සුත්‍ර දක්වා තමන් තමන්ගේ කීම් මප්පු කරන්නය’යි කීහ.

“ඉමෙ ච සුභද්ද භික්ඛු සම්මා විහාරෙය්‍යං අසුඤ්ඤ ලොකො අරහන්තෙහි”

යන පාඨය පාංශුකුලික ස්ථවිරවරු ගෙන හැර දැක්වූහ. එකල්හි ධර්මකථිකයෝ-

**“යාව තිට්ඨන්ති සුත්තන්තා - විනයො යාව දිප්පති,
තාව දක්ඛන්ති ආලොකං - සුරියෙ අබ්භුට්ඨිතෙ යථා.**

**සුත්තන්තෙසු අසන්තෙසු - පම්මුට්ඨෙ විනයම්භි ච
තමො භවිස්සති ලොකස්ස - සුරියෙ අත්ථංගතෙ යථා.**

**සුත්තන්තෙ රක්ඛිතෙ සන්තෙ - පට්ඨන්ති හොති රක්ඛිතා
පට්ඨන්තියං ධිනො ධිරො - යොගක්ඛෙමා න ධංසති”**

යන මේ සුත්‍රය දැක්වූහ. එකල්හි පාංශුකුලිකයෝ
තුෂ්ණිමිභූත වූහ. ධර්මකථිකයන්ගේ කීම ම මතු වී සිටියේ ය.

(මනොරථපූරණි)

15

පව්වත්තං වේදිතබ්බ ගුණය

“පව්වත්තං වේදිතබ්බො විඤ්ඤුහි” යන ගුණයෙන් කියැවෙන්නේ මේ නවලෝකෝත්තර ධර්මය විඤයන් විසින් වෙන් වෙන් වශයෙන් ස්වසන්තානවලින් ම දත යුත්තක් ය, ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත යුත්තක් ය යනුයි. විඤයන් විසින් වෙන වෙනම තමතමන් තුළ උපදවා ගැනීමෙන් හා තමතමන් විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගැනීමෙන් ද “අභෝ සැපය, අභෝ යහපත” යි කියමින් රස විදිය හැකි ධර්මයක් ය යනු ද එහි එක් තේරුමකි. රූපාවචර අරූපාවචර ධ්‍යාන ධර්මයෝද ලෝකෝත්තර ධර්මයන් සේම විඤයන් විසින් වෙන වෙන ම තම තමන් තුළ උපදවා දත යුතු රස විදිය යුතු ධර්මයෝ ය. ධ්‍යානධර්ම සහිත වූ නවලෝකෝත්තර ධර්මය අනුන්ගේ හිස පැළඳි - ගෙළ පැළඳි අබරණයන් මෙන්, පරසන්තානයෙන් දත හැක්කේ නොවේ. ධ්‍යානාදී ධර්මයෝ උසස් මනුෂ්‍යයන් විසින් පමණක් දත හැකි ධර්මයන් වන බැවින් උත්තරිමනුෂ්‍ය ධර්ම නම් වෙති. විඤයනට මිස දන්ධයනට ඒ ධර්ම ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත හැකි නොවේ. ධ්‍යානාදී ධර්මයන් ලැබිය නො හෙන දන්ධයෝ (නුවණ නැතියෝ) අභවාස පුද්ගලයෝ ය.

“පව්වත්තං වේදිතබ්බො විඤ්ඤුහි” යන මෙහි කියැවෙන විඤයෝ නම් ජාති ප්‍රඥාව හෙවත් උත්පත්තියෙන් පිහිටි නුවණ ඇත්තෝය. ඔවුහු “සෝමනස්ස සහගත

ඤානසම්පයුක්ත අසංඛාරික, චිත්තය, සෝමනස්ස සහගත ඤාණසම්පයුක්ත සසංඛාරික චිත්තය, උපෙක්ඛා සහගත ඤාණසම්පයුක්ත අසංඛාරික චිත්තය, උපෙක්ඛා සහගත ඤාණසම්පයුක්ත සසංඛාරික චිත්තය” යන මහාවිපාක සිත් අතුරෙන් යම් කිසි සිතකින් භවයෙහි පිළිසිඳගත් ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයෝ ය. ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයන්ට උත්පත්තියෙන් පිහිටා ඇති නුවණ ඉතා තියුණුය. ඉතා උසස්ය. එබැවින් සියුම් සේ දේ ගැඹුරු දේ තේරුම් ගැනීමට ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයෝ සමත් වෙති. කිසිම ශිල්ප ශාස්ත්‍රයක් නූගත් යටත් පිරිසෙයින් අකුරු පවා නූගත් ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයා ධර්මය අසන්නට ලද හොත් චතුස්සත්‍යය තේරුම් ගෙන ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගෙන ලොචිතුරා මගපල ලබා නිවන් දක්නට සමත් වේ. බුදුරදුන් ජීවමාන කාලයේ උන්වහන්සේගේ දෙසන දහම් අසා අකුරක් වත් උගෙන නොසිට බොහෝ දෙනා ධර්මාවබෝධය ලැබූහ. ජාති ප්‍රඥව නැති ද්විභේතුක පුද්ගලයන්ට ද ශිල්ප ශාස්ත්‍රෝද්ග්‍රහණයෙන් පණ්ඩිත විය හැකිය. ඔවුන් උගෙනීමෙන් ලබා ගන්නා ඒ පාණ්ඩිත්‍යය ධ්‍යානාදි ධර්ම ලැබීමට ප්‍රමාණවන නුවණක් නොවේ. ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයන්ට වනාහි උගෙනීමෙන් ලබන නුවණ ද ධර්මාවබෝධයට තරමක් උපකාර වන බව කිය යුතුය. එහෙත් මිත්‍යාධර්ම උගෙනීමෙන් ලබන පාණ්ඩිත්‍යය ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයන්ට ද සමහර විට ධර්මාවබෝධයට බාධාවක් ද විය හැකිය.

වර්තමාන භවයෙහි මාර්ගඵල ලැබිය හැකි ජාති ප්‍රඥව ඇති පුද්ගලයෝ ද “උද්ඝට්ඨඥ පුද්ගලයෝ ය, විපඤ්චිතඥ පුද්ගලයෝ ය, ඥෙයපුද්ගලයෝය”යි තුන් කොටසක් වෙති. සංක්ෂේපයෙන් දේශනය කළ දහමක් අසා එය තමාගේ නුවණින් විස්තර වශයෙන් තේරුම් ගෙන චතුස්සත්‍යයන් අවබෝධ කොට මග පල ලැබීමට සමත් පුද්ගලයෝ උද්ඝට්ඨඥයෝ ය.

“යෙ ධම්මා හෙතුප්පහවා
තෙසං හෙතුං තථාගතො ආහ,
තෙසඤ්ච යො නිරොධො
එවං වාදී මහාසමණො”

යන ගය අසා එනයිත් නුවණ යවා සිව්සස් අවබෝධ කොට සෝවාන් ඵලයට පැමිණි කෝලික - උපතිස්ස පිරිවැජ්ජයෝ දෙදෙනා උද්ඝටිතඥ පුද්ගලයෝය. තථාගතයන් වහන්සේ ඒ ඒ පුද්ගලයන්ට ධර්මාවබෝධ කරවනු පිණිස දනකථා, ශීලකථා, ස්වර්ගකථා, කාමයන්ගේ ආදීනව කථා, කාමයන්ගේ ලාමක පිළිබඳ කථා, සත්ත්වයන් කිලිට්ඨිම පිළිබඳ කථා, වදරා අවසානයේ විස්තර වශයෙන් චතුස්සත්‍යයන් දේශනය කරන සේක. ඒ විස්තර වශයෙන් කරන දීර්ඝ ධර්ම කථා අසා බොහෝ දෙනා මඟපලවලට පැමිණෙති. ඔවුහු විපඤ්චිතඥ පුද්ගලයෝය. ධර්මය නැවත නැවත ඇසීමෙන් කල්‍යාණ මිත්‍රයන් සේවනය කිරීමෙන් කල්‍යාණ මිත්‍රයන් හා සාකච්ඡා කිරීමෙන් නො වැටහෙන දෙය නැවත නැවත පිළිවිසීමෙන් නැවත නැවත කල්පනා කිරීමෙන් භාවනාවෙහි යෙදීමෙන් කලක් මහන්සි වී මඟපල ලබන්නෝ ඥායපුද්ගලයෝ ය. ඒ හවයේ දී කොතෙක් උත්සහ කළද ධ්‍යාන මාර්ගඵල ලැබිය නො හෙන පුද්ගලයෝ පදපරම නම් වෙති. පදපරමයන් අතර ත්‍රිභේතුක පුද්ගලයෝ ද ඇත්තාහ. ද්විභේතුකාභේතුක පුද්ගලයෝ ද ඇත්තාහ. ඔවුන් ඒ ජාතියේ අසන ධර්මය, ඉගෙන ගත්තා ධර්මය කරන භාවනාව මතු ජාතියකදී ධර්මාවබෝධයට උපනිඃගය වේ.”

ධ්‍යානසමාපත්ති-ඵලසමාපත්ති-නිරෝධසමාපත්ති යන උත්තරීමනුෂ්‍ය ධර්මයෝ අතිප්‍රණීත සුඛයෙන් යුක්තයෝ ය. ඒවායේ ඇති උසස් රසය උසස් මිහිර ඒවා නොලැබුවෝ නො දනිති. සාමාන්‍ය ලෝකයා කම්සැපය උසස් කොට සලකන්නේ එයට වඩා මිහිරි සුවයක් ගැන ඔවුන් නොදන්නා බැවිනි.

මිනිස්ලොව ඇති කාමසුඛය තබා ඉතා උසස් කොට වර්ණනා කරන දෙවිලොව ඇති කාමසුඛය ද කාමතෘෂ්ණාව නමැති රෝගයට කරන ප්‍රතිකාරයක් පමණෙකි. එය නියම සුවයක් නොවේ. ශරීරයේ පැතිර ගිය කුෂ්ඨ රෝගයක් ඇතියකුට නියපොතු වලින් ශරීරය කැසීම, ගින්නෙන් රත් කිරීම සුවයක් සේ දැනේ. එවැනි රෝගයක් නැතියකුට ඒ කැසීම හා රත් කිරීම නපුරක් මිස සුවයක් නොවේ. කාමතෘෂ්ණාව යටපත් කොට යටත් පිරිසෙයින් ප්‍රථමධ්‍යානය මුත් ලබා සිටින්නා වූ තැනැත්තාට කාමසුඛය නපුරෙකි, රෝගයෙකි, ආබාධයෙකි, පිළිකුල් දෙයකි, ධ්‍යානලාභියාට කාමසුඛය අප්‍රිය දෙයක් වන්නේ එය නියම සුඛයක් නොවන බැවිනි. ප්‍රථමධ්‍යාන සුඛය සක්විති රජකුගේ භෝජනයට උපමා කරතහොත් උසස් ම කාමසුඛය උපමා කළ යුත්තේ ගවභෝජනය වන පිදුරු ගොඩකට ය. සක්විති රජකු පිදුරු කැමට නො කැමති වන්නාක් මෙන් ධ්‍යානලාභියා කාමසුඛයට කැමති නොවේ. උසස් ලෙස කාමසම්පත් ලබා සිටි රජවරු, මහධනවතුන් ඒවා හැර පැවිදිව ධර්මසුඛය ලැබූ පසු “අහෝ සුඛං, අහෝ සුඛං” යි උදන් ඇණු බව බෞද්ධග්‍රන්ථයන්හි සඳහන් වී ඇත්තේ ය. කොතෙක් සම්පත් ඇතියකුට වුව ද, කොතරම් උසස් කාමසම්පත් ඇතියකුට වුවද, අතරක් නැතිව වැඩි වේලාවක් කාමසුඛය විඳිමින් සම්පූර්ණයෙන් ම සුඛයෙන් යුක්තව නො විසිය හැකිය. කොතෙක් කාම සම්පත් ඇතියකු වුවද දවසෙන් වැඩි කාලයක් ගත කරන්නේ උපේක්ෂාවෙන් හෝ දුක් දෙමිනස්වලින් යුක්තවය. ඔහුට සුවයෙන් විසිය හැකි කාලය මඳය. ධ්‍යානලාභියාට දවසක් මුළුල්ලේ වුවද ධ්‍යානයට සමවැදි ඒකාන්ත සුඛයෙන් යුක්තව විසිය හැකිය. දින දෙකක් වුවද තුනක් වුවද සතරක් වුවද පසක් වුවද සයක් වුවද සතක් වුවද ධ්‍යානයට සමවැදි අතරක් නැතිව සුඛයෙන් විසිය හැකිය. එලසමාපත්ති ලාභිනට ද එසේ එලසමාපත්ති සුඛයෙන් විසිය හැකිය. නිරෝධ සමාපත්ති සුඛයෙන් ද එසේ විසිය හැකිය. මේ මිනිස් ලොව තත්වය ය. බ්‍රහ්මලෝකවල බ්‍රහ්මයන්ට වර්ෂ

සියගණනක් මුළුල්ලේහි වුවද අතරක් නැතිව ධ්‍යාන සුබයෙන් යුක්තව විසිය හැකිය. ධ්‍යානධර්මයන්හි හා නවලෝකෝත්තර ධර්මයන්හි ඇති මිහිර බඳු උසස් අන් මිහිරක් ලොව නැත්තේය. එබැවින් විඥයෝ කාමසම්පත් හැර ධ්‍යානාදී ධර්මයන් ස්වසන්තානයෙහි උපදවා දහම් රස විඳිති. දුක් කෙළවර කර ගනිති. නුවණැතියන්ට පයඝාප්ති ධර්මයෙහි වුවද ඉමහත් රසයක් ඇත්තේය. ධර්මය තේරුම් ගැනීමට තරම් නුවණ නැති පුද්ගලයන්ට හා මිථ්‍යාදෘෂ්ටිගතුවන්ට පයඝාප්ති ධර්මයේ රසය නො ලැබිය හැකිය. ධර්මය උගෙන රසය මතුවන තෙක් එය භාවිතා කළ හොත් ධර්මයේ අර්ථයන් නැවත නැවත විමසුවහොත් දහම් රසය විඳිය හැකි වනු ඇත.

මේ ධර්මය ස්වාධ්‍යාත බැවින් තමතමන් විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දැකිය හැකිය. එද එදම එල ලැබිය හැකි බැවින් අකාලික ය. එව බලව යි සෙස්සන්ට දුක්චීමට සුදුසු ය. තමතමන්ගේ සිත්සතන්වලට පමුණුවා ගැනීමට සුදුසු ය. විඥයන්ට ස්වසන්තානයෙන් ම දැකිය හැකිය.

ධම්මගුණවර්ණනාව නිමියේ ය.

සංඝ රත්නය

සංඝ යනු සමුහය යන අර්ථය කියැවෙන වචනයෙකි. දේවසංඝ - බ්‍රහ්මසංඝ - ක්ෂත්‍රියසංඝ - තීර්ථක සංඝ යනාදීන් බොහෝ සමූහයෝ ලෙව්හි ඇත්තාහ. අනේක සමූහයන් අතුරෙන් සංඝරත්න යන නාමය ව්‍යවහාර කරනුයේ සංඝගුණපාඨයේ “භගවතා සාවකසංඝො” යනුවෙන් කියැවෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ශ්‍රාවක සමුහයාටය. ශ්‍රාවක යන වචනයේ තේරුම අසන තැනැත්තාය යනුය. ලෝකයෙහි ඇසිය හැකි දෑ බොහෝ ය. කිනම් දෙයක් හෝ ඇසීමෙන් පුද්ගලයෙක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ගේ ශ්‍රාවකයෙක් නොවේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් දේශිත සුත්ත - ගෙය්‍ය - වෙය්‍යාකරණ - ගාථා - උදන - ඉති - චූත්තක - ජාතක - අබ්භුතධම්ම - වේදල්ල යන මොවුන්ගේ වශයෙන් නව ප්‍රභේද වූ පයඝීප්ත ධර්මය අසන්නා ම තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෙක් වේ. අසන තැනැත්තා “ශ්‍රාවකය” යි කියන නමුත් අසන සෑම දෙනාම ශ්‍රාවකයෝ නො වෙති. තේරුමක් තැනිව අසන තීරණ්විනාදීහු ද, තථාගත ධර්මය නො පිළිගන්නා මිත්‍යාදාෂ්ටිකයෝ ද, සමහර විට ධර්මය අසති. එයින් ඔවුහු බුද්ධශ්‍රාවකයෝ නො වෙති. ඒ ධර්මය අසා ගෞරවයෙන් පිළිගෙන එය අනුව පිළිපැදීමට උත්සහ කරන සත්පුරුෂයෝ තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෝ වෙති.

ඇසිය යුතු දෙය යන අර්ථයෙන් පයඝීප්ති ධර්මය සුභ නම් වේ. බොහෝ ධර්මයන් අසා ඇත්තේ බහුශ්‍රැත නම් වේ. මඳක් අසා ඇත්තේ අල්පශ්‍රැති නම් වේ. බහුශ්‍රැත වුවද ධර්මානුධර්මප්‍රතිපත්තිය නැත්තේ බුද්ධශ්‍රාවක නො වේ. එක දහම් පදයකුදු අසා පිළිපදින්නෙ බුද්ධශ්‍රාවක වේ. ධර්මානුකූල ප්‍රතිපත්තියක් නැති අල්පශ්‍රැතයා ය, ධර්මානුකූල ප්‍රතිපත්තියක්

ඇති අල්පශ්‍රැතයා ය සි අල්පශ්‍රැතයෝ දෙදෙනෙක් වෙති. බහුශ්‍රැතයෝ ද එසේ ම දෙදෙනෙක් වෙති.

**“අප්පස්සුතො පි වෙ හොති - සීලෙසු අසමාහිතො,
උභයෙන නං ගරහන්ති - සීලතො ච සුතෙන ච”**

“ඉදින් අල්පශ්‍රැත ද වේ නම්, ශීලයෙනුත් යුක්ත නො වේ නම්, ශීලයෙන් ද ශ්‍රැතයෙන් ද යන දෙකින් ම ඔහුට ගර්භා කෙරෙත්ය” යනු තේරුමය. ඒ පුද්ගලයා බුද්ධශ්‍රාවක නො වේ.

**“අප්පස්සුතො පි වෙ හොති - සීලෙසු සුසමාහිතො,
සීලතො නං පසංසන්ති - තස්ස සම්පජ්ජතෙ සුතං”**

“ඉදින් අල්පශ්‍රැත වුව ද ශීලයෙන් යුක්ත වේ නම් ඔහුට ශීලය නිසා ප්‍රශංසා කෙරෙත්. ඔහුගේ ශ්‍රැතය සමෘද්ධ වේය” යනු එහි තේරුමය. මඳ වූ ද ශ්‍රැතය සමෘද්ධ වන බැවින් ඔහු බුද්ධශ්‍රාවකයෙක් වේ.

**“බහුස්සුතො පි වෙ හොති - සීලෙසු අසමාහිතො,
සීලතො නං ගරහන්ති - නාස්ස සම්පජ්ජතෙ සුතං”**

“ඉදින් බහුශ්‍රැත වූයේ ද සිල් නැත්තේ නම් එහුට ශීලය නැති නිසා ගර්භා කෙරෙත්. ඔහුගේ ශ්‍රැතය සමෘද්ධ නොවේය” යනු එහි තේරුමය. ශ්‍රැතය සමෘද්ධ නොවන බැවින් බහුශ්‍රැත වූ ද ඒ පුද්ගලයා බුද්ධශ්‍රාවක සංඛ්‍යාවට නො ගැනේ.

**“බහුස්සුතො පි ච හොති - සීලෙසු සුසමාහිතො,
උභයෙන නං පසංසන්ති - සීලතො ච සුතෙන ච”**

ඉදින් බහුශ්‍රැත ද වේ නම්, ශීලයෙන් ද යුක්ත වේ නම් ඔහුට ශීලය ශ්‍රැතය යන දෙකින්ම පසසත්ය” යනු එහි තේරුමය. එබඳු පුද්ගලයා විශේෂයෙන් පැසසිය යුතු බුද්ධශ්‍රාවකයෙක් වේ.

බුදුරදුන්ගේ ධර්මය අසා එය ගෞරවයෙන් පිළිගෙන එය අනුව පිළිපදින පිළිපැදීමට උත්සහ කරන බුද්ධශ්‍රාවකයෝ මනුෂ්‍ය - දේව - බ්‍රහ්ම වශයෙන් තුන් කොටසක් වෙති. ගෘහස්ත - ප්‍රවුඡ්ඡිත වශයෙන් දෙකොටසක් වෙති. පෘතග්ජන - ආයඨී වශයෙන් දෙකොටසක් වෙති. උපසම්පන්න - අනුපසම්පන්න වශයෙන් දෙකොටසක් වෙති. සංඝගුණ පාඨයෙහි “යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගානි අට්ඨපුරිසපුග්ගලා එස භගවතො සාවකසංඝො” යනුවෙන් “යුග්ම වශයෙන් සතරක් වන, පුද්ගලයන් වශයෙන් අට දෙනෙකුන් වන මේ පිරිස, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයාය”යි වදාරා තිබේ. විශුද්ධිමාර්ගයෙහි අෂ්ටපුරිස පුද්ගලයන් දක්වා තිබෙන්නේ “පුරිසපුග්ගලවසෙන එකො පඨමමග්ගට්ඨො එකො ඵලට්ඨොති ඉමිනා නයෙන අට්ඨෙව පුරිසපුග්ගලා හොන්ති” යනුවෙන් ප්‍රථම මාර්ගස්ථ පුද්ගලයාය, ප්‍රථම ඵලස්ථ පුද්ගලයාය, ද්විතීය මාර්ගස්ථ පුද්ගලයාය, ද්විතීය ඵලස්ථ පුද්ගලයාය, තෘතීය මාර්ගස්ථ පුද්ගලයාය, තෘතීය ඵලස්ථ පුද්ගලයාය, චතුර්මාර්ගස්ථ පුද්ගලයාය, චතුර්ථ ඵලස්ත පුද්ගලයා කියා ය. කල්‍යාණ පෘථග්ජන භික්ෂුව එහි සඳහන් කර නැත. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත සූත්‍රධර්මයන්හි සංඝරත්නයට අයත් පුද්ගල විභාගය වදාරා ඇත්තේ අන් ක්‍රමයකට ය. මෙහි එක් සූත්‍ර දේශනාවක් දක්වනු ලැබේ.

අට්ඨිමෙ පුද්ගලා ආනුනෙය්‍යා පානුනෙය්‍යා දක්ඛිණෙය්‍යා අඤ්ජලිකරණීයා අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං ලොකස්ස. කතමෙ අට්ඨි? සොතාපන්නො, සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො, සකදගාමි, සකදගාමි ඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො, අනාගාමි, අනාගාමිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො, අරහා, අරහත්තාය පටිපන්නො, ඉමෙ ඛො භික්ඛවෙ අට්ඨපුග්ගලා ආනුනෙය්‍යා පානුනෙය්‍යා දක්ඛිණෙය්‍යා අඤ්ජලිකරණීයා අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං ලොකස්සා ති.

චන්තාරො ච පටිපන්තා
චන්තාරො ච එලෙ ධීතා
එස සංඝො උජ්ඣතො
පඤ්ඤා සීල සමාහිතො,

යජමානානං මනුස්සානං
පුඤ්ඤපෙක්ඛාන පාණීනං
කාරොතං ඔපධිකං පුඤ්ඤං
සංඝෙ දින්නං මහප්ඵලං.

(අංගුත්තර අට්ඨකනිපාත)

මේ සූත්‍රයේ හැටියට සෝවාන් පුද්ගලයාය, සෝවාන් ඵලයට පැමිණීම පිණිස පිළිවෙත් පුරන පුද්ගලයාද, සකාදගාමී පුද්ගලයාද, සකාදගාමීඵලයට පැමිණීම සඳහා පිළිවෙත් පුරන පුද්ගලයාය, අනාගාමී පුද්ගලයාය, අනාගාමී ඵලයට පැමිණීම පිණිස පිළිවෙත් පුරන පුද්ගලයාය, අර්හත් පුද්ගලයාය, අර්හත් ඵලයට පැමිණීම පිණිස පිළිවෙත් පුරන පුද්ගලයාය යන මේ පුද්ගලයන් අටදෙන සංඝරත්නයට අයත් පුද්ගලයන් අට දෙනාය. මේ පුද්ගලයන් අට දෙනා දක්ෂිණාවිභංග සූත්‍රයෙහි ද වදුරා ඇත්තේය. එහි අටුවාවෙහි “හෙට්ඨිම කොටියා තිසරණගතො උපාසකො පි සොනාපත්තිඵලසච්ඡකිරියාය පටිපන්නො නාම භොති” යනාදින් තිසරණගත උපසකයාගේ පටන් සෝවාන් මාර්ගස්ථ පුද්ගලයා දක්වා ඇති ඒ ඒ තරාතිරම්ඵල පුද්ගලයන් සැමදෙන ම සෝවාන් මාර්ගය පිණිස පිළිවෙත් පුරන පුද්ගලයන් බව දන්වා තිබේ. එය අනුව අෂ්ට පුරුෂ පුද්ගලයන්ට සෝවාන් මාර්ගය පිළිපදින කල්‍යාණපාඨග්ජන භික්ෂුන් ද අයත් බව කිව යුතුය. අෂ්ටපුරුෂ පුද්ගලයන් අතර උපසම්පන්නයෝ ද, අනුසම්පන්නයෝ ද, වෙති. බුදුරදුන් ජීවමාන කාලයේ හා එයට සමීප කාලයේ ද මගපල ලබා ආයඝ්‍රාවකත්වයට පැමිණ සිටි ගිහියෝ බොහෝ වූහ. මිනිස්ලොව කෙසේ වුව ද දිව්‍යලෝක බ්‍රහ්මලෝචල

මගපල ලබා ඇති බොහෝ බොහෝ දෙව ඉන්ම ආයතී ශ්‍රාවකයෝ දැනුදු අත්තාහ. ඔවුහු ආයතීශ්‍රාවකයින් වුව ද තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාවකුය සම්පූර්ණයෙන් පිළිගත්තාහු නො වෙති. එබැවින් මගපල ලබා ඇත්තාවූ ද ඔවුහු සංඝරත්නයට අයත් නො වෙති. තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාවකුය සම්පූර්ණයෙන් පිළිගන්නෝ උපසම්පන්න භික්ෂුහු ය. එබැවින් ආයතී වූ ද, පෘථග්ජන වූ ද, උපසම්පන්නයෝ ම තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝරත්නයට අයත් වෙති. අධිශීල - අධිචිත්ත - අධිප්‍රඥ යි ත්‍රික්ෂාවක් ඇත්තේය. ගිහි පැවිදි කාහටත් ඇත්තේ එක ම අධිචිත්ත ශික්ෂාවෙකි. එකම අධිප්‍රඥ ශික්ෂාවකි. ඒ ශික්ෂා දෙකින් උපසම්පන්න අනුපසම්පන්නයන්ගේ වෙනසක් නැත්තේය. අධිශීල ශික්ෂාවෙන් උපසම්පන්න අනුපසම්පන්නයන්ගේ විශාල වෙනසක් ඇත්තේය. සෝවාන් වූ ද ගිහියාගේ නිත්‍යශීලය පඤ්චශීලය ය. උපසම්පන්න භික්ෂුවගේ ශීලය ඉතා විශාල ශීලයෙකි.

“නවකොට්ඨසහස්සානි - අසීනිං සතකොට්ඨො,
පඤ්ඤසං සතසහස්සානි - ඡත්තිංසා ච පුනාපරෙ.

එතෙ සංවරචනයා - සම්බුද්ධෙන පකාසිතා,
පෙය්‍යාලමුඛෙන නිද්දිට්ඨා - සික්ඛා විනයසංවරෙ”

(විසුද්ධිමග්ග)

යනුවෙන් දක්වෙන “නවදහස් එකසිය අසුකොට් පන්ලක්ෂ සතිස් දහස් ශික්ෂා ඇති මහා ශීලය උපසම්පන්න භික්ෂුන්ගේ ශීලය ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක වූ සියලු ම භික්ෂුන්ට ඇත්තේ ප්‍රතිමෝක්ෂ සංවර ශීල සංඛ්‍යාත එක ම ශීලයෙකි. එකම දෘෂ්ටියකි. “දිට්ඨිසිල සාමඤ්ඤෙන සංඝට්ඨොති සංඝො” යන වචනාර්ථය පරිදි ඒ භික්ෂු පිරිස ශරීරවලින් ඔවුනොවුන් කොතෙක් දුරින් සිටිය ද, ශීල - දෘෂ්ටි දෙකින් ඔවුනොවුන් ගැටී අති බැවින් සම්බන්ධ වී ඇති බැවින්

සංඝ නම් වේ. සර්වඥයන් වහන්සේගේ ආඥාව පරිදි පැවිද්ද ලබා බුද්ධ පුත්‍ර භාවයට පැමිණ සිටින සාමනේරයෝ විනයකර්මවලට සුදුසු වන පරිදි සංඝරත්නයට අයත් නො වනුදු දක්ෂිණාර්භ භාවයෙන් සංඝරත්නයට අයත් වෙති. එබැවින් ඔවුන්ට ද සඟසතු විහාරාරාම පරිභෝග කිරීමේ අයිතිය ඇත්තේය. ඔවුන් සංඝලාභ බෙදීමේදී කොටස ලැබීමට සුදුස්සෝද වෙති. සංඝයාට ලැබී ඇති සිවුරු බෙදීමේදී සාමනේරයන් ගැන පිළිපැදිය යුතු ආකාරය තථාගනයන් වහන්සේගෙන් විවාළ කල්හි “අනුජානාමි භික්ඛවෙ, සාමනේරානං උපඛිඪ පටිච්ඤං දානං” යනුවෙන් භික්ෂුන්ට ලැබෙන කොටසින් භාගයන් සාමනේරයන් ට දීමට තථාගනයන් වහන්සේ අනුදාන වදාළහ. වතින් සම්පූර්ණ සාමනේරයනට සම්පූර්ණ කොටස ම දියයුතු බව විනය අටුවාවෙහි කියා තිබේ. ශ්‍රමණ දුශ්ශීලයා ද, ශ්‍රමණ වේෂය දරමින් භික්ෂුවකැයි ප්‍රතිඥා කරමින් සිටිනාතාක් භික්ෂුවක් ලෙස සැලකිය යුතු බව ද “සංඝ සමය සමනුපට්ඨයතොපි දක්ඛණං විසොධෙති” යනුවෙන් ශ්‍රමණ දුශ්ශීලයා ද සංඝසමයට අයත් වන බව ද මිළින්දපඤ්භයෙහි කියා තිබේ. මෙසේ බලන කල්හි බුදු සස්තෙහි පැවිද්ද ලබා ඇති හැම දෙනා ම සංඝරත්නයට අයත් වන බව කිය යුතුය. සරණ සමාදානයෙහිදී හා වස්තූන් සඟසතු කිරීමේදී සංඝයා ලෙස සැලකෙන්නේ ඒ අපරිච්ඡින්නක පුද්ගල සමූහය ය. විනයකර්ම වලදී එක් තැනකට රුස් වූ උපසම්පන්න භික්ෂු පිරිසක් සංඝයා ලෙස සලකනු ලැබේ. චතුර්වර්ග සංඝයා ය, පඤ්චවර්ග සංඝයා ය, දශවර්ග සංඝයා ය, විංශතිවර්ග සංඝයා ය, අතිරේක විංශතිවර්ග සංඝයා යයි විනය ක්‍රමයෙන් සංඝයා පස් කොටසක් වශයෙන් කියනු ලැබේ.

“චතුර්වර්ගො පඤ්චවර්ගො - දසවිසති වග්ගිකො,
අතිරෙකවිසති වග්ගො - පඤ්ච සංඝා විභාවිතා

(බුද්දසික්ඛා)

ශාසනය පවත්නා කාලය.

විනයපිටකයේ චූළවග්ගපාළියේ භික්ඛුනීඛන්ධකයේ හා අංගුත්තර නිකායේ ද දක්නා ලැබෙන පාඨයක් දක්වමින් ඇතැම්හු “මෙකල බුදු සස්තක් නැත, භික්ඝුන් නැත, දැනට සිටින භික්ඝුහු භික්ඝු ප්‍රතිරූපකයන් මිස නියම භික්ඝුහු නොවෙති ය, දැන් නියම සංඝරත්නය නැතය’යි පවසති. ඔවුන් ගෙනහැර දක්වන පාඨය මෙසේය.

“සචෙ ආනන්ද නලභිස්සා මාතුගාමො තථාගතප්පවෙදිතෙ ධම්මචිනයෙ අගාරස්මා අනගාරියං පඛ්ඛජ්ජං, චිරට්ඨිතිකං ආනන්ද ඛුන්මචරියං අභවිස්ස වස්සභහස්සං සද්ධම්මො තිට්ඨෙය්‍යා, යථො පි ඛො ආනන්ද මාතුගාමො තථාගතප්පවෙදිතෙ ධම්මචිනයෙ අගාරස්මා අනගාරියං පඛ්ඛජ්ජො න දුනි ආනන්ද ඛුන්මචරියං චිරට්ඨිතිකං භවිස්සති, පඤ්චෙවදුනි ආනන්ද වස්සභහානි සද්ධම්මො ඨස්සති.

සෙය්‍යථාපි ආනන්ද - පෙ - සෙය්‍යථාපි ආනන්ද පුරිසො මහතො තළකස්ස පටිගච්චේව ආලිංඛන්ධෙය්‍යා යාවදෙව උදකස්ස අනතික්කමනාය. එවමෙව ඛො ආනන්ද මයා පටිගච්චේව භික්ඛුනීනං අට්ඨගරුධම්මා පඤ්ඤත්තා යාවජ්චං අනතික්කමනීයාති.”

මේ පාඨයේ කෙටි අදහස “වර්ෂ දහසක් පවත්නා සද්ධර්මය මාගමුන් බුදුසස්තෙහි පැවිදිවීම නිසා වර්ෂ පන්සියයක් පමණක් පවත්නක් වන්නේය. එසේ නොවී සද්ධර්මය වර්ෂ දහසක් ම පවතිනු පිනිස කලින් ම

තරාගතයන් වහන්සේ විසින් හික්ෂුනීන්ට අෂ්ටගරු ධර්මය පනවන ලද්දේය” යනුයි.

පයඝාජ්ඣි සද්ධර්මය, ප්‍රතිපත්ති සද්ධර්මය, ප්‍රතිචේධ සද්ධර්මය යි සද්ධර්ම තුනක් ඇත්තේ ය. ඉහත දැක් වූ සූත්‍රයෙහි වර්ෂ දහසක් පවත්නේය යි වදාරා තිබෙන්නේ සද්ධර්ම තුනෙන් ප්‍රතිචේධ සද්ධර්මය යයි අටුවාවල කියා ඇත්තේ ය. “වස්සසහස්සං සද්ධර්මො තිට්ඨෙය්‍ය” යන පාඨයෙහි දැක්වෙන්නේ වර්ෂ දහසක් අංගසම්පූර්ණ ප්‍රතිචේධය පවත්නා බවත් ඉන් පසු ක්‍රමයෙන් පිරිහී යන බවත් මිස දුල්වෙමින් තිබෙන පහනක් සැණකින් නිවී යන්නාක් මෙන් වර්ෂ දහස පිරෙනු සමගම ප්‍රතිචේධය සම්පූර්ණයෙන් අතුරුදහන් වීමක් නො වන බව ය.

“වස්සසහස්ස” න්ති වෙනං

පටිසම්භිදපභේදප්පත්ත ධිණාසවානං වසෙනෙව චුත්තං, තතො පන උත්තරම්පි සුක්ඛවිපස්සක ධිණාසව වසෙන වස්සසහස්සං, අනාගාමීවසෙන වස්සසහස්සං, සකදගාමීවසෙන වස්සසහස්සං, සොතාපන්න වසෙන වස්සසහස්සන්ති එවං පඤ්චවස්ස සහස්සානි පටිචේධ සද්ධම්මො ධස්සති.

(මනෝරථපූරණි)

මේ මනෝරථපූරණි අටුවා පාඨයෙන් පිළිසිඹියාපත් රහතුන්ගේ වශයෙන් වර්ෂදහසක් ද, ශුෂ්කවිදර්ෂක රහතුන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද, අනාගාමීන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද, සකාදගාමීන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද, සෝතාපන්නයන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද මෙසේ පන්දහසක් අවුරුදු ප්‍රතිචේධ ධර්මය පවත්නා බව දැක්වේ. පිළිසිඹියාපත් රහතුන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද, ෂඩ්භිඤ්ඤ රහතුන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද, ත්‍රිවිද්‍යා රහතුන්ගේ

වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද, ශුෂ්කවිදර්ෂක රහතුන්ගේ වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද, පෘථග්ජන භික්ෂුන් වශයෙන් වර්ෂ දහසක් ද, බුදු සසුන පවත්නා බව සම්පසාදනීය සුත්‍ර අටුවාවෙහි කියා තිබේ. දැනට පවත්නේ බුදු සසුනේ තුන්වන වර්ෂ දහසය. මේ කාලය මනෝරථපුරණියෙහි කියන අන්දමට අනාගාමීන් සිටිය හැකි කාලයයි. දීඝනිකායට්ඨ කථාවෙහි දැක්වෙන අන්දමට ත්‍රිවිද්‍යාව ඇති රහතුන් සිටිය හැකි කාලයයි.

පිටකත්‍රය සංඛ්‍යාත පයඝාප්ති සඬර්මය ලෙහෙසියෙන් සුළු කලකින් නැතිවිය හැකියක් නොවේ. ටික තැනක ටික දෙනෙක් අත පමණක් පවත්නා දේවල් ලෙහෙසියෙන් නැති වී යා හැකිය. පයඝාප්ති සඬමීය බොහෝ ගම්වල බොහෝ නගරවල බොහෝ පෙදෙස්වල බොහෝ රට වල බොහෝ භික්ෂුන් අතර පැතිර පවතින්නකි. එය එක විභාරයක නැති වුව ද තවත් දහස් ගණනක් විභාරවල පවතී. එක ගමක එක රටක නැති වුව ද තවත් බොහෝ ගම් රටවල පවතී. එබැවින් එය ලෙහෙසියෙන් නැති කළ නො හැකිය. එය කලින් කලට පැතිර පවත්නා ප්‍රදේශ අඩු වැඩි වෙමින්, දීර්ඝ කාලයක් පවතිනු ඇත. වර්ෂ පන්දහසකින් තබා දසදහසකිනුදු එය නැතිවෙතැයි නො සිතිය හැකි ය.

සඬමීයේ මූලය පර්යාප්තියය. බෙහෙත් වට්ටෝරුව පවත්නා තුරු වුවමනා අයෙකුට බෙහෙත් සාදගත හැකි බැවින් බෙහෙත් නැති වූයේ නොවේ. බෙහෙත් නැති වූයේය යි කිය යුත්තේ බෙහෙත් වට්ටෝරුව නැති වුව හොත්ය. එමෙන් ප්‍රතිපත්ති ප්‍රතිවේදයන් අති කර ගන්නා ක්‍රමය දක්වන පර්යාප්ති සද්ධර්මය පවත්නා තුරු ප්‍රතිපත්ති - ප්‍රතිවේධ දෙක අතුරුදහන් වී යයි නො කිය හැකිය. වුවමනා කෙනෙකුට පයඝාප්තිය අනුව ප්‍රතිපත්තිය හා ප්‍රතිවේධය ඇති කර ගත හැකිය. භික්ෂු පරම්පරාව සිඳි ගියහොත් මහණ කම හා උපසම්පදව පමණක් නැවත ඇති කළ නො හැකිය.

සංඝරත්නය නොයෙක් රටවල පැතිර සිටින විශාල පිරිසකි. එක් පෙදෙසක එක් රටක හික්ෂුන් නැතිවී ගිය ද තවත් බොහෝ ප්‍රදේශ වල හික්ෂුහු වෙසෙති. එබැවින් බුදුරජුන් දිවමත් කල පටන් මේ වන තුරු හික්ෂු පරම්පරාව පැවත අවුත් තිබේ. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ අදහස ලෝකයෙහි සද්ධර්මය හෙවත් ත්‍රිවිධ ශාසනය ඉදිරියට බොහෝ කලක් පැවැත්වීමය. එබැවින් උන්වහන්සේ විසින් සද්ධර්මය ඉදිරියට පවත්වා ගැනීමට උපදෙස් දීම් වශයෙන් සද්ධර්මයාගේ විරස්ථිතියට හා පරිහානියට හේතු දක්වන සූත්‍ර බෙහෝ ගණනක් වදුරා ඇත්තේය. මාගේ මේ විනය ධර්මය මෙපමණ වර්ෂ ගණනකටය, ඉන් ඉදිරියට මේ ධර්මය හා විනය අවලංගු කියා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ආඥාවන් පිහිටුවා නැත. හික්ෂුහු යම් තාක් කල් තථාගතයන් වහන්සේගේ විනය අනුව කුලපුත්‍රයන් පැවිදි කෙරෙත් නම් උපසම්පද කෙරෙත්නම් එතෙක් සංඝරත්නය පවත්තේය. බුද්ධ කාලයේ පටන් අද දක්වා ම හික්ෂුන් විසින් එද පැවති විනය අනුවම කුලපුත්‍රයන් පැවිදි උපසම්පද කරගෙන අවුත් ඇති බැවින් අද වාසය කරන හික්ෂුන් නියම හික්ෂුන් නො වීමට, අද සංඝයා නියම සංඝයා නොවීමට කිසිදු හේතුවක් නැත. එද බුදුරජුන් හා විසු සැරියුන් මුගලන් ආදි මහරහතන් වහන්සේ හා අද සිටින හික්ෂුන් වහන්සේ ද එක ම පිරිසකි. එද විසු රහතන් වහන්සේලා හා අද සිටින පාඨග්ජන හික්ෂුන් වහන්සේලා තථාගතයන් වහන්සේගේ එක ම ශ්‍රාවක සංඝරත්නය ය.

බොහෝ දහම් පොත් දක්නට ඇති බැවින්, ධර්මධරයන් දක්නට ඇති බැවින්, ධර්මදේශනා අසන්නට ඇති බැවින් මෙකල පයඝාප්ති සද්ධර්මය ඇති නැති බව ගැන සැක කරන්නට කරුණක් නැත. ධර්මය අනුව පිළිවෙත් පුරන බොහෝ ගිහි පැවිද්දන් දක්නට ඇති බැවින් මෙකල ප්‍රතිපත්ති සද්ධර්මය ඇත ද? නැත ද? කියා සැක කරන්නට කරුණක් නැ. "ඉමෙ ව සුභද්ද හික්ඛු සම්මා විහාරෙය්‍යුං න සුඤ්ඤ

ලොකො අරහන්තෙහි අස්ස'යි "සුභද්දය, මේ හික්ෂුහු මැනවින් වෙසේ නම් ලෝකය රහතුන්ගෙන් හිස් නොවන්නේය'යි තථාගතයන් වහන්සේ විසින් වදාරා ඇති බැවින් පයඝාප්ති ප්‍රතිපත්ති ධර්ම දෙක පවත්නා කල්හි ප්‍රතිවේධය නැතය'යි ද නො කිය හැකිය. ප්‍රතිවේධය නො පෙනෙන දෙයක් බැවින් එහි ඇති නැති බව කවදවත් තේරුම් ගැනීම අපහසුය. වර්ෂ දහසකින් ශාසනය කෙළවර වේ නම් තථාගතයන් වහන්සේට "ඉමෙ ව සුභද්ද හික්ඛු සම්මා විහාරෙය්‍යුං න සුඤ්ඤ ලොකො අරහන්තෙහි අස්ස" යනු වදරන්නට කරුණක් නැත.

සංඝරත්නයේ ගුණ

සුපටිපටිපන්නො හගවතො සාවකසංඝො,
 උජුපටිපන්නො හගවතො සාවකසංඝො,
 හගවතො සාවකසංඝො,
 සාමීච්චිපටිපන්නො හගවතො
 සාවකසංඝො,
 යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගානි අට්ඨපුරිසපුග්ගලා
 එසහගවතො සාවකසංඝො ආහුනෙය්‍යො,
 පාහුනෙය්‍යො,
 දක්ඛිණෙය්‍යො,
 අඤ්ජලිකරණීයො,
 අනුත්තරං පුඤ්ඤකම්බෙන්තං ලොකස්සාති.

මේ සංඝගුණ පාඨය ය. එයින් කියැවෙන ගුණ නවයක් ඇත්තේ ය. ඒ මෙසේ ය,

1. සුපටිපටිපන්නො හගවතො සාවකසංඝො,

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ අධිශීල - අධිචිත්ත - අධිප්‍රඥ සංඛයාත සුන්දර ප්‍රතිපත්තියක් ඇති සේක.

2. උපුපටිපන්නෝ භගවතෝ සාවකසංඝෝ,

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ අධිශීල - අධිචිත්ත - අධිප්‍රඥ සංඛයාත ඍජු ප්‍රතිපත්තියෙහි යෙදෙන සේක.

3. ඤ්‍යපටිපන්නෝ භගවතෝ සාවකසංඝෝ,

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ අධිශීල - අධිචිත්ත - අධිප්‍රඥ සංඛයාත නිවනට හේතු වන ප්‍රතිපත්තියෙහි යෙදෙන සේක.

4. සාමීච්චපටිපන්නෝ භගවතෝ සාවකසංඝෝ,

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ අධිශීල - අධිචිත්ත - අධිප්‍රඥ සංඛයාත ගරු කිරීමට සුදුසු ප්‍රතිපත්තියෙහි යෙදෙන සේක.

5. යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගානි අට්ඨපුරිසපුග්ගලා එස භගවතෝ සාවකසංඝෝ ආහුනෙයො,

යම් ඒ පුරුෂයුග්ගම සතරක් වේ ද, පුරුෂ පුද්ගලයෝ අට දෙනෙක් වෙත් ද, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ඒ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ ඉතා දුර සිට වුවද ගෙනැවිත් දෙන සිවුපසය පිළිගැනීමට සුදුසු වන සේක.

6. පාහුනෙයො,

දුර සිට පැමිණෙන ප්‍රියමනාප ඥාති මිත්‍රයන් උදෙසා පිළියෙල කළ දෙය වුවද පිළිගැනීමට සුදුසු වන සේක.

7. දක්ඛිණෙයො,

සැදහැවතුන් විසින් පරලොච සැප පතා දෙන දනය පිළිගැනීමට සුදුසු වන සේක.

8. අඤ්ඡලි කරණියො,

සකල ලෝකයා විසින් ම දෙහොත් හිස මත තබා කරන නමස්කාරය පිළිගැනීමට සුදුසු වන සේක.

9. අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛේත්තං ලොකස්ස.

ලෝකයා හට උතුම් පින් කෙතක් වන සේක.

16

සුපටිපන්න ගුණය

නිවනට පමුණුවන සුන්දර ප්‍රතිපත්තියක් පුරන බව සුපටිපන්න ගුණය ය. තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක වූ කල්‍යාණපාඨග්ජන භික්ෂූන් හා ශෛක්ෂයෝ සුන්දර ප්‍රතිපත්තියක් පුරමින් සිටින බැවින් සුපටිපන්න නම් වේ. රහත්හු ඒ ප්‍රතිපත්තිය පුරා අවසන් කොට සිටින බැවින් සුපටිපන්න නම් වෙති.

මේ මේ දෙය කරමිය, මේ මේ දෙය නොකරමිය යි අධිෂ්ඨාන කර ගැනීම වශයෙන් හෝ සමාදම් වීමෙන් හෝ ප්‍රකෘති වාරිත්‍ර වශයෙන් හෝ පවත්වන ක්‍රියා විශේෂයෝ ප්‍රතිපත්ති නම් වෙති. ප්‍රතිපත්ති වලින් ඇතැමෙක් නිෂ්ඵල ප්‍රතිපත්තිහුය. ඇතැමෙක් අපායට පමුණුවන ප්‍රතිපත්තිහුය. ඇතැමෙක් සුගතියට හා නිවනට පමුණුවන ප්‍රතිපත්තිහුය. සුගතියට හා නිවනට පමුණුවන ප්‍රතිපත්තිහු සමාසක් ප්‍රතිපත්ති නම් වෙති. අපායට පමුණුවන ප්‍රතිපත්තිහු මිත්‍යා ප්‍රතිපත්ති නමු වෙති.

ප්‍රතිපත්තීන් අතර පිරිම ඉතා දුෂ්කර වූ දුකින් පිරිය යුතු වූ දුක් සහිත වූ රුක්ෂ ප්‍රතිපත්ති ද ඇත්තේය. පිරිම පහසු සුවසේ පිරිය හැකි ප්‍රතිපත්ති ද ඇත්තේ ය. ධර්මය නො දන්නෝ පිරිමට දුෂ්කර රුක්ෂ ප්‍රතිපත්තීන් උසස් ප්‍රතිපත්ති

ලෙස ද, එබඳු ප්‍රතිපත්ති පුරන පුද්ගලයන් උසස් පුද්ගලයන් ලෙස ද, රහතුන් ලෙස ද සලකති. රුක්ෂ වූ පමණින් ප්‍රතිපත්තිය සමාජප්‍රතිපත්තියක් නොවේ. ඇතැම් රුක්ෂ ප්‍රතිපත්තිහු, පුරන්නවුන් මරණින් මතු අපායට පමුණුවන මිථ්‍යා ප්‍රතිපත්තිහුය. තීර්ථකයන් විසින් පුරන මෙලොව දුක් විඳි මරණින් මතු අපායෝත්පත්තියට ද හේතුවන මිථ්‍යාප්‍රතිපත්තීන් වූලධම්ම සමාදාන සූත්‍රයෙහි මෙසේ වදාරා ඇත්තේය.

“කතමඤ්ච භික්ඛවේ ධම්මසමාදානං පච්චුප්පන්න දුක්ඛඤ්චෙව ච ආයතිඤ්ච දුක්ඛ විපාකං? ඉධ භික්ඛවේ එකච්චො අවෙලකො හොති මුත්තාචාරො හත්ථාවලෙඛනො. න එහි හදන්තිකො න තිට්ඨහදන්තිකො, න උද්දිස්සකටං න නිමන්තණං සාදියති. සො න කුම්භිමුඛා පතිගණ්හාති, න ඛලොපිමුඛා පතිගණ්හාති, න එළකමන්තරං න දණ්ඩමන්තරං න මුසලමන්තරං න ද්වින්තං භුඤ්ජමානානං, න ගබ්භිනියා න පායමානාය න පුරිසන්තරගතාය න සංකිත්තිසු. න යත්ථ උපට්ඨිතා හොති, න යත්ථ මක්ඛිකා සණ්ඩසණ්ඩචාරිණී, න මච්ඡං න මංසං න සුරං න මෙරයං න ථුසොදකං පිඛති-පෙ-ඉති එවරුපං අනෙකච්චිතං කායස්ස ආතාපනපරිතාපනානුයොග මනුයුත්තෝ විහාරති, සො කායස්ස හෙද පරම්මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති. ඉදං චූච්චති භික්ඛවේ, ධම්මසමාදානං පච්චුප්පන්න දුක්ඛඤ්චෙව ආයතිඤ්ච දුක්ඛවිපාකං”

ඇතැම් තීර්ථකයෝ වස්ත්‍ර පරිභෝගයෙන් ද ලෝභය ඇති වෙනැයි වස්ත්‍ර නො හැඳ උපන් හැටියට ම වෙසෙති. එය

ඔවුන්ගේ එක් ප්‍රතිපත්තියකි. මනුෂ්‍ය චාරිත්‍ර හැර සිටගෙන ම මලමුත්‍ර පහ කෙරෙහි. සිට ගෙනම ආහාර අනුභව කරති. භාජන පාවිච්චි නොකට අතටම ගෙන ආහාර වළඳති. ජලයත් සත්ත්වයන්ගැසි වරදවා ගෙන අත සේදීමට දිය පාවිච්චි නොකරති. ලෙවකැමෙන් අත් පිරිසිදු කරති. කෝටු කැබලිවලට ද පණ ඇතැයි පිළිගෙන ඒවා ශරීරය පිරිසුදු කිරීමට පාවිච්චි නො කරති. පිණිඩපානය දීම සඳහා එන්තයයි ආරාධනා කළ හොත් නොයති. යන කල්හි, දීම සඳහා සිටින්නය යි කියුව හොත් නො සිටිති. ඔවුහු අනුන් කියන දෙය කිරීමත් වරදකැයි සලකති. තමන් උදෙසා පිළියෙල කළ ආහාරය නො පිළිගනිති. බත් ගන්නා කල්හි සැන්ද වැදීම සැලියට පීඩාවකැයි සැලියකින් ගෙන දෙන ආහාරය නො පිළිගනිති. එසේම පැසකින් ගෙන දෙන ආහාරය ද නො පිළිගනිති. එළිපත්තක් අතුරෙහි සිටින සේ දෙන දෙය නො පිළිගනිති. මෝල් ගසක් මැදි කොට දෙන දෙය නො පිළිගනිති. දඬු කඳක් මැදි කොට දෙන දෙය නො පිළිගනිති. වළඳමින් ඉන්නා දෙදෙනකුගෙන් එකකු නැගිට දෙන නො පිළිගනිති. ගැබ්ණියන් විසින් දෙන දෙය නොපිළිගනිති. කිරි පොවමින් සිටි මවකදෙන දෙය නොපිළිගනිති. පුරුෂයකු හා වෙසෙන ස්ත්‍රියක දෙන දෙය නොපිළිගනිති. අනුන්ගේ සහල් එකතු කොට පිසූ බත නොපිළිගනිති. සුනබයෙකු බලා සිටින තැනින් නොපිළිගනිති. මැස්සන් ඇති තැනින් නො පිළිගනිති. මස් මාළු නොපිළිගනිති. සුරාමේරය පානය නොකරති. ධාන්‍යයෙන් කළ ටුසෝදක නම් කාඩි විශේෂය පානය නොකරති. පිඬු සිඟා ගිය විට එක් ගෙයකින් ලද දෙයින්ම ද යැපෙති. එක් බත් පිඬකින් ම හෝ යැපෙති. ගෙවල් දෙකකින් ලද දෙයින් හෝ යැපෙති. බත් පිඬු දෙකකින් හෝ යැපෙති. ගෙවල් සතකින් ලැබෙන දෙයින් ම හෝ යැපෙති. බත් පිඬු සතකින් ම හෝ යැපෙති. දිනක් හැර දිනක් හෝ ආහාර ගනිති. දෙ දිනක් හැර හෝ ආහාර ගනිති. තෙදිනක් හෝ සිව් දිනක් පස්දිනක් සදිනක්, සත්දිනක් හැර හෝ අහර වළඳති. අඩමසකට වරක්

හෝ ආහාර වළඳිති. නො පිසූ පලා පමනක් හෝ වළඳිති. තණ සහලෙන් පිසූ බත පමනක් හෝ වළඳති. වනයෙහි ඉබේ හටගත් ධාන්‍ය පමණක් හෝ වළඳති. සම්කරුවන් විසින් ඉවත් කරන සම්කසට හෝ අනුභව කරති. සෙවෙල් අනුභව කරති. කුඩු අනුභව කරති. අන්‍යයන් ඉවත ලන බත් දන්කුඩ හෝ අනුභව කෙරෙති. තණ හෝ ගොම හෝ අනුභව කෙරෙති. වනමුත් පල හෝ අහර කොට ගනිති. ගස් වලින් වැටෙන ඵල පමණක් හෝ වළඳති.

ඇතැම් තීර්ථකයෝ වටිනා වස්ත්‍ර පරිභෝගයෙන් ලෝභය ඇති වෙතැයි වස්ත්‍ර තෘෂ්ණාව දුරු කරනු පිණිස සණවත් හඳිති. මිනීවලින් ඉවත් කළ වස්ත්‍ර ගෙන පරිභෝග කරති. ජනයා ඉවත ලූ රෙදි කැබලි අවුලා පරිභෝග කෙරෙති. ගස්වල සිව් හෝ වස්ත්‍ර වෙනුවට පරිභෝග කරති. දිවිසම් වස්ත්‍ර වෙනුවට පරිභෝග කෙරෙති. නියඳ පට්ටා හෝ වස්ත්‍ර වෙනුවෙන් පරිභෝග කෙරෙති. ගස්වල පතුරු ද වස්ත්‍ර වශයෙන් පරිභෝග කෙරෙති. අස් ලොමින් කළ කම්බිලි හා හිසකෙස්වලින් කළ කම්බිලි ද පරිභෝග කෙරෙති. බක මුහුණු පියාපතින් කළ ඇඳුම් ද පරිභෝග කෙරෙති.

හිසකේ රැවුල් නො කපා උදුරා දමති. හිඳිම් නිඳිම් හැර සිටගෙන ම හෝ වෙසෙති. උක්කුටිකයෙන් ම හෝ හිඳිති. යන්නට වුවමනා විට නො නැගී මැඩියන් සේ පනිමින් යෙති. කටු මත නිදති. ලැලිවල හෝ බිම හෝ හොවිති. එක ඇලයකින් ම නිදන්නෝ හෝ වෙති. කය නො සෝද නො නා දුවිලි තැවරුණු ගතින් ම වෙසෙති. පව් සෝද හැරීමටය යි දිනකට තෙවරක් දියට බැස නාතී. මේවා මිත්‍යාප්‍රතිපත්තීහුය. ඒ මිත්‍යාප්‍රතිපත්තිවලින් කිසි ප්‍රයෝජනයක් නැත. ඒවා පුරන්නෝ මෙලොව ද දුක් විඳ මරණින් මතු අපායෙහි උපදිති.

ඇතැම්හු දුකින් මිඳීමේ ප්‍රතිපත්තියක් වශයෙන් ගෝවුතය පුරති. ඇතැම්හු කුක්කුරවුතය පුරති. ඒවා දුෂ්කර

ප්‍රතිපත්තිහුය. ගෝවුතය යනු තණ බුදීම ආදියෙන් ගවයා හැසිරෙන පරිදි හැසිරීමය. කුක්කුරවුතය යනු සුනඛයන් සේ පැවැත්මය. ඒ පිළිවෙත පුරන්තෝ සුනඛයන් සේ බිඳ දූමු ආහාරය පහත් වී මුඛයෙන් ම ගෙන අනුභව කරති. පොළොව සුරා සුනඛයන්සේ බිම නිදති.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෝලිය ජනපදයෙහි හළිද්දවසන නම් නියම්ගම් වැඩ වෙසෙන අවස්ථාවෙහි ගෝවුතය පුරන පූර්ණ නම් කෝලිය පුත්‍රයාය, කුක්කුරවුතය පුරන සේනිය නම් අචේලකයා ය යන දෙදෙනා උන්වහන්සේ වෙත එළඹ වැද එකත්පසෙක හුන්නාය. ඉක්බිති ගෝවුතික පූර්ණ කෝලිය පුත්‍ර තෙමේ “ස්වාමීනී, කුක්කුරවුතය පුරන්තා වූ අචේලක වූ මේ සේනිය දුෂ්කර ප්‍රතිපත්තියක් පුරන්තෙකි. හේ බිම දූමු ආහාරය පහත් වී මුඛින් ගෙන වළඳන්නේ ය. දීර්ඝ කාලයක පටන් පුරාගෙන එන ඔහුගේ ඒ කුක්කුරවුතයේ මස්තකප්‍රාප්තිය කවරේද? මරණින් මතු ඔහුගේ උපත කොහිද?” යි විචාළේය. තථාගතයන් වහන්සේ “ඒ ප්‍රශ්නය නො අසව”යි ප්‍රතිකෂේප කළ සේක. පූර්ණ දෙවනුව ද තුන්වනුවද එය ම විචාළේය. එකල්හි ඔහුට මෙසේ වදළ සේක.

ඉඬ පුණ්ණ එකච්චො කුක්කුරවතං භවෙති පරිපුණ්ණං
අබ්බොකිණ්ණං, කුක්කුරසීලං භාවෙති පුරිපුණ්ණං
අබ්බොකිණ්ණං, කුක්කුරචිත්තං භාවෙති පරිපුණ්ණං
අබ්බොකිණ්ණං, කුක්කුරාකප්පං භාවෙති පරිපුණ්ණං
අබ්බොකිණ්ණං, සො කුක්කුරවතං භාවෙත්වා පරිපුණ්ණං
අබ්බොකිණ්ණං, කුක්කුරසීලං භාවෙත්වා පරිපුණ්ණං
අබ්බොකිණ්ණං, කුක්කුරචිත්තං භාවෙත්වා පරිපුණ්ණං
අබ්බොකිණ්ණං, කුක්කුරාකප්පං භාවෙත්වා පරිපුණ්ණං
අබ්බොකිණ්ණං, කායස්ස හෙද පරම්මරණා කුක්කුරානං
සභවාතං උපපජ්ජති. සචෙ ඛො පනස්ස එවං දිට්ඨි හොති.

ඉම්නාහං සීලෙන වා චතෙන වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා දෙවො වා භවිස්සාමී දෙවඤ්ඤතරොවාති. සාස්ස හොති මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස ඛෝහං පුණ්ණ, ද්වින්නං ගතීතං අඤ්ඤතරං ගතිං වදාමි නිරයං වා තිරච්ඡානායොනිං වා. ඉති ඛො පුණ්ණ සම්පජ්ජමානං කුක්කුරචතං කුක්කුරානං සභවායාතං උපනෙති. විපජ්ජමානං නිරයන්ති.

(කුක්කුරචතිය සූ.)

එහි තේරුම මෙසේය:-

පූර්ණය, මේ ලෝකයෙහි අතැමෙක් කුක්කුරචනය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව වඩා ද, කුක්කුරශීලය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව වඩා ද, කුක්කුරචිත්තය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව වඩා ද, කුක්කුරාකල්පය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව පවත්වා ද, හෙතෙමේ කුක්කුරචනය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව වඩා, කුක්කුරශීලය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව වඩා, කුක්කුරචිත්තය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව වඩා, කුක්කුරාකල්පය සම්පූර්ණ කොට නිරතුරුව පවත්වා මරණින් මතු බලුව උපදි. ඉදින් ඔහුට මේ ශීලයෙන් හෝ මේ චුතයෙන් හෝ මේ තපසින් හෝ මේ බ්‍රහ්මචයායීයෙන් හෝ ශක්‍රාදි උසස් දෙවියෙක් හෝ වෙමිය, අන් දෙවියෙක් හෝ වෙමිය යන දෘෂ්ටිය ඇති ඇති වේ නම් එය මිත්‍යාදෘෂ්ටියකි. පූර්ණය, මම මිත්‍යාදෘෂ්ටිකයාට නරකය තිරිසන්යෝනිය යන ගති දෙකින් එක් ගතියක් කියමි. පූර්ණය, මෙසේ කුක්කුරචනය සමෘද්ධවත් හොත් බලුබවට පමුණුවයි. වැරදුණු හොත් නරකයට පමුණුවයි.

තථාගතයන් වහන්සේ එසේ වදළ කල්හි කුක්කුරචුත වඩන සේනිය කඳුළු සලා හඬා ගෝචුතය පුරන පූර්ණගේ අනාගතය බුදුරදුන්ගෙන් විවාලේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ පෙර සේම ඒ ප්‍රශ්නය ප්‍රතික්ෂේප කොට තුන්වර දක්වා විවාළ

කල්හි පෙර සේම විසද වදල සේක. පසුව ඒ දෙදෙන බුදුරදුන්ගෙන් දහම් අසා ඔවුන්ගේ මිත්‍යා ප්‍රතිපත්ති හැර බුදුසස්නෙහි පැවිදිව සමාක්ප්‍රතිපත්ති පුරා සවිකෙලෙසුන් නසා රහත් වූහ.

තථාගතයන් වහන්සේ කිසි කලෙක නොවරදින, සම්පූර්ණ කළහොත් ඒකාන්තයෙන් නිවනට පමුණුවන සමාක් ප්‍රතිපත්තියක් වදරා ඇත්තේය. ඒ සමාක් ප්‍රතිපත්තිය - නො වරදින ප්‍රතිපත්තිය පුරන බැවින් උන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝරත්නය සුපටිපන්න නම් වේ. තථාගතයන් වහන්සේගේ ඒ සුප්‍රතිපත්තිය මධ්‍යමනිකායේ මධ්‍යමපණ්ණාසකයේ මහාසකුලුදයි සුත්‍රයෙහි දැක්වෙන පරිදි විස්තර කළ යුතුය.

“පුත ව පරං උදයි, අක්ඛාතා මයා සාවකානං පටිපදා, යථා පටිපන්නා මෙ සාවකා චන්තාරො සතිපට්ඨානෙ භාහවෙත්ති, ඉධුදයි, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්සං, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්සං, චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්සං, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්සං, තත්‍ර ව පන මේ සාවකා බහු අභිඤ්ඤාවොසාන පාරමිප්පන්නා විහාරන්ති.”

(මහාසකුලුදයි සුත්ත)

එහි තේරුම මෙසේය:-

උදයි මා විසින් ශ්‍රාවකයන්ට දුකින් මිදී නිවන් ලබනු සඳහා පිළිපදනා ආකාරය කියා දී ඇත්තේ ය. මා විසින් කියා දී ඇති පරිදි පිළිපදින්නා වූ මාගේ ශ්‍රාවකයෝ සතර සතිපට්ඨානයන් භාවනා කරති. උදයි, මේ සස්තෙනි මහණ තෙමේ බලවත් වීයයෙන් යුක්ත වූයේ සංස්කාරයන්ගේ ඇති සැටිය දැකීමට සමත් යහපත් නුවණින් යුක්ත වූයේ භාවනාරම්මණය නැවත නැවත සිතට නගා දෙන යහපත් සිහියෙන් යුක්ත වූයේ තිර නැත්තා වූ, දුක් වූ ද, ආත්ම නොවන්නක් වූ ද, ශුභ නොවන්නා වූ මේ කය, තිර නැතියක් දුක් ගොඩක් ආත්ම නොවන්නක් අශුභයක් වශයෙන් සිතින් බලමින් වෙසේ ද එසේ කිරීමෙන් ලෝකයයි කියනු ලබන මේ පඤ්චස්කන්දය සම්බන්ධයෙන් ඇතිවිය හැකි ඇලීම හා ද්වේශය දුරු කෙරේ.

බලවත් වීර්යයෙන් යුක්ත වූයේ, සංස්කාරයන්ගේ තතු දූත ගැනීමට සමත් නුවණින් යුක්ත වූයේ, භාවනාරම්මණය නැවත නැවත සිතට නගා දෙන සිහියෙන් යුක්ත වූයේ, තිර නොවූ දුක් වූ ආත්ම නොවූ වේදනාවන් තිර නොවන දුක්වන ආත්ම නොවන දේවල් වශයෙන් සිතින් බලමින් වාසය කෙරේ ද, එසේ වෙසෙමින් වේදනා සම්බන්දයෙන් ඇතිවිය හැකි ඇලීම හා ද්වේශය දුරු කෙරේ.

බලවත් වීර්යයෙන් යුක්ත වූයේ, සංස්කාරයන්ගේ තතු දූත ගැනීමට සමත් නුවණින් යුක්ත වූයේ, භාවනාරම්මණය නැවත නැවත සිතට නගා දෙන සිහියෙන් යුක්ත වූයේ, තිර ආත්ම නොවූ දුක් වූ ආත්ම නොවූ විත්තය, තිර නොවන - දුක්වන - ආත්ම නොවන දෙයක් ලෙස සිතින් බලමින් වාසය කෙරේ ද, එසේ වෙසෙමින් ඒ විත්තය සම්බන්ධයෙන් ඇති විය හැකි ඇලීම හා ද්වේශය දුරු කෙරේ.

බලවත් වීරයායෙන් යුක්ත වූයේ, සංස්කාරන්ගේ තතු දැන ගැනීමට සමත් නුවණින් යුක්ත වූයේ, භාවනාරම්මණය නැවත නැවත සිතට නගා දෙන සිතියෙන් යුක්ත වූයේ, තිර ආත්ම නොවූ දුක් වූ ආත්ම නොවූ නීවරණාදී ධර්මයන්, නොවූ දේක වූ ආත්ම නොවූ ධර්මයන් වශයෙන් සිතින් බලමින් වාසය කෙරේ ද, එසේ වෙසෙමින් ඒ ධර්මයන් සම්බන්ධයෙන් ඇති විය හැකි ඇලීම හා ද්වේශය දුරු කෙරේ. එසේ පිළිපැදීමෙන් මාගේ බොහෝ ශ්‍රාවකයෝ අර්හත්වයට පැමිණ වාසය කරන්නාහ.”

කියන ලද පාඨයෙන් දැක්වෙන්නේ සතර සතිපට්ඨානයන් වැඩීම තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ශ්‍රාවකයන්ට කියා දී ඇති එක් සමයක් ප්‍රතිපත්තියක් බවය. ඉදිරියට ද ඒ සුත්‍රයෙහි සතරසමයක් ප්‍රධානාදිය වැඩීමත් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ශ්‍රාවකයන්ට කියා දෙන ලද සමයක් ප්‍රතිපත්තිය බව දක්වා තිබේ.

සතිපට්ඨාන - සමයක්ප්‍රධාන - සෘද්ධිපාද - ඉන්ද්‍රිය - බල - බෝධ්‍යංග - මාර්ගාංග යන බෝධිපාක්ෂික ධර්මයන් වැඩීමය, අෂ්ටවිමෝක්ෂයන් වැඩීමය, අෂ්ටාභිභායතනය වැඩීමය, සතර ධ්‍යානයන් වැඩීමය, අනේකප්‍රකාර ප්‍රාතිහාර්යයන් කිරීමට සමත් සාඛිවිධ අභිඥව ඉපදවීමය, දිව්‍යමය වූ ද - මානුෂික වූ ද - සියුම් වූ ද දුරෙහි වූ ද ශබ්ධයන් ඇසීමට සමත් දිව්‍යශෝත්‍ර අභිඥව ඉපදවීමය. අන්‍ය සත්වයන්ගේ අන්‍ය පුද්ගලයන්ගේ සිත් මේ ය යි දැනීමට සමත් පරචිත්ත විජානන ඥානය උපදවා ගැනීමය, තමාගේ අතීත ජාති පිළිවෙළ දක්නා ඥානය උපදවා ගැනීමය, ඒ ඒ භවවලින් ව්‍යුත්පන්න කර්මානුරූපව සුගති දුර්ගතීන්හි උපදනා සත්ත්වයන්ගේ ව්‍යුත්පන්නපත්තීන් දක්නා නුවණ උපදවා ගැනීමය, සකලාශ්‍රවයන් ක්ෂය කොට අර්හත්ඵලය උපදවා ගැනීමට යන මේවා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් තමන් වහන්සේගේ

ශ්‍රාවකයන්ට උගන්වන ලද සමයක් ප්‍රතිපත්තිහුය. සතිපාටියාන භාවනාදියෙහි යෙදීම ශීලයෙහි පිහිටා කළ යුත්තක් වන බැවින් ප්‍රාතිමෝක්ෂසංවර ශීලය, ඉන්ද්‍රිය සංවර ශීලය, ආජීවපාරිශුඬිශීලය, ප්‍රත්‍යයසන්නිශ්‍රීත ශීලය යන වතුපාරිශුඬි ශීලය ද ඒ සමයක්ප්‍රතිපත්තියට අයත් වේ.

ශ්‍රමණප්‍රතිපත්තිය බොහෝ සුත්‍රවල අනේකාකාරයෙන් දේශනය කර ඇත්තේ ය. තවත් සුත්‍රවල දේශනය කර ඇති පරිදි ශ්‍රමණප්‍රතිපත්ති මෙසේය.

ගිහිගෙය හැර පැවිදි වූ තැනැත්තා විසින් අනුන්ට හිංසා කිරීම පිණිස පාවිච්චි කරන දඬු මුතුරු ආයුධ පාවිච්චිය හැර ප්‍රාණඝාතයෙන් වැළකී පවී කිරීමෙහි ලජ්ජා ඇතිව සත්ත්වයන් කෙරෙහි මෙමත්‍රිය ඇතිව කරුණාව ඇතිව වාසය කළ යුතුය.

හිමියන් වින් නුදුන් දෙය ගැනීමෙන් වැළකී දුන් දෙයද පමණක් ගනිමින් සොරකම් නො කරන පිරිසිදු සිත් ඇතියකු වීසිය යුතුය.

ග්‍රාමධර්මසංඛ්‍යාත අඛණ්ඩයෑවෙන් හෙවත් ලාමක හැසිරීමෙන් වැළකී පිරිසිදුව වාසය කළ යුතුය.

බොරු කීමෙන් වැළකී සත්‍යය ම පාවිච්චි කරන්නා වූ අත්‍යයන් නො රවටන්නාවූ ස්ථීර කථා ඇත්තා වූ විශ්වාස කළ හැකි කථා ඇත්තා වූ පුද්ගලයකු විය යුතුය.

කේළම් කීමෙන් හෙවත් සමගි වුවන්ගේ භේදය පිණිස එක් තැනක කී දෙය අසා අන් තැනකට ගොස් කීමෙන් වැළකුණා වූ බිඳුනවුන් සමගි කරන්නා වූ සමගි වුවන්ගේ සමගිය තහවුරු කරන්නා වූ සමගියට කැමති වන්නා වූ පුද්ගලයකු විය යුතුය.

අසන්නවුන්ගේ සිත් රිදවන පරුෂ වචන කීමෙන් වැළකී අසන්නවුන්ගේ සිත් පිණවන මටසිලුටු යහපත් වචන කියන කෙනෙකු විය යුතුය.

සම්ප්‍රලාපය හෙවත් අසන්නවුන්ට දෙලොවට යහපතක් නො වන නිරර්ථක කථාව හැර දෙලොව යහපතට හේතුවන යහපත් කථා පමණක සුදුසු කල් බල කරන්නකු විය යුතුය.

පැළ හටගන්නා වූ මූලබීජාදි බීජයන් හා නො මැරුණු ගස් වැල් සිඳිම් ගින්නෙන් දැවීම් ආදියෙන් විනාශ කිරීමෙන් වැළකිය යුතුය. එක් වෙලක් පමණක් ආහාර වළඳන රාත්‍රිහෝජනයෙන් වැළකුණු විකාල හෝජනයෙන් වැළකුණු කෙනෙකු විය යුතුය. නැටුම් ගැයුම් වැයුම් හා සඬර්මයට පටහැණි හෙයින් විසූක නම් වූ නොයෙක් ක්‍රීඩා ද කිරීමෙන් කරවීමෙන් ඇසීමෙන් බැලීමෙන් වැළකිය යුතුය. ගෙතු නො ගෙතු මල්ය, සඳුන් ආදිසුගන්ධද්‍රව්‍යය, සම පැහැපත් කිරීම පිණිස ගල්වන කොකුම් කල්කාදිය ය යන මේවා පැළදීමෙන් අග ගැල්වීමෙන් වැළකිය යුතුය. උච්චාසයන මහාසයන පරිභෝගයෙන් වැළකිය යුතුය. රන් රිදී මසු කහවනු හෙවත් මිල මුදල් පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. අමුධාන්‍ය අමුම්බස් පරිභෝජනයෙන් වැළකිය යුතුය. ස්ත්‍රීන් හා කුමාරිකාවන් පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. දසි දසයන් පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. එළවන් තිරෙළවන් පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. කුකුළන් ඌරන් පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. ඇතුන්ට ගවයින්, අසුන්, වෙළඹුන් පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. කෙත්වතු පිළිගැනීමෙන් වැළකිය යුතුය. ගිහියන්ගේ පණවිඩි හෝ හසුන්පත් හෝ තැනින් තැන ගෙන යාමෙන් වැළකිය යුතුය. ගිහියන්ගේ වැඩට තැනින් තැන යාමෙන් වැළකිය යුතුය. බඩුවලින් හෝ මුදලින් හෝ ගණුදෙනු කිරීමෙන් වැළකිය යුතුය. කිරුමෙන් වඤ්චා කිරීමය. රන්බඩු ලෙස

නොරන් බඩු දීමෙන් වැරදිව කිරීමය, මැණීමෙන් වැරදිව කිරීමය යන මේවායින් වැළකිය යුතුය. හිමියන් අහිමියන් කිරීමට අල්ලස් ගැනීමය, ප්‍රයෝගයෙන් අනුන් රැවටීමය, සමාන දෙයකින් අන්‍යයන් රැවටීමය යන මේවායින් වැළකිය යුතුය. අත් පා ආදිය සිඳීම ය. මැරීමය, රැහැන් ආදියෙන් බැඳීමය, සැඟවී සිට පැහැර ගැනීමය, ගම් විනාශ කොට වස්තුව පැහැර ගැනීමය බියගන්වා බලහත්කාරයෙන් වස්තුව පැහැර ගැනීමය යන මේවායින් වැළකිය යුතුය. වඩ වඩා දේවල් සොයන්නට නො ගොස් කය වසන සිවුරෙන් හා කුසගිනි නිවන ආභාරයෙන් ද සතුටු විය යුතුය. පක්ෂියාට යන යන තැන පියාපත් ගෙන යා හැකිවන්නාක් මෙන් ඒ හික්ෂුව අපහසුවක් නැතිව යන යන තැනට තමාගේ පිරිකර ගෙන යා හැකිය. මේ ආයච්ඡිස්කන්ධයෙන් සමන්විත වන හික්ෂු තෙමේ නිරවද්‍යසුඛය විඳී.

කියන ලද ආයච්ඡිලයෙහි පිහිටියා වූ හික්ෂුව විසින් තමාගේ වක්ෂුරාදී ඉන්ද්‍රියන් සංවර කළ යුතු ය. ඇසින් රූපයක් දුටු විට ස්ත්‍රියක, පුරුෂයෙක, ලස්සන එකෙක, ලස්සන එකියක, හොඳ එකෙක, හොඳ එකියක, කියා එහි නිමිති නො ගත යුතු ය. මුහුණ සොඳය, කම්මුල් සොඳය, සිනහව සොඳය, කථාව සොඳය, යනාදීන් නොසැලකිය යුතුය. වක්ෂුරින්ද්‍රියසංවරයෙන් තොරව වාසය කරන්නහුට උපදින්නා වූ අහිද්‍යා ව්‍යාපාද සංඛ්‍යාත පාපධර්මයන් නූපදනා පරිදි වක්ෂුරින්ද්‍රිය සංවර කළ යුතුය. එසේ ම ශෝත්‍ර - ස්‍රාණ - ජීන්ව - කාය - මන යන ඉන්ද්‍රියයන් සංවර කළ යුතුය. මේ ආයච්ඡි ඉන්ද්‍රිය සංවරය ඇත්තා වූ හික්ෂුවට ස්වසන්නානය රාගාදී කෙළෙසුන්ගෙන් තෙත් නො වීමේ සුවය ලැබේ.

ආයච්ඡිලස්කන්ධයෙන් හා ඉන්ද්‍රියසංවරයෙන් යුක්ත මහණ විසින් ඉදිරියට යන කල්හි නුවණින් ඉදිරියට යා යුතුය. පස්සට යන කල්හි නුවණින් පස්සට යා යුතුය. ඉදිරිය බැලීම,

වටලිට බැලීම නුවණින් කළ යුතුය. අත්පා හැකිළවීම හා දිගු කිරීම නුවණින් කළ යුතුය. පා සිවුරු දැරීම නුවණින් කළ යුතු ය. කෑම පීම නුවණින් කළ යුතු ය. මලමුත්‍ර පහකිරීම නුවණින් කළ යුතුය. යාම සිටීම හිඳිම නිඳිම අවදිව සිටීම කපාකිරීම තුෂ්ණිමිභූතවීම යන සියල්ල ම නුවණින් කළ යුතුය.

මේ ආයතී ශීලස්කන්දයෙන් හා ඉන්ද්‍රිය සංවරයෙන් යුක්ත වූ සතිසම්මපඤ්ඤයෙන් යුක්ත වූ මහණහු විසින් අරණ්‍ය වෘක්ෂමූල ගුහා ආදී විවේකස්ථානයන් භාජනය කළ යුතු ය. විවේකස්ථානවලට එළඹ පලඟ බැඳ කය කෙළින් තබා කර්මස්ථානයෙහි සිහිය පිහිටවා ගෙන වෙසෙමින් අභිද්‍යාව හෙවත් කාමච්ඡන්දය දුරු කිරීමට වැයම් කළ යුතු ය. කාමච්ඡන්දය දුරු කොට එයින් සිත පිරිසිදු කර ගෙන වාසය කළ යුතුය. ව්‍යාපාදය දුරු කිරීම සඳහා වෙර වැඩිය යුතු ය. ව්‍යාපාදය දුරු කොට ව්‍යාපාදයෙන් සිත පිරිසිදු කොට සකල සත්ත්වයන් කෙරෙහි මෙමත්‍රියෙන් විසිය යුතු ය. ථීනමිද්ධයන් දුරුකිරීමට වෙර වැඩිය යුතු ය. ආලෝක සංඥාවෙන් යුක්තව සිහියෙන් යුක්තව ථීනමිද්ධයෙන් සිත පිරිසිදු කොට වැසය කළ යුතු ය. උද්ධච්ච කුක්කුච්චයන් දුරු කිරීමට වෙර වැඩිය යුතු ය. උද්ධච්ච කුක්කුච්චයන් දුරු කොට උද්ධච්චකුක්කුච්චයන්ගෙන් සිත පිරිසිදු කොට සන්සුන් සිතින් විසිය යුතු ය. කුශලධර්මයන් කෙරෙහි විචිකිත්සාව දුරු කිරීමට වෙර වැඩිය යුතු ය. කුශලධර්ම විෂයෙහි එසේ ද මෙසේ ද යන සැක දුරු කොට පිරිසිදු සිතින් විසිය යුතුය.

සිත කිලිටි කරන්නා වූ ප්‍රඥාව දුබල කරන්නාවූන් ඒ කාමච්ඡන්දදී නීවරණයන්ගේ සිත පිරිසිදු කරගත් මහණහු විසින් කාමයන් කෙරෙත් වෙන්ව, අකුශල ධර්මයන් කෙරෙත් වෙන්ව, විතර්ක සහිත වූ විචාර සහිත වූ ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇත්තා වූ ප්‍රථමධ්‍යානය උපදවා ගත යුතු ය.

ඉක්බිති විතර්කවිචාරයන් සන්සිඳුවා ආධ්‍යාත්මයෙහි හටගත් ශ්‍රධාව ඇත්තා වූ, විත්තයාගේ එකඟ බව ඇත්තා වූ, විතර්ක රහිත වූ, විචාර රහිත වූ, සමාධියෙන් හටගත්තා වූ, ප්‍රීතිය හා සුබය ඇත්තා වූ, ද්විතියධ්‍යානය උපදවා ගත යුතුය.

ඉක්බිති ප්‍රීතිය කෙරෙහි ඇල්ම හැර, උපේක්ෂකව, සිහි නුවණින් යුක්තව, ප්‍රණීත සුබයෙන් යුක්ත වන තෘතීයධ්‍යානය උපදවා ගත යුතුය.

අනතුරුව කායික සුබදුඃඛප්‍රභාණයෙන් සෝමනස්ස දෝමනස්සයන්ගේ දුරු වීමෙන් සුබදුඃඛ විරහිත වූ, උපේක්ෂාව නිසා පිරිසිදු වූ, යහපත් සිහියෙන් යුක්ත වන්නා වූ චතුර්ථධ්‍යානය උපදවා ගත යුතු ය.

ධ්‍යාන උපදවා ගත් හික්ෂු තෙමේ ඒ සමාධියෙන් ලෝකෝත්තර මාර්ගඵල උපදවා එළඹ සිටි සිහි ඇත්තේ වෙයි. යම් ධර්මයෙකිහි අභිද්‍යා ව්‍යාපාදදී අකුෂල ධර්මයෝ ඉතිරි නො වී නිරුද්ධ වෙත් ද, ඒ වේතෝවිමුක්තිය පඤ්ඤවිමුක්තිය තත්ත්වාකාරයෙන් දැන ගනී. හෙතෙමේ ඇසින් රූප දෑක ප්‍රිය රූපයට ලෝභ නො කෙරේ, අප්‍රිය රූපයට ද්වේෂ නො කෙරේ. සුබවේදනාවක් හෝ දුඃඛවේදනාවක් හෝ උපේක්ෂා වේදනාවක් හෝ ඔහුට ඇති වූ කල්හි ඔහු “අහෝ සැපය”යි තෘෂ්ණා වශයෙන් ඒ වේදනාව ගැන සතුටු නොවේ. තෘෂ්ණා වශයෙන් “අහෝ සැපය, අහෝ සැපය” යි නො කියයි. ඒ වේදනාව තෘෂ්ණාවෙන් නො ගිළෙතී. එසේ වේදනාවන් කෙරෙහි ඇලීම දුරු කොට වාසය කරන්නා වූ හික්ෂුවගේ වේදනාවන් ගැන සතුටු වන්නා වූ තෘෂ්ණාව නිරුද්ධ වේ. තෘෂ්ණා නිරෝධයෙන් උපාදනයෝ නිරුද්ධ වෙති. උපාදන නිරෝධයෙන් මතු උත්පත්තිය ඇති කරන කර්මයන්ගේ නිරෝධය වේ. කර්මයන්ගේ නිරෝධයෙන් උත්පත්ති නිරෝධය වේ. උත්පත්ති නිරෝධයෙන් ජරා මරණ ශෝක- පරිදේව- දුඃඛ-

දෙගුරුමනසා- උපායාගයෝ නිරුද්ධ වෙති. මෙසේ ඒ දුෂ්කන්ධයාගේ නිරෝධය වේ.

ඒ භික්ෂු තෙමේ කනිත් ශබ්ද අසා, නැහැයෙන් ගන්ධයන් ආසුරාණය කොට, දිවෙන් රසයන් ආස්වාදනය කොට, කයින් නොයෙක් පහස් ලැබ, සිතින් නොයෙක් දේ දැන ප්‍රිය දෙයට ඇලුම් නො කරයි. අප්‍රිය දෙයට ද්වේෂ නො කරයි. ඇලීම් ගැටීම් දෙකින් මිදුණා වූ ඒ භික්ෂු තෙමේ සුඛ වූ හෝ දුෂ්ක වූ හෝ සුවදුක් නොවූ හෝ යම් වේදනාවක් විඳී ද ඔහු ඒ වේදනාව ගැන තෘෂ්ණා වශයෙන් සතුටු නො වේ. තෘෂ්ණා වශයෙන් “අහෝ සැපය” යනාදීන් නො කියයි. ඒ වේදනාව තෘෂ්ණාවෙන් නො ගිලගනී. එසේ වූ ඔහුට වේදනාවන් පිළිබඳ වූ තෘෂ්ණාව නිරුද්ධ වේ. තෘෂ්ණා නිරෝධයෙන් උපාදන නිරෝධය වේ. උපාදන නිරෝධයෙන් භව නිරෝධය (කුශලාකුශල කර්ම නිරෝධය) වේ. භව නිරෝධයෙන් ජාති නිරෝධය වේ. ජාති නිරෝධයෙන් ජරා-මරණ-ශෝක-පරිදේව-දුෂ්ක-දෙගුරුමනසා-උපායාගයෝ නිරුද්ධ වෙති. මෙසේ ඒ දුෂ්කන්ධයාගේ නිරෝධය වේ. මේ මධ්‍යමනිකායේ මහාතණ්හකඛය සූත්‍රයෙහි වදාරා ඇති ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමය යි.

ප්‍රතිපත්ති භාහත්වය

ධ්‍යානානිඥ මාර්ගඵල ලබා නැති දැනට වෙසෙන පෘථග්ජන භික්ෂුන් කෙරෙහි කියන ලද සුප්‍රතිලන්ත ගුණය ඇත ද? නැත ද? යනු සුප්‍රතිපත්ත ගුණය සම්බන්ධයෙන් පැන නැගෙන ප්‍රශ්නයෙකි. ඒ ප්‍රශ්නය භික්ෂුන් වහන්සේගේ ප්‍රතිපත්තිනාහත්වය අනුව විසඳ ගත යුත්තකි. මේ ශාසනයෙහි සියලු භික්ෂුහු සමාන ලෙස පිළිවෙත් පුරන්නාහු නො වෙති. ඇතමෙක් ලාභකීර්ති ප්‍රශංසාවක් නැතිව ජීවිතාපේක්ෂාව පවා හැර සිවුපිරිසිදු ශීලයෙහි පිහිටා ආරණ්‍යක පිණිච්චාතිකාදී ධුත ගුණයන්හි පිහිටා “කාමං තවො ව නහරු ව අට්ඨී ව අවසිස්සතු” යනාදීන් වදළ පරිදි “සමත් නහරත් ඇටත් ඉතිරි

වෙනොත් වේවා, ලේ මස් වියළී යතොත් යේවා, මා විසින් බලාපොරොත්තුවන උසස් දෙය නො ලබා නො නවතිමිය” යන අධිෂ්ඨානයෙන් සිත දැඩි කර ගෙන බලවත් වියඪියෙන් දවල් කාලය සම්පූර්ණයෙන් සක්මනින් හා හිඳිමෙන් ද, එසේම රාත්‍රියේ ප්‍රථම පශ්චිම යාම දෙක ද ගත කරමින් සමච්ඡේදන භාවනාවෙහි යෙදෙති. ඇතැම්හු ශීලධූත ගුණයන්හි පිහිටා තරමකින් භාවනාවෙහි යෙදෙති. අතැම්හු ධූත ගුණයන්හි නො පිහිටා ශීලමාත්‍රයෙහි පිහිටා මඳ වශයෙන් භාවනාවෙහි යෙදෙති. ඇතැම්හු ශීලධූතගුණයන් පිරිමෙන් පමනක් කල් යවති. ඇතැම්හු ශීලමාත්‍රය ම පුරති. ඇතැම්හු ශීලය ද ඇතැම් සිකපද කඩකරමින් අසම්පූර්ණ කොට රක්ෂා කරති. මෙසේ ඒ ඒ භික්ෂූන් විසින් පුරන ප්‍රතිපත්ති අනුව ඇතමෙක් සවි කෙළෙසුන් නසා අර්හත්ඵලයට පැමිණෙති. ඇතැම්හු අනාගාමි ඵලයට පැමිණෙති, ඇතැම්හු සකාදගාමි ඵලයට පැමිණෙති. ඇතැම්හු සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙති. ඇතැම්හු ධ්‍යානාභිඥ ලබති. ඇතැම්හු ධ්‍යාන පමණක් ලබති. ඇතැම්හු උපචාරසමාධිමාත්‍රයක් ලබති. ඇතැම්හු කිසි විශේෂ ගුණයක් නො ලබා මරනින් මතු ස්වර්ගගාමි වෙති. මෙසේ අනේකාකාරයෙන් පිළිවෙත් පුරන්තා වූ භික්ෂූන් අතුරෙන් නො බෝ කලකින් අර්හත්ඵලයට පැමිණෙන පරිදි බලවත් වියඪියෙන් පිළිවෙත් පුරන භික්ෂුව විසින් පුරන්තේ ද, මේ බුදුසස්තෙහිදී උසස් තත්ත්වයකට පැමිණීමේ අපේක්ෂාවක් නැතිව ලිහිල් ලෙස පිළිවෙත් පුරන භික්ෂුව විසින් පුරන්තේ ද, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දක්වා වදාරා ඇති ඒකාන්තයෙන් නිවනට පමුණුවන සුප්‍රතිපත්තිය ම ය. එබැවින් ලිහිල් ලෙස පිළිවෙත් පුරන වර්තමාන පෘථග්ඵන භික්ෂූන් ද සුප්‍රතිපත්තියන් බව කිව යුතුය. උන් වහන්සේලා කෙරෙහි සුප්‍රතිපත්ත ගුණය නැතය යි නො කිව යුතු ය. අතීතයෙහි ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් ඉතා උග්‍ර අන්දමින් පිළිවෙත් පිරු බොහෝ බුද්ධශ්‍රාවකයෝ වූහ. උන් වහන්සේලා මැනවින්

පිළිවෙත් පිරු බැවින් ද සුප්‍රතිපන්නයෝ ය. ඉදිරියෙහි එසේ පිළිවෙත් පිරු ශ්‍රාවකයන්ගේ චරිත කිහිපයක් දක්වනු ලැබේ.

උග්‍ර ලෙස පිළිවෙත් පිරු ශ්‍රාවකයෝ

නාලක තෙරුන් වහන්සේ

බුදුසස්නෙහි මෝනෙයා වන නම් වූ උසස් ප්‍රතිපත්තියක් ඇත්තේ ය. ඉතා දුෂ්කර වූ ඒ ප්‍රතිපත්තිය පුරන්නේ එන් බුදුසසුනක එක් ශ්‍රාවකයකු විසින් පමණෙකි. ඒ ප්‍රතිපත්තිය උත්කෘෂ්ට ලෙස පුරන ශ්‍රාවකයකුට සත්මසකට වඩා ජීවත් විය නොහේ. මධ්‍යම ප්‍රමාණයෙන් පුරන්නකුට සත්වසකට වඩා ජීවත් විය නොහේ. ලිහිල් ලෙස පුරන්නකුට සොළොස්වසකට වඩා ජීවත් විය නොහේ. අප බුදුසස්නෙහි ඒ ප්‍රතිපත්ති පිරුවේ නාලක තෙරුන් වහන්සේ විසිනි.

නාලක තෙරුන් වහන්සේගේ කථාව මෙසේය:-

ශුඛෝදන රජතුමාගේ පියා වූ සීහහනු රජුට අසිත නම් පුරෝහිත බ්‍රහ්මණයෙක් විය. ශුඛෝදන රජුට ශාස්ත්‍ර උගැන් වූ ගුරුවරයා ඔහුය. සීහහනු රජුගේ ඇවෑමෙන් ශුද්ධෝදන කුමර තෙමේ රජ විය. අසිත එතුමාගේ පුරෝහිත විය. ඔහු දිනපතා උදය සවස රාජෝපස්ථානයට එන්නේය. රජතුමා ඔහුට පෙර සේ ගරු බුහුමන් නොකොට දෙ අත් එකතු කොට වැඳීම පමණක් කරයි. එයින් කළකිරුණු අසිත, පුරෝහිත බව හැර පැවිදි වන්නට සිතුවේය. හේ රජුට ඒ අදහස දැන්වීය. රජතුමා ඔහු නො වැළැකිවීය හැකි බව දැන “ආවාය්‍යියෙනි, එසේ නම් පැවිදිව අපට නිතර දැකිය හැකි වීමට අපගේ උයනෙහි ම විසුව මැනගය” යි කීය. හේ “එසේ වේවා”යි රජුට ප්‍රතිඥා දී ඍෂිප්‍රවාඡ්‍යාවෙන් පැවිදිව රජුගෙන් උපස්ථාන ලබමින් රජඋයනෙහි වෙසෙමින් කිසුනු පිරියම් කොට අෂ්ට සමාපත්ති

හා පඤ්චාහිඤ්ඤා උපදවා ගත්තේය. ඔහුට සතළිස්කපක් අතීතයන් සතළිස්කපක් අනාගතයන් පෙනෙන්නේය. මහාබෝසතාණාන්ගේ උපත එතෙක් සිදු වී නො තිබිණ. මේ කාලයේ නාලක අසිත තවුසාගේ නැගෙනහිරයගේ කුස ඉපිද තුරුණු වියට පැමිණ සිටියේ ය. ඔහු මෙයින් කල්පලක්ෂයකට ඔබ ලොව පහළ වූ පියුමකුරා බුදුරදුන්ගේ ශ්‍රාවකයකු මෝනෙයා ප්‍රතිපදාව පුරනු දැක පැහැදී තමාට ද අනාගත බුදුකෙනෙකුගේ සසුනෙහි ඒ උත්තම වත පිරිය හැකිවේවා'යි එතැන් පටන් කල්ප ලක්ෂයක් පෙරුම් පුරා ඇති පිනැති පුද්ගලයෙකි. අසිත තාපස තෙමේ සුදෙවුන් රජුගේ මාළිගාවෙහි වළඳ හිමවත හෝ දිව්‍යලෝකයෙහි හෝ දවල් කාලය ධ්‍යානසුඛයෙන් ගත කරයි. හේ එක් දිනක දවල් කාලයේ විසීම සඳහා තච්චිසා දෙව්ලොවට ගොස් දෙව්විමනකට පිවිස දිව්‍යමය වූ රුවන්පළඟක සාමාධි සුවය විදිමින් හිඳ, සවස් කාලයේ සමාපත්තියෙන් නැගී විමන් දෙර සිට ඔබ මොබ බලන්නේ ඉමහත් ප්‍රීතියකින් බෝසත් ගුණ කථනය කරමින් ක්‍රීඩා කරන දේවසමුහයා දුටුයේ ය. තපසතුමා "දෙවියනි, අද තෙපි කිනම් කරුණක් නිසා මෙසේ ප්‍රීති වන්නහු දැයි ඇසීය. එකල්හි දෙවියෝ "සුදෙවුන් රජතුමාට මතු බුදුවන මහ පිනැති පුත් කුමරෙක් උපන්නේය. ඔහු මතු බුදු වී අපමණ ලෝසතුන් නිවන් දක්වන්නේ ය. ඒ නිසා අපි මෙසේ සතුටු වන්නෙමුය'යි කීහ. ඔවුන්ගේ බස් ඇසූ අසිත තාපස තෙමේ වහා දෙව් ලොවින් බැස රජ ගෙදරට ගොස් පනවන ලද අසුනෙහි හිඳ රජතුමා පැමිණ වැඳ සිටි කල්හි "මහරජ ඔබට පුත් කුමරෙක් උපන්නේය'යි ඇසීමු. ඔහු දක්නට කැමැත්තෙමි'යි කීය. එකල්හි රජතුමා පුතු සරසවා ගෙන්වා ඔහු ලවා තාපසයන් වැන්දවීමට තැත් කෙළේය. බුදුවන ජාතියේ මහබොසත් කෙනෙකුගෙන් වැඳුම් ලැබීමට සුදුස්සකු ලොව නැත්තේය. එබැවින් එකෙණෙහි බෝසත්තුමාගේ පායුවල ඉබේ ම තාපස තුමා දෙසට හැරී ඔහුගේ ජටාවෙහි සැපී සිටියේ ය. තාපස තෙමේ ද වහා අසුනෙන් නැගී තමාට

වැන්දවීමට ගෙන ආ සිගිති දරුවාට දෙ අත් එක් කොට වැන්දේය. ඒ ආශ්වයායීය දුටු රජතුමා ද පුත්කුමරාට වැන්දේය, අතීතානාගත දෙකින් අසු කපක් දක්නට සමත් නුවණ ඇති තාපස තෙමේ දෙවියන් කී පරිදි "මේ කුමරා ඒකාන්තයෙන් අනාගතයේ බුදුවන්නේදැයි බලනුයේ බුදුවන බව දැක, මොහු ආශ්වයායී පුරුෂයෙකැයි සිනාසුණේය. ඉක්බිති "තමාට කුමරු බුදු වී සිටිනු දක්නට ලැබේදෝ"යි බලනුයේ එතුමාගේ බුදුසිරි දක්නට එතෙක් කල් ජීවත් වීමට තමාට ආයු නැති බව දැක, "මේ අසිරිමත් පුරුෂයාගේ බුඬශ්‍රීය දැකීමේ භාග්‍යය මට නැත්තේය"යි ශෝකයෙන් කඳුළු සැලීය. ඉක්බිති තාපස තෙමේ තමාගේ නෑයන් අතරවත් බුදුසිරි දැකීමේ වාසනාව ඇතියෙක් ඇත්තේ දැයි බලනුයේ නැගෙනහිරෙන් පුත් නාලක කුමරු දැක, වහා නැගෙනහිරෙන් නිවසට ගොස්, නාලක කුමරු කොහිදැයි අසා ඔහු ගෙන්වා "දරුව, ශුඬෝදන රජුගේ ගෙයි දරුවෙක් උපන්නේය. ඔහු පන්තිස් වසකින් ලොවිතුරා බුදු වන්නේ ය. ඒ බුදුන් දක්නට මට ආයු නැත්තේය. නුඹට ඔහුගේ බුදුසිරි දක්නට, ඔහු විසින් බෙද දෙන දහම් අමාරසය වළඳන්නට ආයු ඇත්තේය. ගිහිව විසුවහොත් ඒ බුදුන් වෙත යාමට ඉඩ නො ලැබී යන්නටත් පිළිවන. එබැවින් ඒ බුදුන් උදෙසා නුඹ අද ම "පැවිදිවන්නය"යි කිය. තවුස් තුමාගේ කීම ඇසූ නාලක දරුවා තමාට අනාගතයෙහි හිමිවන්නට මාපිය සතු සත් අසුකෙළක් ධනය ඇත ද, "මාගේ මාමා වන මේ තාපසතුමා අනටීයක නම් මා යොදවන්නේ නැත. මුත් වහන්සේගේ කීම පිළිගැනීමෙන් මට යහපතක් ම වනු ඇතැයි'සිතා එයට කැමති විය. ඉක්බිති වෙළඳ සැලකින් කසාවත් හා මැටිපාත්‍රයක් ගෙන්වා තාපස ප්‍රවෘත්තාවෙන් ඔහු පැවිදි කරවා, "බුඬ යන සෝභාව යම් කලෙක ඇසුණේ නම්, යම් කලෙක ඒ සුදෝවුන් රජුගේ දරුවා ලොවුතුරු බුදුව දහම් අමා වැසී වස්සන්නට වී නම්, එකල්හි එතුමා වෙත ගොස් එතුමා යටතේ මහනදම් පුරවා'යි ඔහුට අනුශාසනා කෙළේය. නාලක පැවිදි ලෝකයෙහි යම් උත්තම පුද්ගලයෙක් වේ නම් මාගේ පැවිද්ද ඔහු උදෙසා

ය'යි සිතමින් මහබෝසනාණන් වෙසෙන දිශාවට පසඟ පිහිටුවා වැඳ, පාත්‍රය-ඵවිකයෙහි ළා උරයෙහි එල්වා ගෙන හිමාල වනයට ගොස් බෝසතුන් බුදුවන තුරු එහි විසුයේ ය. සිදුහත් කුමරු පස්මරුන් පරදවා ලොවීතුරා බුදුබවට පැමිණ දම්සක් පැවැත් වූ දිනයෙහි නාලක තවුසාගේ යහපත කැමති දෙවියෝ ඔහු වෙත ගොස් ඒ බව කීහ. නාලක තාපස, තමා කලක් තිස්සේ බලාපොරොත්තු විසූ ආරංචිය අසනු ලැබීමෙන් ඉමහත් ප්‍රීතියට පැමිණ මෝනෙයා ප්‍රතිපත්තිය බුදුරජුන්ගෙන් විවාරනු පිණිස උන් වහන්සේ දක්නට පිටත් විය "බුදුරජාණන් වෙත මෝනෙයා ප්‍රතිපත්ති ඇසීමට පැවිද්දෙක් එන්නේ ය" යන සෝෂාව දෙවියන් අතර පැතිර ගියේ ය. නාලක තාපස ක්‍රමයෙන් මඟ ගෙවා අවුත් දම්සක් පැවැත්වීමෙන් සත්වන දිනයෙහි බුදුරජුන් හමුවට පැමිණියේ ය. තථාගතයන් වහන්සේ කලින් ම නාලක තවුස් තමන් වහන්සේ වෙත එමින් සිටිනු දැක ඔහු පිළිගැනීමට ඉසිපතනයෙහි පනවන ලද බුඩාසනයෙහි වැඩ සිටි සේක. නාලක තවුස් එහි පැමිණ බුදුරජුන් දැක දඹනයෙන් ම සියලු සැක දුරුකර ගෙන ප්‍රසන්න වූ සිතින් තථාගතයන් වහන්සේ වැඳ

"අඤ්ඤතමෙතං වචනං - අසිතස්ස යථා තථං,
තං තං ගොතම පුච්ඡාමි - සබ්බධම්මානපාරගුං,

අනගාරියුපෙනස්ස - භික්ඛාවරියං ජිගිංසතො,
මුනි පබ්බුහි පුට්ඨො - මොනෙයාං උත්තමං පදං"

යනුවෙන් උත්තම වූ මෝනෙයා වත විචාළේය. එකල්හි තථාගතයන් වහන්සේ:

"මොනෙයාං තෙ උපඤ්ඤිස්සං - දුක්කරං දුරහිසම්භවං
හන්ද තෙ නං පවක්ඛාමි - සන්ඵම්භස්සු දළ්භො භව"

යනාදීන් මෝනෙයා වත ඔහුට වදළ සේක. දනගැනීමට වුවමනා අය එය සුත්තනිපාතයේ නාලක

සුත්‍රයෙන් බලාගත යුතුය. ග්‍රන්ථය මහත් වන බැවින් මෙහි නො දක්වනු ලැබේ. මෝනෙයා වන රහත් වීමෙන් කෙළවර වන ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමයෙකි. එය පුරන්තා විසින් පෘථග්ඡන කාලයේ දී ම කිසි ම ක්ලේශයකට තමා කෙරෙහි උපදින්නට ඉඩ නො දිය යුතුය. එබැවින් එය පිරිම ඉතා දුෂ්කරය. නාලක තාපස ඒ ප්‍රතිපත්තිය අකුරට ම පිළිපැද්දේ ය. නාලක තාපස මෝනෙයා සුත්‍ර දේශනාවසානයෙහි පහත් සිතින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ වනයට පිවිසියේ ය. ඉන් පසු ඔහු නැවත බුදුරදුන් දැකීමේ ආශාවක් ද නො කළේ ය. නැවතත් බුදුරදුන්ගෙන් දහම් අසන්නට ද ආසා නො කෙළේය. නැවත මෝනෙයා වන අසන්නට ද ආසා නො කෙළේ ය. නැවත ඔහු බුදුරදුන් දක්නට නො පැමිණියේ ය. වනයට පිවිසි හෙතෙමේ එක් වන ලැහැබක රාත්‍රී දෙකක් ගත නො කළේ ය. එක් ගසක් මුල දෙදිනක් නො සිටියේ ය. එක් ගමකට දෙදිනක් පිඬු පිණිස නො පිවිසියේ ය. එසේ වනයෙන් වනයට, ගසින් ගසට, ගමින් ගමට යෙමින් එතුමා සවි කෙළෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණියේ ය. මෝනෙයා වන උත්කාෂ්ට වශයෙන් ම පිරු බැවින් එතුමාට ජීවත් විය හැකි වූයේ සත් මසකි. සත්මසක් ඇවෑමෙන් තමන්ගේ ආයුසංස්කාරය පිරිහි ඇති බැව් දුටු තෙරණුවෝ ජලස්නානය කොට හැඳ පොරවා තථාගතයන් වහන්සේ වැඩ වෙසෙන දිශාවට පසඟ පිහිටුවා වැඳ පර්වතයකට හේත්තු වි දෙහොත් නගා තථාගතයන් වහන්සේට වැඳගෙන සිටගෙනම පිරිනිවන් පා වදළහ. තථාගතයන් වහන්සේ ඒ බව දැක හික්ෂුන් හා එහි වැඩම කොට තෙරණුවන්ගේ සිරුර ආදහනය කරවා ධාතු ගෙන වෛත්‍යයක් ද කරවූහ. (රහත්ව පිරිනිවියා වූ ප්‍රථම බුද්ධශ්‍රාවකයා නාලක තෙරුණුවන් විය හැකිය.)

(සුත්තනිපාතට්ඨකථා)

ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් පිළිවෙත් පිරුෂ භික්ෂුන් සත් නමක්

කාශ්‍යප බුදුරදුන්ගේ පිරිනිවීමෙන් පසු සසුන පිරිහී යන කල්හි ඇතැම් පැවිද්දන්ගේ නො මනා පැවතුම් දැක ඉමහත් සංවේගයට පත් භික්ෂුන් වහන්සේ සත් නමක් "සසුන පවත්නා මේ කාලයේ දී අප විසින් අපට පිහිටක් කර ගත යුතුය"යි කථා කොට ස්වර්ණ වෛත්‍යය වැද වනයට පිවිස එහි හැසිරෙන්නාහු පර්වතයක් දැක 'අපි මේ පර්වතයට නැග ජීවිතාශාව හැර මහණදම් පුරමු'යි කථා කර ගෙන හිණක් බැඳ එහි ආධාරයෙන් පර්වතයට නැග නැවත එයින් බැස යා නොහැකි වනු පිණිස හිණ පෙරලා දමා පර්වතය මත නිරාහාරව ම සිට බලවත් වීර්යයෙන් භාවනාවෙහි යෙදුණෝහ. උන් වහන්සේලාගේ මහලු තෙරුන් වහන්සේ එක් රාත්‍රියකින් ම සවිකෙළෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණියහ. පසු දින උන් වහන්සේ උතුරුකුරු දිවයින් පිඬුසිගා අවුත් සෙසු භික්ෂුන් අමතා "අවැත්නි, මෙයින් පිණ්ඩපාතය වළඳ මහණ දම් පුරන්නය"යි කීහ. "ස්වාමීනි, නුඹ වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ ආනුභාවයෙන් මෙසේ කළහුය. අපට නුඹ වහන්සේට මෙන් විශේෂයකට පැමිණිය හැකි වුව හොත් අපිම පිණ්ඩපාතය ගෙනවුත්ම වළඳන්නෙමු"යි කියා ඒ පිණ්ඩපාතය නොපිළිගෙන නිරාහාරව සිට ගෙන ම භාවනාවෙහි යෙදුණෝය. දෙවන දිනයෙහි දෙවන තෙරුන් වහන්සේ අනාගාමී ඵලයට පැමිණ අභිඥා ලැබ පිඬු සිගා අවුත් පළමු තෙරුන් වහන්සේ මෙන් ම සෙස්සන්ට පිණ්ඩපාතය පිළිගන්නා ලෙස ආරාධනා කළහ. සෙස්සන් නොපිළිගත්හ. උන් වහන්සේලාගෙන් රහත් වූ තෙරණුවෝ පිරිනිවන් පා වදළහ. අනාගාමී වූ තෙරණුවෝ ශුඛාවාස බුහ්මලෝකයෙහි උපන්න. ඉතිරි පස්නම විශේෂාධිගමනයකට පැමිණීමට මරණය තෙක් උත්සහ කොට ද නො පැමිණිය හැකි වී පෘථග්ජන භාවයෙන් ම දිවි කෙළවර කොට දෙවිලොව උපන්න. ඔවුහු

බුද්ධාන්තරයක් වූ දීර්ඝකාලයෙහි දෙව්ලොවින් දෙව්ලොවට ඉපදමින් සිට මේ බුද්ධෝත්පාදකාලයෙහි මිනිස් ලොව ඉපද රහත්ව දුක් කෙළවර කළෝය. පුක්කුසාතිරජ ඔවුන්ගෙන් එක් කෙනෙකි. කුමාර කාශ්‍යප තෙරණුවෝ එක් කෙනෙක් දබ්බමල්ලපුත්ත තෙරණුවෝ එක් කෙනෙකි. සහිය පිරිවැජ එක් කෙනෙකි. බාහියදරුවරිය එක් කෙනෙකි.

(උදනට්ඨකථා)

වක්ඛුපාල තෙරුන් වහන්සේ

වක්ඛුපාල තෙරුන් වහන්සේ පැවිදිව උපසම්පදව ලබා ආවායෝපාධ්‍යායයන් ඇසුරෙන් පස් වසක් කල් යවා බුදුරදුන් වෙත එළඹ අර්හත්වය පිණිස කමටහන් ලබා ගෙන විවේකස්ථානයකට ගොස් මහණ දම් පුරණු පිණිස තමන් හා යනු කැමති භික්ෂූන් සොයන්නාහු සැට නමක් ලැබ ඔවුන් හා සැවැත් නුවරින් නික්ම යන්නාහු යොදුන් එකසිය විස්සක් දුර ගොස් එක් පිටිසර ගමකට පැමිණ එහි පිරිවර සමඟ පිඬු පිණිස හැසුරුණහ. එමඟී වැසියෝ ශාන්ත වූ ඒ භික්ෂූ පිරිස දැක පැහැදී අසුන් පනවා වඩා මිඳුවා ප්‍රණිත ආහාර පානයන් පිළිගන්වා වදළ අවසානයෙහි “ස්වාමීනි, නුඹ වහන්සේලා කොහි වැඩම කරන්නාහු දැයි විචාළෝය. එකල්හි තෙරණුවෝ උපාසකවරුණි, අපි පහසු ඇති විවේකස්ථානයක් සොයා යන්නෙමු”යි කීහ. ඒ වචනය ඇසූ නුවණැති මනුෂ්‍යයෝ උන් වහන්සේලා වස් එළඹීමට සුදුසු නැතක් බලමින් වැඩම කරන බව තේරුම් ගෙන එහිම වස් එළඹෙන ලෙස ආරාධනා කළෝ ය. තෙරණුවෝ ආරාධනාව ඉවසූහ. මනුෂ්‍යයෝ උන් වහන්සේලාට විසීමට සෙනසුන් පිළියෙල කර දුන්හ. භික්ෂූහු එහි වෙසෙමින් පිඬු පිණිස දිනපතා ඒ ගමට පිවිසුණහ. උන් වහන්සේලා දැක පැහැදුණා වූ එක් වෙද මහතෙක් උන් වහන්සේලා වෙත එළඹ, “ස්වාමීනි, බොහෝ දෙනෙකුන් වෙසෙන තැන අපහසුකම් ද ඇති විය හැකිය. නුඹ

වහන්සේලා අතරින් යමෙකුට රෝගයක් ඇති වුවහොත් මානට දන්වනු මැනව. මම එය පිළියම් කරමි'යි සැල කෙළේ ය.

වස් ඵලශ්‍රීත දිනයෙහි තෙරණුවෝ තමන්ගේ සහාය හික්ෂු පිරිස අමතා "ඇවැත්නී, මේ තෙමසෙහි ඔබ වහන්සේලා කොතෙක් ඉරියව් වලින් කල් යවන්නට බලාපොරොත්තු වන්නහු දැයි විචාළහ. සතර ඉරියව්වෙන් ම ය යි හික්ෂුහු කීහ. "ඇවැත්නී, එසේ කල් යැවීම සුදුසු ද? අපි දිවමන් බුදුරදුන්ගෙන් කමටහන් ලෙන ආවෝ වෙමු. බුදුරදුන් රැවටිල්ලෙන් සතුටු කළ නො හැකිය, යහපත් අදහස් ඇතියවුන් වීමෙන් ම බුදුරදුන් සතුටු කළ හැකිය. අවැත්නී, ප්‍රමාද වන්නන්ට සතර අපාය සිය නිවස වැනිය, එබැවින් අප්‍රමාද වවිය' යි පිරිසට අනුශාසනා කළහ. හික්ෂුහු ඇවැත්නී, නුඹ වහන්සේ කොතෙක් ඉරියව්වලින් වාසය කරන්නාහුදැයි ඇසූහ. "ඇවැත්නී, අපි හිඳීම - සිටීම - ගමන යන තුන් ඉරියව්වෙන් පමණක් කල් යවන්නෙමුය. අසුනක පිට තබා නො නිදන්නෙමු 'යි තෙරණුවෝ කීහ. "යහපත ස්වාමිනි, අප්‍රමාද වන සේක්වා 'යි හික්ෂුහු කීහ.

නිදුවෙන් වැළකී තුන් ඉරියව්වෙන් පමණක් බලවත් චීර්යයෙන් මහණදම් පුරන්නා වූ තෙරුන් වහන්සේට වස්කාලයේ දෙවන මාසයේ දී ඇස් රෝගයක් හට ගත්තේය. සිදුරු ඇති කළයකින් දිය බිඳු ගලන්නාක් මෙන් උන් වහන්සේගේ තෙත්වලින් කඳුලු ගලන්නට විය. හික්ෂුහු කලින් පවරා තුබූ වෙත මහතාට ඒ බව දන් වූ කල්හි ඔහු ඒ රෝගය එක් වරක් නසා කිරීමෙන් ම සුවකිරීමට සමර්ථ මහඟු තෙලක් පිළියෙල කොට, "මෙය නසා කරන්නය'යි තෙරුන් වහන්සේට යැව්වේය. තෙරුන් වහන්සේ වාඩි වී තෙල් නසා කර පිඬු පිණිස ගමට පිවිසි කල්හි වෙදමහතා තෙරුන් වහන්සේ දැක, "ස්වාමිනි, මාගේ තෙලක් පිළියෙළ කොට යවා ඇත, නුඹ වහන්සේ එය නසා කළ සේක් දැයි ඇසීය. "එසේය

උපාසක'යි තෙරුන් වහන්සේ කීහ. "කීමෙක් ද අපහසුව සුව වී දැයි ඇසූ කල්හි "තවම ඇස් රිදේය'යි තෙරුන් වහන්සේ කීය. නුඹ වහන්සේ තෙල, "හිඳ නසා කළහු ද, ශයනය කොට නසා කළහුදැයි විචාල කල්හි තෙරණුවෝ නිහඩ වූහ. වෙදමහතා තෙරුන් වහන්සේ වැඩ වෙසෙන තැනට ගොස් විමසා ශයනය කරන තැනක් නො දක හිඳ තෙල නසා කළ බව තේරුම් ගෙන, නැවත ද "කෙසේ නසා කළාහුදැයි අසා තෙරුන් වහන්සේ තුෂ්ණිමිභූත වූ කල්හි "ස්වාමිනි, මහණදම් පිරිය හැක්කේ ශරීරය හොදින් පවත්නා කල්හීය, ශයනය කර මේ තෙල නසා කරනු මැනව'යි කීහ. තෙරුන් වහන්සේ වෙදමහතා යවා තමන්ට තමන් විසින් ම අවවාද කරගෙන "ඇස්වලට වන්තක් වේවා, මහණදම ම නො පිරිහෙලා කරමි'යි තදින් ඉටා පසු දින ද හිඳගෙන ම තෙල නසා කර හික්ෂුන් සමග ගමට පිඬු පිණිස ගියහ. වෙදමහතා උන් වහන්සේ දක කරුණු අසා නිද නසා නො කළ බව දැන, "ස්වාමිනි, මාගෙන් ප්‍රතිකාර ගෙන ඔබ වහන්සේගේ ඇස් නටුයේය යන ආරංචිය පැතිර ගියහොත් මට ද පාඩුවෙක, එබැවින් නුඹ වහන්සේට මා විසින් ප්‍රතිකාර කළ බව නො කියන සේක්වා'යි කීය. තෙරුන් වහන්සේ විභාරයට ගොස් "මහණ, දැන් නුඹ වෙදායා විසින් ප්‍රතික්ෂේප කරන ලද්දෙහිය. මරණයට නියතව සිටින්නෙහි ය. එබැවින් අප්‍රමාද වෙව'යි තමන්ට අවවාද කර ගෙන සිත දැඩි කර ගෙන භාවනාවෙහි යෙදුණාහ. එදින රාත්‍රියේ මධ්‍යම යාමය ඉක්මුණු කල්හි උන් වහන්සේ සවි කෙළෙසුන් නසා අර්හත්ඵලයට පැමිණියේ ය. එකෙනෙහි හි ම තෙත් යුවළ ද බිඳී තෙරණුවෝ අන්ධ වූහ. එතැන් පටන් ගම්වැසියෝ විභාරයට ම කැඳබත් යවමින් උන් වහන්සේට උපස්ථාන කළහ. සෙසු හික්ෂුහු ද උන් වහන්සේ අවවාදයෙහි පිහිටා මහණදම් පුරා ඒ වස්කාලය තුළදී ම අර්හත්වයට පැමිණියෝ ය.

(ධම්මපදවිධිකථා)

ගංගාතීරය තෙරුන් වහන්සේ

පදුමුත්තර බුදුරදුන්ගේ කාලයේ එක් කුලපුත්‍රයෙක් බුදුසස්තෙහි පැහැදි භික්ෂුසංඝයාහට පැන් දුන්නේය. හේ ඒ පිනෙන් දෙව්ලොව ඉපිද නැවත නැවත ද දෙව්මිනිස් දෙගතියෙහි උපදිමින් පින් කරනුයේ අප බුදුන්ගේ කාලයේ සැවැත්තුවර එක් කුලගෙයක ඉපද වැඩිවිය පැමිණ තමා අතින් සිදු වූ වරකින් සංවේගයකට පැමිණ ගිහිගෙය හැර පැවිදිව ඉතා රුක්ෂ ප්‍රතිපත්තියට බැස පංසුකුල සිවුරු දරමින් මිනිවලට කිරි ඉස්නා මැටි බදුනක්වැනි මැටිපාත්‍රයක් ගෙන ගංගාතීරයෙහි තල්පත් තුනකින් කුටියක් සද ගෙන එහි වෙසෙමින් අරහත්වයට පැමිණෙන තුරු කිසිවකු හා කථා නෙකරන්නට ඉටා ගෙන බලවත් වීරයෙන් මහණදම් පිරුවේය. ඒ භික්ෂුවට මාපියන් විසින් නැඹු නම දක්න ය. ගං ඉවුරෙහි විසීම නිසා පසු කාලයකදී ඔහුට ගංගාතීරය නම ඇති විය. කථා නො කිරීමට ඉටා මහණදම් පිරීමට බැසගත් තෙරණුවෝ ප්‍රථම වර්ෂයේ දී කිසිවකුට හා වචනයකුදු කථා නො කළහ. දෙවන වසරෙහි උන් වහන්සේ පිඬු සිඟා වඩනා ගමෙහි එක්තරා ස්ත්‍රියක් උන් වහන්සේ ගොළුවෙක් දැයි විමසනු පිණිස පාත්‍රයට කිරි වත්කරන්නී අත වැසූ කල්හි ද නො නවත්වා ම කිරි වත්කළාය. එද උන් වහන්සේ අතින් ඇඟවීමෙන් කිරි වත්කිරීම නවතාලිය නො හී “ඇත නැගණියනි” යන වදනමුවින් නිකුත් කළහ. බලවත් වීරයායෙන් මහණදම් පිරු තෙරුන් වහන්සේ තෙවන වසරෙහි වස්කාලයේදී සවි කෙලෙසුන් නසා අර්හත්වයට පැමිණියහ. උන් වහන්සේ පසු කාලයේ තමන් වහන්සේගේ ප්‍රතිපත්තිය ප්‍රකාශ කිරීම් වස් මේ ගාථා වදළහ.

නිශ්ණං මෙ තාලපත්තානං - ගංගාතීරෙ කුටී කථා,
 ඡවසිත්තොව මෙ පත්තො - පංසුකුලං ව වීවරං,

තිණ්නං අන්තරවස්සානං - එකා මෙ වාචා භාසිතා,
තතියෙ අන්තරවස්සමිහි - තමොක්ඛන්ධො පදලිතො.

(ථෙරගාථා අට්ඨකථා)

අම්බබාදක තිස්ස තෙරුන් වහන්සේ

අම්බබාදක තිස්ස තෙරුන් වහන්සේ ජීවිතය නිසාද කුඩා සිකපදයකුත් කඩ නො කොට සිල් රැකි තෙර නමකි. උන් වහන්සේ දුර්භික්ෂ කාලයකදී මගට බැස ගමන් කරන්නාහු ආහාර නො ලැබීමෙන් හා ගමන් විඩාවෙන් ද දුබලව ඉදිරියට යා නො හී එක් අඹ ගසක් යට ශයනය කළහ. ඒ ගසෙහි බොහෝ අඹපල තිබිණ. ඉදුණු අඹ පල වැටිණ. එය අස්වාමික අඹගසක් වූ බැවින් ඒ අඹපල ගෙන වැළඳීමට කිසිවකුගෙන් බාධාවක් ද නැත. එහෙත් ඒ අඹපල සියතින් ගෙන වැළඳීම හික්ෂුන්ට අකැපය. ඒවා සියතින් ගෙන වැළඳුවහොත් “යො පන හික්ඛු අදින්තං මුඛද්වාරං ආහාරං ආහරෙය්‍ය අඤ්ඤත්‍ර උදකදන්තපොනා පාවිත්තියං” යන සිකපදය බිඳීමෙන් ඇවැත් වේ. එය මහා ආපත්තියක් නොවන ඇවතෙකි. හික්ෂුන් වහන්සේ නමක් වෙත ඇවැත් දෙසීමෙන් එයින් පිරිසිදු විය හැකිය. එහෙත් තෙරණුවෝ ආහාර නො ලැබීමෙන් මරණයට පත්වීමට ද ඉඩ ඇති අමාරු අවස්ථාවෙහිද,

“ධනං චජේ යො පන අංගහෙත්‍ර
අංගං චජේ ජීවිතං රක්ඛමානො,
අංගං ධනං ජීවිතඤ්චා පි සබ්බං
චජේ නරො ධම්මමනුස්සරන්තො”

“ශරීරාවයවයන් රැක ගැනීමට ධනය හළ යුතුය. දිවි ගැනුම පිණිස ශරීරාවයව ද හළ යුතුය. ධර්මය සිහි කරන්නහු විසින් ධර්මානුකූල ප්‍රතිපත්තිය රකිනු සඳහා අංග-ධන-ජීවිත

යන සියල්ලම පරිත්‍යාග කළ යුතුය.” යන සත්පුරුෂානුස්මෘතිය සිහි කෙරෙමින් නිරාභාරත්වයෙන් නැසෙනොත් නැසේවා’යි ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් සිකපදය ආරක්ෂා කළහ. අත ළග ම ඇති අඹපල නො ගෙන ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් සිල් රක්තා තෙරුන් වහන්සේගේ ගුණානුභාවයෙන් දෝ සැදහැවත් උපාසක මහතෙක් එහි පැමිණියේ ය. ඔහු තෙරුන් වහන්සේ දැක උන් වහන්සේ ක්ලාන්තව සිටිනු දැක අඹ පල ගෙන මැඩ අඹ පැන් පිළියෙළ කොට උන් වහන්සේට පිළිගැන්වීය. ඉක්බිති උපාසක මහතා ඉදිරියටත් උපස්ථාන කොට තෙරුන් වහන්සේට ශක්තිය ලබා දී දිවි රැක දෙනු පිණිස උන් වහන්සේ පිටෙහි හිඳවා තමාගේ වාසස්ථානයට ගෙන ගියේ ය. තෙරුන් වහන්සේ උපාසක මහතාගේ පිටින් යෙමින් ම තමන් වහන්සේ ශීලය ආවර්ජනා කොට විදසුන් වඩා සවි කෙලෙසුන් නසා අර්ත්ඵලයට පැමිණියාහ.

(විසුද්ධිමග්ග)

කියන ලද තෙරුන් වහන්සේලා මෙන් මේ බුදු සස්තෙහි බොහෝ බුද්ධග්‍රාවකයෝ ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් පිළිවෙත් පිරූහ. සංඝගුණයයන් අතුරෙන් ප්‍රධාන ගුණය සුපටිපන්න ගුණය ය. උජුපටිපන්න, ඤයපටිපන්න, සාම්චිපටිපන්න, යන ගුණ තුන සුපටිපන්න ගුණයේ ම ආකාර විශේෂයෝ ය. සුපටිපන්න ගුණය ඇති කල්හි ඒ ගුණ තුන ද ඇත්තේය. ආහුනෙය්‍ය, පාහුනෙය්‍ය, දක්ඛිනෙය්‍ය, අඤ්ජලිකරණිය යන ගුණ සතර හා අනුත්තර පුණ්‍යක්ෂේත්‍ර ගුණය සුපටිපන්නගුණයාගේ ඵලයෝ ය. සුපටිපන්න ගුණය ඇති කල්හි ඒ ගුණ පස ද ලැබෙන්නේ ය.

17

උජුපටිපන්න ගුණය

කාමසුඛල්ලිකානු යෝගය අත්තකිලමථානු යෝගය යන වැරදි මාර්ග දෙක නො ගෙන කෙලින්ම නිවනට වැටෙන අශ්ඨාංගිකමාර්ග සංඛ්‍යාත සෘජුමාර්ගයෙහි පිළිපත් බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ උජුපටින්න නම් වෙති. නිවනට වැටෙන සෘජුමාර්ගය ගෙන පිළිපැදීම උජුපටිපන්න ගුණය ය.

“ද්වේ මෙ භික්ඛවෙ, අන්නා පබ්බජ්ජේන න සෙවිතබ්බා, යො වායං කාමෙසු කාමසුඛල්ලිකානුයොගො භීනො ගම්මො පොථුජ්ජනිකො අනරියො අනන්ථසංභිතො යො වායං අත්තකිලමථානුයොගො දුක්ඛො අනරියො අනන්ථසංභිතො”

යනුවෙන් කාමසුඛල්ලිකානු යෝගය, අත්තකිලමථානු යෝගය යන අත්ත, පැවිද්දන් විසින් නො ගත යුතුය'යි තථාගතයන් වහන්සේ විසින් වදාරා ඇත්තේය. එබැවින් තථාගත ශ්‍රාවකයෝ ඒ ලාමක අත්ත දෙක ලාමක මාර්ග දෙක නො ගනිති. බුදුරදුන් ලොව පහළ වී දහම් දෙසීමට පෙර ලෝකයෙහි මිනිසුන් විසින් ගෙන සිටියේ ඒ මාර්ග දෙකය. බොහෝ දෙනෙකුන් ගෙන සිටියේ කාමසුඛල්ලිකානුයෝගය

යි. කාමසුඛල්ලිකානුයෝගයෙහි ලාමක බව දැනගත් ටික දෙනෙක් ගතයුතු නියම මඟ නො දැන් බැවින් අත්තකිලමථානුයෝගය ගෙන එයට බැස සිටියේ ය.

කාමසුඛල්ලිකානු යෝගය යනු “ජීවිතයෙහි පරමාර්ථය පස්කම් සැප විඳීමය”යි සිතා අධර්මයෙන් වුව ද ධනය උපයා හැකිතාක් පස්කම් සැප විඳීමය. ප්‍රාණවාධාදී නොයෙක් පවිකම් කරමින් එසේ කාමයන්හි ඇලී ගැලී සිට බොහෝ සත්වයෝ මරණින් මතු අපාගත වන්නාහ.

අත්තකිලමථානු යෝගය යනු පරණපව් ගෙවීමටය කියා නොයෙක් උපක්‍රමයෙන් ශරීරයට දුක්ඳීමය. එය නිසණ්ඨප්‍රතිපත්තිය ය. ඔවුහු “සත්ත්වයනට යම් සැපක් හෝ දුකක් වේ නම් ඒ සියල්ල සිදුවන්නේ අතීත කර්මයෙනැයි වරදවා තේරුම් ගෙන කයට දුක් දී අතීත අකුශල කර්මවලට විපාක විඳ අවසන් කොට අලුත් අකුසලද නො කර සිටියහොත් දුකින් මිදිය හැකිය” යි සිතා අතීත පව් ගෙවෑලීම පිණිස අවිච්චි සිටීම, මධ්‍යාන්තයෙහි සතරදිගින් ගිනි ගොඩවල් ගසා මැදට වී සිටීම, ශීත කාලයෙහි එළිමහණෙහි විසීම, දියට බැසීම, වැස්සට තෙමීම, ඇණ මත හිඳීම, වැතිර සිටීම යනාදිය කරති. ඒ අත්තකිලමථානුයෝගය ය. ශරීරයට පීඩාකර ගැනීමෙන් අතීත අකුසල් නැති නොකළ හැකිය. ශරීරයට කොතෙක් දුක් දුන්න ද සත්ත්වයන් අපායෙහි උපදවන අකුශලය, එය කළ පුද්ගලයා අපායෙහි උපදවන්නේ ම ය. පව් යටපත් කළ හැක්කේ ද නැසිය හැක්කේ ද කුශලයෙනි. ලෞකික කුසලයෙන් පව් යටපත් කල හැකිය. පස් පනස් වසක් මිනිසුන් මැරූ චෝරසාතකයාහට තව්නිසා දෙව්ලොව ඉපිද හැකි වූයේ ද, පනස් වසක් මසුන් මැරූ දම්ලදෝවාරිකයාට දෙව්ලොව ඉපිදිය හැකි වූයේ ද කුශලයෙන් අකුශලය යටපත් කිරීමෙනි. සෝවාන් මාර්ගය නමැති ලෝකෝත්තර කුශලයෙන් මතු අපායට පැමිණවිය හැකි

අකුශලකර්ම සියල්ල ම නැසේ. අතීතයෙහි කළ කොතෙක් අකුශලකර්ම ඇත ද ඒවා සෝවාන් ඵලයට පැමිණි පුද්ගලයා අපායට යැවීමට සමත් නොවේ. කයට දුක් දීමෙන් දුකින් මිදිය හැකිය යනු මිත්‍යාදාෂ්ටියකි. මිත්‍යාදාෂ්ටිය අපායෝත්පත්තියට හේතුවකි.

“එතෙ තෙ හික්ඛවෙ, උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣමා පටිපදා තථාගතෙත අභිසම්බුද්ධා චක්ඛුකරණී ඤාණකරණී උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.”

යනුවෙන් දැක්වෙන ඒ ලාමක අන්ත දෙකට නො බැස තථාගතයන් වහන්සේ විසින් අවබෝධ කළ ප්‍රඥාවක්ෂුස ඇති කරන්නා වූ කෙලෙස් සන්සිඳුවන්නා වූ චතුස්සත්‍යාවබෝධයට හේතුවන නිවන් ලැබීමට හේතුවන මජ්ඣම පටිපදා නම් වූ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමයක් ඇත්තේය. එය නිවනට පමුණුවන සෘජුමාර්ගය ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ ඒ සෘජුමාර්ගය ගෙන පිළිපදින්නෝ ය. ඒ සෘජුමාර්ගය නම්:-

“කතමා ච සා හික්ඛවෙ, මජ්ඣමා පටිපදා තථාගතෙත අභිසම්බුද්ධා චක්ඛුකරණී ඤාණකරණී උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති? අයමෙව අරියො අට්ඨඨිගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථීදං? සම්මාදිට්ඨි සම්මාසංකප්පො සම්මාවාචා සම්මාකම්මන්තො සම්මාආජ්චො සම්මාවායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි”

යනුවෙන් දැක්වා වදුරා ඇති අෂ්ටාංගිකමාර්ගය ය.

“කින්හු බො හො ගොතම, සො කෙරෙති සො පටිසංවෙදියතීති? සො කරොති සො පටිසංවෙදියතීති බො බ්‍රාහ්මණ අයමෙකො අන්තො, කිම්පන හො

ගොතම අඤ්ඤා කරොති අඤ්ඤා පටිසංවෙදියතීති? අඤ්ඤා කරොති අඤ්ඤා පටිසංවෙදියතීති බො බ්‍රාහ්මණ අයං දුතියො අන්තො.

එතෙ තෙ බ්‍රාහ්මණ උභො අන්තෙ අනුපගම්ම මජ්ඣිමනික නිකායෙ ධම්මං දෙසෙති, අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං, සලායතනපච්චයා එස්සො, එස්ස පච්චයා වේදනා, වේදනා පච්චයා තණ්හා, තණ්හා පච්චයා උපාදනං, උපාදන පච්චයා භවො, භව පච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙව දුක්ඛදෙමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජායත්වෙව අසෙස විරාගනිරොධා සංඛාර නිරොධො, සංඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණ නිරොධො, විඤ්ඤාණ නිරොධො නාමරූපනිරොධො, නාමරූප නිරොධා සලායතන නිරොධො, සලායතන නිරොධො එස්ස නිරොධා වේදනා නිරොධො, වේදනා නිරොධා තණ්හා නිරොධා, තණ්හා නිරොධා උපදන නිරොධො, උපදන නිරොධා භව නිරොධා, භව නිරොධා ජාති නිරොධා, ජාති නිරොධා ජරාමරණ සෝක පරිදෙව දුක්ඛදෙමනස්සුපායාසා නිරුජ්ඣන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති තී”

(සංයුත්ත නිකාය)

මේ සුත්‍රයේ වදුරා ඇති පරිදි ද අන්ත දෙකක් ඇත්තේ ය. පින්පවි කරන්නා ම ඒවායේ විපාක විදිය යන ශාශ්වතදෘෂ්ටිය එක් අන්තයෙකි. අනිකෙක් පින්පවි කෙරේය, අනිකෙක් ඒවායේ විපාක විදිය යන උච්චේද දෘෂ්ටිය එක් අන්තයෙකි. ලෝකයෙහි වෙසෙන සාමාන්‍ය ජනයා මේ අන්ත දෙකින් එක් අන්තයක් ගෙන සිටිති. ඒ අන්ත දෙකම වැරදි බැවින් ඉන් කිනම් අන්තයක් හෝ ගෙන සිටින්නහුට දුකින්

නොමිදිය හැකිය. නිවන් නො ලැබිය හැකිය. “පින්පව් කරන්නේ ම ඒවායේ විපාක විදිය” යන ශාශ්වත දෘෂ්ටිය නිවනට පැමිණීමට මිස ස්වර්ගසම්පත්තිය ලැබීමට බාධාවක් නොවේ. ඒ දෘෂ්ටියෙහි පිහිටා පින් කොට දෙවිමිනිස් සැප ලැබිය හැකිය. තථාගතයන් වහන්සේ ඒ අන්ත දෙකටම නො පැමිණ අවිද්‍යාදී හේතුන් නිසා සංස්කාරාදී ඵල ධර්ම ඇති වීමෙන් ස්කන්ධපරම්පාව නො සිදු පවත්නා සැටිත්, අවිද්‍යා දීන්ගේ නිරෝධයෙන් ස්කන්ධපරම්පරාවේ නිරෝධය වන බවත්, සත්වයනට දුකින් මිදීමට ඇත්තා වූ එකම මාර්ගය අවිද්‍යාදීන්ගේ නිරෝධය පිණිස පිළිපැදීම බවත් දැන වදරා එය පිණිස ශ්‍රාවකයන්ට දහම් දෙසූ සේක. ඒ ධර්මමාර්ගය ඒ ප්‍රතිපත්තික්‍රමය නිවනට පැමිණෙන සෘජු මාර්ගය ය. ඒ මාර්ගය ගෙන පිළිපදින බැවින් ද තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකසංඝයා වහන්සේ උජුපටිපන්න නම් වෙති.

තවද කායචංක - වච්චංක - මනෝචංකයන් ප්‍රභාණය කිරීම සඳහා පිළිපත් බැවින් ද ශ්‍රාවකසංඝයා වහන්සේ උජුපටිපන්න නම් වෙති. කායචංක නම් කායදුෂ්චරිතයෝය. වච්චංක නම් වාක්දුෂ්චරිතයෝ ය. මනෝචංක නම් මනෝදුෂ්චරිතයෝය. තථාගතයන් වහන්සේ කායචංකාදිය ප්‍රභාණය සඳහා ශ්‍රාවකයනට දහම් දෙසති.

බෝසතානන් වහන්සේ අතීතයේ රියකරුවකු වී පවේන නම් රජකුට රිය සක් දෙකක් තැනුන. ඉන් එක් රෝදයක් තැනුයේ සදිනකින් අඩු සමසකිනි, එක් රෝදයක් තැනුයේ සදිනකිනි. සමාන්‍ය පෙනීමට ඒ රෝද දෙක බලා වෙනසක් නො දැක, “මේ රෝද දෙකිනි ඇති වෙනස කිම දැ”යි බෝසතාණන්ගෙන් ඇසීය. එකල්හි බෝසතාණෝ සදිනකින් තැනූ රෝදය ගෙන වේගයේ බිම පෙරළා යැවූහ. එය වේගය ඇතිතාක් ඉදිරියට ගොස් වේගය සන්සිදීමෙන් පසු බිම අද වැටිණි. ඉක්බිති සමසකින් කල රෝදය පෙරළා යැවූහ. එය

වේගය ඇතිනාක් ඉදිරියට ගොස් එසේ ම නැවතිණ. බිම ඇඳ නොවැටිණ. එසේ විමට හේතුව රජු විමසූ කල්හි සදිනකින් කළ රෝදයෙහි නොයෙක් තැන් වල ඇඳ ඇති බැවින් එය ඇඳ වැටුණ බවත් සමසකින් කළ රෝදයෙහි දෙස් නැති බැවින් නො වැටී සිටි බවත් බෝසතාණෝ පැවසූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ කාරණය ගෙන හැර දක්වා ශ්‍රාවකයන්ට මෙසේ අනුශාසනය කළ සේක.

“එතරහි බො පනාහං භික්ඛවෙ අරහං සම්මාසම්බුද්ධො කුසලො කායවංකානං කායදෙසානං කායකසාවානං, කුසලො විච්චංකානං වච්චදෙසානං වච්චකසාවානං, කුසලො මනොවංකානං මනොදෙසානං මනොකසාවානං, යස්ස කස්සවි භික්ඛවෙ, භික්ඛුස්ස වා භික්ඛුනියා වා කායවංකො අප්පභීනො කායදෙසො කායකසාවො, වච්චංකො අප්පභීනො වච්චදෙසො වච්චකසාවො, මනොවංකො අප්පභීනො මනො දෙසො මනොකසාවො, එවං පපතිතා තෙ භික්ඛවෙ, ඉමස්මා ධම්මචිනයා, සෙය්‍යථාපී තං වක්කං ඡහි දිවසෙහි නිට්ඨිතං, යස්ස කස්සවි භික්ඛවෙ, භික්ඛුස්ස වා භික්ඛුනියා වා කායවංකො පභීනො කායදෙසො කායකසාවො, වච්චංකො පභීනො මනොදෙසො මනොකසාවො, එවං පතිට්ඨිතා තෙ භික්ඛවෙ ඉමස්මීන් ධම්මචිනයෙ, සෙය්‍යථාපී තං වක්කං ඡහි මාසෙහි නිට්ඨිතං ඡාහි මාසෙහි නිට්ඨිතං ඡාරන්තුනෙහි, තස්මා තිහ භික්ඛවෙ එවං සික්ඛිතබ්බං, කායවංකං පජ්භිස්සාම කායදෙසං කායකසාවං, වච්චංකං පජ්භිස්සාම වච්චදෙසං වච්චකසාවං, මනොවංකං පජ්භිස්සාම මනොදෙසං මනොකසාවන්ති, එවං හි වො භික්ඛවෙ සික්ඛිතබ්බන්ති.”

(අංගුත්තරනිකාය 67)

තේරුම:-

මහණෙනි, දැන් මම අර්භන් සමයක් සම්බුද්ධ වෙමි. කායවංක කායදෝස කායකසාවයන් මැනවින් දන්නේ වෙමි. වච්චංක වච්චදෝස වච්චකසාවයන් මැනවින් දන්නේ වෙමි. මනෝවංක මනෝදෝස මනෝකසාවයන් මැනවින් දන්නේ වෙමි. මහණෙනි, යම් භික්ෂුවක් විසින් හෝ භික්ෂුණියක් විසින් හෝ කායවංක කායදෝස කායකසාවයන් අප්‍රභිණ ද, වච්චංක වච්චදෝස වච්චකසාවයන් අප්‍රභිණ ද, මනෝවංක මනෝදෝස මනෝකසාවයන් අප්‍රභිණ ද, මහණෙනි, ඔවුහු සදිනකින් කළ රියසක ඇද වැටුණාක් මෙන් මේ ධර්ම විනයෙහි වැටුණාහු වෙති. මහණෙනි, යම් භික්ෂුවක් විසින් හෝ භික්ෂුණියක් විසින් හෝ කායවංක කායදෝස කායකසාවයන් ප්‍රභිණ ද, වච්චංක වච්චදෝස වච්චකසාවයන් ප්‍රභිණ ද , මනෝවංක මනෝදෝස මනෝකසාවයන් ප්‍රභිණ ද, ඔවුහු සදිනකින් අඩු සමසකින් කළ රියසක මෙන් මේ ධර්ම විනයෙහි පිහිටියාහු වෙති. මහණෙනි, එබැවින් තොප විසින් මෙසේ භික්ෂිය යුතුය. කායවංක කායදෝස කායකසාවයන් දුරු කරන්නෙමුය. වච්චංක වච්චදෝස වච්චකසාවයන් දුරු කරන්නෙමු ය. මනෝවංක මනෝදෝස මනෝකසාවයන් දුරු කරන්නෙමු ය කියා මෙසේ තොප විසින් භික්ෂිය යුතුය.

තථාගතය් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයන් පුරන අධිශීල අධිචිත්ත අධිප්‍රඥ සංඛ්‍යාත ශික්ෂාත්‍රය කායවංකාදින් දුරු කොට කාය වාචා චිත්තයන් පිරිසිදු කරන සෘජු කරන ප්‍රතිපත්තියකි.

18

ඤායපටිපන්න ගුණය

ඤාය යනු නිවනට නමෙකි. නිවන පිණිස නිවනට අනුව ඒකාන්තයෙන් නිවනට පමුණුවන අධිශීල-අධිචිත්ත-අධිප්‍රඥ සංඛ්‍යාත ප්‍රතිපත්තිය පුරන බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෝ ඤායපටිපන්න නම් වෙති.

ලෝකයෙහි ඇති සෑම දෙයක්ම උපදවා ගැනීමට ලබා ගැනීමට කළ යුතු ඒ ඒ දෙය ලැබීමට නිසි, වෙන් වෙන් වූ වැඩ ඇත්තේ ය. වැලි මිරිකා තෙල් ලැබිය නො හෙන්නාක් මෙන් යම් කිසිවක් ලැබීමට අනිසි දෙයක් කිරීමෙන් ඒ දෙය නො ලැබිය හැකිය. කිනම් දෙයක් හෝ කිරීමෙන් කිනම් ප්‍රතිපත්තියක් හෝ පිරීමෙන් නිවන් නො ලැබිය හැකිය. නිවන් ලැබීමට නිවන් ලබා දෙන එයට නිසි ප්‍රතිපත්තියක් ඇත්තේ ය. එය පිරීමෙන් මිස අන් ක්‍රමයකින් නිවන් නො ලැබිය හැකිය. කාමසුඛල්ලිකානුයෝගය හා අත්තකිලමථානුයෝගය නිවන් ලැබීමට නිසි ප්‍රතිපත්ති නො වන බැවින් නිවන් නො ලැබිය හැකිය. නිවන් ලැබීමට නිසි නිවන් ලැබීමේ ප්‍රතිපත්තිය තේරුම් ගත හැකි වීමට නිවන හා සංසාරප්‍රවෘත්තියේ හේතු ද සාමාන්‍යයෙන් දත යුතුය. සත්ත්වයා මරණින් කෙළවර වන්නේ නො වේ. මැරෙන සත්ත්වයන් අන් තැනක උපදී. එතැන ද මැරී අන් තැනක උපදී. එතැන ද මැරී තවත් තැනක අපදී. මෙසේ නැවත නැවත ඉපදීම මැරීම් වශයෙන් ස්කන්ධ

පරම්පරාව පැවැත්ම මහත් වූ දුෂ්කරයකි. “නිවනය”යි කියනුයේ දුෂ්කරකන්ධයක් වන ඒ ස්කන්ධය පරම්පරාවේ නැවැත්මය, නිවීමය. සන්සිඳීමය. ඒ සන්සිඳීම වූ නිවන ලැබිය හැක්කේ එයට පැමිණිය හැක්කේ, යම් හේතුවකින් ස්කන්ධය පරම්පරාව නො සිඳ දිගින් දිගට යේ ද ඒ හේතුව නැති කිරීමෙනි. ස්කන්ධපරම්පරාවේ නො සිඳි පැවැත්මට හේතුව සත්කායදාෂ්ටිය-අවිද්‍යාව-තෘෂ්ණාව යන මොවුන්ගේ පැවැත්මය. ඒ ධර්ම පවත්නා කුරු සංසාරප්‍රවාහනිය නො නවති. යම් ප්‍රතිපත්තියකින් ඒ ධර්මයන් ප්‍රභාණය කළ හැකි වේ නම් ඒ ප්‍රතිපත්තිය නිවන් ලැබීමේ මාර්ගය ය. ඒ ප්‍රතිපත්තිය නම් අධිශීල - අධිචිත්ත - අධිප්‍රඥ යන ශික්ෂාත්‍රය ය. තවත් ක්‍රමයකින් කියත හොත් ආයථී අෂ්ටාංගික මාර්ගය ය. නිවන් ලැබීම සඳහා තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ශ්‍රාවකයන්ට දක්වා ඇත්තේ ඒ ප්‍රතිපත්තිය ය. ඒ ප්‍රතිපත්තිය ඒකාන්තයෙන් නිවනට පමුණුවන නිවනට ගැලපෙන ප්‍රතිපත්තියක් වන බැවින් සක්දෙවරපු විසින් ද මෙසේ ප්‍රකාශ කර ඇත්තේ ය.

‘සුපඤ්ඤත්තා බො පන තෙන භගවතා සාවකානං නිබ්බානගාමිනී පටිපද, සංසන්දති නිබ්බානං වෙව පටිපද ච, සෙය්‍යථාපි නාම ගංගොදකං යමුනොදකෙන සංසන්දති, සමෙති. එවමෙව සුපඤ්ඤත්තා තෙන භගවතා සාවකානං නිබ්බානගාමිනීපටිපද, සංසන්දති, නිබ්බානං පටිපද ච”

(මහාගොවින්ද සූත්‍රය)

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ශ්‍රාවකයන්ට නිර්වාණගාමිනී ප්‍රතිපත්තිය දක්වන ලද්දේ ය. යම් සේ ගංගෝදකය යමුනෝදනය හා සැසඳෙන්නේ ද, එමෙන් නිර්වාණය හා ප්‍රතිපත්තිය සැසඳෙන්නේ ය” යනු එහි අදහස ය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෝ ඒ අනුකූල ප්‍රතිපත්තිය පුරා නිවන් ලබන්නාහ.

19

සාමිච්චි පටිපන්න ගුණය

දුටු විට හුනස්නෙන් නැගී සිටීම, අසුන් පනවා දීම ශ්‍රීෂ්ම ඇති වෙලාවෙහි පවත් සැලීම, පා සේදීම, මුහුණ සේදීම, නැම සඳහා සිසිල් පැන් උණු පැන් පිළියෙල කරදීම, පා සොද දීම, නැවීම, පා සියුරු සෝද දීම, සෙනසුන් පවිත්‍ර කර දීම, යනාදිය සාමිච්චිකම් නම් වේ. ගුණවත් පුද්ගලයන්ට කර දීමට සුදුසු ක්‍රියාය යනු සාමිච්චිකම්ම යන වචනයේ තේරුම ය. අනුන් විසින් පිළිගැන්වූ දෙයක් පමණක් වළඳන තණ ගසකුදු නො නසන පොළොව නො සාරන කිසිවකුට පීඩාවක් නො කරන සත්ත්වයන් කෙරෙහි මෙමත්‍රියෙන් වෙසෙන හික්ෂුන් වහන්සේ සාමිච්චිකර්මයට ඉතා ම සුදුසු ය. උපාසයකු විසින් අම්බබාදකතිස්ස තෙරුන් වහන්සේට සත්කාර කොට තමාගේ පිටින් ගෙන ගියේ හික්ෂුන් වහන්සේ සාමිච්චිකර්මයට සුදුසු නිසාය. මෙමත්‍රීකරුණාදි සාමිච්චිකර්මයට සුදුසු ගුණ දහම් වඩනා බැවින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ සාමිච්චි පටිපන්න නම් වෙති. අධිශීල - අධිචිත්ත - අධිප්‍රඥ සංඛ්‍යාත ශික්ෂාත්‍රය සුදුසු පරිදි ආදරෙයෙන් ගෞරවයෙන් පුරන නිසා ද ශ්‍රාවකසංඝයා වහන්සේ සාමිච්චිපටිපන්න නම් වෙති.

20

ආහුණෙය්‍ය ගුණය

බොහෝ දුර වුව ද ගෙන ගොස් දීමට සුදුසු බව ආහුණෙය්‍ය ගුණය ය. මනුෂ්‍යයෝ තමන් වෙත පැමිණෙන දුගී මගී යාවකාදීන්ට අවස්ථාවට සුදුසු පරිදි ආහාරපානාදිය දෙති. එහෙත් ඔවුන් වෙනුවෙන් අමුතුවෙන් ආහාරපානාදිය පිළියෙල කොට ඔවුන් සොයා ඔවුන් සිටින තැන්වලට, දුර ගෙන ගොස් නො දෙති. අමුතුවෙන් පිළියෙල කොට දුරස්ථානයන්ට ගෙන ගොස් ආහාරපානාදිය දෙන්නේ මා පියාදී ගුණවත් අයට හා උසස් අයට ය. සැදහැවත් මනුෂ්‍යයෝ තමන් අනුභව කරනවාට ද වඩා හොදින් පිරිසිදු ලෙස ආහාරපානයන් පිළියෙල කොට බොහෝ දුර වෙසෙන හික්ෂුන්ට ද ගෙන ගොස් දෙති. එසේ ගෙන ගොස් දෙන්නේ ශ්‍රාවකසංඝයා කෙරෙහි ඇති ආහුණෙය්‍ය ගුණය නිසා ය. දිනපතා හෝ සතියකට මසකට වසරකට වර බැගින් හෝ දෙන නිත්‍යාදනය ද ආහුන නම් වේ. බෞද්ධයෝ නිත්‍යදන ද හික්ෂුන්ට බොහෝ දෙති. එසේ දෙන්නේ ද ශ්‍රාවක සංඝයාගේ ආහුණෙය්‍ය ගුණය නිසා ය.

21

පාහුනෙය්‍ය ගුණය

දුර සිටින නැයකු හෝ මිතුරකු හෝ අන් සැලකිය යුත්තකු හෝ තමන් වෙත පැමිණෙන කල්හි මනුෂ්‍යයෝ ඔවුනට සංග්‍රහ කිරීම පිණිස ආහාරපානාදිය පිළියෙල කෙරෙති. එසේ ආගන්තුකයන් උදෙසා පිළියෙල කළ සත්කාරය පාහුන නම්. ඒ පාහුනය ඔවුනට මිස අනිකකුට දීම නුසුදුසු ය. එබැවින් මනුෂ්‍යයෝ පාහුනයක් පිළියෙල කර ගෙන සිටින කල්හි දුගී මගී යාවකාදීන් පැමිණිය ද ඔවුනට නො දෙති. පැවිද්දන් පැමිණිය හොත් ඒ ආගන්තුකයන්ට පිළියෙල කළ දෙය වුව ද දෙති. එසේ දෙන්නේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකසංඝයා වහන්සේ පාහුනය වුව ද පිරිනැමීමට සුදුසු වන්නේ වන නිසා ය. සංඝයා වහන්සේ එය පිළිගැනීමට සුදුසු වන්නේ ඒ සත්කාරය ආගන්තුකයන්ට පිරිනැමීමෙන් වන ලාභයට වඩා උසස් අනුභවයක් සංඝයානට පිරිනැමීමෙන් දයකයාට ලැබිය හැකි වන බැවිනි.

22

දක්ඛිණෙය්‍ය ගුණය

පින් පව් හා ඒවායේ විපාක ඇති බව පිළිගන්නා පරලොච ඇති බව පිළිගන්නා නුවණැත්තා වූ මනුෂ්‍යයෝ මේ ජීවිතය තීර නැති බව හා පරලොච යා යුතු බව තේරුම් ගෙන පරලොච දී පිහිට කර ගැනීමට සිල්වත්තට දන් දෙති. එසේ දෙන දනය දක්ඛිණා නම් වේ. ඒ දක්ඛිණාව පිළිගැනීමට සුදුසු වන්නේ, පිරිනැමීමට සුදුසු වන්නේ දනය මහත්ඵල වීමට හේතු වන, දයකයාගේ බලාපොරොත්තුව ඉටු වීමට හේතු වන පුද්ගලයන් ය. ශීල-සමාධි-ප්‍රඥ සංඛ්‍යාත උත්තම ගුණයන් වඩවනා වූ ද, වඩා අවසන් කර සිටින්නා වූ ද, ලෝභාදී ක්ලේෂයන් දුරු කිරීමෙහි යෙදී සිටින්නා වූ ද, දුරු කළා වූ ද පුද්ගලයන්ගෙන් යුක්ත වන භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකසංඝරත්නය එය පිළිගැනීමට අතිශයින් ම සුදුසු ය. ඒ සංඝරත්නයේ දක්ඛිණෙය්‍ය ගුණය ය. (අරභං ගුණය විස්තර කිරීමෙහි දී ශ්‍රාවකයන්ගේ දක්ඛිණෙය්‍ය භාවයට නිදසුන් වන කථා දක්වා ඇත්තේය.)

ආහුන-පාහුන වශයෙන් දෙන දනයන් හැර පරලොච සැප පතා දෙන්නා වූ ද, පාරමිතා සම්පූර්ණ කිරීම් වශයෙන් දෙන්නා වූ ද, ගුණවත් පුද්ගලයන්ට දීමේ යහපත් බව සලකා දෙන්නා වූ ද, මියගිය ඥාතීන් උදෙසා දෙන්නා වූ ද සියලුම දන දක්ඛිණාවට ම අයත් ය. ආහුනෙය්‍ය - පාහුනෙය්‍ය -

දක්බිණෙය්‍ය යන මේ ගුණ තුන දැන නානත්වයෙන් ගුණ තුනක් වශයෙන් දක්වා ඇතමුත් ධර්ම වශයෙන් එකම ගුණයෙකි. එය නම් දීමනාව මහත්ඵල විමට හේතුවන ශීලාදී ගුණ සමූහය ය.

23

අඤ්ජලිකරණීය ගුණය

දෝත් නගා වැදීමට සුදුසු බව අඤ්ජලිකරණීය ගුණය ය. ලෝකයෙහි දෙවියන්ට ද රජුන්ට ද තවත් උසස් අයට ද හය නිසා ද ලාභ නිසා ද මනුෂ්‍යයෝ දෝත් නගා වදිති. ඔවුනට වැදීමෙන් ලැබිය හැක්කේ අත්‍යල්ප ඵලයකි. සුප්‍රතිපත්තාදී ගුණවලින් යුක්ත බුද්ධග්‍රාවකයකුට එක් වරක් දෝත් නගා වැදීම ම අනන්තඵල දයක ය. එබැවින් ඒ බුද්ධග්‍රාවකයෝ විශේෂයෙන් අඤ්ජලිකරණීයට සුදුස්සෝ වෙති. එබැවින් සෙස්සන් විසින් වදින දේවබ්‍රහ්මයෝ ද, රජහු ද, තථාගතග්‍රාවකයනට වදිති. කලින් දුටු දුටු මිනිසාට වදිමින් සිටි සැඩොල් කුලයේ උපන් සුනීතට පැවිදි වීමෙන් පසු දේවබ්‍රහ්මයන් පැමිණ වැන්දේ අඤ්ජලිකරණීය ගුණය නිසා ය. සිල්වත් හික්ෂුන්ට දෝත් නගා වැදීම තබා ප්‍රසන්න සිතින් උන් වහන්සේලා දෙස බැලීම් මාත්‍රයෙහි ද බොහෝ අනුසස් ඇති බව මංගල සුත්‍ර අටුවාවෙහි මෙසේ දක්වා තිබේ.

“හික්ඛුනං පන පසන්නචිත්තෙන පියවක්ඛුහි දස්සනමුලකෙනා පි පුඤ්ඤෙන අනෙකානි ජාති සහස්සානි වක්ඛුමිහි රොගො වා පිළිකා වා වාතපිත්තාදිදෙසො වා න හොති. විපස්සන්නපඤ්චවණ්ණ සස්සිරිකානි හොන්ති. වක්ඛුනි රතන විමානෙ උග්ඝාටිත මණ්කවාටසදිසානි,

සතසහස්ස කප්පමත්තං දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච
සබ්බසම්පත්තීනං ලාභී භොති.”

(සුත්තනිපාතට්ඨකථා 269)

දැකීමෙන් පමණක් නො ව සිල්වත් හික්ෂුත් සිහිකිරීම
මාත්‍රයෙහි ද බොහෝ අනුසස් ඇති බව ආකඨබෙය්‍ය සුත්‍ර
අටුවාවෙහි මෙසේ දක්වා තිබේ.

‘යස්ස හී හික්ඛුනො කාලකතො පිතා වා
මාතා වා අම්භාකං ඤාතකො ථෙරො සීලවා
කල්‍යාණධම්මොති පසන්නචිත්තො හුත්වා තං හික්ඛුං
අනුස්සරති: තස්ස සො චිත්තපසාදෙ පි තං
අනුස්සරණමන්තම්පි මහප්ඵලං මහානිසංසමෙව
භොති, අනෙකානි කප්පසහස්සානි දුග්ගතීතො
වාරෙතුං අත්තෙ ච අමතං පාපෙතුං සමන්ථමෙව
භොති”

(පපඤ්ච සුදනි 130)

24

අනුත්තරපුඤ්ඤක්ඛේත්ත ගුණය

ඛේත්ත යනු ගෝයම් වැඩෙන තැනය. කෙත යනු ද කුඹුර යනු ද එයට සිංහලෙන් කියන නම් ය. පින් වැඩෙන තැන් වන බැවින් ප්‍රතිග්‍රාහකයන්ට ද “කෙතය” යන නම කියනු ලැබේ. අනුත්තරපුඤ්ඤක්ඛේත්ත යන්නෙහි තේරුම එයට වඩා උතුම් අන් කෙතක් නැති, සියල්ලටම උතුම් පින් කෙතය යනුයි. තථාගතයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකසංඝ රත්නය, සියලු පින් කෙත්වලට උතුම් පින් කෙත වන බැවින් අනුත්තරපුඤ්ඤක්ඛේත්ත නම් වේ.

කෙත් අතර, ගොවියා බොහෝ වෙහෙසී බොහෝ ධාන්‍ය වපුල ද මඳ එලයක් ම ලැබෙන, සමහර විට එලයක් නො ලැබීම ද යන, නිසරු කෙත් ද ඇත්තේ ය. මධ්‍යමප්‍රමාණයෙන් එල ලැබෙන කෙත් ද ඇත්තේ ය. ස්වල්ප වපුල ද බොහෝ ධාන්‍ය ලැබෙන, ඉතා සරු කෙත් ද ඇත්තේ ය. එමෙන් ප්‍රතිග්‍රාහකයන් අතර ද සත්කාර කළවුනට ඉතා මඳ එලයක් ම ලැබෙන, සමහර විට එලයක් නො ලැබී ම යන ගුණභීත ප්‍රතිග්‍රාහකයෝ ද ඇත්තාහ. මධ්‍යම ප්‍රමාණයෙන් එල ලැබෙන පුද්ගලයෝ ද ඇත්තාහ. ඉතා සුළු සත්කාරයන් කළ ද අනන්ත එල ලැබෙන සමහර විට වර්තමාන ජාතියේ ම එලය ලැබෙන ඉතා ගුණවත් ප්‍රාතිග්‍රාහකයෝ ද ඇත්තාහ. ප්‍රතිග්‍රාහකයන්ගේ තත්වය අනුව සත්කාරකළවුන්ට එල ලැබීමේ

වෙනස් කම් තේරුම් ගැනීමට අංකුර - ඉන්ධක දෙවිපුත් දෙදෙනාගේ කථාව නිදසුනෙකි.

අංකුර - ඉන්දික දෙවිපුතුන්ගේ කථාව

අප තිලෝගුරු භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ බුදු වී සත්වන වසරෙහි සවැන්නුවර සමීපයෙහි ගණ්ඩම්බමුලයේ තීර්ථකමථනය පිණිස යමක ප්‍රාතිභායථීය දක්වා, පෙර බුදුවරුන්ගේ චාරිත්‍ර ධර්මය අනුව වස් එළඹීම සඳහා තවතිසා දෙවිලොවට වැඩ වදළ සේක. උන් වහන්සේ එහි පාණ්ඩුකම්බල ශෛලාසනය මත සකල දේවබ්‍රහ්මයාගේ තේජස ඉක්මවා ශෝභාව ඉක්මවා ළහිරුමඬලක් සේ වැඩ වෙසෙන කල්හි තුසිත දිව්‍ය ලෝකයෙහි විසූ සන්තුෂිත නම් වූ මාතෘදිව්‍යරාජයා පැමිණ විජම්බණ අසනු පිණිස තථාගතයන් වහන්සේගේ දකුණු පස ම හිඳ ගත්තේ ය. ඉන්දික නම් දේවපුත්‍රයාද එකෙනෙහිම පැමිණ තථාගතයන් වහන්සේගේ දකුණු පසම හිඳ ගත්තේ ය. අංකුර නම් වූ දේවපුත්‍රයා ද පැමිණ තථාගතයන් වහන්සේගේ වම් පස ඉඳගත්තේ ය. බුදුරදුන් එහි වැඩම කළ බව සැලවීමෙන් දසදහසක් සක්වලින් ම මහේශාකාය දේව බ්‍රහ්මයන් පැමිණෙන්නට විය. අංකුර අල්පේශාකාය බැවින් මහේශාකායන් පැමිණෙන කල්හි ඔහුට පසුබසින්නට සිදු විය. ක්‍රමයෙන් පසු බැස ගියා වූ අංකුර දෙවිපුත් හට බුදුරදුන්ගෙන් දෙළොස් යොදුනක් දුරින් සිටින්නට විය. ඉන්දික දෙවිපුත් නො සැලී තමා සිටි තැන ම සිටියේ ය. ඒ දෙදෙනාගෙන් අංකුර දේවපුත්‍ර තෙමේ අතීතයේ අබුඬෝත්පාද කාලයේ රජකුලයෙහි ඉපද රජය හැර වෙළඳමට බැස බොහෝ ධනය උපයා එකල විසූ ජනයාට දීර්ඝකාලයක් මුළුල්ලෙහි දන් දුන් කෙනෙකි. දින පතාම දන් දුන් කෙනෙකි. ආහාරපාන පමණක් නොව මිනිසුන්ට වුවමනා ඇදුම් පැළඳුම් කුඩ - පාවහන් රිය ආදී සියල්ල ම දුන් කෙනෙකි. බොහෝ දුන් කෙනෙකි. ඉන්දික දෙවිපුත් අප බුදුරදුන්ගේ කාලයෙහි

මිනිස් ලොව ඉපද සිට පිඬු සිගා වඩනා අනුරුදු තෙරුන් වහන්සේ දැක පැහැදී උන් වහන්සේට බත් සැන්දක් දෙවිය. ඔහුගේ පින් එපමණකි. ඔහුගේ අත්‍යල්ප දනය දුන්නේ සකලක්ලේශයන් ප්‍රභාණය කොට අර්භන්වයට පැමිණ සිටි උත්තම ප්‍රතිග්‍රාහකයකුට බැවින් ඔහු ඒ පිනෙන් තවිතිසා දෙවිලොව මහේශාකාය දෙවියෙක් විය. අංකුරගේ මහාදනය දුන්නේ ගුණයෙන් හීන පුද්ගලයන්ට ය. එබැවින් ඔහු තවිතිසා දෙවිලොව අල්පේශාකාය දෙවියෙක් විය.

පාණ්ඩුකම්බල ගෞලාසනයෙහි වැඩ සිටි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒ දෙවිපුතුන් දෙදෙනාගේ වෙනස දැක වදරා දක්ෂිණාර්භ පුද්ගලයන්ගේ තතු ලොවට පහද දීම සඳහා අංකුර දෙවිපුත් දෙස බලා වදරා “අංකුරය, නුඹ හා එකවර මෙහි පැමිනි ඉන්දික දෙවිපුත් මා සමීපයෙහිම සිටින්නේ ය. නුඹ අතීතයෙහි මහාදනයන් දුන් කෙනෙක. එහෙත් දැනට බොහෝ දුරට පසු බැස සිටින්නෙහි ය. මා සමීපයට එව’යි වදළහ. එකල්හි අංකුරදෙවිපුත් තෙමේ “භාග්‍යවතුන් වහන්ස, දක්ෂිණාර්භයන්ගෙන් හිස් වූ මාගේ ඒ දනයෙන් කවර ඵලයක් ද? මේ ඉන්දික දෙවිපුත් දුන්නේ සුළු දනයෙකි. එහෙත් ඔහු තාරකා සමුහය මැද බබලන සඳ මෙන් අප ඉක්මවා බලන්නේය’යි සැල කෙළේ ය. ඉක්බිති දක්ඛිණෙයායන් විභාග කරමින් තථාගතයන් වහන්සේ මෙසේ දහම් දෙසු සේක.

“උජ්ජඨිගලෙ යථා බෙන්තෙ
බීජං බහුකම්පි රොපිතං,
න ඵලං විපුලං භොති
න පි තොසෙති කස්සකං,

තථෙව දනං බහුකං - දුස්සීලෙසු පතිට්ඨිතං
න විපුලං ඵලං භොති - න පි තොසෙති දයකං,

යථාපි භද්දකෙ බෙත්තෙ
බීජං අප්පමිපි රොපිතං
සම්මාධාරං පච්චිජන්තෙ
ඵලං තොසෙති කස්සකං

තථෙව සීලවන්තෙසු - ගුණවන්තෙසු තාදිසුං
උප්පකමිපි කතං කාරං - පුඤ්ඤං භොති මහප්ඵලං”

තේරුම:-

යම් සේ තද මැටි ඇති නිසරු කුඹුරෙහි වපුළ බොහෝ වූ ද ධාන්‍යය බොහෝ ඵල දෙන්නේ නො වේ ද, ගොවියා සතුටු නො කරවා ද, එමෙන් දුශ්ශීලයන් කෙරෙහි පිහිටියා වූ මහත් වූද දනය මහත්ඵල නො දන්නේ ය. දයකයා සතුටු නොකරවන්නේ ය.

යම් සේ යහපතක් කුඹුරෙහි වපුළ මඳ වූ ද විය මැනවින් වර්ෂාපතනය වන කල්හි ඵල ගෙන දීමෙන් ගොවියා සතුටු කෙරේ ද, එමෙන් තාදිගුණයෙන් යුක්ත වූ සිල්වත් වූ ගුණවත් වූ පුද්ගලයන් හට කළ අල්ප වූ ද සත්කාරය මහත්ඵල වන්නේ ය.

“විචෙය්‍ය දනං දතඛිඛං
යත්ථ දින්නං මහප්ප්ඵලං
විචෙය්‍ය දනං දත්චාන
සග්ගං ගච්ඡන්ති දයකා”

තේරුම:-

යම් තැනකට දීම මහත්ඵල ද නුවණින් විමසා සුදුසු තැන සොයා දන් දිය යුතු ය. විමසා සුදුසු තැන් සොයා දන් දී දයකයෝ ස්වර්ගයට යෙති.

“විවේයා දනං සුගතප්පසත්ථං
යෙ දක්ඛිණෙය්‍යා ඉධ ජීවලොකෙ,
එතෙසු දින්නානි මහප්ඵලානී
බීජානි චුත්ථානී යථා සුබ්බන්තෙ.”

තේරුම:-

මේ ලෝකයෙහි යමෙක් දක්ෂිණාර්භයෝ වෙත් ද, ඔවුන් සොයා දන් දීම තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පසස්නා ලද්දේය. සරු කෙතෙහි වපුලබීජය බොහෝ ඵල දෙන්නාක් මෙන් ඔවුන්ට දුන් දෙය මහත්ඵල වන්නේ ය.

මෙසේ දන විභාගය වදරා අවසානයේ දී චතුස්සත්‍යයන් ප්‍රකාශ කොට දේශනය අවසන් කළ සේක. ඒ දේශනය ඇසීමෙන් අංකුර - ඉන්දක දෙවිපුත් දෙදෙනා සෝවාන් ඵලයට පැමිණියෝ ය. තවත් කෝටි ගණනක් සත්ත්වයනට ද ධර්මාවබෝධය විය.

(පේතවත්ථු අට්ඨකථා)

දුසිල් බව, කෙලෙස් බහුල බව, මෙමත්‍රීකරුණාදී ගුණ නැති බව, සත්කාරය මහත්ඵල නො වීමේ හේතුය. ප්‍රතිග්‍රාහකයා කෙරෙහි සිල් ඇති බව, ධුත ගුණ ඇති බව, කෙලෙස් නැති බව, කෙලෙස් මද බව, මෙමත්‍රීකරුණාදී සද්ගුණ ඇති බව, සත්කාරය මහත්ඵල වීමේ හේතුය. එබඳු ගුණ වලින් යුක්ත පුද්ගලයෝ සරු කුඹුරු වැන්නෝ ය. ආහුනෙය්‍ය පාහුනෙය්‍ය දක්ඛිණෙය්‍ය අඤ්ජලීකරණිය අනුත්තරන්පුඤ්ඤබ්බන්ත යන මේ ගුණ පස ඇතියවුන් ලෙස බොහෝ සුත්‍ර වල වදරා තිබෙන්නේ සකලක්ලේශයන් ප්‍රභාණය කළ රහතුන් ය. අංගුත්තර නිකායේ තිකකිපාතයේ සුත්‍ර දෙකක සෝවාන්-සකෘදගාමී-අනාගාමී පුද්ගලයන් ද ආහුනෙය්‍යාදී ගුණපස ඇතියවුන් ලෙස වදරා ඇත්තේ ය.

අංගුත්තර නිකායේ නවක නිපාතයේ සම්බෝධවග්ගයේ අවසාන සූත්‍රයෙහි ආනුනෙය්‍යාදී ගුණ ඇති පුද්ගලයන් නව දෙනෙකු වදාරා තිබේ. ඒ සූත්‍රයෙහි නවවන පුද්ගලයා වදාරා ඇත්තේ “ගෝත්‍රභූ” යන නාමයෙනි. එයින් අදහස් වන්නේ සෝවාන් මාර්ගයට පුර්වභාගයෙහි ඇති වන ගෝත්‍රභූ වික්තක්ෂණයේ සිටින දියුණු තියුණු විදර්ශනාව ඇති පාඨග්ජන පුද්ගලයා ය. සංඝරත්නයට අයත්වීම් වශයෙන් පාඨග්ජන භික්ෂූන් ද ආනුනෙය්‍යාදී ගුණ ඇතියවුන් වන බව කිය යුතු ය. එය තථාගතයන් වහන්සේගේ ආඥාවේ ආනුභාවයෙන් වන විශේෂ සිද්ධියකි. පාඨග්ජන මහලු භික්ෂුව විසින් නවක අර්හත්භික්ෂුවට නො වැදිය යුත්තේ ද, නවක අර්හත්භික්ෂුව විසින් පාඨග්ජන මහලු භික්ෂුවට වැදිය යුත්තේ ද ඒ නිසාය. මේවා ගැඹුරු කරුණු ය.

ශීල-සමාධි-ප්‍රඥවලින් අඩු වුද, යම් කිසි භික්ෂුවක් මෙම ත්‍රි භාවනාව මුත් කරනවා නම් එයින් ද ඒ භික්ෂුව තමාට කරන සත්කාරය මහත්ඵල කිරීමට සමත් පුද්ගලයකු වන බව අවජරාසංඝාතමත්තම්පි මෙත්තං ආසෙවන්තස්ස භික්ඛුනො දින්නං දනං මහා විජ්චාරං” යන මනොරථපූරණි අටුවා පාඨය අනුව කිය යුතුය. සියලුම රහත්හු සකලක්ලේශයන්ගෙන් පිරිසිදුව වෙසෙන බැවින් දක්ෂිණාර්භයෝ ය. එහෙත් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් “එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛුනං දක්ඛිණෙය්‍යානං යදීදං සුභුති” යනුවෙන් සුභුති ස්ථවීරයන් වහන්සේ තමන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයන් අතරින් දක්ෂිණාර්භයන්ගෙන් අග්‍රය යි වදාරා ඇත්තේ ය. ශාරිපුත්‍රාදී බොහෝ දෙනා වහන්සේ අර්හත්වයට පැමිණ දක්ෂිණාර්භයන්ව සිටිය දී සුභුති තෙරුන් දක්ෂිණාර්භයන්ගෙන් අග්‍රයයි වදලේ උන් වහන්සේ සෙසු රහතුන්ට වඩා මෙම ත්‍රි ගුණය ඇතියකු වන බැවිනි. උන් වහන්සේ පිඬු සිඟා වචනා කල්හි “තමන් වහන්සේට දෙන පිණ්ඩපාතය මහත්ඵල වේවා”යි ගෙදෙරක් පාසා මෙම ත්‍රි

ධ්‍යානයට සමවැදී ඉන් නැගී පිණ්ඩපාතය පිළිගනිති. සෙසු රහත්හු එසේ නො කරති. එබැවින් සුභුනි තෙරුන් වහන්සේ දක්ෂිණාර්භ ශ්‍රාවකයන් අතරින් අග්‍ර වූහ.

“අනුත්තරපුඤ්ඤක්ඛේත්ත ගුණය” විභාග කොට තේරුම් ගත යුත්තකි. මේ සස්තෙනි සෑම දෙන ම පුණ්‍යක්ෂේත්‍ර භාවයෙන් සමාන නො වෙති. පෞද්ගලික වශයෙන් පුණ්‍යක්ෂේත්‍රභාවය කියතහොත් පෘථග්ජන සිල්වත් භික්ෂුවට වඩා සෝචනත් පුද්ගලයා උසස් පුණ්‍යක්ෂේත්‍රයෙකි. සෝචාත් පුද්ගලයාට වඩා සකාදගාමී පුද්ගලයා උසස් පුණ්‍යක්ෂේත්‍රයෙකි. සකාදගාමී පුද්ගලයාට වඩා අනාගාමී පුද්ගලයා උසස් පුණ්‍යක්ෂේත්‍රයෙකි. මෙසේ පුණ්‍යක්ෂේත්‍ර භාවයෙන් නානත්වයක් තිබියදී සෑම දෙනා ම අනුත්තරපුණ්‍යක්ෂේත්‍ර වශයෙන් වදරා තිබෙන්නේ, ඒ පුද්ගලයන්ට වඩා උසස් පුණ්‍යක්ෂේත්‍ර වන පුද්ගලයන් බුදුසස්තෙන් පිටත අන් සසුනක නැති බැවිනි. පෘථග්ජන සිල්වත් භික්ෂුවට වඩා ද වැඩි උසස් පුණ්‍යක්ෂේත්‍රයක් බුදුසස්තෙන් පිටත නැති බැවින් උන්වහන්සේ අනුත්තර පුණ්‍යක්ෂේත්‍රයකැයි කියනු ලැබේ.

සංඝරත්නය යි කියනුයේ බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් පළමුවෙන් ම පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලැබූ අඤ්ඤකොණ්ඩඤ්ඤ තෙරුන් වහන්සේගේ පටන් අද දක්වා ම ලෝකයෙහි නා නා රටවල නා නා දිශාවල නා නා ජාති නා නා කුලවලින් බුදුසස්තෙහි පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලබා සර්වඥයන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකත්වයට පත් වූ මහා පුද්ගල සමූහයා ය. තනි තනිව බැලූව ද ආහුනෙය්‍ය-පාහුනෙය්‍ය-දක්ඛිණෙය්‍ය-අඤ්ජලිකරණීය-අනුත්තර පුඤ්ඤක්ඛේත්ත යන ගුණ වලින් සම්පූර්ණ වූ බොහෝ පුද්ගලයෝ ඒ සංඝ රත්නයට අයත් වන්නාහ. එබැවින් ඒ සංඝරත්නය මහාපුණ්‍යක්ෂේත්‍රය වන්නේ ය. අනුත්තර පුණ්‍යක්ෂේත්‍රය වන්නේ ය. සැදහැවතුන්

කරන පුජාසත්කාරයන් මහත්ඵල නො වීමට හේතු වන දුසිල් බව නමැති දුර්ගුණය ද සංසරත්නයෙහි නැත. එබැවින් සංසරත්නය අනුත්තර පුණ්‍යක්ෂේත්‍රය වේ. සංඝයා හට එක් වී සිටින සංඝයා මෙන් පෙනී සිටන ශ්‍රමණ දුශ්ශීලයන් ඇති බව සත්‍යයෙකි. එහෙත් ඒ දුශ්ශීලයෝ සංසරත්නය නො වෙති. එහෙයින් දක්ෂිණා විභංගසූත්‍ර අටුවාවෙහි “දුස්සීලො සංසන්ති න චුත්තො, සංඝො හි දුස්සීලො නාම නත්ථී”යි කීහ. යම් කිසි සැදුහැවතකු විසින් සංසරත්නය උදෙසා පුජා කළ වස්තූන් දුශ්ශීල පිරිසක් සංඝයා වශයෙන් පෙනී සිට පිළිගෙන පරිභෝග කළ ද එයින් දයකයාගේ පිනට හානියක් නො වන්නේ, පරිභෝග දුශ්ශීලයන් විසින් කළ ද පුජාව සාරිපුත්‍ර මෞද්ගලයානාදී මහරහතුන් සහිත මහාසංසරත්නයට පැමිණි බැවිනි. සංඝයා උදෙසා පිරිනමන දනය කවුරුත් පරිභෝග කළ ද දයකයාට පුත්‍රාහානියක් නො වන බැවින් දක්ෂිණාවිභංගසූත්‍රයෙහි මෙසේ වදරා ඇත්තේ ය.

“හවිස්සන්ති ඛො පනානන්ද, අනාගතමාඛනං ගොත්‍රභූතො කාසාවකණ්ඨා දුස්සීලා පාපධම්මා තෙසු දුස්සීලෙසු සංඝං උද්දිස්ස දනං දස්සන්ති, තදපාහං ආනන්ද සංඝතං දක්ඛිණං අසංඛෙය්‍යං අප්පමෙය්‍යං වදාමි”

“ආනන්දය, අනාගත කාලයේ දී ශ්‍රාවක සංඝ නාමයෙන් පෙනී සිටින්නා වූ ගෙළෙහි හෝ අතෙහි කහරෙදි කඩක් දරන්නා වූ දුශ්ශීල පාපී පුද්ගලයෝ ඇති වන්නාහ, එකල සැදුහැවත්හූ ඔවුනට ද සංඝයා උදෙසා දන් දෙන්නාහ, ආනන්දය, එකල්හි ද මම සංඝගතදක්ෂිණාව අසංඛෙය්‍ය අප්‍රමෙය්‍ය අනුසස් ඇත්තේයි කියමිය” යනු එහි තේරුමය.

කෙලෙස් ඇත්තේ ද පුද්ගලයන්ට ය. පුද්ගලයන්ට ඇත්තාවූ රාගාදී කෙලෙස් සංඝ රත්නයට නැත. එබැවින් සංසරත්නය කෙළෙසුන්ගෙන් ද පවිත්‍රය. සමීපයෙහි බොරළු

තිබීමෙන් මාණිකය රත්නයක අගය අඩු නො වන්නාක් මෙන් දුශ්ශීල පුද්ගලයන් හා කෙළෙස් බහුල පුද්ගලයන් එක් වී සිටීමෙන් සංසරත්නයේ අනුත්තර පුණ්‍යක්ෂේත්‍රභාවයට හානියක් නොවේ. සංසරත්නය සෑම කල්හි නිමීලය. එබැවින් බුදුසස්න පවත්නා තෙක් අනුත්තරපුණ්‍යක්ෂේත්‍රයක් වශයෙන්ම පවත්නේ ය.

ආයතීපුද්ගල විභාගය

සතරමාගී සතරඵලයන්ට පැමිණ සත්‍යාවබෝධය කොට අපායෙන් මිදී නිවන් පසක් කොට සිටින උත්තම පුද්ගලයෝ ආයතී පුද්ගලයෝ නම් වෙති. ආයතී පුද්ගලයන් ඇත්තේ බුදුසස්තෙහිය. බුදු සස්තෙන් පිටත ආයතීපුද්ගලයෝ නැත්තාහ. “ඉධෙව සුභද්ද සමණො ඉධ දුතයො සමණො ඉධ තතියො සමණො ඉධ චතුත්ථො සමණො සඤ්ඤ පරප්පවාද සමණෙහි අඤ්ඤ” යනුවෙන් මහපිරිනිවන් සුතුරෙහි ප්‍රථම ශ්‍රමණයාය, ද්විතිය ශ්‍රමණයාය, තෘතීය ශ්‍රමණයාය, චතුර් ශ්‍රමණයාය යන නම් වලින් බුදුසස්තෙහි ශ්‍රමණයන් සතර දෙනෙක් ඇති බව වදුරා ඇත්තේය. ශ්‍රෝතාපන්න පුද්ගලයාය, සකාදගාමී පුද්ගලයාය, අනාගාමී පුද්ගලයා ය, අරහත් පුද්ගලයාය, යන නම් ව්‍යවහාර කරන්නේ ඒ පුද්ගලයන් සතර දෙනාට ය. ඒ සතර දෙන ආයතී පුද්ගලයෝ ය. මාර්ගඵල හේදයෙන් ආයතී පුද්ගලයෝ අට දෙනෙක් වෙති.

- ශ්‍රෝතාපන්නි මාර්ගස්ථ පුද්ගලයා ය,
- ශ්‍රෝතාපන්නි ඵලස්ථ පුද්ගලයා ය,
- සකාදගාමී මාර්ගස්ථ පුද්ගලයා ය,
- සකාදගාමී ඵලස්ථ පුද්ගලයා ය,
- අනාගාමී මාර්ගස්ථ පුද්ගලයා ය,
- අනාගාමී ඵලස්ථ පුද්ගලයා ය,
- අරහත් මාර්ගස්ථ පුද්ගලයා ය,
- අරහත් ඵලස්ථ පුද්ගලයා ය.

යන මොවුහු අයතීපුද්ගලයෝ අට දෙනය. මාර්ගස්ථ පුද්ගලයාය කියනුයේ ලෝකෝත්තර මාර්ග සිත් අතුරෙන් යම් කිසි සිතකින් ඉන්නා පුද්ගලයා ය. එක් පුද්ගලයකුට එක් මාර්ග සිතක් ඇති වන්නේ එක් වරක් පමණකි. මාර්ග සිත්

වනාහි අන් සිත් මෙන් එක් පුද්ගල සන්තානයනක නැවත නැවත උපදනා සිත් කොටසක් නොවේ. සිතක පවත්නා කාලය ඉතා කෙටි කාලයකි. එබැවින් යම් කිසි පුද්ගලයකු මාර්ගස්ථ පුද්ගලයකු වශයෙන් ඉන්නා කාලය ඇසිපිය හෙළිමට ගතවන කාලයට ද වඩා කෙටි වූ ඉතාම කෙටි කාලයකි. ලෝකෝත්තර මාර්ගචිත්තය ඉපද නිරුද්ධ වනු සමග ම අතර හිස්කාලයක් නො තබා එකෙනෙහි ම ලෝකෝත්තර ඵලචිත්තය ඇති වේ. ඵලචිත්තය ඇති වීමෙන් පුද්ගලයා ඵලස්ථ පුද්ගලයෙක් වන්නේ ය. මාර්ගස්ථ පුද්ගලයාගේ කාලය ඉතා කෙටි බැවින් ලෝකයෙහි ආයථීපුද්ගලයන් වශයෙන් සිටින්නවුන් ඵලස්ථා පුද්ගලයන් බව කිය යුතුය.

ශ්‍රෝතාපන්න පුද්ගලයා

“තිණ්ණං සංයෝජනානං පහාණාය පටිපන්නො පුද්ගලො සොතාපන්නිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො, යස්ස පුද්ගලස්ස තිණ්ණං සංයෝජනානි පහිණානි අයං වුවචති පුග්ගලො සොතාපන්නො,”

(පුද්ගලපඤ්ඤන්ති)

“සංයෝජන තුනක් ප්‍රහාණය කිරීම සඳහා පිළිපත් පුද්ගලයා ශ්‍රෝතපන්නිඵලය සාක්ෂාත් කිරීම පිණිස පිළිපන්නේ වේ. යම් පුද්ගලයකුට සංයෝජනත්‍රය ප්‍රහීණ ද ඒ පුද්ගලයා ශ්‍රෝතාපන්නය යයි කියනු ලැබේ” යනු එහි තේරුම ය. එහි කියවුණු සංයෝජන තුන නම් සක්කායදිට්ඨි - විචිකිච්ඡා - සීලබ්බතපරාමාස යන මේ අකුශල ධර්ම තුන ය. නැවත නැවතත් සත්ත්වයා සංසාරයෙහි යොදවන බැවින් ඒවාට සංයෝජනය යි කියනු ලැබේ. ඒවාට සත්ත්වයන් සංසාරයෙහි බැඳ තබන රැහැන්ය යි කීම ද සුදුසු ය.

ආත්ම නො වන, මම නො වන සත්ත්වපුද්ගල නො වන, රූප - වේදනා -සඤ්ඤා - සංඛාර - විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධවලින් එකක් හෝ කිහිපයක් හෝ සියල්ල ම හෝ මම ය, ආත්ම ය, සත්ත්වයා ය, පුද්ගලයා ය, කියා ස්ථීර වශයෙන් පිළිගැනීම ස්ථීර වශයෙන් සැලකීම සක්කායදිට්ඨිය ය.

කරුණු අටක් සම්බන්ධයෙන් ඇති වන්නා වූ සැකය විවිකිච්ඡා සංයෝජනය ය. අන් කිසිවකුට නැතිව එක් පුද්ගලයකුට පමණක් සියල්ල දෙනන නුවණක් ඇති විය හැකි ද? අන් කිසිවකුට නැති ආනුභාවයක් එක් පුද්ගලයකුට පමණක් ඇති විය හැකි ද? දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණ අශීතානුවාසඤ්ජන ලක්ෂණ කේතුමාලා ව්‍යාමප්‍රභා ඇති පුරුෂයකු විය හැකි ද? නැත ද? කියා බුදුරදුන් ගැන සැක පහළ වේ. ක්ලේශයන් ප්‍රභාණය කිරීමට සමත් ආයථිඵල සතරක් ඇත ද? කෙලෙස් සන්සිඳුවන ආයථිඵල සතරක් ඇත ද? දුකින් තොර නිවනක් ඇති ද? තථාගතයන් වහන්සේ වදළ ධර්මය නොයථිභික ද? සත්‍ය ද? කියා ධර්මය කෙරෙහි සැක පහළ වේ. සතරමාර්ග සතරඵලයන්හි පිහිටි ආයථිසංසරත්නයක් ඇත්තේ ද? මේ සංඝයා සුප්‍රතිපන්න වූ පිරිසක් ද? සංඝයාට දී එයින් ඉෂ්ට විපාකයක් ලැබිය හැකියද? කියා සංසරත්නය සම්බන්ධයෙන් සැක පහළ වේ. ශීල, සමාධි, ප්‍රඥ, සංඛ්‍යාත ශික්ශාත්‍රයෙන් පලක් ඇත ද? නැත ද? කියා සැක ඇති වේ. මම අතීතයෙහිත් වූයෙමි ද? නැත ද? කියා අතීතය පිළිබඳව සැක ඇති වේ. මම අනාගතයෙහි උපදින්නෙමි ද? නැත ද? කියා ආනාගතය සම්බන්ධයෙන් සැක ඇති වේ. අතීතානාගත දෙක ම පිළිබඳව ද සැක පහළ වේ. අවිද්‍යාදී හේතූන්ගෙන් සංකාරාදී ඵලධර්ම හට ගැනීම වශයෙන් සංසාර ප්‍රවාත්තිය ඇති බව පිළිපදව සැක පහළ වේ. මේ සැක සියල්ල විවිකිච්ඡා සංයෝජනය යි.

සීලබ්බතපරාමාස සංයෝජනය යනු ගෝඡීලගෝචුතාදී මිත්‍යා ශීලවුන සමාදන‍යෙන් ඒවා පිරිමෙන් පවි අවසන් කොට ශුද්ධියට පැමිණ දුකින් මිදිය හැකි ය, පරම සුඛයට පැමිණිය හැකිය යන දෘෂ්ටිය ය.

මේ සංයෝජන තුන පමණක් නොව අපායෝත්පත්තියට හේතුවන තරමට ඖදුරික වූ සකල ක්ලේශයෝ ම සෝවාන් පුද්ගලයාහට ප්‍රහීණයන. සෝවාන් වීමෙන් පසු ඔහු අතින් සිදු වෙනොත් සිදු වන්නේ අපායට පැමිණිවීමට තරම් ශක්තියක් නැති කාමසුඛාස්වාදනාදී කුඩා පාපයන් පමණෙකි. එබැවින් සෝවාන් පුද්ගලයා නැවත කිසි කලෙක අපායට නො යන්නේ ය. ඔහුගේ සමයග්දෘෂ්ට්‍යාදී කුලල පාක්ෂික ධර්මයෝ නැවත නො පිරිහෙති. ඔවුහු වැඩෙන පක්ෂයෙහි පවත්නාහු වෙති. එබැවින් සෝවාන් වූ ආයථී පුද්ගලයා වැරදීමක් නැතිව ම යම්කිසි දිනයක සියලු කෙලෙසුන් නසා අර්හත්ඵලයට පැමිණ දුක් කෙළවර කරන්නේ ය.

ගෘහස්ථ සෝවාන් ආයථීශ්‍රාවකයෝ පෘථග්ජනයන් සේ ම දූ දරුවන් පෝෂණය කරමින් වෙළඳුම ගොවිකම් ආදී නොයෙක් රැකියාවන් කරමින් සමාජයෙහි හැසිරෙති. පැවිදි වූ සෝවාන් ආයථීශ්‍රාවකයෝ ද අන්‍ය පැවිදිදන් මෙන් ම පැවිදි සමාජයෙහි හැසිරෙති. ඔවුන් සෙස්සන්ගෙන් වෙන් කොට හැදින ගත හැකි වීමට ලකුණක් නැත්තේ ය. එහෙත් සෝවාන් පුද්ගලයන්ට පෘථග්ජනයන්ට නැති අංග සතරකක් ඇත්තේ ය. ඒවා සෝතාපත්තිසංයුත්තයේ මෙසේ වදරා ඇත.

“චතුහි භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්තාගතො ආරියසාවකො සොතාපන්නො හොති, අවිනිපාතධම්මො නියතෙ සම්බොධිපරායනො, කතමෙහි චතුහි?

ඉධ හික්ඛවෙ ආරියසාවකො බුද්ධො අවෙච්චජ්ජසාදෙන සමන්තාගතො හොති, “ඉතිපි සො හගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාවරණ සම්පන්නො සුගතො ලොකවිදු අනුත්තරො පුරිසධම්මසාරථී සත්ථා දේවමනුස්සානං බුද්ධෝ හගවා ති”,

ධම්මො අවෙච්චජ්ජසාදෙන සමන්තාගතො හොති, ස්වාක්ඛාතො හගවතා ධම්මො සන්දිට්ඨිකො අකාලිකො එහිපස්සිකො ඔපනයිකො පච්චත්තං වෙදිතඛ්ඛො විඤ්ඤුහි”ති,

සංඝො අවෙච්චජ්ජසාදෙන සමන්තාගතො හොති “සුපට්ඨපන්නො හගවතො සාවකසංඝො උජුපට්ඨපන්නො හගවතො සාවකසංඝො ඤයපට්ඨපන්නො හගවතො සාවකසංඝො සාම්ච්චපට්ඨපන්නො හගවතො සාවකසංඝො යදිදං චත්තාරී පුරිසයුගානි අට්ඨපුරිසපුග්ගලා එස හගවතො සාවකසංඝො ආහුනෙය්‍යා පාහුනෙය්‍යා දක්ඛිණෙය්‍යා අඤ්ජලිකරණීයො අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති.”

අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්තාගතො හොති අධණ්ඛෙහි අච්ඡද්දෙහි අසබලෙන් අකම්මාසෙහි භුජ්ස්සෙහි විඤ්ඤුප්පසන්ථෙහි අපරාමට්ඨෙහි සමාධි සංචත්තනිකෙහි.

ඉමෙහි ඛො හික්ඛවෙ චතුහි ධම්මෙහි සමන්තාගතො අරියසාවකො සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනොති”

(සංයුක්ත 1019)

තේරුම:-

“මහණෙනි, අංග සතරකින් යුක්ත වන ආයථිශ්‍රාවක තෙමේ ආයථිමාර්ගසංඛ්‍යාත ධර්මශ්‍රෝතසට පැමිණියේ වේ. මතු සතර අපායට නො වැටෙන ස්වභාව ඇත්තේ වේ. ධර්මනියාමයෙන් නියත වූයේ වේ. මතු මාර්ගත්‍රයට ඒකාන්තයෙන් පැමිණෙන්නේ වේ.

කවර චතුරාංගයකින් ද යත්?

මහණෙනි, මේ ශාසනයෙහි ආයථිශ්‍රාවක තෙමේ “මේ කාරණයෙන් ඒ භාග්‍යචතුන් වහන්සේ අර්භත්ත, සම්‍යක්සම්බුද්ධයන, විද්‍යාවරණයන්ගෙන් යුක්තය හ, යහපත් ගමන් ඇත්තාහ, ලෝකය දත්ත. අනුත්තර පුරුෂදම්‍යසාරථීයහ. දෙවිමිනිසුන්ට ශාස්තෘයන, බුද්ධයන, භාග්‍යචත්ත’යි මෙසේ බුදුරදුන් කෙරෙහි නො සැලෙන නො වෙනස් වන පැහැදීමක් ඇත්තේ වේ.

භාග්‍යචතුන් වහන්සේ විසින් දේශීය ධර්මය යහපත්ය. තමන්ට ම ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත හැකියක, කල් නො යවා ඵල දැකිය හැකියක, ඵල බලව යි ගුණය දැක්විය හැකියත, සිත් සතන්හි ඵලවිය යුත්තක, නුවණැත්තියන්ට තමන්ගේ සන්තානයෙහි ම දත හැකියක කියා ධර්මය කෙරෙහි නො සැලෙන නො වෙනස් වන පැහැදීමක් ඇත්තේ වේ.

භාග්‍යචතුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක සංඝයා වහන්සේ සුප්‍රතිපත්තයන. ඍජුව පිළිපත්තන. නිවන් ලැබෙන පිළිවකක් පුරන්තාහ. ගරුබුහුමනට සුදුසු වන සේ පිළිපත්තන. යම් ඒ පුරුෂයුග්ම සතරක් වූ පුද්ගලයෝ අට දෙනෙක් වෙත් ද භාග්‍යචතුන් වහන්සේගේ ඒ ශ්‍රාවකසංඝයා වහන්සේ දුර සිට ගෙනවුත් පිරිනමන ප්‍රත්‍යය පිළිගැනීමට සුදුසු වන්තාහ. ආගන්තුකයන් උදෙසා පිළියළ කල සත්කාරය පිළිගැනුමට

සුදුසු වන්නාහ. සැදුහැවතුන් විසින් කම්පල අදහා පිරිනමන ප්‍රත්‍යය පිළිගැනීමට සුදුසු වන්නාහ. ලෝකයට උතුම් පින්කෙත වන්නාහ. මෙසේ සංඝයා කෙරෙහි නො සැලෙන නො වෙනස් වන පැහැදීම ඇත්තේ වේ.

කඩ නොවූ සිදුරු නොවූ පිළිවෙළින් සිකපද ගණනක් නො බිඳුනා වූ තැනින් තැන සිකපද නො බිඳුනා වූ තෘෂ්ණා දසක්වයෙන් මිදුණා වූ නුවණැතියන් විසින් පසස්නා වූ ආයථිකාන්තශීලයෙන් යුක්ත වූයේ ය.

මහණෙනි, මේ අංග සතරින් යුක්ත වූ ආයථිශ්‍රාවක තෙමේ ආයථිමාර්ගසංඛ්‍යාත ශ්‍රෝත්‍රයට පැමිණියා වූ මතු සතර අපායෙහි නො වැටෙන්නා වූ ධර්මනියාමයෙන් නියත වූ මතුමාර්ගත්‍රයට ඒකාන්තයෙන් පැමිණෙන්නා වූ පුද්ගලයෙක් වන්නේ ය.

කොටින් කියතහොත් බුදුන් කෙරෙහි නො වෙනස් වන පැහැදීම ඇති බවය, ධර්මය කෙරෙහි නො වෙනස් වන පැහැදීම ඇති බවය, සංඝයා කෙරෙහි නො වෙනස් වන පැහැදීමක් ඇති බවය, නො කැලැල් ආයථිකාන්ත ශීලයෙන් යුක්ත වන බවය යන මේ කරුණු සතර සෝවාන් පුද්ගලයාගේ අංගයෝ ය.

මේ අංග සතර ආයථිනට මිස පෘථග්ජන පුද්ගලයන්ට නැත්තේ ය. පෘථග්ජන පුද්ගලයා රත්නත්‍රයට දිවි පුදන තරමේ සැදුහැවතකු වී සිටිය ද ඔහු වෙනස් නොවන ස්ථීර පුද්ගලයෙක් නො වේ. සමහර විට ඔහු රත්නත්‍රය හැර අන්‍යශාස්තෘවරයකුගේ පිහිට සොයන්නෙක් වන්නේ ය. එක් භවයක රත්නත්‍රය පිළිගෙන සිටියදී අන් භවයකදී ඔහු මිසදිටුවකු විය හැකිය. ආයථිශ්‍රාවක තෙමේ වර්ථමාන භවයෙහි තබා භාවාන්තරයෙහි ද රත්නත්‍රය නො හරතේ ය. පෘථග්ජනයා කෙතරම් උග්‍ර සිල්වතකු වුව ද ඔහුගේ ශීලය

අස්ථිර ය. සමහර විට ඔහු කලකදී දුශ්ශීල වන්නේ ය. පැවිදිව ධ්‍යානානිඥ ලබා අහසින් යෙමින් සිටි මහබෝසනාණන්ගේ ශීලය පවා පෘථග්ජන භාවය නිසා නොයෙක් වර බිදී ගිය බව ජාතක කථා වල සඳහන්ව ඇත්තේ ය. ලෝකතත්ත්වය නො දන්නෝ කලක් සිල්වත්ව සිට සිල් බිඳගත් අයට නින්ද කෙරෙති. එය අනුවණ කමෙකි. කලක් සිල්වත්ව සිටීම ගැන පැසසිය යුතුවා මිස දිවි හිමියෙන් සිල් රකින්නට නො පිළිවන් වීම ගැන නින්ද කළ යුත්තක් නැත. ටික කලක් වුව ද සිල් රැකි තැනැත්තා කොහෙත්ම සිල් නො රැකි තැනැත්තාට වඩා උසස් ය.

රජව සිටින්නා වූ ද, සක්විති රජව සිටින්නා වූ ද, සක්දෙව් රජව සිටින්නා වූ ද, පෘථග්ජනයා සිටින්නේ මතු තිරශ්චිතත්වයට - ප්‍රේතත්වයට - නේරයිකත්වයට පැමිණිය හැකි ස්වාභාවය ඇතිව ය. සංයෝජනත්‍රය ප්‍රභාණය කළා වූ ශ්‍රෝතාපත්‍යංග සතරින් යුක්ත වූ ආයථිශ්‍රාවක තෙමේ කිසි කලෙක සතර අපායට නැවත නො යන්නේ ය. එබැවින් පිරිසිදු වතක් හදින්නට නො ලබන මිහිරි බොජුනක් මාස ගණනකට වරකුදු නො ලබන පැල්පතක දුකසේ ජීවත් වන සෝවාන් පුද්ගලයාගේ තත්ත්වය පෘථග්ජන රජකුගේ සක්විත්රජකුගේ දෙව්රජකුගේ තත්ත්වයට උසස් බව කිය යුතු ය. එබැවින් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් මෙසේ වදාරා ඇත්තේ ය.

“පථව්‍යා එකරජ්ජෙන - සග්ගස්ස ගමනෙන වා
සබ්බලොකාධිපච්චෙන - සොනාපත්තිඵලං වරං”

(ධම්මපද ලොකවග්ග)

“මුළු පොළොවට අධිපති වක්‍රවර්තිරාජභාවයට ද, ස්වර්ගයට යාමට ද, සකල ලෝකයට ම අධිපති වීමට ද, වඩා සෝනාපත්තිඵලය උතුම්ය”යනු එහි තේරුම ය.

සෝවාන් පුද්ගලයාගේ ප්‍රබේද

සත්තක්ඛත්තුපරමය, කෝලංකෝලය, ඒකබ්ඡිය යි ශ්‍රෝතාපන්න පුද්ගලයෝ තිදෙනෙකි.

කතමො ච පුද්ගලො සත්තක්ඛත්තුපරමො?

ඉධෙකච්චො පුග්ගලො තිණ්ණං සංයෝජනානං පරික්ඛයා සෝතාපන්නො භොති, අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායතො සො සත්තක්ඛත්තුං දෙවෙ ච මනුස්සෙ ච සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්නං කරොති, අයං වුච්චති පුග්ගලො සත්තක්ඛත්තුපරමො”

(පුග්ගල පඤ්ඤත්ති)

තේරුම:-

කචර පුද්ගලයෙක් සත්තක්ඛත්තුපරම වේද?

මේ ලෝකයෙහි ඇතැම් පුද්ගලයෙක් තිදෙනෙකු වූ සංයෝජනයන් ක්ෂය වීමෙන් අර්ශමාර්ගසංඛ්‍යාත ශ්‍රෝතසට පැමිනියේ වේද, අපායට නොවැටෙන ස්වාභාවය ඇත්තේ ධර්මනියාමයෙන් නියත වූයේ මතු මාර්ගත්‍රයට ඒකාන්තයෙන් පැමිණෙන්නේ වේද, හෙතෙම සත් වරක් දිව්‍යලෝකයෙහි ද මනුෂ්‍යලෝකයෙහි ද ඉපදීම් වශයෙන් ඇවිද දුක් කෙළවර කරන්නේ ය. ඒ පුද්ගල තෙමේ සත්තක්ඛත්තුපරමය යි කියනු ලැබේ.

මෙයින් දිව්‍යලෝක මනුෂ්‍යලෝක දෙකෙහි වරින් වර මාරුවෙමින් සත්වරක් ඉපිද සත්වන භවයේදී අර්හත්වයට පැමිණෙන පුද්ගලයා සත්තක්ඛත්තුපරම ය යි දක්වන ලදී. මිනිස්ලොව සෝවාන්ඵලයට පැමිණ මිනිස් ලොව ම සත්වරක් ඉපද අර්හත්වයට පැමිණෙන්නා වූ ද, දෙව්ලොවදී සෝවාන්

එලයට පැමිණ දෙවිලොව ම සන්වරක් ඉපද සත්වන භාවයේ අර්හත්වයට පැමිණෙන්නා වූ ද, පුද්ගලයන් ද ඇති බව අටුවාවෙහි කියා ඇත්තේය.

“කතමො ච පුග්ගලො කොලංකොලො?”

ඉධෙකච්චො පුග්ගලො තිණ්ණං සංයෝජනානං පරික්ඛයා සොනාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො, සො ද්වේ වා තීණි වා කුලානි සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති. අයං වුව්චති පුග්ගලො කොලංකොලො”

(පුග්ගල පඤ්ඤත්ති)

දිව්‍යමනුෂ්‍ය භවවල දෙවරක් තුන්වරක් ඉපද අර්හත්වයට පැමිණෙන සෝවාන් පුද්ගලයා කෝලංකෝල නම් වන බව ඉහත පාඨයෙන් දක්වන ලදී. සවන භවය දක්වා සසර සැරිසරන සෝවාන් පුද්ගලයා “කෝලංකෝලය”යි අටුවාවෙහි කියා තිබේ. කොලංකෝල යන වචනයෙහි තේරුම කුලයෙන් කුලයට ඉපදීම් වශයෙන් යන පුද්ගලයා ය යනුයි. සෝවාන් එලයට පැමිණි පුද්ගලයෝ මහාභෝගකුලවල මිස ආහාරපාන වස්ත්‍රාදිය සෑහෙන පමණට නො ලබන දිළිඳු අශීලාචාර පහත් පවුල්වල නුපදිති. එබැවින් ඒ පුද්ගලයා දැක්වීමේදී භව යන වචනය නො ගෙන කුල යන වචනය ගන්නා ලදී.

“කතමේ ච පුග්ගලො එකඛීජ්”

ඉධෙකච්චො පුග්ගලො තිණ්ණං සංයෝජනානං පරික්ඛයා සොනාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායනො, සො එකං යෙව මානුසකං භවං නිබ්බත්තෙන්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති, අයං වුව්චති පුග්ගලො එකඛීජ්”

(පුග්ගල පඤ්ඤාත්ති)

මිනිස්ලොව නැවත එක් වරක් පමණක් ඉපද දුක් කෙළවර කරන සෝවාන් පුද්ගලයා ඒකඛිජී නම් වන බව මෙයින් දක්වන ලදී. දෙවිලොව වුවද එක් වරක් ඉපද දුක් කෙළවර කරන පුද්ගලයා ඒකඛිජීය යි කිය යුතු බව අටුවාවෙහි කියා තිබේ.

සෝවහන් පුද්ගලයන්ගේ මේ හේදය වන්නේ මතු මගපල ලැබීම සඳහා ඔවුන් කරන උත්සාහය අනුවය. ඇතැමෙක් සෝවාන් ඵලයට පැමිණ නො නවත්වා වීයථි කොට ඒ ආසනයෙහි දී ම සකාදගාමී, අනාගාමී, අර්හත් යන මාර්ගඵලවලට පැමිණ රහත්ව දුක් කෙළවර කරති. ඇතැමෙක් ඒ හවයේ දී ම කවර අවස්ථාවකදී හෝ වෙර වඩා ඉතිරි මගඵලවලට පැමිණ දුක් කෙළවර කරති. වර්තමාන හවයේදී ම දුක් කෙළවර කරන සෝවාන් පුද්ගලයෝ මේ ප්‍රභේදයට නො ගන්නා ලදහ. ඇතැමෙක් දෙවන ජාතියේ උත්සහ කොට අර්හත්වයට පැමිණෙති. ඔවුහු ඒකඛිජී නම් වෙති. ඇතැමෙක් දෙවන හවයෙන් ඔබ සත්වන හවයෙන් මොබ යම්කිසි හවයකදී විදසුන් වඩා අර්හත්වයට පැමිණෙති. ඔවුහු කෝලංකෝල නම් වෙති. ඉතා ප්‍රමාද සෝවාන් පුද්ගලයෝ සත්වන හවයෙහි අර්හත්වයට පැමිණෙති. ඔවුහු සත්තක්ඛත්තුපරම නම් වෙති. කාම ලෝකයෙහි සෝවාන් පුද්ගලයන් සත්වරකට වඩා නො ඉපිදීම එක්තරා ධර්මනියාමයෙකි. එහෙයින් “කිඤ්චාපි තෙ හොන්ති භුසප්පමත්තා න තෙ හවං අට්ඨමං ආදියන්ති.” යනු වදාරන ලදී.

ඇතැම් සෝවාන් පුද්ගලයන් නිවන් පසක් කොට සිටින්නාහු ද හවයට ද බොහෝ කැමැත්තෝ ය. ඔවුහු කාමලෝකයේ දී රහත් නො වී අනාගාමීව ධ්‍යාන ලබා අවිභ ඛ්‍රාන්මලෝකයෙහි ඉපද මහාකල්ප දහසක් එහි වාසය කොට,

නැවත අතප්ප භූමියෙහි ඉපිද කල්ප දෙදහසක් එහි වැස, අනතුරුව සුදගීන බ්‍රහ්මලෝකයෙහි ඉපිද බ්‍රහ්මලෝකයෙහි ඉපිද කල්ප සාරදහසක් වැස, අනතුරුව සුදර්ශි බ්‍රහ්මලෝකයෙහි ඉපිද එහි අටකපස් වැස, අනතුරුව අකනිට්ඨයෙහි ඉපිද ඉතා දිසීකාලයකින් රහත්ව සංසාරය කෙළවර කරන්නාහ. ඒ පුද්ගලයෝ ද මේ විභාගයට නො ගන්නා ලදහ. අනේපිඬු සිටුතුමාය, විශාඛා මහාඋපාසිකාවය, චූලරථ මහාරථ දේවපුත්‍රයෝ ය, අනේකවර්ණදේව පුත්‍රයා ය, සක්දෙවරජය, නාගදත්තදේවපුත්‍රය යන මොවුහු සත්වරට වඩා සසර උපදනා සෝවාන් පුද්ගලයෝ ය යි පුද්ගලපඤ්ඤානි අටුවාවෙහි කියා තිබේ.

සියලු ම ආයච්චුද්ගලයෝ සුඛාපට්ඨද දන්ධානිඤ්ඤය, සුඛාපට්ඨද බිප්පානිඤ්ඤය, දුක්ඛාපට්ඨද දන්ධානිඤ්ඤය, දුක්ඛාපට්ඨද බිප්පානිඤ්ඤය යන හේදයෙන් සතර කොටසක් වෙති. ඒකබ්ජි කෝලංකෝල සත්තක්ඛත්තපරම යන සෝවාන් පුද්ගලයෝ තිදෙනා ප්‍රතිපද හේදයෙන් සතර දෙනෙක් බැගින් වීමෙන් සෝවාන් පුද්ගලයෝ දෙළොස් දෙනෙක් වෙති. මඟපලයන්ට පැමිණෙන්නවුන්ගෙන් ඇතමෙක් ශ්‍රඬාව ප්‍රධාන කර ගෙන විදසුන් වඩා මඟපල ලබති. ඔවුහු ශ්‍රද්ධාධුර නම් වෙති. ඇතමෙක් ප්‍රඥාව ප්‍රධාන කර ගෙන විදසුන් වඩා මඟපල ලබති. ඔවුහු ප්‍රඥාධුර නම් වෙති. ඉහත කී සෝවාන් පුද්ගලයන් අතර ශ්‍රද්ධාධුරයෝ ද වෙති. ප්‍රඥා ධුරයෝ ද වෙති. එබැවින් ඒ පුද්ගලයන් දෙළොස් දෙන ධුර දෙකින් ගුණ කළ කල්හි සෝවාන් පුද්ගලයෝ සුවිසි දෙනෙක් වෙති.

සකාදගාමී පුද්ගලයා

“කාමරාගව්‍යාපාදනං තනුභාවාය පට්ඨන්තො පුග්ගලො සකදගාමීඵලසවිජ්ඣිරියාය පට්ඨන්තො, යස්ස පුග්ගලස්ස කාමරාගව්‍යාපාද තනුභුතා, අයං චූච්චති පුග්ගලො සකදගාමී.

“කාමරාගව්‍යාපාදයන් තුනී වී යාම පිණිස පිළිපත් පුද්ගල තෙමේ සකාදගාමිඵලය සාක්ෂාත් කිරීම පිණිස පිළිපන්නේ වේ. යම් පුද්ගලයකුහට කාමරාග ව්‍යාපාදයෝ තුනී වුවා ද ඒ පුද්ගලයා සකාදගාමී යි කියනු ලැබේ ය, යනු ඉහත දැක්වූ පාඨයේ තේරුම ය. සෝවාන් ඵලයට පැමිණි පසු නැවත විදඪිනා කොට නැවත ද චතුස්සත්‍යයන් වඩා පිරිසිදු ලෙස දැක කාමරාගව්‍යාපාදයන් තුනී කරගත් පුද්ගලයා සකාදගාමී නම් වේ.

සක්කායදිට්ඨි - විචිකිච්චා - සීලබ්බතපරාමාස යන සංයෝජනයන් මෙන් කාමරාග ව්‍යාපාදයන් එක් වරට ම මතු නූපදනා පරිදි සම්පූර්ණයෙන් ප්‍රභාණය නො කළ හැකි ය. ඒවා සකාදගාමී මාර්ගයෙන් තුනී කරනු ලැබේ. තුනී කිරීමය යනු පෘථග්ජන පුද්ගලයකුට මෙන් නිතර නූපදනා තත්ත්වයට පැමිණවීම හා කලාතුරකින් උපන්නාහු ද පෘථග්ජනයන්ට මෙන් නොයෙක් දුශ්චරිතයන්හි හැසිරෙන ලෙස සනච සිත අදුරු කර නූපදනා තත්ත්වයට පැමිණවීම ය. කාමරාගව්‍යාපාදයන් තුනී කළ සකාදගාමී පුද්ගලයා හට ඒවා උපදින්නේ කලාතුරකිනි. කලාතුරකින් උපදින්නේ ද කාමයන් තදින් අල්ලා ගැනීමි වශයෙන් සනච නූපදී. ධාර්මික ලෙස කාමයන් වළඳන පරිදිම උපදිති. අන්‍යයන්ට බණින පහර දෙන තරමට ව්‍යාපාදය නූපදී. නො කැමති වීම් නො සතුටු වීම වශයෙන් පමණක් තුනී ලෙස උපදී. සකාදගාමී යන වචනයේ තේරුම පිළිසිඳ ගැනීම වශයෙන් එක් වරක් පමණක් මිනිස් ලොවට එන පුද්ගලයා ය යනුයි. මිනිස්ලොවදී ආයථිඵලය ලබා දෙව්ලොව ඉපද ආයු ඇති තාක් එහි දෙවි සැප විඳ නැවත මිනිස් ලොව ඉපද මෙහිදී රහත්ව දුක් කෙළවර කරන ආයථි ශ්‍රාවකයා සකාදගාමී නම් වේ.

ඉධ පත්වා ඉධ පරිනිබ්බායි,
ඉධ පත්වා තත්ථ පරිනිබ්බායි,

තත්ථ පත්වා තත්ථ පරිනිබ්බාසි,
තත්ථ පත්වා ඉධ පරිනිබ්බාසි,
ඉධ පත්වා තත්ථ උප්පජ්ජත්වා ඉධ පරිනිබ්බාසි

මෙසේ ද්විතීක ආයඨිඵලස්ථයෝ පස් දෙනෙක් වෙති. මිනිස්ලොවදී ම ද්විතීයායඨිඵලයට පැමිණ මෙහි ම පිරිනිවෙන්නා වූ පුද්ගලයා “ඉධ පත්වා පරිනිබ්බාසි” නම්. මෙහිදී ද්විතීයඵලයට පැමිණ දෙවිලොව ඉපද එහිදී පිරිනිවන්නා වූ ආයඨිශ්‍රාවකයා “ඉධ පත්වා තත්ථ පරිනිබ්බාසි” නම්. දෙවිලොවදී ද්විතීයඵලයට පැමිණ දෙවිලොවදීම පිරිනිවෙන්නා වූ ආයඨිශ්‍රාවකයා “තත්ථ පත්වා තත්ථ පරිනිබ්බාසි” නම්. දෙවිලොවදී ද්විතීයඵලයට පැමිණ මෙහි ඉපිද මෙහි පිරිනිවෙන්නා වූ ආයඨිශ්‍රාවකයා “තත්ථ පත්වා ඉධ පරිනිබ්බාසි” නම්. මෙහිදී ද්විතීක ඵලයට පැමිණ දෙවිලොව ඉපද නැවත මිනිස්ලොව ඉපද මිනිස් ලොවදී රහත්ව පිරිනිවෙන්නා වූ ආයඨිශ්‍රාවකයා “ඉධ පත්වා තත්ථ උප්පජ්ජත්වා ඉධ පරිනිබ්බාසි” නම්. මේ ද්විතීය ඵලස්ථ ආයඨි පුද්ගලයන් පස් දෙනාගෙන් නියම වශයෙන් සකාදගාමී යන නම යෙදෙන්නේ අන්තිමට කී පුද්ගලයාට ය. ද්විතීය ආයඨිඵලස්ථ භාවයෙන් සමාන වන බැවින් ඉධ පත්වා ඉධ පරිනිබ්බාසි ආදී පුද්ගලයන් සතර දෙනාට ද සකාදගාමී යන නාමය ව්‍යවහාර කරනු ලැබේ.

ශුන්‍යතා විමෝක්ෂය, අනිමිත්ත විමෝක්ෂය, අප්‍රණ්හිත විමෝක්ෂයය යි මාර්ගඵලයන්ට ලැබෙන නම් තුනක් ඇත්තේ ය. ඒ අනුව සකාදගාමී ඵලය තුන් ආකාර වේ. සකාදගාමී පුද්ගලයෝ තිදෙනෙක් වෙති. එයින් එක් එක් පුද්ගලයෙක් ප්‍රතිපද හේදයෙන් චතුර්විධ වේ. එබැවින් සකාදගාමී පුද්ගලයෝ දෙළොස් දෙනෙක් වෙති.

අනාගාමී පුද්ගලයා

“කාමරාගව්‍යාපාදනං අනවසෙසජ්ජනාණාය පටිපන්නො පුග්ගලො අනාගාමීඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො, යස්ස පුග්ගලස්ස කාමරාගව්‍යාපාද අනවසෙසා පභිණා, අයං චුවචති පුද්ගලො අනාගාමී.”

“කාමරාගව්‍යාපාදයන් නිරවශේෂයෙන් ප්‍රභාණය කිරීමට පිළිපත් පුද්ගල තෙමේ අනාගාමීඵලය සාක්ෂාත් කිරීම සඳහා පිළිපත්තේවේ. යම් පුද්ගලයකු හට කාමරාග ව්‍යාපාදයෝ නිරවශේෂයෙන් ප්‍රහීණ ද ඒ පුද්ගල තෙමේ අනාගාමීයයි කියනු ලැබේය.” යනු ඉහත දෑකේ පාඨයේ තේරුමය. අනාගාමී යන වචනයේ තේරුම ඉපදීම වශයෙන් නැවත කාමලෝකයට නො එන පුද්ගලයාය යනුයි. කාම ලෝකයේ වෙසෙන දෙව්මිනිස්සු කාමලෝකයේ දී අනාගාමී ඵලයට පැමිණෙති. ඔවුන්ට කාමරාගය සම්පූර්ණයෙන් ප්‍රහීණ බැවින් ඔවුහු නැවත කාමලෝකයෙහි නූපදිති. ඔවුන්ට රූපරාග, අරූපරාග, මාන, උද්දච්ච, අවිජ්ජා යන උඩංගාගිය සංයෝජනයන් ඇති බැවින් ඔවුහු රූපාරූප භවයන්හි උපදිති.

අනාගාමී පුද්ගලයාගෙන් ඇතැම්හු අවිභ නම් වූ ශුඬාවාස භූමියෙහි ඉපද ඉපදීමට සමීප කාලයේ එහිදී අර්හත්වයට පැමිණ ක්ලේශ පරිනිර්වාණය කෙරෙති. ඇතැම්හු ආයුෂයාගේ මධ්‍යයෙහි අර්හත්වයට පැමිණ ක්ලේශ පරිනිර්වාණය කෙරෙති. ඇතැම්හු ආයුෂයාගේ මධ්‍යට නො පැමිණ අතර කාලයේ දී ක්ලේශ පරිනිර්වාණය කෙරෙති. ඒ පුද්ගලයෝ තිදෙනා අන්තරා පරිනිබ්බාසි නම් වෙති. ඇතැම්හු අවිභයෙහි ඉපද ආයුෂයාගේ මධ්‍යය පසු කොට කල්ප දහසක් වන ආයුෂයේ සවන සියයේ දී හෝ සත්වන සියයේ දී හෝ අටවන - නවවන - දසවන කල්ප ශතකවලදී හෝ අර්හත්වයට පැමිණ ක්ලේශපරිනිර්වාණය කෙරෙති. ඔවුහු උපභවච්චපරිනිබ්බාසි නම් වෙති. ඇතැම්හු අවිභයේ කල්ප

දහසක් වැස අනප්පයෙහි ඉපද එහි කල්ප දෙදහසක් වැස සුදර්ශයෙහි ඉපිද එහි කල්ප සාරදහසක් වැස සුදර්ශියෙහි ඉපද එහි කල්ප අට දහසක් වැස අකනිට්ඨයෙහි ඉපද එහිදී ක්ලේශ පරිනිර්වාණය කෙරෙති. ඔවුහු “උද්ධංසෝත අකනිට්ඨගාමී” නම් වෙති.

අනාගාමීන්ගෙන් ඇතැම්හු වඩා දුක් නො ගෙන අල්පෝත්සාහයකින් ම අර්හත්වයට පැමිණෙති. ඔවුහු “අසංඛාර පරිනිබ්බායී” නම් වෙති. ඇතැම්හු බොහෝ කල් වීයඪී කොට බොහෝ දුක් ගෙන අර්හත්වයට පැමිණෙති. ඔවුහු “සසංඛාර පරිනිබ්බායී” නම් වේ.

අන්තරාපරිනිබ්බායී තිදෙනය, ආභව්වපරිනිබ්බායී නම් පුද්ගලයාය, උඬංසෝත අකනිට්ඨගාමී නම් පුද්ගලයාය යන අනාගාමීහු පස්දෙනා අසංඛාරපරිනිබ්බායී සසංඛාරපරිනිබ්බායී හේදයෙන් අවිභ භූමියෙහි දස දෙනෙක් වෙති. අනප්ප - සුදස්ස - සුදස්සී යන ශුඬවාසභූමි තුනෙහි ද දස දෙන බැගින් වෙති. අකනිට්ඨ භූමියෙහි උඬංසෝත අකනිට්ඨගාමීයකු නො ලැබෙන බැවින් අනාගාමීහු අට දෙනෙක් වෙති. මෙසේ ශුඬ වාස භූමි පසෙහි අනාගාමීහු අට සාලිස් දෙනෙක් වෙති. මේ අනාගාමී පුද්ගල හේදය ය.

අර්හත් පුද්ගලයා

“රූපරාග අරූපරාග මාන උඬච්ච අවිජ්ජාය අනවසෙසප්පහාණාය පටිපත්තෝ පුද්ගලො අර්හත්ත ඵල සච්ඡකිරියාය පටිපත්තො. යස්ස පුද්ගලස්ස රූපරාගො අරූපරාගො මානො උඬච්චං අනවසෙසා පභීණා. අයං චුච්චති පුද්ගලො අරහා.”

රූපරාගය - අරූපරාගය - මානය - උද්දව්චය - අවිජ්ජාවය යන මේ සංයෝජනයන් නිරවශේෂයෙන් ප්‍රභාණය කිරීම පිණිස පිළිපත් පුද්ගල තෙමේ අර්හත්ඵලයට සාක්ෂාත්කිරීම පිණිස පිළිපත්වේ වේ. යම් පුද්ගලයකු හට රූපරාගය - අරූපරාගය - මානය - ඖද්ධත්‍යය - අවිද්‍යාව යන සංයෝජනයෝ නිරවශේෂයෙන් ප්‍රහීණ ද ඒ පුද්ගල තෙමේ අර්හත්ය යි කියනු ලැබේය යනු ඉහත පාඨයේ තේරුමය. එයින් අර්හත් පුද්ගලයා දක්වන ලදී. රූපරාගාදි සංයෝජන පස ප්‍රභාණය කළ පුද්ගලයාට ඉතිරි ක්ලේශ නැත්තේ ය. හෙතෙමේ සචාකාරයෙන් ක්ලේශයන්ගෙන් පිරිසිදු වූ අග්‍රදක්ෂිණෙයා පුද්ගලයා ය. අරහා යන වචනයේ තේරුම කම්පල අදහා කරන පුජාසත්කාරයන් කිරීමට සුදුසු පුද්ගලයා ය යනුයි.

ශුන්‍යතා විමෝක්ෂයෙන් කෙලෙසුන් මිදුනු අර්හත් පුද්ගලයා ය. අනිමිත්ත විමෝක්ෂයෙන් මිදුණු අර්හත් පුද්ගලයාය, අප්‍රණිහිත විමෝක්ෂයෙන් මිදුණු අර්හත් පුද්ගලයාය යි අර්හත් පුද්ගලයෝ තිදෙනෙක් වෙති. ඔවුන්ගෙන් එක් එක් පුද්ගලයෙක් ප්‍රතිපද භේදයෙන් සතර දෙනකු වීමෙන් අර්හත් පුද්ගලයෝ දෙළොස් දෙනෙක් වෙති. මෙසේ පුද්ගලපඤ්ඤාත්ති අටුවාවෙහි දක්වෙන ක්‍රමයෙන් සෝවාන් පුද්ගලයන් සුවිසි දෙනෙකු වීමෙන් ද, සකෘදගාමී පුද්ගලයන් දෙළොස් දෙනෙකුත් වීමෙන් ද, අනාගාමී පුද්ගලයන් අටසාලිස් දෙනෙකු වීමෙන් ද, අර්හත් පුද්ගලයන් දෙළොස් දෙනෙකුත් වීමෙන් ද ආයථිපුද්ගලයෝ සයානු දෙනෙක් වෙති.

සූත්‍රනිපාතයේ ආයථි පුද්ගල විභාගය

යෙ පුග්ගලා අට්ඨසතං පසත්ථා
 චන්තාරි ඒතානි යුගානි භොන්ති
 තෙ දක්ඛිණෙයාහ සුගතස්ස සාවකා
 එතෙසු දින්නානි මහප්ඵලානි.

යන ගයෙහි තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ආර්යා පුද්ගලයන් එකසිය අටදෙනෙකුන් වන බව දක්වා වදරා ඇත්තේ ය. ඒ එකසිය අට දෙනා සුත්‍රනිපාත අටුවාවෙහි විභාග කර ඇත්තේ මෙසේ ය.

ඒකඛිජිය, කෝලංකෝලය, සත්තක්ඛත්තපරමය යි සෝවාන් පුද්ගලයෝ තිදෙනෙකි. කාම රූප අරූප භව තුනෙහි ඵලප්‍රාප්ත සකෘදගාමී පුද්ගලයෝ තිදෙනෙකි. ඒ සදෙන ප්‍රතිපද අනුව සුවිසි දෙනෙක් වෙති. අන්තරාපරිනිබ්බායී, උපභව්වපරිනිබ්බායී, අසංඛාරපරිනිබ්බායී, සසංකාර පරිනිබ්බායී, උඩංසෝත අකට්ඨගාමී යි අවිභයෙහි අනාගාමීහු පස් දෙනෙකි. අතප්ප-සුදස්ස-සුදස්සී භූමි තුනෙහි ද එසේම පස් දෙනා බැගින් වෙති. අකට්ඨයෙහි උඩංසෝත අකනිට්ඨගාමීයකු නැති බැවින් අනාගාමීහු සතර දෙනෙකි. මෙසේ අනාගාමීහු සුවිසි දෙනෙක් වෙති. ශුෂ්ක විදර්ශකය ශමථයානිකය යි අර්භන් පුද්ගලයෝ දෙදෙනෙකි. මාර්ගස්ථ පුද්ගලයෝ සතර දෙනෙකි. සියල්ලෝ සුපනස් දෙනෙක් වෙති. ඒ සියල්ලන් ශ්‍රද්ධාධූර - ප්‍රඥාධූර දෙකින් ගුණ කළ කල්හි ආයථී පුද්ගලයෝ එකසිය අට දෙනෙකි.

මෙතෙකින් සංඝගුණ වර්ණනාව නිමියේ ය.!!

බුද්ධරත්නය ධර්මරත්නය සංඝරත්නය යන ත්‍රිරත්නයේ ගුණ වැනීම් වශයෙන් කළ මේ ග්‍රන්ථය ඒ රත්නත්‍රයට පූජාවක් වේවා!

මේ ගත ලියූ පිනෙහි අනුභසින් සකල සත්වයන්ට තෙරුවන් ගුණ අවබෝධ වේවා.!!

සුවිසි මහ ගුණය

අනුක්‍රමණිකාව

අකනිවිඨ	457	ආනාගතංශ ඥානය	42
අකාලික	311, 362	අනාගාමී	460
අක්‍රිය	143	අනාදිමත්	83
අගද	199	අනාපත්ති	340
අග්ගදක්ඛිණේය්‍ය	23	අනාවරණ ඥානය	99, 290
අග්ගිවෙස්සන	79	අනිමිත්ත විමෝක්ඡය	460
අග්‍රදක්ඛිණාර්භ	85	අනිෂ්ඨ විපාක	102
අග්‍ර දක්ඛිණේය්‍ය	462	අනුත්තර පුඤ්ඤක්ඛේතන	440
අච්චලක	195,402	අනුත්තර පුරිසදම්මසාරථී	213
අච්චලකාශ්‍යප	370	අනුපාදින්නක	124
අජටාකාශය	328	අනුපාදිශේෂ	192
අජ්ඣකේසකම්බිල	180	අනුලෝම	337
අඤ්ජලිකරණීය	423,438	අනුලෝමක ක්ෂාන්තිය	131
අඤ්ජලි කර්ම	438	අනුවාසඤ්ජන	326
අට්ඨාන	101	අනුශය	137
අණිමා	297	අනුශය ධාතුව	125
අතප්ප	457	අනුශයිත	138
අතිබ්‍රහ්ම	199	අනුශාසන ප්‍රාතිහාර්යය	248
අතිර්ථය	270	අනුශාසනය	254
අත්තකිලමථානු යෝගය	180	අනුසන්ධි	339
අත්ථපටිසම්භිද	275	අනේකධාතූ	123
අදන්තයා	214	අනෝතන්තප්ප	142
අද්ද්‍රව්‍යධර්ම	309	අනෝජා	152
අධිගමනය	292,375	අනෝතත්	61
අධිචිත්ත	397	අනෝමදස්සි	44
අධිමුත්ති	129	අන්තරාපත්ති	340
අධිශීල	397	අන්තරා පරිනිබ්බාසි	461
අනන්ත නය	327	අන්තරාසික	348
අනන්ත රශ්මි	327	අන්තෝමණ්ඩලය	283
අනන්‍යථ ධර්ම	191	අන්ධබාල	254

අන්තහාර	36	අභවාය	143
අපාය ගතිය	105	අභිඥ චිත්ත	279
අමප්පමාණ සුඛ	206	අභිධ්‍යා	409
අප්පමාණාභ	206	අභිභායතන	334
අප්ප රජක්ඛ	142	අභිභූ	164
අප්‍රණිහිතවීමෝක්ෂ	460	අභිෂේක	59
අප්‍රමෙය්‍ය	199	අභිසංස්කාර	83
අප්‍රමේය	299	අභිතසිංහනාද	100
අඛේදම්	158	අභවායකාශය	51
අඛිභූත ධම්ම	387	අමරාවික්ශෙෂ්පදාෂ්ටිය	181
අම්බබාදකතිස්	422, 433	අසාධාරණඥනය	124
අයෝසර	267	අසීත	413
අරය	84	අසුරකාය	206
අරහං	22, 40, 80, 85	අහිරික	142
අරුපසමාපත්ති	334	අභේතුක	143
අරුපාවචරභූමි	206	ආකාසනඤ්චායතනය	206
අර්පණාව	122	ආකාසනඤ්චායතනනුපග	209
අර්හත්	462	ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය	206
අර්හත්මාර්ගඥනය	84, 152	ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය	206
අල්ප රජස්ක	142	ආකිඤ්චඤ්ඤායතනනුපග	209
අල්පග්‍රැති	388	ආචාර ගෝචර	169
අචකාශලෝකය	203	ආජීවඅෂ්ටමකශීලය	169
අචතංසය	317	ආඥ ඤෙත්‍රය	207
අච්ඡ්ඡා	84	ආඥ චක්‍රය	79
අචිතථ ධර්ම	191	ආඥ දේශනා	79
අචිත	84, 461	ආටානාටියපරිත්ත	207
අශිනිභස්තප්‍රභා	327	ආත්මක්ලමානුයෝගය	179
අශිත්‍යානුවාසඤ්ඡන	326, 450	ආත්මනීය	192
අෂ්ටගරුධර්ම	393	ආදේශන ප්‍රාතිහාර්යය	247
අෂ්ට විද්‍යාව	154	ආනන්තර්ය	144
අෂ්ටාංගික මාර්ගය	97	ආනුප්‍රබිබිකථාව	255
අසංඥ භවය	211	අපෝ කසිණ	159
අසංඛන	287	ආභස්සර	206
අසංඛාරපරිනිබ්බායී	61	ආයතන	123
අසංබේය්‍ය	109	ආයුස්මතා	112
අසඤ්ඤසත්ත	206	ආයුසංස්කාරය	207,412
අසන්දිමිත්‍රා	324	ආරණ්‍යකධුතංගය	118

ආර්යකාන්තශීලය	454	උද්ධං භාගිය	461
ආයඪී ධනය	254	උද්ධංසේන් අකනිට්ඨගාමී	461
ආයඪීධනය	448, 462	උද්ධච්ච	142, 410
ආයඪී පුද්ගල	150	උපකල්ලේශ	154, 291
ආයඪී විද්‍යාව	136	උපාධි විපත්ති	105
ආර්යාව	99, 160	උපාදීසම්පත්ති	103, 110
ආචර්ජනා	99, 160	උපනිග්‍රය	41
ආශය	141	උපසම්පද	302
ආශ්‍රව	148	උපහච්චපරිනිබ්බාසී	461
ආශ්‍රවක්ෂය ඥානය	83	උපදන	84, 411
අශ්‍රව සමුදය	83	උපාදීත්තක	124
ආසයානුසයඤ්ඤාණය	278	උපාධ්‍යාය	116
ආස්වාදනය	411	උපයාස	92, 192
ආහච්චපරිනිබ්බාසී	461	උපෝසථ	149
ආනුන	434, 436	උභතෝකෝටක	239
ආනුනෙය්‍ය	23, 434	උභයාර්ථය	98
ඇවැත්	340	උරුචේලකාශ්‍යප	223
ඉච්ඡා විසාන	92	ඌර්ණරෝම	327
ඉති චූත්තක	387	සෘජු මාර්ගය	426
ඉන්ද්‍රියපරෝපරියත්ත ඤ්ඤාණය	130	සෘද්ධිප්‍රාතිහාර්ය	247
ඉන්ද්‍රියසංවරය	169	සෘද්ධිබල	297
ඉල්ලිස	162	සෘෂි ප්‍රච්ඡ්‍යාව	414
ඉෂ්ට විපාක	102	ඒකත්වකාය ඒකාත්වසඤ්ඤී	208
ඉෂ්ටාරම්මණය	137	ඒකත්වකාය නානත්වසඤ්ඤී	208
ඉසිගිලි පරිත්ත	207	ඒකපුණ්ඩරික	153
ඉසිදත්ත	112	ඒකවෝකාරහව	212
ඉහාත්මය	34	ඒකබ්ජ	457
ඊශ්වරත්වය	155	ඒක ශාටක	52
ඊසිකා	300	ඒකානුසන්ධික	339
උක්කුටික	402	ඒකාසන	292
උච්චාසයන	408	ඒණ	318
උච්චේද්‍යාෂ්ටි	131, 147, 427	ඒහිපස්සික	345, 368
උජුපටිපන්න	424, 428	ඒහිහික්ඛු	140
උත්තරිමනුෂ්‍යධර්ම	382	ඒහිහික්ඛුභාවය	140, 302
උත්තානර්ථ	288	ඓශ්චාර්ය	295
උදන	387	ඔත්තජ්ජ	168, 176
උද්ගටිතඥ	383	ඕකජ්ජනසද්ධා	176

සුච්ඡි මහ ගුණය

පටුන වෙන

සෘද්ධිමතා	160	කර්ම වාක්‍යය	302
සෘද්ධිවිධ ඥානය	154, 155, 165	තෘෂ්ණ	312
සෘද්ධිශ්චර	296	කර්ම විපාකය	102
සෘෂි ප්‍රවුජ්‍යාව	414	කේතුමාලා	327, 450
සෘෂි භාෂිත	343	කර්මස්ථානය	409
මිසතරණ	338	කේවලිට	247
කාලසම්පත්තිය	104	කර්මාවරණ	143
මිදුන	328	කේශී	216
කාලසුත්‍ර	206	කල්‍යාණ	399
මිපනසික	345, 374	කෝරකබ්බතිය	193
කාලික	362	කල්‍යාණාධිමුක්තික	126
මිවාදපටිග්ගහණ උපසම්පද	69	කොරව්‍ය	269
කාශ්‍යප	67, 157	කාකවලිය	162
මිධාරික	191, 342	කෝලංකෝලය	456
කාළ	371	කාචී	401
මෘද්ධන්‍යය	462	ක්ලේශාවරණ	143
කාළ බුද්ධරක්ඛිත	242	කාමච්ඡන්දය	409
මෘරස	254	ක්ෂන සම්පත්තිය	174
කාළාවක	149	කාමතෘෂ්ණා	93
කච්චාන	34	බිජ්ජාභිඤ්ඤ	458
කාලී	136	කාමධාතු	123
කන්දරක	215	බෙත්ත	440
කිසුණුපිරියම්	122	කාමභාග්‍ය	330
කරණපාලි	308	ගංගානිරිය	421
කීර්ති	300, 305	කාමසුබ්ලේලිකානු යෝග්‍ය	179, 424
කරච්චක	324	ගංගෙය්‍ය	149
කුක්කුරවුතය	402	කාමසුගති	206
කරුණා	280	ගංගෝදකය	432
කුක්කුරා කල්පය	403	කාමාවචර	124
කරුණාධ්‍යානය	281	ගණාවාර්ය	231
කුටකර්ණ	119	කායකසාව	429
කර්මක්ෂයකර ඥානය	83	ගණේශ්චර	296
කුද්දල	265	කාය ගතික	164
කර්මජ වාතය	184	ගත	191
කුරුවකෙවිල්ලා	323	කායවංක	428
කර්මණ්‍ය	154	ගති	103, 105
කුල	456	කාල කඤ්ජකා	193

ගති චිපත්ති	105	චිත්ත	163
කාලත්‍රයචර්ති	102	චිත්ත ගතිය	164
ගති සම්පත්ති	103, 105	චිත්තේශ්වර	296
කාලචිපත්තිය	108	චිත්‍ර ගෘහපති	370
ගන්ධ	149	චිරස්ථිතිය	395
ගාන්ධාරි	247	චුත්‍රපපාන ඤාණය	147
චූෂ්ති	146	චූෂ්ති	146
ගාමිහිරාර්ථය	98	චූළනිකා ලෝකධාතු	206
චූළනිකාලෝකධාතු	206	චූළනී ලෝකධාතු	206
ගුණානිරේක සම්පත්තිය	33	චූළ පන්ධක	155
ගුඩරේථය	98	චූළසිව	112
ගෘහපති	100	චූළසුධම්ම	119
ගෘහස්ථ	451	චූළා භය	129
ගෙය්‍ය	309	චේතනා සම්පත්තිය	33
ගෝට්ඨිය	258	චේතෝ විමුක්තිය	410
ගෝත්‍රභූ	444	චෝර්ථ සාතකයා	425
ගෝත්‍රභූ ඤාණය	157	ඡද්දන්ත	149
ගෝචත්‍රය	402, 450	ඡන්දය	144
ගෝශීලය	450	ඡඬිසා	318
ග්‍රාමධර්මය	342	ඡනක	275
සූරාණධාතු	123	ඡනෝපකාරි	343
චක්ඛු ධාතු	123	ඡම්බුක	270
චක්ඛුපාල	418	ඡරාමරණ	84
චක්‍රචර්ති	455	ඡාගරියා නුයෝගය	172
චක්‍රායුධ		ඡාතික්ෂේත්‍ර	207
චක්ෂුස	97	ඡාත් ප්‍රඥාව	382
චණ්ඩාල නිස්ස	379	ඡානුස්සෝණි	306
චතුපාරිශුද්ධ ශීලය	406	ඡාලිය	198
චතුසාම සංචරය	181	ඡ්චක	157
චතුරංගසමන්වාගත චීර්යය	84	ඡන	99
චතුරිද්ධිපාද	190	ඡන බල	149
චතුරෝකාර භව	212	ඡනවාදි	195
චරණ	20, 150, 166	ඡපක	276
චරණ ධර්ම	166	ඡෙන බල	149
චරණ සම්පත්තිය	169	ඡනවාදි	195
චරිතය	139	ඡපක	276
චාතුර්භූමක	124, 344	ඡෙය	99, 384

සුවිසි මහ ගුණය

පටුන වෙන

ඤය	431	දක්බිණා	436
ඤය පටිපන්න	431	දක්බිණෙයා	23, 436
ධාන	101	දක්ඛිණාර්ථ	23, 141
නගරසිඛි	254	දන සිටු	40
නණ්භා	84, 97	දන්ධයා	382
නණ්භානුසය	94	දන්ධානිඤ්ඤ	458
නථ	191	දබ්බමල්ල පුත්ත	418
නථ ධර්ම	191	දමිළ දෝවාරිකයා	425
නථාගත	189	දමායා	213
නථාගත බලය	101, 121, 144	දමිසක්	63, 416
නථාගත ධර්මය	353	දශබල ඥානය	100
නථාගත මාර්ගය	182	දශබලධාරී	57
නථාගද	199	දශායතනය	124
නදංග	266	දය්ප්‍රභා	327
නදේකස්ථ	191	දිනවරියාව	172
නපෙර පුගුස්සා	260	දිවකුරු	42
නමිබ	149	දිව්‍ය චක්ෂුරහිඥානය	152
නාදි ගුණය	443	දිව්‍ය ශ්‍රෝත්‍රඥානය	154, 165
නික්ඛන්ද්‍රිය	142	දීඝ භානක	379
නිරෙළ	408	දීඝ පිට්ඨික	210
නිස්ස	111	දීපරාජා	107
නිස්ස ගුත්ත	161	දුඃඛ නිරෝධ ගාමිණී ප්‍රතිපද	96
නිස්ස භූත	115	දුඃඛ සත්‍යය	89
නික්ඛණේන්ද්‍රිය	144, 212	දුක්ඛ පටිපද	458
නිර්ථක මථනය	441	දුනුවාය	283
කුණ්ණිම භාවය	241	දුරාධ්‍යතා	347
ත්‍රික පරිච්ඡේද	340	දුර්මුඛ	240
ත්‍රිපිටක මූලනාග	120	දුර්විඥාපා	143
ත්‍රිභව	83	දුෂ්කෘත	180
ත්‍රිවිද්‍යා	152	දෘෂ්ට ධර්මය	33
ත්‍රිශික්ෂා	150, 391	දෘෂ්ට ධාර්මික	98
ත්‍රිසහශ්‍රී	207	දෘෂ්ටි විශුද්ධිය	148
ත්‍රිභේතුක	144, 383	දේවභාෂිත	343
ථවිකාව	113, 379	දේශනා ඥානය	75
ථීර	96	දේශනා ධර්ම චක්‍රය	75
ථීන	142	දේහ රශ්මි	326
ධුසෝදක	401	දෝමනස්ස	92

දෞර්මනසය	192, 309, 411	නානාධිමුක්තිකත්වය	
ද්වංකාර	142	දන්තා නුවණ	124
ද්වංශ්ඨි දෘෂ්ටි	270	නාමරූප	201
ද්විසහග්‍රී	207	නානායන සංසත බලය	149
ධජග්ග පරිත්ත	207	නාලක	413
ධනරට්ඨ	310	නාස්තික	143
ධනනඤ්ජය කෝරව්‍ය	268	නික්ලේශ	98, 288
ධනඤ්ජානි	249	නික්ලේශී	292
ධම්ම	336	නිගණ්ඨනාතපුත්ත	181
ධම්ම ගුත්ත	267	නිග්‍රොධ	116
ධම්ම පටිසම්භිද ඥාණ	276	නිදුකාණේ	141
ධර්ම	169, 300	නියත කර්ම	143
ධර්ම කථික	128, 380	නිරවද්‍ය	408
ධර්ම චක්‍රය	75, 100, 190	නිරුක්ති	275
ධර්ම චක්‍රවර්ති	77	නිරුක්ති පටිසම්භිද ඥාණය	272
ධර්ම චක්ෂුස	133	නිරුද්ධ	410
ධර්ම නියාමය	452, 457	නිරෝධ	95, 256
ධර්ම භාග්‍යය	300	නිරෝධ සත්‍යය	94
ධර්ම යාග	270	නිරෝධ සමාපත්තිය	33
ධර්ම විනය	347	නිර්වාණ ධාතුව	95
ධර්ම ව්‍යවස්ථාව	191	නිවන	431
ධර්ම සේනාපති	48	නිවාසනය	259
ධර්මාභිසමය	351	නීතාර්ථය	98, 288
ධාතු	102, 127, 202	නුවාව	55
ධාතු සංයුක්තය	129	නෙය්‍ය	98
ධුත වාදියා	50, 70	නෙය්‍යාර්ථය	98, 288
ධුත ගණ	70, 444	නේරයික	454
නන්ද්‍යාවර්තනය	317	නේවසංඥනා සංඥභව	212
නම්ස්කාරය	398	නෛර්යාණික	58, 450
නචගුණ පාඨය	151	නෛෂ්ක්‍රමය ගරුකයා	132
නස්‍ය	420	නාග්‍රෝධ	258
නහුතය	229	පකුධකද්දයන	181
නාගදීපය	25, 27, 108	පඤ්ච මහා පරිත්‍යාග	190
නාගා	26	පඤ්ච වග්ගිය	212
නානත්වකාය ඒකත්ව සඤ්ඤී	208	පඤ්චචෝරම්භාගිය	355
නානත්වකායනානත්ව සඤ්ඤී	208	පඤ්ච ස්කන්ධය	92
නානාධාතු	123	පඤ්ඤ විමුක්තිය	410

සුවිසි මහ ගුණය

පටුන වෙත

පටිච්ච සමුප්පාදය	84	පිට්ඨෝල භාරද්වාජ	163
පටිනාන	275, 277	පිප්ඵලිමාණව	63
පටිසම්භිද	278	පිලින්දුවච්ඡ	81, 162
පටිසම්භිද ඥාණ	275	පිලෝතිකා	306
පටිසම්භිදපන්න	278	පිළිසිඹියා	394
පඨවිවාලක	269	පුක්කුසානි	272
පණ්ඩර	149	පුණ්ණ	29
පණ්ඩිත	383	පුණ්ණක්ෂේත්‍ර	423, 445
පක්ඛි	299	පුනඛිඛසුමානා	210
පදපරම	384	පුතිගත්ත තිස්ස	284
පදභාජනිය	346	පූර්ණ කස්සප	180
පරිත්ත විජානන ඥානය	154, 166	පූර්වභාග ප්‍රතිපත්තිය	151
පරවාදය	199	පූර්වේනිවාසානුස්මානි	
පරිකර්ම	172	ඥානය	154, 166
පරිකර්ම භාවනාව	122	පරවාදය	199
පරිකල්පනය	346	පරිකර්ම	172
පරිග්‍රහණ	122	පරිකර්ම භවනාව	122
පරිත්ත සුභ	206	පරිකල්පනය	346
පරිදේව	92, 411	පරිග්‍රහණය	122
පරිව්‍රාජක	258	පරිත්ත සුභ	206
පර්යංකය	68	පරිදේව	92, 411
පර්යන්ත	99	පරිව්‍රාජක	258
පර්යාප්ති	336, 379	පර්යංකය	68
පශ්චිම භවිකයා	286, 325	පර්යන්ත	99
පසේබුදු	61	පර්යාප්ති	336, 379
පාංශුකුලික	380	ලශ්චිම භවිකයා	286, 325
පාංසුකුලිකයා	298	පසේ බුදු	61
පාකම්ම	299	පාංශුකුලික	380
පාණ්ඩිතය	383	පාංශුකුලිකයා	298
පාලීක පුත්ත	195	පාකම්ම	299
පාදක	122	පාණ්ඩිතය	383
පාපේච්ඡයා	128	පාලීක පුත්ත	195
පාරදරිකයා	77	පාදක	122
පාහුන	435, 436	පාපේච්ඡයා	128
පාහුනෙය්‍ය	435	පාරදරිකයා	298
පිංගල	149	පාහුන	435, 436
පිංගියානි	308	පාහුනෙය්‍ය	435

සුවිසි මහ ගුණය

පටුන වෙන

පිංගල	149	ප්‍රත්‍යක්‍ෂ බුද්ධ	41
පිංගයානි	308	ප්‍රදක්ෂිණා	59
පිණ්ඩපාතය	115	ප්‍රයන්ත භාග්‍යය	331
පිඬුල භාරද්වාජ	163	ප්‍රයෝග විපත්ති	105, 106
පිප්ඵලිමාණව	63	ප්‍රාචීන	60
පිලින්දුවච්ඡ	81, 162	ප්‍රාතිමෝක්ෂසංවර ශීලය	169
පිලෝතිකා	306	ප්‍රාතිභාර්ය	158, 247, 349
පිලිසිඤ්ඤා	394	ඵලස්ඵ	448
පුත්තුසානි	272	ඵස්ස	84
පුණ්ණ	29	ඵස්සදේව	267
පුණ්‍යක්ෂේත්‍ර	423, 445	ඵස්සරඵය	59
පුනබ්බසුමානා	210	බක	164
පුනිගත්ත තිස්ස	284	බන්ධුම	53
පූර්ණ කස්සප	180	බන්ධන	32
පූර්වභාග ප්‍රතිපත්තිය	151	බමුග්‍රැත	168, 176, 387
පූර්වේනිවාසානුස්මාති ඥානය	152	බාධිත	105
පෘථග්ජනයා	101	බාචාරි	302, 325
පෙස්ස	215	බාහියදුරුවීරිය	418
පේසාල	340	බුද්ධ	271, 274, 290
ප්‍රකෘති ශ්‍රාවකයා	303	බුද්ධඥානය	98, 274
ප්‍රච්ඡන්ත	98	බොධිසත්ත්ව	42
ප්‍රඥවක්ෂුස	182	බෞද්ධ	17
ප්‍රඥධුර	458	බ්‍රහ්මචක්‍ර	100, 101
ප්‍රඥව	176	බ්‍රහ්මවිහාර	334
ප්‍රණතාධිමුක්තික	126	බ්‍රහ්මවිහාරභාවනාව	267
ප්‍රතිග්‍රාහකයා	33	බ්‍රහ්ම ස්වරය	53
ප්‍රතිපත්ති ධර්මය	343	බ්‍රාහ්මණ තිස්ස භය	111
ප්‍රතිපත්ති නානත්වය	411	බ්‍රාහ්මණ ධර්මය	261
ප්‍රතිලෝම	337	භග	131, 22
ප්‍රතිවේධ ධර්මය	75, 347	භගවා	111
ප්‍රතිසංචිත් ඥාන	278	භද්දකාපිලානි	63
ප්‍රතිසන්ධි	93	භද්‍රවර්ගික	132, 222
ප්‍රතීත්‍ය සමුප්පාද	84	භද්‍රකාර	268
ප්‍රතීත්‍ය ශ්‍රද්ධා	176	භවතෘෂ්ණා	93
ප්‍රත්‍යන්තය	61	භවා	143
ප්‍රත්‍යය පරිග්‍රහණය	122	හික්ෂාව	60
ප්‍රත්‍යය සම්පත්ති	33	භූමස්ඵ	360

සුවිසි මහ ගුණය

පටුන වෙන

මක්බිලී ගෝසාල	180	මාත්‍රඥතාව	170
මංගල	149	මාර්ගක්‍ෂණය	75
දව්වරිය කෝසිය	162	මාර්ග ඥානය	131
මජ්ඣිමා පටිපද	426	මාර්ගත්‍රය	135
මණිකා	248	මාර්ග සත්‍යය	96
මණ්ඩල මාලය	173	මාර්ගස්ථ	448
මණඩුක	351	මැවුම්කාරයා	203
මධ්‍ය මණ්ඩලය	283	මිත්‍රසන්නවය	68
මධ්‍ය ප්‍රතිපදාව	180, 182	මුක්තිරස (විමුක්තිරස)	
මන: කර්ම	99	මුදුන්ද්‍රිය	142
මනෝමය සාද්ධි	155	මූල භාෂාව	277
වසු	408	මාද්වින්ද්‍රිය	144, 212
මහක	163	මාභාවාදියා	77
මහා අනුල	163	මේසන්	317
මහා කල්ලීන	159	මෝස පුරුෂයා	193
මහාකරුණා සමාපත්තියා		මෝනෙය්‍ය වන	413
ඥානය	280	මොර පරිත්ත	207
මහාකරුණාසමාපත්තිය	140	යන්ථකාමාවසායිකා	300
මහා කාශ්‍යප	52	යථාභූත ඥානය	131
මහාදේව	268	යථාභූත දර්ශනය	80
මහානාම	167	යමක ප්‍රාතිහාර්ය	278, 441
මහානිසභ	51	යමා මහා පෙළහර	158
මහාපන්ථක	156	යමුනෝදකයා	432
මහාපාවාරණය	158	යශ භාග්‍යය	300
මහා මහණ්ඩලය	283	යස	159
මහා මිත්‍ර	27	යෝගාවචරයා	154
මහාරජක්ඛ	142	රජොහරණං	156
මහා බරජස්ක	142, 212	රතනසණ	327
මහා සයන	408	රත්නත්‍රය	17
මහා සහශ්‍රී	207	රාජායතන	25
මහා සීව	268	රුක්ෂ	399
මහාසෝණ	11	රූපධාතු	123
මනීමා	298	රූපනන්ද	133
මනේශාකාය	85	රූප පරිග්‍රහණය	122
මාගම	393	රූප මදය	134
මාඤ්ජිමයක	328	රූපාවචර භූමි	206
මානිකා	340	රොටුව	163

සුවිසි මහ ගුණය

පටුන වෙන

ලක්ෂණාරම්මන විදර්ශනාව	122	විභව තාෂ්ණා	93
සසීමා	300	විමුක්තිඥන දර්ශනය	72
ලබ්ධිය	242	විමුක්තිය	71
ලැහැල්ලු	300	විමෝක්ෂය	144, 292
පිවිසවී	231	විරිසින්ද්‍රිය	142
ලෝක ධාතුව	101	වීරූපකඩ	310
ලෝකය	201	වීරූල්භක	310
ලෝකවිදු	200, 208, 212	විවරණ	42
ලෝකාත්තරික	185	විවර්ණ	322
ලෝකෝත්තර	296	විසූක	408
වක්කලි	315	විහිත	244
වච්ඡිකසාව	429	විතදෝස	21, 166
වච්චඬික	428	විත මෝහ	166
වච්ඡ	82, 153	වීර්යය	176
වසීතා	300	වෙය්‍යාකරණ	309
වසුතු සම්පත්තිය	33	වෙස්සවණ	310
වාත්සායන	306	වෙළඹ	408
වාදරෝපණය	307	වේදල්ල	387
වාලවේධි	307	වේදේහ	50
වාසනාව	25, 81	වේදේහිකා	136
විංශිත වර්ග	392	වේරඤ්ඡ	72
විචිකිච්ඡා	142, 449	වේනජ්ඵල	206
විචිකිත්සා	410	වෛශාරස ඥානය	335
විජම්	441	වායවදන	98, 144
විජයුත්තර	302	වායාපාද ධාතු	123
විජ්ජාවරණසම්පන්නගුණය	150	වායාමප්‍රභා	326, 450
විඥයා	382	චුත්ථාන	144
විඥානස්ථිත	208	ශබ්ධ ධාතු	123
විඤ්ඤණවායතනුපග	209	ශාකායා	167
විදර්ශනා ඥානය	131,154	ශාසන	379
විද්‍යා	20, 150	ශාස්තෘ	230
විනයධර	128	ශාස්චන දෘෂ්ටි	131
විනයනාය	260	ශික්ෂානත්‍රය	430
විනයක	187	ශීඛි	164
විනිපාතිකයා	209	ශීල සම්පදාව	80
විපඤ්චිතඥ	383	ශුක්ල	312
විපාකාවරණ	144	ශුක්ල පක්ෂය	270

ශුද්ධාවාස	211, 461	සත්තකඛන්තුපරම	455
ශුඡ්ක විදර්ශක	394, 463	සත්තුසුසද	320
ශුන්‍යාතා විමෝක්ෂ	460, 462	සත්‍යඥාන	275
ශුන්‍යාගාර	258	සක්ඛිනද්‍රිය	142
ශෛක්ෂයා	167, 399	සන්ධි විභාරිකායා	242
ශුද්ධා	175	සනත් කුමාර	313
ශුද්ධා ධූර	458	සන්ථාගාරය	186
ශ්‍රමණකල්පය	141	සන්ට්ඨික	345, 354
ශ්‍රමණ ඵල	154	සන්ධාන	258
ශ්‍රාවක	387	සප්තකාය	181
ශ්‍රාවක පාරමිඥනය	47	ෂන්තාප්තිස්කන්ධ	169
ශ්‍රී දේහය	319	සබ්බවිධක	55
ශ්‍රී භාග්‍යය	314	සබ්බන්ථාමිනි පටිපදඤ්ඤා	123
ශ්‍රී චන්සය	317	සහිය	378
ශ්‍රැත්‍රය	97	සමථයානික	463
ෂඩායනන	192	මහන්වාගන	313
ෂච්ඤ්ඤ	157	සමාධිනද්‍රිය	142
සංක්ලේශ	144	සමාපත්තිය	144
සංඥාව	212	සමාහිත	154
සංයුක්තභාණක	112	සමුදය සත්‍යය	93
සංයෝජන	119, 462	සම්පත්ති කාලය	104
සංසාර	83	සම්පාපක	276
සංස්කාර	287	සම්බුද්ධ	87
සංස්කාර ලෝකය	124, 203	සම්භව	269
සකාද්‍යගාමි	458	සම්මත්ත නියාම	143
සක්කායදිට්ඨි	449	සම්මා ආජිව	96
සක්කාය දූෂිතය	341, 432	සම්මා කම්මන්ත	96
සඛිඛන	287	සම්මා දිට්ඨි	96
සඛිඛාර	83	සම්මා වාචා	96
සඛිඛරන්ත ය	387	සම්මා වායාම	96
සඛිඛ ස්ථවිර	115	සම්මා සංකප්ප	96
සච්චක	79, 231	සම්මා සති	96
සජ්ඣායනා	156	සම්මා සමාධි	96
සඤ්ජය බෙල්ලවිධිපුත්ත	181	සම්මා සම්බුද්ධ	87, 200, 271
සඤ්ජ්චක	206	සම්මෝහය	203
සතිනද්‍රිය	142	සමායක් දූෂිතය	131
සති සම්පජ්ඤා	409	සමායක් ප්‍රතිපදාව	248

සුවිසි මහ ගුණය

පටුන වෙත

සරණ යාම	17	සුරාමේරය	401
සරද	43	සුරාසොණවියා	77
සර්වඥ	290	සුවිඥපා	142
සර්වඥතා ඥානය	97, 190, 286	සේඛපටිපදාව	167
සර්වබලධාරී	347	සේල	77
සවිචාර	144	සෝතධාතු	123
සචිත්තක	144	සෝපාක	285
සසංඛාරපරිනිබ්බාසී	461	සෝවාන්	455
සහම්පති	224	සෞචස්තිකය	317
සහශ්‍රීලෝකධාතු	206	ස්කන්ධ පඤ්චකය	124
සළායතන	84	ස්ත්‍රීත්වය	102
සාක්ෂාත්	449	ස්ප්‍රශ්ටව්‍ය	169
සාන්ද්‍රාෂ්ටික	357, 358	ස්මෘතිය	168
සාමණේර ශීලය	343	ස්වඡන්දය	71
සාමීචි කර්ම	433	ස්වාභාව නිරුක්තිය	277
සාමීචි පටිපන්න	433	ස්වර්ණාකාර	262
සමුක්කංසික	221	ස්වස්තිකය	317
සාමීපරායික	98	ස්වාකාර	142
සෑඩොලා	139	ස්වාක්ඛාත	307, 346, 353
සිංහ නාදය	101	හිරිය	176
සිරිවඩඪ	43	හීනාධිමුත්තික	125
සිලබ්ධත පරාමාස	450	හේම	149
සීහ	358		
සුවීරක	268		
සුත	387		
සුදර්ශන	457		
සුදර්ශි	457		
සුදස්ස	461		
සුදස්සී	461		
සුද්ධාවාස	206		
සුනක්ඛත්ති	192		
සුපටිපන්න	397, 399		
සුපටිඨිත පාදතා	317		
සුප්‍රතිපන්න	177, 307, 413		
සුප්‍රඤ්ඤ	252		
සුභකිණේනය	206		
සුභද්‍ර	272		

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

දීස නිකාය

මජ්ඣිම නිකාය

සංයුත්ත නිකාය

අංගුත්තර නිකාය

උදන පාළි

ධම්මපද පාළි

නිද්දේස පාළි

විමානවත්ථු පාළි

පේලවත්ථු පාළි

පටිසම්භිද මග්ග පාළි

පෙර ගාථා පාළි

සුත්තනිපාත පාළි

බුද්ධචංස පාළි

මනාවග්ග පාළි

චූල්ලවග්ග පාළි

පාරාජිකා පාළි

පාවිත්තිය පාළි

විනංගප්පකරණ පාළි

පුග්ගල පඤ්ඤාත්තිප්පකරණ

දීසනිකායවිධි කථා (සුමංගල විලාසිනී)

මජ්ඣිමනිකායවිධි කථා (පාපඤ්ච සුදනී)

සංයුත්තනිකායවිධිකථා(සාරත්ථප්පකාසිනී)

අංගුත්තරනිකායවිධි කථා (මනෝරථපුරණී)

උදනවිධි කථා

ධම්මපදවිධි කථා

අපදනවිධි කථා

බුද්ධචංසවිධි කථා

පෙරගාථවිධි කථා

සුත්තනිපාතවිධි කථා

ජාතකවිධි කථා

විනයවිධි කථා (සමන්තපාසාදිකා)

විනංගවිධි කථා (සම්මෝහ විනෝදනී)

ධම්මසංගනී අවිධිකථා (අත්ථසාලිනී)

පටිසම්භිද මග්ගවිධිකථා

පේතවත්ථු අට්ඨ කථා
විසුද්ධි මග්ග
මිලින්දපඤ්ඤ
බුද්ද සික්ඛා
රසවාහිනී
සසන සම්පත්ති දීපනී
මනාවංස